FRANCISCI BACONI, BARONIS DE VERULAMIO, VICE-COMITIS SANCTI ALBANI, OPERUM MORALIUM ET CIVILIUM

Tomus.

Qui continet
- *Historiam Regni Henrici Septimi, Regis Angliæ.*
- *Sermones Fideles, sive Interiora Rerum.*
- *Tractatum de Sapientiâ Veterum.*
- *Dialogum de Bello Sacro.*
- *Et Novam Atlantidem.*

Ab ipso Honoratissimo Auctore, præterquam in paucis, Latinitate donatus.

Curâ & Fide *Guilielmi Rawley*, Sacræ Theologiæ Doctoris, olim Dominationi suæ, nunc Serenissimæ Majestati Regiæ, à Sacris.

In hoc volumine, iterum excusi, includuntur

- *Tractatus de Augmentis Scientiarum.*
- *Historia Ventorum.*
- *Historia Vitæ & Mortis.*

Cum Privilegio.

LONDINI.
Excusum typis *Edwardi Griffini*; Prostant ad Insignia Regia in Cœmeterio D. *Pauli*, apud *Richardum Whitakerum*. 1638.

FRANCIS VITELLIVS ARCHPVS
THE SALLONICÆN SIS

EXCELLENTISSIMO & FLORENTISSIMO PRINCIPI, CAROLO, PRINCIPI WALLIÆ, Augustissimi Regis CAROLI, Magnæ Britanniæ, &c. Regis, Filio Inclyto.

Excel^me, & Nobil^me, Princeps Juventutis;

HOnoratissimus Auctor, *Sancti Albani Vice-Comes*, Romani jam, (in plerisque,) Iuris factus, Celsissimi Nominis Tui Auspiciis, prodire gestit. Artium enim Perfectionem, pro virili, molitur; Quæ Temporibus tandem Tuis, nisi Conjectura fallit, debetur.

Certe

Certè, si Gloriosissimorum, & pientissimorum Principum, *Avi*, & *Patris* modò Tui, (Duorum Benignissimorum syderum,) vestigiis insistas; Mirum quantum Religio, & Artes Humaniores, crescent. Neque verò, Insignius quidquam, Iuventuti Tuæ, cætera Florentissimæ, accidere poterit; Quam ut, qui futurus sis olim, *Vtriusque Tabulæ Custos*; utriusque *Testamenti* Propugnator; Vtriusq; *Gentis*, & *Ecclesiasticæ*, & *Laicæ*, *Supremus Moderator*; Sis interim, utrarumq; Artium, tam *Mercurii*, quam *Martis*, & Fautor, & Mystes. Certârunt, in Nativitate Tuâ, *Cœlum*, & *Terra*; *Cœlum*, conspicuo sydere, interdiù, splendidum; *Terra*, fulgidissimâ omnium veste, utpote *Maio* Mense, amicta: *Anglia*, & *Gallia*; *Anglia*, novam Rosam, *Gallia*, Lilium novum, germinans: *Jacobus*, & *Henricus Quartus*, Incomparabile Par Principum; Et si qui anteà, inter *Reges*, & *Magni*, & *Magi*; *Jacobus*, adeptus Gloriæ suæ successorem, *Henricus*, Æmulum: *Amor*, & *Amor*; *Amor* Charissimi *Patris*, erga Imperii sui Hæredem; *Amor* Lectissimæ *Matris*, erga Dulcissimum uteri sui Pondus: Denique, *Lætitia*, & *votum*; *Lætitia* Populi, propter natum, inter se, post Annos ferè Centum, summæ spei *Principem*; *Votum*, pro Incolumitate Ejusdem. Hoc unum, non deerat, sed accessit; ut *Jedidiah*, sive *Amabilis*

Domino,

HISTORIA
REGNI
Henrici Septimi
REGIS ANGLIAE:

PER
FRANCISCVM BACONVM,
BARONEM DE VERVLAMIO, VICE-
COMITEM SANCTI ALBANI.

DICATA
Excellentissimo Principi
Carolo,
NVNC AVTEM SERENISSIMO ET
POTENTISSIMO REGI
Magnæ Britanniæ, &c.

LONDINI,
Excusum typis *Edwardi Griffin*; Prostant ad
Insignia Regia in Cœmeterio D. *Pauli*, apud
Richardum Whitakerum. 1638.

Hæc, quæ sermone patrio perplacuit Historia, Latinitate donata, publici juris fiat.

Iohannes Coceus.

Lectori S.

E*A quæ* Honoratissimus Dominus, *mihi olim in Mandatis dedit*, Lectori *ut exponerem, hæc sunt.* Tomus primus *Operum suorum antè editus est; Libri scilicet* De Augmentis Scientiarum: *In quibus etiam* Partitiones Scientiarum *tradidit, quas in primam* Instaurationis *partem constituit. Ordine deinceps sequi debuerat* Novum Organum; *Atque inde cætera. Verùm cùm nonnulla in* Politicis *&* Moralibus *habuisset, neutiquam sanè digna quæ perirent, visum fuit Dominationi suæ eadem interserere, & ex illis* Tomum aliquem *conficere. Tomus iste,* Historiam Regni Henrici Septimi, Regis Angliæ, *complecti ur; Quam primò, Linguâ vernaculâ edidit, posteà autem ab Exteris audiit expeti. Accedunt, quas priùs* Delibationes Civiles *&* Morales *inscripserat, Quas etiam in Linguas plurimas Modernas translatas esse novit, sed eas posteà, & Numero, & Pondere, auxit; In tantum, ut veluti Opus Novum videri possint; Quas mutato Titulo,* Sermones Fideles,

sive Interiora Rerum, *inscribi placuit. Addi etiam voluit,* Tractatum De Sapientiâ Veterum *ante Annos complures Latinè editum, & intra præsidia hujus* Tomi *recipi. Postremò duo* Fragmenta *adjici mandavit*; Dialogum *de* Bello sacro; *&* Novam Atlantidem: Fragmentorum *autem Genera tria esse dixit. Primum eorum, quæ Libris integris amissis, servata sunt; ut* Somnium Scipionis. *Secundum eorum, quæ Auctor ipse, vel Morte præreptus, vel aliis Negotiis distractus, perficere non potuit; ut* Platonis Atlantis. *Tertium eorum, quæ Auctor itidem, ex composito & volens deseruit. Ex quo genere sunt ista duo quæ diximus. Neque tamen ea deseruit Dominatio sua, fastidio Argumenti, sed quod alia multa habuerat, quæ meritò antecedere deberent. Hæc habui, quæ de hoc præsenti* Tomo *monerem. De stilo* Operis *hoc unicum adjiciam; Eum non nimis tersum aut politum invenies; Siquidem* Honoratissimo Auctori *id solùm animo insederat; Res sectari, non verba. Si quis autem vitio mihi vertat,* Opus *hoc, diu ab Exteris expetitum, tam serò tandem prodire; Sciat, Votis meis, ante hoc tempus, in eodem evulgando, commodè satisfieri non potuisse. Vale.*

GUIL. RAVVLEY.

Domino, pronunciarere. Cujusquidem, non minimum Specimen erit; Si & diu, ſub Optimo *Patre*, maneas Princeps; Diu etiam, poſt Optimum *Patrem*, Beatitudinis demùm Conſortem, fias ſuperſtes.

Celſitudini veſtræ Excellentiſſimæ,

Cum omni Humilitate, Addictiſſimus,

Et Devotiſſimus

GUIL. RAVVLEY.

ILLVSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO PRINCIPI CAROLO,

PRINCIPI WALLIÆ, Duci CORNUBIÆ, Comiti CESTRIAE, &c.

Excellentissime Princeps,

VT in parte recognoscerem Debitum infinitum, quo *Celsitudini* vestræ obstrictus sum, operam dedi, ut Honorem exhiberem, Memoriæ *Regis* illius *Angliæ*, qui ex Progenitoribus *Regis Patris vestri*, & vestri ipsius, fuit postremus: Cui *Regi* utraque *Unio* quodam-

modò

modò attribui poſsit : Quandoquidem illa *Roſarum* in ipſo conſummata fuit, illa verò *Regnorum* fundata & inchoata. Quinetiàm, Tempora ejus celebrari merentur. Vir enim Prudens fuit, & Rex Egregius: Tempora nihilominùs ſua turbida, & Mutationum & Eventuum rariorum plena. Etenim in *Temporibus* idem uſu-venit, quod in *Viis*: ut alia ſint magis Acclivia & Declivia, alia verò magis Plana & Æquabilia. Quorum alterum Genus *Temporum* Viventibus commodius, alterum Scribentibus gratius. Neutiquàm eum aſſentatione colui, ſed Imaginem ejus ad vivum excepi; quantum fieri potuit, ſtando tam procul, & luce paulò obſcuriore. Verum eſt *Celſitudinem* veſtram, ante oculos habere, Exemplar Incomparabile, *Regis Jacobi Patris veſtri*: Attamen, non abs re vobis fuerit, unum ex Antiquioribus etiàm Exemplaribus intueri. *Deus Opt. Max. Celſitudinem* veſtram conſervet incolumem.

Celſitudinis veſtræ Servus

Humillimus & Devotiſſimus,

FR. S. ALBAN.

Hon.^{mus} Francisc.^{us} Bacon.^{us} Baro de Veru:
lam: Vice-Comes S.^{cti} Albani. mortuus 9 Aprilis,
Anno Dni 1626 Annoq, Aetat 66.

HISTORIA
REGNI
Henrici Septimi
Regis ANGLIAE.

POstquàm *Richardus* ejus Nominis *Tertius*, de Facto *Rex*, sed Titulo & Regimine *Tyrannus*; atque ita hucusque appellatus & habitus, Ultione divinâ, Exulis Expeditionem fortunante, in prælio apud *Bosworth*, victus fuisset & interfectus; successit ei in Regno, *Comes Richmondiæ*, exinde *Rex* HENRICUS *Septimus* appellatus. *Rex*, statim à Victoriâ, ut qui sub Matre admodùm piâ, & devotâ, educatus fuisset; atque Naturæ suæ ductu, Sacris operandis deditus esset; Canticum *Te Deum* cantari solennitèr jussit, toto exercitu præsente, in Loco ipso, ubi pugnatum fuerat. Ipse autem, magno Applausu, & lætis Acclamationibus, Militari quadam Electione, aut Recognitione, *Rex* est salutatus. Interìm, Corpus *Richardi*, post multas Injurias & Contumelias, (quæ pro Commemorationibus Funebribus, & Exequiis, plebi, versus Tyrannos, esse consueverunt) obscurè sepultum est. Etsi enim *Rex* ipse, quâ fuit Nobilitate, *Fratribus Monasterii* de *Leicestriâ* mandasset, ut honorificè humaretur, attamen Religiosi ipsi (à Vulgi affectibus haud immunes) hoc facere neglexerunt; Neque tamen propterea ullius Reprehensionem aut Censuram subierunt: Cùm nemo ullum Ignominiæ aut Contumeliæ Genus, in eum Virum injuriosum fuisse existimaret, qui propriis Manibus *Henrici Sexti* (Principis innocentissimi) Carnifex fuisset; Qui necem etiàm Fratris sui *Clarentiæ Ducis* procurasset; Qui *Nepotes* suos, primo Juventutis flore (quorum Alter eo tempore Rex ejus erat Legitimus; Alter quoque in futuro, si aliquid

Fratri humanitùs contigisset) occidisset; Qui denique gravi infamiâ laborâsset, quòd *Uxorem* suam veneno sustulisset; ut ad Incestuosas cum *Nepti* suâ Nuptias lectum sterneret. Quanquam autem Princeps fuisset in Militari Virtute probatus, atque Honoris Anglici Assertor strenuus, Legislator item bonus; in Levamen & Solatium Vulgi; tamen omnium Opinione, longè, Virtutibus & Meritis ejus, præponderabant Parricidia & Scelera; Quin & Opinione Prudentium, ipsæ illæ Virtutes habitæ sunt potiùs, pro Rebus Affectatis & Fictis, ut Ambitioni suæ velificaret, quàm pro Dotibus Naturæ suæ aut Judicio insitis. Itaque notatum est, à viris perspicacioribus (qui Priora Gesta ejus ad Posteriora trahebant) eum, etiàm tempore Regni Fratris sui *Edwardi Quarti*, in hoc calidè & secretò incubuisse, ut Fratris Regimini Invidiam & Odium conflaret; Cùm expectaret, & quasi divinaret, Regem, propter Luxum & Intemperantiam, diù non victurum, sed Filios suos, tenerâ adhùc ætate, relicturum: Tum verò satis noverat, quàm facilis esset Ascensus, à fastigio *Protectoris*, & primi Regii sanguinis Principis, ad ipsam Coronam. Atque ex hoc Ambitionis profundæ Fonte promanâsse, quòd, tam sub Tractatum illum Pacis & Fœderis, inter *Edwardum*, & *Ludovicum Undecimum Galliæ Regem*, icti, & colloquio utriusque Regis apud *Piqueneam* firmati, quam aliàs, *Richardus*, tunc *Glocestriæ Dux* Pacem pro viribus impugnâsset, & à parte Honoris stetisset, Existimationem suam in Fratris contumeliam attollens, oculos omnium (præsertim Nobilium & militum) à Fratre in seipsum convertere cupiens; quasi Rex, vitâ suâ luxuriosâ, & minùs nobili conjugio, Effœminatus factus esset, minúsq; Honoris sensu, & Reipublicæ curâ, quàm Regem deceret, tangeretur. Quatenùs verò, ad Leges illas Salubres, & Politicas, quæ ejus tempore introductæ erant & sancitæ, interpretabantur Homines, eas nihil aliud fuisse, quàm Tyranni inescationes, & Lenocinia, quibus se Populo ostentaret, eorumque benevolentiam captaret; cùm sibi ipsi conscius esset, quòd planè deesset sibi verum Obedientiæ Subditorum Vinculum; Jus scilicet ad Regnum, Legitimum. At *Henrico*, in Introitu in Regnum suum, & in ipso Momento, quo Corona ad ipsum delata est, occurrit res perplexa prorsùs & nodosa, nec facilè solubilis; quæq; posset Regem vel prudentissimum, præsertim in Regni sui Novitate, perturbare, & in diversas partes trahere; Atque eò magis, quod erat hujusmodi Res, quæ moram & Deliberationem non pateretur, verùm necesse foret, de eâ, simul & deliberare, & statuere. Evenit, ut in ejus Personâ, tres Tituli diversi, quibus Regnum sibi vendicare posset, concurrerent. Primus erat Titulus *Reginæ* suæ *Elizabethæ*; Cui etiam accesserat Pactum illud, quo se Proceribus, quorum auxiliis Regnum adeptus est, obstrinxerat, de Nuptiis cum illâ contrahendis; Quod illum in jure ejus regnaturum, haud obscurè subinnuebat. Secundus, vetus ille, & tam Jure quàm Armis disceptatus Titulus, inter *Familias Lancastriæ* & *Eboraci*; Quarum alteri, *Lancastriæ* scilicet, ipse se pro Hærede gerebat. Postremus erat Titulus *Gladii* & *Armorum*, quod Victoriâ sibi aditum fecisset, & quod *Rex*, qui in possessione Regni fuit, in pugnâ fuisset occisus. Horum Titulorum Primus, maximè erat favorabilis, quique animos Subditorum sibi potissimùm

conciliare posset; qui per spatium viginti duorum Annorum, quibus *Edwardus Quartus* regnârat, opinionem penitùs imbiberant, de Jure *Rosæ Albæ* sive *Familiæ Eboracensis*; atque in eam Stirpem, propter benignum & gratiosum, ejusdem *Edwardi*, præcipuè posterioribus vitæ suæ Annis, Regimen, propendebant. Attamen obversabatur ei ante oculos cogitatio illa, quod si huic Titulo inniteretur, precariò ferè Rex futurus fuisset, atque Matrimoniali potiùs Jure, quàm verè Regio imperaturus; Jure Regni in Personâ *Reginæ* suæ permanente; quæ si decessisset, vel Prole relictâ, vel sine Liberis, necesse illi fuisset Regno cedere, & in Fortunam privatam redigi. Et licet magna Spes subesset, quod Comitiorum suffragiis, Regnum, in Personâ suâ, durante Vitâ suâ, continuare, & stabilire posset: Attamen reputabat secum Rex prudentissimus, haud parùm interesse, si quis Actorum Civilium Auctoritate, in Regnum ascitus esset, & si quis Regnum Jure naturali, & Jure Sanguinis, obtineret. Neque defuerunt, eo tempore, Rumores & Susurri secreti (qui posteà vires nacti sunt validas, & magnas Perturbationes pepererunt) quod scilicet, duo illi *Edwardi Quarti* Filii, (aut saltèm ex illis Alter) qui in Turri Londinensi dicebantur esse sublati, reverà Mortui non essent, sed clanculùm è Custodiâ emissi, & adhùc viverent. Quod si verum fuisset, actum esset de Titulo *Vxoris* suæ *Elizabethæ*. Ex alterâ parte, si Juri proprio, & in Personâ suâ inhærenti, tanquàm *Hærede Familiæ Lancastrensis*, insisteret, satis sciebat, Titulum illum, à Comitiis Parlamentariis, jampridèm damnatum fuisse, & totius Populi præjudicio exclusum; Quodque hæc Res ad Exhæredationem *Familiæ Eboracensis*, tunc pro indubitatis Regni Hæredibus habitæ, manifestò tendebat: Animoque providebat fore, ut si nullos ex *Elizabetha* Liberos progigneret, in quibus Jura utriusque *Familiæ* coalescerent, tunc veteres illæ Discordiarum & Bellorum intestinorum Flammæ, & Incendia, iterùm redire, & redivivæ factæ, per omnia grassari possent. Quatenùs verò ad Jus *Victoriæ* & *Armorum*, quamvis *Gulielmus Stanleius*, post Militum à prælio Acclamationes, *Coronam* (non Imperialem illam, sed quam Ornamenti & Ominis causâ, *Richardus* secum in Bellum attulerat,) tunc fortè inter Spolia repertam, Capiti HENRICI imposuisset, ac si Jure Belli Regno potitus esset; haud tamen oblitus erat, quibus Pactis & Legibus ad Imperium vocatus esset; Quodque si Jure Armorum regnare se prædicâsset, non minùs suæ Factionis Homines, quàm alios omnes, in magnos metus conjecturus fuisset; Vtpote quod ei potestatem fecisset, Leges, pro libitu suo, abrogandi, & de Fortunis ac Opibus omnium statuendi, & cæterarum Rerum quæ absoluti sunt Imperii; Quæ Res tam asperæ & odiosæ visæ sunt, ipsi *Gulielmo Normanno, Angliæ Regi*, (quem vulgò vocant *Conquestorem*) ut licet Victoris Jura reipsâ exerceret, ad *Normannos* scilicet suos remunerandos, verbo tamen abstinuerit; Neque hoc jure se regnum tenere unquàm professus sit, sed illud titulari quodam Prætextu velaverit, in Testamento, & Designatione *Edwardi Confessoris* fundato.

Verùm *Rex*, pro Animi sui Magnitudine, Aleam statim jecit; Et incommodis se ex omni parte prodentibus, rectè appensis; & satis

tis gnarus, Interregnum aut Tituli suspensionem, Leges Regni non permittere; Sive Amori erga Familiam suam reliqua posthabens; Sive Titulum illum præoptans, qui sese sisteret maximè liberum, & independentem; Quin & Naturâ, atque Animi Constitutione, minimè in longum prospicere solitus, sed veluti Fortunam, ut apud se per Diem mercaretur, conducere; Titulo *Lancastriæ* tanquàm Principali niti decrevit: Reliquis autem duobus, (videlicet *Nuptiarum*, & *Armorum*) pro Adminiculis tantummodò uti; Priore, ad secretam Invidiam leniendam; Posteriore, ad Murmura & Contradictiones apertas compescendas: Minimè oblitus, ipsum illum Titulum *Lancastriæ*, per tres continuas Regum Successiones valuisse, atque planè perpetuari potuisse, nisi per Judicii Debilitatem, in Principe postremò regnante, defecisset. Unde ipso Prælii Die, qui fuit *Augusti* vicesimus secundus, suo nomine, nullâ factâ Uxoris mentione, Regnum assumpsit. In quo consilio, ad extremum usq; perstitit, quod multarum ei Seditionum & Turbarum telam quandam texuit.

Rex harum Cogitationum plenus, ante suum à *Leicestria* Discessum, *Robertum Willoughbeium* Equitem Auratũ, ad Castrum de *Sherry Hutton*, in Comitatu *Eboracensi*, misit, ubi in salvâ custodiâ, jussu *Richardi*, detinebantur, tam Domina *Elizabetha Regis Edwardi* Filia, ad nuptias HENRICI destinata, quam *Edwardus Plantagenista*, Filius & Hæres *Georgii* nupèr *Clarentiæ Ducis*. *Edwardus* iste, traditus fuit à Castri Præfecto, per Mandatum *Regis* expressum, in Manus *Roberti Willoughbeii*; Et per eum, magnâ curâ & diligentiâ, Turri Londinensi inclusus, ubi in arctâ custodiâ servatus est. Quod Factum *Regis* (Imperio mero, & Politicis Rationibus tantummodò subnixum) non ex eo proveniebat, quod Rex alicujus momenti putârat esse Fabulam illam, quam *Doctor Shawus*, ad *Crucem D. Pauli*, in Concione publicavit, de Natalibus Illegitimis Liberorum *Regis Edwardi*; in quo casu *Edwardus* iste proximus fuisset Regni Hæres, (illa enim Fabula jampridem explosa fuit) sed quod in Animo fixum & constitutum apud se haberet, Personas quascunque eminentiores, ex Lineâ Eboracensi oriundas, deprimere. In quo instituto, Rex perpetuò, sive ex Affectûs sui pertinaciâ, sive ex Judicii imbecillitate, potiùs se Partibus addictum præbuit, quàm Regii Decori memorem.

Quatenùs autem ad Sponsam suam *Elizabetham*, Literas ad eam misit, ut quamprimùm *Londinum* se conferret, ibique cum Reginâ viduâ, Matre suâ, maneret. Quod paulò post illa præstitit, multis ex Proceribus & Fœminis Nobilioribus, comitata. Intereà *Rex* itineribus exiguis *Londinum* versus contendit, Populi Plausibus & Acclamationibus eum ubique deducentibus, quæ proculdubiò fuerunt sinceræ, & minimè simulatæ; Quod in eo cernere erat, quia tantâ Alacritate, & Impetu fundebantur. Recipiebant enim eum, veluti Principem cœlitùs demissum, qui inveteratis, inter duas illas *Familias*, Discordiis finem imponeret; Quæ, licet temporibus *Henrici Quarti*, *Henrici Quinti*, & aliquibus Annis *Henrici Sexti*, ex unâ parte, & *Edwardi Quarti* ex alterâ, Lucidis Intervallis, & Felicibus Cessationibus, gavisæ essent; nihilominùs perpetuò, veluti Nubes procellosæ, Regno imminebant, novos Motus & Calamitates minantes. Et sicut

ex

ex *Victoria* ejus, flexâ sunt Hominum Genua, ita ex *Nuptiis Elizabethæ* destinatis, etiàm & Corda.

Ipse interim, pro summâ suâ prudentiâ, (Affectuum & metuum populi non ignarus) ut Opinionem & Terrorem de Regno debellato dissiparet, præceperat, ut Profectio sua nihil Profectionis Militaris simile haberet, sed potiùs Itineris pacifici, quali Reges, Animi causâ Provincias suas peragrantes, uti solent.

Civitatem *Londini* Die Saturni ingressus est, sicut & in Die Saturni Victoriam obtinuerat: Quem Diem Septimanæ, primùm ex Observatione Eventuum, dein ex Memoriâ & Opinione, præ cæteris, tanquàm sibi faustum & prosperum, subinde delegit.

Major Londinensis, Comitatus Fraternitatibus Civitatis, solenni pompâ, apud *Shore-ditch*, eum recepit; Ex quo loco, magnâ Procerum & Virorum primariorum catervâ stipatus, Urbem ingressus est: Ipse, non Equo, aut apertâ aliquâ Sellâ, aut Throno, sed Curru clauso vectus est; utpote qui Regni universi quondàm Hostis publicatus, & Proscriptus, satius sibi duxit, Majestatem suam tueri, & Reverentiam sui Populo incutere, quàm Favorem ejus ullatenùs aucupari.

Primum omnium Templum *D. Pauli* adiit; ubi minimè volens, populum citiùs, quàm oportebat, oblivisci, ipsum Prælio Regnum adeptum, Vexillum suum in Templo obtulit, & reposuit, precibusq; pro more solennibus interfuit, Hymnumq; *Te Deum*, iterùm cantari fecit: Deinde, ad Palatium Episcopi Londinensis, ubi Hospitium ei paratum erat, se contulit, atq; illic per aliquot dies mansit.

Dum ibi moraretur, Sanctius Concilium suum, adhibitis etiam aliis magnæ Dignitatis Viris, convocavit, in quorum præsentiâ Pactum suum, de ineundo cum *Elizabetha* Matrimonio, renovavit. Quod ut faceret, illud eum maximè impulit, quia sub discessum suum è *Britannia*, spem nonnullam summo cum artificio injecerat, (prout tunc Res suæ postulabant) se, si in Regno Angliæ obtinendo sibi Res felicitèr cederent, *Annam Ducatus Britanniæ* Hæredem, (quæ paulò post *Carolo Octavo Franciæ* nupsit) in Uxorem ducturum. Itaque suspicio nonnulla oborta est, eum minùs sincerè aut minùs constantèr se gerere, in Tractatu Matrimonii cum *Elizabetha*, omnium votis vehementèr expetiti: Quæ etiàm Fama, licet Sermonibus tantùm Hominum jactata, miseram *Elizabetham* miris modis afflixerat. Verùm ille, optimâ fide agebat; Quin & hoc ab omnibus credi expetebat (ut hoc modo, Invidiam & Contradictiones, ad ea quæ animo volvebat, faciliùs restingueret) cùm tamen apud se secretò statuisset, ad Consummationē Matrimonii non procedere, donec solennis sua Inauguratio, & Comitia Parliamentaria, celebrata essent. Quorū primum eò spectabat, ne Coronatio Sui ipsius, & Reginæ conjunctìm (ut par erat) facta, speciem aliquam Participationis in Jure Regni, præ se ferret; Alterum, ne in Jure Coronæ stabiliendo, in personâ suâ, (id quod Comitiorum Auctoritate se consecuturum confidebat) vota Ordinum ullatenùs in *Elizabetham* reflecterent.

Circa hoc tempus, in *Autumno*, versus Finem *Septembris*, grassari cœpit, tum in ipsâ urbe Londini, tum in aliis Regni Partibus, Morbus quidam Epidemicus, tunc temporis novus; Cui, ex naturâ & Symptomatibus ejus, Febris Sudorificæ nomen indiderunt. Morbus iste,

breves fortitus est Periodos,tam in Morbi ipsius Crisi,quam in Tempore Durationis ipsius: Quippe, qui eodem correpti erant, si intra spacium viginti quatuor Horarum non morerentur, securi ferè & sine metu erant.At quoad spatium temporis,per quod Malitia Morbi duravit, incœpit quidem circa vicesimum primum *Septembris* diem, cessavit autem sub finem *Octobris* sequentis: Adeò ut Festum Regiæ Coronationis, quod celebratum est ultimo *Octobris*, neutiquàm procrastinaverit aut impediverit;Neque itidem Comitia Parliamentaria, quæ intra septem à Coronatione dies successerunt. Fuit iste Morbus, Febris pestilentis genus quoddam;Neque tamen(ut videtur)in Venis aut Humoribus sedem occupans, cùm non Carbunculi, non Pustulæ, non purpureæ aut lividæ Maculæ sequerentur, (Massâ scilicet Corporis intactâ;) Tantùm Malignus quidam Vapor,& Aura,ad Cor advolavit,Spiritusque Vitales petebat & occupabat; unde Natura excitabatur ad eundem per Sudores emittendum & exhalandum. Patuit autem per Experientiam,quod Morbus iste,Naturæ potiùs insidiatrix erat,eamque imparatam opprimebat, quàm adversus Remedia obstinatus,si in tempore subventum foret. Etenim si Ægrotus,in æquabili temperamento, quoad Vestes, & Focum, detentus esset, tepidumque bibisset, & Cordialia etiàm temperata sumpsisset,unde Naturæ ipsius Opus, nec Calore irritaretur,nec Frigore repelleretur,plerunque Sanitas sequebatur. Verùm innumeri Homines ex eo subitò occubuerunt, antequàm Curationis Modus, & Regimen Ægroti, innotesceret. Opinio erat, Morbum istum, neutiquàm ex Epidemicis illis,qui simul contagiosi sunt, & de Corpore in Corpus fluunt,fuisse; Sed à Malignitate quadam, in ipso Aere, ex Prædispositione Tempestatum,& Mutationibus Cœli crebris, & insalubribus, impressâ, manasse: Atque brevis ejus Mora hoc ipsum indicabat.

In Vigiliâ Sanctorum *Simonis* & *Iudæ*, pransus est *Rex*, apud Ædes *Thomæ Bourchieri*, *Archiepiscopi Cantuariæ*, & *Cardinalis*; Et à *Lamb.tha*, per Prata profectus est, (Pontem transiens,) ad *Turrim Londinensem*; Ubi die sequenti duodecim Equites Vexillarios (quos vocant *Banerettos*) creavit. At Creationes Nobilium parcâ manu dispensavit; Etenim, licet Prælium nuper commissum fuisset, & Coronationis Celebritas propè instaret, tres tantùm evexit. *Iaspar Comes Pembrochiæ*, *Regis* Avunculus, promotus est in *Ducem Bedfordiæ*, *Thomas Baro Stankeius*,*Regis* Socer, factus est *Comes Derbiæ*: *Edwardus* autem *Courtneius*, *Devoniæ*. Quamvis *Rex* etiàm tunc apud se statuisset, tempore Comitiorum, in plures Nobilitatis Gradum conferre; Ita rem distribuens, ut civilitèr admodùm & decorè, hujusmodi Magnificentiis, partìm Festum Coronationis suæ, partìm Conventum Comitiorum, ornaret.

Sequuta post biduum Coronatio ipsa, tricesimo die *Octobris*, *Anno Salutis* 1485. Quo tempore; sedit *Innocentius Octavus Papa Romanus*; *Fredericus Tertius Imperator Alemanniæ* fuit; *Maximilianus* autem Filius ejus nupèr electus in *Regem Romanorum*; *Carolus Octavus* in *Galliis* regnavit; *Ferdinandus* & *Isabella Hispaniis* imperârunt; *Iacobus Tertius Scotiæ* Regnum tenuit; Inter quos omnes Principes, & Regem, Pax & Amicitia,eo tempore, intercessit. Quo insupèr die (quasi Corona

Capiti

Capiti imposita, etiam Formidines Animo instillasset) instituit, ad majorem Securitatem, *Cohortem quinquaginta Sagittariorum*, sub Præfecti Regimine, qui corpus ejus stiparent, per Nomen *Satellitii Inferioris*. Veruntamen, ut hoc se fecisse putaretur, potiùs Majestatis suæ augendæ gratiâ, atque imitatione Moris illius, quem in Partibus transmarinis observaverat, quam metu, quasi rebus suis diffideret, ordinavit hoc pro Instituto non temporaneo, sed quod etiam apud Successores suos retineretur.

Septimo *Novembris*, *Rex* Comitia Regni sui inchoavit, quæ immediatè post Adventum suum Londinum summoneri fecit. Consilia ejus & Fines, in Comitiis tam properè convocandis, fuerunt præcipuè tres. Primus, ut Regnum in Personâ suâ, Suffragiis Ordinum, stabiliretur. Secundus, ut Condemnationes & Proscriptiones eorum, qui à partibus suis steterant (quæ fuerunt plurimæ) rescinderentur; & facta quæcunque Hostilia, quæ ab illis, in causâ ejus, fuerunt perpetrata, à pœnâ eximerentur, plenaq; iis venia fieret: Atq; ex alterâ parte, ut præcipui ex Hostibus suis, & potentissimi, judicio Ordinum damnarentur. Tertius, ut inferioris Conditionis Homines, qui *Richardo* adhæserant, (ne fortè novis Motibus materiam præberet) Remissionem generalem, qualis in fine Comitiorum à Rege emanare solet, consequerentur: Haud immemor, quantum *Regi* periculi immineat à Subditis suis, cùm maxima pars eorum sibi conscia sit, periculum sibi imminere à *Rege*. Accedebat & alia caussa Comitiorum non parua. Nimirùm quod ipse, tanquàm Princeps Prudens & Moderatus, secum reputabat, rebus suis convenire, ut morâ omissâ, manifestum Populo suo fieret, sibi in animo esse, ex normâ Legum suarum regnare, licet in ore Gladii ingressus esset. Nec minùs, ut assuefaceret Subditos, pro *Rege* eum venerari & recognoscere, quem modò pro Hoste & Exule ducebant. Quod ad stabilimentum Coronæ, præterquàm quod illud mordicùs tenebat, ne Sponsæ suæ ulla prorsùs fieret mentio (imò nec quod minimum erat permittens, *Vt Liberi ex eâ suscepti primi ante omnes succederent*) aliàs magnâ prudentiâ & moderatione, rem tractavit. Neq; enim illud urgebat, ut per viam Declarationis, aut Recognitionis Juris sui, Statutum perscriberetur: Sicut ex alterâ parte, ut tanquàm Lex nova sanciretur, minimè volebat; Sed potiùs mediâ viâ institit, simplicis scilicet stabilimenti, idque verbis tectis & utrinq; nutantibus; His scilicet, *ut Hæreditas Coronæ resideret, remaneret, & continuaretur in Rege, &c.* Quæ verba, in utrumq; sensum trahi poterant: Illud commune habentia, ut scilicet Corona in eo stabiliretur; Sed, utrùm hoc ex Jure præexistente, (quod in dubium vocabatur) an quod de Facto, in possessione Coronæ erat, (quod nemo negabat) in medio relinquebatur, ut utramlibet Interpretationem reciperet. Quinetiàm in Propaginis, quæ ad Successionem admittebatur, limitatione, eam non ultra personam suam, & Hæredes ex Corpore suo, extendi volebat; omissâ Heredum Generalium mentione, sed illud Legis Decisioni, qualis ex verbis antedictis elici poterat, subjiciebat. Ita ut Stabilimentum istud, potiùs gratiam personalem sibi, & Liberis suis factam, quam *Familiæ Eboracensis* Exhæredationem totalem, saperet. Atque tali temperamento

mento Lex condita & sancita est: Quam legem *Bullâ Papali*, proximo Anno, muniri procuravit; Mentione nihilominùs factâ per viam *Recitationis*, Reliquorum titulorum, tam *Sanguinis*, quam *Victoriæ*. Ita ut jam Tripex ille *Titulus* suus factus esset Quintuplex; Additâ scilicet tribus illis, quibus initio nitebatur, Auctoritate *Papali*, & *Parlamentaria*.

In iisdem quoque Comitiis, Rex, in rescindendis eorum, qui à partibus ejus steterant, Convictionibus, iisdemque ab omnibus Criminibus, & pœnis, propter ea quæ in suâ causâ commiserant, eximendis, quod voluit, obtinuit: Sancitaque sunt Statuta in eam sententiam. Cùm verò Statutum illud esset sub Incude, intervenit Quæstio Juris satis subtilis. Dubitatum est enim, utrum Suffragia Complurium, in inferiori Consessu tunc existentium, valida essent & legitima, eò quod, Proditionis, tempore *Richardi*, damnati fuissent; Unde incapaces, & inhabiles redditi essent, in summo gradu. Incongruum enim quiddam videbatur, ut illi Leges conderent, qui ipsi Ex-leges essent. Sic autem se res habuit; Plurimi ex iis, qui temporibus *Richardi*, in *Regis* HENRICI partes, maximè inclinârant, pro Equitibus & Burgensibus Parlamenti, electi & delegati fuerunt: sive hoc Rex secretò procuraverit, sive ex mero Populi Affectu processerit; Quorum plerique, temporibus *Richardi*, damnati fuerant, & proscripti. *Rex* Quæstione istâ nonnihil commotus est. Etsi enim gravi & specioso prætextui inniteretur, *Regis* tamen partes haud obscurè perstringebat. Sed prudenti admodùm consilio se reprimens, Quæstioni illi satis æquum se præbuit, quasi nihil aliud esset, quam Controversia quædam de Apicibus Juris. Ideóq; Judices de eâ consulebant, qui in eum finem in *Scaccharii Camera* (ubi haberi solet Judicum Concilium) convenerunt. Illi autem, re maturiùs deliberatâ, gravem & sobriam Sententiam tulerunt, ex Legum Normâ, & Æquitate Naturali temperatam: Pronunciârunt enim, ut Equites & Burgenses illi damnati & proscripti, à Conventu Parlamentario abstinerent, donec perlata esset Lex, de Convictionibus eorum revocandis.

Eodem quoq; tempore, mota fortè erat Quæstio, inter Judices (dum de priore Quæstione consultarent) quid fieri deberet circa *Regem* ipsum, qui, ut cæteri, condemnationem subierat. Sed fuit unanimi Judicum consensu conclusum & firmatum; *Coronam ipsam, omnes Sanguinis Oppilationes, quæ Descensum Coronæ ullatenus impediunt, deobstruere.* Itaque à quo tempore *Rex* Coronam assumpserat, Fontem Sanguinis fuisse expurgatum; Omnesque Sanguinis Corruptiones & Impuritates sublatas, ut *Regi* operâ Parlamentariâ non fuisset opus. Veruntamen, Honoris causâ, ab *Ordinibus* Regni tunc mandatum est, ut quæcunque Archiva, & Memoriæ, Condemnationis *Regis*, aliquam facerent mentionem, obliterarentur, cancellarentur, & penitùs abolerentur.

Ex parte autem Hostium *Regis*, Parlamento condemnati sunt, nuper *Dux Glocestriæ*, *Richardum Tertium* se appellans; *Dux Norfolciæ*; *Comes Surriæ*; *Vicecomes Lovellus*; *Baro Ferrerius*; *Baro Zouchus*; *Richardus Ratcliffus*; *Gulielmus Catesbeius*; Et alii complures eminentioris

tioris Conditionis Homines. In quibus Statutis Condemnatoriis, complures insertæ sunt Clausulæ, justæ admodùm & temperatæ Reservationis, & Limitationis, liquidò indicantes & præmonstrantes, qualis esset prudentia *Regis*, qualis temperantia & Moderatio ejus; quæ spem etiàm in futurum facere poterant, Imperii Æquabilis & Mansueti. Quatenùs verò ad Condonationem generalem, quâ cæteris, qui contra *Regem* Arma tulerant, indulgere in animo habebat, *Rex* secundis usus Cogitationibus, minùs convenire putabat, ut à Parlamentariâ Auctoritate promanaret: Sed potiùs, ut cùm esset Res gratiosa & honorifica, integram Beneficii gratiam in seipsum transferret: Usus tantùm opportunitate confessûs Parlamenti, quò meliùs in Venas universi Regni, Fama rei spargeretur. Itaque durante adhùc Parlamento, *Edicto seu Regium* promulgavit; Veniam præteritorum, & Restitutionem Fortunarum, impertiendo iis, qui contra eum Arma tulerant, aut Hostilia machinati erant; modò, intra Diem præfixum, Misericordiæ suæ se submitterent, & Juramentum Fidelitatis susciperent. Unde multi ex *Asylu* emigrârunt; Plures autem ex Metu, non minùs nocentes, quam ii, qui intra septa *Asylorum* se receperant.

Quod verò ad *Pecunias* attinet, judicavit *Rex* tempestivum non esse, & minùs convenire, ut ab Ordinibus, his Comitiis, aliquas postularet; Tam quia in Rebus tanti momenti, Subditi ejus sibi gratificati erant; Quam etiàm, quod eos remunerare nequiverat Remissione generali, (qualis in Parlamentis concedi solet) quia hanc Munificentiam sibi præripuerat similis Remissio, quæ sub Coronationem ejus, paulò antè, de more exiit: Maximè autem, quia ante oculos omnium obversabatur, quantas Forisfacturas & Confiscationes tunc temporis obtinuerat, quæ thesauris suis replendis sufficerent: Unde Casualia illa Coronæ, meritò possent Contributionibus Subditorum parcere, tempore præsertim, quo pacem cum omnibus Principibus Vicinis coleret. Paucæ admodùm Leges, in iis Comitiis latæ sunt, quasi pro Formâ tantùm: Inter quas, una fuit, ut Exteri, licet Civitate donati, nihilominùs Vectigalia, qualia imponi solent meris Exteris, solverent: Altera, ut Mulctæ Mercatorum *Italorum*, propter Pecunias, quæ proveniebant ex Mercibus suis Venundatis, in Nativas Regni Merces non impensas, *Fisco Regio* applicarentur. Utraque Lex ad Pecunias corrogandas spectabat; Cujus rei, jam à principio Regni sui, Rex immemor non erat, atque ad finem Regni feliciùs ei cessisset, si Providentia ista matutina (quæ ab Indigentiâ omni, propter quam necesse haberet Subditos suos gravare, eum muniebat) potuisset unà Ingenium ejus, in hàc parte, frænare & temperare. Durante tempore Comitiorum, addidit & alias Creationes Nobilium, ut suprà innuimus. *Baro Chandos de Britanniâ* factus est *Comes Bathoniæ*. *Ægidius Daubeneius* Eques Auratus factus est *Baro Daubeneius*, & *Robertus Willoughbeius*, Eques itidem Auratus, *Baro Brookus*.

Prætereà *Rex*, summâ cum Magnanimitate & Munificentiâ, (quæ Virtutes adhùc per vices in eo valebant) *Edwardum Staffordum*, (Filium Primogenitum *Henrici Ducis Buckingamiæ*, tempore *Richardi* condemnati)

demnati) restituit, non solùm Honoribus & Dignitatibus Paternis, verùm etiam Fortunis & Possessionibus, quæ amplissimæ fuerunt. Ad quam Rem, summæ certè Liberalitatis & decoris, inter cætera eum movit, grati & generosi Animi sensus quidam; quod præfatus *Dux* is fuisset, qui primum Lapidem contra tyrannidem *Richardi* moverat; Et reverà, pontem *Regi* ad Regnum, super Ruinas proprias straverat. Atque his peractis Comitia Parlamentaria soluta sunt.

Solutis Comitiis, *Rex* confestim pecunias misit, ad *Marchionem Dorcestriæ*, & *Iohannem Bourchierum* Equitem Auratum, redimendos; quos pignorum loco *Parisiis* reliquerat, pro pecuniis quas mutuò sumpserat, cùm Expeditionem in *Angliam* susceperat. Atque hac occasione arreptâ, Literas misit ad *Majorem*, & *Cives Londinenses*, per manus *Domini Thesaurarii*, & *Magistri Brail* (quem Consiliarii loco habuit) quibus petebat, ut ab iis mutuaretur Summam quatuor mille Librarum, Cujus Summæ, post varios sermones utrinque habitos, Dimidium tantùm impetrare potuit. Quod tamen eorum Responsum, *Rex* in bonam partem accepit; ut facere solent, qui Pecunias mutuantur, ante-quàm eos premat Necessitas. Sub hoc tempus, *Rex* in Concilium suum Sanctius ascivit, *Iohannem Mortonum*, & *Richardum Foxum*, alterum *Elienses*, alterum *Exoniensem Episcopum*; Homines exsomnes, & multi silentii, quique unà cum eo, excubias quasdam agebant, in alios omnes. Uterque Negotiis suis admotus fuerat, antequàm ad Regnum ascendisset, & Fortunæ illius adversæ participes. *Mortonum* istum, paulò post diem suum obeunte *Bourchiero*, ad *Episcopatum Cantuariensem* evexit. *Foxum* autem *Custodem Privati sui Sigilli* constituit; Et posteà, gradatim eum transtulit, à Sede *Exoniensi* ad *Bathoniensem*, dein ad *Dunelmensem*, & postremò ad *Wintoniensem*. Etsi enim *Rex*, ad Negotia sua tractanda, consueverat *Episcoporum* operâ uti; quia cùm magnis Redditibus gauderent, Præmia sua secum portabant; attamen per Gradus hoc facere amabat, ut *Primitias Episcopatuum* sibi accumularet, quæ per hanc Graduum Seriem multiplicabantur. Licet enim tunc temporis *Reditus* ille ex *Primitiis*, *Redditibus Regiis* non fuisset annexus, sed *Tributo Papali* cessaverat; Attamen, ipse ita cum *Collectoribus Papæ* se gerere solebat, ut haud parvum inde Commodum sibi redundaret.

Verùm tandem aliquandò, Decimo Octavo die *Ianuarii*, secutæ sunt Nuptiæ, tàm diù expectatæ & expetitæ, inter *Regem*, & *Dominam Elizabetham* ei anteà desponsatam. Qui quidem *Dies Nuptiarum*, majori Populi favore, & Lætitiâ celebratus est, quàm fuerant, aut *Regis* in Civitatem Ingressus, aut ejusdem Coronatio: Quod *Rex* notavit potiùs quàm probavit. Verissimum enim est, quod per totam deinceps vitam suam, quamdiù *Regina* in vivis esset (nam illa prior diem suum obiit) haud-quaquàm se pro Marito nimis indulgente gessit; Licet illa formâ amabilis, obsequio facilis, & Puerperiis insignis fuisset. Verùm pertinax illa sua, à *Familia Eboracensi*, Animi Abalienatio, tantum apud eum poterat, ut locum reperiret, non solùm in Bellis suis, & Consiliis, verùmetiam in Cubili & Thoro.

Jam

Jam autem *Rex* fiduciæ plenus, ut Princeps qui Prælio Victor fuisset; Neq; à Comitiis suis ullam omninò repulsam tulisset; Quemq; adhùc Acclamationes & Plausus Populi recentes circumstrepebant; Imperium suum in futurum, nihil aliud nisi Ludum fore, & Regni tantummodò Fruitionem sine molestiis, pro certo sibi persuaserat. Nihilominùs, ut Princeps Cautus & Vigilans, constitutum apud se habebat, nihil omittere eorum, quæ ad Præsidium & Securitatem suam pertinerent: Cum eâ tamen opinione, quod in posterum, Administrationem Regni sui potiùs cum Voluptate & Alacritate, quàm Labore & Anxietate, exercere posset. Itaque Indiciis certis edoctus, *Partes* Regni sui *Septentrionales*, non tantùm affectu in *Familiam Eboracensem* propensas esse, sed etiam Memoriæ ipsius *Richardi* Regis devotissimas, cogitabat Æstatem proximam meliùs insumi non posse, quàm si Provincias illas ipse perlustraret, Præsentiâque suâ, & Majestate simul ac Comitate, Populi illarum *Partium* Animos sanaret. Verùm *Rex* in Fortunæ suæ Supputatione & Calculis, judicio suo magnoperè falsus est, quæ per multos annos continuos, variis fluctibus & tempestatibus, agitata est & quassata. Quamprimùm enim *Lincolniam* venit (ubi *Festum Paschatis* celebravit) certior factus est, *Baronem Lovellum*, *Humphredum* & *Thomam Staffordos* (qui anteà, apud *Colcestriam*, Asyli privilegio se muniverant) ex Asylo erepsisse; sed quem locum petiissent, neminem scire. Quem Nuncium *Rex* aspernatus est, & *Eboracum* usq; iter perrexit. *Eboraci* cum esset, recentior & certior accurrit Nuncius, *Baronem Lovellum*, cùm Copiis magnis, propè abesse. *Staffordos* autem in *Comitatu Wigorniensi* Arma cepisse, & ad Urbem *Wigorniæ* propè accessisse, eamque oppugnare in animo habere. *Rex*, utpote Princeps magni & profundi Judicii, non multum his Nunciis commotus est: Putabat enim, illas Copias, Prælii apud *Bosworthum* reliquias quasdam esse, neque ad Caussam *Familiæ Eboracensis* quicquam pertinere. Magis autem sollicitum eum habuit Copiarum Delectus, quibus resisteret Rebellibus, quàm ipsorum Rebellium Debellatio; Cum in medio Populi sibi suspecti veluti obsessus esset. Sed cum Res moram non pateretur, magnâ celeritate Copias coegit (quæ contra *Lovellum* mitterentur) ad tria Millia, malè armatas, sed benè animatas (Paucis eorum ex ipsius Aulâ & Comitatu delectis, Reliquis verò ex Colonis & Famulis illorum, quos sibi fidos expertus est) sub ductu *Bedfordiæ Ducis*; Et pro more suo, quo veniam & gratiam, potius ante Pugnam quàm post, impertire solebat, eidem *Duci* potestatem dedit, Condonationem præteritorum promulgandi, iis qui statim Arma deponerent, & se dederent: Quod *Dux*, quamprimum ad Castra *Lovelli* appropinquâsset, præstitit. Nec *Regem* fefellit expectatio sua; Heraldi enim pro Tormentis Bellicis erant. Siquidem *Baro Lovellus*, hac Re perculsus, & Militibus suis diffisus, in Comitatum *Lancastriæ* fugam cepit, & ad tempus apud *Thomam Broughtonum* Equitem Auratum, latitans, in *Flandriam*, ad *Ducissam Burgundiæ Margaretam*, post trajecit. Milites autem ejus, à *Duce* suo deserti, confestìm *Duci Bedfordiæ* se submiserunt. *Staffordi* quoque, & eorum Copiæ, audito quo loco Res *Lovelli* essent, (in cujus successu spem

maximam

maximam collocârant) etiàm ipsi planè desperâruat, & fugam capessiverunt: Fratribus duobus ad *Colnhamiam*, Oppidulum propè *Abingtoniam*, in Asylum se recipientibus: Sed inspectâ ejus loci Chartâ Privilegii, per Judices de *Banco Regis*, atque ad Proditores minimè extendere judicatâ, *Humphredus*, apud *Patibulum* de *Tiburne*, supplicio affectus est: *Thoma* autem, utpotè à Fratre natu majore allecto, ignotum est. Sicque Rebellio hæc, ut Nubecula quædam, transiit: Atque Rex, Fæcibus & Fermento *Partium Septentrionalium* aliquantùm expurgatis, quæ priùs in eum non benè animatæ erant, *Londinum* rediit.

Septembri sequente, *Regina* Filium suum Primogenitum peperit; cui Rex (in Honorem Stirpis veterum *Britonum*, à quâ ipse erat oriundus) *Arthuri* Nomen indidit; Prænomen secutus illius prisci *Regis Brittonum*; In cujus Rebus gestis asserendis, satis invenitur in Historiâ verâ, & Monumentis antiquis, quod illum, demptis Fabulis, magnâ gloriâ regnâsse testetur. Infans robustus erat, & corpore validus, licet octavo Mense editus esset, de quo Medici & Astrologi malè ominantur.

SEcutum est hoc Anno, qui erat *Regis* Secundus, mirum quoddam Facinus, & audaciâ plenum; quodque Statum *Regis*, & *Regni* vehementèr perturbavit: De quo, Narrationes, quas in manibus habemus, adeò nudæ sunt & jejunæ, ut rem relinquant vix credibilem: Non tam, ob Eventûs naturam, (Ejusmodi enim Accidentia in Rerum Memoriâ non rarò reperiuntur) sed propter peculiares quasdam Rei Circumstantias, præsertim sub initiis. Judicium igitur faciemus, de hoc Negotio, ex Rebus ipsis, quatenùs sibi invicem Lucem præbeant, Veritatem tanquàm ex Minerâ effodientes. *Rex* in Regno suo nouus erat, contráque opinionem suam, etiàm & meritum, magnâ apud populum Invidiâ, & Odio, flagrabat. Radix hujus Invidiæ planè erat, sedula ejus & continua *Familiæ Eboracensis* Depressio, quam Corpus totius Regni favore adhùc prosequebatur. Hoc Animos Populi indies à *Rege* magis magisque avertebat; præsertim cùm viderent, *Regem*, post Nuptias suas, & Filium ex illis Nuptiis natum, nihilominùs Coronationem *Reginæ* suæ (quæ conjunctìm cum Coronatione propriâ ab omnibus primò erat expectata) adhùc distulisse; ne Matrimonialis quidem Coronæ Honore eam dignatum. Neque enim secuta est Coronatio *Reginæ*, nisi post duos Annos; postquàm scilicet Pericula *Regi* pro Præceptis fuerunt, quid agendum sibi esset, edocentia. Invaluerat autem Invidia multò magis, postquàm Rumor increbuerat (sive casu volitans, sive Malitiâ Hominum malè animatorum sparsus) *Regem* constituisse, *Edwardum Plantagenistam*, clanculùm, in *Turri Londinensi*, necare: Cujus casus, tantam habebat, cum casu Liberorum *Regis Edwardi*, similitudinem; cùm Sanguinis ipsius Propinquitas, par Ætas, Locusque ipse Turris, illius Crudelitatis Memoriam refricarent; ut in *Regem*, odiosissimam quandam Opinionem, & Famam concitaret, ac si ipse alter *Rex Richardus* futurus fuisset. Etiàm illud Murmur, adhùc sopitum non erat, ex *Regis Edwardi* Filiis, saltèm alterum superstitem esse. Qui quidem Rumor, * ab iis qui

rebus novis studebant, artificiosè & occultò fovebatur. Neque verò in *Regis* Ingenio & Moribus, inerat aliquid ad dissipandas istiusmodi Caligines commodum; verùm è contra, ita se gerere consueverat, ut Dubitationes potiùs injiceret, quam compesceret. Atque ex his, Fomes præparatus est Scintillæ: Quæ quidem tantum rerum omnium datura Incendium, ab initio despicabilis fuit.

In *Oxonia* vivebat, *Sacerdos* quidam astutus & vafer, *Richardus Simon* vocatus, cui erat Pupillus, Pistoris Filius, dictus *Lambertus Simnellus*, Ætatis circitèr quindecim annorum: Puer quasi venerabilis multum, in Ore & Aspectu, præ se ferens Majestatis & Decoris. *Sacerdos* iste in Cogitationem quandam male-sanam incidit (dùm sermones Hominum avidè imbiberet, & in Episcopatum aliquem amplum se promotum iri speraret) ut Adolescentulum illum, ad Filii Secundi *Regis Edwardi* (de quo opinio erat eum in Turri fuisse trucidatum) personam induendam & simulandam, subornaret: Et pauló post (nam inter Rem agendam, Consilium suum, quatenùs ad Personam, mutavit) ad *Edwardi Plantagenistæ*, tum in Turri detenti Personam repræsentandam: Et in omnibus, quæ ad fidem faciendam conducerent, eum egregiè instruxit. Hoc erat illud incredibile, de quo priùs diximus: Non quod fictarum Personarum Ludibria, ad Regnum adipiscendum subornarentur; (Etenim Temporibus antiquis, & recentioribus, hoc interdùm contigerat) Neq; quod in Mentem venire potuisset, Homini tam vili & abjecto, ut tantam Rem susciperet, & amplecteretur; (Etenim magnæ Cogitationes, & sublimes, quandoque in infimæ Conditionis Homines influunt, præsertim quandò inebriati fuerint Vulgi sermonibus:) Sed hoc (inquam) illud est, quod minimè videtur probabile; *Sacerdotem* istum, cui omninò ignota erat Persona vera, ad cujus Exemplar Persona falsa efformanda esset, ullo modo in Animum inducere potuisse; ut Actorem Fabulæ suæ edocere speraret, vel Gestu externo; vel in præteritis Vitæ suæ & Educations Actis & Accidentibus recensendis; vel in idoneis Responsis ad Quæstiones, quas verisimile erat ei proposita fore; vel similibus; ullà ex parte, ad vivum, Imaginem ejus, quem personandum susceperat, commodè exprimere. Etenim Puero isti, personare non contigit eum, qui è Cunabulis diù antè subreptus fuerat, aut in primà Infantià asportatus; verùm Adolescentulum talem, qui usque ad Ætatem decem ferè annorum, perpetuò in Aulà Regià fuerat educatus, ubi Oculi innumeri eum conspexissent. Rex enim *Edwardus*, Cædis Fratris sui *Ducis Clarentiæ* conscientià morsus, Filium ejus (de quo nunc loquimur) in integrum restituere sanò noluit, ut *Dux Clarentiæ* esset, sed tamen eum Comitem *Warwici* creavit; Honore, qui ex parte *Matris* ad eum pertinebat, resuscitato: Eumque, dum vixit, honorificè admodùm tractavit; Licet *Richardus Tertius* eum posteà in Custodià habuerat. Adeò ut planè fieri nequiverit, quin aliqua Persona ex Eminentioribus, cui *Edwardus Plantagenista* specialitèr & familiaritèr notus fuisset, negotio præsideret, à quà *Sacerdos* Mandata reciperet. Quod verò maximè probabile est, (si quis ex Actis præcedentibus & subsequentibus Rem rectè æstimet) hùc redit, ut Persona quæ

telam illam ordiretur & texeret, statuenda sit *Regina Vidua*. Foemina Negotiatrix, & Pragmatica, quæque Civilibus Rebus tractandis insueta erat; Sanè in illius Conclavi, felix illa Conjuratio in *Richardum Tertium*, pro Rege HENRICO, inita, tractata, & agitata est; (Id quod Rex optimè noverat, & fortasse nimis altè recondiderat) Illa etiàm, hoc tempore, Regi erat infensissima, eo nomine, quod putaret Filiam suam (eâ quâ Rex insistebat viâ) non promotam, sed depressam. Nemo autem proculdubiò, tantâ cum rerum notitiâ, Scenam istam totam ornare, æquè ac illa, poterat. Neque tamen Consilium ejus erat, nec etiàm cæterorum ex prudentioribus, qui huic Machinationi favebant, & vires subministrabant, ut Idolum istud reverà Coronâ potiretur, sed illius periculo, viam ad ruinam *Regis* aperire: Quo peracto, singuli diversas intra se, spes & Consilia fovebant. Hujc conjecturæ maximè illud suffragatur, quod quamprimùm Conjuratio ista maturuerat, & eruperat, Rex ita afficiebatur, ut *Reginam* illam repentè in Monasterio de *Bermondsey* concluserit; omnesque Fortunas ejus & Reditus Fisco applicârit: Hocque ordinavit, per Concilium & Conventum quendam, ostiis clausis habitum, absque Processu aliquo legali, exili admodùm & longè petito usus Prætextu; *Quod nempe Filias suas, ex Asylo, in potestatem* Regi RICHARDO, *contra promissum suum, tradidisset*. Ex quo genere procedendi, etiàm à principio, pro nimis severo, & planè irregulari habito, tam quoad materiam, quam quoad formam, valdè probabilitèr concludi possit, Accusationes graves contra illam *Reginam* produxisse, quas Rex, propter Rationes Statûs, & ad vitandam Invidiam, publicare noluit. Non levi etiam Argumento fuit, Secreti aliquid latuisse, & Examinationes suppressas & cohibitas fuisse, quod *Sacerdos* ipse *Simon*, postquàm comprehensus esset, ad supplicium nunquàm palàm productus fuisset, imò nec in publicum Judicium tractus, (sicut compluribus ex Clero, ob proditiones minùs atroces, contigerat) sed tantùm in Gurgustio quodam incarceratus mansisset. Accedit, quod post mortem *Comitis Lincolniæ* (ex *Familia Eboracensi* Viri principalis) qui in prælio *Stokensi* occisus fuerat, Rex hoc Pectoris sui Arcanum, quibusdam ex Consiliariis suis, aperuit; Se mortem *Comitis* ægrè ferre, quòd ab illo, si vixisset, Intima Periculi sui, & Conjurationis contra se factæ, rescire potuisset.

Verùm ut ad Narrationem Rei ipsius revertamur, Primò *Simon*, ut diximus, Discipulum suum edocuit, Personam RICHARDI *Ducis Eboracensis*, imitari: Hoc verò factum est, sub idem tempus, quo Fama illa sparsa est; Quod Rex constituerat, *Edwardum Plantagenistam*, tum in Turri detentum, neci tradere; Quo divulgato, magnum secutum est Populi Murmur. Sed non multò post, diverso Rumore ingruente; quod nimirùm *Edwardus* ille *Plantagenista*, è Turri aufugisset; Atque simul Callidus iste *Sacerdos*, audiens, illum tam charum vulgo fuisse, tantamque ob ejus Periculi depulsionem, lætitiam conceptam, Personam Larvæ suæ mutavit, & in Personam *Plantagenistæ*, tanquàm magis idoneam, transformavit; Quippè qui in ore Populo magis erat, & Sermonibus tum præcipuè jactatus: Simul concinnius erat, ut post famam Fugæ *Edwardi*, hoc quod struebat

subseque-

subsequeretur. Attamen, cùm secum reputaret, minùs sibi tutum futurum, & Hominum Curiositati & Inquisitioni magis obnoxium, si Fabulam istam hîc in *Anglia* egisset, consultius fore putavit, si more Scenarum, in Tragœdiis & similibus, magis è longinquo Rem ostentaret: Itaque cum Discipulo suo in *Hiberniam* transfretavit, ubi Favor erga *Familiam Eboracensem*, majorem in modum, fervebat. Rex sanè, in Rebus *Hiberniæ* constituendis, minùs impiger & providus fuerat; neque Magistratus & Consiliarios suos, in illo regno, mutaverat, aut alios sibi probatos & fidos cæteris immiscuerat, ut facere debuerat; Præsertìm cùm Inclinationem ejus populi, erga *Familiam Eboracensem*, satis nôsset: Quámque etiàm lubricus esset ejus Regni status, & ad res novas amplectendas pronus, magis multò quàm ipsa *Anglia*: Sed Victoriis suis, & Successibus in *Anglia* confisus, per otium Res *Hiberniæ*, in ordinem se redacturum, minimè dubitabat.

Quamobrem hâc *Regis* socordiâ factum est, ut sub adventum *Simonis*, cum falso suo *Plantagenista*, in *Hiberniam*, omnia ad Defectionem & Seditionem parata invenirentur, ac si ex composito ferè Res transacta fuisset. Primò omnium, adiit *Simon Thomam Fitz-Gerardum Comitem Kildariæ*, & *Hiberniæ* tum *Præsidem*; Cujus oculos tantâ caligine perstrinxit (partim Sermonum suorum vi & insinuatione, partim Habitu & Gestu Pupilli sui, cujus etiam ori Majestas quædam *Regia* insidebat) ut illecebræ illæ, Fumis fortasse quibusdam Ambitionis adjutæ, ita *Comitem* affecerint, ut persuasissimum ei esset, verum prorsùs illum *Plantagenistam* fuisse. *Comes* negotium statìm communicavit, cum Proceribus nonnullis, & aliis; Primò quidem, occultò. Eos autem, similitèr secum affectos, perspiciens, de industriâ, rem in publicum exire & spargi permisit; veritus, id quod destinaverat, patefacere, priusquàm Populi animos tentâsset. Sed si Potentiores alacritèr, certè Plebs furiosè agebat; Aerium istud Phantasma, incredibili Gaudio & Favore excipiens; partìm quod essent in *Familiam Eboracensem* propensissimi; partim ex Gentis ipsius Superbiâ, ut Regem *Angliæ Regno* dedisse & imposuisse viderentur. Neque verò Scrupulus ille, de Damnatione *Georgij Ducis Clarentiæ*, istius *Edwardi* Patris, apud eos quicquam valebat; Cùm nuper *Regis* HENRICI exemplo didicissent, Damnationes illas legales, Titulo & Prætensioni ad Coronæ fastigium, nullo modo officere. Quatenus verò ad *Edwardi Quarti Filias*, facilè innitebantur Repulsæ, quam à *Rege Richardo*, Hæreditate Regni summotæ, tulissent; Easque etiàm, tanquàm HENRICI Factionis portionem quandam, æstimabant, cùm in ejus Manu omninò essent. Adeò ut mirabili consensu, & plausu, & magnâ omnium ordinum frequentiâ, *Plantagenista* iste Fictitius, ad *Castrum Dubliniense* adductus esset, atque ibi tanquàm Rex salutatus, stipatus, & honoratus; Puero satis decorè se gerente, nihilque committente, quod Ignobilitatem Generis sui argueret. Quin & paucis diebus elapsis, Rex proclamatus est, per Nomen *Edwardi Sexti*, ne Gladio quidem uno, pro Causâ *Regis* HENRICI, evaginato.

Rex nunciis perlatis de Rebellione istâ, tam repentinâ & inex-

aleam, & Felicitatis suæ Eclipsim, ex Fugâ Regis, & Coronæ suæ amissione temporariâ. Insupèr, eo nomine fortunata censeri posset, quod Prolem ei pulcherrimam egregiâ cum fœcunditate peperit, atque Amorem ejus Maritalem (Patientiâ, & Obsequio, & Amorum *Regis* Dissimulatione, aliquantulùm adjuta) usque ad finem retinuit. In Cognatos suos, & Sanguinis propinquitate conjunctos, etiàm ad Factionem usque propensa fuit: Quæ res apud Proceres ex parte *Regis*, qui *Regium Sanguinem* mixturâ illâ quasi pollui existimabant, magnam ei Invidiam conflaverat: Quibus Proceribus *Regii Sanguinis*, se adjunxerat *Dominus Hastingus*, magnâ apud *Regem* Gratiâ florens, qui licet *Regi* tam charus esset, putabatur per vices, Malitiâ & Artibus hujus *Reginæ*, non absque periculo Ruinæ vixisse. Post Mortem *Regis* Mariti sui, veluti Subjectum aliquod Tragœdiæ facta est; Cùm vitam eousque produxisset, ut videret Fratri suo caput amputatum; Utrosque Filios suos Regno privatos, Spurios declaratos, & crudelitèr interfectos. Attamen inter has tam acerbas Calamitates, Libertate suâ, Dignitate, & Fortunis fruebatur. Verùm posteà demum, Rotâ aliquantulùm in prosperum versâ, cum *Regem* in *Generum* nacta esset, & facta *Avia Nepotis Masculi*, Nihilominùs (ob Caussas obscuras & incognitas, & sub Prætextibus non minùs admirandis) præcipitata est, & mundo exulavit, in Monasterio clausa, ubi periculosum penè erat eam invisere. In quo paulò post vitam finivit. *Regis* tamen jussu, juxta *Regem* Maritum suum, *Windesoriæ* honorificè sepulta fuit. *Collegium Reginale* apud *Cantabrigiam* fundavit. Hoc rigore, *Rex* magna apud populum suum incurrit obloquia; Quæ tamen, tam ob Rationes status, quam ob Confiscationem tam amplam, ei reddita sunt dulciora.

Sub idem tempus, *Edwardus Plantagenista* verus, in die Dominico, per universas *Londini* Plateas principales, ductus est, ut à Populo spectaretur. Et post Spectaculum Populi in Plateis, solenni Processione Templum *D. Pauli* ingressus est, ubi & frequens Populi Multitudo convenerat. Atque simul apposite & decorè provisum est, ut complures ex Nobilitate, & alii Gradûs Eminentioris (maximè ex iis qui *Regi* suspecti essent, quique Speciem & Personam *Plantagenistæ* optimè nossent) Sermones cum Adolescente, inter eundem, familiaritèr conferrent. Atque hoc *Regis* prudentissimum Remedium, Malum illud *Hiberniæ* planè discussit, apud Populum *Angliæ*; Præsertim eam Populi partem, quæ Errore non Malitiâ, Toxicum illud hauserat. In *Hibernia* tamen, ubi non dabatur à Facinore in tantum aucto Receptus, parùm aut nihil valuit: Sed contrà, ultrò Imposturam totam in *Regem* retorserunt; Et sermones serebant, *Regem*, ut verum *Regni* Hæredem depelleret, & Mundo Fucum faceret, & Hominum imperitorum Oculos fascinaret, Adolescentulum suppositititium, in similitudinem *Edwardi Plantagenistæ*, ornâsse, eumque Populo monstrâsse, ne abstinendo quidem à sacris Processionis Ritibus, quò majorem Fabulæ fidem conciliaret. Circa idem quoque tempus, Edictum de *Remissione Generali* promulgatum est; Simul etiam *Rex* multam adhibuit diligentiam, ut Portus Regni clauderentur, ne Fugitivi, Rebus

 præsen-

præsentibus infensi, aut suspecti, Mare trajicerent, in *Hiberniam*, aut *Flandriam*.

Interim Rebelles *Hiberniæ*, nuncios, tam in *Angliam* quam *Flandriam* clàm miserant qui utrobique loci, res haud parvi Momenti transegerant. In *Angliâ* enim, in partes suas pertraxerant, *Ioannem Comitem Lincolniæ*, *Ioannis Poli Ducis Suffolciæ* Filium, ex *Elizabethâ Edwardi Quarti* Sorore. *Comes* iste Spiritus altos & elatos gerebat, simulque strenuus erat, & ingenio pollens, & sublimibus jampridem Cogitationibus insueverat. *Richardo* enim *Tertio* constitutum erat, odio Fratris ejus utriusque, (*Regis Edwardi*, & *Clarentiæ Ducis*,) atque eorum Stirpis (cùm scilicet Sanguine amborum Manus suas imbuisset) Posteros eorum, sub variis & falsis Prætextibus (de quibus anteà diximus) Successione in *Regnum* privare, atque *Comitem* istum (si ipse sine Liberis discederet) in *Regem* destinare. Neque hoc *Regem* latuerat, qui propterea Actiones ejus secretò observabat. Verùm cùm Populi Invidiam, ob Incarcerationem *Edwardi Plantagenistæ*, jam degustaverat, consultum non putabat, hujusmodi Invidiam accumulare, per Incarcerationem *Comitis Lincolniæ*; Quin & rebus suis conducere putabat, illum tanquàm alterius Rivalem conservare. *Comes* autem *Lincolniæ*, Rebellionis *Hiberniæ* ut particeps fieret, movebatur, non quod levitèr inniteretur iis, quæ ibi gesta erant, instar Bullæ fragilis evanida, sed Literis à *Margaretâ* de *Burgundiâ* receptis; In cujus Suppetiis Auxiliaribus, atque ipsâ Declaratione quod in partes descendisset, plus longè Ponderis erat, tum quoad Famam, tum quoad vires ipsas. Neque *Comes* Negotium repulit, quod sciret prætensum *Plantagenistam* Idolum merum, & nihil amplìus esse: Sed contrà lætabatur, eum falsum potiùs quàm verum *Plantagenistam* fuisse: Quod cùm satis sciret falsum *Plantagenistam* sponte in Fumos abiturùm, verùm autem *Regis* Consiliis pessum iri, secum reputaret, aditum sibi ad regnum Proprio Titulo & Jure patefieri posse. Hæc animo agitans, secretò in *Flandriam* transfretavit, quò paulò antè appulerat *Dominus Lovellus*, qui Consiliorum suorum veluti Procuratorem, in *Angliâ* reliquerat *Thomam Broughtonum*, Equitem Auratum, qui in *Comitatu Lancastriæ*, magnas Clientelas, & multos Sequaces habebat. Nam paulò antè (ut suprà diximus) cùm prætensus *Plantagenista* primò in *Hiberniam* receptus fuisset, Nuncii clàdestini ad *Margaretam* missi fuerant, eam de Rebus jam in *Hiberniâ* gestis certiorem facientes; ejus Auxilium in Causâ (ut ipsi dicebant) tam piâ & justâ, & cujus initiis Deus tam manifestò affuisset, implorantes; Cum Promissis & Protestatione, omnia deinceps Arbitrio ejus permissa fore, tanquàm supremæ ejus Actionis Patronæ & Protectricis. *Margareta*, *Edwardo Quarto* Soror fuit secunda; Etiàm *Carolo Burgundiæ* Duci, *Strenuo* Cognominato, secunda Uxor; Ex quo cùm nullos Liberos suscepisset, magnam curam, cum insigni Benevolentiæ Affectu, *Philippi* & *Margaretæ* (prioris Mariti Nepotum) Educationi impendit. Id quod magnum ei Amorem & Auctoritatem apud Belgas conciliavit. Princeps hæc Animo virili, Malitiâ autem Muliebri, prædita; Thesauris quoque non exiguis affluens, propter Dotis suæ Amplitudinem, providamque ejus Dispensationem: Et ipsa Liberorum exors, curisque aliis ferè soluta; pro fine Consiliorum

suorum

suorum sibi proposuerat, ut videret in Solio *Regni Angliæ*, *Familiam* suam iterùm collocatam; HENRICUM autem, tanquàm Metam sibi posuerat, ad cujus Ruinam, omnes Actiones suæ tenderent, & collimarent: Adeò ut ex ejus Consiliis, (tanquam ex pharetrâ,) Turbæ per multos Annos excitatæ in *Regem*, emissæ fuerint. Tanto autem flagrabat, adversus *Familiam Lancastriæ*, & præcipuè in *Regis* Personam, odio, ut neutiquàm per *Familiarum*, in Nepti suâ, tam Honorificam Conjunctionem, mitigaretur; Sed contrà, ipsam Neptem suam odio haberet, quod suis Nuptiis, *Regi* ad Regnum adipiscendum, & in se stabiliendum, aditum patefecisset. Magno igitur & vehementi Animi Impetu, oblatam à Rebellibus Occasionem arripuit, eorumque Postulatis annuit; Et Consilio habito cum *Comite Lincolniæ*. & *Domino Lovello*, & aliis, decretum est, ut Proceres illi duo, cum Cohorte bis Mille *Germanorum*, (qui omnes erant Veterani,) sub ductu *Martini Swartii* (Duce forti & in Militiâ experto) in *Hiberniam* se conferrent, ad novum *Regem*: Magnâ siquidem in spe erant, quandò Actio illa Regalitatis planè constitutæ & fixæ speciem habuisset, & *Comitis Lincolniæ*, velutiSecundæ Personæ, necnon Copiarum exterarum in auxilium submissarum, reputatione aucta esset, fore ut harum rerum fama animos adderet illis, qui in *Angliâ* partibus suis favebant, ut præstò essent cum Auxiliis, quo tempore Exercitus in *Angliam* transvectus esset. Insupèr, & hoc decretum est, ut si res successisset, Suppostitius ille *Plantagenista* deponeretur, & verus reciperetur. In quâ tamen Actionis Periodo, *Comes Lincolniæ* privatas suas spes fovebat. Postquàm Copiæ istæ, ex *Flandria* in *Hiberniam* venissent; & Partium Confidentia, ex conspectu mutuo, & Exercitûs justi jam in unum Corpus coacti facie, mirum in modum crevisset; de Successu minimè dubii, sibi magna pollicebantur, ac secum Sermonibus & Colloquiis jactabant, se copiis multò majoribus instructos, ad Regnum HENRICI subvertendum proficisci, quam idem HENRICUS, ad *Regis Richardi* Regnum subvertendum, fecisset: Quodque si nullus adversus se Gladius strictus esset in *Hiberniâ*, Conjectura ex eo rectè capi posset, Gladios etiam in *Angliâ* citò aut vaginis conditos, aut repulsos fore. Primò autem, jactantiâ quâdam, ob tantas copiarum Accessiones, *Regem* suum novum, in *Ecclesiâ Cathedrali Dublinensi*, coronaverunt; qui anteà Proclamatione tantùm Rex declaratus erat; Tum verò Concilium habuerunt de iis quæ ulteriùs agenda erant. In quo Concilio, etsi opinabantur nonnulli, quod consultissimum foret, res in *Hiberniâ* primùm constituere, illamque Regionem pro belli Sede deligere, eòque *Regem* ipsum HENRICUM, necessitate Belli compulsum, pertrahere; (Ex cujus absentiâ sperabant, haud parvos Motus & Mutationes in *Angliâ* secuturos:) nihilominùs quia Regnum *Hiberniæ* inopiâ laborabat, unde Exercitum alere, & *Militibus Germanis* Stipendia solvere, nullo modo possent; Quia etiàm Studia & Vota *Hibernicorum* atque generaliter Militum (Qui in statu rerum tumultuario, potiùs Duces suos regere, quàm ab illis regi consueverunt) magno impetu & cupiditate multâ ferebantur, Spoliis *Regni Angliæ* se ditandi; in eam sententiam itum est, ut Copias suas, quantâ fieri

fieri posset celeritate in *Angliam* transferrent. *Rex* interim, qui cùm primùm audierat, quid in *Hiberniâ* gestum esset, haud multùm commotus est, sed sperabat se nullo negotio Copias *Hibernicas* (tanquàm Avium gregem) Lapidis jactu dispersurum, atque Examen istud Apum, cum *Rege* suo, veluti Tinnitu & Cymbalis abacturum; Cùm posteà certior factus esset, *Comitem Lincolniæ* se partibus adjunxisse, atque *Ducissam Margaretam* Factioni præsidere, periculum verè æstimare cœpit; atque tanquam ea, quæ oculis cernuntur, prospiciebat, Regnum suum iterùm in Discrimen venturum, Sibique necesse fore rursùs de eo dimicare. Ac primò, antequàm audisset *Comitem Lincolniæ*, è *Flandriâ* in *Hiberniam* profectum, conjiciebat fore, ut à duabus simul Regni partibus oppugnaretur: videlicet ad Orientalem *Angliæ* Plagam, factâ Invasione à copiis è *Flandria*; atque ad Occidentalem Plagam versus Septentrionem, à Copiis ex *Hibernia*. Itaque postquàm mandâsset, ut Delectus Militum in utrisq; Partibus haberentur, & duos constituisset Strategos, *Iasperum Ducem Bedfordiæ*, & *Ioannem Comitem Oxoniæ*, (in Animo habens, etiam in propriâ Personâ adesse, ubi Occasiones ejus præsentiam maximè requirerent) nullam tamen eo ipso tempore Invasionem expectans (cùm Hyems jam adulta esset) Iter suum instituit versus *Suffolciam* & *Norfolciam*, ut eas Provincias confirmaret. Postquàm autem, ad *Sancti Edmundi Burgum* venisset, accepit, *Thomam Marchionem Dorcestriæ* (qui unus ex Pignoribus fuerat in *Gallia*) ad ipsum properare, ut se à quibusdam Accusationibus, contra se exhibitis, purgaret. At licèt *Rex* Aurem ei benignam reservaret, erat tamen Conditio Tẽporis tam periculosa, ut statim miserit *Comitem Oxoniæ*, qui obviam ei factus, ad *Turrim Londinensem* illum perduceret: Verbis tamen gratiosis eum permulceret, & postularet, ut Ignominiam illam non ægrè ferret, quia nihil à *Rege* periculi ei imminebat; Quin & hanc rem ei præsidio fore, ut nec Rebus *Regis*, nec Fortunis propriis quicquam nocere posset; Et quod in *Regis* Manu semper futurum esset (postquàm ab iis, de quibus insimulabatur, se purgâsset) Honorem ejus resarcire.

A *Burgo Sancti Edmundi*, ad Civitatem *Norwici* perrexit. Inde tanquam in Peregrinatione quâdam sacrâ *Walsinghamiæ* Templum, *Virgini Mariæ* dicatum, & multis miraculis celebre, visitavit; & vota pro Salute suâ nuncupavit: Atque inde, per *Cantabrigiam*, *Londinum* reversus est. Post paucos dies, Rebelles *Hibernici* cum *Rege* suo (sub ductu *Comitis Lincolniæ*, *Comitis Kildariæ*, *Domini Lovelli*, & *Swarti* Præfecti Cohortis) ad *Fouldriam*, in Comitatu *Lancastriæ*, appulerunt; Ad quos statim se contulit, *Thomas Broughtonus* Eques Auratus, cum exiguâ admodùm Manu *Anglorum*. *Rex* per hoc jam certus, Procellam istam non diruptam iri, sed in unum Locum casuram, Copias satis amplas coegerat: Atque ipse, assumptis etiam duobus, quos delegerat, Strategis, (nempè *Duce Bedfordiæ*, & *Comite Oxoniæ*) *Coventriam* usque, manum cum iis conserturus, advenerat; Unde turmam Equitum, ad Hostium res explorandas, emisit; utque simul aliquos ex Exercitu eorum palantes interciperet, ex quibus meliùs scire posset, eorum & Progressus, & Consilia; Quod & factum

ctum est: Etsi *Regi*, in ipso Rebellium Exercitu, Exploratores non deessent.

* Rebelles versus *Eboracum* iter ceperunt, vastatione Agrorum, & aliâ violentiâ Hostili, abstinentes, ut meliùs in gratiam Populi se insinuarent, & *Regis* sui decus tuerentur; Qui scilicet, ex vero sensu Animi Regii, Calamitatibus Subditorum indoleret. Verùm Globulus iste Nivalis, inter volvendum, augmenta nulla suscipiebat. Neq; enim Populus ad illos ex ullâ parte confluxerat: Neque etiàm, in aliis Regni partibus, Motus ullus in eorum favorem factus est; Cui rei in causâ erat, partim Experimentum, quod jam exhibuerat *Rex*, moderati Regiminis sui, cum opinione Felicitatis conjunctum; Partim, quod odiosa admodùm res esset Populo *Angliæ*, *Regem* accipere, Humeris *Hibernorum* & *Germanorum* gestatum, & introductum; Ex quibus Nationibus, maxima pars Copiarum Rebellium erat conflata. Neque ab ipsis Rebellibus satis prudentèr factum est, ut primò in Partes Boreales Exercitum suum ducerent; Nam licet, præteritis temporibus, fuissent illæ Regiones Amicorum suorum Altrices; Tamen iisdem locis Exercitus *Domini Lovelli* dispersus fuit; Atque ibidem, *Rex* ipse præsentiâ suâ, Populi Animos paulò antè leniverat. At *Comes Lincolniæ*, spe suâ frustratus, (Populum enim ad se certatim confluxurum sibi promiserat,* in quo casu in Animo ei erat Bellum protrahere) remque jam sine receptu esse satis sciens, decreverat cum *Regis* Copiis, quâ poterat celeritate, confligere; Itaque versus Oppidum *Newarci* Exercitum duxit, Oppidum sperans se, subito suo adventu, in potestatem suam redacturum. Sed *Rex* paulò antè *Notinghamiam* venerat, ubi Concilium Castrense convocavit; In quo deliberatum est, an tempus protelare, aut Hostes statim adoriri oporteret? In quo Concilio, *Rex* ipse (qui multas Animo Suspiciones agitabat, quarum Nemo conscius esset) manifestò in eam sententiam propendebat, ut prælio quamprimùm decertarent. Verùm, hanc Dubitationem repentè eximerunt magna Auxilia, quæ in ipso Articulo hujus Consultationis se adjunxerant, partim Literis missis excitata, partim sponte à multis *Regni* Partibus venientia.

Principales autem Personæ, quæ tum in *Regis* Auxilium advolârunt, fuerunt, ex Nobilitate quidem, *Comes Salopiæ*; & *Dominus Strange*; Ex Equitibus autem & Nobilibus minoribus, ad Septuaginta Homines, cum Cohortibus suis numerum sex mille Armatorum implentibus, præter Copias, quæ *Regi*, ante eorum adventum, præstò fuerant. Quocircà *Rex*, cùm cerneret Copias suas in tantum auctas, magnamque in omnibus, ad pugnam, alacritatem, in eo, quod prius decreverat, confirmatior erat; atque properè Exercitum duxit, ita ut inter Castra Hostium, & Oppidum *Newarci* se medium sisteret; Nolens eorum Exercitum illius Oppidi Commoditate gaudere. *Comes* neutiquàm territus, eo ipso die, ad pagum quendam, *Stoke* dictum, perrexit, ibique illâ nocte castrametatus est, super Clivum cujusdam Colliculi. *Rex* autem, die sequente, Aciem instruxit in Campestribus. Nec minùs animosè *Comes* de Colle descendit, & Prælium cum eo conseruit. De quo quidem Prælio, Narra-

Narrationes, quæ nunc extant, tam exiles sunt & nudæ, (etsi fuerit Res tam recentis memoriæ) ut potiùs Successum Prælii, quàm Modum Pugnæ declarent. Aiunt *Regem*, Copias suas in tres Acies divisisse; Quarum prima Acies tantùm, Alis utrinque benè roborata, reapse pugnaverat, totumque Exercitûs Hostilis impetum sustinuerat: Pugnam fuisse atrocem & obstinatam, & per tres horas durâsse, antequàm Victoriâ in aliquam partem inclinârit; nisi quod, quandoquidem prima tantùm *Regis* Acies pugnaverat (duabus reliquis Aciebus veluti ociosè stantibus) judicium fieri possit, qualis in fine Successus Pugnæ expectandus esset: *Martinum Swartum*, cum suis Germanis, egregiè perfunctos esse: Itemque *Anglos*; Neque etiàm *Hibernos* officio defuisse, Animis aut Ferociâ; Sed cùm essent ferè inermes, Spiculis tantùm & Ensibus instructi, in eos potiùs Occisionem, quàm Pugnam fuisse: ita ut furiosa eorum trucidatio, reliquo Exercitui, magno terrori fuisset: Universos autem Duces in Acie cecidisse: Nempe, *Comitem Lincolniæ*, *Comitem Kildariæ Franciscum* Dominum *Lovellum*, *Martinum Swartum*, & *Thomam Broughtonum*, omnes fortiter præliantes, nec terga vertentes, aut retrò cedentes. Tantùm de *Lovello* exiit Sermo, quod è prælio fugerit, & *Flumen Trenti* equo transnataverit, sed adversum Littus propter ripæ præcipitium cōscendere non potuit, unde in Fluvio submersus est. At alius Sermo eum in Fluvio non relinquit; Sed refert, quod diù post, in Cavernâ quâdam subterraneâ, vitam produxerit. Numerus Occisorum, ex parte *Hostium*, fuit ad minimum quatuor Millium: Ex parte autem *Regis*, primæ Aciei circiter Dimidium cecidit, præter multos saucios, sed minoris Conditionis Homines. Inter alios Captivos, fuerunt Suppositititius ille *Plantagenista* (iterùm *Lambertus Simnellus* factus) unàque versutus ille *Sacerdos*, ejus Pædagogus. *Lambertum* quod attinet, *Rex* vitâ eum privare noluit; Sive ex Animi Magnitudine, reputans illum instar Imaginis tantùm Ceræ fuisse, quàm alii temperârant, & finxerant; Sive ex altâ quâdam prudentiâ, putans eum, si capite plecteretur, nimis properè in Oblivionem iturum; Sin in vivis maneret, futurum eum assiduum spectaculum, & instar Remedii aut Exorcismi adversus ejusmodi Spectra, & Incantationes, temporibus venturis. Itaque receptus est in Famulitium *Regis*, in Aulâ suâ, sed vili admodum Loco, in Culinâ; Adeò ut, insigni humanæ Fortunæ Ludibrio, Veru circumageret ille, qui Coronam gestârat; (Cùm tamen Fortuna, post Tragœdiam minimè soleat Comœdiam, aut Exodium introducere;) Posteà autem promotus est, ut esset ex Falconariis *Regis*. * Quod vero ad *Sacerdotem*, in Gurgustium quoddam obscurum inclusus est, neque, quid de eo posteà factum esset, innotuit: Cùm in Naturâ *Regis* penitùs insitum esset, Pericula sua veluti sub Sigillo obsignare.

Post Prælium, profectus est *Rex Lincolniam*, ubi Preces solennes, & Gratiarum Actiones, celebrari fecit, pro Salute suâ & Victoriâ. Utque Devotiones ejus plenum suum Circulum complerent, misit Vexillum suum ad Templum *Beatæ Virginis Walsinghamiæ*, in Oblationem; ibi vota solvens, ubi nuncupâsset. Atque hoc modo, ab istâ tam insigni Fortunæ Machinâ (quæ in eum intentata fuerat) liberatus,

tus, ad pristinam Animi Confidentiam rediit; Secum cogitans, universa sua infortunia simul in eum irruisse. Verùm id contigit, quod Sermo Vulgi, in principio Regni sui, ei ominatus est; Futurum scilicet, *Vt laboriosè regnaret, quod Regnum suum, à Morbo Sudorifico initium cepisset.* Sed quamvis *Rex* se jam in portu navigare putaret, tamen tantâ fuit prudentiâ, ut Fiducia sua Providentiam neutiquàm obfuscaret, præsertim in rebus non remotis. Itaque tam recenti & inexpectato periculo expergefactus, animo volvebat, quibus modis, tam Rebellionis præteritæ Participes & Fautores eradicaret, quàm similium Periculorum Semina in futurum extingueret: Simulque Hominum, malè erga res suas Animatorum, Receptacula omnia & Refugia, ubi Rebellionibus suis paulò post vivificandis incubabant, amoveret. Primò igitur, Profectionem novam à *Lincolniâ*, in Partes Septentrionales, instituit; quamvis reverà hoc Iter potiùs Curiam quandam Judicialem Itinerariam saperet, quàm aliàs. Nam ubicunque se contulit, magnâ cum Severitate, & strictâ Inquisitione, partim Jure Militari, partim viâ Justitiæ ordinariâ, animadvertebat in eos, qui Rebellioni præteritæ adhæserant, eique vires præbuerant. Neque Morte plerosque afficiebat, (cùm ipsum Prælium haud parum cruoris profudisset) sed Mulctis pecuniariis; Vitæ parcens, Thesauros autem corrogans. Inter alia ejus generis Crimina, sedulò inquisitum est, de iis, qui rumorem quendam excitârunt & sparserunt, paulò ante Prælium commissum; *Rebelles Prælio vicisse, Regisque Exercitum debellatum fuisse, Regemque ipsum fugisse.* Unde opinio erat, complures, qui aliter in *Regis* suppetias venturi fuissent, isto Artificio detentos fuisse, & perterritos. Quæ quidem Accusatio, licèt Fundamento non penitùs caruerit, attamen callidè & avidè à nonnullis arrepta erat, qui cùm ipsi, ad *Regis* partes tuendas, socordes fuissent, & negligentes, hoc prætextu utebantur, ad Teporem eorum & Inertiam tegendam. Quam nihilominùs Calliditatem, *Rex* deprehendere noluit, etsi eam animo reconderet, quatenus ad Personas quasdam particulares, ut sui moris erat.

Verùm quoad Extirpationem Radicum, & Caussarum Motuum similium, temporibus futuris, cœpit *Rex* sentire, ubi eum Calceus suus ureret; Quodque Depressio *Familiæ Eboracensis*, in omnibus tanquàm Unguis in Ulcere esset. Factus igitur jam cautior, neque Pericula ampliùs contemnere, aut Remedia eorum dedignatione quadam rejicere volens; atque aliquid, quod in hac re Animos Hominum sanare posset, præstare cupiens, (præsertim in cæremoniâ quâpiam externâ) decrevit tandem Coronationem *Reginæ* maturare. Postquàm igitur *Londinum* reversus esset, quò magnâ cum pompâ, & tanquàm Triumphali, ingressus est, victoriamque suam, per biduum, sacris obeundis celebrasset; (priore enim die Templum *D. Pauli* adiit, & Hymnum *Te Deum* cantari fecit; Crastino autem, solennem Processionem habuit, & Concioni apud *Crucem Divi Pauli* interfuit) Regina, summâ cum magnificentiâ, & splendidissimo apparatu, apud *Westmonasterium* coronata est, *Novembris* vicesimo quinto, Anno autem Regis tertio; Quæ Coronatio, duos circiter Annos, Nuptias suas insecuta est; *Tanquam Baptismo serotinum, quod Compatres*

patres diu expectasset. Quæ mira & inexpectata Temporis Protractio, sic notata est ab omnibus, ac si Res Stomacho *Regis* minimè grata erat, sed necessitate quâdam, & propter Rationes Status, ei fuisset imposita. Paulò post, ut omnibus palàm fieret, Serenitatem quandam jam factam, quodque Incarceratio *Thomæ Marchionis Dorcestriæ*, Temporis potiùs Res quàm Hominis esset, idem *Marchio* Libertati restitutus est, absque Examinatione aliquâ, aut aliâ quâvis Formulâ. Sub idem tempus, *Rex* Legationem ad *Innocentium Pontificem* misit, quæ de Nuptiis suis eum certiorem redderet: atque insupèr referret, *Regem* jam (sicut alterum *Æneam*) ex Fluctibus & diutinis Erroribus Fortunæ suæ emersisse, atque in portum securum appulisse: Ac simul Gratias *Sanctitati* suæ ageret, quod Celebrationem Nuptiarum suarum, præsentiâ Nuncii sui, honorâsset: Atque tam Personam suam, quàm Vires Regni, ad Mandata sua exequenda prolixè offerret.

Legatus autem *Regis*, Orationem habens coram *Papa*, in præsentiâ Cardinalium, *Regem*, *Reginamque* tantâ Verborum grandiloquentiâ extulit, ut Fastidio eos qui aderant propè enecaret. At postquàm ad *Papæ* laudes pervenisset, ita eum ad cœlos usque elevavit, & deificavit, ut omnia quæ de *Rege* & *Regina* jam modò dixerat, moderata viderentur & tolerabilia. A *Papa* sanè honorificè admodùm exceptus est, & multâ cum gratiâ dimissus. Cùm enim *Papa* sibi conscius esset socordiæ suæ, quodque Orbi Christiano prorsùs inutilis haberetur, magnâ affectus est lætitiâ, quod Nomen suum & Laudes, apud Regna remotiora tam feliciter resonare cerneret. Obtinuit etiàm à *Papa*, justam admodùm & honorificam *Bullam*, ad Privilegia *Asylorum* (quæ *Regi* tantas molestias pepererunt) in tribus Articulis moderanda.

Primò, ut si quis ex Asylo noctù, aut aliàs clanculùm, exiisset, & Maleficii aliquid vel Transgressionis commisisset, ac deinde se in Asylum recepisset, Asyli jure in perpetuum decideret. Secundò, ut licet Corpus ejus, qui in Asylo degebat, à Creditoribus immune esset, tamen Bona, quæ extra Asylum inventa essent, Legi subjicerentur. Tertiò, ut si quis ad Asylum, propter Crimen læsæ Majestatis, confugisset, benè liceret *Regi*, Custodes ei intra Asylum ipsum apponere, qui ejus Dicta & Facta observarent.

Rex quoque, in majorem Regni sui Securitatem, contra seditiosos & malevolos Subditos, (quibus Regnum abundare sciebat) qui in *Scotiam* ad libitum aufugere possent; Quippe quæ non sub clavibus erat, quemadmodùm erant Regni Portus; Hujus rei Causâ, magis quàm quod Hostilia ab eo Regno metueret, ante adventum suum *Londinum* (dum apud Oppidum *Novi Castri* maneret) Legatos solenniter miserat ad *Iacobum* Tertium *Scotiæ Regem*, qui de Pace cum eo tractarent & concluderent. Fuerunt autem Legati, *Richardus Foxus Episcopus Exoniensis*, & *Richardus Edgcombus Eques Auratus*, *Regii Hospitii Contra-rotulator*, qui honorificè apud eum *Regem* excepti fuerunt. Verùm *Rex Scotiæ*, eodem, quo *Rex Angliæ*, Morbo laborans, (licèt, ut posteà apparebat, magis Atroci & Lethali) hoc est, Subditis malignis, ad tumultus ciendos idoneis, etsi affectu pro-

proprio, in pacem cum *Rege* componendam, multùm inclinaret; tamen Proceres suos in hac re cognoscens aversissimos,(quos irritare timebat) Inducias tantùm in Septennium concessit: In secreto tamen pollicitus, eas Inducias de tempore in tempus renovatas iri, quamdiù uterque *Rex* in vivis esset.

HUcusque *Rex* occupatus fuit, in rebus domi constituendis; Verùm, circa hoc tempus oblata est occasio, ut foràs prospiceret, atque ad res exteras Animum applicaret. *Carolus Octavus Galliarum Rex*, Virtute & Fortunâ Patris & Avi sui, (*Caroli* Septimi, & *Ludovici* Undecimi,) Regnum *Franciæ* acceperat, & opibus florentius, & ipso Territorio amplius, quam multis retrò Annis fuerat: Cùm redintegratio facta esset, in illis Membris principalibus, (quæ olim, Portiones Coronæ *Franciæ*, posteà autem ab eâ avulsæ fuissent; Ita ut jam diù, sub Homagio tantùm Coronæ, non in Dominio tenerentur, cùm à Principibus propriis, Jure tanquàm Regio, administrarentur) *Andegavia* scilicet, *Normannia*, *Provenza*, & *Burgundia*. Restabat tantùm *Britannia*, quæ cum Coronâ *Franciæ* uniretur; ut sic Monarchia *Franciæ*, ad veteres Terminos & Limites proferretur.

Rex Carolus, haud parvâ flagrabat Ambitione & Cupiditate, illum *Ducatum* recuperandi & reannectendi. Quæ quidem ejus Ambitio, prudens admodùm fuit, & pondus insigne habebat; minimè certè similis Ambitioni Expeditionum suarum sequentium in *Italiam*. Sub initiis enim Regni sui, Paternis Consiliis regebatur (Consiliis inquam, non Consiliariis) Cùm Pater ejus Consiliariis ferè non usus sit; sed ipse sibi pro Concilio esset; nec Virum quenquam prudentiorem juxta se haberet. Atque illum *Regem* Patrem suum, satis sciebat *Carolus*, Bellis *Italicis* aversum fuisse, & in *Britanniam* oculos suos conjecisse. Multæ erant Res, quæ Animum *Caroli*. spe prosperi Successûs, in hâc re pascerent. *Dux Britanniæ* ævo confectus, & Lethargicus; & Mercenariis Consiliariis innitens, duarum tantùm Filiarum Parens, ex quibus altera valetudinaria erat, nec diù superstes futura. At *Carolus* in ipso ætatis flore & Robore jam erat; Et Populus *Regni Franciæ* pro ratione ejus temporis, Bellicis Copiis, tam quoad Duces, quam quoad Milites, satis instructus; Viris Militaribus, qui in *Bellis Burgundicis* meruerant, nondùm absumptis: Pacem etiàm cum omnibus vicinis Principibus se colere non ignorabat. Quatenùs vero ad illos, qui Consiliis suis perficiendis se opponere possent; *Maximilianum Romanorum Regem*, qui sibi Rivalis futurus esset, (tam pro *Ducatu* quàm pro *Nuptiis Filiæ*) Pecuniarum indigum sciebat; *Regem* autem HENRICUM, tam sibi nonnihil devinctum ob Favores & officia ejus præterita, quàm domesticis Turbis implicatum. Erat ei insupèr præbita Occasio pulchra & speciosa, quæ Ambitionem suam tegeret, & Belli ansam adversus *Britanniam* porrigeret; Eo scilicet nomine, quod *Dux Britanniæ*, *Ducem Aurelianensem*, & alios ex Nobilitate *Franciæ*, (qui contra *Regem Carolum* Arma sumpsissent) ad se recepisset. Quocircà *Rex Carolus*, de Bello *Britanniæ* inferendo certus, satis cognoverat, à nullo tam potenter sibi opponi posse, quam ab

HENRICO: (Sive Ratione Status permoto, ne Regnum *Franciæ* in nimiam potentiam excresceret; Sive gratitudine quâdam adducto, quod ipse *Duci* etiàm *Britanniæ*, non minùs quàm sibi, ob ejus in rebus suis adversis merita, obstrictus fuisset) si modò ille Partibus se adjungere vellet. Itaque quam-primùm *Carolus* audîsset, *Regem* victoriâ suâ in tuto collocatum, statim Legatos ad eum misit, qui Auxilium ab eo peterent, aut saltem ut ne alterutri Parti se addiceret. Legati illi *Regem* apud *Lancastriam* offenderunt, & Legationem in hanc sententiam declarârunt. Primò *Regi* impertiti sunt Successum *Caroli*, quem paulò antè contra *Maximilianum* habuerat, in Oppidis quibusdam, quæ invaserat *Maximilianus*, recipiendis. Istud autem genus Sermonis, familiariter præmissum fuerat, acsi *Carolus* HENRICUM, non pro Amico aut Fœderato exteriore haberet, sed intimo, suorumque tum Affectuum tum Fortunarum Participe. Post istam Insinuationem, ac deinde Gratulationem *Regi* ob Victoriam suam in Rebelles factam, ad rem de quâ missi erant pervenerunt; Significantes HENRICO, *Regem* suum compulsum esse ad justum contra *Britanniam* Bellum, quod *Dux* Rebelles suos & Hostes declaratos recepisset, & Auxiliis juvasset. Non esse eos, humiles aut Calamitosos Supplices, qui in *Britanniam* ad Auxilia imploranda aufugerint, sed tam eminentes Viros, ut liquidò pateret, Consilia eorum, non ad Fortunarum propriarum Præsidium, sed ad *Regis* Fortunas infestandas & invadendas, spectare: Cùm Caput eorum esset, *Dux Aurelianensis*, primus *Regii Sanguinis* Princeps, & Persona ab ipso *Rege* secunda. Ideóq; si res rectè perpenderetur, Bellum meritò judicari posse, ex parte Domini sui, potiùs Defensivum, quàm Offensivum; utpote quod omitti non poterat, si status proprii conservatio sibi curæ esset: Neque profectò primum Ictum, Bellum constituere Invasivum (quem princeps prudens nullus expectare vellet) sed primam Provocationem, aut saltèm primam Præparationem. Imo Bellum hoc, magis Rebellium Suppressionem sapere, quàm Bellum cum Hoste legitimo; Cùm Res hùc redierit, quod Subditi *Regis* (Proditores) à *Duce Britanniæ*, *Regis* Feudatario, protegerentur. Satis scire *Regem* HENRICUM, quam perniciosi Exempli res sit, si Principes vicini Rebellium patrocinia susciperent, contra Jus Gentium & Fœderum. Neque tamen ignorare *Regem* suum, quod *Rex* HENRICUS, in Rebus suis Adversis, multis & opportunis Ducis *Britanniæ* Officiis, nonnihil obligatus fuisset; Neque ex alterâ parte dubitare, quin *Rex* HENRICUS, non oblitus esset, quàm promptus *Rex* suus fuisset, in Auxiliis ei submittendis, Cùm *Dux Britanniæ*, & Consiliarii ejus Mercenarii eum destituissent, & tantùm non prodidissent; Quodque haud parvum subesset discrimen, inter Officia quæ *Rex* suus, & ea quæ *Dux Britanniæ* præstiterat; Cùm *Ducis Britanniæ* Consilia, ex rationibus utilitatis, & Emolumenti, manare possent; contrà verò ea, quæ Dominus suus contulerat, nulli alii caussæ, quàm Amori, & sincero Affectui tribui possint; Eò quod, si res hæc, ad amussim politicam examinata esset, longè fuisset rebus suis consultius, ut Tyrannus in *Angliâ* regnaret, odio populi & turbis expositus, quam talis *Princeps*, cujus virtutes non poterant non magnum & potentem eum reddere, quandocunque eum

Rerum

Rerum suarum compotem fieri contigisset. Sed quomodocunque se res haberent, quoad Obligationis respectum, quem *Rex Duci Britanniæ* debere videretur: tamen *Regem* suum adduci non posse, ut crederet, *Regem* HENRICUM, ab eo quod justum est declinaturum, aut in caussam tam iniquam descensurum. Itaque cùm Bellum istud, quod *Regi* suo gerendum erat, nihil aliud esset, quam ut se à periculis imminentibus liberaret, sperare *Regem* suum, HENRICUM, non minore studio & Affectu, ad Conservationem Statûs ejus concursurum, quam ipse HENRICO, ad Adeptionem Regni sui, concurrisset. Saltem non dubitare, quin Rex HENRICUS, pro suâ in pacem propensione, quam semper præ se tulerat, Spectator tantùm Belli futurus esset, & inter Partes Neutralis: Neque enim posse Dominum suum, nisi iniquus foret, à *Rege* postulare, ut partem Belli capesseret, qui tam nuper à Seditionibus & Motibus intestinis cœperat respirare. Verùm de Mysterio illo, reunionis *Britanniæ* ad Coronam *Franciæ*, sive per Bellum, sive Nuptias cum Hærede *Britanniæ*, ne verbum quidem; Legati enim hoc, veluti Scopulum quendam, exhorruerunt; Satis scientes illud postulatis suis maximè obfuturum. Sed econtra Sermonibus suis, quasi obitèr inseruerunt; *Regem* suum, apud se omninò constituisse, Filiam *Maximiliani* in uxorem ducere: Simul & HENRICUM credere voluerunt, *Regem* suum totum in eo esse, ut Expeditionem in personâ propriâ, in *Italiam*, ad Jus suum ad Regnum Neapolitanum armis vindicandum, susciperet: Quæ omnia eò spectabant, ut HENRICUM, ab omni Suspicione abducerent, *de Bello Britannico*, nisi quatenùs ad restinguendam Flammam, quam in Regnum proprium aliàs grassaturam meritò formidaret, conduceret.

Rex negotio, cum Concilio suo sanctiore, communicato, Legatis in hunc modum Responsum dedit. Primò autem, (quod Legati fecerant,) comitatem quandam verborum præmisit; inquiens, Se magnâ lætitiâ affectum, quod *Regem*, Oppida illa è manu *Maximiliani* recepisse, ab illis didicisset. Deinde familiaritèr eis commemorabat particularia nonnulla, de rebus suis, quamdiù in periculo fuisset, & de victoriâ posteà secutâ. Quod verò ad negotium *Britanniæ*, Rex paucis respondit. *Regem Galliæ*, & *ducem Britanniæ*, duos esse viros, quibus ante omnes plurimùm deberet: Quodque pro magno sibi ipsi infortunio duceret, si res ita inter eos procederent, ut ei non liceret Gratitudinem Animi sui, erga utrumque demonstrare. Quodque nulla alia sibi pateret via, tanquàm Principi Christiano, & utriusque Amico communi, quâ Fidem suam erga Deum & Homines exsolveret, quàm ut se Pacis & Concordiæ inter eos Intercessorem offerret; Eâque initâ viâ, minimè se dubitare, quin *Regi* eorum, Status & Honor, minore cum Periculo, minore etiàm cum Invidiâ, conservari possint, quam Bello: Neque ulli se impensæ, aut labori, parsurum esse (imò se veluti in Peregrinationem aliquam sacram paratum esse proficisci) ut tam pium assequeretur Effectũ. Iti autem sermonẽ clausit: Se in re tanti ponderis, quæ sibi hærebat in medullis, Animũ suum, per Legatos proprios fusiùs declaraturũ; Quos, omni morâ sepositâ ad *Regem Galliæ*, in eum finẽ missurus esset. Ita Legati *Galliæ* domũ remissi sunt. Noluit autem Rex, de Reunione *Britanniæ* ad Coronã *Franciæ*, quicquã

intelligere videri; quemadmodùm & Legati nullam de eâ mentionem fecissent; Nisi quod Rex, verbo illo *Invidia*, aliquid de hâc re subinnuisse visus est. Res autem ita se habuit; Rex neque Judicio tam imbecilli fuit, neque negligentèr informatus, ut *Regis Galliæ* Consilium, de *Britanniâ* in Ditionem suam redigendâ, eum fugeret. Sed primum, (utcunque simulabat) à Bello contra *Regem* illum ineundo, aversissimus fuit. Fama de ejusmodi Bello ei grata erat, sed Res ipsa minimè: Ex alterâ enim cernebat se locupletiorem fore, ex alterâ pauperiorem; Etiàm adhùc metuebat sibi à Populo suo, quem idcircò armare nolebat. Veruntamen, ut Princeps prudens & animosus, non in tantum à Belli Consiliis abhorrebat, quin decretum ei esset Bellum eligere, potiùs quam ut *Gallum* sibi *Britanniam* subjicere permitteret: Quod tam amplus & opulentus fuisset *Ducatus*, & tam opportunè situs, ad *Angliam* infestandam, sive Bello, sive impediendo Commercium. Sed spes has fovebat Rex, quod partim negligentiâ, (quæ *Gallis* vulgò imputari solet) partìm viribus *Ducatus Britanniæ* propriis, quæ parvæ non erant, præcipuè autem, ob potentem Factionem, *Ducis Aurelianensis* in Regno *Galliæ*, (qui plurimis modis Motus in *Galliâ* intestinos suscitare posset, ad *Regis Galliæ* Consilia circa *Britanniam* discutienda;) Postremò autem, ob potentiam *Maximiliani*, qui ei erat Rivalis; Res aut ex sese solvi, aut ad pacem flecti posset. In quibus omnibus, Rex trutinâ non justâ res perpendebat, ut posteà patuit. Misit igitur confestìm Rex Legatum ad *Regem Galliæ*: Is erat *Christophorus Vrswicus*, Capellanus suus; Vir, cujus Fidem & Prudentiam in multis obeundis Negotiis perspexerat: Eum potissimum eligens, quod cùm Ecclesiastica Persona esset, eò magis ad Legationem Pacificatoriam idoneus videretur; Eique etiàm in mandatis dedit, ut si *Rex Galliæ*, Tractatum Pacis inire non abnueret, in *Britanniam* quoque ad *Ducem* proficisceretur, Tractatumque Pacis utrinque ad maturitatem perduceret. *Vrswicus*, ad *Regem Galliæ*, verba fecit, quæ, cum *Regis* HENRICI ad Legatos Responso, ut plurimùm convenirent; Instillando, sed mollitèr, nonnulla, quæ spectarent ad Reconciliationem *Ducis Aurelianensis* cum *Rege*, & quædam de concordiâ inter omnes Partes farciendâ. At Rex *Galliæ*, ex alterâ parte, non sincerè in hoc Negotio versatus est; Sed summo cum Artificio, & simulatione insigni; Ad eam Metam collimans, ut tempus lucraretur, Auxiliaque *Anglorum*, sub spe Pacis retardaret, donec *Britanniam* Armis suis occupasset. Respondit igitur Legato, se prorsùs in manu & potestate *Regis* HENRICI fore, eumque Pacis Arbitrum constituturum; Et facilè, ut Legatus in *Britanniam* proficisceretur, consensit, qui in hac re consensum suum declararet, Animumque *Ducis* super hac re cognosceret: satis gnarus, *Ducem Aurelianensem*, (cujus Consilio Res *Britanniæ* omninò regebantur) secum reputantem, nullis se Conditionibus *Regi* reconciliari posse, Pacem prorsùs disturbaturum. Itaque hoc modo sperabat se, simul ambitionem suam apud omnes velaturum, & existimationem justi & moderati Animi assecuturum; atque etiàm, Gratiam apud *Regem Angliæ* summam initurum, utpote qui omnia ejus Arbitrio permisisset: Imò (callidissimo consilio usus) fore providebat, ut licet Bel-

lum actu prosequeretur, tamen *Regem Angliæ* in opinione perstiturum; cum illud solùm agere, ut Gladium in manu ostentaret, quò contrariæ partis pertinaciam, ad pacem recipiendam inflecteret; Atque hoc modo Rex HENRICVS, nihil prosecutione Belli commoveretur, sed fore ut tractatus Pacis ad ultimum usque continuaretur, donec ipse rem Armis confecisset.

Quæ cùm *Rex Galliæ* rectè [illegible] & prudentèr æstimasset, omnia ex voto ejus successerunt. Nam cùm Legatus *Angliæ*, ad Aulam *Ducis Britanniæ* venisset, *Dux* ipse vix sanæ memoriæ fuit, omniaque *Ducis Aurelianensis* nutui parebant; qui Legatum *Vrswicum* mandata perferentem audivit, & quasi commotus, & elato Animo respondit: *Ducem Britanniæ*, qui *Regi* HENRICO Hospes olim fuisset, imò Parentis loco, in tenerâ ejus Ætate, & afflicto rerum Statu, expectasse illo tempore, ab HENRICO (Glorioso illo *Anglorum Rege*) potiùs Copias Equitum & Peditum validas, quam inanem de Pace Legationem. Quod si Rex præterita *Ducis* Merita oblivioni mandasset, sciebat tamen *Regem*, quâ erat prudentiâ, providè consulturum, & solidè reputaturum, quantum ejus & Securitatis, & Famæ, tam apud Exteros, quam apud Populum suum interesset; non pati, ut *Britanni* (veteres *Angliæ* Fœderati) à *Galliâ* absorberentur, utque tot Portus commodi, & Oppida maritima munita, Imperio tam potentis *Regis* vicini, & Inimici tot per Sæcula inveterati, adjicerentur. Itaque humilitèr se *Regem* obsecrare, ut de hac re, tanquam de re suâ, cogitaret. Atque hoc modo sermonem abrupit, & negavit se de eâ re ampliùs tractaturum.

Vrswicus primum ad *Regem Galliæ* rediit, atque ei, quid in *Britanniâ* factum esset, retulit. Qui cùm res, secundùm Expectationem suam, cedere, videret, occasionem arripuit dicendi; Legatum jam cernere potuisse, id quod, pro suâ parte, ipse partim præviderat. Quandò scilicet *Dux Britanniæ*, in potestate *Ducis Aurelianensis*, & suæ Factionis esset, nullam Pacem sequi posse, nisi ex Tractatu mixto ex Armis & Argumentis. Itaque se alteram partem suscepturum, *Regem* autem rogare, ne alteram desereret. Se utcunque sibi constare, *Regique* fidelitèr promittere, se sempèr in *Regis* potestate futurum, ut eas Leges subiret in negotio Pacis, quas *Rex Angliæ* præscriberet. Hæc quemadmodùm acta essent, *Vrswicus Regi* retulit; eâ tamen adhibitâ moderatione, ac si Tractatus Pacis prò re desperatâ minimè haberi deberet, sed tantùm Horam magis propitiam præstolaretur, donec Malleus incudem sæpiùs percussisset, atque *Britanni* & eorum Sequaces emollivisset. Ex quo factum est, ut perpetuò inter *Reges Anglum* & *Gallum*. Literæ & Nuncii volitarent, ab altero *Rege* cupidè sed candidè, ab altero per Simulationem, super Negotium Pacis. Intereà *Rex Gallus Britanniam* cum magnis Copiis invasit, et Urbem *Nantiæ* arctâ obsidione cinxit; Atque ut Princeps, non magni certè Iudicii, sed tamen qui simulationum Artes in Sinu Patris optimè perdidicerat, quo magis Bello instabat, eò magis Tractatum Pacis urgebat. Adeò ut, durante *Nantiæ* Obsidione, post multas retrò citróque commeantes Literas, & Nuncios, *Gallus* ad HENRICVM miserit *Bernardum Daubenium* (virum spectatum & eminentem) qui ab eò enixè

peteret, ut Negotio Pacis, sub quacunque Conditione, finem imponeret.

Neque *Rex* minùs alacris & promptus fuit, ad Tractatum Pacis instaurandum, & accelerandum. Itaque tres Legatos in *Galliam* misit, *Abbatem Abingdoniæ*, *Richardum Tunstallum* Equitem Auratum, & Capellanum suum *Urswicum*, quem priùs miserat; Mandans, ut totis viribus, in Tractatum Pacis strenuè incumberent.

Circa hoc tempus, *Baro* de *Woodvillâ* (*Reginæ* Avunculus) Vir animosus, & Gloriæ appetens, à *Rege* petiit, ut Copias aliquas Evocatorum secretò cogeret, atque absque Commeatu, aut Fide publicâ, in Auxilium *Britannorum* duceret. *Rex* Petitioni ejus minimè annuit, (aut saltèm ita credi voluit) eique pro Imperio suo injunxit, ut nihil moveret, eò quod Rex, in Jacturam Honoris sui fieri putaret, durante Tractatu Pacis, Auxilia summittere. Attamen *Baro* iste, (aut Impetu effræni, aut Opinione temerariâ, *Regem* clàm ei rei favere, quam tamen palàm agnoscere refugiebat) secretò in *Vectam Insulam* trajecit, cujus erat Præfectus; & Copias electas, ad numerum Quadringentorum Virorum, coegit, & cum illis in *Britanniam* perrexit, easque Copiis *Ducis* adjunxit. Cujus rei Nuncii postquàm in Aulam *Franciæ* allati sunt, ita nonnullos Juvenili sanguine ferventes, veluti Furiis conciverunt, ut *Legati Angli* non sine periculo essent, ne Motu aliquo repentino violarentur. Verùm *Rex Carolus*, tùm quod Jus Legatorum inviolatum servare volebat; tùm conscius sibi, quod in hoc Negotio Pacis, ad *Regem Angliæ* collatus, ipse Simulationis Palmam mereretur; severè edixit, ne ulla fieret, aut verbo, aut facto, in *Anglos Legatos*, aut eorum Comitatum & Famulitium, Contumelia. Statímque à *Rege* HENRICO Nuncius advolavit, qui eum de Baronis *Woodvillæ* facto purgaret; Eo principali usus Argumento, *Regem* minimè illius Facti notitiam habuisse, quòd Copiæ tam exiguæ fuissent, ut neque Auctoritate publicâ aliquâ, emanasse eas verisimile esset, neque Res *Britannicas* quicquam promovere possent. Cui Nuncio, etsi *Rex Galliæ* non prorsùs Fidem adhiberet, tamen cum Serenitate quâdam *Regi* respondit, sibique satisfactum esse de eâ re significavit. Paulò post, Legati illi tres domum redierunt; Quorum duo etiàm in *Britanniam*, ad res inspiciendas, profecti fuerant, neque negotium ullo modo in melius provectum invenerunt. Post Reditum suum, *Regem* de statu Rerum plenè informarunt, quámque longè *Rex Galliæ* à Consiliis Pacis abesset edocebant: Itaque videndum *Regi*, ut aliâ quâpiam viâ insisteret, & Negotium Pacis desereret. Neque tamen Rex, in universo hoc Pacis Negotio tractando, credulitate merâ peccârat, (ut vulgò ei imputabatur) verùm Error ejus ortum habuit, non tam ex Facilitate credendi, quam ex Copiis alterius Partis (quod anteà innuimus) malè mensuratis.

Ita enim Rex cogitaverat: Primùm de rebus *Britannicis* indicabat eas, propter Urbium & Oppidorum munitorum, & Copiarum etiàm vires, haud celeritèr accisas fore. Etenìm Consilia, quæ à *Rege Galliæ*, eo tempore cælibe & sine Liberis, contra Regni Hæredem agitata essent, lenta admodùm & enervia futura existimabat: Neque

etiàm fieri posse, quin Status *Galliæ*, Motibus & Turbis in *Ducis Aurelianensis* favorem Conquassaretur. *Maximilianum* etiàm *Regem Romanorum*, ut Principem bellicosum & magnæ potentiæ æstimabat; Quem ad *Britannorum* Auxilium properè accursurum minime dubitabat. Itaque, cùm rem haud parvæ moræ futuram putaret, ejus moræ Usuram & Fructum, ad se & res suas, trahere destinabat. Primò autem, hoc apud *Ordines Parlamenti*, sibi emolumento futurum non dubitabat; quia satis sciebat, eos in Favorem Rerum *Britannicarum* propensissimos, largâ manu Pecunias collaturos: Quos quidem Thesauros, ut Fama Belli elicere potuit, ita Pax secuta eos in Impensas Belli erogari, non permissura erat. Quoniàm autem nôrat Populum suum erga Res *Britanniæ* optimè affectum, prorsùs videri volebat quoad præterita se potiùs *Gallorum* Artibus deceptum, & veluti in soporem conjectum, quàm ex motu proprio ad Bellum minùs alacrem fuisse: Cùm sciret Subditos suos, Rationum Status, quæ ipsum meritò retardare potuerunt, minùs capaces esse. Itaque ad hæc, quæ animo disposuerat, nihil magis conducibile judicabat, quàm ut Tractatum Pacis perpetuò continuaret; eum intermittendo, aut renovando, prout Rerum Progressus postularet. Neque oblitus erat, lucrefacturum se sibi haud levem Honorem, Personam *Beati Pacificatoris* assumendo. Etiàm illud non infimo loco ponebat, quod prospiciebat, se posse nonnullum, ex Invidiâ, quæ in *Regem Galliæ*, propter *Britanniam* occupatam redundatura esset, fructum capere, in novis Amicis & Fœderatis sibi adjungendis; veluti *Ferdinando Hispaniarum Rege*, quocum semper etiàm Naturâ & Moribus Sympathiam quandam habebat; *Maximiliano* item, cujus res manifestò agebatur. Itaque in summâ, sibi Pecunias, Honorem & Decus, Fœderatos, & in fine Pacem qualem optabat, satis indulgenter promiserat. Verùm istæ Cogitationes nimis subtiles erant, quam ut fortunatæ esse possent, & Successum in omnibus sortiri. Etenim res magnæ, ferè magis rigidæ & contumaces esse solent, quàm ut callidioribus consiliis, fingi & affabrè efformari possint. Rex etiàm, in duobus illis Fundamentis jaciendis, quæ ei pro principalibus erant, magnoperè deceptus est. Etsi enim probabiliter judicabat, Concilium *Franciæ* magnâ cautione usurum, ne *Regem* in Bellum, contra Hæredem Regni proximum conjicerent; tamen oblitus fuerat, *Carolum*, à Viris è Concilio primariis, minimè regi, sed à quorundam Virorum Ignobiliorum Consiliis pendere; Qui illud maximè spectarent, sibique & Honori & gratiæ futurum putabant, si Senatores fortes viderentur, & ad Animosa, licèt Perniciosa Consilia, *Regem* impellerent; Qualia Nemo è Potentioribus aut Prudentioribus, dare aut auderet, aut vellet. Quod verò ad *Maximilianum* attinet, majore tum is existimatione agebat, quàm posteà; Neque enim Mores ejus instabiles, & Conatus ob Indigentiam suam semper ferè inutiles, adhùc noti erant.

Postquàm cum *Legatis* deliberâsset, qui reverâ nihil Novi ei retulerunt, sed quæ ipse priùs secretò expectaverat (licèt ab iis rem totam perdidicisse præ se ferret) Parlamentum statim convocavit; Et primo Parlamenti die, Ordinibus simul ex more congregatis, *Britanniæ*

causam,

caussam, per *Cancellarium* suum *Mortonum, Cantuariæ Archiepiscopum*, proposuit; Qui in hunc modum locutus est.

DOmini mei, & Magistri; Rex *Supremus Dominus noster, mihi mandavit, ut vobis Caussas declararem, quibus adductus fuit, ut Ordinum hunc Conventum convocaret: Quas paucis perstringam, veniam à* Celsitudine *suâ, & à vobis omnibus, humiliter petens, si hoc pro tenuitate meâ, & non pro rei dignitate, præstiterim.*

Celsitudo *sua, primò omnium vobis notum facit, quam altâ mente reposuerit, Amorem, & Fidelitatem, quam in ultimo Conventu, ei egregiè exhibuistis, in* Regali *suâ* Auctoritate *stabiliendâ, Hominibus Partium suarum periculo eximendis, & Hostibus ac Proditoribus suis ulciscendis: Quibus plura à Subditis, erga* Regem *suum in unicâ Actione, cumulari non potuerunt. Hoc in tam bonam partem à vobis accepit, ut apud se decreverit, communicare & deliberare cum Subditis, à quibus tanta ei tributa sunt Amoris & Fidei Pignora, de omnibus Negotiis, (quæ quidem ejus generis sint, ut publicari debeant) tam domi, quàm foras.*

Duæ igitur sunt Caussæ præsentis Conventûs: Una, circa Negotium magni momenti, in Partibus Exteris: Altera, circa Reipub. Administrationem Domesticam.

Rex Galliæ (*ut proculdubiò audistis*) *Bello* Ducem Britanniæ, *hoc tempore, acriter invadit. Exercitus ejus jam* Nanteßiam *oppugnat, & arctâ Obsidione premit; Principalem scilicet (si minùs Cæremoniâ & Præ-eminentiâ, at certè Robore & Opulentiâ) ejus* Ducatûs *Urbem. De Spe ejus conjectura rectè capi potest, quod difficillimam Belli partem, primo loco aggressus est. Hujus Belli Caussam ipse* Rex Gallus *optimè novit. Prætexit receptos, apud* Britannos, *Ducem* Aurelianensem, *alios que* Galliæ *Proceres, (quos Rex Hostium suorum loco numerat) eisque Auxilia subministrata. Alii aliter divinant. Utraque Pars, à* Rege *nostro, non semel, per* Legatos *suos, Auxilia petierunt.* Rex Gallus *sanè, Auxilia aut Neutralitatem*: Dux Britannus *Auxilia simpliciter; Hæc enim Res sua postulant.* Rex *tanquàm Princeps Christianus, & Filius Ecclesiæ pius, se medium interposuit, ut Pax componeretur.* Rex Gallus *de Tractatu annuit, at Belli prosecutionem intermittere recusat.* Britanni *autem, qui Pacem maximè optant, consiliis de Pace minùs auscultant; Non Confidentiâ aliquâ,*

quâ, aut etiam Contumaciâ, sed Suspicione & diffidentiâ, de Regis Galli sincerâ Intentione, cùm videant Bellum non refrigescere. Ita ut Rex, post tantam Curam & Diligentiam, quantam unquam in aliâ re quavis insumpserat, adhibitam; cùm neque ex unâ parte Bellum, neque ex alterâ parte Suspiciones propter Belli prosecutionem magis magisque impressas, compescere posset, Tractatui finem dedit; Non pœnitentiâ motus, sed planè desperatione. Itaque ex hac Narratione, Statum Quæstionis percipere potestis, super quâ Rex à vobis Consilium poscit: Quæ huc redit; Utrùm Rex suscipere debeat Bellum Defensivum & Auxiliare, à parte Britannorum, contra Regem Gallum?

Atque ut Iudicium vestrum meliùs de hoc Negotio informetur, jussit ut nonnulla apud vos proponerem, de Personis, quæ in hoc Negotio intercedunt; Nonnulla autem de Negotii Consequentiis, quatenùs in hoc Regnum reflectere possint; Nonnulla denique, de Exemplo ejus in genere: Neque tamen, in alteram partem concludendo, aut judicium faciendo, donec Celsitudo sua, fidele & politicum Consilium vestrum, de hac re intellexerit.

Primò, quantum ad Regem Dominum nostrum, (qui Persona principalis est, quam in hoc negotio intueri debetis) planè profitetur Celsitudo sua; Se ex Animo & constanter cupere, ut in Pace regnet. Sed simul ait, se neque jactura Honoris sui Pacem empturum, neq; Conditiones Pacis sub fœnore periculorum accepturum; Sed pro felici Rerum suarum conversione habiturum, si Deo visum fuerit, intestinas Seditiones, quibus hactenùs exercitus fuit, cum Bello Externo Honorabili commutare.

Quod verò attinet ad reliquas duas Personas, quas hæc Actio complectitur (Regem nimirùm Gallum, & Ducem Britanniæ) Celsitudo sua notum vobis facit, eos esse Principes, quibus, ex omnibus amicis suis & Fœderatis, plurimum debet; Cùm alter, Manu suâ Protectrice, à malitia Tyranni eum conservasset; Alter ei Manum Salutarem, ad Regnum suum obtinendum, porrexisset. Ita ut Affectus suus, quatenùs ad naturalem Personam suam, neutrò inclinet. Atque si fortè audieritis Celsitudinem suam compulsam fuisse, è Britanniâ in Galliam fugere, Metu Proditionis, hanc Rem, nolle Celsitudinem suam, ullo modo Duci Britanniæ imputari, in Beneficiorum antè collatorum Obliterationem; quod Rex planè se informaverit, eam rem, ad Mercenarios quosdam Ducis Consiliarios tantùm pertinere; qui, cum

Dux

Dux *ipse graviter ægrotaret, ejusmodi consilia*, Duce *prorsùs inscio, agitârunt.*

Sed utcunque ista res, Celsitudinem *suam, si privatam Personam tantùm gereret, devincire possent, satis tamen novit, superiorem illam Obligationem, quæ se ad illa procuranda, quæ Subditis suis præsidio & commodo esse possint, obstringit, se itidem inferiore hoc Obligationis genere exsolvere; Nisi forte hoc sibi relinquat, ut si ad Bellum* Celsitudo *sua compulsa sit, illud sine Acerbitate, aut Ambitione, prosequatur.*

Quantum ad Negotii hujus Consequentias, *quoad* Regni Angliæ *statum, ea tales esse possint, quales fuerint* Regis Galli *Fines & Intentiones. Quæ si ulteriùs non tendant, quam ut Subditos suos in ordinem redigat, nihil ad nos. Quod si* Regi Gallo *in animo sit, (vel licet non fuerit, tamen si sponte secuturum sit) ut* Britanniam *in Provinciæ Formam constituat, &* Coronæ Franciæ *eam reuniat, tum digna est res, quæ magnâ cum sollicitudine, & anxio Iudicio perpendatur; Quantum scilicet hæc Innovatio* Angliæ *intersit, tam propter insigne* Regni Franciæ *Augmentum, (amplissimâ adjectâ Regione, quæ in oras Maris nostri, per Tractum non parvum, porrigitur;) Quam quod inde privetur hæc Natio, & nudetur, tam firmis & fidelibus* Fœderatis, *quales* Britones *se sempèr præstiterunt. Tum enim fore, ut Regnum hoc nostrum, cùm olim etiàm in Continente potens esset, primum Territorio, posteà Affinitatibus,* Burgundiâ *scilicet &* Britanniâ, *(quarum Principes Fœderati nostri tantùm erant, sed tamen fœderati ex hujus Regni Consiliis pendentes;) Altera jam nupèr disjecta, partìm in Augmentum potentiæ* Gallorum, *partìm* Austriacorum *cedat; Altera jam propè sit, ut in* Galliæ *potentiam coalescat; Atq; exinde Regnum hoc, intra Aquas salsas cohibeatur, cinctum maritimis Provinciis potentissimorum Monarcharum.*

Quantum ad Exemplum, *quod inde promanare possit, illud (ut de* Consequentiis *dictum est) ita se habet, prout se habent* Regis Galli *intentiones. Nam si* Britanniam Gallia *devoraverit, quemadmodùm Vulgi Sermones (parati semper Actionibus* Regum *Ambitionis notam inurere) divinant, tum verò, Res profectò esset* Exempli *perniciosi, ut Minor Status à Maiore opprimeretur. Ex hoc enim periculum imminere possit* Scotiæ *ab* Angliâ, Lusitaniæ *ab* Hispaniâ, *minoribus* Italiæ & Germaniæ *Statibus à majoribus; imò etiàm (Si parva magnis componere liceat) perinde esset ac si*

Aliquibus

Aliquibus ex vobis Minoris Ordinis, tuto vivere non liceret, in vicinitate aliquorum ex his Proceribus potentioribus. Hujus autem Exempli *Introductionem*, Regi *potissimùm imputatum fore verisimile est, ut Principi, qui illud etiam cum Bono Reip. suæ, impedire maximè potuisset. Verum contrà, tam speciosus se offert, ex parte* Regis Galli, *Prætextus*, (*at Prætextus Potentiæ nunquàm defuit*) *propter periculum Regno suo imminens, quod Bellum hoc ex necessitate gerat, non Ambitione, ut* Periculum *ab Exemplo nonnihil corrigat & mitiget. Siquidem*, Periculum *ejus Belli, quod solùm in defensionem propriam suscipitur, nullum esse potest, quia penes quemlibet est illud pro libito devitare. Verùm in hoc Negotio universo*, Rex *se vestris gravibus & maturis Consiliis permittit, in quibus acquiescere decrevit.*

Atque in hanc sententiam, *Cancellarius* locutus est, quantum ad Res *Britanniæ*. Rex enim ei mandarat, ut tali orationis moderatione uteretur, quæ Ordines ad *Britanniæ* Auxilium accenderet, *Regem* autem apertâ aliquâ Declaratione non obstringeret.

Cancellarius ad *Domestica* orationem transtulit.

QVantum ad Administrationem Domesticam, Rex *mihi in mandatis dedit, ut hæc dicerem: Credere se, nulli unquam Regi* (*tam brevi Regni spatio emenso*) *majores & justiores causas fuisse, duarum contrariarum passionum, Gaudii & Doloris, quam sibi. Gaudii, ob immensos & manifestos* Dei Omnipotentis *favores; qui eum gladio* Regio *cinxerat, eidemque Gladio contra Hostes suos universos semper adfuit, Seque tot probis & fidelibus Servis & Subditis bearit, qui nunquàm destiterunt fidelibus Consiliis, promptâ Obedientiâ, & animosâ Defensione, eum prosequi: Doloris, quod nondùm* Deo *placuerit permittere ei, ut Gladium conderet,* (*quod maximè expetebat, præterquàm in Administratione Justitiæ*) *Sed quod toties compulsus sit Ensem stringere, ad proditorios & seditiosos Subditos resecandos; Quos* (*ut videtur*) Deus *reliquit* (*inter multos bonos, aliquos malos*) *tanquàm inter* Israelitas, Cananæos, *veluti* Spinas in Lateribus *suis, ad eos tentandos, & probandos: Etsi is semper fuerit rerum Exitus* (*sit* Nomen Domini *ob hoc benedictum*) *ut malitia eorum in Caput proprium reciderit.*

Quamobrem Rex *ait, se jam admonitum esse; quod Sanguis in*

Acie

Acie effusis, neutiquàm Sanguini in Civitate parcere possit; Neque gladius Martialis sit satis validus ad Regnum hoc in plenâ Pace constituendum: Sed quod vera via hùc tendat, ut Rebellionum Semina & Origines sub initiis eorum comprimantur: Et ad hoc obtinendum, Leges bonæ & salubres excogitentur, confirmentur, & acuantur, contra vim omnem, & illicitos Hominum Cœtus, eorumque Confœderationes & Combinationes omnes, per vestium scilicet distinctiones, tesseras, & alia hujusmodi Factionis Symbola; ut pax Regni, talibus Statutis, veluti Cancellis ferreis, solidè muniatur & stabiliatur; omnisque violentia, & in Aulâ, & in Agris, & in Domibus privatis, reprimatur. Cujus rei Curam, quæ ad vosmetipsos tam propè pertinet, quamq; Temporis Ratio summoperè flagitat, Celsitudo *sua Prudentiis vestris commendat.*

Quoniàm verò Regi *Cordi & Curæ est, ut Pax hæc, in quâ regnare, & Subditos suos tueri cupit, non tantùm vobis Folia producat, sub quarum umbrâ securè recumbere possitis, verùm etiàm Fructus vobis edat, Divitiarum & Opulentiæ, Rogat vos* Celsitudo *sua, ut Cogitationem suscipiatis, de* Mercaturâ & Commerciò *regulando; nec minùs de* Manufacturis Regni *promovendis, unàque spurium illum & sterilem* Pecuniarum usum, *in* Fœnus & illicita Excambia *jam erogari solitarum, coerceatis; unde ad naturalem suum usum, Mercaturæ, & Commercii Legitimi, & Nobilis, applicentur. Similitèr, ut Populo nostro copia fiat, se in* Artibus Mechanicis *exercendi, quo modo Regnum ex se, & Nativis suis Mercibus subsistere possit, ut in otio non degant, atque Thesaurus noster, propter Manufacturas forinsecas, non exhauriatur. Quin & ulteriùs providere debetis, ut quæcunque* Merces *à Partibus exteris, in Regnum introductæ fuerint, prorsùs ad* Merces Nativas *nostras coemendas convertantur; unde Sors Regni non minuatur, ex Super-Importatione Mercium Exterarum.*

Postremò, quoniàm Regi *certò persuasum est, vos eum Pauperem nolle, qui vos Divites esse cupit, minimè dubitat, quin curæ vobis futurum sit, ut Reditus sui, tam ex Vectigalibus, quàm aliàs, conserventur, & augeantur; Atque insupèr, ut Subsidia Pecuniaria, si postulet occasio, alacritèr conferatis. Eò magis, quòd satis nostis* Regem *frugi esse, atque pro Dispensatore tantùm se gerere in Commodum Regni; Quodque eæ Pecuniæ, quæ à vobis conferuntur, sint tantùm instar Vaporum, qui è Terrâ in sublime attrahuntur, & in Nubes coeunt, quæ rursùs in Terram imbres refundunt.*

dunt. Quin & probè scitis, vicina vobis Regna magis magisque amplificata, atque Tempora ista variis Motibus obnoxia: Itaque minimè convenire, ut Regem *à pecuniis imparatum offendant. Plura non habeo quæ dicam: Optarem autem, ut quæ dicta sunt, meliùs fuissent declarata: Illud verò Prudentia, & Benevolentia vestra supplebit.* Deus *Consiliis vestris aspiret.*

Hanc Orationem *Cancellarius* habuit, non comptam certè, sed solidam & perspicuam.

Res difficilis non erat, *Parlamentum* ad istud *Britanniæ* Negotium disponere, & afficere; tam propter Æmulationem inter Nationes *Angliæ* & *Galliæ*, atque Invidiam recentem, quod Regnum *Galliæ* nupèr Incrementa acceperat; quam propter periculum, quod *Angliæ* imminere poterat, si *Galli* tam amplam Provinciam maritimam acquirerent, ut suprà diximus. Commovebatur etiàm *Parlamentum* Oppressionis Intuitu; Etsi enim, quæ afferebat Rex *Gallus*, essent satis probabilia, tamen apud Multitudinem impares sempèr sunt Congressus Argumentorum & Suspicionum; Itaque Consilium *Regi* dederunt, ut Caussam *Britanniæ* strenuè amplecteretur, & Auxilia celeritèr mitteret; Magnáque Alacritate *Regi* amplum Pecuniæ Subsidiariæ Modum concesserunt, horum Auxiliorum contemplatione. Verùm Rex, tum ut decorum servaret erga *Regem Gallum*, cui se devinctum profitebatur; tum quod reverà Belli potiùs ostentandi quam gerendi erat cupidus; iterùm solennes Legatos ad *Regem Gallum* misit, qui ei intimarent Decretum *Ordinum*; & verbis dulcissimis Intercessionem suam, priùs factam, renouarent; Ut scilicet Rex *Gallus* à Bello *Britannico* desisteret; aut si necessariò Bellum habendum esset, in bonam partem acciperet, si Populi sui precibus motus, (qui Caussæ *Britannorum*, tanquam veterum Amicorum & Fœderatorum suorum, impensè favebant) Suppetias eis mitteret; protestando nihilominùs, se, quò Leges Amicitiæ & Fœderum cum *Galliâ* religiosè servaret, Copiis suis imperare in animo habere, ut *Britannis* quidem succurrerent, ad *Gallos* autem Bellum minimè extenderent, nisi quatenùs ad Possessionem *Britanniæ* tuendam. Verùm antequàm ista speciosa Legatio advenisset, *Ducis Britanniæ* Res haud levitèr perculsæ sunt, & manifestò declinare cœperunt. Nam propè Oppidum *Sancti Albani* in *Britannia*, Prælium commissum fuerat, in quo *Britanni* profligati sunt, *Duxque Aurelianensis* & *Princeps Aurasionensis* capti, cæsis ex Copiis *Britannorum* sex Millibus, atque inter eos, Domino de *Woodvillâ*, & Cohorte ejus propè universâ, dum fortissimè dimicarent. Ex parte autem *Regis Galli*, Mille & ducenti ceciderunt, cum Duce suo *Iacobo Galleotto*, viro in rebus Bellicis spectato.

Postquàm Nova de hoc Prælio in *Angliâ* audita essent, expergefactus est Rex, qui nullum jam Subterfugium habebat, sub quo Tractatum Pacis honestè continuare posset. Jam enim planè tanquam oculis cernebat, *Britanniam* rapidè perditam iri, prorsùs contra

 spes

spes suas. Cùm autem conscius sibi esset, se tam apud Populum suum, quam apud Exteros magnam sustinere Invidiam, imò & Infamiam, propter priores moras; statim Auxilia, quantâ potuit cum celeritate, in *Britanniam* misit. Quod fecit sub Ductu *Roberti* Domini *Brooki*, ad numerum octo Millium, Virorum lectorum, & benè armatorum; qui propitio usi vento, intra paucas horas, *Britanniam* tenuerunt, & se Copiarum *Ducis* Reliquiis adjunxerunt; statimque perrexerunt ad Hostes, atque propè eos castrametati sunt. *Galli* possessione Victoriæ sobriè utentes, atque Animos & Alacritatem *Anglorum* probè cognoscentes, præsertim sub Initiis militandi, se intra vallum continuerunt, Castris optimè munitis, certi manum non conserere. Sed interim, ut Copias *Anglas* sursùm deorsùm jactarent & defatigarent, eas, levis Armaturæ Equitibus, adoriebantur & vexabant; In quibus Certaminibus tamen, plerunque detrimenta acceperunt, potissimum per Sagittarios *Anglorum*.

Verùm, hoc rerum Statu, *Franciscus dux Britanniæ* obiit: Quod quidem Accidens Rex facilè prævidere potuerat, & debuerat certè hoc ipsum supponere, & huic Eventui Consilia sua aptare; nisi quod Honoris Contemplatio, propter Nova de prælio fa[illegible] allata, quæ *Regem* ad aliquid properè exequendum extimulavit, Belli Rationes pervertisset.

Post *Ducis* Obitum, primarii *Britanniæ* Viri, partim empti, partim factionibus imbuti, omnia permiscuerunt: Adeò ut *Angli*, nec Caput nec Corpus reperientes, quibus se adjungerent; Atque non minùs à Sociis quam ab Hostibus sibi metuentes; Hyeme jam ingruente, domum, post quinque Menses ab eorum Trajectu, redierint. Atque hoc modo, Prælium *Sancti Albani*, Mors *Ducis Francisci*, & Auxiliorum *Anglorum* Recessus *Britanniam* tandem perdiderunt. Quam rem, alii ut Judicii *Regis* Maculam, alii ut Temporum ejus Infortunium, acceperunt.

Sed utcunque Fructus *Parlamenti* horarii, circa res *Britannicas*, malè cesserant, nihilominùs Fructus illi durabiles, & *Parlamentorum* proprii, (bonæ scilicet & salubres Leges) prosperè se habuerunt, atque in hunc diem permanent. Nam ex Monitis *Cancellarii*, eo *Parlamento*, Leges nonnullæ egregiæ, circa ea quæ Rex proposuerat, latæ fuerunt.

Primò, Auctoritas *Cameræ Stellatæ*, quæ anteà Legi *Regni* communi tantùm nitebatur, in aliquibus Casibus, robore Statuti suffulta est. Curia autem ista, ex maximè prudentibus & generosis hujus *Regni* Institutis, censeri possit. Nam in Distributione Tribunalium *Regni*, (exceptâ Curiâ supremâ *Parlamenti*;) in quâ Curia *Banci Regis*, Criminibus quæ contra *Coronam* committuntur; Curia *Banci Communis* Litibus civilibus; Curia *Scaccarii*, Caussis quæ ad Reditus & Proventus *Regis* spectant; & *Curiæ Cancellariæ*, Caussis, quæ Mitigationem Rigoris Juris, ex Arbitrio boni Viri, ad Exemplum Juris Prætorii, merentur, politicè admodum assignatæ sunt; semper tamen reservata est, magna & præeminens Jurisdictio, Consilio sanctiori Regis, in Caussis, quæ vel Exemplo, vel Consequentiâ, Regni statum publicum oppugnare & convellere possent: Quæ si Criminales fuerint,

fuerint, consueuerunt Consiliarii in *Camerâ* (quæ vocatur) *Stellatâ*; Sin Civiles, in *Camerâ* vel *Aulâ* (quam vocant) *Albâ*, convenire. At quemadmodùm *Cancellaria* Jus Prætorium, ita *Camera Stellata* Jus Censorium, (demptis tamen Rebus Capitalibus) imitatur. Ista autem Curia *Cameræ Stellatæ* ex bonis composita est Elementis. Ex quatuor enim Generibus Personarum comnista est; *Consiliariis Regis*, *Proceribus*, *Prælatis*, & *Iudicibus* aliarum Curiarum *principalibus*. Etiam quatuor Caussarum Genera præcipuè tractat: *Vim illatam*; *Fraudes*; *Crimina* varia *Stellionatus*; & *Inchoamenta* sive *Actus medios* qui vergunt ad *Crimina Capitalia*, aut aliàs Atrocia, licet nunquam actualitèr commissa & perpetrata fuerint. Sed quod præcipuè in hoc statuto Rex volebat, erat Suppressio Turbarum illicitarum, unà cum caussis earum præcipuis, hoc est, Multitudinis Combinationibus, & Potentium Patrociniis.

Ab universali *Regni* Pace, descendit *Regis* Cura, ad Pacem Aulæ & Famulitii ipsius *Regis*, & Securitatem Consiliariorum suorum, ac Magistratuum eminentium. Verùm hoc Statutum miri cujusdam erat temperamenti. Nam in hanc sententiam perscriptum est: Ut si quis ex *Regio Famulitio* (qui tamen infra gradum *Baronis* sit) in vitam alicujus Consiliarii *Regis*, aut *Baronis* Regni, conjurasset, factum est Crimen, licet res peracta non fuerit, Capitale. Ista Lex, à *Cancellarii* suspicionibus fluxisse existimata est; Qui cùm Vir austerus & imperiosus esset, atque in Aulâ *Regiâ* Inimicos nonnullos sibi infensissimos degere cognosceret, suæ Securitati prospexit; Invidiam suam generali Legis Ordinatione obruens, præsidium nempè hoc cum omnibus Consiliariis & Nobilibus communicando: Neque tamen ausus est, Legem ulteriùs extendere, quàm ad Famulitium conscriptum ipsius *Regis*, ne minori Nobilitati & Plebi *Regni*, nimis dura res videretur: Quæ meritò credere possent, libertatem suam antiquam, & Clementiam Legum *Anglicarum*, sensim invadi; *Si Voluntas mera*, *aliàs quàm in* Criminibus Læsæ Majestatis, *pro Facto reputaretur*. Attamen Caussa, quæ in Statuto ipso inserta est (nimirùm quod, *Qui in vitam* Consiliariorum *conspirat*, *merito censeri possit*, *oblique & mediate*, *ipsius* Regis *mortem moliri*) æquè omnibus Subditis ac Aulicis communis est. Verùm hæc Legis Angustia, adid quò *Cancellarius* tenderat, satis erat: Sed tamèn vitam eò usque produxit, ut ei etiàm Lege generali opus fuisset, cùm non minùs Populo, quam *Aulæ Regiæ*, posteà odio fuerit.

A Pace Aulæ, & Familiæ *Regiæ*, rursùs Cura *Regis* descendit, ad Pacem Familiarum privatarum. Lata est enim, Lex justa & moralis, per quam Asportatio Fœminarum per vim, contra voluntatem suam, (exceptis Pupillis Femellis, & Ancillis,) Capitalis facta est: Parlamento prudentèr & meritò censente, Crimen abripiendi Fœminas per vim, in possessionem Extraneorum, (licet posteà per Illecebras aut Astutias concilietur earum Assensus) nihil aliud esse, quam Raptum in longum productum, quia prima Vis reliqua traxisse præsumitur.

Sancita est alia quoque *Lex*, ad Pacem Subditorum in genere, & Cædium & Homicidiorum repressionem, atque in emendationem

Legum Antiquarum. Ea fuit; Ut cùm per *Legem Communem*, Prosecutio Homicidiorum in nomine *Regis*, Annum & Diem expectaret, quod spatium Uxori aut Hæredi Occisi datum est, ut nomine proprio Accusationem peragerent: Cúmque Experientia monstraret, quod Pars aggravata sæpiùs pretio aut variis modis inducta, aut Lite ipsâ defatigata, Accusationem desereret; atque eo temporis tractu Res quasi in Oblivionem transiret; & hoc modo Prosecutio in nomine *Regis*, (quæ sempèr, *Flagrante Crimine*, vivacior est) neglecta esset; ordinatum fuit prudentissimè; Ut Prosecutio in Nomine *Regis*, etiàm intra Annum & Diem, admitti possit, absque præjudicio tamen Prosecutionis in Nomine Partis læsæ.

Tum quoque Rex cœpit, non minùs prudentèr quam justè, Cleri Privilegia nonnihil amputare, factâ ordinatione; *Ut Clerici Capitalis Criminis convicti candente ferro in manu signarentur*; tam ut aliquo corporali Supplicio afficerentur, quam ut Ignominiæ notam secum ferrent. Verùm hujus Salubris *Legis* gratiâ, Rex posteà *Perkini Edicto* laceratus est, tanquàm Privilegiorum sanctæ Ecclesiæ immanis & execrabilis Violator.

Etiàm alia *Lex* lata fuit, *Paci Regni* consulens: quâ puniebantur *Officiarii* & *Firmarii Regis*, Amissione Officiorum & Firmarum suarum, si Famulitiis Nobilium, aut aliorum, nisi Domestici essent, se aggregarent, aut illicitis Cœtibus participarent.

Atque hæ *Leges*, ad Vim, & Turbas reprimendas ordinatæ sunt, quibus Tempora illa maximè indigebant; Et adeò prudentèr constitutæ sunt, ut in hunc usque diem, Temporis ipsius Suffragiis confirmatæ, durent.

Latæ sunt etiàm *Leges* bonæ & politicæ, contra Fœnus, quod est Usus Pecuniæ spurius: Et contra illicita Excambia & Contractus fictos, qui sunt item instar Fœnoris spurii. Aliæ etiam pro securitate Vectigalium *Regis*; Atque Conversione Pecuniarum, ex Mercibus externis provenientium, in Merces Regni nativas; Unà cum aliis minoris Momenti *Legibus*.

Verùm, quamvis *Leges* in iis Comitiis latæ, bonum & salubrem ediderint Fructum; *Subsidium* tamen *Pecuniarium*, iisdem Comitiis concessum, Fructum exhibuit acerbum. Sanè, universa Messis in fine in Horrea *Regis* coacta est, sed post Procellam grandem. Cùm enim Deputati cœperùnt taxare *Subsidium*, in *Comitatu Eboracensi*, & *Episcopatu Dunelmensi*, Populus ex improviso in Seditionem erupit, apertè loquens, se hisce annis proximis, innumeras miserias perpessos esse; Quare nec posse se nec velle *Subsidium* conferre. Neque tamen proculdubiò, hæc Contumacia ex Indigentiâ merâ illius Populi manavit, sed etiàm ex inveterato studio Partium, quod illis Regionibus penitùs insederat, ubi Memoria *Richardi Tertii* adhùc in tanto vigore erat, ut tanquàm Fæces quædam acres in Animis Hominum, veluti in Fundo Vasis, subsiderent; quæ, si Vas paululùm agitaretur, in sursum ascendebant. Accedebat etiàm (ut credere par est) Instigatio alicujus Malevoli, & Rebus præsentibus infensi, ex iis qui apud eum populum maximè erant gratiosi. Hoc Accidente tam inopinato, Deputati ferè attoniti, rē ad *Comitem Northumbriæ* detulerunt

lerunt, qui Vir erat Auctoritate primarius in iis Partibus. Ille statim ad *Regem* Literas misit, apertè significans, quale incendium obortum esset in Populo; simulque petens, ut Rex quid fieri vellet mandaret. Rex Responsum dedit peremptorium, se ne Obolum quidem remittere velle, ex Summâ, quæ in Comitiis concessa fuerat; Tum quia exemplum ejus alias Provincias animare possit, ad similem mitigationem poscendam; Tum præcipuè, quia nunquàm esset passurus, ut vulgus ignobile, Ordinum munificentiam frustraretur, in quorum consensu etiàm Plebis ipsius vota concluderentur. His Literis à *Rege* acceptis, *Comes* Principales illius Comitatûs Justiciarios, & Liberos Tenentes, convocavit; & eos allocutus, verbis æquè imperiosis ac Rex scripserat, (quibus nihil opùs fuit, nisi quod Negotium asperum infelicitèr in Virum etiàm asperum inciderat) non solùm animos eorum irritavit, sed suspicionem injecit, ex acerbitate verborum ejus, quæ tanquàm *Regis* ipsius verba retulerat, ipsum *Comitem*, aut Auctorem fuisse, aut Suasorem principalem ejus Consilii. Quo factum est, ut Turba vilis cœtus miscuerit; & insultum in *Comitem* ipsum faciens, eum, cum compluribus ex Servis suis, trucidaverit. Neque hîc destiterunt Seditiosi illi, sed *Ioannem Egremondum* Equitem Auratum,. Virum turbidum & factiosum, (quique diù antè *Regi* infensus erat) in Ducem suum cooptârunt; Atque animati & extimulati, à quodam ex infimâ Plebe, vocato *Ioanne Chamberio*, tanquàm Face Seditionis, qui apud Vulgus multùm poterat, in apertam Rebellionem eruperunt; Quin & frementes disertis verbis dixerunt, se contra *Regem* HENRICUM ituros, & cum eo pro Libertate suâ pugnaturos.

Postquàm Rex certior factus est, de novâ hac Insurrectione, (similibus enim Motibus, tanquàm Febre anniversariâ, quotannis corripi solebat) suo more, parùm aut nihil commotus, *Thomam Comitem Surriæ*, (quem paulò antè, non solùm è Turri liberaverat eique præterita omnia condonaverat; verùm etiàm in gratiam suam specialem receperat) cum Exercitu satis valido, contra Rebelles misit; Qui cum Copiis eorum conflixit, eosque Acie vicit, & *Ioannem Camberium* Antesignanum eorum vivum cepit. *Ioannes* verò *Egremondus*, fugâ se eripuit, & in *Flandriam* transfretavit, ad *Margaretam Burgundiæ*: Cujus Palatium, Asylum & Receptaculum fuit Proditorum omnium, qui *Regem* infestabant. *Ioannes Camberius Eboraci* supplicio affectus est, magnâ pompâ; Suspensus est enim in Patibulo prælto, extructo in medio Furcarum quadratarum, tanquàm Proditor transcendens; Atque magnus Numerus ex Complicibus suis, super Trabem Patibuli inferiorem, circa eum itidèm suspensus; Cæteris autem generalitèr venia facta est. Neque Rex Consuetudinem suam interrupit, ut vel primus, vel inter primos esset, in omnibus Bellicis suis Expeditionibus; Juxta id quod familiaritèr dicere solebat, cùm de Rebellibus quid nunciatum esset; *Se nihil amplius cupere, quàm ut eos aspiceret.* Nam statim, postquàm *Comitem Surriæ* in eos misisset, ipse subsecutus est; & licet Nuncium de Victoriâ accepisset in viâ, tamen usque ad *Eboracum* perrexit, ut eas Regiones componeret & pacaret: Posteà verò, *Londinum* reversus est, *Comitem Surriæ*, Locum-tenentem suum, in *Partibus Borealibus*, relinquens; & *Richardum*

Tunstallum, Militem Auratum, principalem suum Commissarium constituens, ad *Subsidium* levandum, cujus ne Dodrantem quidem remisit.

Eodem autem tempore, quo Rex Servum tam bonum, quam fuit *Comes Northumbriæ*, amiserat; etiàm Amicum & Affinem fidelem, *Iacobum* Tertium *Scotiæ Regem*, similitèr amisit, qui miserabili Fato functus est. Iste enim Princeps infelix, post diuturna, tam Procerum suorum, quam magnæ partis Populi, odia, quæ subinde in Seditiones, & crebras Aulæ Mutationes eruperant, tandèm ab iis oppressus est. Siquidem Arma contra eum sumpserant, & *Iacobi Principis* Filii sui personam, ex improviso, intra potestatem suam redegerunt, partim Vi, partim Minis; Interminantes se alitèr, Regnum in manus *Regis Angliæ* tradituros. Eo autem Consilio hoc moliebantur, ut Rebellionem suam obvelarent, sicque *Princeps* Titulare & pictum quoddam Caput Rebellionis fieret. Unde Rex *Scotiæ* (se viribus minimè parem cogitans) à *Rege* HENRICO, etiàm à *Papâ*, & *Rege Gallo*, poposcit, ut res inter se & subditos suos componerent. *Reges*, prout petiit, mediationem suam, modo honorifico, & qui *Reges* magnos deceret, interposuerunt: Non tantùm postulando, & suadendo, verum etiàm protestando, & minando, Rebellibus denunciantes, se, communem *Regum* Caussam agi, censere; *Si Subditi permittantur Leges Regibus suis imponere*; Seque in Ultionem ejusmodi Sceleris prorsùs ituros. At Rebelles, qui jam antè Obedientiæ Jugum majus excusserant, facilè Modestiæ Vinculum minus abjecerunt; & Furore Metum superante responderunt; Inanem esse de Pace mentionem, nisi Rex se Imperio abdicaret. Quocircà (Tractatu Pacis abrupto) ad Arma ventum est, Prælium que ad *Bannocbie* Rivulum, juxta *Sterlinium*, commissum est. Quo Prælio Rex, Iracundiâ & Indignatione licet justâ, exæstuans, Pugnam temerè iniens, & manum præcipitantèr conferens, antequàm universæ ejus Copiæ convenissent, interfectus est, (nihil obstante expresso & præciso Mandato *Principis* Filii sui, qui hoc interdixerat) dum ad Molendinum quoddam fugisset, in Campo, ubi pugnatum est, situm.

Quatenùs verò ad *Legationem Papæ*, quæ per *Adrianum* de *Castello*, *Italum*, missa est, (quæque, illis temporibus, magis forsitàn futura fuisset efficax) serò illa advenit, si *Legatio* ipsa spectetur, sed satis in tempore, pro commodo *Legati*. Nam cùm, per *Angliam*, *Scotiam* peteret, & honorifice admodùm à *Rege* HENRICO exceptus esset, (qui perpetuò se erga *Sedem Romanam* officiosum præbuit) *Regis* favorem majorem in modum assecutus est, simulque magnam cum *Mortono Cancellario* familiaritatem contraxit. Adeò ut Rex moribus ejus delectatus, & eum rebus suis utilem fore credens, eundem ad Episcopatum *Herefordiensem* promoverit, & posteà ad *Episcopatum Bathoniensem*; Ejusque operâ usus sit, in compluribus negotiis, quæ ad *Curiam Romanam* pertinebant. Certè Vir magnus fuit *Adrianus*, & multâ Eruditione, Prudentiâ, & in rebus Civilibus Dexteritate, præditus; Et non diù post in Honorem *Cardinalis* evectus, largum *Regi* tributum ob Beneficia sua rependit; *Regem*, magno cum Judicio, & Diligentiâ, de rebus *Italiæ*, subinde per Literas informans. Nihilominùs, sub finem

finem Vitæ suæ, Particeps fuit Conjurationis, quam *Cardinalis Alphonsus Petruccius*, & alii quidam *Cardinales*, in Vitam *Leonis Pontificis* inierunt. Atque hoc ejus Crimen, per se atrox valdè, aggravatum est, propter Caussam, quæ eum impulerat; Quæ Malitiâ sanè aut Odio minimè nitebatur, sed Ambitione fœdâ adipiscendi *Papatum*. Atque in hoc Impietatis excessu, non defuit tamen Levitatis & Vanitatis mixtura quædam: Nam (ut apud omnes increbuerat) ad *Papatum* expectandum, fatali quodam Ludibrio inductus est, scilicet Prædictione Harioli cujusdam, quæ talis fuit; *Successurum* Leoni, *cujus nomen esset* Hadrianus, *Senem, humili loco natum, sed doctrinâ & Prudentiâ eminentem*. Quo Charactere & Schemate se describi putavit; Etsi hoc Vaticinium impletum posteà fuerit, in *Adriano Belgâ*, (Filio Cervisiarii ex eadem *Belgiâ*. *Cardinale* de *Tortosâ*, & *Caroli Quinti* Præceptore,) qui posteà, mortuo *Leone*, Nomine proprio non mutato, *Adrianus Sextus* vocatus est.

Verùm ista anno sequente, quinto scilicet *Regis*, contigerunt. Sed in fine Anni quarti, Rex iterùm *Ordinum Conventus* egit; Non (ut videtur) ob aliquam Occasionem tum emergentem, sed præcipitatis & abruptis *Comitiis* præcedentibus, propter Apparatus Belli *Britannici*, Rex cogitavit, se non satis amplitèr Subditos suos Legibus bonis hactenùs remuneraſſe; Quæ semper ei fuerunt pro retributione erga Subditos, propter Pecunias ab ipsis collatas; Cúmque Alienationis Subditorum, ex iis quæ in Borealibus Partibus gesta erant, memor esset, visum est ei, eò magis Subditos suos solatiis reficere. Sanè Tempora ejus, in bonis Legibus condendis, excelluerunt. Ita ut meritò censeri possit, inter *Reges Angliæ*, post *Edwardum Primum*, Legislator optimus. Leges enim ejus, (si quis attentiùs eas introspiciat) ex Prudentiâ profundâ ortas inveniet, neque vulgaris esse naturæ; non occasione aliquâ præsente stimulante latas, sed verè ex Providentiâ futuri, ut status ejus *Regni* indies fieret magis florens & beatus; Ex more *Legislatorum* Temporibus Antiquis & Heroicis.

Primò igitur Legem tulit, quæ cum Temporibus & Actis suis optimè conveniebat. Quemadmodùm enim ipse, in Personâ suâ & Nuptiis, finalem introduxerat Concordiam, in Lite illâ magnâ, quæ de Titulo Coronæ tam diù pependerat: ita & hac Lege (de quâ loquimur) similem Pacem & Tranquillitatem, circa privatas Subditorum terras, & Possessiones, stabilivit. Ordinatum est enim, ut *Fines*, quos vocant (quod Genus est Transactionis cujusdam solennis) reverà finales essent, ad Jura non Partium tantùm, sed aliorum omnium, extinguenda: Ita tamen, ut post *Fines* hujusmodi levatos, & solennitèr proclamatos, haberet Subditus spatium quinque Annorum, post Titulum suum devolutum, ad Jus suum recuperandum, aut saltèm vindicandum; Quod si prætermisisset, Jure suo in perpetuum excluderetur; Cum Exceptionibus tamen nonnullis, Ætate minorum, Nuptarum, & similium Personarum, Juris sui persequendi, incapacium. Hoc Statutum aliud *Regni* Statutum antiquum tantùm restituit; quod & ipsum latum fuerat, juxta tenorem Legis Communis. Mutatio Legis intervenit, per Statutum quoddam vulgaritèr dictum de *non Claimes*, factum tempore *Edwardi Tertii*. Atque ista Lex, de *Fi-*

nibus levandis, instar Prognostici cujusdam erat boni, de Pace illâ, quæ in hunc usque diem, à temporibus ejus, ut plurimùm secuta est. Statuta enim de *non Clameis*, Belli temporibus conveniunt, cum animi Hominum inquietantur, ita ut rebus suis domesticis prospicere nequeant: Statuta verò quæ Possessionibus favent, temporibus Pacis maximè sunt accommodata, ut Lites & querelæ extinguantur, quæ Pacis sunt Fructus perniciosi.

Aliud Statutum latum est, Prudentiæ, & in Rebus politicis Peritiæ singularis; Incrementum Populi *Regni* manifestò, & (si quis acutiùs inspexerit) Militiam etiàm, & vires *Regni* Bellicas, promovens.

Cœperunt eo tempore, magis quam retrò solitum, fieri Septa & Clausuræ in Agris; Ex quo Terra arabilis (quæ sine Populo & Familiis coli non poterat) versa est in Pascua, quæ Armentariorum paucorum operâ tantùm indigebant; Etiàm *Firmæ* & *Tenementa* ad Terminum vitæ, Annorum, & ad voluntatem Domini, (in quibus Coloni complures habitabant) versa sunt in *Dominicum*. Hoc Infrequentiam & Diminutionem peperit Populi, & (per consequentiam) Oppidorum, Ecclesiarum, Decimarum, & similium: Probè etiàm noverat Rex, neque ullo modo oblitus erat, sequi etiàm ex hoc Diminutionem *Subsidiorum* & Censûs: Quantò enim major numerus fuerit Generosorum, tantò semper *Subsidiorum* Summæ decrescunt magis. In quâ remedendâ, prudentia *Regis* & *Parlamenti* enituit. Clausuras Agrorum prohibere noluerunt; Hoc enim fuisset, Soli Culturam fructuosiorem, atque inde secuturam patrimonii *Regni* Meliorationem, prohibere: Neque etiàm Arationes Hominibus jussu Legis imponere consultum putârunt; Hoc enim fuisset, cum Naturâ ipsâ, & Rebus, pugnare. Sed tale temperamentum adhibuerunt, ut Clausuras tantùm & Pascua, quæ Depopulationem liquidò invehebant, tollerent; neque tamen expressè, aut Interdicto aliquo Imperioso, sed solummodò per Consequentiam. Ordinatio fuit talis; Ut omnes Domus Agricolationis, quibus fuerint annexa viginti Jugera Terræ, aut ampliùs, in perpetuum sustentarentur & conservarentur, absque Decasu; unà cum Portione Terræ competente, quæ à Domibus illis nullo modo separari posset; ut & per Statutum aliud quoddam, Successoris sui tempore factum, fusiùs declaratum fuit. Neque tamen, si quis deliquisset, sancitum erat, ut populari Actioni subjiceretur, sed ut Terra ipsa in Manus *Regis*, aut *Domini*, caperetur, quoad dimidium Proficuorum, donec Domus, ac Terræ reparatæ forent, & restitutæ. Hoc modo Ædificia sustentata necessariò Habitatorem traxerunt: & Portio Terræ iisdem annexa necessariò etiàm poscebat, ut Incola is non esset Mendicus, aut Tuguriaster, sed ex paulò Opulentioribus, qui familiam alere, & Aratrum in opere ponere posset. Hoc Populi numerum miris modis augebat, quin & potentiæ Regni militaris intererat; ut scilicet Firmæ & Tenementa, Certum Terræ Dimensum sortirentur, quod Virum non infimæ conditionis, citra penuriam, sustentaret; Eademque res quodammodò, magnam partem Fundi *Regni*, Agricolis & mediæ sortis Hominibus, mancipabat, & perpetuabat: Mediæ (intelligimus) Conditionis, inter Generosos & Operarios Rusticos.

Jam

Jam quantùm hæc Res militarem Regni Potentiam, (ut occæpimus dicere) promoveat, liquet,tùm ex Militaris Disciplinæ principiis,tum ex aliarum Nationum Exemplis. Etenim opinione ferè generali, Virorum maximi circa Res Bellicas Judicii, (etsi pauci quidam aliter senserint, quùm reverà Casuum distinctionem hæc Quæstio subire possit) Robur præcipuum Exercitûs alicujus in *Peditatu* maximè consistit. *Pedites* autem ut fortes & bellicosi evadant, opus est, ut in Conditione aliquâ non servili, aut inopi, sed liberâ & copiosâ degant. Itaque, si quod Regnum, aut Status, in Nobiles & Generosos potissimùm excrescat; Agricolæ autem & Aratores loco tantùm, & Conditione Operariorum illis inserviant, aut fortè Tuguriastri meri existant, (qui pro Mendicis tecto coopertis tantùm haberi possint) *Equitatu* certè pollere possit, sed *Peditatu* minimè; Tanquàm Sylvæ cæduæ, quæ si Arboribus grandioribus abundent, Dumos & vepres progignent, Ligna autem puriora non educent. Atque hoc cernere est in *Gallia*, *Italia*, & aliis nonnullis *Europæ* Partibus, ubi Populus universus vel ex Nobilibus, vel ex Rusticis vilioribus, componitur (De populo in Agris degente loquor, non in Urbibus) Mediocris autem sortis Populus ferè deficit: Quo fit, ut *Copiis pedestribus* parùm polleant: Adeò ut, ad *Peditatum* suum constituendum, & roborandum, mercenarias Cohortes *Helvetiorum*, aut *Germanorum*, adhibere ferè consueverint. Unde etiàm fit, ut Nationes illæ, Populum quidem numerosum, Milites autem paucos edant. *Rex* autem videbat, ex contrariâ parte, *Anglos* suos, quamvis Territorio multò angustiores, tamen Militibus, & Copiis nativis, præ illis (quas diximus) Nationibus, longè magis abundare. Hoc Consilio atque Instituto, *Rex Hydræ Dentes* occultò serebat; ex quibus (juxta *Fabulas Poetarum*) Milites armati exurgerent, in Regni sui Præsidium, & Amplificationem.

Iisdem etiàm Comitiis, *Rex* (curam adhibens, ut Regni potentia, nòn minùs Mari quàm Terrâ,augeretur) in Classis sui Adornationem, & Incrementum, ordinavit, ut Vina & Glastum,ex partibus *Gasconiæ*, & *Languedociæ*, allata, non nisi Navibus *Anglicis* importarentur: Inflectens paulatim politiam *Regni Angliæ*, ab Intuitu Ubertatis & Vilitatis rerum venalium, ad Intuitum potentiæ Militaris. Antiqua enim statuta, ferè omnia, Mercatores exteros invitant, ut Merces omnigenas in *Regnum Angliæ* importent; pro fine habentia Vilitatem & Copiam earundem Mercium, neutiquàm respicientia ad Rationes politicas, circa *Regni* potentiam Navalem.

Tulit etiàm Legem illis *Comitiis Rex*, & Monitoriam, & Minatoriam, erga Justiciarios Pacis, ut munus suum diligentèr exequerentur, Delationes contra eos Auctoritate suâ Regiâ invitans, & Neglectus eorum primò Sociis suis Justiciariis committens, posteà Justiciariis Assisarum, postremò *Cancellario*: Mandando simul, ut Edictum, (quod in eam Sententiam promulgârat,) quotannis quatèr *publicis Sessionibus* legeretur, ne fortè Justiciarii obdormiscerent; Hoc modo fore putabat, ut Leges suæ pœnales, executioni demanderentur; usque inde, vel Obedientiæ, vel Mulctarum, Fructum perciperet; In quâ re, versus finem Vitæ suæ, declinavit nimis in partem sinistram. Hunc

ad

ad finem etiàm cohibuit *Pragmaticam* quandam, nuper ortam, qua Informationes veræ, super Legibus pœnalibus exhibitæ, Informationibus aliis Illusoriis suffocabantur, exhibitis scilicet, per quosdam, quos Delinquentes ipsi subornârant, ut ad libitum eorum fieret, Litis vel Prosecutio, vel Desertio; atque hoc modo, veras prosecutiones (scilicet ne duplex foret vexatio) regerebant.

Legem etiàm tulit de re Monetariâ reformandâ, & Nummorum externorum (Eorum scilicet qui Edicto Regio essent in usum Regni recepti) Adulteratione puniendâ: Utque in Pecuniis persolvendis, nulla fieret Solutio in Auro, quibuscunque Mercatoribus alienigenis; ut hoc modo Thesaurus *Regni* intra *Angliam* meliùs asservaretur; Quandoquidèm Aurum ejus generis Metallum sit, quod facillimè, & in occulto transportari possit.

Statutum etiàm fecit, de Re Pannariâ, & Lanis intra *Regnum* conservandis; Neque hoc tantùm, sed de preciis etiàm Pannorum limitandis, & moderandis; Pretio uno, Pannis tenuioris filio, alio crassioris, imposito. Quod eò libentiùs refero, tum quia rarum sit, Pretia per Statutum aliquod imponere, præsertìm Mercibus Regni Nativis; Tum propter hujus *Legis* prudens Temperamentum, quod Pretia præcisè Pannorum diversi generis non præscriberet; Sed sanciret tantùm, ne Pretium à Statuto limitatum Pannarii excederent; ut liberùm esset Pannario pannos suos ita conficere & accommodare, ut jacturam nullam in eis faceret.

Fuerunt & alia Statuta his Comitiis ordinata, sed hæc præcipuè. Hic verò petendum videtur, ab iis, in quorum manus hoc Opus nostrum inciderit, ut in bonam partem accipiant, quod tam diù in Legibus, quæ hujus *Regis* tèmpore latæ sunt, commemorandis immoremur. Cujus rei has Caussas habemus; Primò quoniàm virtus illa præcellens, & Meritum proprium in hoc *Rege* fuit (cujus Memoriæ honorem deferimus) ut optimus Legislator esset; Deiǹ quod cum Vitæ nostræ Genere, & Instituto conjunctum sit; Præcipuè verò quod (nostro quidem Judicio) hoc ipsum, optimis Historiæ Scriptoribus desit, quod scilicet non satis crebrò, summariè referant Leges maxime memorabiles, quæ temporibus, de quibus scripserint, perlatæ sunt; cùm sint Leges reverà Acta Pacis principalia. Etsi enim, in Voluminibus Legum ipsarum, maximâ ex parte, reperiri soleant; neutiquàm tamen hoc tam benè informat Judicium, *Regum*, & Consiliariorum, & Virorum Civilium, quàm si videant eas descriptas, & veluti depictas in Tabulis Temporum.

Circa idem tempus, *Rex* quater mille Libras à Civitate *Londini*, mutuò sumpsit; Quæ Summa, priori quam crediderunt, dupla erat, & fuit debitè & præcisè ad diem præfixum, repensa, quemadmodùm etiàm prior Summa fuerat: *Rege* præoptante semper, potiùs mutuari citiùs quàm egebat, quàm solvere tardiùs quàm debebat; Id quod ei Fidem admodùm conciliavit.

Neque abjecerat adhùc *Rex* Curam, aut Spem de Rebus *Britannicis*. verùm Occasiones Consilio & Arte vincere annisus est, (quamvis Arma sua infeliciter cessèrant) atque Regem *Gallum*, licet victoriâ ipsâ non potuisset, tamen Victoriæ Fructu privare. Summa *Regis* Consilii

Consilii fuit, *Maximilianum Regem*, ut in Nuptiis *Annæ Britanniæ* Hæredis, ambiendis persisteret, extimulare, atque ad earum Consummationem adjuvare. Verùm Res *Maximiliani*, eo tempore, in magnâ Perturbatione, & Combustione fuerunt, propter Rebellionem Subditorum suorum in *Flandriâ*. Nam populi *Gandavi* præsertim, & *Brugarum*, (præsente ipso *Maximiliano*) arma subitò ceperant, & nonnullos, ex Officiariis ejus principalibus, interfecerant, eique ipsi custodiam circumdederant; usque quò, & ipsum, & aliquos ex Consiliariis suis, jurejurando obstrinxissent, ut veniam omnium Ante-actorum concederet; Neque ea in posterum quæstioni subjicere, aut vindicare vellet. Attamen *Fredericus* Imperator, *Maximiliani* pater, permittere noluit, ut Contumelia hæc & Indignitas, Filio suo illata, maneret impunita, sed acritèr Bellum *Flandris* intulir. Sed *Dominus Ravenstonæus*, vir magnæ apud *Maximilianum* Authoritatis, (qui & ipse Juramentum Abolitionis simul cum *Domino* suo sumpserat, Religionem in eâ re prætexens, sed reverà privatâ motus Ambitione, (atque (uti credebatur) incitatus & corruptus à *Gallis*,) *Imperatorem* & *Maximilianum* Dominum suum deseruit; Seque Partibus Populi Ducem & Caput præbuit; Oppidaque *Hyprarum*, & *Slusiæ*, cum Castello occupavit; Statimque ad Dominum *Cordesium*, *Picardiæ* sub *Rege Gallo* Præsidem, misit, ad Auxilia ab eo petenda; Atque insupèr postulans, ut ipse *Cordesius Regis* sui nomine, Unitorum Oppidorum Protector esse, & Armis reliqua subigere, vellet. *Dominus Cordesius*, ad Occasionem arripiendam paratus erat, (quam partìm ipsemet instruxerat,) & continuò Auxilia summisit ampliora, quam, si res ex improviso gesta fuisset, tantâ festinatione cogere potuisset; Præfectis Copiarum mandans, ut Oppida inter *Galliam* & *Bruges* caperent. Copiæ *Gallorum*, oppidum parvum, vocatum *Diximeum*, obsiderunt, ubi *Belgicarum Copiarum* pars se cum eo conjunxerat. Dum illa Obsidio duraret, *Rex Angliæ*, sub prætextu Præsidii Finium suorum juxta *Caletum*, sed reverà minimè volens ut Maximilianus Contemptui exponeretur, & propterea Matrimonio *Britanniæ* decideret; *Baronem Morleium*, cum mille Militibus, ad *Dominum Daubeneium*, *Caleti* Præfectum, misit, cum mandatis secretis, ut *Maximiliano* auxiliarentur, & Obsidione *Diximeum* eximerent. *Daubeneius*, (sparsis vocibus hæc omnia ad securitatem Finium Anglicorum fieri) ex Militibus Præsidiariis *Caleti*, *Hammesiæ* & *Guinesiæ*, alios Mille eduxit: Ita ut cum recentibus Auxiliis conjuncti, duorum ad minimum Millium, numerum explerent. Quæ Copiæ, unà cum aliis nonnullis *Alemannorum*, *Diximeum* clanculùm ingressæ sunt, insciis Hostibus; atque Oppidum pertranseuntes (additis nonnullis ex ipsius Oppidi Copiis) Castra Hostium, negligentèr custodita, (utpote qui nihil tale metuebant) adortæ sunt, ubi magna cædes facta fuit; *Angli* autem, & eorum Socii, victoriâ potiti sunt, interfectis octo Hostium Millibus, *Anglorum* verò centum tantùm, aut circitèr, desideratis; Inter quos fuit *Dominus Morleius*. Ceperunt etiam Tormenta Hostium majora, cum Spoliis haud exiguis, quæ omnia ad Oppidum *Novi Portus* asportârunt. His peractis, *Dominus Daubeneius Caletum* reversus est, saucios suos, & alios nonnullos sponte manentes, apud *Novum*

Portum,

Portum, relinquens. At *Dominus Cordesius*, ad *Hypras* cum magnis Copiis sedens, Jacturam & Ignominiam Pugnæ ad *Dixmeum* sarcire sperans, statim advolavit, & *Novum Portum* Obsidione cinxit; Et post aliquorum dierum Obsidionem, Oppugnationis Fortunam tentare statuit; Quod etiàm die quodam fecit, eo successu, ut *Turrim* Oppidi principalem ceperit, & Vexillum *Gallorum* super eam erexerit. De quâ tamen, paulò post ab *Anglis Galli* dejecti sunt, ope recentium quorundam Auxiliorum, ex Sagittariis, qui feliciter, in ipso Pugnæ Articulo, in Portum Oppidi appulerunt. Unde perterrefactus *Cordesius*, atque Auxilia *Anglorum* (quæ parva erant) ex successu Rei (qui erat magnus) metiens, Obsidionem solvit. Hoc modo, res inter *Henricum*, & *Regem Gallum*, nonnihil exacerbatæ sunt, quia in hoc *Flandriæ* Bello, Auxiliares Copiæ utriusque *Regni*, sanguine mutuo haud exiguo, se conspserserunt. Quæ Acerbitas aucta est ex inani Jactatione *Cordesii*, qui se pro aperto *Anglorum* Hoste gerebat, magis certè, quam *Regis* sui rebus conducebat. Solitus enim erat dicere, Se libenter in Inferno, per Septennium jacere velle, eâ conditione, ut *Caletum* è manibus *Anglorum* recuperaret.

Rex, postquàm res & existimationem *Maximiliani* hoc modo sustentasset, consilium ei dedit, ut jam Nuptias cum *Britannia* accelerarct. Quod & *Maximilianus* fecit, & eò usque, tum apud Principissam ipsam, tum apud Consiliarios ejus principales, prævaluit, ut Matrimonium per Procuratorem consummatum fuerit, cum Ceremoniâ, tunc temporis, in his partibus, novâ. Neque enim solùm, publicè desponsata est, sed etiàm tanquàm Nupta per omnia tractata, atque in Thalamo collocata: Postquàm autem decubuisset, ingressus est Legatus *Maximiliani* cum Literis Procurationis, & astantibus multis, tam Viris, quàm Fœminis, primariis, Tibiam suam ad Genu usque nudatam, inter Lintea nuptialia inseruit; ut Cæremonia illa, Consummationi, & Cognitioni actuali, æquipollere putaretur. Hoc facto, *Maximilianus* (cujus moribus penitùs insitum erat, ut Negotia semper semiperfecta relinqueret, & reliqua Imaginatione tantùm forti consummaret; tanquàm Sagittarius malus, qui sagittas ad cuspidem usq; attrahere non solet; Cui etiàm tam facile fuisset Sponsam suam præsens amplexari, quàm hujusmodi Ludibria instituere) omnia jam pro certis ducens, neglexit ad tempus cogitationem de Nuptiis, & Bello totus incubuit. *Carolus* interim, (postquàm Theologos suos consuluisset, atque ab iis edoctus fuisset, istiusmodi fictitiam Consummationem, potiùs Inventum quoddam Aulicum esse, quàm apud Ecclesiam receptam) magis solide rem aggressus est; & secretis & callidis Instrumentis, (tam Matronis scilicet, quàm Consiliariis, (primò Conscientiæ & Honoris scrupulum amovere conatus est; Quâ in re duplex erat labor. Neque enim solùm *Maximilianus* cum *Britannâ*, sed etiàm *Carolus* ipse, cum *Filia Maximiliani* contraxerat: Ita ut Nuptiæ, ex utroque pede claudicarent, & ex neutrâ parte dubitatione carerent. Verum quatenùs ad Contractum, cum *Rege Carolo*, exceptio erat justa & liquida, eò quod *Filia Maximiliani* infra Annos consensûs esset, ideoq; Lege non teneretur. Sed quoad Contractum *Maximiliani* ipsius, duriores sustinebat partes *Carolus*, cùm nihil adducere posset

set, nisi quod Contractus ille, sine consensu *Domini Capitalis*, *Caroli* scilicet, (cujus Pupilla & Vasalla erat, atque ipse erga eam Parentis loco) initus esset; Ideóque ob Defectum hujusce Consensûs prorsùs irritus. Qui Defectus (dixerunt) licet Matrimonium ipsum, post Cohabitationem & actualem Consummationem, dirimere non posset, tamen ad Contractum invalidandum sufficiebat. Nam quoad Consummationem illam Ludicram, risu eam excipiebant, inquientes; argumento esse quod *Maximilianus* Viduus esset, & Procus admodùm tepidus, qui Sponsi partes per Deputatum præstare contentus fuerat; neque laborem Itineris parvi adire sustineret; ut omnia extra controversiam statuerentur. *Britanna* igitur, hisce rationibus permota, artificiosè instillatis, ab iis, quos *Rex Gallus* (qui Præmiis & Promissis non pepercerat) in suas partes traxerat; & illecta proculdubiò præsente gloriâ, & potentiâ *Regis Caroli*, (præsertìm cùm in Flore ætatis esset, & cœlebs;) atq; Patriam suam, Sedem diuturni & Calamitosi Belli, constituere verita, secretò in Matrimonium *Caroli* consensit. Sed durante hoc Tractatu secreto, *Carolus*, ut rem, ab adversis Oppositionis & Dissuasionis Auris, illæsam servaret, ad solitas Artes confugiens; Et sperans se Nuptias, sicut anteà Bellum, posse tectè conficere, si *Regem Angliæ* inani spe lactasset; solennem Legationem in *Angliam* mitit, per *Franciscum Dominum de Luxemburgo*; *Carolum Marignianum*; & *Robertum Gaguienum* Generalem Ordinis *Bonorum Hominum* (qui appellantur) de *Trinitate*; qui Pacem & Fœdus cum *Rege* componerent, intermiscendo veluti preces, ut *Carolo* liceret cum HENRICI *Regis* bonâ voluntate (pro jure suo, tanquàm Domino Feudi, atque insuper Tutori) de Nuptiis *Britannæ* ad Arbitrium suum disponere. Suscipiebat autem in se, Nuptias *Maximiliani* per viam Juris se dirempturum. Atque hoc ipso tempore, ut Hominum oculos averteret & perstringeret, Filiam *Maximiliani* in Aulâ suâ habere non destitit; quæ diù antè ei commissa fuerat, ut in *Galliâ* educaretur; Eam minimè dimittendo aut remandando, sed contrà, constantèr asserendo & declarando, sibi in animo esse, Nuptias illas tempore idoneo perficere: Atque quoad *Britannam*, se nihil aliud cupere, quam ut Jus Dominii sui retineret, eamque alicui Affini, sibi fideli & observanti, nuptam traderet.

Postquàm tres *Legati*, in Aulam HENRICI venissent, Legationem *Regi* retulerunt, qui eos ad Concilium suum remisit, ubi post aliquot dies auditi sunt; Orationem autem habuit *Prior Trinitatis*, qui, licet loco ultimus esset, eloquio tamen cæteris præstare putabatur. Is locutus esse perhibetur in hunc modum.

DOmini mei; Rex *noster, maximus & potentissimus inter* Reges Galliæ *universos, qui à tempore* Caroli Magni *regnarunt, (cujus etiam Nomen gerit;) Attamen à Magnitudine suâ nihil alienum se facturum putavit, si hoc tempore pacem iniret cum* Rege Angliæ, *imò etiàm peteret. In quem finem, nos Legatos suos misit, cum plenâ Potestate, pacem & tractandi, & concludendi:*

cludendi : Nobis simul in mandatis dans , ut secreta Consiliorum suorum, in aliquibus, vobis impertiremur. Hæc sunt demùm illa, quæ inter Reges *magnos, pro certissimis Amoris Pignoribus & Tesseris, meritò censeri possunt ; Communicatio scilicet & Participatio mutua Negotiorum status, prætermissis Honoris Cæremoniis curiosis, quæ affectui alicui insigni postponi debent. Hoc pro certo apud* Dominationes *vestras testari possum ; Fieri vix posse ut animo plenè concipiatis, cordialem illum & verum Amorem, quo* Rex Dominus *noster,* Regem *vestrum prosequitur, nisi præsentes cum eo essetis, ut nos solemus Nominis ejus, cum magno Honore, mentionem semper facit ; Familiaritatis ipsorum & Convictûs* Parisiis, *sæpè cum delectatione quadam & voluptate, meminit ; Imò nunquàm de illo loquitur, quin statim excurrat in sermones de* Regum *magnorum miseriis, quod non cum Æqualibus suis, sed tantùm cum Servis, conversari eis concedatur. Hunc Affectum insignem erga* Regem *vestrum, proculdubiò* Numen Divinum *Cordi* Regis *nostri indidit, ad Bonum.Reip. Christianæ, & ad Fines nobis omnibus hactenùs incognitos. Neque enim alia ejus possit esse* Radix, *quandoquidem eodem animo fuerit olim erga* Comitem Richmondiæ, *quo nunc est erga* Regem Angliæ. *Primus igitur Motor, ad Pacem, à* Rege *vestro petendam, iste, (quem diximus,) est affectus, & Cordis sui sensus genuinus. Atque Affectus idem, Rationibus Status armatus est. Audite enim jam (si placet) Occulta Consiliorum* Regis *nostri, quæ summo Candore & libertate vobis intimat. Constitutum ei est, Expeditionem Honorificam & Sanctam, in Partes à* Regno *suo remotas, suscipere : Itaque ipse secum reputat, non exigui momenti fore, ad existimationem Sui, & expeditionis suæ augendam, si ubique innotescat, eum pace cum omnibus* Principibus *vicinis suis perfrui, & præcipuè cum* Rege Angliæ, *quem meritò plurimi facit.*

Iam verò (Domini *mei) veniam à vobis peto, si paucis verbis nonnulla complectar; quæ Scrupulos omnes & Interpretationes sinistras, inter* Reges *nostros, circa Actiones quasdam nuperas delere possint; Quæ si minimè amoveantur, Pacem hanc fortassè sint disturbatura ; sperans fore, ut his rectè intellectis, quatenùs ad præterita, neuter* Rex, *quæ ab alterutro gesta sunt, aut in malam partem accipiat, aut in malam partem accipi suspicetur. Actiones illæ duæ sunt: Altera* Britanniæ, *altera* Flandriæ. *In quibus duabus Actionibus, negari non potest, Subditorum utriusque* Regis *Enses strictos fuisse, & Sanguinem utrinque hausisse ; Atque simul Intentiones & Affe-*

ctus

ctus utriusque Regis, *quatenùs ad Confœderatos & Affines suos, longè diversos extitisse.*

Quatenùs ad Actionem Britanniæ; Rex *vester optimè novit, quæ in illa intervenerint. Bellum erat illud, ex* Domini *nostri parte, necessitate merâ conflatum. Attamen quamvis Stimuli & Provocationes ejus Belli, acritèr* Regem *nostrum pupugerint: nihilominùs potiùs Olivæ, quàm Laureæ Ramum in manu gestans, illud transegit. Prætereà, indies ferè ad* Regem *vestrum mittebat, veluti Chartas abrasas & puras, in quibus* Rex *vester, pro Arbitrio suo, pacis & Belli Leges conscriberet. Licet enim, & Honor* Regis *nostri, & Securitas, in eâ Actione sita essent; tamen neutrum eorum tam charum aut pretiosum duxit, quod in manus* Regis *vestri non committeret. Neque* Rex *noster ex suâ parte, ad iniquam aliquam Interpretationem trahit, quod* Rex *vester auxilia* Duci Britanniæ *præstiterit. Satis enim novit* Rex, *multa à Regibus, ad Populo suo complacendum, fieri necesse esse; neque difficile est distinguere in rebus hujusmodi, quid à* Regis *mero motu emanaverit. Verùm hæc Actio* Britannica, *jam (Decreto divino) transacta est, & finita; Et (sicut* Rex *noster sperat) est tanquàm* Via Navis in Mari, *nullo relicto Vestigio & Impressione in Animis Alterutrius* Regis: *Ipse certè sibi conscius est, nihil hujusmodi in Animo suo residere.*

Quod verò ad Actionem Flandriæ *attinet; Quemadmodùm Bellum* Britannicum Regi *nostro Necessitas imperabat; ita & Bellum* Flandriæ *Munus & Debitum Iustitiæ: Quod* Regi *bono, perinde est, ac ipsa Necessitas, aut Periculum status sui; Altèr enim* Rex *esse desineret. Subditi* Burgundiæ, *Coronæ* Franciæ, *quatenùs ad Ius* Domini Capitalis, *etiàm Subditi sunt:* Duxque *eorum,* Franciæ *Feudatarius & Vasallus est. Soliti certè erant* Burgundi, *Subditos se bonos, & fideles,* Duci *suo præstare, utcunque eos* Maximilianus *nupèr in Intemperiem quandam conjecerit. Ad* Regem *confugerunt, ut Iustitiam, & ab Oppressione Vindicationem impetrarent. Iustitiam eis denegare non poterat; Emolumentum aliquod sibi ipsi minimè expetebat. Hoc etiam ipsi* Maximiliano *utile erat, si rem rectè perpendisset; nempe, ut in Populo commoto, Furori obviam iretur, & Desperatio ultima prohiberetur. His quæ dixi, (*Domini *mei) fortassè opus non erat; nisi quod* Rex *noster, tenero quodam Affectu & anxio, quicquid in Angliæ Amicitiam reflectere possit, amplectitur. Amicitia procul dubio inter duos*

Reges, *stat sarta, tecta, & inviolata. Quod verò enses Subditorum collisi sint, nihil ad Pacem publicam: Cùm usitatissimum sit Copias auxiliares Fœderatorum, inter se committi, sanguine utrinque effuso. Quinetiàm quandoque fit, ut Auxiliares Copiæ ejusdem Nationis, ex utràque parte, in acie stent, & dimicent; Neque tamen propterea,* Regnum in se divisum, *dici potest.*

Superest (Domini mei) *ut vobis Negotium impertiam; quod satis scio vos magnâ cum lætitiâ & gaudio audituros. Quippe quod* Reipublicæ Christianæ *magis intersit, quam Actio ulla post nostram memoriam.* Rex, Dominus *noster, in animo habet, Bello* Regnum Neapolitanum *recuperare, hoc tempore usurpatum quidem à Spurio Vitulamine* Arragonum, *sed Iure evidente & indubitato ad* Regem *nostrum devolutum: Quod nisi Armis vindicare anniteretur, neque Honorem suum illæsum conservare; neq; caussam hujusmodi desidiæ populo suo probare posset. Sed Cogitationes ejus generosæ, & verè Christianæ, in hoc non acquiescunt. Spe enim haud levi, non inflatur quidem, sed fulcitur, Expeditionem pro* Regno Neapolitano *recuperando, instar Pontis fore, ad Copias suas in* Græciam *transportandas. Quinetiam constitutum ei est, neque Sanguini, neque Sumptui parcere (non si* Coronam *suam oppignorare, &* Franciam *ipsam desolare compelleretur) antequàm aut* Tyrannidem Ottomannorum *debellaverit, aut hac viâ in* Paradisum *Aditum sibi patefecerit. Neque tamen nescit* Rex *hoc inceptum nulli* Regi *in mentem venire potuisse, nisi qui ad* Deum *præcipuè Oculos attolleret; Cujus caussa agitur, & à quo, &* Velle, & Posse *datur. Certè congruit illud cum Personâ quam* Rex *sustinet, (licèt indignus,)* Regis Christianissimi, & Filii Ecclesiæ Primogeniti. *Quinetiàm invitatus est* Exemplo *prænobilis illius* Regis Angliæ, Henrici Quarti, *(qui primus Sceptrum tenuit ex* Familiâ Lancastrensi; *Prædecessor quidem, licèt non Progenitor* Regis *vestri;) Qui sub finem Vitæ (ut vos meliùs nostis) similem expeditionem in* Terram Sanctam *destinabat. Necnon Exemplo præsenti inductus est, Belli illius pii & honorifici, quod nunc gerit, & ferè ad exitum perduxit* Rex Hispaniæ, *pro* Regno Granadæ *à* Sarracenis *recuperando: Etsi autem*(Domini *mei*) *hoc Inceptum, primo intuitu, vastum videri possit, & immodicum, ut* Rex *propriis Copiis illud aggrediatur, quod conjunctæ Copiæ tot* Principum Christianorum, *non sine magnis Laboribus, & diuturno Bello olim confecerunt; Attamen* Celsitudo

sua

sua prudenter secum reputat, interdum Copias minores, sub uno Imperio unitas; Successu feliciores evadere, etsi Famâ & Opinione minùs jactentur) quam Copias multò ampliores, variè commistas, & vinculo Fœderum & Societatum tantùm colligatas; quæ plerunque, paulò post principia, vertuntur in diffidia & Dissociationes. Verùm (Domini mei) *id quod, tanquàm vox de Cœlo,* Regem *ad hoc Inceptum vocat, est Scissura hoc tempore insignis, in* Familiâ Imperatoriâ Ottomânorum. *Non dico quin* Fratercontra Fratrem, *antehàc in illâ familiâ, Arma sumpserit, & pro Imperio decertârit; Verùm nunquàm priùs factum est, ut Aliquis Fratrum ad Arma* Christianorum *confugeret, quemadmodùm nunc facit* Gemes (Bajazethi, *qui jam regnat, Frater) Virtute Germanum suum longè superans.* Bajazethus *siquidem Ingenio & Moribus, veluti medius est inter Monachum & Philosophum; Ac potiùs in* Alchorano, *aut Philosophiâ* Averrois Arabis *instructus, quam habilis ad Gubernacula tractanda Imperii tam* Bellicosi. *Tale igitur est* Regis *Domini nostri, memorabile & Heroicum Institutum, circa Bellum sacrum. Et quia in hâc re Personam gerit, non minùs* Militis Christiani, *quam* Regis Potentis, *ab Humilitate auspicatur; Et in Causâ tam religiosâ, pacem ab aliis* Principibus Christianis, *emendicare non detrectat. Superest tantùm civile quoddam potiùs Postulatum, quam Legationis nostræ Pars essentialis, quod* Dominus *noster* Regi *vestro commendat.* Rex (*ut omnes nôrunt*) *Dominus est Capitalis* Ducatûs Britanniæ. *Nuptiæ Hæredis, ad eum, tanquàm Tutorem & Gardianum, jure spectant. Estque hoc genus Iuris, Privatum Ius, & Patrimoniale, non* Regium. *Attamen, (ut amanter & ingenuè cum* Rege *vestro agat, quem tanquàm alterum se effice cupit, & una eademque res cum eo fieri) hoc petit, ut bonâ* Regis *Gratiâ, & consensu, de Nuptiis ejus disponere possit, prout sibi commodum videbitur; Et Matrimonium* Maximiliani *prætensum & intrusum, per viam Iuris, irritum facere. Hæc habui* (Domini *mei*) *quæ apud vos dicerem, veniam petens si minùs ornatè & pro rerum dignitate dixerim.*

IN hunc modum, *Legati Regis Galli*, verbis suavissimis, & planè mellitis, *Regis* sui propensionem, in HENRICUM *Regem* repræsentare, & aspera quæque inter *Reges* duos lenire, & dulcorare conati sunt; duas res ex hoc sperantes. Quarum altera erat, ut *Regem*

consopirent, donec *Nuptiæ Britanniæ* essent consummatæ; Hoc verò existimabant, Rem esse unius tantùm Æstatis, & tanquàm Fructum jam propè maturum, & citò decerpendum: Altera verò instar Fructûs plurium Annorum erat; ut scilicet *Regis* HENRICI Animum, ita temperarent, ut Expeditioni *Italicæ* neutiquàm esset impedimento. Consiliarii *Angli* silebant; Illud tantummodò dicentes, se scire, *Legatos* Responsum minimè expectaturos, antequàm rem *Regi* suo retulissent. Atque ita Concilium dimissum fuit. Rex interim animi dubius erat, quid de Nuptiis *Britanniæ* judicaret. Liquidò cernebat, *Regis Galli* Ambitionem eò ferri, ut *Ducatu* eo potiretur; Sed res prorsùs mirabilis ei visa est, *Gallum* in Familiam suam, introducere velle, Nuptias controversas & litigiosas, præsertim cùm talem haberet Successorem. Sed omnia simul perpendendo, *Britanniam* quidem ut rem perditam æstimabat; Verùm Negotium hoc *Britanniæ*, ut Ansam Belli cum *Galliâ*, arripere constituit; Et *Expeditionem Neapolitanam*, in promptu habere, pro Ansâ Pacis, quando opus foret: Probè siquidem informatus erat, quantò Rex *Gallus* Expeditionis illius flagraret desiderio. Postquàm igitur sæpiùs cum Concilio suo de re deliberasset; Animi autem sui sensum parcè aperuisset; *Cancellario* in Mandatis dedit Responsum quoddam formale, quod *Legatis* redderet, idque præsentibus reliquis Consiliariis fecit. Sed posteà, *Cancellarium* solum ad se vocans, jussit eum tali Stilo verba facere, quæ conveni ent Tractatui, qui in Fœderis rupturam desiturus foret; Utque ante omnia caveret, ne ullo modo, Expeditionem in *Italiam* averteret. Paulò post, *Legati* ad *Concilium* accersiti sunt, ubi *Cancellarius* in hunc modum, locutus fertur.

Domini mei Legati, *ex mandato* Regis, *respondebo Orationi* Domini Prioris, *eloquenti admodùm & ornato, paucis & perspicuis verbis.* Rex *minimè oblitus est veteris sui Amoris & Familiaritatis cum* Rege *vestro. Commemoratione autem ejus non est opus. Nam si res inter eos, eodem maneant loco, benè habet; Sin aliqua intervenerit Mutatio, ea verbis in integrum restitui non potest.*

Quatenùs ad Actionem Britanniæ; *miratur* Rex, Regem *vestrum, ejus rei Mentionem facere, ac si illam, Meriti loco, apud* Regem *nostrum duceret. Illud enim Meritum hùc tantùm redit, quod* Regis *nostri operâ usus sit, ad decipiendum unum ex optimis suis Fœderatis. Quoad* Nuptias *vero,* Rex *ei rei se immiscere minimè vellet, si* Rex *Dominus vester, Liturgiâ non Gladio, Matrimonium contraheret.*

Quatenùs verò ad Actionem Flandriæ, *si* Burgundiæ *Subditi, à principio, per viam Supplicationis, vestrum* Regem *appellassent, ut* Dominum *supremum, illud demùm Speciem quandam Iustitiæ præ se*

se ferre visum esset. Sed nova prorsus erat Processus Forma, ut Subditi Regem *suum primò in custodiam darent, & Officiarios ejus interficerent, & posteà Querimoniam instituerent.* Rex *ait, sibi è memoriâ non excidisse, quando ipse cum* Rege Gallo, *ad* Scotos *(qui contra* Regem *suum Arma sumpserant) Legatos suos misisset, se alio stilo locutos, atque prout* Reges *decebat, populares istos Motus, contra Principes suos, detestatos esse. Verùm* (Domini *mei* Legati) *has duas Actiones, in hoc statu,* Rex *noster relinquit. Profitetur quidem, sibi, ex iis quæ à vobis dicta sunt, nullo modo satisfactum; Sed tamen se ea non tam graviter ferre, ut eorum respectu, de Pace tractare recuset, modò, alia conjunctim tractentur. Quantùm verò ad* Bellum Neapolitanum; *& Inceptum contra* Turcas, Rex *expressè mihi mandavit, ut dicerem; Se ex animo optare, suo bono Fratri* Regi Galliæ, *ut Fortuna, ejus spes, & Consilia Honorifica, exæquet: Et quandocunque* Regi *audire contigerit,* Regem *vestrum in* Græciam *trajicere paratum esse, sicut hoc tempore placuit* Domino *vestro dicere, se pacem à* Rege *emendicare, ità tunc* Regem *nostrum, à vestro partem Belli emendicaturum.*

Jam verò, (Domini *mei Legati,*) *habeo insupèr, quæ vobis ex parte* Regis *nostri proponam.* Rex *vester,* Regem *nostrum, quid ei proponendum aut petendum esset, docuit. Dicis* (Domine Prior) Regi *vestro decretum esse, Ius suum in* Regnum Neapolitanum, *injustè detentum, persequi. Quod si non faceret, neque Honorem suum illæsum conservare, neque Caussam talis desidiæ Populo suo probare possit. Hæc fuerunt ipsissima verba vestra, quæ non aliis verbis meliùs exprimere possum. Putate,* (Domini *mei,*) Regem *nostrum eadem verba vobis regerere, circa* Normanniam, Gasconiam, Andiam, *imò circa* Regnum Galliæ *ipsum. Si igitur* Rex *vester consenserit, ut in hoc Tractatu, Ius* Regis *nostri ad* Franciam *(aut saltem Tributum eo nomine rependendum) simul in deliberationem veniat,* Rex *de cæteris quoque deliberare non abnuit; aliàs Tractatum longiùs producere recusat.*

L*egati* hac re novâ ferè attoniti, non sine Indignatione quadam responderunt; Se minimè dubitare, quin Gladius *Domini* sui, Sceptrum suum facilè possit defendere: Ac pro certo scire, *Regem* suum, nec posse, nec velle, aliquid de Juribus *Coronæ Franciæ* imminuere, sive in Territorio, sive in Regalibus. Sed utcunque, res illas nimiò majoris Momenti esse, quam ut ipsi de illis disferent, cùm nihil ejusmodi haberent in Mandatis. Ad quæ Consiliarii dixerunt tantùm, *Regem* ab ipsis nullum aliud Responsum expectasse,

sed

sed Legatos proprios ad *Regem Gallum* propediem missurum. Injecta autem, tanquàm obitèr, est Quæstio, à quibusdam ex Consiliariis; Nùm fortè *Rex Gallus* consentire vellet, ut Nuptias *Britannæ* pro arbitrio disponeret; cum Exceptione tamen sive Exclusione, ne ipse eam in Uxorem duceret. Cui Interrogationi *Legati* prudentèr & cautè responderunt: Rem illam à *Regis* sui Cogitationibus tam procul abesse, ut de eâ nihil dederit in Mandatis. In hunc modum *Legati* dimissi sunt, præter unum *Priorem*. Secuti autem sunt confestim *Regis Angliæ Legati* in *Galliam*; videlicet, *Thomas Ormondiæ Comes*, & *Thomas Goldenstonus Prior Ecclesiæ Christi Cantuariensis*. Intereà *Lionellus, Episcopus Concordiæ*, ad utrunque *Regem* à *Papa Alexandro sexto* missus est Nuncius de pace. *Alexander* enim se in arctum compulsum esse, & quasi obsessum sentiens, à Fœdere quodam, & Societate inter præcipuos *Italiæ Status* initâ, ut nullus ei Aditus ad Familiam suam evehendam, (cujus rei Cupiditate immani flagrabat) pateret, Aquas in *Italiâ* turbare expetebat, ut in turbido feliciùs piscaretur: Rete scilicet jaciens, non ex *Petri*, sed ex *Borgiæ* Navi. Atque dubitans ne Metus ab *Anglis*, Expeditionem *Galli* in *Italiam* remorari posset, *Episcopum* hunc misit, ut res inter duos *Reges*, si posset, componeret. Qui primùm ad *Regem Gallum* se contulit, eumque benè animatum (ut ipse arbitrabatur) offendens, versus *Regem Angliæ* perrexit, & *Legatos Anglos* apud *Caletum* reperit. Postquàm cum iis collocutus esset, honorificè in *Angliam* transfuectus est, ubi apud *Regem* Mandata exposuit. Attamen licet boni Ominis Nomen, ad pacem componendam, sortitus esset, nihil inde secutum est. Etenim jam, Consilium *Regis Galli* de desponsandâ Hærede *Britanniæ*, diutiùs dissimulari non poterat. Itaque *Legati Angliæ*, quo in statu res essent, satis perspicientes, domum redierunt. *Prior* etiàm *Trinitatis*, monitus est hic in *Angliâ*, ut discederet; Qui postquàm tergum vertit, more *Pedantii* potiùs quam *Legati*, Petulantissimum Libellum, versibus Latinis, contra *Regem* sparsit; Cui Rex (licet nihil haberet è Pedantio) Responsum tamen Versibus similitèr Latinis, scribi jussit; in Personâ quidem *Regis* ipsius, magno tamen cum vilipendio Prioris; Cujus Genio & Petulantiâ, tanquàm facetiis Scurræ, se oblectabat. Circa hoc tempus etiàm, natus est *Regi* Filius secundo-genitus HENRICUS, qui posteà regnavit. Secuta est pauló post Nuptiarum Solennizatio, inter *Carolum* & *Annam Britanniæ Ducissam*, cum quâ *Carolus Ducatum Britanniæ*, nomine Dotis, accepit; *Maximiliani* Filiâ paulò antè domum remissâ. Quod postquàm ad aures *Maximiliani* pervenisset, qui illud nunquàm crediderat, antequàm peractum esset; Quique in seipso decipiendo principales semper partes obtinebat; (etsi hoc quidem in negotio *Rex Gallus* partes secundas elegantèr sustineret) atque Cogitationibus suis sursùm deorsùm agitans & revolvens: quale hoc esset, ut ipse uno Ictu, duplici autem Ludibrio, tam Nuptiis propriis, quam Nuptiis Filiæ suæ, dejiceretur, (ex quarum utrisque magna sibi & sublimia auguratus erat) patientiam omnem amisit; atq; abjiciens Reverentiam illam atq; decus, quod magni *Reges* (etiàm cum Sanguis eorum maximè effervescat) mutuò servare debent, *Regis Galli* Personâ & Facta, acerbissimis Convitiis proscidit. Et

quantò

quantò Factis minùs poterat, tantò Verbis intemperantior, quascunq; poterat excogitare contumelias, in *Regem Carolum* effudit; aiens, Eum, inter omnes sub Sole Homines, esse maximè perfidum; Illumque Monstrum quoddam Nuptiarum, peperisse, ex Raptu Adulterio commistum; Quod justissimo *Dei* Judicio (ut aiebat) decretum erat, ut (Nullitate hujus Matrimonii toti mundo conspicuâ) posteri Personæ tam indignæ in *Gallia* non regnarent. Et statim *Legatos*, tam ad *Regem Angliæ*, quàm ad *Regem Hispaniæ*, expedivit, qui eos ad Bellum & Fœdus offensivum ineundum contra *Gallum* excitarent; Se cum magnis Copiis in Bellum adfuturum pollicitus. Hinc *Rex Angliæ* (etsi propriâ insistens viâ) Parlamentum suum convocavit, *Regni* scilicet Anno septimo, & in primo Solennitatis Die, (in Solio suo sedens) ipse ad hunc modum, in Conventu Ordinum, locutus est.

PRoceres *mei, & vos Populi* Deputati; *Cùm Bellum* Britannicum *institui∫∫em*, *per* Locum tenentem *meum gerendum, allocutus sum vos per* Cancellarium *meum*; *Nunc verò, cùm decreverim Bellum* Franciæ *inferre, in Personâ propriâ, rem vobis ipse exponam. Bellum illud, ad Fœderati nostri Ius defendendum spectabat; Hoc verò ad Ius proprium nostrum vindicandum & recuperandum. Illud casu fortuito terminatum est; Hoc in victoriam desiturum speramus.*

Rex Gallus *Orbem Christianum perturbat. Quæ possidet, sua non sunt, & tamen ulteriora appetit.* Britanniam *in Ditionem suam redegit. Rebelles* Flandriæ *contra* Regem *suum fovet*; Italiæ *minatur. Quatenùs ad nos ipsos, à Dissimulatione exorsus ad Neglectum processit, à Neglectu, ad Contumeliam, Fœderatos nostros invasit: Tributum nostrum solvere renuit: Vt verbo dicam, Bellum quærit. Non sic* Pater *ejus, sed Pacem à nobis petiit: Quod etiam* Rex *iste fortaßè faciet, postquàm Consilium sanum, aut Tempus ipsum, eum prospicere rebus suis docuerit, quemadmodùm Pater fecit.*

Interìm Ambitionem ejus, in Commodum nostrum convertamus: Neque Nummulis paucis, Tributi *aut* Recognitionis *nomine, contenti simus; sed (divino favore innisi) de Iure nostro, ad* Regnum *ipsum* Galliæ, *Armis experiamur; Memores planè,* Regem Franciæ *in* Angliâ *quondam Captivum; Rursùs,* Regem Angliæ *in* Galliâ *coronatum, Majores nostros vidisse. Fœderati nostri nullatenùs sunt diminuti.* Burgundia *hodiè potentiore manu regitur, quàm unquàm antehàc, neque magis unquàm irritata fuit.* Britannia *quidem nobis auxilio esse non poßit; Eis tamen*

nocu-

nocumento futura est. Novæ Provinciæ *Imperio additæ, Oneri magis sunt, quàm Robori. Qui res novas moliti sunt, in* Regno *ipsius non ignobiles, plebeii, aut titularii Impostores extiterunt, sed Gradûs sublimioris.* Rex Hispaniæ *(ne dubitetis) nobiscum conjunctus erit, incertus quò* Regis Galli *Ambitio progressura sit.* Sanctus Pater *noster* Papa *Transmontanos in* Italia *non libentèr videt. Verùm hic de Fœderatis Sermo, in Considerationem rectè venire debet, in Computationem autem minimè. Absit enim, ut* Angli *Ius suum in* Galliam *asserere non valeant, nisi aliundè adjuti.*

In Præliis Cressei, Pictavii, Agincurti, *ipsi absque Auxiliis stetimus.* Gallia *Populo maximè abundat, Militibus haud itèm. Stabiles Peditum Phalanges, & Cohortes, nullas habent. Equitatu certè utuntur bono, verùm Copiæ Equitum in Bello defensivo, minoris sunt usûs; ubi Actiones Belli ab Invadentis electione pendent. Discordiæ nostræ solæ in Caussâ fuerunt, quod* Regnum Galliæ, *perdiderimus: Atque* (Deo *annuente) Pax, quâ nunc domi fruimur, idem restituet.* Deus *hucusque Gladio meo affuit. Hoc tempore, quo* Regnum *temui, malos Subditos extirpare, & bonos probare, mihi contigit: Populus jam meus, & Ego, satis nos invicem novimus, quod Confidentiam parit. Quod si Sanguis aliquis pravus aut infensus in Regno reliquus sit, Honorificum Bellum externum, remedium fuerit optimum, ad eum expurgandum aut rectificandum. In Negotio hoc magno & arduo, Consilio & Auxilio vestro me juvate. Ci cui vestrum, Filium suum in Equitem Auratum cooptari, contigerit, Auxilium illi, à Tenentibus suis, Lege debetur. Hæc verò quæ agitur Res, ad Honorem & Calcaria* Regni *spectat, cujus ego Parens sum, atque ad illud non solùm tuendum, verùm etiàm amplificandum* Regio *munere obligatus. Quantùm verò ad Pecunias, illæ Hominibus tenuioris Fortunæ non imponantur, sed iis ad quos Belli ipsius Commoda aliquatenus pervenire possint.* Gallia *Eremus non est: Ego verò, qui me* Regem *frugi profiteor, spero me effecturum, ut Bellum post initia se ipsum alat. Ite in Consilium, in* Dei *nomine, neque temporis jacturam facite; Etenim hujus Negotii gratiâ solius, hoc* Parlamentum *convocavi.*

IN hunc modum *Rex* locutus est. Veruntamen, etsi magnam Alacritatem, ad Bellum inferendum, non solùm *Parlamento*, & *Aulæ* suæ, verùm etiam *Concilio* suo *sanctiori*, (exceptis duobus *Episcopis*, & pau-

cis

cis aliis) ostendisset, nihilominùs, in secreto suo, ad *Bellum Gallicum*, Animum non adjecit. Veritas autem rei sic se habuit. Mercaturam quandam instituebat *Rex*, Belli Famas cum pecuniis permutandi. Satis sciebat, *Galliam*, hoc tempore, in omnibus suis Partibus fuisse redintegratam, neque à multis retrò Annis, tantâ potentiâ floruisse. Vidit etiàm, experientiâ edoctus, atque exemplo Copiarum in *Britanniam* paulò antè missarum, *Gallos* non ignorare, qualis optima ret Belligerandi cum *Anglis* ratio; nimirùm, ut Prælii Aleæ rem non committerent; sed eos Obsidione Oppidorum, & Castris metandis, in locis opportunis & munitis, fatigarent. *Jacobum Tertium Scotiæ Regem* sibi fidissimum periisse meminerat. *Jacobum* autem *Quartum*, qui successerat, *Gallis* addictissimum, adversus se malevolum noverat. Conjunctionibus autem *Ferdinandi Hispaniæ*, & *Maximiliani* parùm fidebat. Alteri enim Copiæ aderant, voluntas deerat; Alteri contrà voluntas aderat, deerant Copiæ. Prætereà *Ferdinandus*, tunc novitèr respirare cœperat à Bello *Granadæ*; Et cum *Gallis*, hoc ipso tempore, negotiabatur, circa Restitutionem *Provinciarum*, *Russigniani* & *Perpigniani*, paulò ante oppignoratarum. Neq; etiàm penitùs sine Metu erat, à Motibus intestinis; quos cùm semper præsens compescere solitus esset, minimè volebat, ut se in Partibus transmarinis, Bello implicatu deprehenderent. Quare, cùm Belli difficultates, & Incommoda rectè perpendisset, secum animo volvebat, quâ tandem ratione, duo, quæ expetebat, obtinere posset. Primum erat, quomodo, ex Bello denunciato & inchoato, utilitati suæ inserviret; Alterum, quomodo se à Bello, cùm opportunum foret, salvo Honore, subduceret. Utilitatem & Emolumentum, duobus modis aucupabatur. A *Subditis* suis propter Bellum, ab *Hostibus* propter Pacem, tanquàm Mercator prudens, qui lucrum facit, tam ex Mercibus Exportatis, quàm ex Importatis. Quantùm verò ad Honoris Considerationem, ne Fama sua paulò ad metas hæreret, si à Bello desisteret, rectè secum cogitabat; Quod sicut Auxiliis *Ferdinandi*, & *Maximiliani*, fidere secure non posset ad Belligerandum; ita alterius impotentiam, alterius verò Duplicitatem, & minùs sincera Consilia semper præstò habiturus esset, ad Pacem excusandam. Hæc omnia prudentissimè prævidit, nec minus artificiosè executus est; Unde omnia ex voto, veluti in gremium suum, placidè delapsa sunt.

Intereà *Ordines Parlamenti*, sine morâ, flammam conceperunt, inde ab antiquo Belli *Gallici* cupidi, atque etiàm præsente occasione excitati, ut honorem *Regis* & *Regni*, ex Amissione *Britanniæ* (ut putabant) imminutum, repararent. Itaque magnâ cùm alacritate consilium *Regi* dederunt, ut Bellum cum *Gallis* susciperet. Quamvis autem *Parlamentum*, ex primâ & secundâ Nobilitate, unà cum Civibus & Burgensibus principalibus, consisteret; attamen justè admodùm, & cum dignitate, potiùs ad Populum (cujus Deputati erant) quam ad privatas suas Fortunas respicientes; quin & *Regis* moniti memores, in hoc consenserunt, ut Contributio, (quam *Benevolentiam* appellabant,) ab Opulentioribus tantùm exigeretur. Hoc Contribuendi Genus, (dictum *Benevolentia*,) ab *Edwardo Quarto* excogitatum fuerat; Ob quod invidiam magnam sustinuit; Posteà verò

verò à *Rege Richardo Tertio*, per suffragia Ordinum, damnatum fuit & abolitum, quò gratiam apud Populum iniret; Jamque à *Rege* denuò introductum est, sed tamen accedente Auctoritate *Comitiorum*: Hoc enim tempore *Edwardi Quarti* defuit. Hac autem ratione, Summas Pecuniarum ingentes corrogavit: Ita ut *Civitas Londini* (etiàm illâ ætate) novies mille Libras, & ampliùs, contribuerint; Præcipuè à Locupletioribus collatas. Traditur *Mortonum Cancellarium* Dilemma quoddam excogitasse, quo *Benevolentiam* istam in majus augeret; Quod alii *Furcam* ejus, alii *Hamum* nominabant: Etenim mandatis *Commissariorum*, ad *Benevolentiam* exigendam assignatorum, inseri voluit; ut si incidissent in Homines frugi & parsimoniæ deditos, illos monerent, Fieri non posse, quin illi Pecuniis abundarent; quod magnos sumptus non facerent: Si verò in eos, qui liberaliùs viverent, itidem dicerent; Illis Pecunias proculdubiò suppetere, ex impensis quas faciebant, conspicuum esse: Ita utrosque captabat.

Hæc *Comitia* merè erant Militaria: Neque enim aliud tractabant, quam declarationem Belli contra *Galliam* & *Scotiam*, cum aliquibus Statutis eò tendentibus. Veluti circa severam Animadversionem in Capitaneos, qui aut stipendia Militum Mortuorum, vel Absentium, in rationes suas referrent, aut etiam Stipendia Militum detinerent. Severè etiàm sancitum est contra Milites, qui post Delectum habitum, sine Licentiâ se subtraherent. Etiam Protectiones, quæ prius Lege Communi in usu erant, pro iis qui militabant, Statuto roboratæ sunt. Atque alio Statuto, Porta patefacta est omnibus, qui terras suas vendere vel oppignorare vellent, ne aliquid inde pro earum Alienationibus *Regi* solverent, ut sumptui in Militiam & usus Belli sufficerent. Postremò edictum est, ut omnes *Scoti* ex *Angliâ* abscederent. Lata etiàm est Lex, ut Exemplar Ponderum & Mensurarum, quod in *Scaccario Regis*, ut authenticum, repositum est, in universum Regnum dispergeretur; & Pondera atque Mensuræ ubique ad eam Normam examinarentur, & reducerentur. Aliæ etiàm nonnullæ minoris momenti similitèr latæ.

Postquàm *Parlamentum* finitum esset (quod ad breve tempus duraverat) *Rex* se accinxit ad Apparatum in omnibus instruendum, pro Bello *Gallico*. Neque tamen intereà Res *Maximiliani* neglexit, pro motu *Flandriæ* sedando, & Auctoritate *Maximiliani*, inter Subditos suos, restituendâ. Eo enim tempore, *Dominus Ravenstonus*, non tantùm Subditus rebellis, sed & Servus Proditor, (eóque maliciosior & violentior) adjutus Copiis *Brugarum*, & *Gandavi*, Oppidum atque Castella ambo *Slusiæ* ceperat, ut superiùs diximus. Et postquàm, (Opportunitate usus Portûs illius,) Naves quasdam & Lembos coegisset; cœpit Piraticam quandam exercere, prædando & spoliando, & in Captivitatem abducendo, Naves & Rates omnium Nationum, quæ per illas Oras navigabant, versus Nundinas *Antuerpiæ*, vel aliquam partem *Brabantiæ*, *Zelandiæ*, & *Frizlandiæ*; Commeatu semper adjutus ex *Picardiâ*, præter eum, quem percipiebat ex *Slusiâ*, & Regionibus circumjacentibus, & ex prædâ propriâ. *Galli*, eum perpetuò, sed in occulto, adjuvabant; Ipse quoque (ut omnes solent,

qui

qui partes subinde alternârunt) se securum minimè putabat, nisi in tertiæ alicujus Personæ Protectionem se reciperet.

Fuit autem Oppidum quoddam parvum, duobus miliaribus distans à *Brugis*, versus Mare, dictum *Damnum*; Quod Propugnaculum fuit *Brugarum*, & ad eum aditum præbebat, & ad *Slusiæ* quoque res utile esse poterat. Hoc Oppidum *Rex Romanorum* sæpius tentârat (non quòd Oppidum ipsum tanti erat, sed ut *Brugas* suffocaret, & Maris commoditate privaret) atqui irrito semper conatu. At sub idem tempus, *Dux Saxoniæ* in *Flandriam* advenerat, pro Arbitro se gerens, ad res inter *Maximilianum* & Subditos suos componendas, reverà tamen *Maximiliano* impensè favens; Sub hoc Neutralitatis, & Tractatûs prætextu, ad *Brugas* profectus est; à Magistratibus *Brugarum* petens, ut in urbem ei pacificè ingredi liceret, cum Comitatu tali Armatorum, qualis Dignitati suæ conveniret; Quos eò plures secum adducere par erat, ob Securitatem suam, in Loco ubi omnia Armis strepebant: Simul etiam eis intimans, se multa habere, magni prorsùs Momenti, quæ cum illis communicaret in commodum ipsorum. Quod postquàm impetrâsset, Impedimenta sua & Epistathmos ante se misit, qui Hospitium ei appararent; Ita ut Milites sui, ordine instructi, urbem intraverint, ipse autem sequeretur. Qui agmen ducebant, de Diversoriis & Hospitiis percontabantur, ac-si in animo haberent, in eâ urbe pernoctare; Atque hoc modo perrexerunt, ad portam urbis, quæ versùs *Damnum* rectà ducebat; Cives autem *Brugarum*, mirabundi tantùm eos spectabant, neque transitu arcebant. Præfecti etiàm & Inhabitantes apud *Damnum*, nihil mali suspicabantur, ab aliquibus qui à *Brugis* venerant, atque Copias à longè aspicientes, eas in auxilium suum à *Gallis* submissas credebant, qui pericula aliqua nova illis intenta nossent. Itaque nil hostile, nisi serò nimis, metuentes, eos in Oppidum suum admiserunt. Quâ certè Fraude potiùs quàm Stratagemate, Oppidum *Damnum* captum est; & urbs *Brugarum* damno affecta, magnâ cum Civium contristatione.

Dux Saxoniæ, capto *Damno*, statim ad HENRICUM *Regem* misit, certiorem eum faciens, *Slusiæ* maxime, & *Domino Ravensteno* imputari debere, quod Rebellio *Flandriæ* adhùc arderet: Quodque si *Rex Slusiam* ex parte Maris obsidere vellet, se certè Terrâ illam obsidere paratum esse, atque hoc modo Medullam ipsam Belli se extracturos.

Rex Auctoritatem *Maximiliani*, apud Subditos suos munire cupiens, (ut frœno *Galliæ* esset;) atque etiam Mercatorum suorum querelis commotus, eò quod Mare Navibus *Ravenstoni* multùm infestaretur; *Edwardum Poyningum*, Equitem Auratum, virum strenuum, & qui anteà bene res gesserat, confestim misit, cum duodecim Navibus, Militibus, & Tormentis, benè instructis, ut Mare liberarent, & *Slusiam* ab eâ parte obsiderent. *Angli* his Copiis non tantùm *Ravenstonum* veluti in Ergastulum compulerunt, ita ut se nullam in partem commovere poterat; & similitèr maritimam *Slusiæ* partem obsidione cinxerunt; verùm etiam, unum ex *Castellis Slusiæ* adorti sunt, atque insultum per dies viginti subinde renovârunt, (sub refluxum

Maris ſemper è Navibus exeuntes) ita ut magnam cædem eorum,qui Caſtellum defendebant, facerent, qui aſſiduè,ut eos repellerent,pugnabant; licèt ex parte etiàm *Anglorum*,quinquaginta viri cecidiſſent, inter quos fuit Frater *Comitis Oxoniæ*.

Sed Obſidione *Slufianos* arctiùs quotidiè premente; & utroque Caſtello (quæ præcipua Oppidi Robora fuerunt) afflicto, altero per *Saxoniæ Ducem*, altero per *Anglos*; & Ponte quodam Scapharum, quem *Ravenſtonus* inter utrunque Caſtellum extruxerat, ut alterum alteri ſuppetias ferre poſſit, noctu ab *Anglis* incenſo; *Ravenſtonus* ampliùs Oppidum ſe tenere poſſe planè deſperabat: Itaque tandem Caſtella *Anglis*, Oppidum autem *Duci Saxoniæ*,per Compoſitionem, dedidit. Quo facto, *Dux Saxoniæ*, & *Poyningus*, cum *Brugenſibus*, ut ſe *Maximiliano* Domino ſuo ſubmitterent, egerunt; Quod paulò poſt *Brugenſes* fecerunt, ſolventes magnâ ex parte Belli impenſas; unde *Germani* & *Angli* dimiſſi ſunt. Exemplum *Brugarum*, reliqua Oppida quæ defecerant, ſecuta ſunt; ita ut *Maximilianus* à Periculo jam liber eſſet, ab Indigentiâ autem (prout ipſe res ſuas adminiſtrabat) nunquàm: *Poyningus* verò (poſtquàm aliquot dies apud *Slufiam* moratus eſſet, donec res in tuto eſſent) ad *Regem*,tunc *Bononiam* obſidentem, reverſus eſt.

Circa hoc tempus, venerunt Literæ à *Ferdinando* & *Iſabellâ Regibus Hiſpaniæ*, quæ ſignificârant debellatum jam eſſe cum *Mauris* apud *Granadam*: Quod Facinus per ſe tam memorabile, *Ferdinandus* (cui in more erat, nullam ex virtutibus ſuis, malè repræſentando obſcurare) Literis ſuis, fusè admodum & magno verborum ornatu depinxerat, cum omnibus circumſtantiis, & religioſis Ceremoniis, & Magnificentiis, quæ in receptione ejus *Regni* fuerant adhibitæ. Inter alia commemorabat, quod ab Ingreſſu ſuo in Urbem abſtinebat, donec Crucem ſuper altiſſimam *Granadæ* Turrim erectam, à longè vidiſſet, unde Solum ipſum redditum fuiſſet *Chriſtianum*: Quodque etiam, antequàm ingreſſus eſſet, Homagium feciſſet *Deo* è faſtigio Turris, per Patrem patratum proclamando, ſe recognoſcere & confiteri, *Regnum* illud ſe recuperaſſe, Auxilio *Omnipotentis Dei*, & *Glorioſæ Virginis*, & *Beati Apoſtoli Jacobi*, & *Sancti Patris Innocentii Octavi*; Egregiam ſibi inſuper operam præſtantibus, *Prælatis*, *Nobilibus*, & *Populis* ſuis: Quodque è Caſtris pedem non moviſſet, donec Exercitum exiguum *Martyrum*, ad numerum Septingentorum, & ampliùs, *Chriſtianorum* (qui in vinculis, & crudeliſſimâ ſervitute *Maurorum*, permultos annos vixerant) ante oculos ſuos tranſire vidiſſet; pro Redemptione ſuâ gratias agentes, & Hymnum canentes; Atque unà Tributum Deo ſolviſſet per Eleemoſynas, quas ſingulis largitus eſſet, propter ſuam in *Vrbem* Receptionem. Hæc in Literis inſerta erant, cum aliis multis Cæremoniis, plenis ſacræ cujuſdam Oſtentationis.

Rex (qui ſemper, in omnibus Actionibus religioſis, Conſortio & Choro eorum, qui illas celebrabant, ſe libenter adjungere conſueverat, & ex Genii ſui inclinatione, *Regi Hiſpaniæ* addictus erat, (pro modulo Amoris quo *Reges*, alter alterum, proſequi poſſint) partìm ob *Virtutes* ejus, partìm ad Potentiæ *Gallorum* Libramentum,) his

his Literis receptis, statim *Magnates* & *Prælatos* suos, qui circa *Urbem* & *Aulam* manebant, unà cum *Majore* & *Senatu Londinensi*, magnâ cum solennitate, Ædem *D. Pauli* adire jussit, ut ibidem Declarationem, à *Cancellario*, jam *Cardinale* facto, audirent. Postquàm convenissent, *Cardinalis* in supremo gradu Ascensûs ad Chorum stans; *Nobiles* omnes, *Prælatos*, & *Magistratus Civitatis*, juxta gradus in imo manentes, allocutus est; declarans eos, illo consecrato Loco, ex *Regis* mandato, convenisse, ut *Deo* cantarent Canticum Novum. Nam per plures jam Annos, *Christianos* aiebat nullas Provincias novas, aut Territoria, à *Saracenis*, & *Mahumetanis* eripuisse; Neque *Christiani Orbis* Terminos protulisse: Hoc verò jam factum esse Virtute & auspiciis *Ferdinandi* & *Isabellæ Regum Hispaniæ*; Qui (in Nominis sui Decus immortale, & gloriam) *Regnum* magnum & Opulentum *Granadæ*, unà cum *Urbe* populosissimâ & potentissimâ ejusdem nominis, recuperassent à *Saracenis*, qui possessionem ejus, per Septingentos Annos, & ampliùs, usurpaverant. Itaque ab hoc Cœtu, & *Christiano Orbe* universo, gratias maximas *Deo* agendas esse; Ac celebrandum etiam nobile hoc & insigne Facinus *Regis Hispaniæ*; Qui certè hoc nomine, non tantùm illustrem victoriam obtinuisse, sed etiàm Apostolico munere perfunctum esse, meritò censeri posset; quod scilicet Provincias novas *Christianæ Fidei* aggregasset: Tantò magis, quod victoria hæc, absque multâ sanguinis effusione, parta esset. Unde benè sperare liceret, lucrum demeti posse, non tantùm Territorii, sed innumerarum Animarum in *Ecclesiæ Christi* augmentum; quandoquidem tam multos *Deus* pro suâ Bonitate vivere voluisset, ut demùm converterentur. Tùm verò *Cardinalis* retulit res maximè memorabiles, quæ in victoriâ potiundâ intervenerunt. At Oratione ejus finitâ, Cœtus universus, solenni Processione, *Hymnum Te Deum* cecinerunt.

Non multis diebus ab hâc Solennitate, *Rex Festum Sanctorum Philippi & Jacobi*, apud Palatium suum de *Shine*, nunc *Richmondiam* dictam, celebravit; ubi, ut Sanguis Aulicorum & Juventutis nonnihil incalesceret, spectacula edidit magnifica *Hastiludiorum*, & *Turneamentorum*, & hujusmodi Pugnarum umbratilium, per totum illum Mensem. In quibus Ludis contigit, ut *Jacobus Parkerus* Eques Auratus, & *Hugo Vaughanus* (unus ex *Regis* Ostiariis) inter se altercantes de Insignibus quibusdam, quæ *Rex Cæremoniarum* dederat *Vaughano* gestanda, Hastis decertare consenserunt. Et infortunio quodam Galeæ pravæ, quam *Parkerus* portabat, primo cursu, in ore percussus est, ita ut Lingua ejus Gutturi ferè affigeretur, unde subitò, in ipso loco animam efflavit. Quod Factum, propter Controversiam præcedentem, & Mortem secutam, habitum est vulgò, ut Monomachia pro Decisione Juris. *Rex* sub finem Æstatis, postquàm Copias suas, quibus *Galliam* esset invasurus, præparasset (sed minimè congregasset) misit *Urswicum* (jam factum ejus *Eleemosynarium*) & *Joannem Risleium* Equitem Auratum, ad *Maximilianum*; Qui significarent ei, *Regem* jam arma cepisse, & ad trajiciendum in *Galliam* paratum esse, solumque expectare ut ab eo certior fieret, quo loco & tempore Copias suas cum Copiis *Regis* conjuncturus foret, prout promiserat per Legatum suum *Contestabultum*

Legati Angliæ, cùm ad *Maximilianum* adventassent, Facultates ejus & Pollicitationes, longo intervallo inter se disjunctas repererunt; Cùm omninò ei deessent Pecuniæ, Milites, Arma, quæ tantæ Expeditioni sufficerent. *Maximilianus* enim, cùm neutram Alarum suarum integram haberet, (quoniam *Patrimonium* suum *Austriæ* ad eum nondùm devenerat, Patre siquidem adhùc vivo; Atque ex alterâ parte, *Territoria* sua *Matrimonialia*, partim *Ducissæ Viduæ* in Dotem cesserant, partim recentibus Rebellionibus exhausta erant) Copiis ad Bellum necessariis, planè destitutus erat. Neque hoc non viderunt *Legati*, sed prudente consilio satius esse duxerunt, *Regi* hoc per Literas significare, quàm ab Aulâ *Maximiliani* discedere, antequàm *Regis* mentem circa hanc rem cognovissent; eò magis, quod *Maximilianus* ipse, nihil de Magniloquiis suis detrahebat, sed eos Responsis, quæ rem indies differebant, detinebat; Adeò ut moræ justam caussam habere viderentur. *Rex* (qui hoc fore præsenserat, & Eventum Negotii sui usque à principio præceperat) ad *Legatos* rescripsit, Discretionem eorum in Reditu differendo laudans; Simulque jubens, ut quo in loco *Maximiliani* res essent, sedulò occultarent, donec ab ipso ulteriora Mandata recepissent. Ipse interìm, ad Expeditionem suam *Regalem* in *Galliam* accingebatur; Nuncium hunc de Inopiâ, & pusillis Viribus *Maximiliani*, ad tempus supprimens.

Jam Exercitus magnus & potens *Londini* convenerat: In quo erant, *Thomas Marchio Dorcestriæ*, *Thomas Comes Arundeliæ*, *Thomas Comes Derbiæ*, *Georgius Comes Salopiæ*, *Edmundus Comes Suffolciæ*, *Edwardus Comes Devoniæ*, *Georgius Comes Cantii*, *Comes Essexiæ*, *Thomas Comes Ormondiæ*, cum magno numero *Baronum*, *Equitum Auratorum*, & aliorum Virorum Eminentiorum; Inter cæteros autem memoratur *Richardus Thomas* meritò celebratus, ob Cohortes pulcherrimas, quas adduxit è *Walliâ*. Universus Exercitus numerum viginti quinq; Millium Peditum, & Mille Sexcentorum Equitum complevit. Quibus Copiis *Rex* (constantèr se gerens in Delectu *Ducum* suorum) præfecit *Jasparum Ducem Bedfordiæ*, & *Joannem Comitem Oxoniæ*, sub Personâ suâ propriâ. Nono *Septembris*, octavo *Regni* sui Anno, à *Grenovico* movit, versus Mare: Mirantibus omnibus, quod Tempestatem illam Anni elegisset (cùm jam Hyems adesset) ad Bellum inchoandum: Quidam autem, hoc in signum trahebant, Bellum minimè diuturnum futurum. Attamen *Rex* contrarium credi voluit, inquiens; Se, cùm Bellum ejus generis instituisset, quod non Opus unius Æstatis futurum esset, sed absque termino præfixo, *Regni Galliæ* subjugationem, pro periodo haberet, non curare, quo Anni tempore inciperet; Præsertim, cùm *Caletum* à tergo haberet, ubi, si ratio Belli postularet, hyemare posset. Sexto *Octobris*, apud *Sandovicum* Naves conscendit, eodemq; die *Caletum* appulit, qui locus designatus erat, ubi Copiæ universæ convenirent: Verùm in Itinere versus Mare (in quo ob caussam quam nunc memorabimus, hærebat diutiùs) literas à Domino *Cordesio* recepit: Qui, quò violentior fuisset in Negotio Belli contra *Anglos*, eò in tractandâ pace sincerior habebatur; Qui etiàm aliàs Homo verax, & pectoris aperti, existimabatur.

His

His Literis, Pacis Conditiones à parte *Regis Galli* proponebantur, quæ *Regis* HENRICI Gustui non prorsùs erant ingratæ: Verùm negotium istud Pacis, à principio, mirabili artificio occultatum est. Quamprimùm *Rex Caletum* venisset, Pacis Auræ lenes flare cœperunt. Primùm enim *Legati Angli*, ad *Maximilianum* missi, è *Flandriâ* redierunt; *Regemque* certiorem fecerunt, eum à *Maximiliano* Auxilia neutiquàm sperare posse, quod ad Bellum prorsùs imparatus erat. Voluntatem sanè ei adesse, Pecunias deesse. Hæc autem, quæ ferebant *Legati*, nota facta sunt Exercitui, & undique sparsa. Quamvis autem *Angli*, eo Nuncio allato, Animos nihil demiserunt; Necnon moris sit apud Milites, ex malis Nunciis, magis fieri alacres & erectos, & magnificentiùs loqui; nihilominùs loco Præparativæ erat ad pacem. Hunc Nuncium è *Flandriâ* excepit Nuncius ex *Hispaniâ*, (ita enim *Rex* rem disposuerat) *Ferdinandum* & *Isabellam Hispaniæ Reges*, pacem cum *Rege Carolo* fecisse; *Carolumque* iis Provincias *Russigniani* & *Perpigniani* restituisse, priùs à *Joanne Rege Arragoniæ*, Patre *Ferdinandi Hispaniæ*, pro tercentum mille Coronatis oppignoratas; Quæ Summa, per hanc pacem, gratis ei remissa esset. Hoc etiàm, ad pacem HENRICI cum *Gallo* promovendam, eleganter viam stravit; tum quia Fœderatus tam potens (qualis fuerit *Ferdinandus*) se subtraxerat, tum quia Pacis emptæ præclarum exemplum exhiberet, ita ut *Rex* Pacis non futurus esset Mercator solus. Inter has auras Pacis, *Rex* se non difficilem præbuit, ad pacem tractandam; Consensitque, ut *Episcopus Exoniæ*, & Dominus *Daubeneius* Præfectus *Caleti* colloquerentur, cum *Domino Cordesio* super Tractatum Pacis. Ipse tamen, cum Exercitu suo, decimo quinto *Octobris*, à *Caleto* movebat, & post quatuor dies *Bononiam* obsidere cœpit.

Durante Obsidione *Bononiæ*, (quæ ad mensem ferè producta est) nil memorabile intervenit: Solummodò; *Joannes Savagius* Eques Auratus, vir fortis dum Muros urbis, inspiciendi gratiâ circum-equitaret, interfectus est. Oppidum & benè munitum erat, & Militibus abundabat: Attamen satis in arcto res ejus erant, & omnia ad Insultum aggressoribus erant parata. Qui si factus fuisset, opinio erat, multo sanguine constiturum; sed tamen, in fine Oppidum captum fore. Intereà, Pax per *Legatos* utriusque *Regis* firmata est, ad Terminum vitarum amborum *Regum*. In quâ videre minimè erat Articulum alicujus momenti; Nec mirum, cum Mercatura quædam potiùs esset, quàm Tractatus: Omnia enim in Statu relinquebantur, in quo tunc fuerunt, nisi quod *Regi* HENRICO persolvi deberent, à *Rege Gallo* Septingenta quadraginta quinque millia Ducatorum, præ manibus, pro Impensis in eâ Expeditione factis; Et viginti quinque millia Coronatorum annuatim pro Impensis, circa res *Britannicas*, erogatis: Pro quâ Summâ posteriore, licèt *Maximilianum* antè ei obligatum haberet, tamen Debitoris Mutationem, non minùs, quàm si Debitum ipsum esset persolutum, æstimabat; Etiàm hujus Summæ annua Solutio nullo Termino præfixo definita est: Id quod *Angli* in eam partem accipiebant, ac si pro Tributo penderetur, sed specioso tamen obtentu. Atque verissimum est Pensionem illam, & *Regi* HENRICO, & Filio ejus HENRICO *Octavo*, diutiùs persolutam

 esse,

esse, quàm ex ullâ Impensarum supputatione continuari possit. Insupèr, præcipui *Regis* Consiliarii, magnis Pensionibus annuis à *Rege Gallo* donati erant, præter munera larga in præsenti. Quod, utrùm *Rex* ideò permisisset, ut propriæ munificentiæ parceret; an ut Invidiam Negotii apud Populum ingrati communicaret; diversam Interpretationem subiit. Pro certo enim *Rex* hujus pacis Auctor videri detrectavit. Itaque paulò antè, multos è Ducibus suis & Viris Militaribus primariis, secretò subornârat, ut in Scriptis ad pacem eum hortarentur, idque obnixè contenderent per viam Supplicationis. Veritas autem rei ita se habet; Pacem hanc utrique *Regi* pergratam fuisse; *Carolo* quidem, quod ei possessionem *Britanniæ* confirmaret, Expeditionem *Neapolitanam* ab omni Impedimento liberaret; HENRICO, quod Arcas suas pecuniis implevit; quodque hoc ipso tempore prævidit, Procellam quandam Motuum intestinorum ingruentem; Quæ non ita multò post erupit. At contrà, Nobilitatem & viros in Exercitu primarios (utcunque nonnulli ex illis ad ejus nutum se accommodassent) malè admodùm habebat; quorum plurimi Fortunas suas aut vendiderant, aut oppignorârant, in Bello spes collocantes. Neque veriti sunt dicere: *Regi nihil Pensi esse, Nobilitati & Populo suo plumas detrahere, modò seipsum benè plumatum redderet.* Alii autem ridebant ea verba, quæ *Rex* apud *Comitia* protulerat; Nempè, *Se minimè dubitare, quin Bellum post Principia, se ipsum recompensare posset*; Eum promisso suo stetisse dicentes.

Cùm movisset *Bononiâ*, *Caletum* rediit, ubi per aliquod tempus mansit. Unde etiam literas scripsit (quo genere comitatis interdum utebatur) ad *Majorem* & *Senatum Londinensem*, gloriando ferè de Pecuniis, quas propter Pacem receperat; Satis gnarus, Arcas *Regis* plenas *Londinensibus* rem suavissimam auditu esse. Magis tamen lætati fuissent illi, si Contributio ipsorum, (Benevolentia dicta,) Mutuatio sola fuisset. Verùm decimo septimo *Decembris* sequentis *Westmonasterium* rediit, ubi *Festum Nativitatis Domini* celebravit.

Haud multò post *Regis* in *Angliam* reditum, misit ad *Alphonsum* Filium primogenitum *Ferdinandi Regis Neapolitani Ducem Calabriæ*, Insigne Ordinis Periscelidis; Honorem quidem à *Duce* ipso petitum, qui eum in Oculis *Italorum* eveheret: Siquidem Arma *Caroli* expectans, plurimi æstimabat Amicitiam *Angliæ*, utpote quâ frænos Ambitioni *Caroli* injicere possit. Illud insigne ab *Alphonso* maximâ cum celebritate, & pompâ, receptum est; ut solet fieri in iis, quæ existimationis gratiâ procurantur. Missum autem fuerat per *Urswicum*, in quem *Rex* hanc Legationem contulit, ut ei post multas Legationes, unde nihil lucri percipi poterat, propter Liberalitatem *Ducis Alphonsi*, præmii loco esset.

Sub hoc tempus, *Rex* rursùs Spiritibus malignis, obsideri & infestari cœpit; Per Magicam scilicet, & Artes curiosas *Ducissæ Margaretæ*; Quæ ab Inferis evocavit umbram *Richardi*, *Ducis Eboraci*, Filii secundo-geniti *Edwardi Quarti*, ut obambularet, & *Regem* vexaret. Gemma ista, (licet adulterina,) splendidior tamen erat, oculosque fulgore magis perstringebat, & in Digitis Principum majorum gestata

est,

est, quam *Lambertus Simnellus:* Quippe quam non solùm *Ducissa Burgundiæ*, sed & *Rex Gallus*, etiàm & *Rex Scotiæ* in pretio habuerunt. In *Simnello* certè parum erat, nisi quod Puer erat venustus, quemque vestimenta sua Regalia non dedecerent: verùm Adolescens iste (de quo nunc loqui occœpimus) tam versutus erat, & veluti Mercurialis, ut similem vix ferè reperias; Isque, qui, si fortè in Scenâ partibus suis excidisset, eas acumine proprio promptè supplere possit. Itaque cùm inter Exempla Pseudoprincipum, quæ vel recentibus, vel antiquis temporibus extiterunt, hoc ipsum emineat, Narrationem certè pleniorem & accuratiorem meretur; Etsi *Regis* inveterata Consuetudo, res per obscuram lucem, & partes divulsas & disjectas monstrandi, hanc rem tantâ Caligine involverit, ut ad hodiernum usque diem, ferè instar Mysterii se habeat.

Ducissa Margareta (quam *Regis* Amici *Junonem* appellabant, quia talis erat versus eum, qualis fuit *Juno* versus *Æneam*, *Superos & Acheronta movendo*, in perniciem ejus) loco Basis Machinarum suarum, quas contra *Regem* extruebat, perpetuò, omnibus viis & modis alebat, confirmabat, & spargebat, famam illam volitantem, nimirùm *Richardum Ducem Eboraci*, Filium Secundo-genitum *Edwardi Quarti*, minimè fuisse in *Turre Londinensi* (prout ferebatur) necatum, sed vivum emissum: Quoniàm Carnifices illi, qui operam suam præstiterunt ad barbarum illud facinus, postquàm Primogenitum trucidatum vidissent, horrore, & misericordiâ perculsi, *Richardum istum* clàm emiserunt, sortem suam experturum. Hanc Escam & Illecebram undique projecit, credens hujus rei famam & fidem (unà cum recente Exemplo *Lamberti Simnelli*) aliquas Volucres fortè aliquando tracturam, quæ eam captarent. Aliâ quoque diligentiâ usa est, non omnia Casui permittendo. Adhibuit enim occultos quosdam Emissarios (similes *Turcæ* ministris, qui puerorum Tributum exigunt) qui Adolescentulos venustos, & formosos conquirerent, unde *Plantagenistas* & *Duces Eboraci* effingeret. Tandem verò incidit in quendam, in quo omnia, quæ requiri videbantur, concurrebant, ad *Ducem Eboraci* repræsentandum.

Iste fuit *Perkinus* ille *Warbeckus*, cujus Facinora & Labores, jam narrabimus. Primò enim Ætas in utroque benè conveniebat: Secundò, Adolescentulus erat, oris elegantiâ, & Corporis Lineamentis, cum dignitate quâdam amabilis: Atque insupèr, Mores & Gestus ejus tam erant vafri, & quasi veneficiis quibusdam obliti, tam ad misericordiam commovendam, quàm ad Fidem imprimendam, ut Fascini cujusdam & Incantationis loco essent, iis, qui eum aut videbant, aut audiebant: Tertiò, tam egregius, usque à pueritiâ, Erro fuerat, aut (ut *Rex* eum appellare solebat) Terrarum Calcator, ut difficile admodum esset, Nidum ejus, aut Parentes reperire. Neque etiàm potuisset aliquis, per diuturnum cum eo conversationem, aut familiaritatem, plenè conjicere, aut detegere quis esset; Solum siquidem tam crebrò mutabat. Postremò contigerat etiàm Res quædam levis (à Scriptore ejusdem temporis memoriæ tradita) quam tamen probabile est, ad ea, quæ posteà gesta sunt, nonnihil attulisse, eisque tanquàm Ansam præbuisse; Ea fuit, quod *Rex Edwardus Quartus* Compater

pater hujus *Perkini* fuisset. Quod sicut suspiciosum valdè erat, in *Rege* lascivo, quod in Familiâ tam Ignobili Compater esse non dedignaretur, atque Opinionem cuivis facilè injicere poterat, *Perkinum* Sanguinis illegitimi *Familiæ Eboraci* aliquid in se habuisse; Ita (licèt illud minimè fuisset) occasionem saltem Puero ministrare poterat (quod scilicet subinde *Regis Edwardi* Filius lustricus, aut joco fortassè Filius vocaretur) Cogitationes tales arripiendi & fovendi. Tutorem enim nullum nactus est, (ut *Lambertus Simnellus*) donec ad *Ducissam Margaretam* venisset, quæ eum in omnibus egregiè instruxit.

Ad hunc igitur modum hæc Fabula peracta est. Fuit Oppidanus quidam in *Civitate Turnacensi*, qui Magistratu in eo Oppido perfunctus erat, cui nomen erat *Joannes Osbeckus*; Judæus ad Fidem conversus, qui in *Vxorem* duxit *Catharinam* de *Faro*; cujus Negotiorum procuratio eos traxit, ut ad tempus *Londini* habitarent, temporibus *Edwardi Quarti*. Hoc spatio Filium ex eâ genuit; Cúmque in Aulâ *Regis* notus esset, *Rex* aut pietate quâdam notus, quod *Judæus conversus* esset; aut privatâ quâdam notitiâ adductus, eo honore eum dignatus est, ut Filium ejus è Fonte susciperet, eumque *Petrum* nominaret; Posteà autem, cùm Puer delicatus & effœminatus fuisset, vulgo vocatus est, Diminutivo Nominis sui, *Peterkinus*, aut *Perkinus*. Etenim nomen *Warbecki* ei ex conjecturâ tantùm impositum erat, antequàm Examinationes de eo negotio habitæ fuissent. Attamen, ita invaluerat nomen *Warbecki*, ut etiàm post verum Nomen ejus cognitum retineretur. Dum adhùc Infans erat, Parentes cum eo *Tornacum* reversi sunt. Paulò post commissus est cuidam ex Cognatis suis, *Joanni Stenbecko* dicto, qui *Antwerpiæ* habitabat, unde sæpiùs, *Antwerpiam* & *Turnacum* inter, & circa alia *Flandriæ* Oppida, cursitabat; ut plurimum cum *Anglis* versatus, quo pacto etiam Linguam *Anglicam* ad unguem callebat. Tandem, paucis Annis elapsis, postquam in Adolescentem formosum crevisset, à quodam ex *Ducissæ Margaretæ* Exploratoribus, ad eam deductus est. Quæ eum accuratè intuita, & cernens eum Vultu & Corpore, fortunam sublimem posse sustinere; ac simul perspiciens eum Ingenii acumine, & Morum elegantiâ, eminere, putabat se jam reperisse Marmor quoddam pretiosum, ex quo Imago *Ducis Eboraci* exsculpi posset; Eumque apud se diùdetinuit, sed prorsùs in occulto. Quo temporis spatio, multis secretis Colloquiis eum instruxit. Primò quidem edocens, quomodo personam Principis, aspectu & gestu imitaretur; atque qualitèr majestatem suam, cum sensu tamen Infortunii sui, tueretur. Tùm verò diligentissimè eum informavit, de omnibus Circumstantiis & Notis particularibus, quæ ad *Ducem Eboraci* (cujus persona ei agenda esset,) pertinerent. Descripsit enim Effigiem, Faciem, & Lineamenta Corporis, *Regis* & *Reginæ* Parentum suorum; Etiàm Fratrum, & Sororis ipsius, & Famulorum, & aliorum, qui Pueritiæ ejus præcipuè affuerunt; unà cum rebus multis, aliis vulgò notis, aliis secretioribus, quæ *Duci* obtigerunt, (& tales videbantur, quas puerili captui & memoriæ inhærere verisimile erat,) usque ad mortem *Edwardi Quarti*. Addidit & particularia omnia, quæ à tempore Mortis *Re-*

gis

git insecuta sunt, donec ipse & Frater ejus, in Turrim conclusi essent; tam cùm Libertate frueretur, quam posteà cùm in Asylo degeret. Quod verò ad tempus Detentionis suæ in Turre, & modum Fratris sui Necis, atque Emissionis suæ; satis sciebat illa omnia, tam clandestina fuisse, ut pauci admodùm, quæcunque tandem ei confingere liberet, arguere possent: Itaque libero prorsùs mendacio se uti posse. Quamobrem tersam *Perkino* & probabilem earum rerum Narrationem contexuit; jubens, ut ne hylum quidem ab eâ abscederet. Convenit etiàm inter eos, qualis Adolescenti Ratio reddenda esset, Peregrinationum suarum; miscendo multa vera, & quæ alii abunde testari possint, cum falsis, ad fidem faciendam; verùm cavendo semper, ut personæ, quam jam acturus esset, omnia congruerent. Instituit eum insupèr quomodò quæstiones quasdam captiosas, & tentantes, de quibus verisimile esset alios eum interrogaturos, evitaret. Verùm in hoc, eum indole propriâ, ita instar Anguillæ lubricum, & ad elabendum promptum repperit, ut Ingenio ejus & Dexteritati facilè confideret; Ideoque minùs in eo laboravit. Postremò, Animos ei, nonnullis in præsens præmiis, & ingentibus in posterum promissis addidit: Ante oculos illi proponens, opes & gloriam Regni, si res successissent; sin secùs evenissent, certissimum in suâ Aulâ refugium. Postquàm eum Documentis suis satis instructum perspexisset, cœpit secum cogitare, à quâ Cœli plagâ Cometa iste se primo ostendere deberet, & quo tempore. Constituit autem hoc fieri oportere, ab Horizonte *Hiberniæ*. Illic enim hujusmodi Meteorum potentem anteà emiserat Influxum. Tempus autem Apparitionis maximè opportunum fore, cùm *Rex Bello Gallico* implicaretur. Hoc autem satis noverat, quicquid à se profectum esset, suspicionibus obnoxium futurum. Ideoque si *Perkinus* continuò è *Flandria* in *Hiberniam* pergeret, ipsa se ei rei immiscere putaretur. Præterea, tempus nondum maturum erat, quod *Reges* duo tunc de pace tractarent. Itaque circumrotabat *Ducissa*, atque ut omnes suspiciones tolleret, & metuens eum diutiùs apud se retinere, (satis gnara, Arcana brevis ævi plerumque esse) clam eum misit in *Lusitaniam* cum *Dominâ Bramptonâ*, *Anglâ*, quæ illo tempore in *Lusitaniam* navigavit: unâ cum Homine fido ex Famulitio proprio, qui facta ejus sedulò observaret; ubi morari eum voluit, donec nova Mandata ab eâ acciperet. Interìm non omisit ea parare & instruere, quæ adventum ejus acceptiorem, & magis prosperum redderent, non solùm in *Regno Hiberniæ*, verum etiàm in Aulâ *Galliæ*. In *Lusitaniâ* circiter annum unum mansit: quo tempore *Rex* HENRICVS (ut jam dictum est) Comitia sua convocaverat, & Bellum *Gallis* apertè indixerat. Jam itaque Signum benevolum regnare, & Constellatio advenisse visa est, sub quâ *Perkinus* oriri deberet. Itaque mandata à *Ducissâ* accepit, ut in *Hiberniam*, sine morâ, proficisceretur, secundum quod primo destinaverat. In *Hiberniâ* ad urbem de *Corke* appulit. Postquam illùc venisset (si quis propriæ Relationi & Confessioni, quam posteà exhibuit, credere velit) *Hiberni* eum satis splendidè vestitum reperientes, ad eum undique frequentes convolarunt, ei imponentes, quod *Dux Clarentiæ* esset, Idem qui anteà apud illos manserat;

rat; & posteà mutatâ opinione, quod Filius esset Nothus *Ricardi Tertii*; postremò, hanc etiam opinionem aspernati, eum pro certo, *Richardum Ducem Eboraci*, Filium secundo-genitum *Edwardi Quarti*, esse volebant, & affirmabant: Se verò (aiebat) ista omnia (pro virili) abnegasse, & Jusjurandum, tactis *Evangeliis* obtulisse, quod ipse nihil tale esset: donec in fine, vi quadam ad quicquid illi vellent agnoscendum eum adegissent, unde jusserunt eum bono animo esse, & sine metu. Sed reverà compertum est, quod ipse statim ab Adventu suo in *Hiberniam*, personam *Ducis Eboracensis*, in se susce-pisset, sibique, quibus potuit modis, Socios & Conjuratos adjunxisset: Adeò ut Literas expressas, ad *Comites Desmondiæ* & *Kildariæ* miserit, petens ut in auxilium suum properarent; Quarum Literarum Chartæ Orginales adhùc extant.

Circa idem tempus, *Ducissa* ad se pellexerat, unum ex servis *Regis* interioribus (cui nomen erat *Stephanus Frionus*) Secretarium *Regis* pro Linguâ *Gallicâ*; Hominem industrium, sed turbulentum, & *Regi* infensum. *Frionus* iste confugerat ad *Carolum Regem Gallum*, seque in ejus Famulitium insinuaverat, sub ipsum tempus, quo Bellum iner *Reges* apertè pullulare cœpisset. At *Carolus*, postquàm de Personâ, & Incœptis *Perkini* audivisset (satis ex sese promptus ad occasiones quascunque arripiendas, in Detrimentum *Regis Angliæ*; atque à *Friono* instigatus, & antè à *Ducissæ Margaretæ* Artibus allectus) statim misit quendam *Lucam*, unà cum *Friono* isto, (de quo diximus) tanquam Legatos ad *Perkinum*, qui eum, de *Regis Caroli* bono in eum animo, certiorem facerent; Quodque auxilia ei abundè mittere decrevisset, ad recuperandum *Regnum* suum è manibus HENRICI, Coronæ *Angliæ* Usurpatoris, & *Galliæ* Hostis: Invitans eum, ut ad se, in Regnum *Galliæ*, veniret. *Perkinus* se in cœlo jam collocatum existimabat, cùm à tanto *Rege*, tam honorificâ *Legatione*, accersitus esset: Atque amicis suis in *Hiberniâ* narrans, quomodo à Fortunâ ipsâ vocatus esset, quantáque spe ageret, continuò in *Franciam* navigavit. Cùm ad Aulam *Regis Galli* pervenisset, *Rex* magno cum Honore eum excepit, eúmque salutavit & appellavit per nomen *Ducis Eboracensis*, Hospitium & alia ei assignans, quæ magnum Principem decerent. Etiàm, quò magis ad Principis magni Imitationem accederet, Satellitium ei circundedit, cujus *Dominus Congressallus* erat Præfectus. Aulici etiàm (licet, apud *Gallos*, Ludos facere in proclivi non sit) ad *Regis* nutum se componebant; Satis gnari Rationes statûs ab eâ parte stare. Eodem quoque tempore nonnulli ex *Angliâ* viri primarij, ad *Perkinum* profecti sunt; *Georgius Nevillus*, *Johannes Taylerus* Equites Aurati; Et circiter centum alii: Et inter cæteros *Frionus* iste; Qui Fortunis *Perkini* se totum tradidit, & tunc, & diù post: Et reuerà ei fuit præcipuus Consiliarius, & ad omnia Instrumentum benè efficax. Verùm hæc omnia ex parte *Regis Galli* artificiosè tantum facta sunt, quò faciliùs HENRICVM ad pacem flecteret. Itaque à primo usque Thuris Grano, super Altare Pacis, apud *Bononiam* incenso, *Perkinus* veluti fumo abactus est: Attamen eum *Regi* HENRICO in manus tradere *Carolus* renuebat, (licet ab eo de hoc interpellatus) Honôris sui Gratiâ, sed eum liberum dimisit. Etiam, ex sua parte, *Perkinus*, Discessum suum

acceleravit,

celeravit, veritus ne subitò & occultò interciperetur. Itaque in *Flandriam* ad *Ducissam Burgundiæ* properavit, narrans se variis Fortunæ Fluctibus jactatum, ad ejus Aulam, veluti Portum securum, confugisse; Dissimulans prorsùs, se unquàm anteà illic mansisse, sed tanquàm jam primum se eò recepisset. Nec minùs ex alterâ parte, *Ducissa* ipsa, tanquàm rem novam, & miram, ejus adventum videri voluit; A Principio, egregiâ cum simulatione, verba injiciens, quod edocta fuisset, & prudentior facta, ab Exemplo *Lamberti Simnelli*, ne Merces adulterinas reciperet; Licèt (ut aiebat) etiàm de illo ipso *Lamberto Simnello*, ei non planè adhùc constiterit. Prætendebat autem, (verùm hoc semper fuit astantibus aliis) se contendere, ut *Perkinum Interrogationibus* satis captiosis tentaret, & implicaret, ut experiretur, num verus *Dux Eboraci* fuisset; Verùm quando Responsis suis, sibi magnoperè satisfactum fuisse affirmaret, tùm verò se quasi attonitam, & in Ecstasim raptam fingebat, propter mirabilem Adolescentis è periculis emersionem; eum amplexa, acsi è Morte in vitam rediisset: Atque argumentata, *Deum* qui modis tam miris, eum ab Interitu eripuisset, simul reservare eum constituisse ad prospera Fortunæ, & magnum aliquod Facinus. Quod verò ad ejus è *Franciâ* Dimissionem; nolebat eam interpretari, acsi Fraudes *Perkini Gallis* suboluissent, aut propter Neglectum aliquem; sed contrà, hoc pro signo certo astruebat, eum pro Viro aliquo magno habitum fuisse; Quoniam Caussæ ejus Destitutio, & Desertio, reverà tanti erat, ut si quis rectè animadvertat, pacem confecisset: Immolando scilicet Principis innocentis & calamitosi Fortunas, Utilitati & Ambitioni duorum potentium *Monarcharum*. Neque sibi *Perkinus* ipse defuit, aut Majestate & Comitate quâdam *Regiâ*; Aut promptis & appositis Responsis; Aut se benignum & gratiosum præbendo, Favorem ejus ambientibus; Aut Indignatione & vilipendio quodam modesto versus eos, qui de veritate Rerum suarum subdubitare videbantur; sed in omnibus mirabilitèr se gessit. Ita ut, non solùm apud Eminentiores constantèr creditum sit, eum verum fuisse *Ducem Richardum*: Quin & ipse, ex diuturnâ & assiduâ Simulatione, & mendacium sæpiùs narrando, versus ferè est, in habitum ejus rei, quam simulabat; quasi quæ fingeret simul & crederet. *Ducissa* igitur, tanquàm in re exploratâ, Honoribus plurimis *Perkinum* cumulavit, eum perpetuò Nepotem suum compellans, eique tribuens Titulum illum delicatum *Albæ Rosæ Angliæ*, & ad Corporis ejus custodiam, Satellites ei assignavit, ad numerum triginta Hominum, cum Bipennibus, tunicis variegatis, ex purpureo & cæruleo, indutos. Aulici quoque universi, & generaliter tam *Flandri*, quàm Peregrini, eum magno honore prosequebantur.

Hæc Nova veluti Fulgura & Tonitrua, in *Angliam* pervenerunt, *Ducem* scilicet *Eboraci*, pro certo vivere. Nomen autem *Perkini*, eo tempore, incognitum fuit; sed Rumores de *Duce Eboraci* tantùm volitârunt; Eum in *Hiberniâ* agnitum, in *Galliâ* venundatum, jamque in *Flandriâ* receptum & in magno Honore esse. Rumores isti plurimum prævalebant: Apud nonnullos quidem propter

ter Malevolentiam; apud alios propter Ambitionem; Apud aliquos propter Levitatem, & rerum novarum studium; Apud paucos fortassè propter Conscientiam, & Credulitatem: Apud plurimos autem propter Imbecillitatem Judicii; Et apud haud paucos propter obsequium, erga viros quosdam primarios, qui his Rumoribus in secreto favebant, eosque alebant. Neque magno post Intervallo, secuta sunt, hos Rumores Rerum novarum, Murmura & Scandala, contra Regem, & Regimen suum; quæ Infamiam ei inurebant, quod magnus esset Exactor, & Nobiles *Regni* deprimeret. Amissio *Britanniæ*, & Pax cum *Gallis* facta, neutiquàm Silentio prætermissa. Sed ante omnia injuriam urgebant, quâ *Rex Reginam* suam afficiebat, quod in ejus Jure non regnaret. Dicebant igitur, *Deum* jam tandem, Ramum Masculum *Familiæ Eboracensis* in Lucem produxisse, qui precariò regnaturus non esset, utcunque *Rex* Uxorem suam miseram Regno spoliaret. Nihilominùs, (ut fieri solet in iis, quæ apud vulgus fidem obtinent, quæque illi libenter audiunt) Famæ istæ ita invalescebant, ut Auctores, inter multitudinem Loquentium, caput conderent; Similes Herbis quibusdam serpentibus, quæ Radicem certam non habent; Aut vestigiis ultrò citróque impressis, quæ sequi non licet. Sed paulò post maligni isti Humores, in vlcus confluxerunt, atque occultò, in Viris aliquibus magnæ Dignitatis, veluti in partibus Nobilibus sedes repererunt. Quorum præcipui erant *Gulielmus Stanleius Hospitii Regis Camerarius*; *Dominus Fitzwalterus*; *Simon Mountfortus*, *Thomas Thwaitus*, Equites Aurati; cum aliis. Hi in occulto conjurârunt, promittentes se *Ducis Richardi* Titulum promoturos. Nihilominùs Nemo Conjuratorum apertè Fortunas suas periculo objecit, præter duos; nempè *Robertum Cliffordum* Equitem Auratum, & *Gulielmum Barleium*, qui duo in *Flandriam* trajecerunt, missi à Conjuratis in *Angliâ*, ut veritatem earum rerum, quæ in *Flandriâ* agitatæ sunt, diligenter inquirerent & explorarent; unà cum bonæ Pecuniæ Summâ, sed sub Conditione, ne eam distraherent, nisi illa, quæ ferebantur, vera esse, & sine fuco, perspicerent. Adventus *Roberti Cliffordi*, quod ex magnâ familiâ oriundus, & famâ celebratus esset, gratus supra modum *Ducissæ* erat. Quæ postquàm cum eo collocuta esset, eum in conspectum *Perkini* adduxit, cum quo Sermones crebrò conseruit: Adeò ut in fine, (sive à *Ducissâ* adductus, ut Conatibus suis faveret; sive à *Perkino*, ut fabulæ crederet,) rescripsit in *Angliam*, se Personam *Ducis Eboraci*, æquè nosse, ac suam propriam, atque proculdubiò Adolescentem istum verum esse *Ducem*. Hoc modo factum est, ut omnia hic in *Angliâ*, ad Defectionem & Seditionem spectarent; & Conjuratio foveri cœpit mutuo tractatu inter *Flandriam* & *Angliam*.

Rex, ex suâ parte, non dormiebat: verùm Arma sumere, aut copias cogere, adhuc intempestivum putabat; ne metum proderet, aut Idolo isti cultum nimium exhiberet. Attamen Portus *Regni* clausit, vel saltem Ministros præfecit, qui commeantes ultrò citróque observarent, & suspectos examini subjicerent. Quoad reliqua verò, fraudem fraude propellere elegit. Duo autem erant, quæ Animo destinaverat.

naverat. Unum, ut Imposturam *Perkini* omnium oculis subjiceret: Alterum, ut conjuratos inter se committeret. Ad Imposturam convincendam, duæ tantummodò patebant viæ; Prima, ut liquidò appareret, *Ducem Eboraci* reverà trucidatum fuisse: Altera, ut sive mortuus esset, sive vivus, *Perkinum* utcunque Impostorem esse omnibus constaret. Quantum ad primam, ita se res habebat. Quatuor tantum erant Testes, qui ex notitiâ propriâ de nece *Ducis Eboraci*, affirmare aliquid poterant; Ii erant *Jacobus Tirrellus*, qui à *Rege Richardo* Mandata de eâ re acceperat; *Joannes Dightonus*, & *Milo Forrestus*, Servi *Tirrelli*, Carnifices ipsi; & Capellanus *Turris Londinensis*, qui eos sepelivit. Ex quibus quatuor, *Milo*, & *Sacerdos* jam mortui erant. In vivis autem supererant solùm *Tirrellus* & *Dightonus*. Hos duos in Turre incarcerari jussit *Rex*, & strictè examinari, de nece Principum illorum Innocentium. Qui duo Confessionem exhibebant (ut *Rex* ipse publicabat) per omnia consentientem, in hanc sententiam: Nimirùm, *Regem Richardum*, primò mandata dedisse *Brackenburio*, *Locum-tenenti Turris Londinensis*, ut Principes interficeret, eum autem munus illud recusasse: Itaque *Richardum* similia mandata *Jacobo Tirrello* renovasse; Nempe ut Claves *Turris* à *Locum-tenente* reciperet, in unam noctem, ad obeunda *Regis* jussa specialia: *Tirrellum* igitur, noctû, se ad *Turrim* contulisse, unà cum duobus Servis prænominatis, quos ad Facinus delegerat: *Tirrellum* ipsum, in imo Graduum mansisse & servis suis Negotium commisisse, ut illi homicidium patrarent: Illos autem, in lecto decumbentes Principes, suffocasse; Quo facto, *Dominum* suum vocasse, ut Corpora mortuorum nuda, quæ idcircò exposuerant, videret: Posteà verò, Principes in Terram defossos sub Gradibus fuisse, & Acervum Lapidum in Fossam injectum: Quando verò ad *Richardum Regem Tirrellus* retulisset Mandatum suum jam peractum esse, eum magnas eidem gratias egisse, locum solummodò sepulturæ eorum improbasse, quod vilis nimiùm esset, cùm è *Rege* nati essent: Unde nocte aliâ, ex mandato *Regis*, per *Capellanum Turris*, corpora eorum translata fuisse, & alio loco sepulta; qui (per mortem *Sacerdotis* paulò post defuncti) penitùs incognitus esset. Hanc examinationum earum fuisse Summam in vulgus publicatum est. *Rex* tamen HENRICUS, ipsarum Examinationum, & Confessionum luce, in nullis suis Declarationibus, quas edidit, usus est: unde (probabile est) eas negotium reliquisse obscurum, & perplexum. Quantum verò ad *Jacobum Tirrellum*, ei caput paulò post abscissum est, in Turre ipsâ, propter alia læsæ Majestatis crimina. *Joannes* autem *Dightonus* (qui, ut videbatur, ad Regis votum optimè locutus est) statim liber dimissus est; atque hujus Traditionis evulgandæ principale erat Organum. Itaque quantò hoc prius Testimonium, & probationis Genus, magis nudum & jejunum apparebat, tantò majorem adhibuit *Rex* diligentiam, in posteriore enucleando; De Vitâ scilicet, & Vestigiis *Perkini*. Ad hunc finem, in diversas partes, præcipuè autem in *Flandriam*, nonnullos secretos & industrios Exploratores misit; Alios, quasi ad *Perkinum* confugissent, eique adhærere constituissent: Alios autem, sub variis aliis prætextibus; Qui omnes speciales quasque Circumstantias & Eventus rimarentur, circa

Perkini Parentes, Natalia, Personam, Peregrinationes; ut verbo dicamus, qui Diarium conficerent, ejus Vitæ, & Factorum. Hos Exploratores suos liberalitèr Pecuniis instruxit, ut Homines, qui notitiam hujusmodi rerum haberent, ad se traherent, eosque remunerarentur; dans etiam eis in Mandatis, ut quæ repererant sibi subindè significarent, & nihilominus in Inquisitione pergereut. Et perpetuò evocante alium alio Nuncio, novos Homines adjunxit, ubi Negotii Ratio hoc postulabat. Alios autem emisit cum interioribus Mandatis, & clariore Consiliorum suorum participatione, qui in rebus, quas Interruptionem, & Dissipationem Incœptorum *Perkini*, struebat, operam navarent. His commissum est, ut se, in familiaritatem eorum, qui à partibus *Perkini* stabant in *Flandriâ*, penitùs insinuarent; eoque modo expiscarentur, quos jam Socios, & Consiliorum Participes, illi sibi asciviffent, tam hîc in *Angliâ*, quam foràs, & quousque singuli eorum, de se, fidem aut pignus dedissent; Quosque insupèr tentare, & allicere, in animo haberent. Neque de Personis tantummodò, ut inquirerent, sed etiàm de Actionibus, Spe, & Machinamentis *Perkini*, & *Conjuratorum*, quantum fieri posset, se informarent. Hi Exploratores, pro fidelioribus habiti, (aut saltem ex his aliqui) secretiora Mandata receperunt, ut principales *Perkini* Amicos, & Servos, occultè ab eo abalienarent, & averterent; proponendo & intimando eis, quam futili & debili Res ejus niterentur fundamento, & quàm prudente, & potente cum *Rege* illis res essent, eosque *Regi* reconciliarent, veniâ promissâ necnon præmiis, prout mererentur. Ante alios autem omnes ut constantiam *Roberti Cliffordi* invaderent & subruerent, eumque ad *Regis* partes, si possent, traherent; Cùm ille Vir intima Arcanorum adversæ Partis optimè nosset; Quique, si eas Partes deseruisset reliquos, maximè deterrere, & mutuis suspicionibus implere posset.

Mirum etiam quiddam traditur, *Regem* nimirùm Sylvâ immani suspicionum circundatum, & involutum, neque cui fidem haberet, satis certum, cum *Confessoribus* & *Capellanis* complurium Virorum primariorum, secretò egisse, ut ex iis de Consiliis Adversariorum suorum edoceretur: Quinetiam, quò Exploratoribus suis transmarinis, plus fidei apud Exteros conciliaret, *Regem* sæpiùs jussisse, illos ipsos Exploratores, inter cæteros suos Hostes, pro more illis temporibus, usitato, in *Templo Divi Pauli*, nominatim diris devoveri. Isti autem utriusque generis Exploratores, officio suo tam diligentèr perfuncti sunt, ut *Rex Perkini* licet vivi Anatomiam jam reciperet, & simul de plurimis in *Angliâ* Conjuratis benè informatus esset, atque alia insupèr Mysteria ei essent revelata. *Robertus* autem *Cliffordus*, imprimis in *Regis* partes attractus fuit; atque ad res *Regis* promovendas jam factus est Minister industrius, & officiousus. *Rex* igitur (diligentiæ suæ proventum largum metens, & de plurimis rebus, quas eum scire interest

erat

erat, amplitèr informatus) primò per universum *Regnum*, Relationes de Imposturâ & præstigiis *Perkini*, cùm omnibus, quæ eò spectabant, fusè satis & plenè, divulgavit, & sparsit. Hoc autem fecit, non per Edictum (quandoquidem Examinationes nondùm essent perfectæ, ideòque magis & minùs recipere possent) sed per Famas Aulicas, quæ ut plurimum altiùs penetrant, quam Edicta Typis excusa. Tempestivum quoque jam putavit, *Legationem* in *Flandriam* mittere, ad *Archi-Ducem Philippum*; cum eo acturam, ut *Perkini* causam desereret, ipsumque è Territoriis suis dimittere vellet. In hac *Legatione* usus est *Rex* operâ *Edwardi Poyningi*, *Equitis Aurati*; & *Gulielmi Warhami*, *Equitis* itidem *Aurati*, & *Juris Canonici Doctoris*. *Archi-Dux* tum in minore Ætate erat, & à Consiliariis suis regebatur; In quorum præsentiâ *Legati* Mandata sua declarârunt, & *Warhamus* in hunc modum locutus fertur.

DOmini mei; Rex *noster ægrè admodùm fert, quòd cùm* Anglia *&* Ducatus *vester* Burgundiæ, *habiti sunt tandiù, instar Mariti & uxoris, jam Regio ista vestra, veluti Scena facta sit, super quam vilis Præstigiator Partes* Regis Angliæ *ageret; Non solùm ad* Celsitudinis *suæ Molestiam & Dedecus, verùm etiàm in Contumeliam & Opprobium, quotquot sunt;* Regum *&* Principum. *Adulteratio Imaginis* Regis *alicujus, in Monetâ suâ, capitale, omnium Legum consensu, judicatur: Verùm,* Regis *vivi Imaginem, in personâ suâ adulterare, super omnia Imposturarum crimina meritò Palmam fert; Nisi fortè excipi debeat, Impostura* Mahometi *alicujus aut* Antichristi, *qui Majestatem divinam æmulârunt.* Rex *Dominus noster, meliora de Concilio hoc gravissimo ominatur, quam ut credere possit, aliquem ex vobis, hac fabulâ captum esse; (etsi fortassè Passio alicujus Personæ particularis vos aliquatenùs inflectere possit;) Res ipsa per se tam est incredibilis. Ut testimonia omittam, de morte* Ducis Richardi, *quæ* Rex *Instrumentis Authenticis descripta habet (quoniàm ea in potestate Regis propriâ esse quispiam putare possit) res ipsa pro se loquatur: Rationi enim & Argumentis Nemo imperat. An fieri posse creditis, ut* Richardus Tertius, *Animam suam damnare, & Nomen suum maculare, tam nefando Homicidio vellet, absque tamen ullo rerum suarum in melius profectu? Aut etiam existimare potestis, Homines Sanguinarios (qui Carnifices ei erant) in medio Facinoris, ad misericordiam conversos? Cùm contrà in Feris ipsis, nec minùs in Hominibus Ferina Natura, primus Sanguinis Gustus, eos magis in furorem agere & rabiosos reddere soleat?*

Post nonnihil Temporis, ad deliberandum, interpositum, *Legati* hoc breve Responsum tulerunt.

ARchi-Ducem *in* HENRICI *gratiam, nullatenùs* Duci Eborici *prætenso, auxilia aut favorem præstiturum, sed in omnibus, Amicitiam, quæ ei cum* Rege *erat, conservaturum. Quatenùs verò ad* Ducissam Dotariam, *illam in Terris Dotis suæ, plenam habere potestatem: Ideoque in manu* Archi-Ducis *non esse, quo minùs re suâ pro Arbitrio suo utatur, eam impedire.*

REx, post reditum *Legatorum*, neutiquàm sibi hoc Responso satisfactum esse judicavit. Satis enim sciebat, Dotem Matrimonialem, nihil quod absoluti Imperii esset, (quale est Copiarum Administratio,) secum transferre. Quin & *Legati* disertis verbis ei retulerunt, *Ducissam* in Concilio *Archi-Ducis* magnâ Auctoritate pollere: Et quod utcunque *Archi-Dux* ad res *Perkini* connivere tantùm simularet, secretò tamen ejusdem Incœpta promoveret. Itaque (partim Animum explere cupiens, partim Rationibus politicis inductus) statim *Burgundos* omnes è Regnis suis exulare jussit, tam Homines, quam Merces ipsorum; Mandans Subditis suis, (& nominatim Mercatoribus vulgò vocatis Adventurariis) qui *Antuerpiæ* residebant, ut statim domum redirent: Emporium (quod plerunque pannos *Anglicos* sequebatur) *Caletum* transferens; Omne etiam commercium in futurum cum *Burgundis* interdicens. Hoc *Rex* faciebat, partim ut nihil Honore suo indignum fieri permitteret; qui haud parùm perstringi posset, si quis ad Coronam *Angliæ* Prætensor, eum ex tam propinquo lacesseret; atque interim ipse cum Natione, in quâ Prætensor ille se ostentaret, amicitiam non interrumperet. Sed simul prudentissimo Consilio secum reputabat, subditos *Flandriæ* tanta lucra ex Commercio *Anglorum* percipere, ut, eo Interdicto publicato, citò tædio Rerum *Perkini* affici possint: Quodque Tumultus *Flandriæ*, tam recentes & graves fuissent, ut Principi Populum irritare intempestivum esset. Nihilominus, *Archi-dux*, quasi per Talionem quandam, *Anglos* etiàm è *Flandriâ* exulare jussit: In quo, si quis rem rectè introspiciat, solummodò actum agebat.

Rex benè jam & certò informatus, quod spes *Perkini*, magis à Conjuratis intra *Angliam*, quam ab Armis transmarinis, penderent, judicabat Remedium Mali eò optimè applicari, ubi Fomes Morbi erat; Itaque consultissimum existimavit in Judicium adducere, præcipuos aliquos ex conjuratis in *Angliâ*; unde & malignos Humores in *Angliâ* expurgaret, & spes in *Flandriâ* ebullientes redderet tepidiores. Jussit itaque apprehendi (eodem quasi temporis momento) *Joannem Ratcliffum* Dominum *Fitz-waterum*, *Simonem Mountfortum*, *Thomam Thwaitum*, Equites Auratos; *Guilielmum Daubeneium*, *Robertum Ratcliffum*, *Thomam Cressenorum*, & *Thomam Astwodum*. Hi omnes, læsæ Majestatis impetiti, convicti, & damnati; quod *Perkino* adhæsissent, eique Auxilia polliciti essent. Ex his, *Dominus Fitz-waterus Caletum* transvectus est; ibique arctè custoditus, spe etiam vitæ ei factâ, donec paulò post, (aut

 impati-

impatiens custodiæ, aut astu proditus) cum custode suo de fugâ egisset, unde statim decollatus est. At *Simoni Mountforto*, *Roberto Ratcliffo*, & *Guilielmo Daubeneio*, immediatè post Sententiam in eos prolatam, capita abscissa sunt. Cæteris gratia facta est, tam *Clericis*, quàm *Laicis*; inter quos fuerunt duo *Fratres Dominicani*; Nec-non *Guilielmus Worsleius*, *Ecclesiæ D. Pauli Decanus*: *Clerici* autem, Examinationem quidem subierunt, sed in Judicium publicum adducti non fuerunt.

Camerarius Hospitii Regii, illo sanè tempore, intactus permansit: Sive quod *Rex* Humores varios simul movere metuerit, more *Medicorum* prudentium, qui caput ultimo loco expurgant; Sive quod *Cliffordus* (ex cujus Literis plurima de Conjuratis *Rex* didicerat) hanc partem in adventum suum, ut rem maximi meriti, reservârat; *Regi* tamen interim significans, suspicari se aliquos ex Potentioribus, huic Conjurationi nomina dedisse; de quâ re *Regi* coràm satisfacere in animo haberet.

In *vigiliâ omnium Sanctorum*, decimo autem *Regis* Anno, Filius *Regis* secundo-genitus HENRICUS, *Dux Eboraci* creatus est; Et simul, tam *Dux* ipse, quàm alii complures Nobiles, Equites Aurati, & Generosi Eminentiores, in ordinem *Equitum de Balneo*, pro ritu usitato, cooptati sunt. Crastino *Epiphaniæ*, *Rex* à *Palatio* suo *Westmonasterii* (ubi *Festum Nativitatis Domini* celebraverat) ad *Turrim Londinensem* se contulit; Hoc fecit, simul ac audiisset *Cliffordum* (in cujus sinu aut capsulâ plurima *Perkini* Arcana reposita erant) in *Angliam* appulisse. Mansio autem *Regis* apud *Turrim* eo consilio delecta est, ut si *Cliffordus* ullos ex Potentioribus accusaret, possint illi sine suspicione, aut strepitu, aut Mandatis hùc illùc mittendis, statim comprehendi; Cùm tam Palatium, quàm Carcer, unicâ muri cincturâ clauderentur. Post diem unum aut alterum elapsum, convocavit Concilium secretum, & electum, atque *Cliffordum* ad conspectum suum admisit: Qui primò pedibus *Regis* advolutus, humillimè ejus veniam & gratiam imploravit; quam *Rex* ei tunc non gravatè concessit, etsi occultò anteà securitatem de vitâ suâ accepisset. Tum jussus, ut quæ sciret referret, inter complures alios (ex motu proprio, neutiquàm interrogatus) *Guilielmum Stanleium Camerarium* impetivit.

Rex ad nomen hujus Viri prænobilis visus est obstupescere, ac si de Prodigio aliquo miro ac formidabili nuncium accepisset. Fieri ne posse, ut vir, qui eum tanto officio obligasset, quale fuit, Vitam ejus servasse, & Coronam capiti imposuisse; Vir qui tam splendidâ & copiosâ fortunâ, frueretur, favore ejus, tam Opibus, quàm Honoribus auctus; Vir, qui etiàm tam propinquo Affinitatis gradu devinctus esset, cùm *Frater* ejus germanus *Matri Regis* matrimonio junctus esset; Denique vir, cujus fidei *Rex* personam suam commiserat, eum constituendo *Camerarium* suum; ut Vir iste, adhùc apud *Regem* gratiâ florens, nec ullo modo gravatus, nec etiàm metu aliquo perculsus, sibi infidus esset? *Cliffordus* jussus est, ut iterùm atque iterùm, Capita Accusationis suæ adversus *Stanleium* recenseret: Admonitus subindè, ut in re tam incredibili, & quæ tantum Virum impeteret, veri-

veritatis limites nullo modo excederet. At *Rex* videns moderationem & constantiam ejus, in iis quæ affirmabat asserendis absque Hæsitatione aliquâ aut vacillatione, & cum iis protestationibus quæ decebant; Cùm etiàm Testimonium suum, Vitæ & Animæ suæ periculo, se defensurum reciperet, eum semoveri jussit; Et multùm priùs questus, de Fortunâ suâ apud Consilium, mandavit, ut *Stanleius* in Cubiculo ejus proprio, intra *Turrim Quadratam*, ubi priùs mansetat, custodiretur. Die autem sequente examinatus est *Stanleius* à Consiliariis. In Examinatione suâ, nihil ferè eorum, quæ objiciebantur, negavit, neque Delictum suum magnoperè excusare aut extenuare conatus est. Ita ut (haud satis prudentèr) dum culpam suam elevare speraret ingenuè confitendo, ita rem in liquido ponebat, ut ad condemnationem suam sufficeret. Opinio erat, eum multùm superioribus Meritis suis confisum, atque Intercessioni *Fratris* ejus. Verùm iis adjumentis præponderabant complura, quæ contra eum faciebant, & in *Regis* Ingenio & Animo prædominabantur. Primò Meritorum ejus Exuperantia: Etenim *Regibus* grata est Meritorum mediocritas, quibus Præmia paria esse possint. Deinde, Apprehensio Potentiæ ejus; Subiit enim *Regem* ea Cogitatio, ab eodem qui ipsum extulisset, periculum sibi imminere, nè rursùs dejiceretur. Tertiò, Confiscationis magnæ Expectatio; Etenim, omnium *Regis* Subditorum *Stanleius* erat ditissimus; quod posteà patuit, inventis, in *Castello* suo de *Holt*, quadraginta Millibus Mercarum in Pecuniis Signatis, & vasis Aureis & Argenteis, præter Jocalia, Supellectilem lautam, Pecorum Greges & Armenta, & alia Bona mobilia, ingenti copiâ. Quod verò ad Reditus ejus attinet in Terris & Feudis, illi ad tria Millia Librarum, antiqui censûs, annuatim ascendebant; pro ratione temporum illorum, res mira, & fere inaudita. Postremò Temporis ipsius Conditio; Si enim *Rex* à metu, quoad statum proprium, planè immunis fuisset, verisimile est *Regem Stanleio* vitæ gratiam fuisse facturum: Verùm impendente tam atrocis Rebellionis tempestate, securitati suæ consulere necesse habuit. Itaque post sex Hebdomadarum spatium elapsum, (quam moram *Rex* honorificè interposuit, tam ut Fratris Intercessioni spatium daret, quàm ut palàm fieret, se non sine conflictu quodam Animi ad hoc compulsum,) altæ Proditionis condemnatus est, & statim post decapitatus.

Attamen usque ad hodiernum diem, incertæ memoriæ est, tam crimen ipsum hujus prænobilis Personæ, propter quod morte mulctatus est; quam caussa Defectionis suæ à *Rege*, & infensi sui erga *Regem* animi. Casus ejus talis fuisse perhibetur; Quod scilicet, in Colloquiis suis cùm *Roberto Cliffordo* dixisset; *Se, si exploratum sibi esset, Adolescentem illum, verum fuisse Edwardi Quarti Filium, nunquàm contra eum arma gesturum.* Casus iste videtur, primo intuitu, paulò durior; tam propter Particulam conditionalem, quàm propter verba reliqua. Sed quantum ad Clausulam illam conditionalem videntur *Judices* illius temporis (qui viri fuerunt in Legibus apprimè eruditi, quorumque tres primarii à Concilio sanctiori *Regi* erant) censuisse, periculosam admodùm rem futurum, si Conditionalia admitterentur ad verba Proditoria qualificanda: Fore enim, ut cui-

vis

vandam; contrà tamen, satis diu moratum esse, ut de vità *Rex* periclitaretur. Nihilominùs, cùm nihil haberet, Accusatione in eum dignum, eum Honoribus suis frui, usque ad præcipitium istud extremum permisit.

Post eum factus est *Camerarius Hospitii Regis Ægidius Dominus Daubencius*, Vir magnæ prudentiæ & fortitudinis; Quæ Virtutes magis in eo enituerunt, quòd simul humanus fuerit, & moderatus.

Invaluerat Opinio, quod *Robertus Cliffordus* (qui jam factus erat veluti Delator *Regius*) etiàm ab initio fuisset Emissarius & Explorator *Regis*; & quod in *Flandriam* confugisset non sine *Regis* notitià & consensu. Verùm hoc minùs est probabile; tum quia nunquam Mensuram illam gratiæ apud *Regem* recuperavit, quà ante discessum suum fruebatur; tum præcipuè, quia Delatio ejus circa *Stanleium* (quod ei pro maximo Merito erat) minimè processit ex iis quæ in *Flandrià* didicerat, sed ei res illa ante Discessum suum ex *Anglià* innotuerat.

Supplicium *Stanleii* & cæterorum (præcipuè verò *Stanleii*, qui Robur fuerat Partium) & Defectio *Cliffordi*, qui omnium erat apud Rebelles intimus, *Perkini* & Conjuratorum incœpta, miris modis turbavit, tam metum injiciendo, quàm Suspiciones, & Diffidentiam; Adeò ut jam, instar Arenæ essent sine calce, malè inter se cohærentes; præcipuè qui ex *Anglis* essent: Qui jam attoniti, se mutuò obliquè intuebantur; incerti, quis Partibus suis fidus esset, quis secùs: sed existimabant planè *Regem*, partim præmiis inescando, partim Arte irretiendo, omnes, qui alicujus essent pretii, in suas partes tracturum. Et reverà factum est, ut plurimi sigillatim recederent, alii post alios. *Barleius* (qui unà cum *Cliffordo* missus fuerat) ex iis fuit, qui diutissimè in fide ergà Rebelles permansit, donec *Perkinus* ferè attritus esset; attamen etiàm *Regi* ad extremum reconciliatus est. Sed ruina hujus Viri magni, (*Stanleii* scilicet,) qui tantà gratià & auctoritate (ut credebatur) apud *Regem* floruerat; Atque Modus ipse quo *Rex* Negotium illud tractavit, unde liquidò patebat, Inquisitionem occultam ei diù antequàm in judicium adductus fuisset incubuisse; simul & Caussa, propter quam supplicio affectus est, quæ vix alia fuit, quàm quod affirmâsset, *Titulum familiæ Eboracensis Titulo familiæ Lancastrensis fuisse potiorem*; In quo Casu omnes ferè includebantur, saltem quoad opinionem internam. Hæc omnia (inquam) res fuerunt incredibilis Terroris universis Regis servis & Subditis; Adeò ut nemo ferè tutum se reputaret: Quinetiàm eò res processerat, ut vix sermones inter se conferere Homines auderent, sed universalis cunctos invaderet Diffidentia; Ex quo factum est, ut *Rex* magis absoluto certè, sed minùs tuto Imperio frueretur: *Nam, Sanguis in Interiora fluens, & vapores intus conclusi, opprimunt & suffocant magis.*

Hinc orti sunt innumeri famosi Libelli (qui Libertatis sermonis cohibitæ Eruptiones sunt, & Seditionum quasi Femellæ) infinita in *Regem*, & aliquos ex Consiliariis suis intimis, Scandala & Invectivas ejaculantes. Pro quibus componendis & spargendis, post multam & diligentem Inquisitionem, quinque tantum tenuis conditionis Homines apprehensi sunt, & morte mulctati.

Rex intereà res *Hiberniæ* non neglexit: Is enim Ager erat, in quo

Fungi

Fungi illi (qui nocte unà se attollunt) maximè vigere solebant. Misit igitur ex *Angliâ* (quò res suas in eo Regno melius componeret & stabiliret) utriusque Togæ Delegatos: *Priorem* nempè de *Lanthony*, ut *Cancellarii* munere ibi fungeretur; & *Edwardum Poyningum* Equitem Auratum, cum Copiis Militaribus, & Potestate Imperatoriâ; Atque unà Diploma dèdit, Auctoritatem in eum conferens *Locum-tenentis* sui, in Regimine Civili; In quâ Clausula erat, *Ut etiam Kildariæ Comes, tunc Hiberniæ Deputatus ei pareret*. Verùm *Hiberni* agrestes (qui maximè deliquerant) more suo, in Sylvas & Paludes fugerant: Quique in pacato *Hiberniæ* similis Criminis conscii sibi erant, ad eos se receperunt: Adeò ut *Poyningus*, erga Erraticos *Hibernos*, Erraticam quandam Expeditionem suscipere compulsus fuerit: In quâ, propter Montes & Saltus, parum profecit: Quod (sive ex Melancholiâ quâdam suspiciosâ quod res ei malè successerunt; sive ut Conatus suos ab infamiâ vindicaret) imputari prorsùs voluit favori, quo *Comes Kildariæ* secretò Rebelles prosequebatur: Levissimâ quaque suspicione, locum habente in eum, propter *Kildariæ Comitem* illum qui *Lamberto Simnello* adhæserat, & in *Prælio Stokensi* occubuerat. Itaque *Comitem* comprehendi jussit & in custodiam dari, eumque in *Angliam* misit; qui examine debito facto, ita se purgavit, ut in Munus pristinum *Deputati Hiberniæ* restitutus fuerit. Sed *Poyningus* (quò Meriti sui, in Rebus Bellicis, exilitatem, Actis pacis, compensaret) *Parlamentum* convocavit: In quo Lex lata est illa memorabilis, quæ etiam hodiè *Lex Poyningi* vocatur: per quam, *Statuta Angliæ* universa, etiam in *Hiberniâ*, recipi & obtinere sancitum est. Anteà siquidem *Hibernos* minimè obligabant; neque similitèr ullum Statutum in *Angliâ* ordinatum, post tempora illa, scilicet Annum decimum *Regis*, *Hibernos* obligat.

Circa hoc tempus cœpit in *Rege* notari, Inclinatio illa, quæ posteà à consiliariis & Ministris pravis excitata & aucta, Macula planè facta est Regiminis sui. Illa erat Industria & Artes, pecunias à subditis suis emungendi, per Mulctas & Forisfacturas ex Legibus Pœnalibus: Id quod Hominum Animos magis hoc tèmpore perculsit, quoniàm facile erat cernere, hoc in Ingenio *Regis* penitùs insitum fuisse, cùm nullæ eum premerent Rei pecuniariæ angustiæ; sed contrà, Thesauro ubertim abundaret. Etenim, Pecunias à *Gallo* propter Pacem nupèr receperat; à Subditis item eæ, quæ nomine *Benevolentiæ* collatæ fuerant, solutæ jam erant. His Casualia amplissima, ex confiscatione *Stanleianâ*, accesserant; præter alia Lucra diversa. Primus Casus in hoc genere memorabilis, fuit ille *Guilielmi Capelli*, *Equitis Aurati*, *Aldermani Civitatis Londinensis*: Qui vigore diversarum Legum Pœnalium mulctatus est, ad Summam bis mille & Septingentarum Librarum; Et pro mille Sexingentis libris, cum *Rege* transegit: A quo tamen *Capello*, diù post, *Empsonus* novas pecunias extorquere annisus est; idque fecisset, nisi *Rex*, sub ipsum tempus, mortuus fuisset.

Æstate sequente *Rex*, ut Matrem suam consolaretur, quam semper unicè dilexit & reveritus est; atque ut fidem apud omnes faceret, Severitatem contra *Stanleium* (quam imposuit ei Necessitas, & Ratio statûs) nihil prorsùs Amori suo, erga *Thomam* Fratrem ejus, detraxisse; profectus est, ad *Lathamam*, ut cum *Matre* & *Comite*,

Comite, hilares aliquos ageret dies; ibique moram nonnullam fecit.

Durante adhuc hâc *Regis* profectione, *Perkinus* videns tempus & moram, quæ (dum Incœpta sua occulta fuissent, nec in lucem prodiissent, & in *Angliâ* satis prosperè successissent) rebus suis conducebant; nunc vicissim, cùm Consilia sua patefacta essent, contra eum potiùs facere (propterea quod cùm Res in declivi positæ sint, non facilè sustinentur, aut sistuntur, absque novo impetu) constituit fortunam suam, per novam aliquam, in Angliam ipsam, Impressionem, experiri; spem adhùc ponens in populi Inclinatione, & Favore, erga *Familiam Eboracensem*, At Corpus illud Vulgi, neutiquàm similibus Artibus tractari oportere, ac Personas eminentes, judicabat. Sed nullum aliud Affectuum vulgi Experimentum capi rectè posse, quam Vexillo in Campis expanso. Delegit autem, ex locis, in quibus Invasio fieri deberet, Oras *Cantii*.

Intereà verò *Regis* Prudentia & Providentia, ad tale Opinionis & Famæ Culmen ascenderunt, ut quicquid prosperè evenerat, de industriâ, & ex composito, ab eo factum esse, existimaretur. Itaque creditum est, etiàm hunc particularem *Perkini* de *Cantio* invadendo conatum, *Regi* prævisum & præcognitum fuisse. Ideóque, quò faciliùs *Perkinum* in *Cantium* alliceret, eum in partes *Septentrionales* procul Profectionem suscepisse: Luctatorum more, latus apertum *Perkino* ostendendo, ut irrueret, & incautè dejiceretur; cùm *Rex* eam *Cantii* Provinciam, jam anteà sibi fidam, & erga se benè animatam, effecisset.

Perkinus autem, eo tempore, Colluviem quandam, ex omnibus Nationibus, collegerat: Nec numero certè, nec Animis aut Fortitudine contemnendam: Sed qui tali essent Ingenio & Fortunâ, ut non minùs Amicis quam Hostibus essent, formidabiles: Cùm plurimi eorum, ex-leges essent, & facinorosi, quique ex rapto vivere solerent. Hos in naves imposuit, iisque comitatus *Sandwicum* & *Dealam* Oppida Provinciæ *Cantii*, circa *Mensem Julii* appulit.

Illic Anchoras jecit, atque ut animos Plebis tentaret, aliquos ex suis in littus exposuit, multa jactando de Copiis, quæ præstò essent, statim subsecuturis. At Populus *Cantii* (cùm satis perspexissent, in Copiis *Perkini*, neminem comparere ex *Anglis* melioris notæ, sed Exteros tantùm, eosque infimæ Conditionis Homines, ac ferè Latrones, longè magis idoneos, ad oras maritimas depopulandas, quam ad Regnum Domino suo recuperandum) ad primarios *Cantii* viros se contulerunt; studium suum & fidem versus *Regem* professi, & operam suam ultrò offerentes, & præcipi sibi petentes, quibus modis *Regi* maximè utiles esse possint. Primarii illi Viri, consilio inter se habito, jusserunt, ut Copiæ nonnullæ, numero haud exiguo, se circa Littora ostenderent; aliquæque ex ipsis Copias *Perkinianas* signis allicerent, tanquàm se cum illis conjuncturæ: Aliique nonnulli, à Littore se in Interiora recipere & aufugere simularent, quo *Perkinum* ad Homines suos in terram exponendos animarent; At *Perkinus* (qui in partibus *Regis* agendis jam peritus, aut fortassè à *Friono* Secretario instructus, didicerat Milites imperio parentes, primò stare, posteà ordine incedere, Rebelles contrà confusè omnia agere & miscere) omnia sedatè & sine tumultu agi, observans, rem in duriorem

duriorem partem interpretabatur. Itaque quo erat Ingenio subdolo, pedem è Navi movere noluit, priusquàm omnia in tuto videret. Quamobrem, Copiæ *Regis* animadvertentes, se plures allicere non posse, quam eos qui primò in terram expositi fuerant, Rebelles statìm adortæ sunt, & consciderunt, priusquàm in naves se recipere potuissent. Quâ pugnâ, (præter occisos, & eos qui fugâ se eripuerunt) capti sunt circiter centum quinquaginta Homines: Quos omnes (quoniàm *Rex* judicabat, Morem illum paucos ad Terrorem reliquorum supplicio afficiendi, melioris notæ Hominibus competere; verum fæcem Populi protinùs internecioni dandam, præsertim in principio Rebellionis; Simúlque animo prospiciens, Copias *Perkini*, posthàc, ex Colluvie & Sentinâ Hominum projectorum, compositas iri) in patibulo suspendi jussit, ad majorem terrorem ejusmodi Nebulonibus incutiendum. Omes *Londinum* perducti sunt funibus utrinque alligati, ut Equi in Plaustro, & morte affecti, alii *Londini* & *Wappingi*, alii circa Oras Maritimas *Cantii*, *Sussexiæ*, & *Norfolciæ*, ut loco Signorum Nauticorum & Laternarum essent, quæ *Perkini* Asseclas à Littoribus *Angliæ* absterrere possent. *Rex*, cùm primùm de Rebellium in *Cantium* impressione, certior factus fuerat, profectionem suam abrumpere cogitavit; Sed proximo die, nuncio accepto, quod partìm devicti, partìm fugati fuissent, Iter suum continuavit; & *Richardum Guilfordum* Equitem Auratum in *Cantium* misit; Qui populum convocans, eos, (ex parte *Regis*) Laudibus cumulavit, quod non solùm in fide permansissent, sed operam suam tam promptè & prudentèr præstitissent; atque universis gratias egit, præmia etiam aliquibus privatim pollicitus.

Decimo sexto *Novembris*, Anno autem *Regis* undecimo, Electio *Servientium ad Legem*, in Ædibus *Episcopi Eliensis* celebrata est; quâ novem in eum ordinem cooptati fuerint. *Rex* Solennitatem illam præsentiâ propriâ, & Reginæ suæ, honoravit; utpote Princeps qui sempèr Jureconsultes ornare & decorare consueverat: Id agens; Ut *Subditos Legibus suis, Leges autem Jure-consultis regeret & flecteret*.

Hoc etiàm Anno, Fœdus init *Rex*, cum principibus *Italis*, pro Defensione *Italiæ* contra *Gallos*. *Carolus* enim *Regnum Neapolitanum* subjugaverat, & paulò post amiserat; quasi per Somnium fœlix. Universam Longitudinem *Italiæ* pervaserat, nusquàm Arma expertus: Adeò ut verum esset, quod *Alexander Papa* dicere solitus est; *Gallos in Italiam venisse, cum Creta in manibus, quâ diversoria sua notarent, potiùs quam cum Armis, quibus pugnarent*. Etiam ipso Regno Neapolitano universo potitus est, gladium vix stringendo. Verùm statim post, tot & tantos Errores cumulavit, ut iis nulla fortuna, licet optima, par esse posset, *Barones Neapolitanos* Partium *Angeovinarum* minimè demeruit; sed præmia sua, pro Arbitrio quorundam Famulorum suorum, qui lucra captabant, dispersit. *Italiam* universam contra se excitavit, eò quod *Ostiam* cepisset, & tenuisset, & libertatem *Pisanorum* protexisset: Quæ suspicionem omnibus injecerunt, Ambitionem ejus ultra *Regnum Neapolitanum* extendere. Nimis properè Amicitiam cum *Ludovico Sforzâ* dirupit; qui reverà Claviger fuit, *Gallumque* introduxit, & exclusit. Nonnullas etiam Belli Reliquias, in *Regno*

Neapoli-

Neapolitano adhùc fumantes, extinguere neglexit. Postremò, quia *Italiam* sine oppositione pervaserat, Arma *Italorum* nimis despicere cœpit; Unde *Regnum Neapolitanum Italorum* Copiis minùs instructum reliquit. Ita ut, paulò post reditum ejus, universum *Regnum* ad *Ferdinandum Juniorem* defecerit, & *Gallos* expulerit. Nihilominùs *Carolus*, cum ingentibus Minis, & magno Copiarum Apparatu, novam Expeditionem in *Italiam* destinabat. Itaque ad instantiam *Statuum Italiæ* complurium (& maximè *Papæ Alexandri*) Fœdus ictum est, inter eundem *Alexandrum Papam*, *Maximilianum Romanorum Regem*, HENRICUM, *Regem Angliæ*, *Ferdinandum* & *Isabellam Reges Hispaniarum*, (ita enim in Tractatu Originali Nomina *Principum* illorum constanter collocantur) *Augustinum Barbadicum Ducem Venetiarum*, & *Ludovicum Sforzam Ducem Mediolani*; pro Communi defensione *Statuum* suorum singulorum. In quo Tractatu, licèt Nomen *Ferdinandi Junioris*, ut Partis principalis, non fuisset insertum, nihilominùs *Regnum Neapolitanum*, proculdubiò erat inclusum, tanquam Feodum *Ecclesiæ Romanæ*.

Mortua etiàm est hoc Anno *Cecilia Ducissa Eboraci*, *Edwardi Quarti* Mater, apud *Castrum* suum de *Barkhamsted*, Ætate extremâ; Quæque eò vitam produxerat, donec vidisset, tres *Principes* ex Sobole suâ, coronatos; quatuor autem trucidatos. Sepulta est apud *Foderinghamiam*, juxta *Ducem* Maritum suum.

Hoc etiam Anno, *Rex* Comitia Ordinum convocavit: In quibus complures Leges latæ fuerunt, naturæ magis privatæ & vulgaris, quàm ut Historiæ Lectorem detinere mereantur. Atque meritò quis suspicari possit, ex iis quæ posteà secuta sunt, *Regem*, sicut in salubribus Legibus ordinandis præcelleret; ita, in secreto, apud se constituisse, ex Legibus suis fructum percipere, non minùs ad colligendas Pecunias, quàm ad corrigendos Mores: Atque in hunc Finem eas in majus accumulasse.

Lex Principalis, quæ his Comitiis perlata est, fuit miræ cujusdam Naturæ; Justa potiùs secundùm æquitatem naturalem, quàm ex normâ Juris; & Magnanima magis, quàm Cauta. Statuit hæc *Lex*, ut nemo, qui *Regis* partes tunc de facto regnantis secutus fuerat, propter ejusmodi crimen, unquam impeteretur aut condemnaretur, vel processu Legis, vel per Actum Parlamenti: Atque insuper, si tale aliquod Actum Parlamenti condemnatorium, fieri post contigisset, irritum & invalidum prorsùs foret. Ista Constitutio in hoc fundabatur, quod rationibus Statûs magnoperè conveniret, ut Subditi de Jure *Regni* minimè inquirerent; Atque rursùs, Conscientiæ Leges hoc postularent, ut (quicunque Belli exitus foret) Subditi obedientiæ suæ pœnas non darent. Genius hujus Legis pius & nobilis certè fuit; cùm id in Bello statueret, quod *David* in peste à Deo petiit, qui dixit; *Si peccavi, percute me, istæ autem oves quid fecerunt?* Simul occultò sapiebat ista *Lex* Providentiam & prudentiam quandam profundam; Nam omnem occasionem sustulit, cur Subditi in *Regis* Titulum curiosè inquirerent; cùm ipsorum Securitati, quæcunque esset Belli fortuna, cautum jam esset. Prætereà, non potuit non Corda & Amorem Subditorum sibi conciliare, quo-

niàm magis videbatur prospicere illis, quàm *Regi* ipsi. Attamen intereà Milites hæc Lex exuebat & exolvebat, magno illo vinculo, & calcari Necessitatis (quæ illis aliàs incumbebat) pugnandi, & non, nisi partâ victoriâ, abscedendi: Quandoquidem, vitæ Militum & fortunæ in tuto essent, sive fortitèr pugnarent, sive terga verterent. Verùm quoad partem *Legis* secundam, vis ipsius planè vana fuit, & illusoria; cùm scilicet per Statutum præcedens, Statutum aliquod futurum frustrari posse quis cogitet. Absoluta enim, & suprema potestas, seipsam constringere non potest: Neque, quod Naturâ revocabile est, figi potest: Non magis, quam si quis Testamento suo declaraverit, quod si Testamentum novum conderet, illud irritum esse. Et quantum ad Casum Acti Parlamenti, memorabile prorsùs accessit Exemplum temporibus *Henrici Octavi*: Qui se, durante minore Ætate Filii sui, mortem obire posse prævidens, Statutum condi fecit: *Vt nullum Statutum, durante minore Ætate Regis, latum, Regem aut Successores ejus teneret, nisi à Rege, postquàm ad plenam Ætatem pervenisset, sub Sigillo magno Angliæ confirmatum foret*. Verùm primum Statutum, quod tempore *Regis Edwardi Sexti*, tunc minoris inactitatum fuit, illud prius Actum prorsùs rescidit. Verùm, res quæ non sunt peremptoriæ ad obligandum, possint tamen esse commodæ, pro tempore, ad satisfaciendum populo.

Lata est etiam *Lex*, in Adminiculum & Firmamentum *Contributionis* ejus, quæ dicta est *Benevolentia*. Quæ sancivit, ut Pecuniæ summa, in quam aliquis consenserat, neque tamen soluta esset, Legis processu exigeretur. Quod Statutum, sicut Pecuniarum detentarum Solutionem acceleravit, ita Rei ipsi Auctoritatem addidit: Lata autem *Lex* est (ut prætendebatur) ad Instantiam ipsorum, qui jam anteà solvissent.

His etiàm Comitiis lata est, *Lex* illa bona, quæ Breve *de Attinctâ* vocatum introduxit, per quod Judicia Juratorum (quæ Veredicta vocantur,) falsa, rescindi possint; quæ ante illud tempus *Evangelii* cujusdam instar erant, atq; planè irrevocabilia. Ad caussas Capitales hæc *Lex* se non extendit, tam quia plerumq; *Regis* nomine eæ Caussæ aguntur, quàm quia illæ (si per viam *Indictamenti*, quod *Regis* nomine semper procedit, tractentur) duplici *Veredicto* transiguntur; Nimirum eorum qui inquirunt, & eorum qui Quæstionem terminant; unde fit, ut non duodecim Viri tantùm, sed viginti quatuor Viri de re pronuncient. Verùm (ut videtur) non fuit id solum in caussa, quod ad Capitalia *Lex* non extenderetur. Ista enim ratio, ubi Caussa Capitalis à Parte gravatâ peragitur, non tenet: Sed illud in primis, in Considerationem venerat, ne fortè Juratores in Caussis Capitalibus timidiùs se gererent, si obnoxii essent novis Litibus & periculis, ubi favor vitæ contra eos faceret. Neque etiam extenditur ista *Lex* ad Litem aliquam, infra valorem quadraginta Librarum, quia in Litibus, tam exigui valoris, superaturæ essent impensæ Summam principalem, si retractarentur.

Lex alia sancita est, contra ingratitudinem Fœminarum, quæ à Maritis suis, aut Maritorum suorum Parentibus, aut Cognatis, ad Terras promotæ eas alienarent, in Præjudicium, & Exhæredationem Hæredum,

dum, aut eorum ad quos, post mortem ipsarum, Terræ illæ redire deberent. Huic malo Remedium porrigebat Lex, ut scilicet liceret Hæredibus, & cæteris, in Terrarum possessionem, nomine Foris-facturæ, non expectatâ morte Mulieris, continuò venire.

Lata est etiam illa *Lex*, Charitatis plena; ut scilicet Homines egeni, Lege agentes, admitterentur *in Forma Pauperis*; Hoc est, ut nihil solvant Advocatis, Procuratoribus, aut Scribis: Unde tamen factum est, ut Homines egeni, sicut *Lege* experiri meliùs possent, ita ad alios Litibus vexandos promptiores essent. Fuerunt & aliæ, iisdem comitiis, *Leges* introductæ, bonæ & sanæ, ut priùs dictum est: Sed more nostro, eas excerpimus, quæ naturæ sunt minimè vulgaris.

Rex interim, licet Comitiorum Negotiis incumberet, tanquàm in plenâ pace; videriq; vellet Consilia *Perkini* (qui jam in *Flandriam* redierat) veluti Floralia quædam, despectui habere; tamen *Regis* prudentissimi Constitutionem nactus (foris Animosi, intrà providi) mandavit, ut Phari ad Oras maritimas vigiliis custodirentur; Et plures etiàm Phari erigerentur, ubi nimiùm inter se distarent. Et diligenter observabat, ubi tandèm Nimbus iste erraticus erupturus foret. Sed *Perkinus*, à suis monitus, ut Ignem suum (qui hactenùs tantum in viridi ligno depasceret) vivum servaret, follibus veluti assiduis, iterùm in *Hiberniam* navigavit, unde priùs, propter spes præbitas à Gallis, potiùs quàm propter aliquod Impedimentum, aut Tepiditatem, quam in illo Populo expertus esset, discesserat. Verùm tempus ipsum, cum *Regis* ipsius Diligentiâ, & *Poyningi* prudente Administratione, ita res *Hiberniæ* composuerat, ut nihil reliquum fieret *Perkino*, præter turbulentos impetus sylvestrium & nudorum Hominum. Itaque qui res ejus curabant, consilium ei dederunt, ut à *Rege Scotorum* Auxilia peteret; Principe Juvene, & Animoso, & Populo suo ac Proceribus acceptissimo, & erga *Regem* HENRICUM malè affecto. Hoc etiàm ipso tempore, tàm *Maximilianus Rex*, quàm *Carolus*, cœperunt à *Rege* HENRICO, averso animo esse. Alter in malam partem accipiens prohibitionem Commercii cum *Flandriâ*: Alter *Regi* jam diffidens propter Fœdus nuper ictum cum *Italiâ*. Itaque præter Auxilia aperta *Ducissæ Burgundiæ*, quæ tanquàm velis & remis contendeat, ut *Perkini* Conatus promoverentur; non deerant secreti quidam Favores à *Maximiliano* & *Carolo*. Adeò ut, occultis Literis, & Nunciis, res ejus *Regi Scotiæ* commendasse putentur.

Perkinus igitur, hujusmodi Fiduciâ fultus, in *Scotiam* adveniens, cum Comitatu decente, à *Rege Scotiæ* (ad hoc anteà benè præparato) honorifice exceptus est; & paulò post adventum suum, ad *Regis* conspectum admissus, ritu solenni. Etenim *Rex* eum excepit, in Camerâ Præsentiali, astantibus multis ex Proceribus *Scotiæ*. *Perkinus* autem, cum satis splendido Comitatu, tam eorum quos ipse adduxerat, quàm eorum quos *Rex* ei advorsùm miserat, ingressus est Cubiculum, ubi *Rex* assederat; Et ad *Regem* accedens, seque aliquantùm incurvans, eum amplexurus, retrò se aliquot passus recepit; Atque voce clarâ (ut à præsentibus omnibus exaudiretur) tali Declaratione usus est.

REX *Excelse, & potens*; Celsitudo *vestra, &* Proceres *bi vestri, qui adsunt, benignè (si placet) aures præbeatis Tragicæ Narrationi Adolescentis, qui Iure debuerat Pilam Regni in Manu suâ gestare, sed Fortunæ Iniquitate factus est ipse Pila, de Calamitate in Calamitatem, & de Regione in Regionem jactatus. Conspicitis ante Oculos vestros positam* Plantagenistæ *Effigiem; qui à Gynecæo abreptus fuit in Asylum; ab Asylo in dirum Carcerem; à Carcere in Manum cruenti Carnificis; atque ab ejus Manu expositus in Desertum: Sic enim Orbem Terrarum nobis vocare par est. Itaut ille, qui in Spem, & Ius* Regni *potentis, natus est, ne Palmam quidem Terræ, in quâ pedem sistat, possideat; præter eam, in quâ nunc stat, Regio vestro favore admissus.* Edwardus Quartus, *nuper* Angliæ Rex (*Quod* Celsitudinem *vestram fugere non potest*) *duos reliquit Filios*; Edwardum Principem, *&* Richardum Ducem Eboraci, *utrunque Ætate tenerâ. Primogenitus, in* Regnum *Patris successit*, Edwardus Quintus *dictus. Verùm* Richardus, Dux Glocestriæ, *Patruus eorum crudelis, primò per Ambitionem, Regnum, deinde Nepotum Sanguinem, ad Status sui securitatem sitiens, cuidam scelerato, & sibi (ut putabat) fido, mandavit, ut utrunque jugularet. Verùm Carnifex ille, qui ad hoc facinus missus est, postquam* Edwardum *Primo-genitum crudeliter trucidâsset, motus est, partim Compunctione quadam, partim aliis modis (de quibus silemus) ut* Richardum, *Iuniorem Filium, servaverit. Tyranno tamen referens, se Iussa ejus, in utroque interficiendo, executum. Isti Relationi à Tyranno fides adbibita est, eademque publicis Declarationibus est confirmata: Ita ut generalis invaluerit Opinio, utrunque sublatum fuisse, etsi Veritas ferè semper quosdam Igniculos habeat, qui passim volant, donec tempore suo manifestetur & emicet; quod etiam in hoc negotio contigit. Verùm* Deus Omnipotens, *omniaque disponens, qui* Leonum ora obturavit, parvumque Ioam conservavit à Tyrannide Athaliæ, *cùm* Regis *Liberos neci mandasset; Atque etiam* Isaacum *liberavit, in ipso temporis Articulo, in quo manus ad eum Iugulandum extensa est: Fratrem Iuniorem conservavit. Ille enim ego, qui coràm adsum, verus sum* Richardus, Dux Eboraci, *Infelicis Principis* Edwardi Quinti *Frater, Legitimusque Hæres Masculus Inclyti illius* Regis Edwardi Quarti, *nuper* Angliæ Regis. *Quod ad modum Emissionis meæ è Turre attinet, consentaneum est, ut Silentio prætermittatur*

mittatur, aut saltem Relatione secretiore tradatur; Quoniam, nonnullorum adhuc superstitum interesse possit, atque etiam memoriæ aliquorum, qui jam fato functi sunt. Satis sit memorasse, me Matrem eo tempore in vivis habuisse, Reginam *illam quidem, quæque indies Mandatum à Tyranno, de nece Filiorum expectaverat. Hoc modo, Ætate meâ adhuc tenerâ, summa* Dei *Misericordia, è* Londino *migrans, in partes transmarinas occultò transvectus fui: Ubi, qui mei curam habebat (utrùm novis Timoribus, aut animi Inconstantia, aut aliorum Artibus & Sollicitatione adductus, novit* Deus*) subitò me deseruit. Unde hùc illùc errare, & tenues conditiones subire, compulsus sum, ad vitam sustentandam. Quare diversis passionibus distractus, ex altera parte, Metu, ne res palàm fieret, Tyrannique insidiis rursus exponerer. Ex alterâ parte, Dolore & Indignatione, quod ignotus in tam vili & abjectâ vita conditione degerem, decrevi mecum mortem Tyranni opperiri, & tunc me in manus Sororis meæ, quæ proxima* Regni *Hæres esset, committere. Verùm intereà evenit, ut quidam* Henricus Tidderus, *Filius* Edmundi Tidderi, Comitis Richmondiæ, *è* Galliâ *appelleret in* Angliam, *atque modis subtilibus & turpibus, Coronam* Angliæ *acquireret, quæ jure mihi debebatur. Adeò ut res meæ non provehe-rentur in melius, sed tantùm Tyrannum mutarent.* Henricus *iste, Hostis meus infensissimus & Capitalis, quamprimùm me vivere intellexerat, omnibus viis & modis, perniciem meam machinari cœpit. Nam Capitalis ille Hostis meus, non solùm me falsò & impudenter criminatus est, quod Persona ficta & supposititi a essem, mihi nomina imponens contumeliosa, ut Mundo illuderet; verumetiàm, ut Reditus meus in* Angliam *prohiberetur, amplas obtulit Pecuniarum Summas, quibus Principes, apud quos receptus fueram, aut saltem eorum Ministros, corrumperet; Quinetiam importunè, cum quibusdam ex Famulis meis interioribus egit, ut veneno, vel alio modo, me è medio tollerent; Cum aliis autem, ut à Caussâ meâ justâ desciscerent, atque ex Servitio meo abscederent; quemadmodum* Robertus Cliffordus *& alii, à* Tiddero *seducti, fecerunt. Ita ut quivis animi compos, facilè perspicere posset,* Henrico *isti, se dicenti* Regem Angliæ, *non opus fuisse tantas pecuniarum Largitiones & Impensas profundere, neque tam indefesso labore & sollicitudine, necem meam & ruinam moliri, si ejusmodi ficta Persona fuissem. Verùm Caussæ meæ Iustitia, tam liquidò apparens,* Christianissimum Regem Carolum, *nec-non Nobilissimam Heroinam,* Ducissam

Dotariam Burgundiæ, *Amitam meam charissimam, permovit, ut non solùm Caussam meam probarent, sed etiam Auxiliis benignè juvarent. Verùm (ut videtur)* Numini *Cœlesti complacet (ad Bonum commune* Insulæ *hujus universæ, quò hac* Regna *potentissima* Angliæ *&* Scotiæ, *meliùs & arctiùs, Amicitiæ fœdere, ex tanto merito conglutinarentur) (collocationem mei in Solio Avorum meorum* Regum Angliæ, *Armis & Auxiliis* Celsitudinis vestræ *reservare. Neque hæ primæ visæ sunt, quibus* Rex Scotiæ, Reges Angliæ, Regno *exutos, restituit; sicùt recente Memoriâ, factum est in Personâ* Henrici Sexti. *Itaque, cùm* Celsitudo *vestra jam pridem Specimen egregium ediderit, se, nullâ virtute* Regiâ, *Progenitoribus suis esse inferiorem, ego afflictus & calamitosus* Princeps, *veluti divino nutu monitus, ad vos accessi; Meque Fortunasque meas in Manus vestras* Regias *trado; Opem vestram implorans, quâ in* Regnum *meum* Angliæ *restituar; Fideliter vobis pollicitus, me erga* Celsitudinem *vestram, non aliter affectum iri, quàm si Frater vester essem Germanus; Atque post* Regni *mei Adeptionem, gratè omnia pro viribus meis præstiturum, quæ tantâ Me obligatione exsolvere possint.*

Postquàm *Perkinus* hanc Declarationem suam finiverat, *Rex Jacobus* generosè & prudenter respondit; *Quisquis tandem ille fuerit, fore, ut eum nunquàm pœniteret, quod se in manus ejus tradidisset.* Atque ab illo tempore, etsi non deessent qui persuadere ei conarentur, hæc omnia meras esse præstigias, tamen sive *Perkini* blandis Obsequiis captus; sive in gratiam magnorum illorum *Principum* Exterorum; sive promptus ad arripiendam Belli contra *Henricum* occasionem, eum excepit in omnibus, acsi verus fuisset *Dux Eboracensis*; Caussamque ejus suscepit; Atque (quò magis fidem faceret, se pro magno Principe eum habere, minimè autem pro Personâ fictâ) consensit, ut *Dux* iste *Perkinus*, in Matrimonium duceret, Dominam *Catharinam Gordonam*, prænobilem Fœminam, *Comitis Huntleii* Filiam, *Regique* ipsi Sanguine conjunctam; Virginemque in flore Ætatis, eximiæ formæ, & virtutis.

Non diù post, *Rex Scotiæ* in personâ propriâ, *Perkinum* secum ducens, *Northumbriam* Exercitu magno invasit; Licèt ex Limitaneis, quos subitò coegerat, maximâ ex parte conflato. *Perkinus* autem, pro Suffitu quodam, in locis ad quæ venerat, promulgari fecit Edictum, in tenorem sequentium, sub Nomine *Richardi Quarti, Angliæ Regis.*

Placuit Deo Omnipotenti (*qui Potentes de Solio eorum dejicit, & Humiles attollit, neq; spes Iustorum, in exitu perire finit*) *Nobis*

Nobis tandèm benignè indulsisse, ut Armatos nos, Subditis nostris Angliæ, *ostenderemus. Verùm absit, ut eorum Damnum aut Nocumentum cogitemus, aut Bellô illos impetere in animo habeamus, aliter, quam ut illos nobiscum unà, à Tyrannide & Oppreßione vindicemus. Etenim, Capitalis Hostis noster,* Henricus Tidderus, *falsus Coronæ* Angliæ *usurpator, (quæ Iure Naturali & Hæreditario ad nos devoluta est) satis sibi conscius de Iure nostro indubitato, (cùm simus verus* Richardus Quartus, Angliæ Rex; *utpote Hæres Masculus, Inclyti & gloriosi* Edwardi Quarti, *nupèr* Regis Angliæ,) *non solùm Regno nostro nos dejecit, Sed omnibus modis pravis, & sceleratis, nos prodere, & vitâ privare, conatus est. Attamen, si Tyrannis ejus ad Personam tantummodò nostram se extenderet (etsi sanguis noster* Regius *Injuriarum sensum adaugeat) minùs dolore afficeremur. Verùm* Tidderus *iste, qui se de Tyranni Excidio jactat, nihil aliud ferè, ab Introitu in* Regnum *suum, maleficio usurpatum, exercet, & exsecutus est, præter Tyrannidem, & Tyrannidis Artes, & Facinora.*

Hujus Edicti Originale Scriptum, reponitur in Bibliothecâ *Roberti Cottoni*, Equitis Aurati, Eximii sanè Conservatoris & Thesaurarii Antiquitatum Variorum: Cujus Manuscripta magnam nobis præbuerunt Informationis Lucem, ad hoc Opus conficiendum.

Richardus *enim, Patruus noster impius, etsi Regnandi Cupiditas eum occæcaverit, tamen, in aliis rebus & Actis suis (ut verus* Plantagenista) *generosi Animi fuit, & honorem* Gentis Anglicæ *adamavit, atq; Procerum & populi sui Solatia & Commoda procuravit. Verùm Capitalis iste Hostis noster (pro Generis sui Ignobilitate) Honorem* Gentis Anglicæ *conculcavit, Fœderatos nostros charißimos vendendo, & Mercaturam quandam Sanguinis & Fortunarum, Nobilium, & aliorum Subditorum nostrorum, exercendo, per Bella ficta, & Paces ignominiosas; Non alium in finem, quam ut Arcas suas thesauris impleret. Neq; dißimile extitit odiosum suum Regimen, & malæ versationes domi. Primò enim (ut Caussam suam injustißimam crudelitate muniret) plures ex* Nobilibus Regni *(quos suspectos habebat, sibiq; infensos, atrocißimè necari jussit; veluti charißimum Consanguineum nostrum* Guilielmum Stanleium *Camerarium,* Simonem Mountfortum, Robertum Ratcliffum, Guilielmum Dawbeneium, Humphredum Staffordum; *& complures alios, præter eos, qui vitas suas immani pretio redemerunt: Ex quibus, haud pauci jam in Asylis degunt. Etiam diù in Carcere detinuit, & adhùc detinet, excellentißimum & præcharißimum Consanguineum nostrum,* Edwardum, *Filium & Hæredem, patrui nostri,* Ducis Clarentiæ, *& alios; Eos Possesionibus eorum spolians, in eum finem, ut opibus destituti, nobis,*

in

in causâ nostrâ justissimâ, pro Ligeantiâ & Fidelitate ipsorum, auxiliari non possint. Etiàm, per vim & minas, aliquas ex Sororibus *nostris, necnon* Sororem *prædicti* Consanguinei *nostri,* Comitis Warwici, *atq; complures alias prænobiles Fœminas, sanguinis* Regii, *nuptas dedit nonnullis ex Cognatis & Amicis suis, humilis conditionis Hominibus; atq; sepositis* Nobilibus, *quibus Patria sua Cordi est, nullos circa se habet, quibus fidit, præter* Foxum Episcopum, Smithum, Braium, Lovellum, Oliverum Kingum, Davidem Audoenum, Riseleium, Turbervillum, Tilerum, Cholmleium, Empsonum, Iacobum Hobartum, Ioannem Cuttum, Garthum, Henricum Wiatum, *& hujusmodi alios Villanos, & Terræ Filios, qui callidis Inventis, & expilatione Populi, præcipua extiterunt Instrumenta Consiliarii, & Caussæ Malorum, & Calamitatum, quæ nunc ubiq; regnant in* Angliâ.

Nos in memoriam revocantes præmissa, necnon immania & execrabilia Maleficia, assiduè perpetrata, per Hostem istum nostrum Capitalem, ejusq; Complices, violando libertates & immunitates Sanctæ nostræ Matris Ecclesiæ, *sub Prætextibus mundanis, & quæ* Hominem merè Animalem *sapiunt, non sine summâ* Omnipotentis Dei *Indignatione, Cui accedunt multiplices* Proditiones, *infanda* Murdra, Homicidia, Latrocinia, Concussiones, Extortiones; *Perpetuæ Populi* Expilationes, *per* Decimas, Tributa, Tallagia, Benevolentias, *& alias à Lege prohibitas* Impositiones, *& graves* Exactiones; *cum multis aliis Factis odiosis, quæ Ruinam & Desolationem* Regno, *in propinquo, minantur; Gratiâ divinâ fulti, atq; ope & auxilio illustrium Procerum,* Regii *nostri* Sanguinis, *adhibitis etiàm aliorum Hominum prudentium Consiliis, providebimus in posterum, atq; ita Rem-publicâ ordinabimus, ut Merces* Regni *nostri nativæ maximo cum lucro impendantur; Commercia* Regni *cum Partibus Exteris ita administrentur, ut in majus Emolumentum cedant subditis nostris; & omnes illæ (quas recensuimus)* Decimæ, Tributa, Tallagia, benevolentiæ, Impositiones *& graves* Exactiones, *penitùs aboleantur, & in desuetudinem veniant, neq; unquàm posthàc resuscitentur, nisi in illis casibus in quibus Inclyti* Progenitores *nostri* Reges Angliæ, *ab antiquo, Subsidia & Collationes Subditorum, & fidorum Ligeorum, recipere consueverunt.*

Atq; ulterius, ex gratiâ & Clementiâ nostrâ, per præsentes simul promulgamus & promittimus, omnibus subditis nostris, plenam & gratuitam Remissionem & Condonationem, omnium præteritorum

Delictorum,

Delictorum & Offensarum, cujuscunq; Generis, contra Personam, *aut* Coronam *nostram in adhaerendo* Hosti *illi nostri Capitali à quo satis scimus eos fuisse seductos, si infra tempus conveniens se nobis submittant. Quantum verò ad eos, qui cum primis nobis se aggregaverint, in Defensionem & auxilium Iuris nostri, eos tam ampliter sentire faciemus* Regiam *nostram Gratiam, & Munificentiam, ut in magnum solatium cessurum sit, tam illis ipsis, quam suis, & durante ipsorum vitâ, & post mortem suam. Atq; insuper, omnibus viis & mediis, quæ* Deus *in manus nostras dederit, ita Sceptra tractabimus ut omnibus Hominum Gradibus & Ordinibus, Solatia & Beneficia præstemus, Immunitates sanctæ* Ecclesiæ *illæsas conservando, Honores, Privilegia, & praeminentias Nobilitatis nostræ pro dignitate Natalium eorum, à Contemptu & vilipendio vindicando; Item Juga solvemus Subditis nostris universis, Onerum & Gravaminum omnigenûm; Civitatibus quoq; nostris, Burgis & Oppidis, Chartas suas, & libertates confirmabimus, & amplificabimus etiam, si merebuntur. Deniq;, in omnibus rebus, Subditis nostris occasionem præbebimus, existimandi, fœlix illud & clementissimum* Edwardi *Inclyti Patris nostri, posterioribus vitæ suæ Annis,* Regimen, *in nobis revixisse.*

Quoniam verò, Mors, aut Captivitas, prædicti Hostis nostri Capitalis, multæ Sanguinis Effusioni parcere possit, alitèr procul dubiò secuturæ, si Terrore, aut Promissis, complures ex subditis nostris in Partes suas contra nos pertraxerit, quod protinùs evitare cupimus (etsi pro certo informemur, prædictum Hostem nostrum, decrevisse, jamq; in procinctu esse, quo è Regno aufugiat; magnis Thesauris Coronæ *nostræ, in exteras Partes, jamdudùm transmissis, ut copiosiùs vitam in exilio sustentare possit) per præsentes edicimus, si quis Hostem illum nostrum ceperit, aut afflixerit, (qualiscunq; demùm fuerit Conditionis qui hoc fecerit) eum remuneratum iri, mille Libris Pecuniæ, in manus suas statìm numerandis; atq; insuper centum Mercis Redituum per Annum; sibi & Heredibus suis concedendis in perpetuum; præterquàm, quod* Deo, *& omnibus Subditis bonis, rem gratam faciet, ejusmodi Tyrannum tollendo.*

Postremò omnibus notum facimus, Deumque *omnipotentem testamur; Cùm* Deus *Cor charissimi* Consanguinei *nostri,* Regis Scotiæ, *excitaverit, quò huic caussæ nostræ justissimæ, in propriâ Personâ suâ, adesset; Hoc ab eo factum esse absq; aliquo pacto, & promisso, aut etiam postulato,*

in præjudicium Coronæ, *aut Subditorum nostrorum ; sed contra, Fide datâ, ex parte dicti* Consanguinei *nostri, se, quandocunque nos invenerit, satis virium habere, ad Hostem nostrum debellandum, (quod speramus brevi futurum) confestim, pacificè in* Regnum *suum reversurum : Gloriâ tantum tam egregii Incœpti contentum, unà cum verò & fido nostro Amore & Amicitia. Quam, (Gratiâ divinâ aspirante) ita semper dispensabimus, & fovebimus, ut magno solatio futura sit, utriusq; Regni Subditis.*

Verùm *Edictum Perkini* Populum *Angliæ* parùm permovit; Neque gratior erat ejus Adventus, propter Consortium illius, cum quo venerat. Itaque *Rex Scotiæ* animadvertens, neminem ad *Perkinum* venire, neque alicubi in favorem caussæ ejus se armare, Bellum in Incursionem vertit, & Provinciam *Northumbriæ*, Gladio & Incendiis vastavit, & diripuit; Verùm, postquam audisset, Copias contra se venire; neque volens Homines suos spoliis onustos, & graves deprehendi, in *Scotiam* cum prædâ amplâ rediit; Incœpti prosecutionem in aliud tempus differens. Traditum est, *Perkinum*, personam Principis probè imitantem, cùm videret *Scotos* Regionem illam depopulantes, queribundum, ad *Regem* accessisse; eumque obsecrasse; *Ne Bellum in eum modum, gereretur : Sibi enim nullam Coronam tam charam esse, ut eam Patriæ suæ sanguine, & Ruinâ, redimere vellet.* Cui *Rex Scotiæ* ferè per *Ironiam* respondit : *Se multum vereri, quod de re non suâ sollicitudinem susciperet; Quodque ipse nimis providus villicus Hosti futurus esset, si Regionem in usus ejus servasset.*

Per hoc tempus Annum, scilicet *Regis* undecimum, Interruptio Commercii inter *Anglos* & *Flandros*, cœpit Mercatores utriusque *Nationis* graviter pungere. Majorem igitur in modum commoti, omnem Lapidem moverunt, ut *Principes* suos respectivè flecterent, ad Commercium illud denuò aperiendum, Quâ in re Tempus iis favit. Cœperunt enim jam *Archi-dux* & Consiliarii sui, cernere, *Perkinum* Erronem, & Cosmopolitam inventum iri : Quodque puerorum esset, circa pupas, rixari. Quin & *Rex* ipse HENRICUS, post Impressiones illas *Perkini*, in *Cantium*, & *Northumbriam*, factas, & frustratas, *Perkini* Negotium minùs æstimare cœpit; Adeò ut, aliquo Consilio status, ejus rationem habere, consentaneum non putaverit. Verùm, quod eum maximè movit, illud fuit, Quod cùm *Rex* esset, Thesauri & Opum appetentissimus, pati non potuerit, Commercium tanquàm Atrophiâ languescere; Aut ullam manere Obstructionem in *Venâ portâ*, per quam Sanguis ille flueret. Attamen Majestatem suam eò usque tuebatur, ut se rogari primùm vellet. Quinetiàm *Mercatores*, qui *Adventurarii* dicebantur (Quorum Societas tunc opulentiâ floruit, & magno Locupletum numero, & bonis Contributionibus corroborata erat) nihil humile fecerunt, sed Nativas Regni Merces coemerunt, etsi in manibus suis, veluti mortuæ, jacerent, Exportatione cessante. Tandem *Londini* convenere Delegati ex utrâque parte, qui de negotio tractarent. Ex parte *Regis Foxus Episcopus Privati Sigilli Custos*;

Vice-

Vice-Comes Wellensis; *Kendallus Prior Sancti Johannis*; *Warrhamus Custos Rotulorum*, qui in *Regis* Gratiâ, & bonâ Opinione, indies magnopere proficiebat; *Vrswicus*, qui in omnibus ferè negotiis adhibitus est; & *Risleius*. Ex parte *Archi-Ducis*, *Dominus Beverus Admirallius* ejus; *Dominus Verunsellus Preses Flandriæ*: & alii. Hi Tractatum ad Exitum perduxerunt, tam de Amicitiâ, quàm de Commercio, inter *Regem* & *Archiducem*; Articulos complectentem, tum Statûs, tum Commercii, & liberæ Piscationis. Hic est ille Tractatus, quem *Belgæ*, in hodiernum diem, vocant *Intercursum magnum*; Tam quia, omnibus numeris suis, magis esset absolutus, quàm Tractatus præcedentes, tertii & quarti Annorum *Regis*; Præcipuè verò, ad discrimien alterius Tractatûs, qui secutus est, Anno vicesimo primo *Regis*, quem *Intercursum malum* vocant. In hoc Tractatu, continebatur Articulus expressus (Ne alteruter *Princeps* alterius Rebelles reciperet) in hunc tenorem; *Vt si alter ex Principibus, à Fœderato suo, Rebellem aliquem suum, sibi tradi petiisset, Statim Fœderatus ille, eum è Territoriis suis excedere, Edicto juberet. Cui nisi Rebellis intra quindecim dies paruisset, statim pro Proscripto esset.* Verùm in isto *Articulo*, *Perkinus* nominatus non est, nec fortasse inclusus, quia Rebellis non erat; Sed tamen per hoc, Alæ ejus succisæ erant, quatenùs ad Sequaces suos ex *Angliâ*. Quin insupèr, in *Tractatu*, disertis verbis, insertum erat, ut hæc Prohibitio, ad Territoria *Ducissæ Viduæ*, extenderet. Post Commercium redintegratum, *Mercatores Angli*; in Sedem suam *Antuerpiæ*, redierunt; ubi *Solenni Processione*, & insigni lætitiâ excepti sunt.

Hyeme sequente, nimirùm Anno duodecimo *Regis*, *Rex* Comitia sua iterùm convocavit; In quibus, majorem in modum questus est; de Malitiâ *Regis Scotiæ*, & de crudeli ac prædatorio Bello, quo *Angliam* invaserat. *Regem* illum, qui Fœdere sibi junctus esset, & nullâ re à se provocatus, tanto erga se odio arsisse, ut Fæces *Perkini* Intoxicationis epotaret; quos jam cæteri omnes ubique abjecerant, & despexerant; Cúmque vidisset, supra vires suas esse, ut *Regi* noceret, Arma sua in Inermes & Imparatos vertisse, spoliando & depopulando Agros, contra Jura, & Pacis, & Belli; Orationem autem suam claudebat, se non posse, absque Honoris sui jacturâ, & Subditorum suorum periculo (quibus Protectionem debebat) Injurias illas inultas pati. *Comitia*, quid *Rex* sibi vellet, satis intellexerunt, eique *Subsidium* concesserunt, limitatum certè, sed tamen amplissimum, ad Summam videlicet centum & viginti Mille Librarum; unà cum Quindecimis duabus. Bella enim *Regis* HENRICI, ei semper fuerunt instar Mineræ cujusdam admirabilis, quæ Ferrum habebat in Summo, Aurum verò & Argentum in Fundo. His *Comitiis*, (quia Anno superiore tantùm Temporis in ferendis Legibus impensum fuit; atq; etiam, quia hæc *Comitia* ob *Scotiæ* Bellum solummodò convocata erant) nullæ *Leges* memoriâ dignæ sancitæ sunt: Præter unam, quæ perlata est, ad Instantiam *Mercatorum Adventurariorum* per *Angliã* sparsorum, contra *Mercatores Adventurarios Londinenses*, propter Monopolium quoddam, & Exactiones novas, Mercibus impositas. Quòd, ut videtur, à *Londinensibus* factum est, ut sibi paulùm subvenirent, post du-

ra tempora, quæ sustinuerunt, ob Defectum Exportationis. Verùm Novitates illæ à *Parlamento* sublatæ sunt.

Sed *Regi* fatale erat, pro Pecuniis suis dimicare. Etsi enim pugnam cum Hostibus exteris devitaret, tamen semper pugnare compulsus est cum Rebellibus domi. Quamprimùm enim cœpit *Subsidium* exigi in *Provinciâ Cornubiæ*, Populus confestim Murmura, & Verba odiosa jactare cœpit: Cùm *Cornubienses*, Genus Hominum essent, Animis obstinatum, Corporis Compage & viribus robustissimum, quique duriter in terrâ sterili degerent; Quinetiam, complures ex iis (si necessitas postularet) sub terrâ vivere poterant, cùm Stannarii essent. Illi immaniter frendebant, Rem esse prorsùs non tolerabilem, ut propter pusillos motus *Scotiæ*, citò dissipatos, ipsi ad pulverem usque Exactionibus permolerentur: Quin & vociferabantur, Solutiones ejusmodi iis competere, qui haberent quod solvere possent, quique vivebant ociosè; Se verò, panem, quem in sudore vultûs parassent, planè comesturos; neque quenquam eum ipsis erepturum. Quemadmodùm autem accidit, ut cum Æstus Populorum sævire incipiant, non desint plerunque venti Turbidi, qui eos majorem in modum exagitent, Ita Populus iste, in duos incidit Antesignanos, & Rebellionis Faces: Alter erat, nomine *Michael Josephus*, *Faber Ferrarius*, ex uilla *Bodmini*: Nebulo audax & loquax, & qui Infimorum Sermonibus celebrari gestiebat. Alter erat *Thomas Flammockus*, Jure-consultus, qui multùm apud vicinos suos poterat, quia scilicet, cùm de Jure consuleretur, Legem ab eorum parte stare, ferè semper responderet. Iste Sciolus eruditè loqui volebat; quasi modum teneret, quo Rebellio possit iniri, absque Violatione Pacis. Populum autem magno cum supercilio edocuit, Subsidia in hoc præsenti casu, Jure concedi non potuisse; hoc est, propter Bella *Scotiæ*, (quia *Lex* aliud excogitaverat Remedium, nimirùm *Servitium Scutagii*, pro hujusmodi Expeditionibus) multo minùs, cum rebus satis pacatis, Bellum tantùm prætexebatur, ad expilandum Populum. Itaque consentaneum esse, ut neutiquam starent tanquàm Oves coram Tonsore, sed se armarent, & Tela arriperent; Ita tamen, ut nulli creaturæ nocumentum infligerent, sed tantùm *Regi* petitionem, validâ manu, porrigerent; ut ejusmodi graves Exactiones revocaret; Atque eos, qui Consilii ejus Auctores fuerant aut Suasores, supplicio afficeret; quo cæteris metus incuteretur, ne similia in tempus futurum auderent. Atque pro suâ parte, non videre se, quomodò officio *Anglorum* fidelium, & bonorum Ligiorum, satisfacere possent, nisi *Regem* à tam perniciosis Consiliariis liberarent, qui tam ipsum, quàm Populum suum protinus eversuri essent. Innuebant *Cardinalem Mortonum*, & *Reginaldum Braium*, qui *Regi* Umbellæ in hujusmodi rebus erant.

Postquam isti duo *Flammockus*, & *Faber Ferrarius*, garrulitate suâ, partìm publicè, partìm secretò, aures Populi implessent, & Animos vulgi inclinatos, & promptos ad Consilia sua, invenissent, se pro Ductoribus populo offerebant, donec alii viri Eminentioris gradûs, à partibus suis se declararent, quod brevi fore dixerunt: Se verò nihil aliud quam servos ipsorum futuros, in periculis tantùm primos: Minimè verò dubitare, quin Fines extremi, Occidentales

& Orien-

& Orientales *Angliæ*, in tam justâ causâ concursuri sint: quodque universa ista (si quis rectè rem intelligeret,) pro *Regis* servitio, & bono, facerent. Populus hujusmodi seditiosis sermonibus instigatus, Arma sumpsit (plurimis eorum, Arcus & Sagittas, & Falces, atque hujusmodi Agrestium Tela gestantibus) & continuò sub Imperio *Ductorum* suorum (quod Imperium in hujusmodi casibus semper tenetur ad Bene-placitum populi) è *Cornubiâ*, per *Devoniam*, usque ad Oppidum *Tauntoni*, in *Provinciâ Sommersettensi* perrexerunt, sine ullâ cæde, violentiâ, aut prædâ. Apud *Tauntonam* autem oestro perciti, unum ex Exactoribus Subsidii rigidioribus, qui appellatus est *Præpositus Perini*, trucidârunt. Inde profecti sunt *Wellesiam* ubi, *Baro Audleius*, (cum quo Ductores Rebellium Consilia anteà secretò miscuerant) Vir nobilis, ex antiquâ prosapiâ, sed Ingenio turbido, & in ruinam propriam aspirante, se cum illis conjunxit; atque ab illis lætis clamoribus, pro *Imperatore* ipsorum, agnitus fuit; Animos jam novos sumentibus ipsis, cùm senserint se ab uno ex Proceribus duci. *Dominus Audleius*, *Wellesiâ Salisburiam*, *Salisburiâ Wintoniam*, eos duxit. Inde Stultus Populus, (qui scilicet *Ductores* suos ducebat) omninò in *Cantium* duci volebat; secum fingentes Populum *Cantii* sibi hæsurum, insulsissimo prorsùs Consilio: Cùm *Cantiani* nupèr magnam Fidelitatem & Animi promptitudinem erga *Regem* ostendissent. Verùm fatuus ille Populus, audierat *Flammockum* dicere, *Cantium* nunquàm fuisse subjugatum; Atque *Cantianos* fuisse Homines, inter *Anglos*, in Libertate asserendâ acerrimos. Atque his frivolis sermonibus, magna de iis sibi promiserant, in Causâ, quam pro libertate Subditorum susceptam credi volebant. Sed cùm in *Cantium* venissent, *Provincia* illa adeò benè composita erat, & sedata, tam recenti *Regis* erga eos Comitate, quàm Auctoritate & Existimatione *Comitis Cantii*, *Baronis Abergavennii* & *Baronis Cobhami*, ut ne unus quidem, sive ex Eminentioribus, sive ex Inferioribus, ad eos accederet. Quod haud parùm terruit, & fregit multos ex iis, qui minùs erant contumaces: Adeò ut ab exercitu aufugerint, & domum redierint. Verùm Pertinaciores, quique se promptissimos in causâ declaraverint, persistebant; & superbiebant potiùs quam Animos submittebant. Quemadmodùm enim illud nonnihil eos terrebat, quod nemo se iis adjungeret; ita & spiritus addebat, quod Copiæ *Regis* minimè eos invaserant; cùm ab Occidentali ad Orientalem Extremitatem *Angliæ* pertransissent. Itaque Profectionem suam continuârunt, & castrametati sunt super *Blackheath* inter *Grenovicum* & *Elthamam*; minantes se, aut cum *Rege* prælium conserturos (jam enim Fluctus se altiùs quam ad *Mortonum* aut *Braium* extulerunt) aut *Londinum*, in Conspectu ejus, capturos; Sperantes se in *Urbe* inventuros, non minùs Formidinis, quàm Opulentiæ.

Sed ut ad *Regem* revertamur. Cùm primùm certior factus esset, de Insurrectione *Cornubiensium*, propter Levationem *Subsidii*, majorem in modum commotus est: Non rei ipsius ergô, sed propter aliorum periculorum, quæ eodem tempore ei impendebant, concursum. Metuebat enim, ne bellum è *Scotiâ*, Rebellio illa ex *Cornubiâ*, & conjuratio *Perkini*, ejusque sequacium, simul in eum ingruerent: Satis gna-

rus, periculosam esse eam Monarchiæ Triplicitatem, cùm Bellum Externum, Rebellio Intestina, & Competitor Titularis, simul impendeant. Attamen, Occasio eum ex parte invenit paratum. Simul-ac enim *Comitia* soluta fuissent, *Rex* potentem Exercitum coegerat, quo *Scotiæ* Bellum inferret. Quin & *Rex Scotiæ Jacobus* similitèr magnas Copias instruxerat; vel quò Regnum suum defenderet, vel quò Regnum *Angliæ* iterùm invaderet. Verùm *Regis* HENRICI Copiæ, non solùm præparatæ erant, sed planè in procinctu, sub Ductu *Daubeneii*, *Camerarii* sui. Sed auditâ rebellione *Cornubiæ*, *Rex* eas Copias apud se tenuit, ad Præsidium suum proprium. Attamen intereà *Comitem Surriæ* in partes *Boreales* celeritèr misit, ad Defensionem, & Robur earum Regionum, si fortè *Scoti* aliquid molirentur. Verùm quoad modum suum cum Rebellibus procedendi, is longè diversus erat, à præcedente suâ consuetudine, & Practicâ, quæ sempèr fuit, cum magnâ alacritate, & celeritate conjunctâ, solebat enim eis sine morâ resistere; aut etiàm eos adoriri. Hoc ei prius in more fuerat. Verùm nunc, præterquàm quod erat ætate provectior, minúsque periculorum appetens, propter diutinam fruitionem *Regni*, tempus ejus generis fuit, ut varia periculorum facies, diversæ Naturæ, & à Partibus diversis, eum in hoc consilium adduceret, ad vires suas unitas conservandas, in Sede & Centro *Regni*: Secundum vetus illud *Indorum* Emblema, in rebus tam tumidis; *Manum in medium vesicæ imponere, ut neutrum latus insurgeret*. Præterea, nulla ei incumbebat necessitas, propter quam ab hujusmodi Consilio decederet. Neque enim Rebelles Regiones depopulabantur, quo casu parùm ei honorificum fuisset Populo non succurrere: Neque, ex alterâ parte, eorum Copiæ ullâ accessione augebantur; Quæ eum moveret, ut properaret, & rem præcipitaret, antequàm in vires nimias excrescerent. Postremò, & status, & Belli Rationes, ab hoc constare videbantur; quia Motus populares plerunque magis furiosi sunt in principio. Atque insupèr, hoc modo, eos plus in arcto habebat, & magis sibi obnoxios, cum longè à Patriâ suâ remoti essent; ideoque fieri non poterat, ut domum se reciperent, & Motus fortassè renovarent.

Cùm igitur Rebelles (ut dictum est) super Collem de *Blackebeath*, castrametati essent, unde conspicere possent urbem *Londini*, & pulcherrimam Vallem circumjacentem: *Rex* secum reputans, plurimùm Honoris sui interesse, ut quò magis in iis adoriendis rem hactenùs distulisset, eò citiùs Prælium consereret, ne Cunctatio illa ex aliqua tepiditate, sed ex prudentiâ, & opportunâ temporis electione, provenisse videatur; decrevit, omni morâ sepositâ, cum iis congredi; hocque nihilominùs, eâ cum providentiâ, & circumspectione, ut parùm Fortunæ relinqueret. Cùmque amplissimas Copias coegisset, quò magis omnia Accidentia in ordinem redigeret, eaque veluti superior regeret, illas trifariam divisit. Atque exercitus primus, à *Comite Oxoniæ*, ut Generali, cui subessent *Comites Essexiæ* & *Suffolciæ*, ducebatur. His datum est in Mandatis, ut cum Turmis aliquot Equitum, & Peditum Cohortibus, & Tormentorum firmo apparatu, collem circumirent, ubi Rebelles castrametati fuerunt, seque ultra eos sisterent; Omnesque Collis Fimbrias, & Declivia obsiderent; præter ea, quæ versus

Londinum

Londinum patebant; ut Feræ istæ, tanquam Indagine, clauderentur. Secundum Exercitum (qui maximè in pugnam venturus esset; & in cujus Manu Fortuna prælii, ejus diei; maximè sita foret) *Domino Camerario* attribuit: Cui præceperat, ut à fronte Rebelles invaderet, ex eâ parte, quæ *Londinum* prospiciebat. Tertium Exercitum, maximum certè & instructissimum, circa se retinuit; ut in omnes Eventus paratus esset, vel ad pugnam instaurandam, vel ad victoriam consummandam, atque interim, ut *Urbs* in securo esset. Atque in eum finem, castrametatus est ipse, in *Campis S. Georgii*, ut se medium poneret, inter Rebelles, & *Urbem*. *Civitas* autem *Londini*, præcipuè sub initiis, cùm Rebelles tam propè castrametatos cerneret, magno tumultu egit: Ut fieri solet in opulentis & populosis *Civitatibus* (præsertim iis, quæ Regionum suarum tanquàm Reginæ sint) quæ rarò admodùm ex fenestris aut turribus ipsarum, Hostilem Exercitum vident. Verùm, quod maximè eos pupugit, illud erat, quod cum inconditâ turbâ rem habituri essent, cum quâ nulla erat Compositionis, aut Conditionum, aut legitimi alicujus Tractatûs spes, si opus esset; sed quæ in rapinas, & prædam, ruitura videbatur. Etsi enim audiissent, Rebelles in Itinere suo, se pacatè & modestè gessisse; tamen malè metuebant, hoc ipsorum temperamentum, non diù duraturum: sed potius hoc ipsum eos acuere posse, ad spolia in fine captanda. Itaque Populus *Londinensis*, perpetuò hùc illùc cursitabat, alii ad Portas, alii ad Muros, alii ad littora Fluvii; sibi ubique metus, & *Pannicos Terrores* injiciendo. Nihilominùs, *Prætor Civitatis Tatus*, necnon *Shawus & Haddonus Vice-Comites*, officio suo strenuè, & fortitèr functi sunt, in populo armando & instruendo. Quibus *Rex* adjunxit nonnullos ex viris Militaribus, qui Cives consilio & operâ juvarent. Verùm haud multò post, cùm intellexissent Cives, *Regem* ita rem administrasse, ut necesse foret Rebelles ter Victores evadere, antequam ad Civitatem appropinquarent; Quodque Personam suam propriam, inter eos & Rebelles, mediam stitisset; Quodque cura major esset Rebelles circumcludendi, ne aliquis eorum effugeret, quam quod de victoriâ in ipsos omninò dubitatio subesset; tumultuari destiterunt, & se in tuto esse credebant. Eò magis, quod magnam fiduciam habuerunt, in tribus Ductoribus, *Comitibus Oxoniæ*, & *Essexiæ*, & *Daubeneio*, qui omnes celebrati & gratiosi fuerunt apud populum. Quantum verò ad *Jasparum Ducem Bedfordiæ* (quem *Rex* Bellis suis præficere solebat) tunc temporis ægrotabat, neque diù superstes fuit.

Dies Prælii insecuti, fuit vicesimus secundus *Junii*, & *Dies Saturni*, (quem Diem Hebdomadæ *Rex* pro fausto ducebat) etsi *Rex* quâ poterat Arte, falsùm Diem in vulgus jecerat; Ac si, in animo haberet, Rebelles proximo *Die Lunæ* invadere, quò magis eos imparatos, & Ordinibus solutos, deprehenderet. Nobiles illi, quibus ea pars Belli assignata erat ut Collem circumsepirent, aliquot antè dies in locis opportunis se stiterunt, Rebelles intercepturi. Tempore autem pomeridiano, Die paulùm declinante, (quod factum est, ut Rebelles certiùs crederent se eo die non conflicturos) *Daubeneius* contra eos Copias duxit: Ac primo Cohortes aliquot à Ponte *Detfordiensi*, retrò se recipere compulit, licet fortissimè & acerrimè pugnassent. Sed cùm Numerus

merus eorum haud magnus esset, se ad Aciem ipsam, quæ in colle morabatur, receperunt. At Exercitus Rebellium, audito quòd Copiæ *Regis* jam adessent, Ordines suos instruebat, sed non sine magnâ confusione. *Verùm* neque Copias, ut ratio Belli postulabat, in primo Collis ascensu, versus Pontem collocaverunt, quæ iis Subsidio essent, quæ Pontem custodirent: neque Exercitum suum promoverunt, ad acclivia Collis, ubi iniquo loco, à *Regis* Copiis, pugnam conferi, necessum fuisset; sed in planitie Collis procul instruxerunt. Ita ut *Daubeneius* Collem ascenderet, & æquo loco se sisteret, antequàm ei resisteretur. *Daubeneius* eos ferociter admodùm adortus est; ita ut Fortuna ejus Diei periclitaretur. Etenim cùm Fronte Copiarum suarum oblitus salutis suæ, temerè dimicaret, à Rebellibus captus est, sed statim ereptus. Rebelles pugnam, in breve tempus, sustinebant, neque ignavè rem gesserunt: Sed cùm malè armati essent, & sub *Ducibus* imperitis, neque ab Equitatu aut Tormentis instructi, absque difficultate magnâ devicti, & in fugam conjecti sunt. Quantùm verò ad tres illos *Ductores* suos, *Audleium* scilicet, *Fabrum Ferrarium*, & *Flammockum* (ut ferè Popularium Motuum Auctores ignavi sunt, & semi-fortes) illi se vivos capi sustinuerunt. Numerus Occisorum, ex parte Rebellium, fuit circa bis mille Hominum, cùm totus eorum Exercitus Numerum sedecim Millium (ut dictum est) complêsset. Reliqui plerique omnes capti sunt, cùm Collis, undiquaque, *Regis* Copiis obsessus esset. Ex *Regis* parte trecenti circiter occubuerunt: Plurimi eorum Sagittis confixi, quæ Sagittæ, ut fama ferebat, longitudinis erant virgæ scilloriæ: Tam potentibus scilicet Arcubus *Cornubienses* usi sunt.

Victoriâ in hunc modum partâ, *Rex* complures *Equites Banarettos* creavit; Tam in Colli de *Blackheath*, ubi *Locumtenens* ejus prælio vicerat, (quò ipse Equo vectus est, ut Ceremoniam illam præsens præstaret;) Quàm in *Campis Georgianis*, ubi ipse castrametatus fuerat. Quantùm verò ad Munificentiam, aut Donativa, edixit, ut omnia Prælio-Captorum Bona, iis, qui illos ceperant, cederent; sive in specie, sive per viam Redemptionis. Honores & Munificentiam, Severitas & Supplicia, secuta sunt. *Baro Audleius* à Carcere de Portâ novâ, ad Collem *Turris* ductus est; In Tunicâ papyraceâ, Insignibus suis depictâ; Insignibus autem reversis, & Tunicâ laceratâ; ibique decapitatus est. *Flammockus*, & *Faber Ferrarius*, ad Furcas de *Tiburne*, super Crates tracti, suspensi, & deartuati sunt: *Fabro* etiam super Cratem, ut ex verbis ejus nonnullis, perspicere licebat, gestiente, se temporibus futuris memorabilem fore. *Rex* paulò antè constituerat, *Flammockum* & *Fabrum* in *Cornubiam* remittere, ut ibi in majorem terrorem supplicio afficerentur; Sed certior factus, Provinciam illam adhùc intumescere, secundâ usus cogitatione, populum neutiquàm irritare, consultius putabat. Reliquis omnibus Edicto *Rex* veniam largitus est: cujus Diplomata sub magno Sigillo procurare poterat, qui vellet. Ita ut, excepto Sanguine, quem Prælium hauserat, *Rex* sibi satisfieri passus sit, trium tantummodò Hominum supplicio, ad tantæ Rebellionis Expiationem.

Erat profectò res mira, *Regis* illa inæqualitas & Alternatio, in infligendis

fligendis Suppliciis, & spargendis Gratiis. Ac primo quidem Intuitu, rem quis forte aut casu gubernari putaret? Verùm si magis à prope introspiciat, reperiet magnâ ratione factum fuisse; Majore fortassè, quàm post tantum temporis Intervallum, notari jam queat. Motu *Cantiano*, (cùm Manipulus tantùm Rebellium esset,) ad numerum centum & quinquaginta morte mulctati sunt: At in hac Rebellione tam numerosâ, Homines tres tantùm; Sive illud in causâ fuerat, quod *Rex* satisfactum in parte putaret, Sanguine in Acie effuso; Sive quod in Causâ populari severiùs agere inconsultum arbitraretur; Sive quod Populi istius Innocentia quædam, (cùm Longitudinem *Angliæ* emensi essent, ferè absque maleficio, vel prædâ,) Cor *Regis* aliquantùm emollisset, & ad Misericordiam flexisset; Sive denique, quòd res magni discriminis putaret, Rebellionem ex Lasciviâ, & Rebellionem ex Inopiâ.

Post *Cornubienses* devictos, venit *Caleto* ad *Regem* honorifica Legatio, à *Rege Galliæ*; Quæ *Caletum* accesserat ante mensem; Ibique propter perturbationes Regni remanserat; Sed honorificè admodùm, & impensis *Regis* HENRICI, excepta.

Rex, sub primum eorum ad *Caletum* Adventum, ad eos misit; Rogans ut ibi paulisper manerent, donec Fumus pusillus, qui in Regno suo excitatus erat, dissiparetur. Quod propediem fore non dubitaret: More suo illud palàm contemnens, cui nihilominùs seriò incumbebat.

Legatio ista negotium alicujus magni Momenti non ferebat, sed tantùm procrastinationem petebat Diei, ad solutionem Pecuniarum, præfixi; Unà cum aliis quibusdam particularibus, quæ ad *Limitaneos* spectabant. Et reverâ, nihil aliud fuit ista Legatio, quàm Blanditiæ, ad *Regem* Comitate deliniendum, ut amicè erga *Gallum* affectus esset: Sed nihil in eâ tractatum est, ad præjudicium Fœderis cum *Italis* icti.

Verùm, durante tempore Profectionis *Cornubiensium*, versus *Londinum*, *Rex Scotiæ* (benè de Rebus *Anglicis* informatus, certusque sibi Bellum instare ab *Anglis*, quamprimùm illæ turbæ consedissent,) opportunitatem non amisit: Sed *Regem*, satis implicatum credens, Fines *Angliæ*, iterùm cum Exercitu, ingressus est; Atque ipse præsens Castellum *Norhami* obsedit, cum parte tantùm Copiarum, reliquis ad Agros depopulandos immissis. Verùm, *Foxus Episcopus Dunelmensis*, (vir prudens, quique per præsentia ad futura, acri Judicio, penetrare poterat,) hoc ipsum prævidens, Castrum illud suum *Norhami*, Tormentis atque Apparatu Bellico omnigeno, instruxerat & muniverat: Quinetiàm Præsidium Militum fortissimorum, magno numero in eo collocaverat, magis quàm pro Castri magnitudine; Expectans potiùs Insultum acrem, quàm obsidionem longam. Populum prætereà Regionis, cum Pecoribus & Bonis suis, in loca tuta, & prærupta, se recipere antè jusserat: Et equis citatis, ad *Comitem Surriæ*, (qui, in Provinciâ Eboracensi, non procùl aberat,) literas misit, ut celeriter subveniret, Ita ut, *Rex Scotiæ*, & Incœpto suo contra *Castellum*, intercideret, & Militibus prædam satis jejunam compararet. Ac postquam intellexerat *Comitem Surriæ*, cum magnis Copiis adventare,

in *Scotiam* rediit. *Comes*, cùm Castrum liberatum, & Hostem retrocessisse comperisset, in *Scotiam* celeritèr perrexit: sperans se *Regem Scotiæ* assecuturum, ut prælio cum eo decertaret. Verùm cùm tardè venisset, *Castrum Atoni*, (quod inter *Barwicum* & *Edingburgum* pro munitissimo habebatur) obsedit, illudque intra paucos dies cepit. Sed paulò post, *Rege Scotiæ*, in Interiora *Regni* sui se recipiente, cùmque tempestas Anni esset præter modum procellosa, & aspera, *Comes* in *Angliam* reversus est. Adeò ut, Summa Expeditionum utrinque, nihil aliud esset, quam Castrum captum, & Castrum oppugnatum: Sicque Res gestæ, nec Copiarum Viribus, nec Odiorum Fervori, nec Expectationis Magnitudini, respondebant.

Inter hos Tumultus, & intestinos, & exteros, ex *Hispania* in *Angliam* venit, *Petrus Hialas*, (nonnulli eum *Eliam* dixerunt;) Sanè Præcursor fuit Fælicitatis quâ hodiè *Anglia* fruitur. Legatio enim ejus Inducias inter *Angliam* & *Scotiam* induxit; Induciæ Pacem; Pax Matrimonium; Matrimonium verò Regnorum Unionem. *Hialas* iste vir prudens fuit, atque (pro ratione temporum illorum) non ineruditus, Fuit autem à *Ferdinando* & *Isabellâ*, *Regibus Hispaniæ*, missus, ad *Regem* HENRICUM; ut tractaret de Nuptiis, inter *Catharinam* Filiam eorum secundo-genitam, & *Arthurum Principem*. Tractatus iste, dexteritate Legati, non segnitèr promotus, quin & ferè ad Maturitatem perductus fuit. Verùm contigit interim, ut Colloquio quodam, quod ei cum *Rege* circa Negotium *Hispaniense* intercessit, *Rex* (cui proprium erat in Sinus Legatorum, Principum exterorum, illabi, si viri ipsi ei placuissent: Ita ut, haud rarò, de Negotiis propriis, cum illis deliberare soleret; Quin & eorum nonnunquàm operâ uti;) Obitèr inciderit in sermones, de Rebus componendis cum *Scotiâ*. Etenim *Rex*, naturalitèr, sterilia illa cum *Scotis* Bella, non amabat; etsi commodum interdùm, è famâ eorum, eliceret. Neque defuerunt ei in Concilio *Scotiæ*, qui parati erant *Regi* suo vicissim persuadere, ut eandem viam iniret, & Bellum cum *Angliâ* finiret; Amorem Patriæ prætexentes, sed secretò Rebus HENRICI faventes. Solummodò, spiritus nimis altos gerebat HENRICUS, quam ut primus pacis Mentionem facere sustineret. Ex alterâ parte, Affinem talem comparaverat, *Ferdinandum* scilicet *Arragoniæ*, qualem optare poterat. Postquàm enim ille *Rex*, certus jam Matrimonii conficiendi, Personam Fraterni Affinis in se suscepisset, non dubitabat (*Hispanicâ cum gravitate*) *Regi*, in rebus suis propriis, consilia præbere. *Rex* quoque, ex alterâ parte, sui non immemor, sed aliorum Mores in rem suam vertere consuetus, usus est hoc, quo diximus, *Arragonensis* Ingenio, ad negotia, quæ HENRICUS ipse, aut se minùs decere, aut apud alios minùs grata fore, cognoverat. Itaque libentèr assensit, ut *Hialas* (tanquàm in re ex motu proprio natâ,) de Concordiâ cum *Scoto* tractaret, eamque ob caussam in *Scotiam* proficisceretur. *Hialas* negotium suscepit, atque ad *Regem* profectus, postquàm multâ Arte id effecisset, ut *Rex Jacobus* ad consilia saniora propenderet, scripsit ad *Regem* HENRICUM, se minimè dubitare, quin pax facilè coalescere & coagmentari possit; si *Rex* aliquem ex Consiliariis suis, prudentem & moderatum, ad *Regem Scotiæ*, de Conditionibus Pacis tractandis, mitteret.

mitteret. Itaque *Rex Episcopum Foxum*, (tunc apud Castrum suum *Norhami* manentem,) misit, ut cum *Hula* colloqueretur; Atque post, uterque cum Delegatis *Regis Scotiæ* tractarent. Delegati utrinque convenerunt. Sed post multas Disceptationes de Conditionibus Pacis, modò ab uno ex *Regibus*, modò ab altero, propositis, de Pace quidem concludere nequiverunt. Præcipua caussa, propter quam transigi non potuit de pace, fuit *Regis* HENRICI Postulatum, ut *Perkinus* in manus suas traderetur, tanquàm *Regum* omnium Contumelia, & Persona *Jure Gentium* non privilegiata. *Rex Scotiæ*, ex alterâ parte, hoc facere constantèr recusavit, dicèns, se pro suâ parte, de Titulo *Perkini*, Judicem non esse competentem; Verum se eum recepisse ut Supplicem; Protexisse ut profugum; Cum Consanguineâ suâ desponsasse; Atque Armis suis juvasse, cùm crederet eum verum principem fuisse. Itaque nunc prorsùs non posse, salvo suo Honore, Ita dissuere, & quodammodò mendacii arguere, omnia quæ antè à se dicta & acta essent, ut eum in manus Hostium traderet. *Episcopus* similitèr, (qui Mandata quædam à *Rege* superba acceperat, saltèm in fronte eorum, etsi in pede inserta fuisset clausula mollior, quæ omnia ad *Episcopi* Arbitrium rejiceret, etiàm disertis verbis præcipiens, ut nullo modo pacis spem abrumperet,) postquàm Traditio *Perkini* ei denegata fuisset, alterum Articulum, quem in mandatis habebat, proposuit: Ille fuit, ut *Rex Scotiæ*, cum *Rege* HENRICO, apud *Novum Castrum*, congredi, & in Colloquium venire vellet. Hoc ubi *Regi Scotiæ* relatum est, respondit; *Se pacem tractare velle, non emendicare. Episcopus* etiam, (ut ei insupèr erat in Mandatis) Restitutionem urgebat spoliorum per *Scotos* captorum, vel saltèm Compensationem eorum. Verùm Delegati *Scotiæ* respondèrunt: *Ea esse instar Aquæ in Terram effusæ, quæ recolligi non posset; quodque Subditi* HENRICI, *faciliùs possent Damna illa tolerare, quam* Rex Scotiæ *ea persolvere*. Attamen in fine, (ut Homines moderati & Rationi non recalcitrantes,) Recessum potiùs quendam ad tempus fecerunt, quam Tractatum interruperunt, & in Inducias, pro certis Mensibus, consenserunt. Sed *Rex Scotiæ*, etsi Judicium suum formalitèr de *Perkino* retractare recusasset, quod tantis pignoribus obstrinxerat: Tamen, intra secreta animi sui, frequentibus *Anglorum*, quos circa se habebat, Sermonibus, & aliis diversis Relationibus motus, cœpit eum pro *Impostore* ducere. Quamobrem honorificè certè, & more Regio, eum ad se vocavit; Et Beneficia sua & Favores in eum collatos recensuit; Quod Consanguineam ei in Matrimonium dedisset, quodque potentem & opulentum *Regem* Bello offensivo, in caussâ ejus, per spatium duorum Annorum lacessisset. Imò etiam, quod Pacem honorificam, ultrò oblatam, si eum dedere voluisset, omninò rejecisset: Quodque etiam *Nobiles*, & *Populum* suum, non mediocritèr, dum promissis suis erga eum stare vellet, offendisset, quos diutiùs sibi infensos persistere, tutum sibi non esset. Itaque monuit, ut Fortunis suis consuleret, & locum exilio suo magis opportunum deligeret: Simul inquiens, illum negare non posse, quin *Angli*, priùs quam *Scoti* eum deseruissent; Cùm facto bis Experimento, nemo *Anglus* ad eum accessisset. Nihilominùs, se, quod sub primum Adventum ejus dixerat, confirmaturum;

firmaturum; Nimirùm, *Eum pœnitentiam minimè acturum, quod in manus suas se commisisset:* Quandoquidèm eum minimè ablegare protinùs constituisset; sed Navibus & Pecuniis adjuvare, ut quo vellet, tutò transportaretur. *Perkinus*, nihil omninò de Theatrali suo fastigio descendens, paucis respondit; *Se satis videre tempus suum adhuc non venisse; Sed quacunque tandem Fortunâ usus foret, se honorificè, & sentire de Rege, & loqui non destiturum.* Itaque à *Rege* dimissus, de *Flandriâ* ampliùs non cogitavit, utpotè Loco minùs tuto, post Tractatum cum *Archi-Duce*, superiore Anno conclusum; sed Uxore & Amicis, & Servis, qui eum deserere nolebant, comitatus, in *Hiberniam* trajecit.

Hoc Anno duodecimo scilicet *Regis*, *Alexander Papa*, (qui maximè solitus est amare eos Principes, qui remotiores erant; & cum quibus minimum ei intercederet Negotii;) grato animo recolens, *Regis*, ad Fœdus *Italorum* Accessionem, propter Defensionem *Italiæ*, eum, Gladio Consecrato, & *Pileo*, quem vocant, *Manutentionis*, per Nuncium suum remuneratus est. Idem ante eum, fecerat *Papa Innocentius*, sed minore cum solennitate & gloriâ, recepta sunt. Etenim *Rex* nunc mandavit *Majori*, & *Aldermannis Civitatis*, ut *Oratori Papæ*, ad pedem *Pontis Londinensis*, obviam fierent; Atque plateæ universæ, inter *Pontem*, & *Palatium Episcopi Londinensis* (ubi *Rex* tunc hospitabatur,) Civium Fraternitatibus, in Sagulis suis vestitis, utrinque clauderentur. Quin & ipse *Rex*, die crastino, (in quem inciderat *Festum omnium Sanctorum*,) magnâ stipante Catervâ, Prælatorum, Procerum, & Aulicorum, solenni cum Processione, ad *Ædem D. Pauli* perrexit, Insignibus illis, *Gladii* & *Pilei*, ante se gestatis. Et Processione illâ finitâ, *Rege* in *Choro* sedente, *Archiepiscopus Cantuariensis*, super Gradus ante *Chorum* stans, longam habuit Orationem; Amplitudinem & Sublimitatem Honoris illius extollens, quo *Papa*, per hæc Ornamenta, & Insignia Benedictionis, *Regem* decoravit: Etiam quam raro, quamque eminentium Meritorum Contemplatione, illa concedi consuessent. Denique præcipua *Regis* Acta & Merita recensuit, quibus *Papa* motus, eum tali Honore, dignatus esset.

Usque ad hoc tempus, Rebellio *Cornubiensis* (de quâ jam diximus,) nihil affine habere visa est, cum rebus gestis *Perkini*; Nisi fortè quod *Edictum Perkini* promisso innuisset, se Exactiones & Tributa deinceps aboliturum; Eoque effecisset, ut interdùm erga illum non pessimè animati essent. Jam verò Bullæ hæ frequenti agitatione concurrere cœperunt, ut in superficie Aquarum facere solent. *Regis* Clementia Rebelles *Cornubienses*, postquàm domum rediissent, sine pœnâ dimissi, verùm (ut diximus) solidi unius aut duorum pretio redempti,) magis animaverat, quam sanaverat. Adeò ut apud Vicinos & populares suos, jactare non dubitarent; *Regem in iis ignoscendis prudenter sibi consuluisse, quoniam satis sciebat, sibi paucos Subditos in Angliâ reliquos fore, si omnes suspendisset, qui cum iis sensissent.* Atque alii alios acuentes Motum renovare cœperunt. Quidam autem ex iis astutiores, clam ad *Perkinum* in *Hiberniam* miserunt, qui ei intimarent, se, si ad illos venisset, ei præstò futuros.

Cum *Perkinus* hunc Nuncium accepisset, cœpit iterùm se erigere, & cùm

& cum Consiliariis suis rem communicavit; Ex quibus tres plurimum apud eum poterant; *Hernus* Sericorum Propola, qui obæratus profugerat; *Skeltonus* Scissor; & *Astleius* Notarius; Etenim *Frionus* Secretarius discesserat. Hi apud eum disserebant, illum magnoperè errasse; cùm in *Cantium*, & iterùm cùm in *Scotiam* profectus esset: Quandoquidem Locus alter tam propè *Londinum* esset, & quasi sub oculis *Regis*; Alter autem locus, Nationis esset, populo *Angliæ* tam invisæ, ut quamvis eum summâ Benevolentiâ complexi fuissent *Angli*, nunquàm tamen ei ita comitato adhærere vellent: Verùm si Fortuna in tantum arrisisset, ut in Principio motûs *Cornubiensis* adesse ei contigisset, ante hoc tempus, eum *Westmonasterii* Coronatum iri. *Reges* enim istos, (ut ipse jam satis expertus esset) *Principes* Calamitosos, pro Calceamentis vendere, nihil pensi habere; Ejus verò Rationes postulare, ut se totum Populo committeret; Itaque ei Consilium dederunt, ut, cùm quâ poterat festinatione, in *Cornubiam* trajiceret. Quod & fecit, secum ducens quatuor Naviculas, quæ circitèr centum & viginti Milites vehebant. *Mense Septembris* appulit ad Oram *Whitsand*; & continuò *Bodminum*, oppidum *Fabri Ferrarii*, de quo antè diximus, profectus est: quò ad eum confluxerunt circiter tria Millia Agrestium. Illic novum *Edictum* promulgavit, Populum bellis promissis demulcens, & Favorem eorum, Invectivis in *Regem*, & Regimen suum, prensans. Et ut fit in Fumo, qui cùm in altissimum pervenit, se perdit, magnificè admodùm de Seipso loquebatur. Consiliarii ejus, antè omnia, eum moverunt, ut in potestatem suam redigeret, Oppidum aliquod opulentum & munitum; Quò & Milites suos Dulcedine prædæ devinciret, & Homines perditos, & sine Lare, undiquaque, simili spe lucri, alliceret; Et rursus, ut Copiis suis, Oppidum illud, præsidio & receptui esset, si fortè in Acie aliquid adversi contigisset. Itaque animos sumentes processerunt, & *Exoniam* obsidione cinxerunt; Urbem, in illis partibus, tam Munitionibus, quam Opulentiâ, florentissimam.

Circa *Exoniam* Castrametati, vi primò abstinuerunt; sed assiduis Clamoribus & vociferationibus instabant, ut Oppidanos terrerent. Præterà Populum, sub Muris stantes sæpè interpellabant, ut se illis adjungerent; Dicentes, *Regem* RICHARDUM illud Oppidum, *Londini* Æmulum effecturum, si primùm in suas partes descendissent. Sed pro suâ Insulsitate, viros nullos delectos, ad eos miserunt, qui animos eorum tentarent, & cum iis tractarent. Cives *Exonienses*, ex suâ parte. Subditos se fidos & fortes præstiterunt. Neque inter eos erat Tumultus aut Dissensio ulla; sed unanimi Consensu, se ad Defensionem Oppidi, comparârunt. Nam viderunt, Rebelles adhùc non tantis viribus pollere, ut ab iis metuere deberent; Ac rursus sperabant, antequàm numerus Rebellium augeri possit, sibi à *Rege* Auxilia submissa fore. Atque utcunque eventus foret, Extremum Malorum putabant, se illi famelicæ & inconditæ turbæ permittere. Quare cùm res Oppidi benè ordinassent, nihilominùs, Nuncios diversos de Muris, per Funiculos, clam demiserunt, (ut si unus interciperetur, alius Evaderet,) qui *Regem*, de statu Urbis, certiorem facerent, ejusque Auxilia implorarent. Similitèr & *Perkinus* metuebat

bat sibi ab auxiliis à *Rege* celeritèr mittendis; Ideoque constituit ultimas suas vires experiri, ad Oppidum expugnandum. Quamobrem admotis Scalis ad Muros, in diversis locis, simul Insultum fecit in unam ex Portis. Cùm autem nec Tormenta, nec Machinæ ei suppeterent; Et comperiens se Arietatione Truncorum Ligneorum parùm proficere; Cúmque etiàm per Clavas aut Rostra ferrea, ac per alia similia Instrumenta, quæ præstò erant, nihil ei reliquum fuisset, nisi ut ex portis unam incenderet; Illam rem adortus est, ut Portam incenderet. At Cives periculum prævidentes, priusquàm Porta integra flammâ corripi & consumi posset, Portam ipsam ex interiore parte, & spacii nonnihil adjacentis, fascibus ligneis obstruxerunt: Quos similitèr incenderunt, eo pacto, Ignem Igne propulsantes. Atque intereà, properè Aggeres Terræ congesserunt, cum fossis profundis, ut loco Muri & Portæ essent. Quantum verò ad Aggressiones per Scalas, eæ tam perperàm Rebellibus cesserunt, ut non sine Jacturâ Hominum Ducentorum, à Mæniis pulsi essent.

Rex, cùm de Obsidione *Exoniæ*, per *Perkinum*, nuncium accepisset, lusu rem excepit, aiens ad eos qui circa eum erant; *Regem Nebulonum in Angliam Occidentalem appulisse; Seque jam tandem in spe esse, Honore Conspectûs ejus fruendi, quod hactenùs facere nequiverat.* Atq; reverà præsentibus Aulicis facilè constabat, *Regem* magnoperè lætari, ob nuncium, de *Perkini* in *Anglicum* Solum adventu, ubi nulla ei spes erat per terram elabendi: Sperans jam, se liberatum in posterum iri, secretis illis Convulsionibus, quæ diù Cor ejus obsederant, & interdum Somnos suos, in medio Fælicitatis, abruperant. Itaque, quo omnium Animos & Studia accenderet, cunctis quibus poterat modis, palam fecit, eos, qui nunc alacriter ei adessent, ut Finem his perturbationibus imponerent, non minùs ei gratos & acceptos futuros, quàm ii, qui Horâ Diei undecimâ accesserant, qui tamen integræ Diei Mercedem acceperunt. Itaque nunc, veluti sub finem Ludi, complures simul in Scenâ astantes, spectare erat. *Camerarium* suum, & *Baronem Brookum*, & *Ricium Thomasium* Equitem Auratum, cum expeditis Militibus, *Exoniam* misit, ad Oppidum Obsidione liberandum; Et unà ad Famam spargendam, de celeri suo Adventu, cum *Copiis Regiis*. *Comes Devoniæ*, & Filius suus, cum *Carois*, & *Fulfordiis*, & aliis ejusdem Provinciæ Viris eminentibus, (non accersiti, sed audientes *Regem* huic Expeditioni tanto Animi impetu incumbere,) cum Turmis & Cohortibus, quas conscripserant, festinabant, ut primi Urbi *Exoniæ* auxiliarentur, & *Regis* ipsius Copias præverterent. *Dux* etiam *Buckinghamiæ*, cum multis Viris fortibus, & primariis, Arma sumpserant; Neque ipse adventum *Regis*, aut *Camerarii* profectionem opperiens, sed Corpus quoddam Copiarum, ex sese conficiens, quo meritum suum extolleret; *Regi* significans, se paratum atque in Armis esse, & ejus Mandata expectare. Ita ut, juxta Adagium; *In Descensu omnes Sancti manum admoverent.*

Perkinus hos Armorum Sonitus & Tonitrua audiens, & tantas undiquaque Copias illiminari, obsidionem suam solvit, & *Tauntoniam* profectus est; Jam tum incipiens alterum oculum, instar strabonum, in Coronam, alterum in Asylum flectere: Etsi *Cornubienses*, instar Metallorum

tallorum sæpè Ignotorum & vicissim extinctorum, facti essent obstinati; Et potiùs frangi quàm flecti sustinerent; Jurantes & voventes, se nunquàm eum, usque ad ultimam Sanguinis guttam, deserturos. Copias habebat circa se, cùm ab *Exoniâ* discederet, ferè septem millium Hominum: Multi enim ad eum, postquàm ad *Exoniæ* oppugnationem se comparasset, confluxerant; tum propter tanti inceptis famam, tum etiàm ut ex spoliis participarent, Etsi sub Obsidionis solutione, nonnulli dilapsi essent. Cùm autem ad *Tauntoniam* appropinquasset, Metum egregiè dissimulavit, atq; diem integrum absumpsit, in præparandis iis quæ ad prælium necessaria futura essent. Verùm circa mediam noctem, cum sexaginta Equitibus aufugit, ad *Bewleium*, in *Novâ Forrestâ*, ubi ipse cum nonnullis ex Comitibus suis, nomina dederunt in Asylum; *Cornubienses* autem suos, in quamcunque Fortunæ Aleam, exposuit. Hoc tamen modo, eos à votis suis solutos reddidit, & solitâ suâ scilicet Misericordiâ *Regali* usus est; *Ut neutiquam præsens esse vellet, cum Sanguis Subditorum suorum effunderetur.*

Rex, auditâ *Perkini* fugâ, confestim Equites quingentos expeditos misit, qui eum comprehenderent, antequàm vel mare repeteret, vel ad Insulam illam exiguam, (*Asylum* scilicet) appelleret. Sed quatenus, ad posterius ex his, tardè venerunt. Itaque, quod potuerunt, fecerunt: Hoc est; *Asylum* magno præsidio, & vigiliâ diligentissimâ, cinxerunt, donec *Regis* de eâ re mandata accepissent. Quantum verò ad Rebelles cæteros, illi (jam à Duce suo destituti) se *Regis* Clementiæ universos submiserunt. *Rex* autem, qui (Medicorum more) Phlebotomiâ uti solebat, potiùs ad vitam conservandam, quàm eripiendam; Neque unquam sanguinarius erat, cum esset securus; postquam jam periculum transiisse cerneret, omnibus tandem ignovit; præter paucos ex profligatissimis, quos supplicio destinavit, ut Clementia ejus erga reliquos magis elucesceret. Missi sunt etiam, quantâ fieri poterat celeritate, nonnulli Equites ad *Montem Sancti Michaelis* in *Cornubiâ*, ubi *Perkini* Uxor, Domina *Catharina Gordona* à Marito suo relicta erat, quem in utrâque Fortunâ unicè semper dilexit: virtute Nuptiali alias suas virtutes cumulans. *Rex* autem tanto diligentius ad eam mittere festinavit, nesciens utrùm gravida ex *Perkino* fortè esset, unde Turbæ istæ, in Personâ *Perkini*, desituræ non videbantur. Cùm illa ad *Regem* perducta esset, traditum est, eum illam, non tantùm misericorditer, sed etiàm cum nonnullo Amoris affectu, excepisse: Misericordiâ Formæ ejus, quæ erat, singulari, decus addente. Itaque solatus eam, (ut simul & Aspectui suo, & Famæ inserviret,) ad *Reginam*, illam misit, ut cum eâ maneret; Honorificos ei Reditus assignans, quibus Dignitatem suam sustentaret: Quos etiàm retinuit, tam durante vitâ Regis, quàm multos annos post. Nomen certè *Rosæ Albæ*, (quod falsò Mariti sui Titulo applicatum erat) veræ suæ Pulchritudini remansit.

Rex profectionem suam nihilominùs continuavit, & magno cum Jubilo & Lætitiâ *Exoniam* ingressus est: Ibi Civibus ingentes gratias egit, eosque miris Laudibus cumulavit. Quinetiam, Gladium ipsum, quo accinctus erat, à latere suo solvit, & *Majori* Civitatis dedit; statuens, ut semper posteà, coram *Majore* gestaretur. Ibi quoque è

Cornu-

Cornubiensibus præcipuos aliquot, supplicio affici jussit, uti Piacula quædam, quæ Cives pro Formidinibus & molestiis ipsorum placarent. Apud *Exoniam*, *Rex* cum Consilio suo deliberavit, utrùm *Perkino*, si sponte ex *Asylo* exiret, seque *Regiæ* clementiæ submitteret, de vitâ suâ securum reddere oporteret. Consiliarii autem inter se opinionibus discrepabant. Alii *Regi* consilium dederunt, ut vi eum ex *Asylo* extraheret, & morte mulctaret, utpote in causâ Necessitatis; Quæ ipso facto cum Locis & Rebus Sacratis, dispensât. Quâ in re, minimè dubitabant, quin *Rex Papam* facilem reperturus esset, in facti sui Ratihibitione; Aut per viam Declarationis, aut saltem per viam Indulgentiæ. Alii autem opinabantur, postquam jam *Rex* in portu navigaret, & pericula omnia, prætervolassent, non opus esse *Regi*, novo Scandalo, aut Invidiâ. Tertium Genus erat eorum, qui *Regem* disertè præmonebant, eum neque de Imposturæ Certitudine mundo satisfacere posse, neque Conjurationis Latebras & Anfractus penitùs excutere, nisi *Perkinum*, promissis vitæ & veniæ, & aliis modis suavibus, in manus suas pertraxisset. At nemo ex Conciliariis erat, qui non in præfatione sua, *Regis* Fortunæ magnoperè indolere visus est, unà cum Indignatione quâdam: Quod *Rex* tantus, & tam insigni prudentiâ & virtute præditus, tam diù, & tam crebrò, Idolis ejusmodi vexatus fuisset. Verùm *Rex* intulit, *Dei Omnipotentis* proprium esse, ut *Idolis* vexaretur; Ideoque illud, nullum ex Amicis suis malè habere debere. Quodque ipse pro suâ parte, ea semper despexisset; Se tamen multo dolore affectum fuisse, quod populo suo tantas Calamitates inflixissent. Verùm, in fine Deliberationis, tertiæ opinioni *Rex* se adjecit; Ideoque quosdam misit, qui cum *Perkino* tractarent. Qui se Captivum videns, & ab omni spe destitutum, jam Principes & Populos, summos & Infimos, expertus, quos Infidos, Meticulosos, aut Infelices, deprêhenderat, lætantèr Conditionem accepit. *Rex* etiam, dum *Exoniæ* moratus est, Commissarios deputavit, *Baronem Darcium*, & alios, qui omnes, qui *Perkino*, aut *Cornubiensibus*, sive in prælio, sive in fugâ adhæserant, pecuniis mulctarent.

Cõmissarii autem isti, tanto cum Rigore & Severitate processerunt, ut Clementiam *Regis* in parcendo sanguini multum obscurarent, quod Thesauri Sanguinem tam duritèr emunxissent. *Perkinus* ad Aulam *Regis* adductus est, ad Conspectum ejus minimè; Etsi *Rex* (quo curiositati suæ satisfaceret,) spectaverit eum interdùm in Transitu. Specie tenus jam liber *Perkinus* erat, sed secreto magnâ diligentiâ & curâ custoditus; Et in Comitatu *Regis Londinum* proficisci jussus est. Verùm sub primum hunc *Perkini* in Scenam conscensum, in personâ suâ novâ, Sycophantæ scilicet & præstigiatoris, depositâ personâ suâ priore, quæ erat principis, facilè quivis existimare poterit, quantæ Irrisioni & Ludibrio expositus fuerit, non solùm Aulicorum, verum etiàm vulgi, qui circa eum ubique convolabant; Adeò ut quis conjicere posset, ulula ubi esset, ex Congregatione Avium: Aliis irridentibus, mirantibus aliis, aliis execrantibus, aliis Os ejus & Gestus curiosè intuentibus, ut materiam Sermonum captarent: In tantum, ut falsus ille Honor, quo tamdiu gavisus esset, abundè repensus fuerit, Contemptu & Contumeliâ. Quamprimùm *Rex Londinum* venit,

etiam

etiam horum Ludorum Floralium, Civibus spectaculum, & solatium exhibuit. Etenim *Perkinus* Equo insidens, lentis passibus, (sed absque habitu aliquo Ignominioso,) perductus est, per plateas de *Cheapside*, & *Cornhill*, ad *Turrim Londinensem*; Atque exinde revectus est ad *Westmonasterium*, cum Choro mille Maledictionum & Contumeliarum. Verùm, ad spectaculi ornatum majorem secutus est, parvo à *Perkino* Intervallo, unus ex intimis ejus Consiliariis; Qui *Faber Ferrarius Regi* fuerat. Iste Erro, cùm *Perkinus* profugisset ad Asylum, optavit potius Habitum Sacratum sumere, quam loco Sacrato se munire; Atque vestitum *Eremitæ* induit, & illo Habitu per Regiones obambulabat, donec detectus & comprehensus esset. At præstigiator iste, manibus pedibúsque super Equum vinctus fuit, neque cum *Perkino* rediit, sed paucis post diebus morte mulctatus est. Paulò post, cùm *Perkinus* se, quis esset, meliùs cognovisset, strictè examinatus est, & captâ ejus Confessione, factum est Breve vel Extractum earum rerum, quas divulgari consentaneum foret; Quod typis commissum, & publicatum est. Quâ in re, *Rex* Famæ suæ minùs consuluit. Quemadmodùm enim, Narrationem continebat laboriosam, Particularium de *Perkini* Patre & matre, & Avo, & Aviâ, & Avunculis, & Cognatis, per Nomina, & Cognomina sua, & in quibus Locis sursùm deorsùm erraverat; Ita parum, aut nihil proferebat, de Consiliis eius, aut de iis, cum quibus Consilia communicasset; Neque ipsa *Ducissa Burgundiæ*, (quam omnes noverint instar Animæ fuisse universi Negotii,) vel nominata est, aut descripta, sed prorsùs silentio prætermissa. Ita ut Homines, quod expectabant, non reperientes, multa desiderarent, & majore in dubio essent, quam priùs. Verùm *Regi* magis placebat, vulgo non satisfacere, quam Grandium Animos irritare. Neque etiàm eo tempore, conjicere erat, ex novis aliquibus Examinationibus, aut Incarcerationibus, aliquem alium præter eos, qui jampridem innotuerant, dete..um aut accusatum fuisse; Etsi *Regis* Animus abditus hoc ipsum in dubio diù reliquisset.

Circa hoc tempus, noctù, magnum coortum est Incendium, apud *Regis Palatium* de *Shine*, propè Cameras *Regis* ipsius: Quo incendio magna pars Ædium conflagravit, necnon multa lauta supellex absumpta est: Id quod *Regi* occasionem dedit, usque à solo ædificandi nobilem illam structuram *Richmondiæ*, quæ hodiè cernitur.

Etiàm paulò antè hoc tempus, evenit Accidens quoddam memorabile: Fuit quidam *Sebastianus Gabatus*, patriâ *Venetus*, qui *Bristoiæ* habitabat: Vir Cosmographiæ, & Navigationis peritus. Iste vir, Successum videns, & fortassè Fortunæ *Christophori Columbi* æmulatus, in illâ Fortunatâ Expeditione versus *Zephyro-Austrum*, ante sex Annos, factâ cogitavit secum, etiam novas terras detegi posse, versus *Zephyro-Boream*. Atque sanè probabile est, ejus opinionem magis firmis & prægnantibus Conjecturis fultam fuisse, quam fuerat ea *Columbi*. Cum enim duæ illæ magnæ Insulæ, veteris & novi Orbis, sint versus Septentriones, ipsâ Fabricâ, latæ & exporrectæ, versus *Austrum* autem, acuminatæ; verisimile est, illic primùm innotuisse Terras novas, ubi minore Intervallo à veteribus disjunctæ essent. Quin & memoria extabat aliquarum Terrarum ad *Zephyro-Boream* antè discoopertarum,

tarum, & pro Insulis habitarum, quæ tamen reverà essent pars Continentis *Americæ Borealis*. Fieri autem possit, ut aliqua Notitia de hâc re ad *Columbum* posteà perveniens, & ab eo suppressa, (cupido fortasse, ut in hujusmodi Incœpto primus videretur) ei pro firmiore Argumento fuerit, ad credendum, universum illud spatium ad Occidentem *Europæ* & *Asiæ*, pelagus perpetuum non fuisse, quam aut *Senecæ* Prophetia, aut *Platonis* Antiquitatis, aut Currentium Maris, & Ventorum à Terrâ spirantium Natura, & similia; quæ, ut fama spargebatur, eum maximè moverunt. Etsi non sim nescius, imputatum fuisse illud *Columbi* Incœptum fortuitæ, & tempestate actæ Navigationi, (paulò antè) gubernatoris cujusdam *Hispani*, qui in Ædibus *Columbi* mortuus dicebatur. *Gabatus* autem iste, *Regi* fidem faciens, se *Insulam* quandam Mercibus pretiosis abundantem, reperturum, adduxit *Regem* ut Navem apud *Bristoiam*, Commeatu & Nautis, instrueret, pro eâ *Insulâ* detegendâ. Quam Navem Regiam Comitatæ sunt tres Naviculæ, à Mercatoribus *Londinensibus* missæ, mercibus quibusdam vilibus & levibus oneratæ, quæ essent Cõmercio cum *Barbaris* exercendo idoneæ. Navigavit autem *Gabatus*, (ut ipse post Reditum suum referebat, adducens etiàm Navigationis suæ universæ chartam,) longè admodum versus Occidentem, cum quartâ parte Septentrionalis plagæ, juxta Boreale latus, *Terræ de Labrador*, usque dum ad latitudinem pervenisset Sexaginta septem Graduum cum dimidio, Mare continuò reperiens apertum & pervium. Certum est etiam *Regis* Fortunæ, oblationem porrectam, Imperii illius amplissimi *Indiæ Occidentalis*. Neque renuit ipse *Rex*, sed morâ fortuitâ, res disturbata est. Etenim *Christophorus Columbus*, à *Rege Portugalliæ* repulsam ferens, (qui & *Occidentales* & *Orientales Indias* simul complecti consultum non putabat,) *Bartholomæum Columbum*, Fratrem suum, ad HENRICUM *Regem*, Nuncium misit, ut cum eo de suo Incœpto negotiaretur. Contigit autem, ut *Bartholomæus* à Piratis, in mari, captus fuisset; quo fortuito Impedimento detentus, non nisi diù post ad *Regem* pervenit: Tam diù, ut priusquàm cum *Rege* HENRICO transegisset, Expeditio illa à Fratre suo *Christophoro* suscepta esset; Quo pacto, providentiâ divinâ, *Indiæ Occidentales*, Coronæ *Castiliæ*, ut tunc, reservatæ fuerunt. Attamen hæc *Regem* acuerunt, ut non solùm *Gabati* Expeditionem promoveret, verùm etiàm posteà decimo sexto Anno Regni sui, atque iterùm decimo octavo, nova Diplomata concederet, ad Terras adhuc incognitas detegendas, & occupandas.

Hoc etiàm Anno, decimo quarto scilicet *Regis*, (admirabili *Dei* providentiâ, qui *Res* ad Beneplacitum suum flectit, & in minimis maxima suspendit,) occurrit Accidens quoddam leve, ac etiàm perversum, quod magnos & fœlices effectus post se traxit. Durantibus cum *Scotiâ* Induciis, quidam Juvenes Nobiles ex *Scotiâ*, ad Oppidum *Norhami* venerunt; ibique, cum quibusdam ex Familiaribus suis *Anglis*, se exhilarârunt. Cumque in Otio essent, interdum ex Oppido deambulârunt, & *Castellum* curiosè spectârunt. Quidam autem ex Præsidiariis *Castelli*, cùm hoc bis aut ter animadvertissent, cúmque animos adhùc exulceratos gererent, ex Hostilitate, quæ paulò antè intercesserat, eos pro Exploratoribus, aut habebant, aut calumniabantur.

bantur. Unde Jurgia inter eos orta sunt; Et à Jurgiis manus conserebant: Adeò ut complures ex utrâque parte vulnerati essent: *Scotis*, uti verisimile erat, cùm in Oppido essent peregrini, duriores partes sustinentibus. Quinetiàm nonnulli ex iis interfecti sunt, reliquis, citato gradu, in *Scotiam* redeuntibus. Hæc Res, postquàm inter Custodes Limitaneos, ex utrâque parte tractata est, nec finis Controversiæ impositus, *Rex Scotiæ* in suam Contumeliam factam esse interpretatus est, Et Fecialem ad *Regem* HENRICUM misit, qui hujus Injuriæ reparationem postularet, cum protestatione, eum aliàs Bellum denunciaturum. *Rex* autem (qui Fortunæ Aleam sæpiùs expertus erat, & ad pacem inclinabat) respondit; Quod hactenùs factum esset, prorsùs contra voluntatem suam, & sine consensu aut notitiâ, contigisse: Verùm si Præsidiarii in culpâ fuissent, se in eos severè animadversurum, atque Inducias in omnibus conservaturum. Verùm hoc Responsum *Regi Scotiæ*, Dilatio quædam visa est, ut Querela, interposito spacio, elanguesceret: Itaque eum magis irritavit, quàm placavit. At *Episcopus Foxus*, à *Rege* audiens, quòd *Rex Scotiæ* adhùc exæstuaret, & impatiens esset, turbatus, Occasionem Rupturæ Induciarum, à suis Hominibus ortam esse, quam-plures humiles & deprecatorias Literas ad *Regem Scotiæ* misit, quibus eum placaret. Unde *Rex Jacobus*, *Episcopi* mollibus & blandis Literis delinitus, ad eum rescripsit, se licèt haud parùm Literis suis tribuerit, tamen plenam Satisfactionem non recipere posse, nisi cum eo colloqueretur; Tam circa præsentis Controversiæ Compositionem, quàm circa Res alias, quæ ad Bonum utriusque *Regni* spectarent. *Episcopus* Mandata à *Rege* accipiens, in *Scotiam* profectus est. Convenerunt apud *Melrosse*, *Abbatiam Cisterciorum*, ubi *Rex* tum morabatur. *Rex* primò, disertis verbis *Episcopo* significavit, quàm iniquè tulerat insolentem illam Rupturam Induciarum, ab Hominibus ejus, apud Castrum de *Norhamo* factam. Quibus *Foxus* respondit tam humiliter, & tam blandè, ut instar olei esset vulneri infusi, unde sanari cœpit. Atque hoc factum est, *Rege* & *Concilio* suo præsentibus. Posteà, *Rex* cum *Episcopo* collocutus est solus; Atque Intima animi sui exprompsit, dicendo; Temporarias istas Inducias & Paces, citò conclusas, citò etiàm ruptas esse solere; Se autem arctiorem cum *Rege Angliæ* Amicitiam cupere; Ideoque si *Rex* HENRICUS, Primogenitam suam Filiam, Dominam *Margaretam*, in Matrimonium ei dare vellet, ita demùm Nodum fore indissolubilem. Se satis nosse, quantum *Episcopus* Auctoritate & gratiâ, apud *Regem* suum meritò possit. Itaque si ipse huic rei studiosè incumbere vellet, se minimè dubitare, quin pro voto suo successura esset. *Episcopus* sobriè respondit; Quòd se potiùs fœlicem, quàm dignum reputaret, qui in tali Negotio Minister esset: Operam verò suam libentissimè collaturum. *Episcopus* igitur ad *Regem* HENRICUM reversus, quæque acta essent, referens, *Regem*que propensum, & ferè cupidum inveniens, *Regi* Consilium dedit; Ut primùm pacem stabiliret; deinde Tractatum Matrimonii gradatim consummaret. Pax itaque facilè conclusa, quæ paulò ante *Natalem Domini* promulgata est, decimo quarto *Regis* Anno, duratura in vitam amborum *Regum* simul, aut eorum Superstitis, & Annum unum deinceps. In hâc Pace, continebatur

tur Articulus; Ut nullus *Anglus Scotiam*, aut *Scotus Angliam* ingrederetur, nisi cum Literis Commendatoriis sui *Regis*. Hoc, primo intuitu, videri posset, eò spectare, ut Familiaritas inter Nationes abrumperetur, sed factum est ad Limitaneos coercendos, qui Dissidiorum caussa esse consueverant.

Hoc etiam Anno, natus est *Regi*, Filius Tertius, *Edmundus* nominatus, qui paulò post obiit. Circa idem ferè tempus, allatus quoque est Nuncius, de Morte *Caroli*, *Regis Galli*; Cujus Nomine celebratæ sunt Exequiæ solennes, & Regiæ.

Nec multum Temporis intercessit, quin *Perkinus* (qui ex Argento vivo compositus erat, quod non facile contineri aut Incarcerari potest,) turbare cœperit. Etenim Custodibus delusis, se in Fugam dedit, & versus Mare properavit. Verùm statim omnes Anguli excussi, tamque sedula facta est Inquisitio, ut redire compulsus esset, & ad *Domum* de *Bethleem*, dictam *Prioratum* de *Shine*, (quæ *Asyli* privilegio gaudebat) confugere, Seque *Priori* illius *Monasterii* in manus tradere. *Prior* iste, pro sancto admodùm viro, habitus est, quem omnes, eo tempore, multùm reverebantur. Ille ad *Regem* accessit, & pro vitâ tantùm *Perkini* deprecatus est, eum aliàs *Regis* Arbitrio relinquens. Multi apud *Regem*, ardentiùs etiam quàm anteà institerunt, ut *Rex* eum sine morâ ex *Asylo* abriperet, & suspenderet. Verùm *Rex* (qui elati erat Animi; neque odisse quenquam poterat, quem despiceret;) jussit; *Ut Nebulo ex Asylo extraheretur, & in Cippis poneretur*: Atque ita vitam ejus, *Prioris* precibus largitus, *Perkinum* educi fecit. Et intra duos aut tres dies, super pegma, in Areâ *Palatii Westmonasteriensis* erectum, compedibus vinctus & Cippo clausus, per integrum diem sedit. Diéque sequente similiter, cum eo, ad Crucem de *Cheapside* actum est. Atque in utroque loco Confessionem suam, (de quâ suprà mentionem fecimus) perlegit: Exinde autem in *Turrim Londinensem* perductus est. Verùm (ut paulò antè notavimus) *Rex*, talem Societatem cum Fortunâ inierat, ut nemo distinguere possit, quæ Actiones Fortunæ, quæ autem *Regis* Industriæ, deberentur. Creditum enim est ubique, *Perkinum* proditum fuisse; eúmque non sine *Regis* notitiâ elapsum; Qui eum, toto tempore Fugæ suæ, veluti injectâ chordâ, tenuisset: *Regemque* hoc fecisse, ut caussam haberet eum Morte mulctandi, & Finem illis rebus imponendi. Verùm hoc minùs probabile est; Quandoquidem iidem Ministri, qui eum in Fugâ suâ observabant, etiam ab *Asylo* intercludere potuissent.

Verùm fatale erat, ut Hedera ista Serpens *Plantagenistæ*, veram *Plantagenistæ* Arborem, necaret. *Perkinus* enim, haud diù post, se in Gratiam & Favorem Custodum suorum, Servorum *Joannis Digbeii Equitis Aurati*, præfecti Turris, numero quatuor, (*Strangwaii*, *Blewetti*, *Astwoodi*, & *Rogeri Longi*,) insinuaverat. Atque Nebulones istos, promissorum Montibus corrumpere annisus est, ut Carcere se eximeret. Sed satis gnarus, Fortunam suam tam contemptibilem redditam, ut nullius spes pascere posset; (Spe autem perficienda res erat; Nam præmia deerant;) apud se vastum & tragicum Facinus machinatus est; Illud fuit, ut in societatem Consiliorum suorum, *Edwardum Plantagenistam*, *Comitem Warwici*, tum in Turre detentum, pertraheret;

Quem,

Quem, tædium diuturnæ Incarcerationis, & recurrentes ſubinde Metus Mortis, ita emolliverant, ut ad quamlibet Impreſſionem, de libertate ſuâ recuperandâ recipiendam, aptiis eſſet. Hunc Principem Juvenem, arbitrabatur *Perkinus*, ſervos illos, quos ſuprà memoravimus, officiosè reverituros, licèt ipſe iis deſpicatui eſſet. Itaque poſtquàm per nuncium unum aut alterum, per aliquos ex illis ſervis miſſum, *Comitis* conſenſum deguſtaſſet; conſtitutum inter eos fuit, ut quatuor hi, Dominum ſuum, *Præfectum Turris*, Noctù, ſecretò obtruncarent; & Pecunias & Bona ejuſdem Præfecti, quæ cõmodè exportari poſſent, eriperent; Claveſque *Turris* caperent, & *Perkinum* cum *Comite* ſtatim emitterent. Verùm, hæc Conjuratio detecta eſt, priùſquàm perpetrari poſſit. Atque in hâc quoque re, *Regis* præalta prudentia eum gravi Invidiâ onerabat; *Perkinum* ei tantùm inſtar eſcæ fuiſſe, ad *Comitem* captandum. Atque eodem Temporis momento, dum Conjuratio iſta iniretur, (quaſi etiàm illud ipſum *Regis* Induſtriâ effectum eſſet,) in Fatis erat, ut adulterinus quidam *Comes Warwici* prodiret, *Calcearii Filius*, cui nomen erat *Radulphus Wilfordus*; Adoleſcens autem edoctus & inſtructus erat à *Fratre* quodam *Auguſtiniano*, *Patricio* dicto. Uterque horum à partibus *Suffolciæ* in *Cantium* pervenerunt; ubi non ſolùm clam, & per Suſurros, Rumores ſpargebant, *Wilfordum* iſtum verum *Comitem Warwici* eſſe; Verumetiàm *Frater* ille Populum ad credendum prõpenſiorem expertus impudentiſſimè Conciones de eâ re ad Populum habuit, eoſque, ut in Auxilium ſuum properarent, hortatus eſt; unde uterque comprehenſus eſt, & ſuppoſititius *Comes* morte affectus, *Frater* autem perpetuo Carceri damnatus. Hoc verò opportunè admodùm accidit, ad repræſentandum periculum, quod *Regi* à *Comite Warwici* imminebat, & ad velandam *Regis* Severitatem, quæ ſecuta eſt: Eaq; ipſa Opportunitas, accedente veſaniâ *Fratris*, qui tantam proditionem, antequàm ullas nacta eſſet vires, publicare eſſet auſus; Quin & ejuſdem *Fratris* vitæ Condonatio, (cujus tamen reverà, nihil aliud in cauſsâ fuit, quàm Ordinis ſui Privilegium:) Denique Miſericordia vulgi, (quæ ſi Gurgite rapido fluat, ſemper cœnum Invidiæ & Scandali excitat,) effecerunt, ut ubique potiùs Sermone Hominum jactatum, quàm planè creditum eſſet, omnia Artificio *Regis* inſtructa fuiſſe. Sed utcunque hoc fuerit, *Perkinus* (qui jam tertio contra Gratiam peccârat) tandem in Judicium adductus eſt, apud *Weſtmonaſterium*, & coram *Commiſſariis* de *Audiendo & Terminando*, impetitus, de diverſis Proditionibus Commiſſis & Perpetratis, poſt ejus in *Angliam* Adventum, (ita enim Judices conſuluerunt, quoniam extraneus eſſet,) denique Condemnatus eſt, & intra paucos dies, apud *Tiburne*, capitali Supplicio affectus. Ubi rursùs Confeſſionem illam ſuam perlegit, & veram eſſe, jam ſub ipſam Mortem, agnovit. Atque is exitus fuit Baſiliſci hujus, qui potis erat eos necare, qui eum primi non aſpexiſſent. Fabula erat certè, ex hujus generis Fabulis, quæ memorantur, longiſſima; Et alium fortaſsè finem ſortita eſſet, niſi res incidiſſet, in *Regem* prudentem, animoſum, & fortunatum.

Quantum verò ad tres *Perkini* Conſiliarios, ii ſe *Aſylarios* regiſtrari fecerunt, cùm *Perkinus* id ipſum feciſſet. Verùm, ſive quod iis ignotum

rum esset, sive quod intra privilegium se continuissent, in Judicium minimè adducti sunt. Unà cum *Perkino* suspensi sunt, *Major Civitatis* de *Corke*, in *Hiberniâ*, & Filius ejus; Qui proditionum *Perkini*, inter præcipuos, Fautores fuerant. Paulò post, similitèr Morti adjudicati sunt octo alii, propter Conjurationem factam in *Turre*; Quorum quatuor *Præfecti Turris* Servi erant. Et statìm post, in Judicium adductus, coram *Comite Oxoniæ* (*Seneschallo Magno Angliæ* eâ vice facto,) infelix ille Princeps *Comes Warwici*, non propter Conatum è *Turre* evadendi, (hoc enim peractum non est; Atque etiàm, cùm Incarceratio propter proditionem minimè fuisset, Evasio pro Proditionis crimine, lege haberi non debuit;) Sed propter Conjurationem cum *Perkino* initam, Seditiones in *Regno* excitandi, & *Regem* destruendi. *Comes* autem *Warwici* Accusationem Confessione suâ firmavit, & Paulò post, apud *Collem Turris*, decapitatus est.

Sic etiam finivit, non solùm Nobilis istius, & verè commiserabilis Personæ, *Comitis Warwici*, Primogeniti *Ducis Clarentiæ*, Tragœdia; verùm etiam Stirps & Linea mascula *Plantagenistarum*, quæ tanto cum splendore & gloriâ floruerat, usque à temporibus Celeberrimæ memoriæ *Regis* HENRICI *secundi Regis Angliæ*. Fuerat autem hæc Stirps, sæpè sanguine proprio intincta. Manet autem adhùc Progenies illa, sed in alias Familias, tam Imperiales, quam Nobiles, transplantata. Verùm nec Criminis Reatus, nec Rationes Statûs, Invidiam extinguere poterant, quæ *Regi*, ob hanc Executionem incumbebant. Itaque Consultum putabat *Rex*, Invidiam istam, ex *Angliâ* exportare; eamque, in novum suum Affinem, *Ferdinandum Regem Hispaniarum*, exonerare. *Regibus* enim istis duobus, vel solo nutu se mutuò intelligentibus, res ita se habuit, ut literæ ex *Hispaniâ* reperirentur atq; ostenderentur, quibus inter alios Sermones, circa Tractatum Matrimonii, *Ferdinandus* ad *Regem* HENRICUM, disertis verbis scripserat, se securitatem nullam de Liberorum *Regis* in Regnum Successione videre, quamdiù *Comes Warwici* in vivis esset; Seque Filiam suam, in manifesta pericula & turbas mittere, haud libenter sustenturum. Verùm hoc facto, etsi *Rex* aliquatenùs Invidiam à se ipso amoliretur; tamen non animadvertit, se simul Maledictionem quandam, & omen infaustum, Nuptiis ipsis impingere. Quod quidem eventu ita completum est; ut & *Princeps Arthurus* uxore suâ ad breve tempus potiretur; Atque ipsa *Principissa Catharina* (Fœmina tristis & Religiosa,) diù post cum *Regis* HENRICI *octavi*, de eâ repudiandâ, consilium ei primum nunciatum est, diceret; *Se quidem culpâ vacare; sed hoc justo Judicio Dei factum esse, quod nuptiæ suæ in sanguine fundatæ fuissent*; Intelligendo Sanguinem *Comitis Warwici*.

Hoc Anno, *Regis* decimo quinto, magna grassata est pestis, tam *Londini*, quam in aliis *Regni* partibus. Itaque *Rex*, post loca crebrò mutata, (sive ut à Contagione tutior esset; sive ut Occasionem Colloquii cum *Archi-Duce* præberet; sive ob utrunque;) *Caletum* cum *Reginâ* suâ transfretavit. Postquàm *Rex Caletum* venisset, *Archi-Dux* statìm ad eum Honorificam Legationem misit; Tam ut de Adventu *Regis* in eas partes gratularetur, quàm ut significaret se præstò esse, (si *Regi* placeret,) præsentiâ suâ obsequium ei deferre. Sed simul Legati *Regi* intimarunt

intimârunt, ut Locum Congressûs designaret, extra aliquod munitum Oppidum, aut Castellum, quoniàm, hoc *Regi Galliæ*, simili occasione, denegasset. Quamvis autem (ut aiebat) non exiguum discrimen inter illos duos *Reges* agnosceret; tamen ab exemplo se metuere, ne fortè illud ipsum, à *Rege* quopiam in posterum, eò minùs quam *Regi* HENRICO fideret, postularetur. *Rex* Comitatem *Archi-Ducis* sibi gratam esse, excusationem autem probatam esse ostendit; Et locum ad *Ædem Sancti Petri* extra *Caletum*, colloquio designavit. Simul etiàm *Archi-Ducem* Legatis à se missis honoravit: Hi fuerunt, *Baro* de *Sancto Joanne*; & unus ex *Secretariis Regis*: Quos *Archi-Dux* cò honore excepit, ut (ad *Missam* celebrandam *Sancti Audomari* profectus,) medius inter *Baronem* de *Sancto Joanne* à Dextrâ, & *Secretarium* à Sinistrâ, equitaret. Die ad colloquium assignato, *Rex* Equo vectus, ad nonnullum ab *Æde Sancti Petri* Intervallum, in occursum *Archi-Ducis*, perrexit. Cùm appropinquassent, *Archi-Dux* properè de Equo descendit, & ad Stapedem *Regis* tenendum, se obtulit: Id *Rex* nullo modo permittere voluit, sed cum & ipse ab *Equo* descendisset, magnis cum Amoris Indiciis se mutuò complexi sunt; Atque in locum, in Templo ad hoc ornatum, ad longum Tempus collocuti sunt; Non solum tractantes de Fœderum præteritorum Confirmatione, & Commerciorum libertate; Sed etiàm de Nuptiis reciprocis, inter HENRICUM *Ducem Eboraci*, Filium *Regis* secundo-genitum, & *Archi-Ducis* Filiam; Et rursùs inter *Carolum Archi-Ducis* Filium primogenitum, & *Mariam* Filiam secundò-genitam *Regis*. Verùm Gemmulæ istæ immaturarum Nuptiarum, nihil aliud erant, quam vota quædam *Principum* Amicorum, & Auræ Benevolentiæ: etsi alterum Matrimonium posteà Tractatu conclusum, sed minimè consummatum fuerit. Verùm toto illo tempore, quo *Principes* isti, inter se conversabantur, in *Suburbiis Caletii* mira fuit inter eos Cordialis & intimi Amoris Demonstratio; præcipuè ex parte *Archi-Ducis*. Qui (præterquàm quod esset *Princeps* humanissimus, & moribus suavissimis,) conscius sibi, quam morosè & parum amantèr *Rex* à Concilio suo tractatus fuisset, in negotio *Perkini*, omnibus modis contendit, ut pristinum in *Regis* Benevolentiâ, locum recuperaret. Atque insupèr Patris & Soceri sui Monitis, perpetuò obsessus erat, qui (propter odium suum & suspiciones adversus *Regem Gallum*,) semper *Archi-ducis* Aures obtuderunt, ut super amicitiam *Regis Angliæ*, veluti Anchoram jaceret; hâc datâ occasione, eorum monita & præcepta exequi gauderet: *Regem* appellans Patronum suum, & Patrem, & Protectorem: (Nam hæc ipsa verba *Rex* Literis suis posteà inseruit, ad Civitatem *Londini* missis: Quibus Humanitatem *Archi-Ducis* prolixè commendavit;) cum aliis verbis Honorificentissimis, quæ Amorem suum, & observantiam erga *Regem*, testarentur. Venerunt etiàm *Caletum* ad *Regem Præses Picardiæ*, & *Baliuus Amieni*, à *Ludovico Rege Gallo* missi; Tam ut honorem ei exhiberent; quam ut certiorem eum facerent, de Victoriâ suâ, & subjugatione *Ducatûs Mediolanensis*. *Rex* visus est sibi complacere in honoribus, qui illi, durante morâ suâ *Caleti*, ab Exteris exhibiti erant. Etenim *Caleto* fusè de iis scripsit ad Majorem & Senatum *Londinensem*, quod haud (dubie) caussam multis sermonibus in urbe præbuit.

Rex

Rex enim, etsi Cives sibi conciliare non poterat, modis ab *Edwardo Quarto* usitatis; tamen Affabilitate,& aliis Favoribus Regiis,eos semper devinciebat, seque illis multum dabat.

Hoc etiàm Anno mortuus est *Joannes Mortonus*, *Archiepiscopus Cantuariensis*, & *Cardinalis*, summusque etiàm *Angliæ Cancellarius*. Vir prudens erat, & eloquens, sed Ingenio aspero, & imperioso; *Regi* acceptissimus,sed Nobilitati invisus,Populo itidèm odiosus.Neq; ex Benevolentiâ aliquâ,Nomen ejus omissum est; in Catalogo Adulatorum *Regis*, quos Edictum *Perkini* perstrinxit; Sed eum noluerunt reliquis admiscere, quoniam *Imaginem* & *Superscriptionem Papæ* in se habuit; *Cardinalatûs* scilicet Honore impressam. *Regem* sibi obstrinxerat, Consiliorum Occultatione, & Diligentiâ; sed præcipuè, quod *Regi*, in Fortunâ suâ minore, fidum se præbuit: Et simul, quod (affectu suo secreto) Inveteratâ malitiâ non vacabat, adversus *Familiam Eboracensem*, sub quâ Calamitates nonnullas subierat. Quinetiàm, libentèr Invidiam à *Rege* in se derivabat, etiàm plùs quàm *Rex* vellet. *Rex* enim, subterfugia non quærebat, sed Invidiæ in os se objicere solebat, & Cupiditates suas apertè præferre: Id quod Invidiam contra eum auxit sanè, sed minùs audere effecit. Verùm, quatenùs ad duras illas *Regis* Exactiones, Tempus posteà prodidit, *Episcopum* istum *Regis* Ingenio obsequendo, illi potiùs temperavisse. Sub *Richardo Tertio*, Custodiæ commissus fuerat, in domo *Ducis Buckinghamiæ*. Quem ad Defectionem à *Richardo* secretò impulit. Sed postquàm *Dux* Negotio se implicârat,*Episcopumque* præcipuum sibi in Tempestate Gubernatorem Navis fore sperasset, *Episcopus* in Scapham transiliverat, & trans mare profugerat. Verùm, utcunque iste Vir laudandus, aut reprehendendus occurrat, certè felicissimam Memoriam meritus est; Eò quòd principale fuerat Instrumentum in Conjunctione duarum *Rosarum*. Grandævus admodùm mortuus est; Sed Corpore validus, & Animi Facultatibus integris.

Anno sequente, qui fuit Sextus Decimus *Regis*, Annusque Domini millesimus quingentesimus, Jubilæum *Romæ* celebratum est. Verum *Papa Alexander*, quo Impensis & Periculo longi Itineris, ad *Romam* usque parceret, consultum putavit, Gratias eas Spirituales, per viam permutationis transferre, ad eos, qui certas Pecuniæ Summas solvissent; cùm minùs grave esset; eas in Patriâ quemque suâ recipere. Quo nomine, in *Angliam* missus est, *Jasper Pons*, *Hispanus*, *Papæ* Commissarius; Meliore Judicio electus, quàm fuerant illi, qui nonnullis Annis post in *Germaniam*, à *Leone Papâ* missi sunt. Etenim negotium, magnâ cum Prudentiâ, & specie Sanctitatis, *Pons* iste gessit. Ita ut amplissimas Pecuniarum Summas, intra hoc *Regnum Angliæ*, in usum *Papæ* corrogaverit, exiguo aut nullo Scandalo. Opinio prava increbuerat, *Regem* Pecuniæ participasse. Verùm apparet ex Literis *Cardinalis Adriani Regis* Pensionarii, ad *Regem* post aliquot Annos missis, hoc minùs verum fuisse. Etenim, *Cardinalis* iste, à *Rege* adhibitus, ut *Papæ Julio* persuaderet,Bullam Dispensationis pro Matrimonio inter HENRICUM *Principem* & Dominam *Catharinam* ineundo, expedire, *Papamque* in eâ concedendâ difficiliorem expertus,pro principali Argumento merito *Regis* erga eam Sedem, usus est; Quod Pecuniæ

illæ,

illæ, quam *Pons* intra *Angliam* collegit, ne Denarium quidem tetigerat. Verùm, quo clariùs elucesceret, (ad Populo satisfaciendum,) Pecuniam istam sacram fuisse; Idem Nuncius *Breve Regi* à *Papâ* detulit; Per quod *Rex* excitatus, & summonitus fuit, ut in Personâ propriâ *Bello sacro* contra *Turcam* interesset. Quoniam *Papa* (ex Sollicitudine *Patris Universalis*,) quasi sub oculis cernens Successus & Progressus magni illius Fidei Hostis, multas Consultationes in *Conclavi*, præsentibus *Legatis Principum* Exterorum, circa *Bellum Sacrum*, & generalem *Principum Christianorum* in *Turcam* Expeditionem suscipiendam, habuisset. In quibus Consultationibus decretum fuisset; ut *Hungari*, *Poloni*, & *Boëmi*, *Thraciam* Bello invaderent; *Galli* & *Hispani*, *Græciam*; *Papa* verò (promptus ad se immolandum pro Causâ *Christianâ*,) in Personâ suâ, & Comitatu *Regis Angliæ*, *Venetorum*, & aliorum Statuum qui Mari pollerent, navigaret cum Classe potentissimâ, per *Mare Mediterraneum*, usque ad *Constantinopolim*. Quodque, in hunc finem, *Sanctitas Sua*, Nuncios ad omnes *Principes Christianos* misisset; Tam ut, Cessatio fieret omnium Dissidiorum & Querelarum inter se, quam ut Apparatus Bellici, & Contributiones Pecuniarum, sine morâ fierent, ad sacrum hoc Incœptum, ad exitum perducendum.

Huic *Papali Legationi Rex*, (de Animo & Consiliis *Papæ* benè informatus) Responsum dedit, magis solennè, quàm serium significans.

Nullum in Terrâ *Principem* seipso promptiorem, aut obsequentiorem futurum, tam Personâ propriâ, quàm universis suis Copiis, & Fortunis, ad *Bellum* hoc *Sacrum* ineundum. Verùm, tantam esse Locorum distantiam, ut nullæ maritimæ Copiæ à se apparandæ & cogendæ, nisi duplici sumptu instrui possint, & duplici etiàm (ad minimum) morâ, quàm posset fieri à *Regibus*, quorum Territoria magis essent in propinquo. Prætereà, neque structuram navium suarum, (cùm nullas haberet Triremes,) neque Experientiam *Nauarchorum* & *Nautarum* suorum, illis Maribus tam aptè convenire posse, quàm Nationum illarum. Itaque consultiùs facturam suam *Sanctitatem*, si ab uno ex *Regibus* illis, qui commodiùs posset, impetraret, ut se Mari comitaretur. Quo pacto, omnia, & minore Impendio, & majore celeritate, confici possint. Quinetiàm, Emulatio & Divisio, circa Imperium Exercitus, quæ inter illos duos *Reges*, *Gallum* & *Hispanum*, intervenire fortassè possint, si uterque in Bello terrestri super *Græciam* procederet, prudenter evitaretur. Se verò, pro suâ parte, Auxiliis & Pecuniis non defuturum. Nihilominùs, si uterque *Rex* hoc facere recusaret, se potiùs quàm *Sanctitas* sua sola navigaret, quam primum posset, eidem inserviturum. Sub Conditione tamen, ut primò Discordias omnes inter *Principes Christianos* depositas, & sedatas videret, Quemadmodum, ipse, ex suâ parte, nullis omninò implicatus esset: Atque simul, Oppida aliqua munita ad Littora *Italiæ*, in manus suas traderentur, quæ Hominibus suis, & Præsidio & Receptui esse possint.

Cùm hoc Responso reversus est *Jaspar Pons* neutiquam tristis. Attamen hæc *Regis* Declaratio (utcunque superficialis) ei talem, apud Exteros, Existimationem peperit, ut non diù post, ab *Equitibus Rhodi*

electus esset Ordinis illius Protector: Omnibus rebus in multiplicationem Honoris cedentibus, *Regi* qui tantam obtinuerat Famam, Prudentiæ, & in rebus Civilibus peritiæ.

His duobus posterioribus Annis, in Judicium vocati sunt, quidam Hæretici; Quod tempore hujus *Regis*, rarum admodùm erat; & si aliquandò contigerat, Pœnitentiis potiùs, quam Igne luebant. *Rex* (licet Scholasticus non esset,) tamen Honorem sortitus est, ut *Cantuariæ*, unum ex iis convinceret, & ad Sanitatem perduceret.

Hoc etiàm Anno, licet *Rex* à Spiritibus & Illusionibus non esset vexatus; Quos aspersione partim Sanguinis, partim Aquæ, abegerat: Attamen, Apparitionibus quibusdam inquietabatur; semper ab eâdem Regione se ostendentibus, *Familiâ* scilicet *Eboracensi*. Evenit, ut *Comes Suffolciæ*, Filius *Elizabethæ*, (Sororis natu majoris, *Edwardi Quarti*, ex *Joanne Duce Suffolciæ*, secundo ejus Marito) & Frater *Joannis Comitis Lincolniæ*, qui apud prælium de *Stoke* occubuerat, vir iracundus & cholericus, Hominem in Iræ fervore occideret, Cujus criminis, *Rex* ei gratiam fecit. Verum, aut ut ei Nubem quandam Infamiæ impingeret; Aut ut sensum Gratiæ suæ majorem incuteret; Eum palàm in Judicium produxit, & *Diploma Condonationis* suæ apertè allegare voluit. Hoc in *Comite*, illum effectum peperit, quem similibus caussis, in animis elatis, parere consuevit. Nimirùm, ut Ignominia altiùs infideret, quam Gratia. Itaque infensus animi, elam in *Flandriam* aufugit ad Materteram suam *Ducissam Burgundiæ*. *Rex*, hâc re turbatus nonnihil est. Sed prioribus periculis edoctus, ut lenibus & tempestivis uteretur remediis, Nunciis benignis ita eum emollivit, (*Ducissâ* etiam *Margaretâ*, tot in Alchymiâ suâ frustrationibus, fatigatâ; ideoque à novis Experimentis factâ alienâ; partim etiam non nihil dulcoratâ, quod ejus Nominis, in Confessione *Perkini*, nulla facta fuerat mentio;) ut *Comes* placatus rediret, *Regique* reconciliaretur.

Principio Anni sequentis, qui erat *Regis* Decimus Septimus, Domina *Catharina*, *Ferdinandi* & *Isabellæ*, *Regis* & *Reginæ Hispaniæ*, Filia quarta, *Angliam* appulit, apud *Portum Plimmouthi*, Secundo die *Octobris*; Et decimo quarto *Novembris* insequentis, *Principi Arthuro* nupsit; Matrimonio in *Templo D. Pauli* solenniter celebrato. *Princeps*, tunc Annorum erat circiter quindecim, Sponsa autem ejus circiter octodecim. Modus eam in *Angliam* recipiendi; Modus Ingressûs ejus in *Londinum*; Atque Nuptiarum ipsarum Celebritas, magnâ & verâ cum Magnificentiâ peracta sunt; Sive Sumptus spectetur, sive Splendor, Sive Ordo. Præcipuus vir, qui universum Apparatum curavit, erat *Foxus Episcopus*; Qui non solùm prudens erat Consiliarius, in Negotiis tam Belli quam Pacis, verùm etiàm bonus Præfectus operum, bonus itidem *Magister Ceremoniarum*: Denique omnia erat, quæ competerent parti Activæ, & pertinerent ad Servitium Aulæ, aut Statûs, *Magni Regis*. Nuptiarum harum Tractatus septem Annorum Opus erat; cujus partim caussa erat Ætas tenera *Principum*, præsertìm ipsius *Arthuri*. Sed vera caussa fuberat, quod hi duo *Reges*, prudentissimi scilicet, & profundi Judicii, stabant diù alter in fortunam alterius

alterius intuentes; satis gnari, Tractatum ipsum intereà, Opinionem ubique creare arctæ inter illos Conjunctionis, & Amicitiæ; Quod ipsum utrinque utile erat rebus amborum *Regum*, licet liberi adhuc manerent. Verùm in fine, cùm utriusque *Regis* Fortuna, indies magis prospera & secura evaderet; atque cùm circumspectantes, nullam invenirent Conditionem meliorem, Tractatum Matrimonii concluserunt.

Summa Dotis (quæ in *Regem* translata erat per viam Renunciationis,) fuit Ducenta Millia Ducatorum. Quorum centum Millia solvi debebant, post decem dies à Solennizatione Matrimonii: Altera verò centum Millia, æquis portionibus, proximis duobus Annis. Pars tamen poterat per Jocalia, aut per Vasa aurea & argentea, repræsentari; Et Ratio inita est, quo pacto justè & indifferentèr æstimarentur. Reditus autem Principissæ assignatus, fuit tertia pars *Principatûs Walliæ* & *Ducatûs Cornubiæ*, & *Comitatûs Cestriæ*, posteà per Metas separanda. Verùm, si contigerit eam *Reginam Angliæ* fore, indefinitus relinquebatur; Ita tamen, ne minor foret, quam ulla *Regina Angliæ* antehàc frueretur.

In Spectaculis & triumphis Nuptialibus, multa ex *Aristonomiâ* desumpta sunt. Sponsa enim per *Hesperum* adumbrata est, Princeps autem per Arcturum: Sed & vetus *Rex Alphonsus*, (qui inter *Reges* maximus fuerat *Astrologus*, atque simul ex Progenitoribus *Principissæ*,) introductus est, ut Fortunam Nuptiarum prædiceret. Certè, quisquis is fuerit, qui istas nugas concinnaret, ultra Pedantium sapuit. Sed pro certo ducas, *Arthurum* illum *Regem Britannum*, ad Fabulas usque celebrem, atque Prosapiam *Principissæ Catharinæ*, à *Familia Lancastrensi*, extractam, nullo modo oblivione præterita fuisse. Verùm, (ut videtur) non fausta res est, Fortunam ex *Astris* petere. Nam *Princeps* iste Iuvenis, (Qui, eo tempore, in se trahebat, non solùm Spes & Affectus Patriæ suæ, verùm etiam Oculos & Expectationem Exterorum) post paucos Menses, ineunte *Aprile*, apud *Castrum* de *Ludlow* obiit, quo missus erat, ut cum Aulâ suâ resideret, tanquàm *Princeps Walliæ*. Hujus *Principis*, eò quod citò mortuus est; Et quia in more Patri erat, Liberos suos modicè illustrare, exigua manet Memoria. Illud tantùm traditur, eum bonarum Literarum studiosissimum fuisse, & magnos in iis profectus fecisse, supra Annos suos, & supra Consuetudinem *Principum* magnorum.

Dubitatio quædam temporibus sequentibus oborta est, cùm Divortium HENRICI *Octavi*, & Dominæ *Catharinæ*, tantas turbas in orbe concitaverat, utrùm *Arthurus* carnalitèr cognovisset *Catharinam* uxorem suam; Quo ista pars, de Cognitione carnali, casui insereretur. Verum autem est, *Catharinam* ipsam rem negasse; vel saltem Advocatos illius & rei institisse, & ut firmamentum causæ non contemnendum omitti noluisse; Etsi plenitudo Potestatis *Papalis* in dispensando, Quæstio fuisset primaria. Ista autem Dubitatio per longum tempus duravit, respectu duarum *Reginarum* quæ successerunt, *Mariæ* & *Elizabethæ*; Quarum Legitimationes erant inter se incompatibiles, etsi Successio ipsarum, vigore *Actûs Parlamenti*, stabilita fuisset. Tempora autem quæ *Mariæ Reginæ* Legitimationi favebant,

credi

credi volebant, nullam fuisse carnalem cognitionem. Non quod videri vellent absolutæ *Papæ* Potestati quicquam derogare, vel eo casu dispensandi; Sed Honoris tantùm caussâ, atque ut Casus magis esset favorabilis, & molliùs laberetur. E contrà, Tempora, quæ Legitimationi *Reginæ Elizabethæ* favebant, (quæ & longiora, & recentiora fuerunt,) contrarium defendebant. Illud certæ Memoriæ est, intercessisse Tempus semestre, inter Mortem *Principis Arthuri*, & Creationem *Henrici*, in *Principē Walliæ*; Quod eò pertinere Homines interpretabantur, quò spatium illud temporis, in certo poneret, utrùm *Catharina* ex *Arthuro* gravida facta fuisset. Quin & *Catharina* ipsa, novam à *Papâ Bullam* procurari fecit, ad Matrimonium meliùs corroborandum, cum clausulâ illâ, (*Vel forsan Cognitam*) quæ in priore *Bullâ* comprehensa non erat. Datum etiàm in Evidentiis fuit, dum Caussa Divortii tractaretur, Scomma quoddam facetum; Nimirùm quòd *Arthurus* manè cùm è lecto *Principissæ* surrexisset, potum postulasset, præter Consuetudinem suam; Cumque Generosus quidam è Cubiculo suo, qui potum ei porrigeret, subrideret, remque notasset; *Princeps* jocans, ad eum dixisset, *Se in medio Hispaniæ, quæ calida esset Regio fuisse*; Iter autem suum sitibundum eum reddidisse; Quodque si Adolescens ille, è tam calido Climate venisset, potum avidiùs hausisset. Quinetiàm *Princeps* fuerat Annorum circiter sexdecim, cùm mortuus est, & Corpore sanus & robustus.

Februario sequente, *Henricus Dux Eboraci* factus est *Princeps Walliæ*, & *Comes Cestriæ* & *Flintæ*; Etenim *Ducatus Cornubiæ*, statuto ad eum devolutus est. At *Rex* Ingenio tenax, & non libentèr Reditus novos, si alibi nupsisset *Henricus*, assignaturus; sed præcipuè propter affectum suum, quo & Naturâ, & propter Rationes politicas, *Ferdinandum* prosecutus est, Affinitatis prioris continuandæ cupidus, à *Principe* obtinuit, (etsi non absque aliquâ Reluctatione, qualis eâ Ætate, quæ Duodecimum Annum nondùm complevit, esse poterat,) ut cum *Principissa Catharina* contraheretur: Secretâ Dei Providentiâ ordinante, ut Nuptiæ illæ, magnorum Eventuum & Mutationum Caussa existerent.

Eodem Anno, celebratæ sunt Nuptiæ, *Jacobi Regis Scotiæ*, cum *Margaretâ*, Filiâ HENRICI Primogenitâ: Quæ per Procuratorem contractæ sunt, & apud *Crucem Divi Pauli* publicatæ, Vicesimo quinto *Januarii*, & *Hymnus Te Deum* solenniter ibi cantatus est. Verùm hoc certum est, Lætitiam Civium *Londinensium*, per sonitum Campanarum, Ignes Exultationis, & hujusmodi Plebis suffimenta, monstratam, majorem fuisse, quàm quis expectare in animum induxisset, cùm tam gravia & recentia, inter Nationes odia extitissent; præsertim *Londini*, quod tam longè fuerat à sensu Periculorum & Molestiarum ex Bellis præcedentibus. Ideoque verè attribui poterat, secreto Augurio & Inspirationi, (quæ sæpenumerò influit, non tantùm in Corda *Regum*, verumetiàm in pulsas & venas Populorum,) de Fælicitate, ex eo Conjugio, temporibus futuris secuturâ. Matrimonium hoc, Mense *Augusti* sequentis, consummatum fuit apud *Edenburgum*. *Rex* Filiam suam, usque ad Oppidum de *Colliweston* comitatus est; Ibique eam Curæ & Famulitio *Comitis Northumbriæ* commisit. Qui magno cum

Comitatu

Comitatu Virorum, & Fœminarum Nobilium, eam in *Scotiam*, ad Maritum suum perduxit.

Hoc Matrimonium, per tres ferè Annos, tractatum erat; à tempore scilicet, quo *Rex Scotiæ*, cum *Episcopo Foxo*, Arcanum Animi sui communicasset. Summa Dotis, à *Rege* HENRICO data, fuit Decem Mille Librarum. Reditus autem annui, à *Rege Scotiæ*, in Sustentationem Uxoris suæ, assignati, fuerunt bis Mille Librarum, post Mortem *Jacobi*; & Mille Librarum in præsenti. Qui Reditus separandi erant, ex præcipuis & certissimis Reditibus. Traditur, cùm de hoc Matrimonio deliberaretur, *Regem Concilio* suo *sanctiori* Negotium remisisse; Quosdam verò ex Concilio, usos Consiliariorum libertate, (Rege tum præsente) supposuisse; Si duo *Regis* Filii, sine Hæredibus Masculis defuncti essent, *Regnum Angliæ* ad Lineam *Scotiæ* devolutum iri, quod *Monarchiæ Anglorum* præjudicio esse possit. Cui Objectioni *Rex* ipse, nihil moratus respondit; Id si contigerit, *Scotiam* Accessionis loco *Angliæ* futuram, non *Angliam Scotiæ*: Majus enim Regnum minus ad se tracturum. Ideoque Unionem istam tutiorem futuram, quàm fuerat illa *Franciæ*. Hoc Responsum *Regis*, instar Oraculi habitum est; & Silentium de eâ re secutum.

Annus idem fatalis erat, tam Funeribus, quàm Nuptiis: Idque æquali temperamento. Gaudia enim & Festa Nuptiarum duarum, compensata erant, Luctibus & Funeribus *Principis Arthuri*, (de quo jam diximus,) & *Reginæ Elizabethæ*, quæ ex Puerperio mortua est, apud *Turrim*, *Infante* non diù superstite. Mortuus est etiam eodem Anno *Reginaldus Braius*, *Eques Auratus*, qui notatus est, majorem habuisse, apud *Regem* consulendi libertatem, quàm aliquis alius Consiliarius: Verùm id genus Libertatis erat, quod Adulationem redderet magis sapidam. Attamen plus justo ex Invidiâ participavit, circa *Regis* Exactiones.

Hoc tempore Status *Regis* fuit florentissimus; Amicitiis *Scotiæ* munitus, *Hispaniæ* roboratus, *Burgundiæ* ditatus, universæ Turbæ intestinæ siluerunt; Atque omnis Belli strepitus, (tanquàm Tonitru ex longinquo,) in *Italiam* delatus. Itaque Natura, quæ sæpenumerò vinculis Fortunæ feliciter constringitur, & frænatur, cœpit prævalere, & prædominari effrœnis, in Animo *Regis*; Affectus suos & Cogitationes (tanquàm Gurgite forti) impellendo, ad corrogandos & accumulandos Thesauros. Sicut autem *Reges*, multò faciliùs, Ministros & Instrumenta inveniunt, qui Cupiditatibus eorum inserviant, quàm qui Rebus suis & Honori; Nactus est duos Ministros, ex voto suo, aut etiam ultra votum suum, *Empsonum* & *Dudleium*, (quos Populus æstimabat pro Sanguisugis suis & Expilatoribus) ambos Audaces & Famæ Contemptores; Quique ex Domini sui mulcturâ, haud parum ad se ipsi trahebant. *Dudleius* bonâ Familiâ ortus fuit. Vir eloquens, & qui Negotia aspera bonis Verbis condire poterat. Sed *Empsonus*, qui filius fuit Rudiarii, factum semper urgebat, deque eo triumphabat, missis aliis quibuscunque respectibus, tanquàm inanibus. Hi duo, scientiâ Juris periti, authoritate Consiliarii, (quemadmodum Corruptio rerum optimarum est pessima;) *Legem* & *Justitiam* in *Absynthium* & *Rapinam* verterunt. Primo enim, Mos illis erat, efficere

ficere

ficere, ut plurimi ex Subditis diversorum criminum rei peragerentur, atque eousque juxta Formam Legis procedere; Cùm verò *Billæ Impetitionis*, quæ vim tantùm Accusationis, non Decisionis habebant, veræ repertæ fuerint, statim eos Custodiæ tradere. Neque tamen caussam Juridicâ viâ prosequebantur, aut eos tempore convenienti ad se defendendum producebant, sed in Carcere languere permittebant, & diversis Artificiis & Terroribus, plurimas ab illis mulctas & redemptiones, extorquebant, quas Compositiones & Mitigationes vocabant.

Quinetiam, usu audaciores facti, tandem tam contemptim & incuriosè processerunt, ut ne dimidiam illam partem, (de quâ diximus,) Faciei Justiciæ retinerent, ut per viam *Indictamenti* procederent; Sed Præcepta sua & Missivæ passim volitabant, ad homines comprehendendos, & coram seipsis, & aliis, in ædibus suis privatis, colore scilicet Commissionis suæ, sistendos; Ibique viâ quadam Justiciæ summariâ, & irregulari, per Examinationem solam, absque duodecim virorum Judicio, caussas terminabant, potestatem sibi assumentes, in his Justitiæ latebris, tam Caussas Coronæ, quàm Controversias civiles dirimendi.

Prætereà, mos illis erat, Terras & Reditus Subditorum, *Tenuris Feodalibus*, (quæ in *Capite* vocantur,) onerare, & captivare, falsas *Inquisitiones* procurando, atque inde Custodias & Matrimonia *Minorum* captando; Atque etiam *Liberaturas*, *primas seisinas*, & mulctas pro *Alienationibus*, (hujusmodi Tenurarum fructus scilicet,) exigendo; Recusantes, sub variis prætextibus & procrastinationibus, Subditos admittere ad tales falsas Inquisitiones, juxta Normam Legis, evincendas. Quinetiam *Pupillis Regis*, cùm ad majorem Ætatem pervenissent, non licebat, Restitutionem Terrarum suarum obtinere, nisi immanes Pecuniarum Summas persolverent. Rursùs mos illis erat, Subditos, Informationibus, de Intrusione in Terras *Regias*, vexare, ex meris calumniis, & prætextibus vix probabilibus.

Cùm verò Subditos, ob caussas aliquas civiles, ex-leges fieri contigisset, eos chartam Condonationis suæ, de more, procurare non passi sunt, nisi magnas & intollerabiles Pecuniarum Summas dedissent; Rigori Legis innisi, quæ *Vt-legatorum* Bona Fisco applicat. Quinetiàm, de proprio addebãt, absq; aliquo omninò Juris adminiculo, *Regi*, nomine Mulctæ, in casu *Vt-legationis*, dimidiam partem Terrarũ & Redituum Subditorum, deberi, durante spacio duorum Annorum integrorum. Etiàm cum *Duodecem-Viris*, & Juratoribus *Grandioribus*, minaciter agere solebant, eosque compellere, ut quod sibi libitum esset, renunciarent: Quod si minus fecissent, in Quæstionem eos adducere, incarcerare, & mulctare consueverunt.

Has, cum multis aliis, oppressiones, & concussiones exercebant, Oblivione potiùs sepeliendas, quàm Memoriæ tradendas; Tam sicut Accipitres Domestici, pro *Domino* suo, quàm sicut Accipitres Sylvestres, pro seipsis, prædantes; In tantum, ut Opes amplissimas sibi comparaverint. Præcipuum autem eorum Flagellum erant *Forisfacturæ*, ex-actæ super Leges pœnales; In quibus processibus nulli pepercerunt, neque eminentioris Ordinis, neque Inferioris: Neque

 distinguendo

diſtinguendo, num Lex poſſibilis fuerit, aut impoſſibilis; In uſu, aut obſoleta: Sed ſtatuta omnia, tam Antiqua, quam nova, tanquàm Raſtris percurrendo: Etſi complura ex illis, magis in Terrorem condita eſſent, quam ut ſummo jure ageretur. Habebant autem ſempèr circa ſe Catervam Delatorum, Calumniatorum, & Juratorum pragmaticorum; Ita ut quidvis pro Arbitrio ſuo *Vere-dicto* exhiberi & confirmari efficerent, ſive de Facto, ſive de valore.

Manet etiàm in hodiernum diem Narratio; *Regem*, quodam tempore, fuiſſe à *Comite Oxoniæ*, (qui præcipuus ei erat Servus, tam Bello, quam Pace,) magnificè & ſumptuosè exceptum, apud *Caſtrum* ſuum de *Heveningham*. Sub diſceſſu autem *Regis*, ſtabant Servi *Comitis*, ordine decente, Tunicis ſuis, Famulitiis, cum Inſignibus *Comitis*, utrunque latus *Regis* prætereuntis, claudentes. *Rex Comitem* ad ſe vocavit, & dixit; *Domine mi, multa audiveram de Hoſpitalitate tuâ, eam autem video Famâ eſſe majorem. Iſti generoſi, & probi homines, quos ab utraque manu aſpicio, ſunt certè Servi tui Domeſtici; Nonne?* Comes autem ſubridens reſpondit. *Si placet Celſitudini veſtræ, hoc opes meæ non ferrent. Sunt certè illi plerique Famuli Extraordinarii, ſuis viventes Impenſis, qui hoc tempore venerunt, ut Familiam meam decorarent, præcipuè autem, ut Celſitudinem veſtram ſpectarent.* Rex ad hæc paulùm ſubſtitit, & dixit; *Medius fidius (Domine mi) de lauto & ſplendido apparatu, quo me excepiſti, Gratias ago, ſed pati minimè poſſum, Leges meas, ſub Conſpectu meo, violari. Procurator meus tecum aget.* Atque ſimul traditur *Comitem* eo Nomine, cum *Procuratore Regis*, non minoris quam triginta mille Ducatorum, & ampliùs tranſegiſſe. Atque ut *Regis* incredibilis Diligentia, in ejuſmodi rebus, manifeſtiùs appareat, memini me, multis abhinc Annis, vidiſſe Librum Rationum *Empſoni*, cujus ſingulas ferè Paginas *Rex* propriâ manu ſubſignavit, & in aliquibus locis, poſtillæ erant etiam ex manu *Regis*. In quo libro fuit Memoriola iſta *Empſoni*.

> *Item receptæ (à tali) quinque merCæ, propter Condonationem* A. B. *impetrandam; & ſi Condonatio non concedatur, Pecunia eſt rependenda, niſi eidem aliàs ſatisfactum fuerit.*

In margine autem hujus Memoriolæ per manum *Regis* propriam, appoſita ſunt hæc verba:

Aliàs ſatisfactum.

Cujus ideò potiùs mentionem facio, quod in *Rege* magnam parſimoniam oſtendit, ſed tamen cum Juſtitiâ conjunctam. Itaque, puſillæ iſtæ Arenulæ, & Granula, Auri & Argenti (ut videtur) haud parùm fecerunt ad mirabilem illam Struem Theſauri conſtituendam.

Verùm intereà (ne *Rex* obdormiſceret) *Comes Suffolciæ*, in Nuptiis *Arthuri Principis*, propter ſplendidas veſtes, & alios Sumptus obæratus, animum iterùm adjicit, ut fieret Eques Erraticus, & in Regionibus exteris nova Facinora experiretur; unde cum Fratre ſuo in *Flandriam* rurſùs aufugit. Quod animos ei addidit, fuit proculdubio univerſalis Murmur populi, contra Regimen HENRICI. Cúmque eſſet vir levis, & temerarius, cogitavit ille, Vapores quoſque in Tempeſtates verſos iri. Neque defuit ei Factio nonnulla intra *Regnum*;

Etenim Murmur Populi etiam in Nobilibus novarum Rerum ſtudium excitat; Idque rursùs, caput aliquod Seditionis evocat. *Rex* ad ſolitas Artes confugiens, *Robertum Curſonum, Equitem Auratum, Caſtelli de Hammes Præfectum,* (tum trans Mare degentem; Ideoque minus ſuſpectum, qui cum *Rege* Conſilia miſceret,) Præfecturam ſuam deſerere juſſit, Seque Servum *Comitis* profiteri. Eques iſte poſtquàm in Arcana *Comitis* ſe ſedulò inſinuaſſet, atque ab eo exploraſſet, in quibus fiduciam præcipuè reponeret, *Regem* de omnibus, quam fieri potuit occultiſſimè, certiorem fecit: Et nihilominùs, eundem locum in Confidentiâ *Comitis*, retinuit. Literis & Nunciis à *Curſono* acceptis, *Rex* motus, comprehendi juſſit *Guilielmum Courtneium, Comitem Devoniæ*, arctiſſimâ Affinitate cum *Rege* conjunctum, (quippe qui in Matrimonium duxerat, Dominam *Catharinam Edwardi Quarti* Filiam;) *Guilielmum Polum Comitis Suffolciæ* Fratrem; *Jacobum Tirrellum,* & *Johannem Windhamum,* Equites Auratos; Et nonnullos alios gradûs inferioris Homines, & in cuſtodiâ habuit. Eodem quoque tempore comprehenſi ſunt, *Georgius Baro Abergavennius,* & *Thomas Greenus* Eques Auratus; Sed ſicut ob leviorem ſuſpitionem comprehenſi erant, ita ſolutiore cuſtodiâ habiti, & paulò poſt Libertati reſtituti. Ex his, *Comes Devoniæ*, qui cum ſanguine *Familiæ Eboracenſis*, tam alto gradu, commixtus erat; ideoque à *Rege* metuebatur ſanè, licet omninò inſons fuerit; Nihilominùs tanquam illa Perſona, quæ pravorum Conſiliorum, in aliis Objectum eſſe poſſet, in cuſtodiâ *Turris* detentus eſt, durante vitâ *Regis*. *Guilielmus Polus* ſimilitèr, diu incarceratus fuit, etſi minùs arctâ Cuſtodiâ. Sed quantum ad *Jacobum Tirrellum,* (contra quem Sanguis *Principum Innocentium Edwardi Quarti,* & *Fratris ejus ſub Altari clamabat*) & *Joannem Windhamum,* & alios Inferiores, illi in Judicium adducti, & ſupplicio affecti ſunt; Equites autem duo decollati. Nihilominùs, ut *Curſono* Fides confirmaretur, (qui ut veriſimile eſt, nondùm omnes Artes ſuas deprompſerat, neque quæ ab eo agenda erant, perfecerat;) publicata eſt, apud *Crucem D. Pauli,* tempore Executionum prædictarum, *Bulla Papalis Excommunicationis* & *Anathematis* in *Comitem Suffolciæ,* & *Thomam Curſonum,* & alios quoſdam nominatim; Ac generalitèr in omnes Fautores ejuſdem *Comitis*: In quâ re, fatendum certè eſt, Cœlum ad Terram nimis incurvatum fuiſſe, & Religionem Rationibus politicis. Verùm, haud diù poſt, *Curſonus* (Opportunitatem nactus) in *Angliam* venit, & ſimul in priſtinam apud *Regem* gratiam, ſed majore cum Infamiâ apud Populum. Cujus reditu *Comes* haud parùm territus eſt, Séque videns ſpe omni deſtitutum, (*Ducissâ* quoque *Margaretâ*, Tractu temporis, & infœlicibus ſucceſſibus, factâ tepidiore,) poſt vagas quaſdam Peregrinationes, in *Galliâ*, & *Germaniâ*; Et puſilla quædam Incœpta, nihilò meliora, quam Ignes Exulis miſſiles, defeſſus tandem in *Flandriam*, in Protectionem *Archi-Ducis* ſe demùm recepit; Qui per mortem *Iſabellæ*, eo tempore *Rex Caſtiliæ* eſſet, in Jure *Joannæ* uxoris ſuæ.

Hoc Anno (decimo nono ſcilicet *Regni* ſui) *Rex Comitia Ordinum* convocavit. Facile autem conjicere erat, quam abſolutam poteſtatem ſe crederet *Rex* habere apud *Ordines* ſuos, ex hoc, quod *Dudleius*,

odiosus ille Minister *Regis*, factus esset *Prolocutor inferioris Confessus*. In hoc *Parliamento*, paucæ admodùm latæ sunt Leges memorabiles, circa Administrationem *Regni* publicam. Quæ vero latæ fuerunt, *Regis*, ut semper, prudentiæ, & Artis imperandi, Imaginem impressam habuerunt.

Lata est *Lex*, quâ irritæ factæ sunt, omnes Dimissiones aut Concessiones *Regis* adversus eos, qui ritè citati, ad serviendum *Regi* in Bellis suis, sive contra Hostes, sive contra Rebelles, non venirent, aut, sine *Regis* licentiâ discederent; Cum Exceptione tamen quorundam virorum Togatorum: Ita tamen, ut quisque stipendia *Regis*, à primo die Profectionis suæ, usque ad Reditum in domum suam reciperet. Simile *Statutum*, quatenùs ad Concessiones Officiorum Civilium, antè ordinatum erat; Hoc verò Sanctionem illam *Legis*, etiàm ad Terras extendebat. Certè, per plurimas *Leges*, hujus *Regis* tempore conditas, liquidò apparet, *Regem* tutissimum judicasse, Leges Militares, Legibus Parliamentariis, roborare.

Alia *Lex* condita est, quæ prohiberet Importationem alicujus Manufacturæ, ex Bysso, vel simplicitèr, vel cum mixturâ alterius Fili, textæ. Verùm ad Pannos integros sericos non extendebat, (quoniam, eo tempore, Ars hujusmodi Manufacturas conficiendi in usu apud *Anglos* non erat,) verum ad Byssum textilem tantùm; veluti Teniolarum, Astrigmentorum, Reticulorum, Ligularum, & Cingulorum, &c. quas Manufacturas Artifices *Angliæ* satis callebant. *Lex* hæc veræ Regulæ nixa est; videlicet; Ubi *Materialia Extera superflua sint, ibi Manufacturas earum apud exteros prohibendas*. Hoc etenim aut superfluitates illas arcebit, aut Manufacturam lucrabitur.

Lata est etiam *Lex* alia, quâ Chartæ Regiæ de peculiaribus Carceribus revocarentur, illique Muneri *Vice-Comitis* reannecterentur. Peculiaribus scilicet, & Privilegiatis Officiariis, non minùs ad Interruptionem Justitiæ facientibus, quam Locis Privilegiatis.

Lata est insupèr *Lex*, quæ *Leges* Municipiorum restringeret; quæ sæpenumerò impugnare solebant *Prærogativam* Regis, Legem communem Regni, & Libertatem Subditorum. Hujusmodi Municipiis & Collegiis, nil aliud existentibus, quam *Fraternitatibus in Malo*. Ordinatum igitur est, ne hujusmodi *Leges* peculiares, Executioni demandarentur, nisi recognitæ fuissent, & approbatæ à *Cancellario* & *Thesaurario Angliæ*, ac duobus *Capitalibus Justiciariis*, sive eorum tribus; Aut etiàm à duobus *Justiciariis Itinerantibus*, in Locis ubi Municipium situm esset.

Lata est etiàm Lex alia, quæ hoc reverà agebat, ut Argentum Regni, in Monetariam *Regis*, adduceretur. Ordinabat autem, ut omnes Nummi Argentei tonsi, aut diminuti, in Solutionibus Pecuniarum, minimè reciperentur; Ne grani quidem factâ gratiâ, quam Remedium vocant, sed tantum cum Exceptione Attritionis Competentis, quæ ob Incertitudinem Exceptio erat quasi Illusoria: Adeò ut per Consequentiam, omnes Nummos Argenteos in Monetariam *Regis*, iterum recudendos, adduci necesse fuerit; unde *Rex* propter novam Cusionem, fructum perciperet.

Ordinatum est etiàm *Statutum* prolixum, contra Mendicos, & Er-

rones; In quo duæ Res occurrunt, notatu dignæ. Prima, Comitiis displicuisse hujusmodi Erronum Incarcerationem; utpote quæ Populo sumptui esset. Carceres superoneraret, neque publicum Exemplum, quod in Oculos Hominum incurreret, exhiberet. Altera, quod in Statutis hujus *Regis*, (Neque enim hoc *Statutum* Anni Decimi noni solum est in eo genere,) semper copulantur. Erronum Supplicia, cum Interdictis de Aleâ, aut Chartis pictis, & hujusmodi Ludis illicitis, à Servis & Plebeiis, utendis; Atque unà de Cauponulis sive Cervisiariis supprimendis: Cùm hæc Fibræ sint unius Radicis, Atque ac si alterum absque cæteris extingui posse, vana opinio esset.

Quod verò ad turbulentas Hominum Coitiones, & illicita Famulitia, vix fuit *Parliamentum*; tempore hujus *Regis*, absque Statuto aliquo contra eas lato; *Rege* semper excubias quasdam agente, contra Magnatum Potentiam, & populares Cœtus.

Concessum etiàm *Regi* fuit, eo *Parliamento* Subsidium Pecuniarium tam à Laicis, quàm à Clero. Nihilominùs, ante finem Anni, exivit Commissio, ad Benevolentiam generalem colligendam: Etsi nullum esset Bellum, nulli metus. Eodem quoque Anno, Civitas *Londini*, quinque Millia Mercarum *Regi* dedit, pro Confirmatione Immunitatum suarum; Res certè, quæ magis Initiis *Regis* conveniret, quàm Temporibus ultimis. Neque paulum Lucri *Regi* accessit, Occasione *Statuti* recentis, de recudendis Drachmis, & Semi-drachmis, Hodiè Solidos, & Monetam sex Denariorum, æquantibus. Quantum verò ad Molendina *Empsoni* & *Dudleii*, illa etiam nunc magis, quàm unquam anteà, molebant. Ita ut res esset planè stupenda, videre quot Imbres Aurei, in *Regis* Thesauros, simul descenderint. Nam primo, *Solutiones posteriores Dotis Nuptialis ex Hispaniâ*, in illud tempus incidebant; *Subsidium Parliamentarium* exigebatur; *Benevolentia* Colligebatur; Adde Commodum ex *Monetis Recusis*, *Immunitatum Londini Redemptiones*. *Casualia* undique emergentia. Hæc autem Pecuniarum Congeries, eò magis fuit mirabilis, quod *Rex* eo tempore, nullis omninò Bellis aut Motibus implicabatur: Quin & unicum tantùm Filium habuit; Filiam etiàm unam innuptam: Præterea *Rex is* fuit, qui prudentiâ excelleret; Altosque itidem Spiritus gereret; Adeò ut Gloriam ei ex Divitiis petere opus non esset; Cùm aliis Rebus plurimis, (Nisi quod certum est, Avaritiam sibi Materiam Ambitionis semper proponere,) eniteret. Ita ut, unde tanta Pecuniarum Cupiditas Regem obsederit, non facilè quis habeat, quod conjiciat. Forsitan Amor Filii, hanc Cogitationem animo suo suggessit, se tam potens *Regnum*, & tantos Thesauri cumulos, relicturum, ut Filius Arbiter Fortunæ propriæ futurus esset.

Hoc etiam Anno, Festum *Servientium ad Legem* celebratum fuit; Quod fuit, tempore *Regis* hujus Secundum.

Circa hoc tempus, *Isabella*, *Regina Castiliæ*, decessit: Fœmina Heroica, ac Ornamentum, & Sexûs sui, & Temporum; Quæque Magnitudinis *Regni Hispanici*, quæ secuta est, *Lapis Angularis* fuit. Hoc Accidens, *Rex*, non ut nova peregrina accepit, sed tanquàm illud, quod magnum haberet, cum rebus suis, Consensum; Idque duplici respectu præcipuè. Nimirùm; tam propter Exemplum, quàm propter Conse-

Consequentiam. Primò secum reputabat, Casum *Ferdinandi Arragoniæ*, post Mortem *Isabellæ*, eundem prorsùs esse, cum Casu suo, post Mortem *Elizabethæ*. Casumque *Joannæ*, *Hæredis Castiliæ*, convenire cum Casu Filii sui, *Principis Henrici*. Etenim si uterque *Rex*, *Regnumque* teneret, in Jure Uxoris suæ, descendebat utique ad Hæredem, neque Marito accrescebat. Et licèt Casus suus proprius, magis quàm ille *Ferdinandi*, & Ferro, & Membranâ, firmatus, (hoc est Victoriâ in Acie, & Actu Parliamentario,) nihilominùs, naturale illud Jus Sanguinis ita (etiam in animo Viri prudentis) præponderabat, ut Dubitationem injiceret, num reliquis duobus, tutò & solidè quis niti posset. Itaque diligentissimè observabat; quomodo cum *Rege Arragoniæ*, actum foret, in Retentione *Regni Castiliæ*; Atque insuper, si fortè retinuisset; Utrùm in Jure proprio, vel ut Administrator Bonorum Filiæ suæ, se illud tenere profiteretur. Secundò, animo volvebat Statum *Europæ*, per hanc Mortem, Conversionem quandam pati posse. Cùm enim, temporibus anteactis, Conjunctio sui ipsius cum *Arragoniâ* & *Castiliâ* (quæ Res una fuerant,) Amicitiaque *Maximiliani*, & *Philippi* Filii sui, *Archi-Ducis*; Potentiam *Gallorum* longè superarent; Metuere jam cœpit, ne fortè *Rex Gallus*, (qui in Affectibus *Philippi Regis* Juvenis *Castiliæ*, Locum insignem obtinebat,) & *Philippus* ipse, jam *Castiliæ Rex*, (Cui Inimicitiæ intercedebant cum Socero suo circa præsens Regimen *Castiliæ*,) Nec-non & ipse *Maximilianus Philippi* Pater, (qui mobili esset Ingenio, & de quo Conjectura illa ferè sola meritò capi poterat, eum non diù eundem futurum, qui paulò ante fuisset,) Hi tres potentissimi *Principes*, in arctam aliquam Amicitiam, & Fœdus, inter se coirent. Quo facto, licèt Periculum minimè sibi ab illis immineret, tamen Amicitiæ *Arragoniæ* nudæ, relinqueretur. Unde fieret, ut cùm ipse priùs velut Arbiter Rerum *Europæ* extitisset, jam Potestate minutus foret, & tantâ Conjunctione in Ordinem redactus. Quin & *Rex* HENRICUS (ut videtur) de Nuptiis secundis cœpit cogitare, & circumspicere, quales Cōditiones Matrimoniorum, in *Europâ*, tunc se ostenderent. Inter alias audiverat, de Pulchritudine & Moribus suavissimis, *Reginæ* Juvenis *Neapolitanæ*, Viduæ *Ferdinandi* Junioris, tunc temporis Matronali Ætate, Annorum circiter viginti septem. Per quas Nuptias existimabat *Regnum Neapolitanum* (de quo tam diù, inter *Regem Arragoniæ*, & *Regem Gallum*, certatum fuerat, quodque novitèr tandem tranquillitatem sortitum est,) posse saltèm in parte, deponi intra suas manus, qui pignus tam tutò tueri possit. Misit igitur tanquàm Legatos aut Nuncios, tres Viros, quibus multùm fidebat; *Franciscum Marsinum*, *Jacobum Braybrokum*, & *Joannem Stilum*; reverà ad Inquirendum, potiùs quàm Negotiandum; idque super duas Materias. Prima erat, de Personâ, & Fortunis, *Reginæ* Juvenis *Neapolitanæ*: Altera, de omnibus Rebus, quæ Relationem quampiam habebant ad Fortunam & Consilia *Ferdinandi*. Cum autem ii, commodissimè observare possint, qui ipsi minimè observantur, eos misit, sub prætextibus speciosis, tradens iis in manus Literas Amoris & Comitatis à *Catharinâ Principissâ*, ad Amitam suam, & Neptim, Seniorem, & juniorem, *Reginas Neapolis*: Etiam commisit iis Librum Articulorum Novorum circa Pacem; Qui Liber, licèt anteà datus fuisset

set *Doctori* de Puebla Legato *Hispano* in *Angliâ* Residenti, ab illo in *Hispaniam* mittendus: Tamen visum est *Regi*, quia plusculum temporis intercesserat, ex quo nihil ab *Hispaniâ* accepisset, ut illi Nuncii, postquàm duas illas *Reginas* visitassent, rectâ ad Aulam *Ferdinandi* pergerent, atque secum Exemplar Libri perferrent. Mandata circa *Reginam Neapolis* juniorem, tam accurata erant, & exquisita, cùm Articulos continerent, adeò præcisos, ùt veluti Tabulam quandam conficerent Personæ ejus, quoad Complexionem, Aspectum, Lineamenta Corporis, Staturam, Valetudinem, Annos, Mores, Gestum, Fortunas; ut si *Rex* Juvenis fuisset, eum quis facilè Amoribus deditum judicaret; cùm verò Ætate provectior esset, interpretari potiùs quis debeat, eum proculdubiò castum insignitèr fuisse, utpote qui omnia in unâ Fœminâ conjuncta desideraret, quo Affectus suos ab Amoribus vagis contineret. Verùm in his Nuptiis, *Rex* citò refrixit; postquàm à Legatis suis accepisset, *Reginam* istam Juvenem, pulchris quidem & amplis Reditibus, in Regno *Neapolitano*, dotatam primò fuisse, quos integros recepit, durante vitâ *Frederici* Patrui sui: Etiàm durante tempore *Ludovici*, *Regis Galli*; Intra cujus Limites Proventus illi jacebant: Verùm postquàm *Regnum* ad *Regem Ferdinandum* pervenisset, omnes Reditus illius *Regni*, Exercitui & Præsidiis assignatos fuisse: Illam autem pensionem tantùm, aut Exhibitionem ex Arcis ejus, recipere.

Alteri Inquisitionis parti Relatione gravi & diligenti satisfactum est, quæ *Regem* plenè informabat de præsenti statu *Regis Ferdinandi*. Ex hac Relatione, *Regi* constitit, *Ferdinandum* Regimen *Castiliæ* retinere, in Jure *Administratoris* Filiæ suæ *Joannæ*; Adminiculo etiàm Testamenti *Isabellæ Reginæ* defunctæ, & partim ex Consuetudine *Regni*, ut *Ferdinandus* prætexuit. Quodque omnia Mandata, & Chartæ *Regiæ* expediebantur, nomine *Joannæ* Filiæ suæ, suique ipsius tanquam Administratoris, nullâ factâ Mentione *Philippi Mariti* ejus. Quodque *Rex Ferdinandus*, licet nomine *Regis Castiliæ* abstineret, constitueret tamen apud se *Regnum* tenere, absolutâ potestate, absque reddendis rationibus.

Referebant etiàm, *Regem Ferdinandum* se spe nonnullâ pascere, *Philippum* ei permissurum Regimen *Castiliæ*, durante vitâ suâ; Quod *Ferdinandus* certè ei persuadere vehementèr conatus est, tam operâ Consiliariorum quorundam ipsius *Philippi*, quos *Ferdinandus* sibi devotos habuit, quam præcipuè Protestatione, quod si *Philippus*, in hoc non acquiesceret, se Juvenem aliquam uxorem ducturum; unde eum Successione in *Regna Arragoniæ* & *Granadæ* privaret, si fortè ipsi Filius natus foret: Postremò intimando ei *Imperium Burgundorum* ab *Hispanis*, nullo modo toleratum iri, antequàm *Philippus*, morâ & Tractu Temporis, factus esset tanquam *Hispanus* Naturalis. Sed in iis omnibus rebus, (etsi prudentèr positis & captatis) *Ferdinandus* spe suâ frustratus esset; Nisi quod Pluto erga eum magis fuit propitius, quam Pallas.

Eâdem autem Relatione, Legati, Qui Homines erant mediocris Conditionis, ideoq majore apud *Regem* Libertate gaudebant, rem tetigerunt, de quâ tutum vix videbatur, apud *Regem* disserere. Etenim

non

non dubitârunt *Regi* apertis verbis narrare, Subditos *Hispaniæ*, tam Proceres, quàm Populum, meliùs affectos esse erga Partes *Philippi*, (si modò Uxorem secum in *Hispaniam* adduxisset,) quàm *Ferdinandi*; & causam simul adjunxerunt, quoniam *Ferdinandus* magnis Exactionibus eos gravaret: Quæ certè simul repræsentata, ipsissimum Casum exprimebant, inter *Regem*, & Filium suum.

Complectebatur etiam ista Relatio Declarationem, de propositione quâdam Matrimonii; quam *Amason*, *Ferdinandi Secretarius* Legatis intimavit, (sed tanquàm magnum Secretum,) inter *Carolum Principem Castiliæ*, & *Mariam Filiam Regis* Secundo-genitam; *Regi* pro certo referentes, Tractatum de Matrimonio tunc agitatum, inter *Principem* præfatum, & Filiam *Regis Galli*, ruptum iri; Filiamque *Galli* proculdubiò nuptam iri Angolesmio, qui Hæres erat apparens *Regni Galliæ*.

Etiam dispersum erat quidpiam, de Matrimonio *Ferdinandi*, cum Dominâ de *Foix*, Fœminâ Nobili, ex Sanguine *Regio Galliæ*, quod posteà certè completum est. Verùm hoc referebant, tanquàm Rem, quam in *Galliâ* perdidicerant, in *Hispaniâ* autem Silentio cohibitam.

Rex hac Relatione, quæ magnam suis Rebus Lucem præbebat, benè informatus, & edoctus fuit, quomodò se gereret, inter *Ferdinandum Regem Arragoniæ*, & *Philippum* Generum ejus, *Regem Castiliæ*. Decrevit autem apud se, omnem navare operam, ut illi inter se benè congruerent; Sed utcunque hoc successisset, moderatis Consiliis, & & personam Amici communis præ se ferendo, neutrius Amicitiâ se privare: Ita tamen, ut interiori Affectu *Ferdinandi* Rebus faveret; Externis verò Demonstrationibus & Officiis *Philippum* magis demereretur. Sed ante omnia maximè delectatus est, Propositione Matrimonii Filiæ suæ *Mariæ*, cum *Principe Carolo*; Tum quod Matrimonium esset, inter omnia *Europæ Christianæ*, celsissimum; Tum quod ex utraque Affinitate participaret.

Verùm ad corroborandam Affinitatem suam cum *Philippo*, Venti colloquium ei detulerunt. Etenim *Philippus*, Hyemem potiùs eligens, ut *Regem Arragoniæ* imparatum offenderet, cum magnâ Classe è *Flandriâ* in *Hispaniam* solvit, Mense *Januarii*, Anno *Regis* HENRICI Vicesimo primo. Coorta autem est, dum navigaret, atrox Tempestas, quæ Naves ejus, in diversas *Angliæ* Oras, disjecit. Navis verò, in quâ *Rex* & *Regina* vehebantur, (cum duabus aliis Naviculis solis,) lacerata, & vix à Furore Tempestatis elapsa, *Waimouthum* appulit. *Philippus* ipse, (utpote Mari & Navigationibus insuetus,) defessus, & Æger, in Terram prorsùs ascendere voluit, ut vires suas reficeret, licèt Consiliarii ejus contrarium suaderent; Moram metuentes, cùm Res ejus Celeritatem potiùs requirerent.

Fama Classis potentis, ad *Angliæ* Littora visæ, Populum Arma sumere adegit. *Thomas* autem *Trenchardus*, *Eques Auratus*, cum Copiis quas subitò coegerat, nesciens quid rei esset, *Waimouthum* venit. Ubi re intellectâ, summâ cum humilitate & humanitate, *Regem* & *Reginam*, ad Ædes suas, invitavit; Statimque Equites expeditos ad Aulam misit. Paulò post, supervenit *Joannes Carius*, *Eques Auratus*, cum magno

magno comitatu Armatorum,qui simile obsequium *Regi Philippo* præstitit. *Philippus* autem, meritò dubitans hos Equites, utpote Subditos, non ausuros eum, absque Notitiâ & Licentiâ *Regis* sui, dimittere, eorum postulatis annuit, donec ex Aulâ mandata acciperent. *Rex* quamprimùm nova de hoc Eventu, accepisset, jussit statim, ut *Comes Arundeliæ*, suo nomine, *Regem Castiliæ* visitaret; Atque ei significaret, se sicut dolebat de Infortunio ejus; ita lætari, quod periculum Maris evasisset; Quodque sibi Occasio daretur eum Honore debito prosequendi; Et ab eo petere, ut ipse se,quasi in suo esse Regno existimaret; Ipsumque *Regem* HENRICUM, quâ poterat celeritate, in ejus amplexus festinare. *Comes*, insigni cum magnificentiâ, ad *Regem Philippum* accessit, cum Turmâ splendidâ Equitum trecentorum; Et ad majorem pompam, Noctù, Tædis accensis, *Regem* adiit. *Philippus*, postquàm *Comes* mandata retulisset, *Regis* animum satis perspiciens, quo citiùs abiret, Equis citatis ad HENRICUM *Windesoriæ* perrexit, *Reginâ suâ*, parvis Itineribus, subsequente. *Reges* duo, in occursu suo, summis Amoris & Charitatis Indiciis, se mutuò exceperunt: *Rexque Castiliæ* urbanè HENRICO dixit; *Se pœnas jam solvere, quod intra munitum Oppidum Caleti, ingredi refugisset, cùm priùs collocuti essent.* Cui *Rex* respondit; *Muros & Maria pro nihilo esse, ubi Corda aperta essent; Quodque hic ad nihil aliud adesset, quàm ut honore afficeretur.* Post unius aut alterius diei Intermissionem, otio,& Levamento datæ, *Reges*, sermones de renovando Tractatu, contulerunt: Allegante HENRICO,quod licèt Persona *Philippi* eadem esset, tamen Fortunæ ejus & status altiùs evecta essent. In quo casu Tractatuum Renovationes in more apud *Principes* erant. Verùm dum ista tractarentur, HENRICUS, Opportunum Tempus deligens, *Regemque Castiliæ* in interius Cubiculum adducens, ubi nemo præter ipsos *Reges* aderat, Manuque leniter super Brachium *Philippi* positâ, vultuque nonnihil ad serium composito, ei dixit; *Rex optime, Tu ad oras meas salutem reperisti; spero te minimè permissurum, ut ad Oras tuas ego Naufragium faciam.* Quæsivit ab eo *Rex Castiliæ*; *Quid sibi vellet in Sermo?* *Loquor* (inquit *Rex* HENRICUS) *de temerario illo & cerebroso Subdito meo, Comite Suffolciæ, qui in ditione tuâ protectus est; & partes Fatui jam arripit, cum alii omnes eas fastidierint.* *Rex Castiliæ* respondit; *Putâram (Domine mi) Felicitatem tuam supra tales Cogitationes sitam; Verùm si hoc molestum tibi sit, Finibus meis eum ejiciam.* Replicavit *Rex*, *Hujusmodi Crabrones, in Nido proprio, minus damni facere; atqui pessimos esse, cùm circumvolitent. Se autem postulare, ut in manus suas traderetur.* *Rex Castiliæ* hoc postulato nonnihil confusus, & tanquàm in se descendens, dixit; *Hoc, salvo honore meo, facere non possum; Minùs etiam salvo Honore tuo; Videberis enim me tanquàm Captivum habuisse.* Cui *Rex* HENRICUS subitò respondit; *Tum verò res peracta est. Ego enim illam Honoris mei Jacturam perferam, quo Honor tuus illibatus servetur.* *Rex Castiliæ*, qui *Regem* plurimi faciebat; Non immemor etiam in quo loco esset; Neque sciebat quanto usui Amicitia *Regis* ei esse posset,quandoquidem ipse in *Regno Hispaniæ* novus esset; Atque nec Socero suo, nec Populo ipsi adhuc gratus, vultu sedato, dixit; *Legem tu quidem mihi imponis; Ego itidem vicissim tibi; Habebis eum;*

Sed

Sed Honorem tuum obligabis, te vitam ei minimè adempturum. Rex, *Philippum amplexus*, dixit; *Assentior*. Addidit Rex *Castiliæ*; *Neque tibi displicebit, si ad eum mittam, tali modo, ut partim sponte redire possit.* Rex HENRICUS respondit; *Regem Philippum rem benè disposuisse; Seque si ei placeret, in hoc cooperaturum, & Nuncium ad Comitem, in eum finem missurum.* Ambo *Reges* separatim miserunt, atque intereà, Conviviis & Triumphis, tempus protrahebant. *Rege* hoc agente, ut *Comes* in ejus potestate esset, antequàm *Philippus* discederet; *Rege* etiam *Castiliæ*, in hoc conveniente, ut Res manifestiùs à se extorta, putaretur. *Rex* itidem HENRICUS, multis prudentibus & egregiis Monitis & Argumentis, *Philippo* suadebat, ut Soceri sui Consiliis se regeret, *Principis* scilicet tantâ prudentiâ, tantâ experientiâ, tantâ felicitate. *Rex Castiliæ*, (qui à *Ferdinando*, animo alieno erat,) respondit; *Quod si Socer ejus, ei permitteret, ut Regna sua, sicut par erat, regeret, ipse etiam ab illo libenter regi vellet.*

Confestim Nuncii, ab utroque *Rege*, missi sunt ad accersendum *Comitem Suffolciæ*: Qui blandis verbis facilè incantatus fuit, & in Reditum suum libentèr consentit; De vitâ suâ securus, & de Libertate spem bonam habens. A *Flandriâ*, *Caletum* adductus est, & inde *Doroberniam* appulit, & stipatus custodiâ conveniente, traditus, & receptus in *Turrim Londinensem*. *Rex* per hoc tempus, *Regem Castiliæ*, in *Fraternitatem Periscelidis*, cooptavit; Et reciprocè, Filius ejus, *Henricus Princeps*, in Ordinem *Aurei velleris* admissus est; Et paulò post, *Philippus* cum *Reginâ* suâ, *Rege* Comitante, ad urbem *Londini* venit; ubi excepti sunt omni Magnificentiâ, & Apparatu, quantam quidem temporis Angustiæ paterentur. Postquàm autem *Comes Suffolciæ*, ad *Turrim* perductus esset, (Quod maximè HENRICUS expetebat,) cessârunt Triumphi; *Regésque* mutuò sibi valedixerunt. Nihilominùs, durante morâ *Philippi* in *Angliâ*, etiàm conclusus est Tractatus ille, quem *Belgæ Intercursum malum* nominârunt; gerens Datum apud *Windesoriam*: Quoniam in eo continentur Articuli nonnulli, in favorem *Anglorum*, potiùs quam *Belgarum*; Præcipuè quod Articulus ille, de liberâ *Belgarum* Piscatione, qui in Tractatu priore, Anno *Regis* undecimo, insertus erat, in hoc altero omissus est, & minimè confirmatus. Omnibus quoquè Articulis, qui ad priores Tractatus confirmandos pertinerent, præcisè & cautè limitatis, ut ad Negotium Commercii tantùm, nec ad alia extenderent.

Observatum est, eandem Tempestatem, quæ *Philippum*, in Oras *Angliæ* compulerat, etiàm *Aquilam Auratam*, de spirâ *Templi D. Pauli*, dejecisse; inter cadendum autem impegit in signum *Aquilæ nigræ*, quod in *Cæmiterio* erat, illudque confregit, & in terram conjecit. Quod erat profectò, mira quædam & præceps Accipitris in Alitem Advolatio. Hoc interpretabatur Populus, mali ominis loco, in *Familiam Imperialem*: Quod etiàm impletum est in *Philippo Imperatoris* Filio, non solùm in Infortunio illo Tempestatis; Sed & in iis quæ secuta sunt. *Philippus* enim, *Hispaniam* ingressus, & *Regni Castiliæ* possessionem sine vi adeptus; (Adeò ut *Ferdinandus*, qui tam magnificè anteà loquebatur, non sine difficultate, ad Colloquium Generi sui admissus esset;) paulò post, Morbo correptus est, & aliorsum suum obiit.

obiit. Eo tamen ipso Intervallo, notatum est à prudentioribus, quod si diutiùs vixisset, *Philippus*, socer ejus, ita apud eum se insinuaturus fuisset, ut si minùs in Affectibus ejus, at certè in Consiliis, & Regimine, magnâ apud eum Auctoritate valiturus esset. Morte *Philippi*, universum *Regnum Hispaniæ*, ad *Ferdinandum* rediit, statu pristino, præcipuè per Infirmitatem *Joannæ* Filiæ suæ; Quæ Maritum suum unicè diligens, (ex quo multos susceperat liberos,) nec minùs ab eo adamata, (utcunque Pater ejus, quo *Philippo* Invidiam faceret, apud Populum *Hispaniæ*, morosè eum erga uxorem suam se gessisse divulgaverat;) Mariti sui obitum impatientèr ferebat, & inde in Maniam planè decidit. Cujus Morbi Curationi, Pater ejus, incuriosè incumbere existimabatur, quo *Imperium* in *Castiliâ* retineret. Ita ut, quemadmodùm Felicitas *Caroli octavi*, solita erat dici Felicitas Somnii: Ita etiàm Res Adversæ *Ferdinandi*, somnii res Adversæ dicerentur: utræque tam subitò transierunt.

Circa hoc tempus, *Regem* Cupiditas incessit, introducendi, in *Familiam Lancastriæ*, Honores Cœlestes, unde *Papa Julio* supplicavit, ut *Regem* HENRICUM *Sextum*, pro *Sancto* canonizaret: Inter alia, Argumento usus, quod de *Rege* ipso in *Regnum* successuro, tam clarè vaticinatus esset. *Julius*, (pro more) rem *Cardinalibus* quibusdam commisit, qui verificationem, de sanctis ejus Operibus, & Miraculis, examinarent. Verùm Res sub hâc Commissione extincta est. Generalis fuit Opinio, *Julium Papam* rem nimio pretio æstimasse, *Regémque* noluisse eam tanti emere. Sed verisimilius est, *Papam* illum *Julium*, (qui Honoris *Sedis Romanæ*, & Actorum ejus, fuit studiosissimus,) satis gnarum, eundem HENRICUM ubique pro Homine simplici & minùs capaci, habitum, metuisse, ne Honor is, tali admissione, vilesceret; nimirùm, si Discrimen ritè servatum non esset, inter *Innocentes*, & *Sanctos*.

Eodem etiàm Anno, tractari cœpit Matrimonium inter *Regem* ipsum, & Dominam *Margaretam*, *Ducissam Dotariam Sabaudiæ*, unicam *Maximiliani Imperatoris* Filiam, & *Philippi Regis Castiliæ* sororem; Fœminam prudentem, & Famæ integerrimæ. Hujus rei Mentio aliqua facta erat, inter duos *Reges*, quandò convenerant, sed pauló post in deliberationem denuò venit: In quo negotio pro Tyrocinio *Rex* Operâ utebatur, *Capellani* sui, *Thomæ Wolsei*, illius qui posteà, ad tanti Prælati culmen ascendit. Matrimonium hoc tandem conclusum est, sub Conditionibus, in *Regis* Favorem amplissimis; sed firmatum tantum per verba de futuro. Fieri potest, ut *Rex* in hoc Matrimonium, eò magis inclinaret, quod indies audisset procedere Matrimonium, inter veterem Affinem, & Amicum suum, *Ferdinandum Arragoniæ*, & Dominam de *Foix*; unde *Rex* ille *Regi Gallo* adhærere cœpit: A quo sempèr anteà fuisset alienus. Adeò fatale est, *Regum* Amicitias intimas & arctissimas, citiùs aut tardiùs, Conversionem Rotæ experiri. Imò, Traditio quædam invaluit, (non certè apud nos, verùm in *Hispaniâ*,) metuisse *Ferdinandum*; postquàm accepisset Matrimonium, inter *Carolum Principem Castiliæ*, & Mariam *Regis* HENRICI Filiam secundo-genitam, absque Impedimento procedere; (Quod matrimonium licet à *Rege Ferdinando* primò propositum; posteà

postea tamen operâ *Maximiliani*, & Amicorum ejus præcipuè, promotum & ad exitum perductum fuisset;) nè fortè *Rex* HENRICUS ad Regimen *Castiliæ* aspiraret, ut Administrator; durante minori Ætate *Generi* sui. Videbantur enim futuri, tres ejus Regiminis Competitores; *Ferdinandus* Avus ex parte Matris; *Maximilianus* Avus ex parte Patris; Et *Rex* HENRICUS, Principis Adolescentis Socer. Certè non absimile vero est, Regimen HENRICI, (secum *Principem* Adolescentem adducentis,) magis gratum futurum fuisse *Hispanis*, quàm reliquorum duorum. Etenim *Proceres Castiliæ*, qui *Regem Arragoniæ* tam recenter expulerant, in favorem *Regis Philippi*, & sensa animi sui tam apertè protulerant, non poterant non habere, pro suspecto & inviso, *Regem Ferdinandum*. *Maximiliani* autem Ambitus, propter caussas plurimas, vanus proculdubiò fuisset. Verùm hoc *Regis* Inceptum, quod jactatur, nobis quidem videtur (*Regis* mores reputantibus, & Consilia tuta & solida, nec cum vastis aut periculosis Cogitationibus commista,) minùs probabile; Nisi fortè cupiisset spirare calidum, quod Pulmones affectos haberet. Hoc Matrimonium cum *Margaretâ*, de die in diem, procrastinatum fuit, propter infirmam *Regis* valetudinem, qui jam Vicesimo secundo Anno *Regni* sui, cœpit laborare *Morbo Arthritico*. Verùm Catarrhus, simul in Pulmones delatus, eos tabe infecit; Adeò ut, ter in Anno, (quasi periodis certis,) præcipuè autem vere, magnas experiretur Accessiones, & Labores *Phthisis*. Attamen negotiis se, quantum unquàm aliàs, impertitus est. Ita tamen, ut his Infirmitatibus monitus, magis seriò de Vitâ Futurâ, meditaretur; Et seipsum consecraret, potiùs quàm *Henricum Sextum*, Thesauris meliùs erogatis, quàm si dati essent *Papæ Julio*. Etenim hoc Anno, majores consuetis Eleemosynas distribuit; Etiàm Incarceratos omnes circa Civitatem *Londini*, redemit, qui detenti erant pro Debitis aut Feodis ad Summam Quadraginta Solidorum, aut infra. Acceleravit etiàm Fundationes religiosas: Et Anno sequente, (qui fuit *Regni* sui Vicesimus tertius,) illam *Savoiæ* perfecit. Quinetiàm, acerbas Populi sui Querimonias, contra Exactiones & Oppressiones *Dudleii* & *Empsoni*, & eorum sequacium, audiens; partìm per Homines probos & devotos, qui circa eum erant; partìm per Conciones publicas, (Concionatoribus in hac parte, munere suo liberè fungentibus) magnâ circa eas res pœnitentiâ, & Conscientiæ Morsibus, ut pius Princeps, tactus est. Nihilominùs, *Empsonus* & *Dudleius*, etsi nòn potuissent non audire, de *Regis* in hac parte Conscientiæ Scrupulis, tamen ac si *Regis* Anima & Pecunia distinctis officiis attributæ & assignatæ essent, ut nihil rei haberet una earum cum alterâ, nihilo lentiùs Populum gravabant, quàm anteà. Eodem enim Anno Vicesimo tertio, crudelissimè actum est, cum *Guilielmo Capello*, *Equite Aurato*, jam secundâ vice, prætextu, quod se malè gessisset, in Præturâ suâ *Londinensi*. Crimen autem non aliud erat, quàm quod, in Solutionibus quibusdam, Nummos aliquot adulterinos sciens accepisset; Neque tamen, de illis, qui Nummos adulterassent, Inquisitionem diligentem, & exactam fecisset. Propter hoc crimen, & alia quædam ei imputata, condemnatus est in Summâ bis Mille Librarum; Cúmque Vir esset

N

set animosus,& prioribus vexationibus induratus,ne Dodrantem quidem solvere voluit: Et simul (ut videtur) verbis quibusdam contumacibus, in ejusmodi prosecutiones, invectus est: Unde *Turri* commissus est, ibique remansit usque ad Mortem *Regis*. *Knesworthus* quoque, nuper *Major-Londinensis*, & uterque *Vice-Comes* ejusdem Anni, pro delictis quibusdam, in Administratione Munerum suorum, in Judicium adducti, Incarcerati, & posteà Solutione Mille & Quadringintarum Librarum, redempti. Item *Hawisius*, unus ex *Aldermannis Londini*, impetitus fuit, & Dolore & Anxietate Animi, antequàm lis ad finem perducta esset, mortuus. *Laurentius* etiàm *Ailinerus*, Eques Auratus, qui similiter *Major Londinensis* fuerat, & ambo ejus *Vice-comites*, Mulctam Mille Librarum subierunt. *Laurentius* autem, quòd solvere Mulctam recusasset, custodiæ commissus est; Ubi remansit, usquedum *Empsonus* ipse, loco ejus, incarceratus esset.

Minimè mirum erat, (cùm Delicta tam levia, Mulctæ tam graves essent) si Thesauri *Regis* reconditi, quos moriens reliquit; Quorumque pars maxima, in locis occultis, sub Clave & Custodiâ suâ propriâ, *Richmondiæ*, reposita erat; ascendissent ad Summam Quinque Millionum, & Dimidiæ, Aureorum; Massam certè grandem Pecuniæ, etiam pro ratione Temporum præsentium.

Ultimum Negotium Status, quod *Regis* hujus Felicitatem temporalem clausit, fuit Conclusio gloriosi illius Matrimonii, inter Filiam suam *Mariam*, & *Carolum Principem Castiliæ*, posteà *Imperatorem* celeberrimum; utrâque parte teneræ Ætatis tunc existente. Qui Tractatus consummatus erat, per *Episcopum Foxum*, & alios *Regis* Delegatos, *Caleti*, Anno proximo ante *Regis* Obitum. Quâ Affinitate, (ut videtur,) ita delectatus est, & quasi raptus, ut in Literis, quas illâ de re ad *Civitatem Londini* scripsit, (mandans ut omnia lætitiæ & Exultationis Indicia exhiberent,) gloriaretur, ac si muro Aheneo *Regnum* istud circumdedisset. Cùm Generos sibi jam ascivisset, *Regem Scotiæ*, & *Principem Castiliæ* ac *Burgundiæ*, Ita ut jam, nihil videretur addi posse, ad hujus magni *Regis* mundanam Felicitatem, usque ad summum fastigium evectam, (sive quis intueatur excelsas illas Liberorum suorum Nuptias; sive Famam ejus, longè latéque, per Orbem sparsam; sive Divitias fidem ferè superantes; sive Successuum suorum perpetuam Constantiam;) præter Mortem opportunam, quæ eum ab aliquo Fortunæ impetu futuro, subduceret: Qui certè (propter Odia Populi sui, & Titulum Filii sui, tunc Ætatem octodecim Annorum implentis, Principis certè Audacis & Liberalis, quiq; ipso Aspectu, & Oris Majestate, Oculos Populi in se trahebat,) fortassè in eum irruere potuisset.

Ad Coronandum etiam *Vitæ* suæ Exitum, æque ac *Regni* sui Initium Opus Pietatis & Misericordiæ edidit, eximium, & Imitatione dignum. Nam Condonationem generalem promulgavit, qualis in Coronatione *Regum* concedi solet; Ut certus novæ Coronationis, in *Regno* meliore. Quin & Testamento suo declaravit, se velle, ut Restitutio

stitutio fieret earum Summarum Pecuniæ, quæ ab Officiariis suis, injustè extortæ fuissent.

Hoc modo, *Salomon* iste *Anglorum*, (Nam & *Salomon* ipse exactionibus Populo suo gravis fuit,) cùm quinquaginta duos Annos vixisset, atque Viginti tres Annos, & octo Menses, regnasset; Memoriâ integrâ, & statu Animæ beatissimo, in magnâ Malaciâ Morbi lenti, ad Cœlum migravit, Vicesimo secundo *Aprilis*, Anno Salutis 1508, apud *Palatium* suum *Richmondiæ*, quod ipse exædificaverat.

REX *iste* (*ut verbis utamur quæ Merita ejus exæquent,*) *fuit instar* Miraculi *cujusdam: Ejus scilicet generis, quod prudentes attonitos reddit, imperitos leviter percellit. Plurima siquidem habuit, & in Virtutibus suis, & in Fortunâ; Quæ non tam in Locos Communes cadunt, quam in Observationes prudentes & graves. Vir certè fuit* Pius, ac Religiosus, *& Affectu, & Cultu: Sed ut erga Superstitionem, pro modo Temporum suorum, satis perspicax, Ita interdum Politicis Rationibus, & Consiliis, nonnihil occæcatus.* Personarum Ecclesiasticarum *Promotor, erga* Asylorum *Privilegia (quæ tanta ei Mala pepererant,) non durus. Haud pauca* Religiosorum Cœnobia *fundavit, dotavit; Quibus accedit memorabile illud* Hospitale Savoya *dictum. Magnus nihilominùs Eleemosynarius in secreto; Quod luculentèr indicat, etiàm publica illa opera, Dei Gloriæ, non suæ, data. Pacem se summoperè, & amare, & pro viribus procurare, perpetuò præ se tulit. Atq; illud in Fœderum Præfationibus illi frequens fuit;* Pacem, cùm Christus in mundum veniret, Angelos præcinuisse; cùm è mundo excederet, ipsum Dominum legasse. *Neq; hoc ei, Timori aut Animi Mollitiei, imputari poterat, (quippe qui animosus fuerit &* Bellator,) *sed Virtuti verè Christianæ, & Morali. Neq; tamen illud eum fugit, à viâ Pacis aberrare illum, qui eam nimiò plus videatur appetere. Itaq; Famas, & Rumores, & Apparatus Belli, sæpè excitabat, donec Pacis Conditiones, in melius flecteret. Etiàm illud notatu non indignum, quod tam sedulus Pacis Amator in Bellis tam fœlix extiterit. Siquidem Arma, & expeditiones ejus, neq; in Bellis externis, neq; in Civilibus, unquam ei improsperè cesserunt; Neq; noverat ille, quid clades bellica esset. Bellum in Adeptione* Regni, *necnon* Comitis Lincolniæ, *&* Baronis Audlæi *Rebelliones, terminavit Victoria. Bella* Gallica *&* Scotica *Pax, sed Pax ab Hostibus ultrò petita. Bellum illud* Britanniæ, *Casus; Mors nimirùm* Britanniæ Ducis. *Tumultus* Baronis Lovelli, *item* Perkini, *tam ad* Exoniam, *quam in* Cantio, *Fuga Rebellium, antequàm Prælium tentarent: Adeò ut propria ei fuerit Armorum Felicitas, atq; inviolata. Cujus rei caussa haud parva, quatenùs ad Seditiones intestinas compescendas, proculdubiò fuit, quod in iis restinguendis, personam suam nunquàm subtraxerit. Prima quandoq; pugnæ, per Duces suos transegit, cùm ipse ad suppetias ferendas præstò esset: sed aliquam Belli partem semper ipse attigit.*

attigit. Neq; tamen hoc ipsum omninò propter Alacritatem & Fortitudinem, sed partim ob suspiciones, quod aliis parcè fideret.

Leges Regni *in magno honore semper habuit, easq; Auctoritate suâ munire videri voluit. Licet hoc ipsum, non minimo quidem ei esset impedimento, ad ea quæ voluit, pro arbitrio suo, exequenda. Ita enim commodè earum habenas tractavit, ut nequid de Proventibus suis, aut etiàm* Prærogativâ Regiâ, *intercideret. Attamen, tali usu est temperamento, ut sicut interdùm* Leges *suas, ad Prærogativæ suæ Iura traheret, & propè torqueret; Ita rursùs per vices, Prærogativam suam, ad* Legum *æquabilitatem & moderationem, consultò demitteret. Etenim, & Monetarum Regimen, & Belli ac Pacis Tractatus & consilia, & Rei Militaris Administrationem, (quæ omninò absoluti juris sunt,) sæpenumerò ad* Comitiorum Regni *Deliberationes, & Vota, referebat. Iustitia, temporibus suis, rectè & æquabilitèr administrata fuit; præterquàm cùm* Rex *in lite Pars esset: Præterquàm etiàm, quod Consilium privatum* Regis, *communibus caussis, circa* Meum & Tuum, *se nimis immisceret. Etenim Consessus ille, mera erat, tum, Curia & Tribunal Iustitiæ, præsertìm sub* Regni *sui* Initiis*: Enimverò in illâ Iustitiæ parte, quæ fixa est, & tanquàm in ære incisa, (hoc est. prudentiâ Legislatoriâ,) prorsùs excelluit. Iustitiam etiàm suam, Misericordiâ & Clementiâ temperavit. Vtpotè, sub cujus* Regno, *tres tantum ex Nobilitate, pœnâ capitali affecti sunt.* Comes *nempe* Warwicensis, Aulæ Regiæ Camerarius, & Baro Audleus. *Quamvis priores duo, instar multorum essent, quatenùs ad Invidiam, & Obloquia, apud Populum. At ne auditu quidem cognitum erat, tantas Rebelliones, tam parcâ sanguinis, per gladium Iustitiæ, missione expiatas fuisse, quam fuerunt duæ illæ insignes Rebelliones,* Exoniæ, & *propè* Grenovicum. *Severitas autem illa, satis cruenta; quâ in primos illos, infimæ Conditionis Homines, qui* Cantium *appulerunt, animadversum est, ad Fæcem quandam populi tantùm pertinebat. Diplomata autem illa generalia, quæ gratiam præteritorum* Rebellibus *faciebant, perpetuò Arma sua & præibant, & sequebantur. Videre autem erat, apud eum, miram quandam & inusitatam, Gratiæ, largâ manu præbitæ, & planè inexpectatæ, cum suppliciorum severitate, Alternationem. Quod quidem, si tanti* Principis *prudentiam cogitemus, minimè Inconstantiæ, aut Consiliorum vacillationi, imputari*

 poterit;

poterit; sed aut Caussæ alicui Secretæ, quæ jam nos latet; aut Regulæ cuidam, quam sibi præscripserat, ut Rigoris & Mansuetudinis vias per vices experiretur. Sed quò minus Sanguinis, eò plus Pecuniæ haurire solebat. Atque ut nonnulli satis malevolè interpretabantur, in altero fuit continentior, ut in altero premeret magis: utrunq; enim intolerabile planè fuisset. Naturâ proculdubiò erat ad accumulandos Thesauros pronior, & Divitias plus quam pro fastigio suo, admirabatur. Populus *certè, quibus hoc naturâ inditum est, ad conservandas* Monarchias, *ut* Principes *suos excusent, licèt sæpenumerò minùs justè, in Consiliarios eorum & Ministros, culpam rejiciant, hoc ipsum* Mortono Cardinali, & Reginaldo Braio *Consiliario, imputabat: Qui tamen viri, (ut posteà luculenter patebat,) utpote qui pro veteri ipsorū apud eum Auctoritate & gratiâ, plurimùm pollebant, ita Ingenio ejus obsecundabant, ut id tamen nonnihil moderarentur: ubi contra, qui sequebantur,* Empsonus & Dudleius *viri nullius apud eum Auctoritatis, nisi quatenùs Cupiditatibus illius servilem in modum, ministrabant, viam ei, non tantùm præberent, verumetiam sternerent, ad eas Oppressiones & Concussiones, pro Pecuniis undique excutiendis, quarum & ipsum sub finem vitæ suæ pœnituit, quibusque* Successor *ejus renunciavit; Quin & easdem diluere & expiare connixus est. Iste autem Excessus, tunc temporis, complures nactus est Interpretationes, & Glossas. Nonnulli in eâ opinione erant, perpetuas* Rebelliones, *quibus toties vexatus fuit, eum ad hoc redegisse, ut odio Populum suum haberet. Alii judicium faciebant, hoc eò tendisse, ut Ferocitatem Populi reprimeret, eumque, propter inopiam, humiliorem redderet. Alii eum Filio suo vellus aureum relinquere cupiisse. Alii denique, eum cogitationes secretas, de Bello aliquo externo, animo agitasse. Verùm illi forsitan, ad veritatem propiùs accedent, qui caussas hujus rei minùs longè petunt, easque attribuunt Naturæ suæ, Ætati ingravescenti, Paci, quæ opes alit, Animoque nullâ aliâ ambitione, aut opere, occupato. Quibus illud addere placet, eum, quod quotidiè per Occasiones varias, Inopiæ Mala, & difficiles Pecuniarum Conquisitiones, in aliis* Principibus *observaret, ex comparatione quadam, plenarum Arcarum Felicitatem, meliùs agnovisse. Quatenus ad modum, quem servabat, in* Thesauris *impendendis, hoc habuit; ut nunquàm Sumptui parceret, quem negotia sua postulabant: In Ædificando magnificus, in Remunerando tenacior: Ita ut, Liberalitas sua, potiùs se applicaret, ad ea, quæ ad statum suum proprium, aut Memoriam*

riam Nominis sui pertinerent, quàm ad Premia Benemeritorum.

Fuit ille alti & Excelsi Animi; Propriæ sententiæ, proprii Consilii, Amator; utpote qui seipsum revereretur, & ex se reverà regnare *vellet. Si privatæ Conditionis fuisset, Superbus proculdubiò habitus esset: sed in* Principe *prudente, nihil aliud hoc fuit, quàm ut intervallum & spatium justum & debitum, inter se & Subditos suos tueretur; Quod certè erga omnes constantèr tenuit; Nemini propinquum permittendo aditum, neque ad Auctoritatem suam, neque ad* Secreta. *A nullo enim ex suis regebatur.* Regina, Consors *ejus, licèt eum compluribus pulcherrimis Liberis, quinetiam* Corona *ipsa, (utcunque illud fateri non sustineret,) beasset, parum apud eum potuit.* Matrem *magnâ sanè Reverentiâ prosecutus est, sed ad participationem Consiliorum suorum rarò admovit. Qui verò grati ob conversationem ipsi forent, (qualis fuit* Hastingus *apud* Regem Edwardum Quartum, *aut* Carolus Brandonus *posteà apud* Henricum Octavum,) *nulli fuerant; Nisi fortè inter tales numeraremus,* Foxum Episcopum, & Braium, & Empsonum; *Quod eos tam frequenter secum habuit. Sed non alio modo, quàm sicut Instrumentum plerunque secum habet Artifex. Gloriæ inanis, si in aliquo alio Principe, Minimum in illo fuit; Ita tamen, ut de Majestate, quam ad summum fastigium usque semper attollebat, nihil remitteret; Haud ignarus,* Majestatis *Reverentiam* Populum *in obsequio continere,* Inanem *autem* Gloriam, *(si quis rectè rem æstimet,)* Reges Populari Auræ *prostituere.*

Erga Fœderatos *suos justum se & constantem præbuit, tectum tamen, & cautum; Sed contrà, tam diligenter in eos inquirebat, se interim ita velans & reservans, ut illi aspicerentur, tanquam in lumine positi, ipse, veluti in tenebris collocatus, lateret. Absque Specie tamen Hominis se occultantis, sed potiùs liberè & familiariter communicantis Negotia sua, atque de illorum rebus vicissim percontantis. Quantum autem ad pusillas illas Invidias & Æmulationes, (quæ inter* Principes, *haud parvo rerum suarum detrimento, intercedere solent,) nihil tale in eo cernere erat; sed suas res sedulò & solidè agebat. Atque certissimum est, Existimationem ejus domi magnam, in Externis partibus adhùc majorem & illustriorem fuisse. Exteri enim, qui Negotiorum ejus Ductus, & vias particulares, cernere non poterant, sed Summas tantùm, & Exitus eorum, intuebantur; eum perpetuò confligari, & perpetuò superiorem esse, animadvertebant.*

madvertebant. Partìm etiam in caussâ erant, Literæ & Relationes Legatorum *exterorum, qui in Comitatu Aulæ suæ, magno numero, erant. Quibus, non tantùm Comitate, Muneribus, & Colloquiis familiaribus, satisfaciebat, verum in Colloquiis illis suis, haud parvâ admiratione illos perstrinxit, cùm viderent universalem ejus* Rerum Europæarum *notitiam. Quam licet ex ipsis Legatis, eorumq; Informationibus, maximâ ex parte, hauserat, nihilominùs, quod ab universis collegerat, admirationi erat singulis. Ita ut magna semper conscriberent ad Superiores suos, de Prudentiâ ejus, & Artibus Imperandi. Imò post Reditum eorum, in Patrias suas, per Literas, de rebus omnimodis scitu dignis, eum frequentèr certiorem faciebant. Tanta fuit dexteritatis, in conciliandis sibi,* Principum *externorum, Ministris.*

Omnibus profectò modis sollicitus erat, de procurandâ sibi & obtinendâ, rerum ubiq; occurrentium, notitiâ. Quam ut assequeretur, non tantùm exterorum Ministrorum, qui apud se residebant, industriâ usus est, atq; Pensionariorum suorum, quos tam in Curiâ Romanâ, *quam alibi, in Aulis* Principum, *fovebat; verùm etiàm suiipsius* Legatorum, *qui apud Exteros perfungebantur. Quem in finem, Mandata ejus, usq; ad curiositatem diligentissima erant, & per Articulos ordine digestos; Inter quos, plures erant, plerunq;, quæ ad Inquisitionem, quam quæ ad Negotiationem, pertinerent. Exigendo Responsa particularia, & Articulata, ad Quæstiones suas respectivè.*

Quantum verò ad Emissarios suos, quos tam domi, quam foràs, ad explorandas Machinationes, & Conjurationes, contra se initas, subornabat; Sanè hoc, quo loco res suæ erant, apprimè necessarium fuit. Tot in eum, veluti Talpæ subterraneæ, perpetuò operam dabant, quò statum ejus labefactarent, & suffoderent. Neq; hoc illicitum habendum est. Etenim, si in Bello Exploratores probantur adversus Hostes legitimos, multò magis adversus Conjuratos & proditores. Verùm ut Fides hujusmodi Exploratoribus concilietur, per Iuramenta; Et per Execrationes; Atq; Anathemata, *contra illos, tanquam Hostes, fulminata; defensionem justam non capit.* Sacra *enim ista vestimenta Larvis non conveniunt. Veruntamèn, habebat illud in se boni, Industria ista emissarios adhibendi; ut quemadmodùm, operâ eorum, multæ Conjurationes detectæ, ita etiam Famâ eorum, & diffidentiâ inde natâ, plurimæ ne tentarentur, proculdubio cohibitæ fuerint.*

Maritus

Maritus *erat minimè uxorius, ne indulgens quidem; Sed comis, & consortio blandus, & sine zelotypiâ. Erga* Liberos *suos itidem Paterno plenus Affectu, magnam suscipiens curam de iis optimè educandis; Ad hoc etiam Animi quadam altitudine, aspirans, ut Cōditiones eis dignas & sublimes procuraret; Honores quoque quales Amplitudinem eorum condecerent, ab omnibus deferri curavit; Sed non admodùm cupidus, ut in Oculis Populi sui, extollerentur.*

Ad Sanctius Consilium *suum plurima Negotia referebat, ubi frequenter & ipse præsidebat; Satis gnarus, hoc pacto, se viâ rectâ & solidâ insistere, tam ad Auctoritatem suam roborandam, quàm ad Iudicium suum informandum. Ad quem etiam Finem, patiens fuit Libertatis eorum; Tam in suadendo, quàm in suffragia ferendo, donec Animi sui sensum, quem ad Finem Deliberationum reservare solebat, declarasset.* Nobilitati *suæ aliquantùm gravis fuit, & ad Negotia sua, potiùs* Ecclesiasticos, & Iurisconsultos, *evehebat; Qui magis ad obsequium parati, & apud Populum minùs gratiosi erant, Quod quidem ut imperiosè regnaret, profuit, ut tutò, non item. Adeò ut mihi persuasissimū sit, hunc ejus morem, fuisse caussam non exiguā, crebrarum perturbationum, quæ sub Regimine suo contigerunt; propterea quòd* Proceres Regni, *licèt fidi, & obedientes, non tamen alacriter cum eo cooperabantur; Sed vota ejus magis Eventui permittebant, quàm ad Effectum urgebant. Nunquam sibi metuit, à* Servis & Ministris, *elatioribus Ingeniis & Virtutibus, præditis. Id quod in moribus erat* Ludovico Undecimo Galliæ Regi; *Sed e contrà, ad sua Negotia admovit, viros, qui suis Temporibus maximè eminebant; Quod ni fecisset, fieri non potuit, ut Res suæ tam prosperè cedere potuissent. Hi erant, nimirùm in Rebus Bellicis,* Dux Bedfordiæ, Comites Oxoniæ, & Surriæ, Barones Daubeney, & Brookus; & Poyningus, *Eques Auratus. In Rebus autem Civilibus,* Mortonus, Foxus, Braius, Prior *de* Lanthony, Warhamus, Urswicus, Frowicus, *& alii; Neque ei cura erat, quam vafri & callidi essent, quibus* Negotia *committebat. Putabat enim, sui ipsius Artes, eorum Artibus posse prædominari. Sicut autem in* Ministris *delegendis, summo judicio, agebat; Ità & in iis, quos delegerat, protegendis, haud minore utebatur Constantiâ. Mirabile enim quiddam est, quod licèt* Princeps *esset occulti & reconditi sensûs, & majorem in modum suspicax, Tempora quoque sua turbulenta, & Conjurationum plena, Spatio tamen viginti quatuor Annorum, quibus regnavit, nunquàm Consiliarium aliquem suum, aut interiorem*

interiorem Ministrum, dejecit aut discomposuit, excepto solo Stanleio Aulæ *suæ* Camerario. *Quatenùs verò ad* Subditorum *suorum erga eum affectus, ita res erat: ut ex tribus illis Affectibus, qui Corda Subditorum erga* Principes *suos devinciunt,* Amore *scilicet,* Metu, *&* Reverentiâ, *ultimo horum eximiè gauderet, secundo mediocritèr, tertio autem tam parcè, ut reliquis duobus securitatem suam deberet.*

Princeps erat subtristis, serius, & cogitabundus; quiq; secretas, in Animo suo observationes, & curas, foveret; Cui etiàm Commentarioli *&* Memoriæ *manu propriâ scriptæ præstò semper erant, præcipuè circa* Personas: *Quos nimirùm ex Subditis suis ad Munia destinaret; Quibus Præmiorum Debitor esset; De quibus inquirendum; A quibus cavendum; Qui itidem essent inter se maximè, aut Factione, aut meritis colligati, & veluti in partes descendissent; Et similia; veluti Diaria quædam Cogitationum suarum, componens, & servans. Traditur etiàm hodie Narratio quædam faceta,* Cercopithecum suum *(ab aliquo ex suis Cubiculariis, ut creditum est, impulsum,) die quadam, præcipuum ex Diariis suis, tunc fortè incuriosè positum, in frusta innumera discerpsisse. Ad quod, Aulici, quibus anxia illa diligentia minimè complacebat, Risu propè disrumpebantur.*

Quamvis autem esset Apprehensionum *&* Suspicionum *plenus, attamen sicut facilè eas admittebat, ita rursùs dimittebat, easq; Judicio suo subjiciebat. Vnde, potiùs sibi ipsi molestæ quam in alios periculosæ, existebant. Fatendum est tamen, Cogitationes suas, tam fuisse numerosas, & complicatas, ut simul stare sæpiùs non possent, sed quod in aliquibus prodesset, ad alia obesset; Neq; fieri potuit ut adeò ultra Mortale prudens esset, aut fœlix, ut rerum pondera justa perpetuò exciperet. Certè Rumor ille, qui tot & tantas ei turbas concitavit, nempè quod* Dux Eboraci *dimissus & adhuc superstes fuit, sub principiis, vires & fidem sibi ipso nactus est; quia scilicet hoc credi volebat, ut molliùs ei imputaretur, quod in* Iure proprio, *& non in* uxoris Iure, *regnaret.*

Affabilis *fuit, &* blandâ *quadam* Eloquentiâ *pollens, magnaq; prorsùs uti consueverat verborum dulcedine, & illecebris, cùm aliquid suadere, aut perficere vellet, quod enixè cupiebat.* Studiosus *magis erat, quam* Eruditus; *Libros, plerunq;, qui* Gallicâ *linguâ conscripti erant, legens. Licet* Latinæ Linguæ *rudis non esset; Quod ex eo patet, quod* Hadrianus Cardinalis, *& alii, quibus* Lingua Gallica *satis familiaris erat, nihilominùs* Latinè *ad eum semper scriberent.*

Quatenùs

Quatenùs ad Delicias & Voluptates hujus Regis, muta prorsùs est earum Memoria. Nibilominùs apparet, ex mandatis illis, quæ Marsino & Stilo, circa Reginam Neapolitanam dedit, eum de Formâ, & Pulchritudine, ejusque partibus, peritè admodùm interrogare potuisse. Cum Voluptatibus sic agere solebat, ut Reges magni cum Mensis Bellariorum; Paulisper eas inspicientes, & statìm terga vertentes. Neque enim unquam regnavit Princeps, qui magis Negotiis suis deditus esset; Totus in illis, & totus ex sese. Ita ut, in Hastiludiis, & Turneamentis, & aliis Pugnarum Simulachris, nec-non Saltationibus personatis, & hujusmodi celebritatibus, potiùs cùm dignitate quâdam, & comitate, Spectator esse videretur, quam iis magnoperè capi aut delectari.

In eo proculdubio, ut in cæteris Mortalibus universis, (ac præcipuè in Regibus,) Fortuna influxum quendam habebat in Mores, & Mores vicißim in Fortunam. Ad Culmen Regium ascendit, non tantùm à Fortunâ privatâ, quæ Moderatione eum imbuere posset, verumetiam à Fortunâ Exulis, quæ stimulos ei Industriæ & Sagacitatis addiderat. Tempora autem Regiminis sui, cùm essent potiùs prospera, quàm tranquilla, Confidentiam ex Successibus addiderant; Naturam interìm suam, assiduis vexationibus, ferè perverterant. Prudentia autem ejus, per frequentes è periculis Emersiones, (quæ subitis eum Remediis fidere docuerant,) versa est, potiùs in Dexteritatem quandam, seipsum è malis, quando ingruerent, extricandi, quam in providentiam, illa ex longinquò arcendi, & summovendi; Sed & Indole propriâ, Oculi Mentis ejus, non absimiles erant, Oculis quorundam Corporalibus; Qui ad Objecta propè sita validi sunt, ad remotiora infirmi. Prudentia enim ejus occasione ipsâ subitò suscitabatur: Atque eò magis, si Occasioni accesserit Periculum. Atque hæc Fortuna in Naturam suam potuit. Nec deerant rursùs quæ Natura sua Fortunæ suæ imposuit. Nam sive hoc tribuendum sit Providentiæ ejus Defectui; Aut in rebus, quas decreverat, Pertinaciæ; Aut Suspicionibus, quæ aciem Mentis ejus perstringebant; vel quicquid aliud in causâ fuit; certum est, Fortunæ suæ perturbationes continuas, (præsertìm nullâ violentâ occasione subnixas,) exoriri non potuisse, absque magnis aliquibus in Naturâ suâ Impedimentis, & Erroribus in Constitutione Animi sui radicati; Quæ necesse habuit, salvare & emendare, per mille pusillas Industrias, & Artes. Verùm illa omnia apertiùs se produnt in Historiâ ipsâ. Verùmtamen, [illegible] licet eum, cum Defectibus suis

omnibus,

omnibus, si quis eum cum Regibus, *in* Galliâ, *&* Hispaniâ, *contemporaneis suis, conferat; Reperiet eum,* Ludovico Duodecimo Galliarum Regi, *Prudentiâ civili, &* Ferdinando Hispaniarum, *Fide & Candore, anteponi debere. At si* Ludovicum Duodecimum *demas, &* Ludovicum Vndecimum, *qui paulò antè regnavit, substituas; magis convenient Exempla, fierentque veriùs Parallela. Illi enim tres,* Ludovicus, Henricus, *&* Ferdinandus, *pro* Tribus Magis *censeri possunt, inter illius Ætatis* Principes. *Vt verbo concludamus, Si Rex iste, res majores non gessit, in caussâ ipse fuit sibi; Quicquid enim suscepit, perfecit.*

Corpore *erat* Henricus decoro, *Staturâ justâ paulò procerior, erectus, & Membrorum compage bonâ, sed gracilis.* Vultus *erat talis, quæ Reverentiam incuteret, & aspectum Viri* Ecclesiastici *aliquantùm referret. Et sicut minimè erat obscurus aut superciliosus, ita neq; blandus aut Conciliator: Sed tanquàm* Facies *Hominis Animo compositi & quieti: Sed non commoda* Pictori; *Gratiosior scilicet facta cùm loqueretur.*

Hujus Regis Dignitas *præcellens pati posſit, ut memorentur Narrationes quæpiam, quæ ei Divinum aliquid impenant. Cum* Matris *ejus* Margaretæ, *Fœminæ raris virtutibus ornatæ Nuptias, multi Proci ambirent; visa est videre in Somniis,* Virum quendam Episcopo similem, habitu Pontificali, tradere ei in manum, Edmundum Comitem Richmondiæ, Henrici Patrem, pro Marito. *Neque illa, Liberos unquàm alios concepit, præter* Regem, *licèt tribus Maritis nupta: Quodam etiàm die Festo, cùm* Henricus Sextus (*cui Innocentia Sanctitatem astruebat,*) *à prandio lavaret, oculosque in* Henricum, *tunc Adolescentulum, conjiceret, dixit:* Adolescens iste, Coronam, pro quâ nos confligimus, pacificè tandem possidebit. *Sed quod verè in eo divinum censeri possit, hoc fuit; Quod non minùs Fortunam* boni Christiani, *quam* Magni Regis *sortitus sit; Vitâ exercitatâ, Morte pœnitenti. Ita ut non magis in* Mundanis, *quam* Spiritualibus, *Victor triumphaverit; & Militia ei in Conflictibus, tam Peccati, quam Crucis, prosperè cesserit.*

Natus *est, apud* Castrum Pembrochiæ, Sepultus *apud* Westmonasterium, *in* Monumento, *inter opera* Europæ, *pulcherrimo, & elegantissimo, sive* Capellam *spectes, sive* Sepulchrum. *Adeò ut magnificentiùs jam, in* Sepulchri *sui* Monumento *habitet mortuus, quam vivus, aut* Richmōdiæ, *aut in alio quopiam* Palatio *suo, habitaverat. Optaverim ut idem ei cōtigisset, in hoc* Famæ *sua* Monumento.

FINIS.

INDEX VOCABVLORVM

Hac Historia Contentorum, quæ *Anglis* sunt Peculiaria.

Remis-

Benevolentia:

FINIS.

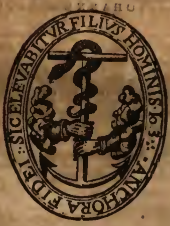
SERMONES FIDELES

Sive,

INTERIORA RERVM.

Per

Franciſcum Baconum
BARONEM DE VERVLAMIO,
Vice-Comitem Sancti Albani.

LONDINI
Excuſum, typis *Edwardi Griffin.* Proſtant ad Inſignia Regia in Cœmeterio D. *Pauli,* apud *Richardum Whitakerum,* 1638.

Hæc, ut Varietate delectent, & consiliis juvent, prælo mandata censeo.

IOHANNES COCEUS.

ILLVSTRI
&
EXCELLENTI DOMINO
GEORGIO
Duci Buckinghamiæ, Summo
Angliæ Admirallio.

Honoratissime Domine,

SAlomon inquit, *Nomen bonum est instar Vnguenti fragrantis & pretiosi*; Neque dubito, quin tale futurum sit *Nomen* tuum apud Posteros. Etenim & Fortuna, & Merita tua, præcelluerunt. Et videris ea plantasse, quæ sint duratura. In lucem jam edere mihi visum est *Delibationes meas*, quæ ex omnibus meis Operibus fuerunt acceptissimæ: Quia forsitan videntur, præ cæteris, *Hominum* Negotia stringere, & in sinus fluere. Eas autem auxi, & Numero, & Pondere; In tantum, ut plané Opus Novum sint.

Consen-

Consentaneum igitur duxi, Affectui, & Obligationi meæ, erga *Illustrißimam Dominationem* tuam, ut *Nomen* tuum illis præfigam, tam in *Editione Anglicâ*, quam *Latinâ*. Etenim, in bonâ spe sum, Volumen earum in *Latinam*, (*Linguam* scilicet universalem,) versum, posse durare, quamdiù *Libri* & *Literæ* durent. *Instaurationem* meam *Regi* dicavi: *Historiam Regni Henrici Septimi*, (quam etiam in *Latinum* verti,) & Portiones meas *Naturalis Historiæ*, *Principi*: Hâs autem *Delibationes Illustrißimæ Dominationi* tuæ dico; Cùm sint, ex Fructibus optimis, quos Gratiâ divinâ Calami mei laboribus indulgente, exhibere potui. *Deus Illustrißimam Dominationem* tuam manu ducat.

Illustrißimæ Dominationis tuæ

Servus Devinctißimus

& Fidelis

Fr. S. Alban.

SERMONES FIDELES.

I.
DE VERITATE.

QVid est Veritas, inquit *Pilatus* Derisor? Nec præstolari voluit Responsum. Certè sunt, qui cogitationum vertigine delectantur; Ac pro servitute habent, Fide fixâ aut Axiomatis Constantibus, constringi; *Liberi Arbitrii* usum in Cogitando, non minùs quam in Agendo, affectantes. Cujusmodi quidem *sectæ Philosophorum* licet defecerint; supersunt tamen Ingenia quædam ventosa & Discursantia, quibus Eædem omninò Venæ, licet non pari, cum Antiquis, copiâ sanguinis, repletæ. Verùm, nec Difficultas sola, Labórque quem Homines subeunt, in *Veritate* inveniendâ; Nec quæ ex eâ inventâ Cogitationibus imponitur Captivitas; *Mendaciis* Favorem conciliat; Sed ipsius *Mendacii* Naturalis, (utcunque corruptus,) Amor. E recentiore *Græcorum Scholâ* quidam, rem ad Examen vocans, hæret attonitus; dum excogitare nequit, quorsum Mortales amarent *Mendacium*, *ipsius Mendacii* causâ; Cum nec Voluptati sit, ut *Mendacia Poetarum*; Nec utilitati, ut illa *Mercatorum*. Sed nescio quomodò, *Veritas* ista, (utpote nuda & manifesta Lux Diurna,) personatas hujus *Mundi Fabulas*, Ineptiásque, non tam magnificè & elegantèr ostendit, quàm Tædæ, Lucernæque Nocturnæ. Ad *Unionis*, forsàn, Valorem, pervenire potest *Veritas*, quæ per Diem speciosissima apparet: Sed ad pretium *Adamantis*, aut *Carbunculi*, qui Luminè vario pulcherrimè splendent, nunquàm ascendet.

Mixtura

Mixtura *Mendacii* Voluptatem sempèr auget. Ecquis dubitat, si è Mentibus Hominum tollerentur Opiniones vanæ, Spes blandæ, Æstimationes Rerum falsæ, Imaginationes ad libitum, & id genus alia, quin multorum Animi relinquerentur Dejecti, & Marcidi, Atræ Bilis & Languoris pleni, ac sibimetipsis ingrati ac displicentes? *Patrum* unus, magnâ cum Severitate, *Poesin* appellat, *Vinum Dæmonum*; Eò quod Phantasiam vanis impleat; licet *Poesis Mendacii* tantùm *Umbra* sit. Veruntamen, non est *Mendacium*, Mentem pertransiens, quod officit; Sed *Mendacium* quod à Mente imbibitur, nempe ejus Generis, de quo antè diximus. Verùm utcunque in depravatis Hominum Judiciis, & Affectibus, hæc ita se habeant; *Veritas* tamen, (quæ sola se judicat,) docet; *Veritatis Inquisitionem*, quæ eam, proci instar, demeretur; *Veritatis Cognitionem*, quæ præsentem eam sistit; Et *Veritatis Receptionem* cum *Assensu*, quæ est ipsius Fruitio & Amplexus; Summum esse Humanæ Naturæ Bonum.

Prima, in Operibus sex Dierum, Creatura *Dei*, fuit *Lux Sensûs*; Postrema, *Lux Rationis*; Quin & Opus ejus, *Sabbatho*, quod deinceps perpetuò exercet, est Spiritus sui Illuminatio. Primo inspiravit Lumen in *Faciem Materiæ*, vel *Molis indigestæ*; posteà in *Faciem Hominis*; Quin & usque semper Lucem inspirat in *Faciem Electorum*. *Poeta*, qui *Sectam*, alioqui, cæteris inferiorem, ornavit, elegantissimè dixit; *Suave est in Litore stanti videre Naves Fluctibus exagitatas*; *Suave ad Arcis Fenestram stanti, Prælium commissum, ejusque varios Eventus, inferiùs spectare*; *Sed nulla voluptas æquiparari potest huic ipsi, Nempe ut quis stet super Clivum Excelsum veritatis*; (Collem certè inaccessibilem, ubi Aer sempèr liquidus est, & serenus,) *Atque inde Errores, Homines palantes, Caligines, & Tempestates, in Convalle subjacente, despiciat*; Modò prospectus iste, cum misericordiâ conjunctus sit, non cum Tumore, aut Superbiâ. Et hoc ipsum est *Cælo* in *Terris* Frui, quandò *Mens Humana* in *Charitate* movetur, in *Providentiâ* quiescit, & supra Polos *Veritatis* circumfertur.

Jam verò, ut à *Theologicâ* & *Philosophica Veritate*, ad *Veritatem*, aut potiùs *Veracitatem* in Civilibus Negotiis, transeamus; Agnoscent vel ipsi qui eam non Exercent, apertam, & minimè fucatam, in Negotiis gerendis, Rationem, præcipuum esse Humanæ Naturæ Decus: Mixturam autem *Falsi*, similem esse plumbeæ Materiæ, quæ efficit sanè, ut faciliùs cudi possit Metallum, sed ita ut interim vilius fiat. Nam flexuosi isti, & obliqui Motus, *Serpentum* sunt; Qui super *ventrem suum gradiuntur*, non Pedibus incedunt. Non est Vitium, quod tanto Hominem pudore obruit, quam si *Falsus* vel *Perfidus* inveniatur. Itaque acutissimè *Montaneus*, rationem scrutatus, cur *Mendacii* Vocabulum, pro tanto haberetur Opprobrio, & Contumeliâ; *Si Res rectè perpendatur*, (inquit,) *Qui dicit Hominem mentiri, eadem operâ dicit, eum Adversus Deum audacem esse, adversus Homines timidum. Mendax* enim, *Deo* insultat, *Homini* se incurvat. Certè, quam flagitiosa Res sit, *Falsitas*, & *Perfidia*, nullo modo exprimi potest meliùs, quam quod istis, (quasi ultimis Clamoribus,) devocabuntur Judicia *Dei* in Genus Humanum. Prædictum enim est, *Christum*, in Adventu suo secundo, *Non reperturum Fidem super Terram*.

II.

De Morte.

Metuunt Homines *Mortem*, ut Pueri Tenebras. Quemadmodùm autem, Metus iste Naturalis, in Pueris augetur, Fabulosis quibusdam Terriculamentis, ita & ille alter. Sanè, *Mortis* Meditatio, prout *Mors Stipendium est Peccati*, & ad aliam vitam Transitus, pia est & salubris; Metus verò ejus, ut est *Naturæ Debitum*, Res est infirma, & inanis. Inest tamen nonnunquàm piis Meditationibus, Fermentum aliquod Vanitatis, nec-non *Superstitionis*. Præcipitur in *Libris* nonnullis *Religiosorum*, qui tractant de *Mortificatione*, ut recogitet secum Homo, quantus sit Dolor, cùm vel minimus Digiti Articulus torqueatur; Atque inde æstimet, quantus sit in *Morte* Cruciatus, ubi totum Corpus corrumpitur, & dissolvitur? Cùm tamen *Mors* sæpenumerò transeat, minore cum Dolore, quàm sentitur in Torturâ Membri. Partes enim maximè vitales, non sunt maximè sensitivæ. Nec abs re dictum fuit, ab illo, qui locutus est ut *Philosophus* tantummodò, & *Homo Animalis*; *Pompa Mortis magis terret, quàm Mors ipsa*: Gemitus & Singultus, Membrorum Convulsiones, Oris Pallor, Amici flentes, & atrata Funera, cum similibus, hæc sunt quæ *Mortem* ostentant terribilem. Observatione planè dignum est, nullam esse *Animi Passionem* tam debilem, quin superet, & in ordinem redigat *Timorem Mortis*. Ideoque *Mors*, non est Hostis adeò formidabilis, cùm tam multos habeat Homo circa se Athletas, qui in certamine illam vincant. *Vltio* de *Morte* triumphat; *Amor* eam parvi facit; *Honor* ambit; *Metus Ignominiæ* eligit; *Mœror* ad eam confugit; *Metus* anticipat. Imò legimus, quòd postquàm *Otho Imperator* seipsum interfecisset, ipsa *Misericordia*, (quæ Affectus est omnium tenerrimus,) multos provocârit ad *Commoriendum*, ex merâ *Animi Compassione* ergà *Dominum* suum, ut Fidissimos Asseclas. Quin & addit *Seneca Fastidium*, & *Satietatem*: *Cogita quàm diù eadem feceris; Mori velle non tantùm Fortis, aut Miser, sed etiam Fastidiosus potest*. Nec minùs observatu dignum est, quantillam Mutationem in Animo generoso & forti, appropinquans *Mors* efficere valeat; Eosdem enim gerunt Homines illi Spiritus, usque ad extremum Momentum. Mortuus est *Augustus Cæsar*, voce certè urbanâ; *Livia, Conjugii nostri memor, vive, & vale*. *Tiberius* inter dissimulandum; Ita enim de illo *Tacitus*; *Jam Tiberium vires, & Corpus, non Dissimulatio deserebant*. *Vespasianus* cum Scommate; Exonerans enim se super Sellâ; *Vt puto Deus fio*. *Galba* cum Gnomâ; *Feri, si ex re sit Populi Romani*: protendens simul Collum. *Septimius Severus*, inter expedienda Negotia; *Adeste, si quid mihi restat agendum*. Pariter & alii. Certè *Stoici*, nimium insumpserunt Operæ in Solatia *Mortis*: Etenim grandi suo, contra eam, Apparatu, effecerunt, ut terribilior videretur. Rectiùs ille; *Qui Finem vitæ extremum inter munera ponit Naturæ*. Æque enim est Naturale Hominibus *Mori*, ac *Nasci*; atque Infans forsan, non minorem sentit

ſentit dolorem, ex hoc, quam ex illo. Qui *moritur* inter proſequendum magnum aliquod Deſiderium, ita ſe habet, ut vulneratus, ſanguine adhuc fervente, qui plagam vix ſentit. Itaque Mens, in aliquod Bonum fixa & intenta, à Doloribus *Mortis* ſe ſubducit. Verùm enimverò, ſuper omnia, ſuaviſſimum *Canticorum* eſt illud, *Nunc dimittis*; Cùm quis Fines ſuos, & Expectationes honeſtas, aſſecutus fuerit. Hoc item in ſe habet *Mors*, ut *bonæ Famæ* Januam aperiat, & *Livorem* extinguat; *Extinctus amabitur idem.*

III.
De Vnitate Ecclesiæ.

CUm *Religio* ſit præcipuum humanæ Societatis vinculum, par eſt, ut & ipſa, debitis veræ *Vnitatis* & *Charitatis* vinculis, aſtringatur. Diſſidia circa *Religionem*, Mala erant, *Ethnicis* incognita. Nec mirum, cùm *Religio Ethnicorum* poſita eſſet potiùs in Ritibus, & Cultu *Deorum* externo, quam in conſtanti aliquâ Confeſſione, & Fide. Facile enim eſt conjicere, cujuſmodi fuerit illorum *Fides*, cùm præcipui *Eccleſiæ* ipſorum *Doctores* & *Patres*, fuerint *Poetæ*. Inter Attributa autem veri *Dei* ponitur, quod ſit *Deus Zelotypus*: Itaque Cultus ejus non fert Mixturam, nec Conſortium. Quamobrem pauca quædam de *Vnitate* in *Eccleſiâ* dicemus: Scilicet, qui ſint ejus *Fructus*, qui *Limites*, quibus denique *Modis* concilietur. *Vnitatis Fructus* præcipui, (præterquàm quod *Deo* ſummè placeat, id quod ante omnia poni debet,) ſunt duo: Alter reſpicit eos, qui *extra Eccleſiam* ſunt; Alter eos, qui *intra*. Quod ad priorem attinet, certum eſt, longè maxima in *Eccleſiâ* Scandala, eſſe Hæreſes, & Schiſmata; Ut quæ etiam Corruptelas Morum ſuperent. Quemadmodùm enim in Corpore Naturali, Vulnera, & Solutio Continuitatis, genere pejora ſunt, quam Humores putridi; Similis eſt Corporis Spiritualis ratio. Adeò ut nihil reperiatur, quod æque Homines, ab ingreſſu in *Eccleſiam* abſterreat, aut jam receptos expellat, ac *Vnitatis Violatio*. Itaque temporibus quibus illud increbreſcit, ut alii dicant, *Ecce in Deſerto*; Alii, *Ecce in Penetralibus*; Hoc eſt, dum quidam *Chriſtum* quærunt in *Hæreticorum Conciliabulis*, quidam in *Facie Eccleſiæ externâ*, opus eſt prorsùs, ut illa Vox aures Hominum quaſi perpetuò feriat; *Nolite exire*. *Doctor* ille *Gentium*, cujus Vocatio & Miſſio, propria & demandata, ei impoſuit, ut eorum, qui *extra Eccleſiam* fuerant, curam gereret, inquit, *Si ingrediatur cœtus veſtros Infidelis quiſpiam, aut Idiota, & vos variis loquentes linguis audiat, annon vos inſanire prædicabit?* Neque ſanè, multò meliùs ſe habet, cùm *Athei*, & Homines profani, tantas, in *Religione*, lites, & Opinionum Dimicationes, intueantur. Siquidem hæc Res ab *Eccleſiâ* illos avertit, & in *Cathedrâ Deriſorum ſedere facit*. Levius quiddam videatur, quam ut in Tractatu tam ſerio citetur, Deformitatem tamen rei egregiè depingit: Inſignis quidam Jocandi Artifex, in *Catalogo Librorum*, *Bibliothecæ*, cujuſdam *Fabuloſæ*, inter cæteros, cum hâc Inſcriptione *Librum*, ponit; *Saltationes*

tiones Florales, & Gesticulationes Hæreticorum. Nomo enim est ex iis, qui non peculiarem quendam motum Corporis ridiculum, & Gestûs Deformitatem, exhibeat: unde fieri non potest, quin Homines Carnales, & Politici degeneres, subsannent, qui facilè in contemptum Rerum Sacrarum feruntur. Quantum ad *Fructus Unitatis*, qui ad eos, qui *intra* sunt, redundat, is, uno verbo, *Pax* est, quæ innumeras Benedictiones complectitur. Etenim Fidem stabilit, Charitatem accendit; Quin & externa *Ecclesiæ pax* in Pacem internam Conscientiæ sensim distillat; Laboresque Scribentium, & legentium Controversias, vertit in Tractatus Pietatis, & Mortificationis.

Quantum ad *Terminos* & *Limites unitatis*, vera proculdubio & justa eorum Collocatio; magni prorsùs est, ad omnia in Religione, momenti. Duo autem in iis statuendis videntur fieri Excessus. Hominibus enim zelo fervidis, omnis *Pacificationis* Mentio est odiosa; *Numnam pax Jehu? Quid tibi cum pace? vade post me*; Quasi *Pax* nihil esset ad rem, sed *Sectæ* & *Partes*. Contra, quidam tanquàm *Laodicenses*, in caussis *Religionis* tepidi, putant *Capita Religionis*, nexu se commodo, colligare posse, per Vias medias, & Opiniones utrinque participantes, & Reconciliationes ingeniosas, acsi pro Arbitris se gerere vellent, inter *Deum* & *Homines*. Uterque Excessus vitandus; Quod fiet, si Fœdus inter *Christianos*, ab ipso *Servatore* nostro, descriptum, in clausulis illis, quæ primo intuitu, inter se opponi videntur, perspicuam & planam Interpretationem sortiatur. *Qui non nobiscum est, contra nos est*; & rursùs, *Qui contra nos non est, nobiscum est*. Hoc est, si *Capita Religionis*, planè Essentialia & Fundamentalia, ritè discernantur & distinguantur, à *Capitibus*, quæ non sunt ex *Fide*, sed ex *Opinione* probabili, & Intentione sanctâ, propter ordinem, & *Ecclesiæ* politiam, sancitæ. Hoc verò plurimis videri possit, triviale quiddam, in quo quis actum agat: Verùm si hoc ipsum, minore partium studio, fieret, majore etiam consensu reciperetur. In hac re Consilii nonnihil impertiri visum est, pro captûs nostri tenuitate. Videndum est, ne Homines *Ecclesiam Dei* lacerent, per duo *Controversiarum* genera. Primum est, cùm *Controversiæ* Materia levior est, nec tantâ contentione, quanta circa eam excitatur, digna; Contradictione solâ inflammata. Quemadmodùm enim acutè, & eleganter notatum est, ab uno ex *Patribus*; *Tunica Christi inconsutilis fuit, at vestis Ecclesiæ versicolor*. Unde præcipit; *In veste varietas sit, Scissura non sit*. Differunt enim haud parùm inter se Unitas, & Uniformitas. Secundum est, cùm *Materia* quidem *Controversiæ* pondus habet, sed ad nimiam Subtilitatem ac Obscuritatem redacta est: Adeò ut Ingeniosa quædam res esse videatur, potiùs quam Solida. Videmus quandoque fieri, ut quis Doctus, & Intelligens, Homines imperitos, de aliquâ Quæstione, inter se litigantes, audiat, Atque perspicuè advertat, eos idem re ipsâ sentire, & in unum convenire, quibus tamen ipsis nunquam fuisset aliquis dissidendi Finis. Quod si hoc nonnunquàm eveniat, in exiguâ illa Judicii disparitate, quæ inter Homines esse potest; Annon credere par est, *Deum* in Cœlis, qui *Corda scrutatur* & novit, satis perspicere, nos Homines fragiles, in aliquibus, de quibus *Controversiam* movemus, idem reverâ sentire, & in ambobus benignè complacere. Hujusmodi *Controversiarum* Natura, & Character,

 optimè

optimè à *D. Paulo* exprimitur, in Monito illo ac Præcepto, quod circa illud adhibet; *Devita prophanas vocum Novitates*, & *oppositiones falsi nominis Scientiæ*. Creant sibi Homines Oppositiones, quæ reverà nullæ sunt, easque in nova Vocabula effingunt, & cudunt; Quæ tam fixa sunt & invariabilia, ut ubi Sensus Vocabulum regere debeat, Vocabulum imperet Sensui. Sunt etiam, ut *Controversiarum*, ita *Vnitatis*, Species duæ; quæ Adulterinæ censeri possunt. Altera, cùm *Pax* Ignorantiæ tantùm implicitæ innititur. Coloribus enim omnibus in Tenebris benè convenit. Altera, quæ consuta est & sarcita, ex positionibus ex diametro inter se contrariis, in Capitibus nimirùm Fundamentalibus. *Veritas* enim & *Falsitas*, similes sunt *Ferro* & *Luto* in Digitis pedum, Imaginis, quam in Somnis vidit *Nebuchadnezzar*; Adhærere sanè possunt, incorporari non possunt.

Jam quatenùs ad *Modos*, per quos conciliatur *Vnitas*, cavendum est Hominibus, ne dum *Vnitatem Religionis* procurent & muniant, *Leges Charitatis*, & *Societatis* solvant, & demoliantur. Inter *Christianos* duo tantùm recipiuntur *Gladii*, *Spiritualis* nempè, & *Temporalis*. Uterque autem suum habet locum, & suo perfungitur Munere, in *Religione Christianâ* propugnandâ, & protegendâ. Sed neutiquàm arripiendus est *Gladius* tertius, qui est *Mahumetis*, aut illi similis; Hoc est, ut *Religionem Bello* propagemus, aut cruentis persecutionibus, vim Conscientiis inferamus; Exceptis Casibus Scandali aperti, & insolentis; Blasphemiæ, aut Machinationis adversus Statum Civilem: Ne dum ut foveantur Seditiones, animentur Conjurationes, & Rebelliones, Gladius in manus Populi transferatur, & similia; Quæ omnia manifestò tendunt, ad *Majestatem Imperii* minuendam, & Auctoritatem Magistratuum labefactandam; Cùm tamen omnis *Legitima potestas sit à Deo ordinata*. Hoc enim nihil aliud est, quàm alteram ex *Tabulis Legis*, in alteram allidere; Et in tantùm Homines ut *Christianos* intueri, ut interim obliti videamur, quòd sint *Homines*. *Lucretius Poeta*, cùm sibi ante oculos poneret, *Agamemnonem*, Filiam propriam immolantem, exclamat; *Tantum Religio potuit suadere malorum*. Quid tandem dixisset, si ei *Laniena Parisiensis*, aut *Conjuratio Pulveraria* in *Angliâ*, innotuisset? Certè septies factus esset magis *Epicureus*, & *Atheus*, quàm fuit. Nam quemadmodùm *Gladius Temporalis*, non temerè, sed magno cum Judicio, in Casu *Religionis*, stringendus est; Ita monstri simile est, eum in Manus Populi tradi. Sibi habeant hoc *Anabaptistæ*, & hujusmodi Furiæ. Certè, insignis fuit illa *Blasphemia*, cum diceret *Diabolus*, *Ascendam, & ero similis Altissimo*; Sed adhùc major *Blasphemia* fuerit, si quis *Deum* introducat dicentem; *Descendam, & ero similis principi Tenebrarum*. Quid autem hoc ab illo differt, si Caussa *Religionis* descendat, & præcipitetur, ad Crudelia & Execrabilia Scelera, *Principes* trucidandi, in *Populorum* vitas grassandi, & *Imperia* funditùs evertendi? Videtur quidem hoc perinde esse, ac siquis descendentem faciat *Spiritum Sanctum*, in specie, non *Columbæ*, sed *Vulturis*, aut *Corvi*; Aut ex *Navi Ecclesiæ* erigeret Vexillum Piratarum, & Assassinorum: Quocircà, justum est, & id ipsum necessitas Temporum flagitat, ut *Ecclesia* doctrinâ suâ, & Decretis suis; *Principes* Gladio; omnesque *Literæ* seu Religiosæ sint, seu Morales, Caduceo suo; in

Barathrum Inferni damnent, & detrudant in secula, hujusmodi Facta, & doctrinas iis Auctoritatem aliquam tribuentes; Ut magnâ ex parte jam pridem factum est. Certè optandum esset, ut in omnibus circa *Religionem* Consiliis, ante oculos Hominum præfigeretur Monitum illud *Apostoli*; *Ira Hominis non implet Justiciam Dei*. Atque ut verum dicamus, optimè, & prudentissimè observatum est, ab uno ex *Patribus*, profundæ sapientiæ viro; Nec minùs ingenuè, & sincere, ab eodem prolatum, & evulgatum; *Eos, qui Conscientias premi, iisque vim inferri suadent, sub illo Dogmate, Cupiditates suas subtexere, illámque rem sua interesse, putare.*

IIII.

De Vindicta.

Vindicta agrestis quædam Justicia est; quæ quò magis Humanâ Naturâ serpit, eò fortiùs Legibus severis est evellenda. Etenim *Injuria illata*, Legem tantummodò violat; At reposita, Legem Auctoritate suâ planè spoliat. Certè, in *vindicandâ Injuriâ*, æqualem se quis Inimico suo sistit; In remittendâ vero, superiorem: *Regium* enim est *Ignoscere*. Equidem memini dixisse *Salomonem*, *Honori est Homini Offensas præterire*. Quod jam præteriit, In integrum restitui non potest; At Prudentes sat habent præsentia & futura curare. Nugantur igitur, & se frustrà conturbant, qui præteritarum rerum satagunt. *Injuriam* nemo, *Injuriæ* ipsius caussâ, infert; verùm, ut ex eâ, Lucri aliquid, aut Voluptatis, aut Honoris, sibi concilie: Cur igitur cuipiam succenseam, quod se potiùs quàm Me diligat? Quod si quis ex Malignitate merâ sit injuriosus; quid tum? Etiam Spina & Rubus pungunt & lacerant, quia naturâ suâ utuntur. *Vindictæ præcipuè* Excusationem merentur, in iis *Injuriis*, de quibus Lege cautum non est. At simul prospiciat quis, ut Genus *vindictæ*, ejusmodi sit, quod non sit Legi obnoxium. Aliàs ipse sibi Pœnam conduplicat, Inimicus vero Lucrum facit. Sunt, qui inter sumendam *Vindictam*, cupiunt, ut læsi intelligant, unde Malum illud sibi ingruerit. Nempe Generosior est iste *Affectus*: Siquidem videntur illi, non tam ipsâ ultione delectari, quam ut læsum Facti sui pœniteat. At vili Ingenio præditi, & Maliciosi, instar sagittarum sunt, quæ, per tenebras volant. Magnus *Dux Florentiæ Cosmus*, acutissimum telum vibravit, in Amicos Perfidos, aut incuriosos. *Legimus* (inquit) *& mandatum habemus, ut Inimicis nostris ignoscamus; at nuspiam legitur, astringi nos, ad ignoscendum Amicis*: Verum Spiritus *Job* loquitur meliora; *Numnam* (inquit) *de manu dei Bona accipiemus, neque mala itidem quandoque sustinebimus?* Quod etiam, aliquo modo, de Amicis dici par est. Hoc certissimum est, Hominem qui *Vindictæ* studet, sua vulnera refricare, quæ aliàs, sibi relicta, sanari & consolidari potuissent. *Ultiones publicæ*, maximâ ex parte; prosperè cedunt: Quales erant, propter cædem *Cæsaris*, cædem *Pertinacis*, cædem *Henrici Quarti* Magni illius *Galliæ Regis*, & aliorum complurium. At in *vindictis privatis* hoc minimè tenet.

Quin potiùs, *Homines Vindicativi* vitam ferè agunt *Veneficarum*, quæ ut aliis sunt exitiabiles, ita ipsæ plerunque Exitum infaustum sortiuntur.

V.

De Rebus Adversis.

GRande prorsùs sonabat *Seneca*, more *Stoicorum*, cùm diceret; *Bona rerum Secundarum optabilia, Adversarum mirabilia.* Certè, si Miraculum rectè ponatur illud, quod Naturam superat, cernuntur Miracula, maximè in *Calamitatibus.* At priorem illam Sententiam, magniloquentiâ superat, alterum ex ejus Dictis; Et excelsius quiddam est, quàm *Ethnico* conveniat. *Verè magnum habere Fragilitatem Hominis, Securitatem Dei.* Sanè hoc Dictum in *Poesi* fuisset tolerabiliùs, ubi transcendentia ista magis probantur. Ac ut verum dicamus, *Poetæ* hoc intactum non reliquerunt. Eadem enim ferè Res est, quæ adumbratur, in portentoso illo *Poetarum* Antiquorum Commento, quod Mysterio videtur non carere; Imò & Statum *Christianum* non obscurè referre; Nimirùm de *Hercule*; Qui cùm ad solvenda *Promethei* vincula proficisceretur, (In *Prometheo* autem figura Naturæ humanæ repræsentatur;) Oceani Longitudinem in *Poculo Figulino* emensus est; Ubi ad vivum *Christiana Constantia* depingitur, quæ in Fragili Carnis Testâ, per Mundi Fluctus, undique circumfusos, navigat. Verùm ut à Granditate verborum, ad *Mediocritatem* descendamus. *Rerum Secundarum* præcipua virtus est *Temperantia*, *Adversarum, Fortitudo*; Quæ in Moralibus reputatur pro Virtute maximè Heroicâ. Quin & *Res prosperæ*, ad *Veteris Testamenti* Benedictiones, *Adversæ*, ad *Novi* Beatitudines, pertinent: Quæ, & reipsâ majores sunt, & clariorem *Divini Favoris* Revelationem exibent. Attamen etiam in *Veteri Testamento*, si *Lyræ Davidis* aures præbeas, plures invenias *Threnos*, quàm *Exultationes*: *Spiritus* autem *Sancti* Calamus, diffusiùs tractavit, *Jobi* Afflictiones, quàm Fælicitatem *Salomonis*. *Res prosperæ*, non sine plurimis Timoribus & Molestiis transeunt; *Adversæ* itidem suis Solatiis, & Spe non vacant. Videmus certè in Acupictis, meliùs placere, cùm Imagines coloris lucidioris sunt, Stamen autem telæ, coloris magis opaci, quàm cùm Stamen ipsum splendidius est, Imagines autem tenebrosiores. Judicium igitur capi potest, quid Cordi magis volupe sit, ex eo, quod Oculos magis delectat. Habet certè *Virtus* simile quiddam Odoramentis quibusdam pretiosis; quæ fragrantissima sunt, aut incensa, aut tusa. Nam *Fortuna prospera* potissimùm *vitia* Hominum indicat, *Adversa Virtutes.*

VI:

VI.

De Dissimulatione & Simulatione.

D*issimulatio* est Artium Civilium Compendium quoddam, & Pars infirmior: Etenim, & Ingenium acre, & Robur Animi constans ad hoc requiritur, ut quis sciat, quandò verum proferendum sit, atque id facere audeat. Itaque inter inferiores Politicos reponuntur, qui magni sunt *Simulatores*.

Quod Discrimen, benè apud *Tacitum*, *Cæsarem Augustum* inter, & *Tiberium*, adnotatum est. Etenim de *Liviâ* sic ait; Quod esset, *Cum Artibus Mariti, & Simulatione Filii, benè composita. Artes Imperii Augusto, Simulationem Tiberio* attribuens. Idem alibi hisce verbis, *Mucianum* inducit, *Vespasianum* Ad Arma contrà *Vitellium* sumenda hortantem: *Non adversus Augusti acerrimam Mentem, nec adversus Tiberii cautissimam senectutem, insurgimus.* Quare hæ Facultates, *Artium Civilium*, & *Simulationum*, sunt prorsùs distinguendæ. Esto igitur, ut sit fœlicis ita quisquam Acuminis, tantæque Perspicaciæ, ut distinguere queat, quæ palàm facienda, quæ occultanda, quæ tanquàm in Crepusculo producenda, Temporum etiam & Personarum ratione pensitata (Quæ reverà *Artes* sunt *Politicæ*, & *Civiles*, ut *Tacitus* eas rectè appellat; huic *Dissimulatio* Impedimento erit. Quod siquis, ad hunc Iudicii & Discretionis Gradum, ascendere non valeat, ei relinquitur tanquàm tutissimum, ut sit *Tectus*, & *Dissimulator*. Ubi enim in singulis non datur eligere, ibi in omnibus cautè insistere tutissimum est; Cæcutientibus enim lentè movendum. Sanè ubique reperias Homines rerum tractandarum peritissimos, omnes ferè Candorem, Ingenuitatem, & Veracitatem, in Negotiis præ se tulisse: Verùm simul erant, tanquàm Equi, benè docti & domiti, qui subitò se sistere, & se vertere, norant. Quod si Necessitas quædam ingruat, *Dissimulationem* Profundam postulans, tunc quidem Opinio & Fama de bonâ Fide & veracitate eorum, præconcepta, eos reddit prorsùs invisibiles.

Consilia & *Mentem tegendi*, aut *velandi*, gradus sunt tres. Primus est, *Taciturnitas*, cùm quis sensus Animi sui premit, adeòque relinquit in æquilibrio, ut in quam partem propendeat, nemo facilè conjecerit. Secundus *Dissimulatio* in Negativâ, cùm quis ex composito signa quædam & Indicia jacit, se non eum esse, qui reverà est. Tertius *Simulatio* in Affirmativâ, cùm quis apertè fingit & prætexit, se eum esse, qui reverà non est.

Quantum ad primum horum, *Taciturnitatem* scilicet; Ea est certè *Virtus Confessoris*. Atque profectò, *vir taciturnus* multas audit *Confessiones*; Quis enim Garrulo, & Loquaci, Pectus suum recludet? Quod si quis Famam, habeat *Viri Taciturni*, facilè aliorum Animos reserabit; sicut Aer clausus apertum fugit: Atque veluti *Delicta confiteri*, non ad aliquem Finem collimat, qui ad res Civiles tendit, sed ad Conscientiam sublevandam; Ita certè *Homines Taciturni*, ad multarum rerum Notitiam, simili de Causâ, perveniunt; Dum

Homines, non tam impertire, quàm exonerare Animum suum cupiant. Ut paucis dicamus, mysteria *Silentibus* debentur. Prætereà, si verum loquamur, etiam in Animo, æque ac in Corpore, deformis & invenusta est Nuditas: Neque parvam addit Reverentiam, Consiliis & Factis Hominum, si *minùs pateant*. At *Loquaces* & *Futiles*, etiam plerunque leves sunt, & Creduli. Qui enim eloquitur quæ scit, effutiet etiam quæ nescit. Ponatur igitur pro certo, *Habitum Taciturnitatis virtutem esse Politicam, & Moralem*. Sed & illud addendum est, bonum esse Homini, ut *vultus* suus *Linguæ* Officium non præripiat. Nam, *Revelatio Animi* ex *Vultu*, aut *Gestu*, magnus est Defectus, & quædam quasi *Proditio:* Eo magis, quod sæpenumerò, plus notatur, & fidem facit, quàm verba.

Quantum ad Secundum, *Dissimulationem* scilicet: Ex necessitate quâdam illa *Taciturnitatem* sequitur. Adeò ut qui *Tectus* esse vult, *Dissimulator* aliquatenùs vel nolens evadat. Etenim astutiores sunt Homines, quam ut patiantur aliquem in æquilibrio se continere absque aliquâ in alteram Partem inclinationis suæ declaratione. Ita Quæstionibus subtilibus eum obsidebunt, & allicient, & excutient, ut, nisi obfirmato & absurdo *Silentio* se quis muniat, necesse ei fuerit, se *nonnihil prodere:* Quinetiam si hoc non fecerit, ex *Silentio* ipso, aliquid conjecturæ capient, non minùs, quàm ex *Verbis*. Quod verò ad *Æquivocationes*, & *Oracula verborum* attinet, non poterunt illa diù valere. Ita ut Nemo *Tectus* esse queat, nisi aliquem *Dissimulationis* Gradum sibi indulgeat: Quæ nihil aliud est, quam Silentii quædam Appendix, aut Limbus.

Quantum vero ad tertium Gradum; nimirùm *Simulationem*, & *Professionem falsam*; Illam magis Vitiosam, & minùs Politicam, duco; Nisi fortè dignus vindice Nodus inciderit. Itaque perpetua Consuetudo *Simulandi*, Vitium est, aut ex Ingenii Lubricitate quâdam, vel Timiditate, ortum; Aut etiàm, ex Animi Constitutione, quæ Vitio aliquo magno imbuta est: Quod, quia *Occultare* oportet, *Simulationem* etiàm in aliis adhibere & exercere efficit, ne fortè Habitus ipse intercidat.

Commoda Simulationis, & *Dissimulationis*, tria. Primum est, quod Oppositionem amoliatur, & Homines imparatos aggrediatur, ubi enim Consilia cujuspiam evulgata fuerint, Adversarii, veluti Tubâ excitantur. Secundum est, quod in Hominis potestate relinquit, ut pedem referat, & se absque Existimationis suæ jacturâ de Negotio subducat. Si quis enim, se manifestâ declaratione obstringit, is cuneis quasi impactis includitur; Aut pergendum est ei, aut turpitèr desistendum. Tertium est, quod ad aliena Consilia detegenda, viam aperiat. Etenim ei, qui sua Consilia profert, non facilè quis se adversarium profiteatur, verùm assentabitur potiùs; Et libertatem Loquendi, in libertatem Cogitandi, vertet. Itaque habetur apud *Hispanos* satis malignum Adagium; *Dic Mendacium*, & *Veritatem erues*. Perinde ac si *Simulatio* Clavis esset ad Secreta reseranda. Tria etiàm sunt *Simulationis*, & *Dissimulationis*, *Incommoda*, ut ex æquo Res compensetur. Primum, quod illa Timiditatē arguant: Id quod omnibus Negotiis, plumas vellit, ne pernicitèr ad Metam advolent. Secundum, quod in ancipites

cipites Cogitationes Animos complurium conjiciant, qui fortasse aliàs cooperaturi fuissent, & studio suo rem promoturi; unde sine sociâ & amicâ operâ ad Fines suos solus quis ambulet. Tertium est, (idque maximum,) quod præcipuo ad Actiones Organo, Hominem privet; nimirùm *Fide*. Optimum fuerit Temperamentum, si quis *Veracitatis* Famam obtineat, *Taciturnitatis* Habitum, *Dissimulationis* usum tempestivum, & Facultatem *Simulationis*, ubi opus fuerit.

VII.

De Parentibus & Liberis.

GAudia *Parentum* occulta sunt; Nec minùs Dolores eorum, & Metus. Illa certè verbis assequi nequeunt, hos autem proferre nolunt. Certè *Liberi* Labores humanos suaviores, verùm Infortunia amariora, reddunt. Curas vitæ multiplicant, sed Memoriam Mortis mitigant. *Æternitas Sobolis* etiàm Brutis communis est; Sed illa *Memoriæ*, *Meritorum*, & *Operum*, propria est Hominibus. Atque videre sanè est, Opera Nobilissima, & Fundationes, ab *Orbis* profecta; Quibus Effigies Animorum exhibere curæ erat, cum *Corporis Imaginibus* destituerentur. Adeò ut *Posteritati* maximè studeant, qui *Posteritate carent*. Qui Honores in *Familiam* suam primi introducunt, erga *Liberos* indulgentissimi sunt: Intuentur siquidem eos, non tantùm ut *Continuationem Speciei* suæ, sed ut *Rerum* à se *gestarum Heredes*: Ideoque ut *Liberos*, & *Creaturas*. Gradus Affectuum in *Parentibus* erga *Liberos* diversos, sæpè dispares sunt, aliquando iniqui: Ac potissimùm in *Matre*. Unde *Salomon* dicit; *Filius sapiens letificat Patrem: Filius verò stultus mæstitiæ est Matri suæ*. In Domo fœcundâ, & *Liberorum* plenâ, cernere quandoque est, unum aut alterum ex *Senioribus* pluris æstimari; Atque ex *Junioribus* in Deliciis esse: Sed in medio fortasse aliquos quasi Oblivioni transiri: Qui nihilominùs, haud raro, optimæ Indolis evadunt. Illiberalitas *Parentum* erga *Liberos* suos, Error est planè noxius: Nam eos reddit Animo Degeneres; Fallaciis deditos; Ignobilium Consortio se delectantes: Magisque ad Luxum propensos, quando rerum Copiam adepti sint. Itaque optimè succedit, quando *Parentes* suam, apud *Liberos*, Auctoritatem tuentur, Crumenam laxant. Invaluit, tam apud *Parentes*, quàm *Pædogogos*, & *Famulos*, Mos quidem ineptus; Æmulationes inter *Fratres* serendi, & alendi, durante eorum Pueritiâ: Quæ sæpenumerò in Discordias evadunt, post Ætatem virilem, & *Familias* turbant. *Itali* non magnum ponunt Discrimen, inter *Liberos*, & *Nepotes*, aut *Cognatos*; Sed, modò sint è *Massâ Sanguinis*, non multum pensi habent, utrùm sint è *Corpore proprio* editi, necne? Atque si verum dicendum sit, in Naturâ non multum interest; Adeò ut sæpè videamus, *Nepotem Avunculo* magis similem, aut *Cognato*, quàm *Parenti* proprio, prout Sanguis casu quodam derivatur. Curent *Parentes*, in tenerâ Ætate *Filiorum* suorum, cui vitæ Generi illos destinent: Tum enim maximè sunt flexibiles, & cerei. Neque in hâc Electione respiciant,

ciant nimis Inclinationem *Filiorum* ipsorum; Quasi illud meliùs arrepturi sint, ad quod maximè videntur propensi. Verum est, si Affectus, aut Aptitudo *Puerorum*, sit erga aliquod Studium insignis, non expedire, ut quis Naturæ, aut Indoli repugnet: Sed, ut plurimùm Præceptum illud sanum est; *Optimum elige, suave & facile illud faciet Consuetudo*. *Fratres Juniores* plerunque sunt *Fortunæ Filii*: Sed raro, aut nunquàm, prosperum sortiuntur Exitum, quando exhæredantur *Seniores*.

VIII.

De Nuptiis & Cœlibatu.

QUi *Uxorem* duxit, & *Liberos* suscepit, Obsides Fortunæ dedit; Sunt enim magnorum Conatuum Impedimenta; Sive ad Virtutem tendat quis, sive ad Improbitatem: Certè præstantissima (ut alibi diximus) in usum Reipublicæ Opera, & Merita, à *Viris* profecta sunt, *Prole carentibus*; Qui tam Affectu, quàm Fortunis, Rempublicam connubio sibi junxerunt, & dotârunt. Attamen Rationi videatur magis consentaneum, ut qui *Liberos* relinquunt, majorem Futurorum Temporum Curam gererent; Ad quæ satis nôrunt, *Charissima illa* sua *Pignora* oportere transmitti. Sunt tamen, qui licèt *Liberis* careant, tamen Memoriæ suæ incuriosi sunt, & Cogitationes vitæ tantùm Curriculo terminant, & Tempora Futura ut ad se nihil pertinentia, ducunt. Imò & alii nonnulli, *Uxorem* & *Liberos*, tantùm in Rationibus Expensarum habent. Quinetiam reperiuntur aliqui Fatui Avari, qui gloriantur ferè se *Liberis* carere, ut habeantur tantò ditiores. Audiverunt scilicet aliquos dicentes, *Talis quispiam est ditissimus*; Alios autem subinferentes; *At Liberis compluribus oneratur*: Quasi Divitiarum hoc esset Decrementum. Verùm *Cœlibatûs* caussa maximè frequens, est Libertas; Præsertim, in quibusdam Animis sibi complacentibus & Phantasticis; Qui omnis Restrictionis Sensum nacti sunt tam acutum, ut Cingula & Periscelidas ferè habeant pro Vinculis & Compedibus. *Viri Cœlibes* optimi sunt Amici, optimi erga Servos Domini, Servi etiam erga Dominos optimi; At non semper Subditi optimi; Sunt enim ad Fugam expediti; Atque reverà Transfugæ ferè omnes sunt ejus Conditionis. *Vita Cœlebs Ecclesiasticis* benè convenit: Non enim facilè quis eriget Solum, si prius Stagni alicujus Receptaculum interveniat. *Judicibus* & *Magistratibus* Res est ferè indifferens: Si enim faciles sint, & corruptelis dediti, Servum aliquem videas *Uxore*, multis modis, ad hujusmodi Lucra captanda, deteriorem. Quod ad *Milites* attinet, Reperio certè *Duces*, apud *Exercitus* suos concionantes, illis in memoriam redigere solere, *Charitates Uxorum* & *Liberorum*. Reperio etiàm *Nuptiarum* Contemptum apud *Turcas*, *Milites* vulgares reddere viliores. Sunt certè porrò, *Uxor* & *Liberi*, Disciplina quædam Humanitatis; atque *Cœlibes*, etsi sæpenumerò magis sint munifici & charitativi, quia Fortunæ eorum minùs exhauriantur; Sunt tamen, ex alterâ parte, magis

gis crudeles, & sine visceribus, (idoneè qui sint severi Inquisitores) quia Indulgentia & Teneritudo Affectuum suorum non tam sæpe evocatur, & excitatur. Naturæ graves, & consuetudine ductæ, ideoq; constantes, sunt plerunque uxoriæ: ut de *Ulysse* perhibetur; *Vetulam suam prætulit Immortalitati*. *Mulieres castæ*, sunt, plerunque superbæ, & protervæ, Merito *Pudicitiæ* suæ elatæ. Inter vincula præstantissima Castitatis, & Obsequii, *Uxoris* erga *Maritum*, illud censeri debet, si virum suum *Uxor* prudentem putet; Quod nunquàm faciet, si eum inveniat *Zelotypum*. *Uxores* Juvenum Dominæ sunt; Mediæ ætatis, Sociæ; Senum, Nutrices. Adeò ut adsit Ansa ad *Uxorem* ducendam; Ætatibus singulis. Inter *Sapientes* tamen numeratus est ille, qui interrogatus; *Quod esset Tempus opportunum Nuptiarum?* respondit; *Juvenibus non adhùc, senibus non omninò*. Sæpè fit, ut *Mariti* deteriores, bonas habeant *Uxores*: Sive hoc fiat, quod hoc modo pretium addatur *Mariti* Benevolentiæ, per vices; sive quod *Uxores* in patientiâ suâ glorientur. Hoc autem nunquàm fallit, si hujusmodi *Mariti*, ab *uxoribus* ipsis expetiti & electi fuerint, contra Consensum Amicorum: Tunc enim, Animus iis semper adest, ut stultitiæ suæ pœnitere non videantur.

IX.

De Invidia.

Ex *Affectibus*, nulli sunt, qui existimantur *fascinare*, præter *Amorem*, & *Invidiam*. Uterque acria progignit Desideria; Uterque se perniciter efformat in phantasias, & Suggestiones; Atque uterque facilè inscendit in Oculos; (Præcipuè quando Objectum adest;) Quæ omnia ad *Fascinationem* faciunt; Si modò *Fascinatio* aliqua sit. Videmus etiam, *Scripturam*, *Invidiam*, *Oculi mali* nomine, insignire; Atque Astrologos, malos Astrorum Influxus, *Malignos Aspectus*, vocare. Ita ut, agnosci ab omnibus videatur, in *Invidiâ*, ejusque Operatione, Ejaculatio quædam, & Irradiatio ex *Oculis*. Quin & nonnulli, tam extiterunt Curiosi, ut notaverint Tempora, quibus Ictus & Percussio *Oculi Invidi*, plurimùm obest, tum præcipuè esse, cùm Persona, in quam *Invidia* torquetur, spectatur in Gloriâ, & Triumpho: Etenim hoc Mucronem *Invidiæ* acuit; Atque insupèr illis temporibus, Spiritus Personæ invisæ prodeunt maximè in Exteriora, unde Ictui occurrunt.

Verùm, missis istis Rebus Curiosis, (licet non indignis, quæ in considerationem veniant, sed loco idoneo,) tractabimus hæc tria: *Qui sint ad Invidendum maximè proclives; Qui sint Invidiæ maximè obnoxii: Et quæ sit Differentia inter Invidiam Publicam, & Privatam*. Qui virtutis ipse expers est, *invidet* virtuti alterius. Etenim Animi Hominum, se pascunt, & delectantur, aut Bono proprio, aut Malo alieno; Quique primo Alimento caret, satiabit se secundo; Et qui nullo modo speret se ad virtutem alterius pervenire posse, ipsa Fortunam ejus libentèr deprimit, ut minor intercedat Disparitas.

Vir Curiosus, & se alienis Rebus immiscens, ut plurimùm, *invidus* est. Etenim, de Rebus alienis multum inquirere, neutiquàm eò spectare possit, quod operosa illa Sedulitas suis Rebus conducat: Itaque fieri non potest, quin hujusmodi *Vir*, Scenicam quandam voluptatem capiat, aliorum Fortunas spectandi: Neque, qui rebus propriis tantum intentus est, Segetem *Invidiæ* multam reperiet. *Invidia* enim Passio est Cursitans, & Plateas terit, nec Domi se continet, *Non est Curiosus, quin idem sit Malevolus*.

Viri Natalibus Nobiles, *Invidiæ*, erga Novos Homines, Notam subeunt. Etenim mutatur Intervallum. Et simile est hoc Deceptioni visûs; Cùm res retrocedere videantur, aliis se promoventibus.

Deformes, & *Eunuchi*, & *Senes*, & *Spurii*, *Invidi* sunt. Etenim, qui Conditionem suam, emendare nullo modo potest, Conditionem alterius, pro Viribus suis labefactabit. Nisi fortè hi Defectus, in Generosa, & Heroica Ingenia, inciderint, quæ Defectus proprios Naturales, in Honoris sui Incrementum, vertere nitantur; Scilicet, ut Fama hoc arripiat, *Eunuchum* aut *Claudum*, tam Magna perpetrasse; Miraculi nimirùm Honore affectato. Id quod evenit, *Narseti Eunucho*, & *Agesilao*, atque *Tamberlani*, qui *Claudi fuerunt*.

Eadem ferè Ratio est Hominum, *qui è Calamitatibus resurgunt*. Sunt enim plerunque Temporibus infensi; Atque alienas Calamitates, tanquam suarum Molestiarum Redemptiones, gustant.

Qui in plurimis excellere contendunt, levitate, & Gloriâ vanâ moti, necesse est ut sint *Invidi*. Ubique enim occurrunt Objecta *Invidiæ*: Cùm fieri nequeat, quin aliqui, in tot Rebus Illos superent. Qui fuit Character, *Imperatoris Adriani*, qui Poetas & Pictores, & Opifices alios, in iis scilicet Operibus, quibus ipse præcellere gestiebat, Capitali quadam Invidiâ prosequebatur.

Postremò *Propinqui*, & *Collegæ*, & *unà Educati*, ad *Invidendum Æqualibus*, cùm eveheuntur, proni sunt. Etenim, exprobrat hoc illis Fortunam Propriam, eósque quasi Digito monstrat, & frequenter eorum Memoriam vellicat; Quinetiam in aliorum notam hæc Fortunæ Collatio magis incurrit: *Invidia* autem, à Famâ & Sermonibus, semper reflectitur, & conduplicatur. Unde *Invidia Caini* erga *Fratrem Abelem* malignior fuit, quia cùm Sacrificium *Abelis* magis acceptum *Deo* fuit, Nemo inspexit. Atque hæc de iis, *qui ad Invidendum proclives sunt*.

Quantum ad illos, *qui Invidiæ, magis aut minùs obnoxii sunt*; Primò, iis, qui *eminente Virtute* præditi sunt, minùs invidetur, cùm promoventur: Promotio enim eorum, videtur ex Debito; Debiti autem Solutioni Nemo *invidet*, sed Largitioni supra Meritum. Atque etiàm, *Invidia* non sine Comparatione est; Ubi autem, nullus Comparationis Gradus, nulla *Invidia*; Itaque *Regibus* non *invidetur*, nisi à *Regibus*. Illud tamen observatione dignum est, Personis indignis, sub primum Honoris sui Ascensum, maximè invideri; postea verò minùs; ubi contrà, Personæ dignæ, & Meritis insignes, *Invidiam* tum demùm experiuntur, postquàm Fortunæ eorum diutiùs duraverunt. Etenim, licèt Virtus eorum eadem maneat, tamen minùs fit illustris: Recentes enim oboriantur Homines, qui eam obscurant.

Nobiles

Nobiles Genere, minùs *Invidiæ* expositi sunt, cùm Honoribus cumulantur: Etenim nihil aliud videtur, quàm Debitum Majoribus suis repensum: Prætereà, parùm Fortunæ eorum additum videtur; *Invidia* autem, more Radiorum Solis, in Clivo ardentior est, quàm in plano. Itaque eandem ob causam, qui *per Gradus* evehuntur, minorem subeunt *Invidiam*, quàm qui *per Saltum*.

Qui cum *Honoribus* suis conjunctos habent *Labores magnos*, *Curas*, & *Pericula*, *Invidiâ* minùs laborant. Etenim, existimant Homines, eos, Honores suos, caro pretio emere, & misereri potiùs ipsorum nonnunquam incipiunt: Misericordia autem semper ferè sanat *Invidiam*. Itaque notabis plerunque, ex Viris Politicis, & Honore fulgentibus, magis sanos & sobrios, semper Querimonias fundere, qualem vitam traducunt; Canentes illud, *Quanta patimur*; Non quod ita sentiant, sed quò *Invidiæ* Aciem retundant. Verùm hoc intelligi debet, de Negotiis, quæ hujusmodi viris imponuntur, non de iis quæ ipsi ad se attrahunt. Nihil enim *Invidiam* magis suscitat, quàm Ambitiosum & Immodicum Negotiorum Monopolium: Nihilque è converso, *Invidiam* extinguit magis, quàm si quis in summis Honoribus constitutus, aliis Officiariis inferioribus, nihil detrahat. Hoc enim modo, quot illi Ministri sunt, tot se tegit Umbraculis ab *Invidiâ*.

Super omnia, illi *Invidiam* in se concitant maximè, qui Fortunarum suarum Amplitudinem, insolenter & tumidè ostentant; Nunquàm sibi placentes, nisi dum Potentiam suam jactent, vel per Pompam exteriorem, vel triumphando de Adversariis, aut Competitoribus suis dejectis: ubi contrà, Viri prudentes, sacrificare quandoque *Invidiæ* ament, de Industriâ interdùm permittentes se vinci, in Rebus, quæ minùs eis cordi sunt. Nihilominùs, illud verum est, Potentiæ Ostentationem apertam, & indissimulatam, (modò absit Arrogantia & Gloria inanis,) minore *Invidiâ* laborare, quàm si callidè & quasi furtim se notæ subtrahat. Etenim, hoc cum fit, nihil aliud facit quis, quàm ut Fortunam insimulet, quasi ipse sibi esset conscius Indignitatis suæ; unde alios, ad sibi *Invidendum* stimulat.

Postremo, ut huic Parti finem imponamus; Quemadmodum in principio diximus, *Invidiæ* Actum aliquid habere in se ex *Veneficio*; Ita non alia est *Invidiæ* Curatio, quam quæ solet esse *Veneficii*, & *Incantationis*: Hoc est, *Sortis Translatio*, (ut vocant,) & in alium *Remotio*. Ad quem finem, prudentiores ex Honoratis, semper in Scenam introducunt aliquem, in quem *Invidiam*, in se aliàs incursuram, derivent; Quandoque in Ministros & Servos, quandoque in Collegas & Socios; Aut in alios quosdam eam rejicientes. Neque, ad hunc usum, unquam desunt Personæ aliquæ violentæ, & temerariæ; quæ, modò potentiam & Negotia agitent, ea quovis periculo mercari non dubitent.

Jam verò, ut de *Publicâ Invidiâ* loquamur. Ea saltèm aliquid in se habet Boni; Ubi in *Privatâ Invidiâ*, nihil prorsùs inest Boni. *Publica* enim *Invidia*, instar salubris *Ostracismi* est, qui viros magnos, supra Modum excrescentes, coercet; unde etiam Fræno est viris præpotentibus, ne se nimiùm efferant.

Hæc *Invidia*, quæ *Mala Contentatio*, Modernis Linguis appellatur;

(et

(& in Titulo de Seditionibus pleniùs tractabitur,) Est in *Regnis* & *Rebuspub.* *Contagioni* non absimilis. Etenim sicut *Contagio* in sanas partes serpit, eásque corrumpit; Ita etiàm, quandò *Invidia* statum occupaverit, vel optima Reip. Mandata & Instituta, in Odium vertit, & Graveolentiam quandam. Itaque, parùm proficitur intermiscendo Actiones gratas & populares, odiosis; Etenim, hoc ipsum, Imbecillitatem, & *Invidiæ* Metum arguit; Quæ tantò magis nocet; Ut sit etiàm in *Contagionibus*, quæ, si tibi ab iis metuas, faciliùs irruunt.

Ac *publica* ista *Invidia*, magis in *Regum* Officiarios, & Ministros involat, quam in *Reges* ipsos. Attamen ecce Regulam quæ vix fallit; Si *Invidia*, quæ Ministro incumbit, sit magna, caussa autem parva; Aut si *Invidia* quasi generalis sit, & omnes Statûs Ministros complectatur, tunc *Invidia*, (etsi occultò,) *Regem*, aut *Statum* ipsum, petit. Atque hæc dicta sint, de *Publicâ Invidiâ*, aut *Contentatione malâ*; atque de ejus Differentiâ ab *Invidiâ privatâ*, quam priore loco tractavimus.

Addemus etiàm, in genere, de Affectu *Invidiæ*, hoc insupèr; eum, inter omnes *Affectus* esse maximè importunum, & assiduum. Etenim, aliis *Affectibus* excitandis subinde præbetur occasio; Rectè autem dictum est; *Invidiam Festos Dies non agere*; Quia sempèr Materiam se exercendi reperit. Unde etiam observatum est, *Amorem* & *Invidiam*, Maciem Hominibus inducere; Id quod alii *Affectus* non faciunt, quoniàm non continui sunt. Est etiam *Invidia Affectuum* vilissimus & pravissimus: Quam ob Caussam proprium est Attributum *Diaboli*; Qui dicitur; *Invidus Homo: Qui Zizanias inter Triticum, noctù seminavit:* Quemadmodùm etiàm sempèr evenit, ut *Invidia* callidè, & in Tenebris operetur, ad præjudicium cujusvis rei optimæ, veluti *Tritici*.

X.

De Amore.

AMori plus debet Scena, quam Vita. Etenim in Scenâ, *Amor* sempèr Comœdiæ præbet Argumentum; Quandóque etiàm & Tragœdiæ; At in Vitâ Humanâ, multum plerunque affert Nocumenti; Nunc ut *Syrenum* aliqua, aliquandò ut *Furiarum*. Observare licet, Neminem ex Viris Magnis & Illustribus fuisse (quorum extat Memoria, vel Antiqua, vel Recens,) qui adactus fuerit, ad insanum illum Gradum *Amoris*. Unde constat, Animos magnos, & Negotia magna, infirmam hanc *Passionem*, non admittere. Excipere tamen oportet, *Marcum Antonium*, *Imperii Romani* Duumvirum; & *Appium Claudium*, Decemvirum, Legislatorum inter *Romanos* Principem. Quorum prior fuit reverà Homo Luxuriosus, & Voluptatibus deditus; Alter autem Vir fuit Prudens & Austerus. Unde quivis perspiciat, *Amorem*, (quanquàm rariùs,) Aditum reperire posse, non solùm in Cor apertum, sed & benè munitum, si diligenti Custodiâ

non

non asservetur. Abjectum quidem, & pusillanimum, est illud *Epicuri* Dictum; *Satis magnum Alter Alteri Theatrum sumus:* Quasi Homo natus ad Contemplationem Cœli, & Cœlestium, Idolum adorans minutum satageret, se submittendo, si non Ori, ut Bruta, Oculo tamen, certè ad Altiora contemplanda dato. Mira res videbitur, si Passionis hujus Excessum perpendamus, ac quomodò ipsi Rerum Naturæ, & valori vero insultet, vel hoc ipso, quod Hyperbole Perpetua, nulli Rei conveniat, præterquàm *Amori*. Neque hæc Hyperbole solummodò, in Locutionis Phrasi cernitur: Cùm enim verissimè dictum sit, Adulatorum Principem, quocum cæteri Adulatores Minores conspirant, esse unumquemque sibi ipsi; Profectò *Amator* aliquid amplius est. Nunquàm enim fuit quisquis adeò superbus, qui seipsum tam absurdè magnifecerit, quam *Amator* Personam amatam. Rectè itaque receptum est illud Diverbium; *Amare, & Sapere, vix Deo conceditur*. Neque aliis tantummodò manifesta est hæc Phrenesis, *Personæ* autem *Amatæ* minimè; sed & *Amatæ* potissimùm, nisi *Amor* sit reciprocus. Certissimum enim est, *Amorem* semper rependi, aut *Amore* mutuo, aut *Contemptu* intrinseco, & secreto. Quò magis cavendum est Hominibus, ab hac *Passione*; quæ non solum alias res perdit, sed & seipsam. Quæ alia infert Damna, bellè illa Exprimit *Poetarum* Fabula: *Eum scilicet, qui Helenam prætulit, Junonis Dona, & Palladis, amisisse*. Quisquis enim *Amatoriis Affectibus* nimis indulget, & Divitiis, & Sapientiæ, Nuncium remittit. Habet hæc *Passio* Aestus suos, in ipsis Temporibus, quibus Animus maximè mollis est, & infirmus; Nimirùm in Rebus Prosperis, aut Adversis: Quanquàm hoc posterius minùs forsàn observatum fuerit. Utraque enim Tempestas *Amorem* accendit, redditque flagrantiorem; unde evincitur esse Stultitiæ Proles. Optimè illi, qui si *Amores* omninò nequeant extrudere, eos tamen in Ordinem redigunt; Et à Rebus seriis, vitæque Negotiis, segregant. Si enim illis *Amor* se immisceat, turbat Omnia, Hominésque eò compellit, ut Fines suos rectà petere non possint. Quicquid in re sit, viri Militares *Amoribus* dediti sunt: Opinor, non alitèr, quam Vino. Poscunt enim plerunque Pericula compensationem voluptariam. Inest Ingenio humano, Motus quidam arcanus, & tacita Inclinatio, in *Amorem* aliorum: Qui si non insumatur, in unum, vel paucos, naturalitèr se diffundit in plures; Atque Homines reddit Humanos, & Charitativos: Quemadmodùm videre licet nonnunquàm in *Monachis*. *Amor Conjugalis* Genus Humanum creat; *Amor Socialis* perficit; *Amor* vero *Lascivus* inficit, & dehonestat.

XI.

De Magistratibus & Dignitatibus.

Viri in *Magistratu* collocati, ter Servi: Servi Principis vel Politiæ; Servi Famæ; & Servi Negotiorum. Adeò ut Libertate neutiquam fruantur; nec in Personis; nec in Actionibus; nec in Temporibus suis. Mirum Cupiditatis Genus, Potestatem appetere, Libertatem amittere: vel Potestatem in alios ambire, Potestatem in seipsum exuere: Ascensus ad *Dignitates* arduus est; Et per Labores pervenitur ad Labores majores: Sæpè quoque *Indignitatibus* non vacat; Atque per *Indignitates* pervenitur ad *Dignitates*. Statio in *Dignitatibus* res lubrica est; Atque regressus, aut præcipitium est, aut saltem Eclipsis; Quæ & ipsa triste quiddam, & Melancholicum. *Cùm non sis qui fueris, non esse cur velis vivere.* Imò nec regredi datur, etiamsi quis cupiat; Neque regredi volunt Homines, cùm ratio postulat ut id facerent; Verùm Impatientes manent vitæ privatæ, etiam cùm Senectus, aut Infirmitas ingruit; Quæ umbram & Otium postulant, Sicut Oppidani Senes, qui ante Ostium sedere volunt, licèt se eo pacto derisui exponant. Sanè, Viris in *Magistratibus* positis, opus est, ut aliorum Opiniones mutuentur, quò seipsos beatos putent; Nam si judicent ex sensu proprio. nihil hujusmodi reperient: Verùm, quando secum cogitent quid alii de ipsis sentiant, & quàm libenter alii Conditiones cum illis permutare vellent, tum demùm beati sunt, tanquàm rumore tenus: Cùm intus fortassè cōtrarium experiantur. Siquidem Dolores suos primi omnium sentiunt, licèt Culpas suas omnium novissimi. Certè *Viri Potestatibus sublimes*, ipsi sibi ignoti sunt; Et dum Negotiis distrahuntur, tempore carent, quo Sanitati, aut Corporis, aut Animæ suæ, consulant;

> *Illi Mors gravis incubat,*
> *Qui notus nimis omnibus,*
> *Ignotus moritur sibi.*

In *Potestatibus*, Licentia magna datur, & Boni, & Mali: Quorum posterius pro Maledictione habendum; In Malis enim, optima Conditio est, nolle, proxima, non posse. Certè Potentia Bene-merendi, verus est & legitimus Ambitionis Finis. Etenim benè cogitare, licèt Deo acceptum sit, tamen versus Homines non multò melius est, quàm benè somniare, nisi in actum producatur. Id autem fieri non potest, sine *Munere* aliquo publico & *Potestate*; veluti Solo superiore & elevato. Merita & Opera bona, sunt veri Fines Laborum Hominis; Atque eorundem Conscientia Perfectio humanæ Quietis. *Et conversus Deus, ut aspiceret Opera, quæ fecerunt manus suæ, vidit quòd omnia essent bona nimis:* Tum sequitur *Sabbatum*. In *Munere* tuo perfungendo, propone tibi Exempla optima; Imitatio enim Globus est præceptorum: Et post tempus aliquod propone tibi Exemplum proprium; Atque in teipsum strictè inquiras, num non meliùs inceperis, quàm

quàm perstiteris. Neque rursùs Exempla eorum negligas, qui eodem *Munere* praviter functi sunt; Non ut teipsum, eorum Memoriam carpendo, vendites; Sed ut monearis, quid evitare debeas. Institue igitur Reformationem, sed absque Elatione Tui-ipsius, aut Scandalo priorum Temporum, & Personarum; Hoc tamen tibi constitutum sit, Exempla præclara non minùs introducere, quàm imitari. Retrahe Rês ad primam earum Institutionem; Et circumspicias, in quibus, & quibus modis, degeneraverint. Attamen utrunque tempus consulas; Tum antiquius, ut cognoscas quid optimum fuerit; Tum recentius, ut notes, quid fuerit aptissimum. Contende, ut quæ *agis pro Potestate*, tanquam Regulis quibusdam cohibeantur; ut Hominibus tanquam digito monstres, quid illis sit expectandum: Neque tamen nimium sis pertinax, aut peremptorius: Atque semper cùm à Regulâ recesseris, quid sit quod agas, diligenter expone. *Muneris* tui Jura constanter tueare; Neque propterea Lites de Jurisdictione facilè move: Atque ita te geras, ut potiùs Jura tua assumas & exerceas tacitè, & de facto, quàm ut Quæstiones de iis cum strepitu suscites, & agites. Jura etiam inferiorum *Munerum*, tibi subordinatorum, defende, ac ne destitue: Tibique majori Honori ducas Rerum summas præscribere, quàm in omnibus satagere. Amplectere, imò invita, qui tibi Adjumento sint & Informationi, ad *Muneris* tui Executionem; Neque abige eos, qui operam suam ad hoc tibi deferunt, tanquàm se ingerentes; sed potiùs cùm favore eos allicias, & recipias.

Vitia in Auctoritate utendâ, & exercendâ, sunt præcipuè quatuor. *Mora nimia*, *Corruptela*; *Asperitas*; & *Facilitas*. Quantum ad *Moras*, Faciles Aditus præbe; Tempora præstituta serva; Inchoata quæ sunt perfice; Neque Negotia nova intermisce, nisi urgeat Necessitas. Quantum ad *Corruptelas*: Non solùm Manus tui-ipsius, & tuorum liga, ne Munera accipiantur; Sed etiàm Manus Supplicantium, ne ea offerantur. Prius horum præstat certè Integritas adhibita; verùm ea ipsa prædicata, & ex professo, idque cum detestatione *Corruptelarum*, etiam posterius assequitur. Neque tantùm Culpam, verùm etiam Suspicionem devita. Quicunque mutabiles sunt, & manifestò alterantur absque caussâ manifestâ, injiciunt suspicionem de *Corruptelis*. Itaque, perpetuò, cùm ab Opinione tuâ quam declarasti, aut processu quem incepisti, deflectas, ingenuè hoc ipsum profitere; Simul & Caussas quæ te ad hoc commoverunt sedulò declares & inculces; neque rem suffurari te posse credas. Servus gratiosus, & apud Dominum potens, si non extet aliqua Favoris Caussa manifesta, reputatur plerunque nihil aliud quam Via obliqua ad *Corruptelas*. Quantum ad *Asperitatem*; Invidiam, & Malevolentiam parit illa, nihil inde metens: *Severitas* siquidem metum incutit, *Asperitas* Odium parit. Etiam Reprehensiones de loco superiore, graves esse debent, non contumeliosæ. Quantum ad *Facilitatem*: Ea *Corruptelis* etiam deterior est: *Corruptelæ* enim interdum & subinde tentantur; Quod si quis Importunitati pateat, aut Respectibus levioribus ducatur, hæc ei ubique aderint. Sicut ait *Salomon*; *Personas respicere non est bonum*; *Talis enim offendet pro Buccellâ Panis*.

 Verissi-

Veriſſimum ſanè, quod à veteribus dictum eſt; *Magiſtratus virum indicat.* Alios autem indicat in melius, alios in pejus: *Omnium conſenſu capax Imperii, niſi imperaſſet*; inquit *Tacitus* de *Galba*: Contrà de *Veſpaſiano* idem; *Solus Imperantium Veſpaſianus mutatus in melius.* Licet alterum intelligat *Tacitus* de Arte Imperatoriâ, alterum de Moribus & Affectibus. Signum eſt luculentiſſimum Indolis generoſæ, ſi quis *Honoribus* emendetur. Eſt enim *Honor*, aut ſaltem eſſe debet, *Locus Virtutis*: Atque quemadmodùm in Natura, Corpora moventur rapidè ad Locum placidè in loco: Ita virtus in Ambitu violentior eſt, in *Honore* adepto ſedatior. *Aſcenſus* omnis ad *Dignitatum Faſtigium*, incedit tanquam per Scalam Graduum flexuoſam; Atque, ſi *Factiones* valeant, bonum fuerit, alteri parti adhærere, dum quis *Honorem* ſcandat: At ſe ad Aequilibrium reducere, poſtquàm eundem fuerit conſecutus. Memoriam *Prædeceſſoris* tui illæſam conſerva. Hoc ſi non feceris, Debitum tibi hoc à *Succeſſore* tuo rependetur. *Collegas* etiàm amicè tracta, & potiùs advoca cùm illud minimè expectent, quàm exclude, cùm conſentaneum fuerit eos advocari. Ne ſis Loci tui nimis memor, aut crebram de eo mentionem facias, in quotidianis ſermonibus, aut converſatione privatâ; ſed potiùs prædicetur de te; *Alius prorſùs vir eſt, cum ſedet, & munus ſuum exercet.*

XII.

De Audacia.

IN Scholis tritum eſt Dicterium, nec tamen Sapientis Obſervatione indignum. Interrogatus olim *Demoſthenes*, quænam prima *Oratoris* virtus? Reſpondit, *Actio.* Quæ Secunda? *Actio.* Quæ Tertia? Itidèm reſpondit, *Actio.* Ipſe dixit, qui Rem optimè noverat; nec tamen in eo, quod laudabat, multum Naturæ debebat. Mira certè Res, illam *Oratoris* Partem, quæ non ultra Corticem penetrat; Et *Hiſtrionis* potiùs Virtus cenſenda eſt, quam *Oratoris*; In locum tam ſublimem, ſupra Nobiliores illas partes, *Inventionis*, *Elocutionis*, & cæterarum, extolli; Imò quaſi *omne tuliſſet punctum*, penè ſolam prædicari? Sed in promptu Ratio eſt: Ineſt enim Naturæ Humanæ, plerunque, plus ſtulti, quam Sapientis. Unde & facultates eæ, quibus capitur Pars illa in Animis Mortalium Stulta, ſunt omnium potentiſſimæ. Huic mirè convenit, & quaſi parallela eſt, *Audacia* in Negotiis Civilibus. Quid in iſtis Primum? *Audacia.* Quid Secundum? Quid Tertium? *Audacia.* Atamen utcunque Ignorantiæ, & Sordidi Ingenii, Proles eſt *Audacia*; cæteriſque Civilis Scientiæ Partibus longè impar. Sed nihilominùs faſcinat, & Captivos ducit eos, qui vel Judicio infirmi ſunt, vel Animo timidiores: Tales autem ſunt Hominum Pars maxima. Quin & Sapientibus ipſis, cùm Animis vacillent, vim injicit. Idcircò videmus *Audaciam*, in Democratiis, plurimùm valuiſſe; Apud Senatores verò, & Principes, certè minùs. Imò quandò primò Rebus gerendis admoventur *Audaces*, plus poſſunt, quam poſtea: Nam malè Pollicita præſtat *Audacia.* Sanè quemadmodùm interveniunt Agyrtæ,

qui

qui Corpori Naturali mederi profitentur; sic & Corpori Politico non desunt Homines, qui Curationes vel difficillimas suscipient; Quibus forsàn in paucis aliquibus Experimentis fæliciter successit, sed cùm Scientiæ principia non gustarint, sæpiùs excidunt. Imò videre est nonnunquàm Hominem *Audacem*, Miraculum illud *Mahometis* edentem. Populo persuasit *Mahometes*, Se Collem ad semet evocaturum: Atque à summo Ejus Jugo, Preces pro Legis suæ Cultoribus, oblaturum. Populus magnâ frequentiâ convenit: Collem,ut ad se veniret, iterumque iterumq; vocavit *Mahometes*; Sed cùm Collis immotus maneret,ille (nihil omninò pudefactus,)inquit; *Si Collis ad Mahometem accedere nolit, ad Collem ibit Mahometes.* Sic & istiusmodi Homines, quando Ingentia quædam in se susceperunt, turpissiméque in iis defecerunt, tamen (si ad ipsum *Audaciæ* Culmen pervenerunt,) Lusu rem excipient, & se vertent, & nihil aliud. Hominibus profectò magno Judicio præditis, ludibrio sunt *Audaces*; Imò & apud ipsum Vulgus *Audacia* aliquid habet Ridiculi. Nam si Risûs Objectum sit Absurditas, ne dubites, quin magna *Audacia* semper secum habeat aliquid Ridiculi. Neque ferè jucundius est Spectaculum, quam videre in *Audace* Oris Confusionem: Vultum enim tunc nanciscitur in se reductum, sed deformiter. Nec aliter fieri potest. Nam in verecundantibus fluunt paulatim,refluuntque Spiritus; Sed *Audaces*, quandò tale quidpiam illis contingit, attoniti hærent; ut fit in *Schacciæ* Ludo, quando non vincitur Collusor, sed torpet tantùm Motus. Atqui hoc postremum, Satyræ aptius, quam Seriæ Observationi. Illud verò animadvertendum,*Audaciam* semper cæcam esse. Discrimina enim & Obstacula nulla videt: Quare in Deliberando nocet, in Exequendo juvat. Adeò ut,si *Audaces* tutò adhibere velis, Summum illis Imperium non deferas; Secundæ Classi annumerentur, & ab aliis regantur. Nam in Consiliis capiendis, pericula ante oculos habere bonum est; In Executione autem, oculos claudere oportet, nisi Pericula valdè magna fuerint.

XIII.

De Bonitate, & Bonitate Nativa.

Bonitatem eo sensu accipio, ut sit affectus, qui Hominum Commoda studeat, & benè velit: Quam eandem Græci *Philanthropiam* vocant. *Humanitatis* autem Vocabulum, (prout Vulgus eâ utitur) levius aliquantò est, atque angustius, quam ut vim ejus exprimat. *Bonitatem* scilicet appello Affectum, & Habitum; *Bonitatem* autem *Nativam*, Inclinationem. *Bonitas* verò inter omnes Virtutes, atque Animi Dignitates, facilè primas obtinet; cùm sit ipsius *Divinæ Naturæ*, adumbrata quædam Effigies, & Character: Quâ è Rebus sublatâ, *Homo Animalis* nihil aliud fuerit, quam Res Inquieta, Scelesta, Misera, imò Species quædam noxiorum Vermium. *Bonitas Moralis*, Virtuti illi Theologicæ, *Charitati*, respondet; Neque Excessum quidem capit, Aberrationem autem patitur. Immodica potentiæ

tentiæ Cupiditas Angelos Cœlò deturbavit; Immodica Scientiæ Cupiditas Hominem Paradiso expulit: At in Charitate non datur excessus, neque per eam aut Angelus, aut Homo, unquam periculum subire possit. Inclinatio autem ad *Bonitatem*, altis defixa Radicibus, Naturæ Humanæ insidet; Quæ si Benefaciendi Materiâ, aut Occasione, destituta, non inveniat, quo se exerceat in Homines, deflectet certè in Brutas Animantes. Quod in *Turcis*, Gente utique sævâ & ferâ, videre est; Qui nihilominùs erga Bruta Animalia misericordes sunt, & Eleemosynas Canibus & Avibus distribuunt. Adeò ut, (referente *Busbequio*,) *Aurifex* quidam *Venetus*, *Byzantii* agens, vix furorem Populi effugerit, quod Avis cujusdam, Rostri oblongi, Fauces, inserto Baculo, diduxisset. Neque tamen Erroribus suis vacat, *Bonitatis* hæc, & *Charitatis*, Virtus. Nequam apud *Italos* jactatur Proverbium; *Tanto Buon, Cheval niente. Adeò Bonus, ut ad nihil Bonus.* Neque subveritus est *Nicholaus Macciavellus*, literis concredere, idque disertis ferè verbis; *Fidem Christianam, Homines Probos & innocentes, in prædam Tyrannorum Iniquitati dedisse.* Quod ideò pronunciavit, quia nulla usquàm Lex, nulla secta aut Opinio, tam in immensum extulit *Bonitatem*, quam *Religio Christiana.* Quo melius itaque, extra Scandali, adeóque periculi Ictum & Minas, tuti consistamus, operæ precium erit nosse *Errores*, qui nos à recto tam insignis Habitûs tramite, transversos agant. Ita aliorum *Bono* studeas, ne te illorum intereà, aut Vultibus, aut Voluntatibus, mancipio dedas. Illud enim Facilitatis, atque Mollitiei indicium est, quæ honestam Mentem in vincula Captivam abducit. Neque projicias *Æsopi* Gallo Gemmam, cui gratius & felicius cederet Granum Hordei. *Dei* Exemplum, in hac re, pro Præcepto tibi sit. *Ille Pluviâ suâ rigat, Sole suo irradiat, Justos juxta ac Injustos:* Non tamen omnes ex æquo, aut Opum Imbre compluit, aut Honorum Virtutumve Splendore, illustrat. Communia quidem Beneficia cuivis sunt communicanda: Peculiaria verò paucis, & cum delectu. Cave autem, ne dum effigiem sculpas, Archetypum destruas. Theologia quippe, *Amorem Nostri ipsius* pro Archetypo statuit, *Amorem Proximi* pro Imitamento. *Vende omne quod habes, atque elargire pauperibus, & sequere me.* At noli omne, quod habes, vendere, nisi venias, & sequaris me: Hoc est, nisi ejusmodi vitæ Institutum ingrediaris, in quo, æquè ex parvis opibus, ac ex magnis, poteris aliis benefacere. Secus, dum Rivos alis, Fontem exhauris. Neque intereà Habitus tantum *Bonitatis* reperitur ad rectæ Rationis Normam applicatus, sed etiàm in quibusdam Hominibus reperitur *Indoles Naturalis*, ad eam propensa: Uti ecòntra in aliis *Naturalis* quædam *Malignitas*. Sunt enim, qui ex Ingenii proprii Instinctu aversentur aliorum Bonum. Et levius quidem *Malignitatis* Genus, in Morositatem cedit, aut perversitatem, aut præcipitem opponendi, & se in singulis difficilem præbendi, Libidinem, & similia: Gravius tamen illud, atque altius, ad Invidiam producitur, merámque *Malitiam.* Hujusmodi Homines in alienis Calamitatibus ferè florent, eásque sempèr aggravant: Non digni certè, qui conferantur *Canibus* illis, qui *Lazari* delingebant Ulcera; sed *Muscis*, quæ cruda quæque & excoriata infestant. Non paucos reperias *Misanthropos*, quibus Volupe est deducere Homines ad suspendii Ramum,

neque

neque tamen Arborem habent in Hortis suis, qualem *Timon* habuit. Ingenia ita disposita, non injuriâ vocare licet, Humanæ Naturæ Vomicas, & Carcinomata. Sunt tamen hæc Ligna accommodatissima, è quibus fiant *Mercurii Politici*; Similia Lignis incurvis, quæ benè Navigiis extruendis conveniunt, Jactationi destinatis, non autem Ædibus, quæ immotæ manent. Partes autem, & Indicia *Bonitatis* sunt plurima. Si quis se erga Hospites & Peregrinos benignum humanumque præbeat, arguit se *Mundi Civem*, sibique Cor esse, non instar Insulæ, cæteris Terris avulsæ, sed Continentis, quæ illis conjungitur: Si compatiatur Afflictis, nobilitat sua Præcordia, quæ non secus atque celebrata illa Arbor, per sua Vulnera, *Balsamum* exudat. Si facilis offensas remiserit, & Delictorum gratiam fecerit, Mentem indicat in alto positam esse, supra Injuriarum Jactum & Tela. Si pro modicis Beneficiis gratum se exhibeat, argumento est, pluris se æstimare Hominum Animos, quàm Sarcinas. Supra omnia, si supremum illum, *Sancti Pauli Apostoli*, Perfectionis Fastigium sit consecutus, ut devoveat se; atque anathematizet à *Christo*, propter Salutem Fratrum, indicio est, proximè illum accedere ad *Naturam divinam*, & quodammodò *Christo ipsi conformari*.

XIV.

De Nobilitate.

DE *Nobilitate* primùm agamus, ut est Portio Reipublicæ; Deinde ut est Conditio Hominum Particularium. *Monarchia*, in quâ nulli prorsùs *Nobiles*, semper pura est & absoluta *Tyrannis*: Cujusmodi est *Imperium Turcicum*. *Dignitatem* enim *Regalem* diluit *Nobilitas*, & Vulgi Oculos à *Prosapiâ Regiâ* aliquantulum avocat. In *Democratiâ* verò, Proceres interdum non desiderantur: Imò Status ille Popularis multò pacatior est, atque minùs Factionibus & Turbis obnoxius, ubi non sunt *Stirpes Nobilium*: Illic enim in Res ipsas Oculi Hominum conjiciuntur, non in Personas; vel si omninò in Personas, id fit, tanquàm in maximè idoneas Rebus gerendis, minimè verò ut ratio habeatur Insignium, aut Imaginum. *Helvetiorum* Rempublicam satis florentem videmus, licèt Religionis Pagorumque Diversitas obstare videatur. Utilitas enim apud illos valet, non Dignitas. Illa Gubernandi Forma, quâ Confederatæ *Belgarum* Provinciæ utuntur, certè eminet: Ubi enim Paritas admittitur, ibi & Consilia ineuntur æquabiliùs, & Tributa penduntur alacriùs. *Nobilium* Potentia & Auctoritas in *Monarchiâ*, *Principi* ipsi impertit splendorem, sed Potestatem imminuit; Populi verò Animos auget, Fortunas illorum deprimit. Benè se res habet, cùm *Nobiles* non sint Potentiores, quàm aut Imperii aut Justitiæ Ratio postulat: In eo tamen Dignitatis Gradu sustineantur, ut Insolentia Popularis illorum Reverentiâ, tanquam Obice, retundatur, antequàm in *Regalem Majestatem* se effundat. Rursùs, numerosa *Nobilitas*, quæ plerunque minùs potens est, Statum prorsùs

Quasi *Famæ* fuissent *Seditionum* præteritarum Reliquiæ; verùm sunt illæ, non minùs, *Seditionum* Futurarum præcursatrices. Rectè tamen utcunque notatum est, inter *Seditiosos Tumultus*, & *Seditiosos Rumores*, nil aliud ferè interesse, nisi qualis est Discrepantia, inter Fratrem & Sororem, Masculum & Fœminam. Præsertim, si eò usque ingravescat Malum, ut Actiones statûs laudatissimæ, quæ meritò plausum Vulgi mererentur, & Populi studia conciliare deberent, in deteriorem partem traducantur, & sugillentur: Hoc enim Invidiæ Molem grandem demonstrat; ut rectè ait *Tacitus*; *Conflatâ magnâ Invidiâ, seu benè seu malè gesta premunt.* Neque propterea sequitur, quod quia *Famæ* istæ inter Turbarum Signa numerentur, ideò earum Suppressio severior, Remedium contra Turbas præstare intelligeretur; Nam ut plurimùm, contemptæ faciliùs evanescunt, & Conatus sedulus eas coercendi, nihil aliud ferè efficit, quàm ut durent magis.

Item illud Genus Obsequii, in exequendis Jussis, de quo loquitur *Tacitus*, pro suspecto habendum: *Erant in officio, sed tamen qui mallent Imperantium Mandata interpretari, quàm exequi.* Mandata discutere, detractare, Cavillationibus eluere, quid aliud sunt quàm Jugum jactare, & Inobedientiam tentare? Præsertim, ubi in istis Disputationibus circa Mandata, qui à parte Mandatorum stant, loquuntur timidè & molliusculè, qui autem adversantur, audaciùs & contumaciùs.

Etiam (ut benè notat *Macciavellus*) cùm *Principes*, qui se pro Parentibus communibus gerere deberent, Factioni alicui se adjungunt, idem fit, ac cùm Lembus, Inclinatione nimiâ in alterum Latus, evertitur. Hoc temporibus *Henrici Tertii Gallorum Regis*, confirmatum est. Ipse enim, à principio, in Ligam pro extirpandis Protestantibus, se recipi voluit: At paulò post, eadem Liga contra ipsum *Regem* vertit. Cùm enim Auctoritas *Principis* fit Caussæ cujuspiam tanquàm Accessoria, & fortior insurgit aliqua Obligatio, quàm vinculum *Imperii*, *Reges* incipiunt de Possessione Auctoritatis suæ dejici.

Porrò cùm Discordiæ, & Duella, & Factiones, palàm & audacter se ostentant, indicio est Reverentiam ergà *Principem* exui. Motus enim *Procerum*, debent esse sicut Motus *Planetarum*, sub *primo Mobili*, (juxta opinionem receptam,) qui rapidè quidem circumferuntur secundum Motum *primi Mobilis*, leniter autem renituntur in Motu proprio. Quare si *Viri Primores* & *Nobiles*, propriis Motibus violenter rapiantur: & (ut scitè *Tacitus*) *Liberiùs quàm ut Imperantium meminissent*; Orbes perturbari manifestum est. Reverentia enim id ipsum est, quo *Reges* à *Deo* accinguntur, qui eam aliquando disrumpere minitatur; *Solvam Cingula Regum.*

Rursùs, cùm aliqua ex quatuor *Imperii Columnis*, concutiatur aut labefactetur, quæ sunt, *Religio, Justicia, Consilium, Opes*,) tum Serenitas precibus imploranda est. Sed mittamus hæc *Prognostica Seditionum*, (circa quæ nihilominùs intervenient nonnulla, quæ iis tractandis majorem Lucem præbere possint, in sequentibus,) & primò de *Materia Seditionum*; posteà de earum *Caussis* & *Flabellis*; ultimò de *Remediis* nonnihil dicamus.

Materiam

Materiam Seditionum expendere res est consideratione dignissima. Tutissima enim via *Seditiones* evitandi, (si Tempora patiantur,) est, ut ipsam *Materiam* è medio tollamus: Si enim Fomes Flammæ paratus sit, Scintillæ, quæ incendium facient, ex quâ parte emicare possint, nemo facilè dixerit. *Seditionum Materia* duplex est; *Magna Inopia*, & *Præsentium Rerum Tædium*. Certissimum est, tot esse pro Turbis Vota quot sunt Hominum Res attritæ, & decoctæ Fortunæ. Unde illa *Lucani* Observatio, de statu *Imperii Romani*, paulò ante *Bellum Civile*.

Hinc usura vorax, rapidúmque in tempore Fœnus.
Hinc concussa Fides, & multis utile Bellum.

Hoc ipsum, *Multis utile Bellum*, certum est Indicium, Statûs ad Commotiones & Turbas dispositi. Tum si Primorum Hominum Indigentia, ac Res accisæ, cum summâ plebis Inopiâ & Paupertate conjungantur, periculum imminet grave. *Rebelliones* enim, quæ à *Ventre* ortum habent, pessimæ. Quantum verò ad Alienationes Animorum, & Tædium Rerum præsentium; Sunt certè illa, in Corpore Civili, instar Humorum Maligniorum in Corpore Naturali, Qui ad Calorem præternaturalem colligendum, & Inflammationes, apti sunt. Nemo autem *Principum*, sui periculi Magnitudinem metiatur, ex eo, quod Justa sint aut Injusta, illa quæ Animos Populi alienant: Hoc enim esset vulgus Rationis nimiùm capax putare, Qui suo sæpè recalcitrant Commodo. Neque etiàm ex hoc quod Gravamina, ex quibus Invidia oritur, grandia sint aut exigua. Malevolentiæ enim ex omnibus istæ periculosissimæ sunt, ubi plus timetur, quam sentitur. *Dolendi Modus, Timendi non item.* Prætereà, in maximis Oppressionibus, ea quæ Patientiam irritant, etiàm Animos frangunt: At in Timoribus dispar est Ratio. Neque rursùs *Princeps*, aut Status, Alienationem Animorum, & Invidiam grassantem minùs pendat, quod aut sæpius aut diutiùs, illa fastidia Animorum æstuarunt, neque quicquam inde detrimenti Resp. cepit. Verum enim licet sit, quod non omnis Vapor in procellam desinat; Ita verè dici potest, ex alterâ parte, quod procellæ, licet sæpiùs pertranseant, tandem glomerantur & ruunt. Atque secundum Adagium illud *Hispanicum*; *Funiculus in fine, levissimâ tensione rumpitur.*

Caussæ Seditionum hæ sunt; In *Rebus Religionis Innovatio*; *Tributa & Census*; *Legum & Consuetudinum Mutatio*; *Immunitatum & Privilegiorum Violatio*; *Oppressio universalis*; *Indignorum ad Honores & Magistratus promotio*; *Alienigenæ*; *Caritas Annonæ*; *Milites incuriosè dimissi*; *Factiones factæ desperatæ*; Quicquid denique Populum offendit, simulque eos in caussâ communi unit, & conspirare facit.

Quantum ad *Remedia*. *Præservativa* quædam confusè, & in genere, possunt assignari, de quibus differemus; Curatio autem legitima Morbo particulari aptari debet. Itaque Consiliis potiùs, quam Præcepto, relinquenda.

Primùm contra *Seditiones Remedium*, & Præventio, hæc est; Omni cum operâ & diligentiâ Caussam illam *Seditionum* Materialem, de quâ

quâ diximus, amovere; Paupertatem intelligo Civium, & Inopiam. Cui inservit Commercii Rationes benè liberare, & benè librare; Artifices & Manufacturas introducere, & fovere; Desidiam & Otium profligare; Luxum & Profusionem *Sumptuariis Legibus* coercere; Solum & Agros culturâ lucrosissimâ subigere; Rebus Venalibus pretia justa imponere; Census & Tributa moderari; & similia. In genere præcavendum, ut Incolarum Multitudo (Temporibus scilicet Pacis, quandò Gladius nihil demetit,) *Regni* Proventus, quibus ali possit, non excedat. Neque incolarum Multitudo, utrùm superflua sit, nec ne, Capitum numero solùm censenda est. Sunto enim pauciores, qui multum profundunt, & parum lucrantur, plus illi atterent Statum, quam multò plures, qui majore Parsimoniâ degunt, pecunias autem congerunt. *Nobilium* igitur, & eminentioris Dignitatis Hominum, Numerus auctus, magis quam pro Analogiâ Plebeiorum, celeritèr Statum depauperat. Quod etiam facit *Clerus* numerosus: Illi enim Sorti Reipub. nihil addunt. Idem quoque fit, cùm plures in Literis educantur, quam quibus Victum suppeditare possint Vocationes Civiles.

Neque prætereundum est, quod cùm omne publicæ Opulentiæ Augmentum, ab Exteris Nationibus lucrifieri necesse sit, (Quicquid enim alicubi adjicitur, alibi detrahitur;) Tria tantùm esse, quæ Gens Genti vendit: *Materiam Mercium*; *Manufacturam*; & *Vecturam*. Quæ quidem tres Rotæ, si rectè progrediantur, Æstus Divitiarum erunt uberiores. Sæpiùs autem contingit illud, de quo loquitur *Poeta*, *Materiam superabit Opus*; Nempe ut *Manufactura*, & *Vectura*, *Materiæ* pretium excedat, & Statum magis locupletet. Manifesti sunt hujus Rei testes inferioris *Germaniæ Populus*; Qui quidem Fodinas, non subterraneas illas, sed supra Terram præ omnibus Gentibus habent ditissimas.

Nihil autem prius debet esse aut consultius quam ut videat Magistratuum Prudentia, ne Pecuniarum Thesauri apud paucos recondantur. Alitèr enim facile fuerit, *Rempub.* inter magnas Opes fame perire. Nummus autem instar Fimi, non fructificat, nisi per Terram dispergatur. Hoc præcipuè efficitur, supprimendo, aut saltem coercendo, Voragines illas, *Fœnoris*, *Monopoliorum*, & *Latifundiorum* in *Pascua* conversorum, & similium.

Quantum ad Sedandas Animorum offensiones, aut saltem ad amolienda ea, quæ ab iis proveniunt, pericula; Duo sunt, in omni Statu, (ut notum est,) *Subditorum* Genera; *Proceres* & *Plebs*. Quævis harum Partium sola, si infensa sit, non magnum subest periculum. Tardi enim sunt *Populi* Motus, nisi à *Nobilibus* incitentur: *Nobiles* autem invalidi, nisi vulgus, suâ sponte, ad Motus aptum & prædispositum sit: Tum periculum reverà ingruit, cùm *Potentiores* expectent, dum *Aquæ* moveantur apud *Vulgus*, ut ita demùm Animos exulceratos prodere possint. Fingunt *Poetæ*, Cœlicolas *Jovem* ut vincirent conjurasse; Quod ubi *Jupiter* accepisset, *Minervæ* consilio, *Briareum* Centimanum accersivit, ut in suppetias ei veniret. Proculdubiò hoc Emblema *Monarchas* monet, quam tutum & salutare sit eis, *Plebis* studia conciliare & retinere.

Licentiam

Licentiam nonnullam, sed moderatam, Animis gravatè affectis & malevolis indulgere, ut ebulliant eorum Dolores, & in fumos abeant, (modò Insolentia absit, & Audacia,) utile sanè est. Qui enim Humores, ad Interiores partes retrovertit, & Vulnus in viscera sanguinem refundere compellit, ulcera Mortifera, & exitialia Apostemata, inducit.

Ad molliendos exacerbatos & malevolos Animos, Partes *Epimethei* etiàm ad *Prometheum* ritè transferri possint. Neque enim reperitur Remedium utilius. *Epimetheus*, ubi Mala & Ærumnas evolare sensisset, Operculum vasi festinus imposuit, & in imo Dolii spem reservavit. Certè, politicè & artificiose spem nutrire, & injicere, ac Homines à spe alià in aliam circumducere, ex fortissimis est, contra venenum Malevolentiæ, Antidotis. Neq; certius est Indicium prudentis Regiminis, & Rerum Administrationis, quàm ubi Homines spe continere possit, cùm satisfaciendi Copia non datur; Atq; ubi res tam providè tractantur, ut nullum malum ita peremptoriè imminere videatur, quin aliqua se ostendat Spei Rima ad evadendum: Quod eò minùs difficile factu est, quia tam privatis Hominibus, quàm Factionibus, sibi ipsis adulari insitum est; Aut saltem ostentare, in gloriam suam, quod non omninò credunt.

Trita sanè est, sed præcellens *Periculorum*, quæ Malevolentiæ minantur, *Cautio*, ut prævideatur, ne sit *Caput* aliquod, ad quod Populus infensus & exacerbatus confluere, & sub cujus præsidio in Corpus aliquod coire, possit. *Caput* ego illum dico, & Ducem idoneum, qui *Nobilitate* & Existimatione celebratur; quique apud Malevolos acceptus est & gratiosus, atque ad quem Ora & Oculos convertunt; Quique etiam ipse in Rebus suis privatis censetur offensus. Quod genus Virorum, aut Statui conciliandum est, idque non perfunctoriè, sed solidè; Aut per alium aliquem, ex iisdem partibus retundendum; qui illi alteri se opponat, Atq; Gratiam popularem, in diversa trahat & secet.

Ubique hoc obtinet, quod factiosas Potentias & Coitiones, quæ contra Gubernationem *Imperii* Frontem contrahunt, inter se committere, aut saltem Diffidentiam inter eas seminare, *Remedium* haud contemnendum sit. Etenim malè admodùm agitur cum Rep. si illi, qui erga Imperium benè affecti sunt, discordiarum pleni existant; Qui verò infensi, & maligni, arctè conjungantur.

Adnotavi sæpiùs ingeniosa & arguta Dicteria, quæ *Principibus* improvisò exciderunt, nonnunquàm scintillas ad *Seditiones* injecisse. Exitiale sibi vulnus inflixit *Cæsar*, eo dicto; *Sylla nescivit Literas, dictare non potuit*. Spem enim omnem illud verbulum præscidit, quam Homines imbiberant, aliquandò eum *Dictaturam* depositurum. Perdidit seipsum *Galba* eo dicto; *Legi à se Militem, non emi*. Inde enim Milites de Donativis desperârunt. *Probus* item propter eam vocem interiit; *Si vixero, non opus erit amplius, Romano Imperio Militibus*. Etenim ob hæc verba Milites Animum despondarunt Sunt & alia haud pauca ejusdem generis. Interest sanè *Principibus*, in Rebus ambiguis, & Temporibus anxiis, ut caveant quid dicant; præsertim in concisis his Sententiis, quæ veluti spicula volitant, & ex Secreto Pectoris eorum emissa,

emissa putantur. Longiores enim & productiores Sermones obtusi sunt, & minùs notantur.

Postremò, in omnes Eventus, habeant circa se *Principes*, Personas nonnullas Militiâ & Fortitudine spectatas, ad reprimendas *Seditiones*, in primis Motibus. Hoc enim si desit, magis trepidari solet, in Aulis Principum, cùm Turbæ primò erumpunt, quàm par esset. Et Status eo genere periculi laborat, quod *Tacitus* illis verbis innuit; *Atque is Habitus Animorum fuit, ut pessimum facinus auderent pauci, plures vellent, omnes paterentur.* Isti autem Militares Viri, fidi omninò esse debent, & bonæ Existimationis, potiùs quàm factiosi, aut populares; Et cum cæteris *Proceribus* benè comparati. Alitèr *Remedium* Morbo gravius.

XVI.

De Atheismo.

Minùs durum est, credere Portentosissimis Fabulis *Alcorani, Talmudi*, aut *Legendæ*, quàm credere, huic Universitatis Rerum Fabricæ, *Mentem* non adesse. Itaque *Deus* nunquàm edidit Miraculum, ad *Atheismum* convincendum, quoniam Opera ejus ordinaria, huic rei sufficiunt. Verum est tamen, parùm Philosophiæ Naturalis, Homines inclinare in *Atheismum*; At altiorem Scientiam, eos ad *Religionem* circumagere. Etenim Intellectus Humanus, dum Caussas secundas intuetur sparsas, interdùm iis acquiescere possit, nec ulteriùs Penetrare; Verùm cùm tandem Catenam earum, connexarum inter se, & confœderatarum, contemplari pergat, necesse habet confugere ad *Providentiam*, & *Deitatem*. Imò, & illa *Schola*, quæ præcipuè accusatur *Atheismi*, si quis verè rem introspiciat, *Religionem* demonstrat clarissimè: Nempè *Schola Leucippi*, *Democriti*, & *Epicuri*. Etenim longè verisimilius est, Quatuor Elementa Mutabilia, & unam Quintam Essentiam Immutabilem, rectè ab æterno locata, opus *Deo* non habere; Quam Exercitum Atomorum & Seminum infinitorum, sine Ordine fortuitò vagantium, hunc Rerum Ordinem, & Pulchritudinem, progignere potuisse, absque *Ædili* quodam *Divino*. Dicit *Scriptura*, *Dixit Insipiens in Corde suo, non est Deus*: Non dicit, *Cogitavit Insipiens in Corde suo*: Adeò ut, magis intra se hoc asserat, tanquàm rem quam lubens optaret, quam quod penitus hoc credat, & sentiat. Nemo enim *Deos* non esse credit, nisi cui *Deos* non esse expedit. Nullâ aliâ re sanè magis convincitur *Atheismum* labiis tantùm insidere, Cordi autem minimè, quàm hâc, quòd *Athei* Opinionem suam sæpè prædicent & defendant, ac si ipsi sibi diffiderent, aliorumq; Consensu refocillari cuperent. Quinetiam, videas interdùm *Atheos* sibi Discipulos comparare, ut aliæ Sectæ faciunt; Imò, quod Monstri simile est, quidam ex illis Mortem & Cruciatus subierunt, potiùs quàm Opinionem suam retractare sustinerent: Cùm tamen, si ex animo sentirent, nihil tale esse quale *Deus*, quid tandem de eâ re satagerent?

rent? *Epicuro* imponitur; eum Existimationis suæ conservandæ gratiâ, tenuisse, quod existerent quidem *Beatæ* quædam *Naturæ*, sed quæ seipsis fruerentur; Neque Mundi Administrationi se immiscerent. In quâ Opinione, aiunt eum, Tempori obsecutum, cùm reverà *Deos* esse non putaret. Verùm, ut videtur, minùs justè arguitur: Verba enim ejus egregia sunt & divina; *Non Deos Vulgi negare profanum, sed vulgi Opiniones Diis applicare profanum.* *Plato* ipse meliùs dicere non potuit. Unde videtur, licet Audaciâ polleret ad divinam rerum Administrationem pernegandam, eam tamen ad Naturam eorum tollendam illi non suffecisse. *Indi Occidentales*, particularium *Deorum* suorum Nomina prædicant; Etsi Nomen nullum generale habeant, quod *Deum* significet: Exempli gratiâ, perinde ac Ethnici Nomina *Jovis*, *Apollinis*, *Martis*, &c. in usu habuissent, voce autem, quâ *Deum* exprimerent, caruissent. Quod satis indicio est, Populos maximè Barbaros Notionem Rei habere, licet Latitudinem ejus non comprehendant. Adeò ut contra *Atheistas*, Homines maximè Ferini, cum Philosophorum subtilissimis, militent. *Atheista* contemplativus, rarò reperitur; *Diagoras*, quis, *Bion*, & fortasse *Lucianus*, atque alii pauci; Qui tamen plures esse videntur quam sunt; quoniam omnibus, qui *Religionem* aliquam, aut *Superstitionem* impugnant, à Sectâ adversâ, solet inuri Nomen & Nota *Atheistarum*. Sed magni reverà *Atheistæ* sunt *Hypocritæ*; Qui Sacra perpetuò tractant, sed sine sensu. Adeò ut eos in fine cauterizatos evadere, necesse sit. Caussæ *Atheismi* sunt: *Divisiones* circa *Religionem*, si plures fuerint; Nam unica Divisio, Zelum utriusque partis adauget, verùm numerosæ *Atheismum* introducunt. Alia Caussa sunt, *Scandala Sacerdotum*; Cùm eò res redeat, quò innuit S. *Bernardus*: *Non est jam dicere, ut Populus, sic Sacerdos; quia nec sic Populus, ut Sacerdos.* Tertia est, *Consuetudo profana ludendi* & *Jocandi* in *Rebus Sanctis*, quæ sensim Reverentiam *Religionis* atterit. Postremò ponuntur *Secula erudita*, præsertim cum *Pace*, & Rebus prosperis conjuncta. Etenim, Calamitates, & Adversa, Animos Hominum, ad *Religionem* fortiùs flectunt. Qui *Deos* negant, *Nobilitatem* Generis Humani destruunt. Nam certissimum est, Hominem *Brutis* cognatum esse, quatenùs ad Corpus: Quod si, quatenùs ad Animam, non intercedat ei Cognatio cum *Deo*, vilis est planè, & ignobilis Creatura. Destruunt quoque Magnanimitatem, & Humanæ Naturæ Exaltationem. Cape enim Exemplum à Cane, & observa, quantos sibi assumat Animal illud Spiritus, & quantam Generositatem induat, cum se ab *Homine*, (qui ei vice est *Dei*, aut *Melioris Naturæ*) impulsum perspiciat. Quam Fortitudinem liquidò cernas tantam esse, quantam Creatura illa, absque Fiduciâ *Melioris Naturæ*, quam propriæ, æquare nullo modo possit. Similitèr & Homo, ubi innititur, & spem collocat, in *Divinâ Providentiâ* & *Gratiâ*, Fiduciam & vires colligit, quales Humana Natura, sibi relicta, nequiisset attingere. Quare, ut *Atheismus*, in omnibus odium meretur, ita & in hoc, quod privet Naturam Humanam Facultate, se ultra Fragilitatem Humanam attollendi. Quemadmodùm fit, in Personis Individuis, similitèr fit & in nationibus. Magnanimitatem *Romanam*, nunquam Gens aliqua æquavit. Audi

igitur

igitur, quid dicat *Cicero.* *Quam volumus, licèt, Patres Conscripti, nos amemus, tamen nec Numero Hispanos, nec Robore Gallos, nec Calliditate Pœnos, nec Artibus Græcos, nec denique hoc ipso hujus Gentis & Terræ domestico nativóque sensu Italos ipsos, & Latinos: sed pietate, ac Religione, atque hac unâ Sapientiâ, quod Deorum Immortalium Numine omnia regi, gubernarique perspeximus, omnes Gentes, Nationésque superavimus.*

XVII.

De Superstitione.

PRæstat, nullam aut incertam, de *Deo* habere Opinionem, quam contumeliosam, & *Deo* indignam: Alterum enim Infidelitatis est, alteram Impietatis & Opprobrii. Ac *Superstitio* certè *Divinitatis* est Dedecus. *Plutarchus*, non abs re, inquit; *Mallem sanè multò, ut Homines dicerent, nunquàm fuisse talem in Rerum Naturâ virum, qualis ferebatur Plutarchus; quam ut dicerent, fuisse quendam Plutarchum, qui Liberos suos, recens natos, comedere & devorare solitus erat; quòd Poetæ de Saturno memorant.* Quemadmodùm autem Contumelia *Superstitionis* ingravescit adversus *Deum*; Ita & periculum majus ab illâ incumbit Hominibus. *Atheismus* non prorsus convellit Dictamina Sensûs, non Philosophiam, Affectus Naturales, Leges, Bonæ Famæ Desiderium; Quæ omnia, licet Religio abesset, Morali cuidam Virtuti externæ conducere possunt: At *Superstitio* hæc omnia dejicit, & Tyrannidem absolutam, in Animis Hominum exercet. Itaque *Atheismus*, turbas in Rebus-publicis raro ciet: Homines enim cautos reddit, & securitati suæ consulentes. Quin & videmus Tempora ipsa, in *Atheismum* Procliviora, (qualia fuerunt *Augusti Cæsaris*;) tranquilla fuisse. At *Superstitio*, compluribus Regnis & Rebus-publicis, ruina fuit: Introducit enim novum *Primum Mobile*, quod omnes *Imperii* Sphæras rapit. Magister *Superstitionis* Populus, Atque in omni *Superstitione*, Sapientes Stultis obsequuntur; Atque Argumenta Practicæ succumbunt, ordine perverso. Gravis fuit ille sermo, quorundam Prælatorum in *Concilio Tridentino*, in quo Doctrina *Theologorum Scholasticorum*, plurimùm potuit; Nimirùm; *Scholasticos Astronomis similes fuisse, qui Eccentricos Circulos, & Epicyclos, & hujusmodi Orbium Machinas finxerunt, quo Phænomena servarent, etsi satis scirent, nihil tale reverà existere:* Eodem modo, etiam *Scholasticos* complura subtilia & perplexa Axiomata & Theoremata invenisse, quo practicæ Ecclesiæ caverent. *Superstitionis* caussæ sunt; Grati & sensuales *Ritus* ac Ceremoniæ; Externæ & *Pharisaicæ Sanctitatis* Excessus; *Traditionum* major quam par fuerit Reverentia, quæ Ecclesiam non potest non onerare; *Stratagemata Prælatorum*, quibus utuntur ad Ambitionem propriam, & Lucrum; Nimius *Intentionum bonarum Favor*, qui Novitatibus & *Ethelothreskiis*, Januam aperit; *Exemplorum* importuna & inepta *petitio* ab humanis, quæ in Divina transferantur, quæ necessario parit Fantasiarum malè cohærentium mixturam; postremò *Tempora Barbara*, cum Calamitatibus & Perturbationibus conjuncta. *Super-*

perstitio, sine velo, deformis Res est; Etenim sicut Simiæ, similitudo cum Homine, Deformitatem addit; ita & *Superstitioni*, similitudo cum Religione. Et quemadmodùm, Cibi salubres corrumpuntur in Vermiculos; ita Ritus & Formulæ bonæ & sanæ, corrumpuntur in Observantias pusillas & superfluas. Quin &, non caret Superstitione, quandoq; *Superstitionis* Fuga; cùm se tantò saniorem & puriorem viam inire putent Homines, quanto à *Superstitionibus*, priùs receptis, longiùs deflexerint. Itaq; Curæ esse debet, in Religione reformandâ, (ut fit in Corpore purgando) ne Sana cum Corruptis simul evacuentur; Quod ferè fit, ubi *Reformatio* regitur à Populo.

XVIII.

De Peregrinatione In Partes Exteras.

P*Eregrinatio in Partes Exteras*, in Junioribus, Pars Institutionis est; In Senioribus, Pars Experientiæ. Qui proficiscitur in *Partes Exteras*, antequàm in Linguâ Gentis, quam adit, aliquos fecerit progressus, ad *Ludum Grammaticum* vadit, non ad *Peregrinandum*. Ut Adolescentes peregrinentur sub Tutore, aut Servo aliquo experto, probo; Modò talis sit, qui Linguam calleat, quique Regionem illam antè adiverit; unde possit eos instruere; Quæ in illâ *Regione*, ubi *Peregrinantur*, digna spectatu & cognitu sint; Quæ Amicitiæ & Familiaritates contrahendæ; Quæ denique Studia & Disciplinæ ibi vigeant. Aliter enim Adolescentes *peregrinabuntur* cucullati, & foràs prospicient parùm. Mirabile certè est, in *Navigationibus*, ubi nihil aspici datur præter Cœlum & Pontum, conficere consuèsse Homines *Diaria*; Verùm in *Peregrinationibus* per Terram, in quibus tot res occurrunt observandæ, plerunque hoc omitti; Ac si Fortuita magis in codicillos mererentur referri, quàm quæ de industriâ observantur. *Diaria* igitur in usu sint. *Res* spectandæ & observandæ sunt istæ: Aulæ Principum; Præsertim cùm Legatos Exteros admittunt: Judicia & Curiæ, cùm Caussæ perorantur; & similitèr Consistoria Ecclesiastica: Templa & Monasteria, cum Monumentis in illis extantibus: Mœnia & Munitiones Urbium & Oppidorum: Portus & Sinus: Antiquitates & Ruinæ: Bibliothecæ, Collegia, Disputationes, & Prælectiones ubi habentur: Naves & Carinæ: Palatia, & Horti magnifici & amœni propè Urbes magnas: Armaria: Navalia: Cellæ & Horrea publica: Loci Excambii; Bursæ: Cellæ Mercium; Exercitia Equitationum, Muneris Gladiatorii, Militum Delectus & Instructio, cum similibus: Comœdiæ, illæ scilicet ad quas Homines melioris notæ spectatum veniunt: Thesauri Monilium & Vestium: Curiositates & Raritates: Deniq; quicquid in Locis quæ transeunt sit celebre aut memorabile. De his omnibus, à Tutoribus, aut Servis prædictis, diligenter inquirendum. Quantum ad Triumphos, Saltationes sub larvâ, Convivia, Nuptias, Funera, Supplicia Capitalia, & hujusmodi Spectacula,

Spectacula, non opus est ut reducantur Hominibus in memoriam; Attamen non sunt certè illa prorsùs negligenda. Si tibi Cordi sit, fructum *Peregrinationis* Adolescentis in Compendium redigere, utque brevi spatio multum colligat, hoc faciendum præcipio. Primò (ut dictum est) in Linguâ aliquis profectus faciendus antequàm proficiscatur. Tum adjungendus est, Servus aliquis aut Tutor, qui *Regionem* perno̊rit, ut & jam dictum est. Habeat etiam præstò Librum aliquem, aut Chartam Chorographicam, Regionis illius, ubi *peregrinatur*; Quæ instar Clavis erit ad inquirendum. Conficiat etiam *Diarium*. Ne moretur longiùs, in unâ Urbe, aut Oppido: Plus certè aut minùs, prout Locus meretur, sed minimè diù. Imò, dum moratur in aliquâ *Civitate*, aut *Oppido*, mutet sæpius Hospitium, ex unâ parte *Oppidi* in alteram; Nam & hoc certè Magnes est attrahendi Familiaritates, & Consuetudines Hominum complurium. Secludat se ut plurimùm à Consortio Popularium suorum, atque in iis locis victitet, ubi simul convivantur Homines melioris notæ, ex Natione ubi *peregrinatur*. Etiam cùm de loco in locum *itineratur*, paret sibi Literas Commendatorias, ad personam aliquam eminentiorem, degentem in loco quo se transfert; Ut ejus favore & operâ utatur, in iis, quæ spectare aut cognoscere desiderat. Hoc modo *Peregrinationis* utilitatem accelerare poterit. Quatenus ad Familiaritates & Amicitias, quæ inter *Peregrinandum* adjungendæ sunt; Utilissima omnium est illa *Secretariorum*, & Ministrorum interiorum quibus Legati utuntur: Hoc enim pacto, in unâ Regione *peregrinando*, etiam plurium Regionum Notitiam & Experientiam, ad se attrahet, & suget. Visitet etiam & adeat Personas in unoquoque genere egregias, quæ magni apud Exteros nominis sunt; ut possit notare quomodo Os, Vultus, & Corporis Lineamenta & Motus, respondeant Famæ. Quantum ad Rixas & Simultates, cum curâ & diligentiâ sunt illæ vitandæ. Oboriuntur sæpissimè circa Amores, Compotationes, Præsidentiam, & verba contumeliosa. Et caveat imprimis quivis à consortio Hominum iracundorum, & qui facilè Inimicitias suscipiunt; Illi enim eum suis immiscebunt Contentionibus: Quandò *Peregrinator* domum revertitur, nihilominùs Regiones, in quibus *peregrinatus* est, non relinquat prorsùs pone se: Verùm conservet, & colat Amicitiam eorum, cum quibus Familiaritatem contraxit, (iis dico qui sunt ex Dignioribus,) per Literas. Et *Peregrinatio* sua potiùs manifestetur & appareat in Sermonibus suis, quàm in Vestitu, aut Gestu: Etiam in Sermonibus suis, potiùs meditetur quid sobriè respondeat, quàm ad Narrationes facilis & pronus sit. Illud etiam in eo sit conspicuum, quod Mores Patrios cum Moribus Exteris, non commutaverit: Sed potiùs quod Consuetudines Patrias, iis quæ peregrè didicit, tanquam floribus, asperserit.

XIX.

De Imperio.

Miser proculdubio est Animi status, pauca habere quæ appetas, multa quæ metuas: Attamen hoc ipsum *Regibus* ferè proprium est: Qui in supremo gradu collocati, non habent ad quod aspirent; Id quod Animos eorum reddit languidiores: Atque econtrà habent Phantasmata plurima periculorum & umbrarum volitantium; Id quod Animos eorum reddit minus serenos. Hinc etiam emanat & alter ille Effectus, quem *Scriptura Regibus* tribuit; *Ut Cor Regis sit inscrutabile:* Etenim suspicionum Multitudo, & Absentia Affectûs alicujus prædominantis qui reliquis imperet, cujusvis Animum reddit exploratu difficilem. Hinc quoque emanat & illud; Quod *Reges* sæpenumerò Desideria sibi ipsis creent, atque ad nugas animum adjiciant: Interdum ad Aedificia extruenda; Interdum ad *Ordinem* aliquem aut *Collegium* instituendum; Interdum ad *Personam* aliquam evehendam; Interdum ad Artem aliquam Mechanicam aut Manus excellentiam exercendam; ut *Nero* studuit pulsandæ Cytharæ, *Domitianus* sagittis collimandis, *Commodus* Gladiatoriæ, *Caracalla* Aurigationi. Hoc illis incredibile videtur, qui Axiôma illud non nôrunt; *Animum Humanum, magis exhilarari & refici, progrediendo in Rebus parvis, quam consistendo in Rebus grandibus.* Videre etiam est *Reges*, qui sub *Imperii* sui Initiis, in Victoriis & provinciis subjugandis, maximè fœlices fuerunt; Cùm vix possibile sit ut perpetuos progressus faciant, verùm ut Fortunam suam aliquando adversam & Retrogradam experiantur; sub fine Superstitiosos & Melancholicos evasisse: Uti contigit *Alexandro Magno*, *Dioclesiano*, ac nostra ætate *Carolo Quinto*; & aliis. Qui enim progredi semper consuevit, & in obicem tandem impingitur, sui ipsius favore excidit, neque ampliùs Res est quæ fuit.

Dicamus nunc de verâ *Imperii Temperaturâ*; Quam servare, Res ardua est, & rara. Etenim tam *Temperies*, quam *Intemperies*, ex contrariis consistunt. Verùm alia Res est, contraria miscere, Alia alternare. Responsum *Apollonii*, egregiâ prudentiâ plenum est. Interrogabat eum *Vespasianus*; *Quid Neroni ruinæ fuisset?* Respondit; *Nero Cytharam peritè pulsare, & accomodare noverat; At in imperando, Chordas interdùm nimiùm distendebat, interdùm eas nimiùm relaxabat.* Atque certissimum est; Nihil Auctoritatem æque destruere, ac inæqualem, & quasi subsultoriam, atque intempestivam *Potentiæ* alternationem, nunc rigidius intensæ, nunc laxiùs remissæ.

Veruntamen & hoc verum est, Moderni Temporis prudentiam, circa *Principum* Negotia tractanda, in hoc potissimum versari, ut conquirantur magis & aptentur Remedia & subterfugia Malorum & Periculorum, cùm ingruerint; quam ut Prudentiâ solidâ & constanti, depellantur & summoveantur, antequam impendeant. Verùm hoc nihil aliud est, quam in Agone, cùm Fortunâ, experiri. Caveant autem Homines,

Homines, ne obdormiscant circa Turbarum Materias primas, & Inchoamenta. Nemo siquidem scintillam, Incendium parituram, prohibere potest; Nec Regiones Metiri, unde eruptura sit. In *Principum* Negotiis, interveniunt proculdubiò, multæ Difficultates & Impedimenta; At sæpenumerò maxima Impedimenta sunt, *Principum* ipsorum Affectus & Mores. Etenim *Principibus* frequenter accidit, ut contradictoria planè appetant; sicut rectè *Tacitus*; *sunt plerunque Regum voluntates vehementes, & inter se contrariæ.* At *Potentiæ* nimiæ solœcismus est, credere se posse Finem Rei pro arbitrio assequi, neque tamen Media procurare.

Regibus intercedit Negotium cùm *Nationibus* vicinis, cum *Uxoribus* propriis, cum *Liberis* suis, cum *Prælatis* & *Clero*, cum *Proceribus Regni*, cum *Nobilibus secundæ Classis* sive *Generosis*, cum *Mercatoribus* suis, cum *Plebe Regni*, cum *Militibus* suis: Atque à singulis horum impendent pericula, nisi adhibeatur Cura.

Quod ad *Vicinos* attinet, præscribi non potest Regula aliqua certa Cautionis, propter Occasionum varietatem; unicâ exceptâ; Quæ semper tenet. Ea est, ut *Principes* huic rei perpetuò invigilent, ne quis ex *Vicinis* in tantum excrescat; (vel novis Territorii augmentis, vel Commercium ad se trahendo, vel propiùs accedendo, & similibus;) Quo majorem nanciscatur lædendi potestatem, quam anteà habuerat. Sanè, durante Triumviratu illo *Regum*; (*Henrico Octavo Anglo*, *Francisco Primo Gallo*, & *Carolo Quinto Hispano*;) ea viguit inter ipsos diligentia, ut Nemo Trium vel Palmam Terræ acquirere potuisset, quin reliqui duo statim rem ad æquilibrium deducerent; Neque Pacem Fœnore redimere sustinerent. Idemque præstabat Fœdus illud, (Cui *Guicciardinus* securitatem *Italiæ* attribuit,) initum inter *Ferdinandum Regem Neapolitanum*; *Lorenzum de Medices*, & *Ludovicum Sforzam*, *Principes*; Alterum *Florentiæ*, Alterum *Mediolani*. Neque recipienda est Opinio, quorundam ex *Scholasticis*; *Bellum justè suscipi non posse, nisi ob Injuriam, aut Provocationem præcedentem.* Siquidem justus Metus imminentis periculi, etsi violentia aliqua non præcesserit, proculdubiò Belli caussa est competens & legitima.

Quantum ad *Uxores*; Extant Exempla ejus generis crudelia & atrocia. *Livia* infamis ob veneficium *Augusti*. *Roxolana*, Uxor *Solymanni*, perniciem intulit *Mustaphæ* celeberrimo illi *Principi*; Atque aliàs successionem, & Domum, *Mariti* sui, perturbavit. *Edwardi Secundi Regis Angliæ Uxor*, operam præbuit præcipuam, in *Mariti* sui de *Regno* Deturbatione, & Nece. Hoc Genus periculi maximè timendum, cum *Reginæ* Liberos ex priore Marito susceperunt; aut in Adulterio degunt.

Quantum ad *Liberos*; Ab iis etiam ortæ Tragœdiæ plurimæ. Atque generalitèr, suspiciones arreptæ à *Patribus*, in *Filios* suos, infaustæ extiterunt. *Mustaphæ* (quem anteà nominavimus) Cædes, *stirpi Solymanni* adeò fatalis fuit, ut successio *Sultanorum*, usque in hodiernum diem, pro suspecto habeatur, velut sanguinis einentici, quia *Selymus* secundus putabatur suppositititius. Cædes etiam *Crispi*, *Principis* summæ spei, inflicta per Patrem suum *Constantinum Magnum*, similitèr

similiter ejus Familiæ fatalis fuit; Siquidem, Tam *Constantinus*, quàm *Constans*, Filii ejus, violentâ Morte perierunt; Et *Constantius*, qui ex Filiis ejus superstes fuit, decessit sanè ex Morbo, sed non nisi cùm *Julianus* contra eum Arma cepisset. Cædes similiter *Demetrii*, *Philippi* Secundi *Macedonis* Filii, vertit se in *Patrem*, qui mortuus est ex mœrore & pœnitentiâ. Complura sunt ejusmodi Exempla: Verùm pauca, aut nulla, ubi *Patres* aliquid Boni, ex hujusmodi diffidentiis, perceperunt; præterquam cùm *Filii* Bellum apertè *Patribus* intulerunt; ut fecit *Selymus* Primus adversus *Bajazetem Patrem* suum; Et tres *Filii Henrici Secundi*, *Regis Angliæ*.

Quantum ad *Prælatos*; Ab illis etiam, si potentes fuerint & superbi, periculum ingruit. Ut contigit temporibus *Anselmi*, & *Thomæ Becketti*, *Archi-Episcoporum Cantuariæ*; Quorum Baculi Pastorales cum *Regis* Gladio concertârunt; Licèt res illis fuerit, cum *Regibus* animosis & fastuosis; *Guilielmo Rufo*, *Henrico Primo*, & *Henrico Secundo*. At periculum hujusmodi, à *Prælatis*, non est magnopere pertimescendum, nisi ubi *Clerus* ab Auctoritate & Jurisdictione Principatûs externi pendet; Aut etiam ubi *Ecclesiastici* eliguntur à Populo; Non autem à *Rege*, vel Patronis Ecclesiarum.

Quantum ad *Proceres*; Sunt illi certè cohibendi, & tanquam in justâ distantiâ à *Solio Regali* continendi; Verùm Depressio ipsorum, poterit *Regem* fortassè ipsum magis absolutum reddere, sed interim minùs tutum; Et minùs efficacem ad ea quæ cupit perficienda. Hoc notavi, in *Historiâ* meâ *Regni Henrici Septimi*, qui *Nobiles* suos perpetuò deprimebat: Unde factum, ut Tempora ejus Difficultatibus & Turbis plena essent. *Nobiles* enim, etsi in Fide & Officio, versus eum manserint, attamen minimè cum eo cooperabantur in Negotiis suis; Ita ut ipse ferè omnia solus sustineret.

Quatenus ad *Nobiles secundæ Classis*; Parum periculi ab illis manare potest, cum sint Corpus dispersum. Poterint illi quidem nonnunquam grandia loqui, sed non multum nocere. Quinimò fovendi sunt, tanquam qui Potentiam *Nobilitatis superioris* optimè temperent, ne immodicè excrescat: Atque rursùs cùm Populi Gubernacula immediatè tractent, Motus populares optimè compescunt.

Quod ad *Mercatores*; Sunt illi instar *Venæ Portæ*: Qui nisi floruerint, potest quidem Regnum aliquod, Artus habere robustos, sed venas vacuas, & Habitum Corporis macrum. Vectigalia & Portoria immodica, rarò *Regis* Reditus adaugent. Etenim quod in Partibus lucretur, in summâ deperdit; Commercii Quanto diminuto.

Quantum ad *Plebem*; Ab iis rarò creatur periculum, nisi habeant Ductores potentes & populares; Aut si introducas mutationem in Religione; Vel in Consuetudinibus antiquis; Vel in Gravaminibus Tributorum; Vel in aliis quæ victum eorum decurtant.

Quantum denique ad *Milites*; Periculosissima res est, si in Corpus unum cogantur, vel Exercitûs, vel præsidiorum; & Donativis insuescant. Cujus clarissima cernimus Exempla, in *Janizariis* & *Prætorianis*. Verùm *Militum* Conscriptio, & ad Arma tractanda Instructio, & in locis diversis, & sub diversis Ducibus, & sine Donativis; Res sunt utiles, & salubres, & sine periculo.

Principes

Principes Corporibus Cœlestibus similes: Quæ Tempora felicia, aut infelicia, in fluxu suo producunt; Quæque Veneratione multâ gaudent, requie nullâ. Omnia circa *Reges* Præcepta, duobus illis Monitis clauduntur; *Memento quòd es Homo*; Et; *Memento quòd es Deus, seu Vice-Dei*: Quorum alterum pertinet ad Potestatem eorum coercendam, alterum ad Voluntatem regendam.

XX.

De Consilio.

Summa quæ intercedit inter Homines Fides, est illa *Consilium* impertiendi. Etenim in alio quovis Fidei genere, Partes tantùm vitæ aliis commendamus; Terras, Bona, Liberos, Existimationem, & alia Negotia particularia; Verùm iis quos Nobis *Consiliarios* adhibemus, omnia mandamus. Quanto magis, qui partes *Consiliariorum* præstant, ad omnem Integritatem & Sinceritatem astringuntur? *Principes* vel prudentissimi, nullo modo in diminutionem Auctoritatis accipiant, si *Consilio* Virorum selectorum utantur. Quin & *Deus* ipse *Consilio* non vacat; Sed inter Nomina magna *Filii* sui Benedicti ponit; ut *Consiliarius* vocetur. *Salomonis* certè Pronunciatum tale: *In Consilio Stabilitas*. Res humanæ proculdubiò; aut primam, aut secundam Agitationem subibunt: Si minùs *Consultationum* Argumentis jactentur, certè Fluctibus Fortunæ jactabuntur; Plenæque evadent, Inconstantiæ, & Mutationum, modò texendæ, modò retexendæ, instar vacillationum Hominis ebrii. Sanè *Filius Salomonis* vim *Consilii* expertus est, quemadmodùm *Pater* ejus Necessitatem & usum vidit. Etenim Regnum *Deo* dilectum, primò laceratum & fractum est, *Consilio* pravo. Cui quidem *Consilio* mustæ sunt, ut nobis sint documento, Notæ illæ duæ, per quas *Consilia* prava, in perpetuum, dignoscantur; Una, quod fuerit *Consilium* Juvenile quoad Personas; Altera, quod fuerit violentum quoad subjectum.

Sapientia Veterum in *Parabolâ* adumbravit, tam Unionem & insolubilem Conjunctionem *Consilii* cum *Regibus*; Quàm prudentem & politicum Usum ejusdem per *Reges* adhibendum. Alterum in eo, quod *Jovem* narrant *Metim*, (quæ Vox *Consilium* significat,) in Uxorem duxisse; In quo innuunt *Consilium* Imperio Sponsæ loco esse. Alterum in eo quod sequitur: Quod hujusmodi Commentum est. Tradunt, postquàm *Metis* nupta fuisset *Jovi*, eam gravidam ex illo factam: *Jovem* autem non sustinuisse donec pareret, sed eam devorasse; Unde ipsum quoque gravidum factum, & *Palladem* Armatam ex Capite suo edidisse. Quæ Fabula portentosa Arcanum Imperii involvit: Hoc nimirùm; Ad quem modum *Reges*, erga *Consilium suum sanctius*, se gerere debeant: Primùm, ut Res deliberandas illis committant; Quod est veluti prima Conceptio: Secundò, cum elaboratæ & efformatæ fuerint, veluti in Utero *Consilii* sui; Atque maturuerint, & partui vicinæ sint; Tum demùm non permittant amplius

pliùs *Consilio* suo ut Decretum perficiant, acsi Res ex eorum Auctoritate penderet; sed Negotium ad se retrahant, & palam omnibus faciant; Decreta & ordinationes ultimas, (quæ, quoniam cum prudentiâ & potestate exeunt, assimilantur *Palladi Armatæ*,) a seipsis emanare: Neque solùm ab Auctoritate suâ, verùm etiam, (quo magis Existimationem suam evehant,) ab Ingenio & Auctoritate propriâ provenire.

Dicamus jam de *Incommodis Consilii*; & de ipsorum *Remediis*. *Incommoda*, quæ se produnt, in *Consilio* utendo, & adhibendo, sunt tria. Primò, quod hæc res, Negotio minùs reddat secreta. Secundò, quod derogare videatur de Auctoritate *Principum*, acsi minùs ex se penderent. Tertiò, quod subsit periculum à *Consiliis* infidelibus, quæ tendant potiùs in Commodum *Consulentis*, quam *Principis* ipsius. Ad quæ mala evitanda, Doctrina quorundam ex *Italis*; Et practica apud *Gallos*, temporibus quorundam *Regum*, introduxit *Consilia interiora*, quæ vulgo vocantur *Cabinetti*: Remedium sanè Morbo deterius.

Quantum ad Occultationem *Consiliorum*; Non tenentur *Principes*, omnia cum omnibus *Consiliariis* communicare; sed tam Personas, quam Negotia, cum delectu, excerpere possunt. Neque necesse est *Principi*, qui deliberat quid sit agendum, simul detegere quid in animo habeat statuere. Verùm caveant *Principes*, ne Propalationis Negotiorum suorum, ipsi in caussâ sint. Quatenus verò ad *Consilia*, quos diximus *Cabinettos*, in illos Diverbium illud competit; *Plenus rimarum sum*. Futilis quispiam, qui gloriæ sibi duxerit, Arcana nosse & retegere; plus nocebit, quam complures, qui benè nôrunt, Officii sui esse, eadem reticere. Verum est, intervenire Negotia quædam, ejus generis, quæ Occultationem summam requirunt, Qualis non facile ultra notitiam uniùs aut duorum præter ipsum *Regem*, excedet: Neque improsperè cedere solent istiusmodi *Consilia*: Nam præterquam quod secreta sint, procedunt plerunque constanter, & uno quasi spiritu reguntur, absque Contentione. Sed tum demùm, hoc rectè cedet, si *Rex* prudens sit, & proprio Marte validus; Et simul *Consiliarii* isti sint sagaces; Et ante omnia, Finibus, quos sibi proponit *Rex*, fidi. Id quod contigit *Henrico Septimo Angliæ Regi*; Qui Arcana sua majoris momenti, duobus tantummodò *Consiliariis* impertiebatur, *Mortono*, & *Foxo*.

Quantum ad *Auctoritatem minuendam*; *Fabula* Remedium monstrat. Imò Majestas *Regum*, exaltatur potiùs quam deprimitur, cum in Cathedrâ *Consilii* sedeant. Neque unquam invenire est *Principem*, Auctoritate suâ imminutum, per *Consilium* suum; Nisi fortè ubi obtigerit, Potentia nimia in uno aliquo *Consiliario*; Aut nimis arcta Combinatio inter diversos: Quæ duo Mala citò deprehenduntur, & sanantur.

Quantum ad postremum *Incommodum*; *Consiliarios* nimirum, in *Consilio* dando, suæ rei prospecturos, non Domini; Minimè dubium est; *Scripturam* illam; *Non inveniet fidem super terram*, Intelligi debere de Naturâ Temporum, minimè de Personis singulis. Reperiuntur siquidem viri, fideles, sinceri, candidi, & veraces; Minimè vafri aut involuti. Asciscant sibi *Principes*, ante omnia, Ingenia talia.

Præterea

Præterea *Consiliarii* rarò ita inter se uniuntur, quin alius super alium excubias agat; Adeò ut, si quis *Consilia* det factiosa, aut ad privatos Fines collimantia, celeriter hoc ad Aures *Principis* deveniet. Remedium autem præstantissimum fuerit, si *Reges* dent operam ut *Consiliarios* suos pernoscant; quemadmodum illi, ut *Principem*;

Principis est Virtus maxima nosse suos.

Contrà verò, *Consiliarios* non decet, nimios esse Rimatores, in Personam *Principis* sui. Vera enim *Consiliarii* Constitutio hæc; Ut peritior sit in Negotiis *Principis*, quàm in Moribus ejus. Sic enim verisimile fiet, eum *Consilium* potiùs rectà directurum, quàm se *Principi* accommodaturum quò complaceat. *Principibus* etiam hoc magno usui esse possit; Si Opiniones & Vota *Consiliariorum* suorum, & Divisim, & conjunctim, recipiant. Etenim Opinio, in secreto prolata, liberior multò est; Sed illa, quæ coram aliis, gravior. Nam in privato quisque propriis Affectibus plus inservit; In consortio aliorum Affectibus magis obnoxius est:. Itaque neutrum omittendum; Atque ab Inferioribus, in privato potiùs, ut Libertati consulatur; A Grandioribus, in Consortio potiùs, ut modestiùs Sententiam ferant. Nil prodest, si *Principes* de Rebus deliberent, nisi diligenter quoq; deliberent de Personis: Etenim Res omnes, tanquam Imagines mortuæ; Vita autem Actionis in Delectu Personarum potissimùm consistit. Neque sufficit de Personis deliberare, secundum Genera, veluti in Ideâ quadam, aut Descriptione Mathematicâ; Qualis videlicet Character & Conditio Personæ esse debeat: Etenim Errores maximi interveniunt, & Judicii Libra maximè versatur, in Delectu Individuorum. Illud quoque memoriâ tenendum; *Optimi Consiliarii Mortui: Libri* Veritati non parcunt, cùm *Consiliarii* fortè in Adulationem lapsuri sint. Utile itaque fuerit, *Libros* multum revolvere; Præsertim eorum Auctorum, qui & ipsi Gubernacula Rerum tractàrunt.

Consilia, hac ætate, in locis plurimis, nihil aliud ferè sunt, quàm Congressus, & Colloquia familiaria: Ubi Res potiùs Sermonibus jactentur, quàm debitis Argumentis trutinentur. Atque plerunque præcipitanter nimis, ad Decretum vel Actum *Consilii*, properatur. Satius esset, si in majoris Momenti Negotiis, Res uno die deliberanda proponeretur, altero tractaretur; *In Nocte Consilium.* Id certè præstitum est, in *Tractatu Unionis*, inter *Delegatos Angliæ* & *Scotiæ*; Qui Conventus, regulariter, & optimo ordine, processit. Ad Petitiones autem privatas, Dies aliquos præfigi probo: Nam & Supplicantibus Tempora certa indicant, quibus commodiùs se applicent; Et solenniores Conventus exonerant, ut possint *Hoc agere.* In Delectu Deputatorum, qui Negotia ad *Consilium* informandum præparent, præstat eos eligere, qui æqui sint, & in neutram partem propendeant; Quàm Æquitatem quandam creare, introducendo aliquos qui utrique parti sedulò faveant. Probo etiam *Delegationes*, non tantùm temporaneas, aut è re natâ; sed etiam continuatas, & perpetuas. Exempli gratiâ; Quæ curent separatim, Commercia; Ærarium; Bellum; Gratias; Gravamina; Provincias particulares. Sanè, ubi in usu sunt *Consilia*

subor-

subordinata diversa, atque unicum tantum superius *Consilium*, (ut fit in *Hispaniâ*,) nihil aliud ferè sunt ejusmodi *Consilia*, quam *Deputationes* (quales diximus) perpetuæ, nisi quod majore Auctoritate polleant. Si Casus postulet, ut informetur *Consilium*, ab Hominibus alicujus Muneris aut professionis particularis, (veluti Jurisperitis, Nauticis, Excusoribus Nummorum, Mercatoribus, Artificibus, & similibus,) audiantur illi primò coram *Delegatis*; Et posteà, prout Occasio postulat, coram *Consilio*. Neque permittantur venire catervatim, aut more Tribunitio se gerere; Hoc enim foret, clamoribus *Consilium* fatigare, non Informationem, ut decet, exhibere. *Mensa oblonga*, & rursus *Quadrata*, sive *sedes ad parietes* Cameræ *Consilii*, videri possunt, Formalia tantùm, sed sunt profectò Realia: Nam ad *Mensam oblongam*, pauci qui prioribus locis sedent, Res quasi soli transigunt; verùm in aliis, quas diximus, Figuris, major usus *Consiliariorum* qui inferiùs sedent. *Rex*, cùm præsidet ipse in *Consilio*, caveat, ne sententiam suam, citiùs quam par est, declaret: Hoc si fecerit, *Consiliarii* se ad nutum ejus applicabunt; & loco *Consilii* liberi, Canticum ei occinent; *placebo*.

XXI.

De Mora.

Fortuna Foro rerum vœnalium similis est; ubi sæpè (si paululùm expectare poteris,) minuetur Pretium. Rursùs, aliquandò *Sibyllæ Licitationibus* assimilatur; Quæ primò plenas offert Merces, mox partes aliquas consumens, integrum tamen pretium postulat. Nam *Occasio* (ut in trito habetur Carmine,) *Occipitium nobis obvertit calvum, postquàm Capillorum in Fronte copiam fecit non Arripientibus:* vel saltem *Vasis* Ansam præbet primò accipiendam; dein Ventrem, qui difficiliùs comprehenditur. Nusquàm certè major apparet Sapientia, quam in tempestivis Negotiorum Auspiciis, Principiisque eligendis: Non jam levia sunt Pericula, si levia videantur; & plura Pericula fefellerunt, quam vim intulerunt. Quinimò, satius est, quibusdam periculis, quasi mediâ viâ occurrere, quam eorum Motus, & Appropinquationem, perpetuò inquirere, & observare. *Qui enim nimiùm invigilat, interdum dormitat.* E-contrariò, umbrarum Longitudine decipi, (ut quidam olim, quando *Luna* Horizonti proxima, Hostium Terga irradiabat,) atque ita ante tempus Tela emittere; aut Pericula, præmaturè obviando, accersere, alterum est Extremum. Nam *Opportunitatis Maturitas, vel Immaturitas*, est (ut anteà diximus) ad amussim Examinanda. Ac, ut plurimum, expedit, omnium Magnorum Negotiorum Principia, *Argo* cum Centum Oculis suis, Exitus verò, *Briareo* cum centum Manibus suis, committere: primùm scilicet invigilare, posteà accelerare. Etenim Orci *Galea*, quæ Politicum verè reddit Invisibilem, est, *Consiliorum Occultatio*, & *Expeditionum Celeritas*. Cùm enim ad Executionem ventum sit, nulla *Occultatio Celeritati* est æquiparanda; More Globuli è Tormento emissi, qui tam velocitèr pertransit, ut ipsam Oculorum Aciem antevertat.

XXII. De

XXII.
De Astutia.

Per *Astutiam* intelligimus, sinistram quandam & obliquam Prudentiam. Et pro certo est, multum interesse, inter *Astutum*, & *Prudentem*; Non solùm, quatenùs ad Probitatem, sed etiam quatenùs ad Mentis vires. Sunt qui Chartas pictas artificio quodam miscere sciunt, qui tamen Periti Lusores non sunt; Sunt itidem nonnulli, qui in Competitionibus, & Factionibus regendis, multum valent, aliàs verò infirmi Judicii sunt. Rursùs, alia res est Personarum Naturas & Mores callere, alia verò Negotia pernosse: Sunt enim haud pauci, qui in Personarum Aditibus, & Temporibus, versuti sunt, Neque tamen Partis Realis, Negotiorum, sunt capaces: Quæ est Constitutio ipsissima Hominum; qui in Personis dignoscendis, non in Libris evolvendis, operam collocârunt. Tales magis in Pragmaticis adhiberi debent, quam in Consiliis; Et non alitèr ferè usum sui præbent, quam in viis, quas sæpè contriverunt. Converte eos ad Homines novos, & Artibus suis exciderunt: Adeò ut, vetus illa Regula, stultum à Sapiente dignoscendi, (*Mitte ambos ad ignotos & Videbis,*) de hujusmodi Hominibus non teneat. Quoniam autem *Astuti* isti Homines, similes sunt Pusillarum Mercium Propolis, non abs re fuerit, Officinas ipsorum excutere.

Inter *Astutias* numerari potest, ut quis *Vultum* ejus cum quo colloquitur, limatiùs observet: Quod etiam *Jesuitæ* præcipiunt. Sunt enim complures, iique ex prudentioribus, qui Corda habent obscura, vultus autem pellucidos. Verùm, decet hoc fieri, cum modestâ Oculorum, per vices demissione, quemadmodum & faciunt *Jesuitæ*.

Altera existit *Astutia*, ut cùm aliquid properè, & facilè obtinere & expedire cupias, Personam cum quâ agis, de alio quopiam negotio Sermonem inferendo, deteneas & præoccupes; Ne nimiùm ad Objectiones & Scrupulos evigilet. Equidèm noveram *Consiliarium* quendam, & *Secretarium*, qui nunquàm ad *Elizabetham Reginam Angliæ*, ad Diplomata manu *Reginæ* Signanda, accessit, quin à principio illam, in aliquos de rebus Status gravioribus sermones perduceret, ut hisce intenta ad Diplomata minùs Animum adjiceret.

Idem valet *subitæ Prehensionis* Ratio, si quis rem proponat, quandò Persona, cum quâ agitur, ad alia festinat, neque moram pati potest rem accuratiùs considerandi.

Si cui in Animo est, Negotium aliquod destruere, quod alius fortasse quispiam dextrè & cum effectu propositurus fuisset, ipse se erga Negotium *benè affectum simulet*, atque ipse rem proponat, sed eo modo, ut successum ejus disturbet.

Abruptio Sermonis in medio, quasi quis seipsum deprehenderet, & contineret, majorem generat Appetitum, in eo quocum colloqueris, ad ulterius inquirendum.

Quoniam autem imprimit fortiùs quod Quæstione erutum est,

quàm quod sponte oblatum, possis ad inescandam Quæstionem insolitum induere vultum: ex quo Occasio detur Alteri interrogandi, Quid sibi velit ista Oris Mutatio? Ut *Nehemias* fecit; *Neque ante illud tempus tristis fueram in Conspectu Regis.*

In Rebus ambiguis, & ingratis bonum est initia, de iis Sermonem inferendi, alicui alteri deputare, cujus verba minoris sint ponderis, & majoris Auctoritatis vocem, in Subsidiis reservare, veluti casu fortuito intervenientem, ut interrogetur ille superveniens, de eo sermone, qui ab altero injectus est. Quod fecit *Narcissus*, cùm indicaret *Claudio*, Matrimonium *Messalinæ* & *Silii*.

In Rebus, quas à se amoliri quis cupiat, non inutile est, vulgi Nomen mutuari: Ac si quis tali Formulâ utatur; *Hoc vulgò dicitur*, aut *Increbuit Sermo.*

Noveram quendam, qui cùm Literas scriberet, id, quod maximi erat Momenti, Post-Scripto semper includebat, ut rem ferè prætermissam.

Noveram & alium, qui cùm ad Colloquium cum alio veniret, id quod maximè ei in Sermone curæ erat, præterire solitus erat, & discedere, & rursùs redire, & tum demùm ejus Rei mentionem facere, ac si illa ferè è Memoriâ excidisset.

Alii se subitò deprehendi procurant, tali tempore, quo verisimile est, partem cui insidiantur, superventuram; Ac simul se chartam aliquam, in Manu habentes, aut aliquid præter Consuetudinem agentes, inveniri volunt; ut interrogentur de iis rebus, quas reverâ ipsi eloqui cupiunt.

Astutiæ Species satis vafra est, ea verba proprio nomine prolata, sibi excidere pati, quæ alium arripere, & iis uti, quis expetit, ut inde alterum irretiat, & subruat. Noveram duos, pro Officio *Secretarii*, tempore *Reginæ Elizabethæ*, competitores; Qui tamen se invicem amicè tractabant. Quique de Negotio ipso Competitionis suæ sæpiùs conferebant: Atque alter ipsorum dicebat; *Fieri Secretarium in Declinatione Monarchiæ*, rem esse haud parvi periculi; séque illud Genus Honoris minimè ambire. Alter statim verba illa, callidè prolata, bonâ fide arripuit; & cum Amicis suis nonnullis liberè sermones contuli, dicens, se in *Declinatione Monarchiæ Muneris Secretarii* ambitiosum esse non debere. Prior ille occasione usus est, eáque verba ut ad *Reginæ* Aures pervenirent, tanquam scilicet ab altero prolata, curavit: Quæ indignata circa illa verba, in *Declinatione Monarchiæ*, cùm ipsa se vigentem reputaret, posterioris illius Competitionem, nunquàm posteà admisit.

Est *Astutiæ* quoddam Genus, quod *Anglico* proverbio, *Felem in Aheno vertere*, satis absurdè dicitur; cùm ea verba, quæ quis apud alium profert, imputat Colloquenti, tanquàm ab ipso prolata. Et, ut verum dicamus, cùm talia aliqua verba inter duos agitata fuerint, difficile est probare & verificare, ab utro primùm incœperint.

Est *Artificium* in usu, ut quis in alios spicula quædam obliquè torqueat, justificando seipsum, per Negativas, utpote dicendo; *Hoc ego non facio*; ut *Tigillinus* fecit *Burrhum* sugillando; *Se non diversas spes, sed Incolumitatem Imperatoris, simpliciter spectare.*

Non

Nonnulli in promptu habent tot *Narrationes* & *Historiolas*, ut nihil sit quod insinuare cupiunt, quin id *Historiolâ* aliquâ involvere possint: Vnde, & se magis in tuto continent, quasi nihil disertè affirmantes, & rem ipsam majore cum voluptate spargi efficiunt.

Bonum est *Astutiæ* Genus, ut quis Responsum, quod obtinere cupit, conceptis verbis propenat. Etenim alteram partem minùs hærere facit.

Mirum est cernere, quamdiù nonnulli occasionem captent, dicendi illud, quod proferre cupiunt, & quanto circuitù uti sustineant; Et quot alia attingere, ut quò volunt perveniant. Res certè hæc, magnæ patientiæ, sed multi usus.

Improvisa, & *Audax Quæstio*, aliquando Hominem deprehendit, & detegit. Simile quiddam evenit cuidam, qui Nomen mutaverat, & in *Templo Divi Pauli* obambulans, fuit ab alio, per Nomen suum verum, à tergo compellatus, ad quod statim retrospexit. Verùm Merces hæ pusillæ, & *Astutiæ* minores, sunt infinitæ. Neque malè factum esset, si quis earum conficeret uberiorem Catalogum; Quoniam nihil Rebus obest magis, quàm quod *Astuti* recipiantur pro *Prudentibus*.

Illud pro certo habendum, nonnullos, Negotiorum Periodos & Pausas, nosse, qui in ipsorum viscera, & interiora, penetrare nequeunt: ut reperiuntur Ædes nonnullæ, quæ Gradus nactæ sunt commodos, & Anticameras, sed absque Cubiculo aliquo pulchriore. Itaque tales videbis in Conclusionibus *Deliberationum* commodos quosdam Exitus reperire. Ad rem verò examinandam, & disceptandam; nullo modo sufficere. Attamen, sæpenumerò ex hac re Existimationem quandam aucupantur; veluti Ingenia quæ ad decernendum, potiùs quàm Disputandum, sint aptiora. Sunt qui magis innituntur *Dolis*, quos aliis struunt; quàm *Consiliis* solidis & sanis; Sed *Salomon* ait; *Prudens advertit ad Gressus suos; Stultus divertit ad Dolos.*

XXIII.

De Prudentia Quæ Sibi Sapit.

Formica Animalculum *Sibi sapiens*, sed in Horto nocivum. Et sanè fit, ut qui sui nimium amantes sint, Reipublicæ lædant. Partire itaque moderatè, inter Amorem Tui ipsius, & Amorem Reipublicæ: Atque ita tibi sis proximus, ut in alios non sis injurius: præsertim, in *Regem* tuum, aut *Patriam*. Centrum planè ignobile est, Actionum Hominis cujuspiam; *Commodum proprium*. Rectè Terrestrem naturam sapit. Terra enim suo stat fixa Centro; Ubi quæ affinia Cœlestibus sunt omnia, moventur super Centrum Alterius, cui benefaciunt. *Ad se omnia referre*, tolerabilius est in *Viris Principibus*; Quia ipsi intra Personam suam non consistunt; Sed publico periculo, & Fortunâ, degunt. Verum in Servo *Principis*, aut Cive Reipub. Res

 est

est perniciosissima. Etenim Negotia publica universa, quæ ab id genus Homine expediuntur, ad Fines proprios flectuntur; Quos necesse est, Eccentricos sæpè esse, ad Fines Domini, sive Status sui. Eligant itaque *Principes*, & Status, Ministros & Servos, qui hac Notâ non maculantur; Nisi velint Res suas Accessorii tantùm loco esse. Imò quòd hunc Effectum reddit magis exitiosum, illud est; Quod amittitur planè Rerum Analogia. Satis enim iniquum esset, si *Bonum* Servi præferatur *Bono* Domini; Sed adhuc longè iniquius est, cùm *exiguum Bonum* Servi, antefertur *magno Bono Domini*. Veruntamen id sæpiùs factum est, per *Officiarios* pravos; Veluti *Thesaurarios*, *Legatos*, *Duces*, & alios Servos aut Ministros infideles & improbos: Qui Globulo suo pondus addunt Finium suorum minutorum, quod eum in transversum inclinet utilitatis Domini sui, in Rebus gravioribus & magni momenti. Et plerunque Commodum, quod ejusmodi Servi ad se attrahunt, est pro Modulo Fortunæ propriæ; At Detrimentum, quocum permutent Commodum illud, est pro Modulo Fortunæ Domini sui. Siquidem *Philautorum* istiusmodi Ingenium patitur; Ut non morentur Domum Proximi incendere, pro Re nihilo majore, quàm ad *assanda Ova sua*. Veruntamen hujusmodi Ministri, haud rarò, apud Viros potentes, gratiâ pollent; Quia Illis jucunda procurant, Sibi utilia: Atque utriusvis Rei Caussâ, Fortunam Domini sui prodent.

Prudentia quæ *sibi uni sapit*, in plurimis ejus *Ramis*, Res sanè depravata. Assimilanda *Sapientiæ Soricum*, qui Domum aliquam pro certo deserent, paulò ante Ruinam: *Sapientiæ Vulpis*, quæ *Taxonem* è Domo expellit, quam sibi defodit, non illi: *Sapientiæ Crocodili*, qui Lachrymas emittit, cùm devorare cupit. Verùm illud imprimis observationem meretur; Quod hujusmodi Homines, qui (ut *Cicero* loquitur de *Pompeio*,) *Sui sunt amantes sine Rivali*; Sæpenumerò infortunati sint: Cúmque sibi, per totam vitam, sacrificaverint, in exitu sacrificant Inconstantiæ Fortunæ; Cujus Alas sperabant se pulchrâ illâ *Sapientiâ* suâ præscidisse.

XXIV.

De Innovationibus.

Sicut Partus recèns editi informes sunt, Sic videre est in *novis Institutis*, quæ sunt Partus Temporis. Veruntamen, ut qui in Familiam suam Honores primi introducunt, Posteris suis plerunq; Dignitate prælucent; Ita rerum Exemplaria, & Primordia, (quando feliciter jacta sunt,) Imitationem Ætatis sequentis, ut plurimùm, superant. Malum enim, in Naturâ Humanâ, Naturali Motu fertur, qui processu invalescit; At Bonum, ut fieri amat in violentis Motibus, in primo Impetu fortissimum. Certè, omnis Medicina *Innovatio* est: Et qui *nova Remedia* accipere nolit, *nova Mala* expectet. *Novator* enim maximus omnium *Tempus*. Quod si *Tempus*, decursu solo, Res in Pe-

jus ferat; *Prudentia* verò & *Industria*, eas in Melius restituere non contendat, quis tandem erit Finis Mali? Hoc concedi prorsus debet; Quod consuetudine firmatum est, etsi minus sit bonum, aptum esse tamen Temporibus; Quæque uno quasi Alveo fluxerunt, Fœdere quodam conjuncta esse; ubi contrà *Nova veteribus* non usquequáque tam concinnè cohæreant: Etsi enim utilitate juvent; *Novitate* tamen & Inconformitate turbant. Sunt certè *Novitates*, tanquàm advenæ aut peregrini, quos Admiratione plus, minùs Benevolentiâ prosequimur. Rectè quidem hæc omnia, si *Tempus* quiesceret; Hoc tamen indefessè in Orbem agitatur. Inde fit, ut *Importuna* & *Morosa Moris Retentio*, Res turbulenta sit, æque ac *Novitas*; Et qui vetera superstitiosè nimis reverentur, cedant in præsentis Seculi Ludibrium. Prudentèr igitur facient Homines, si, in *Innovationibus* suis, à *Tempore* Exemplum petant: *Tempus* enim *Innovat* vel maximè, sed tacitè, pedetentim, ac sine Sensu. Illud enim pro certo habeas; Quod *Novum* est præter Spem & Expectationem accedere; Et huic adjicere aliquid, illi Eripere; At cui Incremento est *Novitas*, ille Fortunæ gratias habet, & Tempori; Cui verò Nocumento, is *Novitatis* Auctorem Injuriarum postulat. Expedit prætereà, *Experimentis Novis*, in Corporibus Politicis medendis, non uti; Nisi urgens incumbat Necessitas, aut Evidens se ostendat utilitas: Et sedulò cavere, ut *Reformationis studium Mutationem* inducat, non autem *Studium Mutationis Reformationem* prætexat. Quinetiàm omnis *Novitas*, quam rejicere fortassè non datur, pro suspectâ tamen haberi debet. Denique, Ex *Scripturæ* Monito; *Stemus super vias Antiquas, atque circumspiciamus, quæ sit via bona, & recta, & ambulemus in eâ.*

XXV.

De Expediendis Negotiis.

Celeritas nimia & affectata, Negotia, ut plurimùm, perdit. Similis est illi Rei, quam *Medici Præ-digestionem*, sive præproperam *Digestionem*, vocant: Quæ Corpus implere solet Humoribus crudis, & secretis seminibus Morborum. Itaque *Negotiorum Expeditionem* ne metiaris, per Tempora Consulendi, sed per *Negotii* ipsius *progressum*. Et quemadmodùm in Cursu, minimè in Passus Granditate, aut Pedum Elevatione altiore, *Celeritas* consistit, sed in Motu eorundem humiliore, & æquabili; Ita in *Negotiis*, mordicus rei inhærere, neque partem *Negotii* nimiam pro unâ vice avidè amplecti, *Celeritatem* in conficiendo procurat. Curæ est nonnullis illud tantùm, ut brevi tempore multum confecisse videantur; Aut ut Periodos aliquas *Negotiorum* falsas confingant, quò acres in *Negotiis* existimentur: Verùm aliud est, tempori parcere, *Negotium* contrahendo, aliud intercidendo: *Negotia* autem in eum modum tractata; Crebris nimirum Congressibus; plerunque

sursùm deorsùm feruntur, magnâ Inconstantiâ. Novimus *Virum* prudentem, cui sempèr in ore erat, cum *Festinationem* nimiam videret; *Manete paulisper, ut expediamus celerius.*

Ex alterâ parte, vera *Celeritas*, in *expediendis Negotiis*, Res est pretiosa. Tempus siquidem *Negotiorum*, sicuti Pecunia Mercium, est Mensura: Emitur igitur *Negotium* Magno, ubi nimia est *protractio*. *Spartani*, & *Hispani*, Tarditatis notati sunt: *Mi venga la Muerte de Spagna: Veniet Mors mea ab Hispaniâ:* Tum, scio, cunctanter veniet.

Aurem illis præbe facilem, quibus primæ in Informatione *Negotii*, partes demandatæ sunt: Et potiùs viam illis monstres ab initio, quam posteà in Orationis filo crebriùs interrumpas. Qui enim in Ordine, quem sibi præstituit; perturbatur, subsultabit, & prolixior fiet, dum Memoriam suam recolliget; Quam aliàs futurus fuisset, si suâ Methodo perrexisset. Sed interdùm videre est, *Moderatorem* molestum esse magis, quam *Oratorem*.

Repetitiones plerunque cum *Temporis* jacturâ fiunt: Attamen *Statum Quæstionis* sæpè repetere, Lucrum est *Temporis* vel maximum. Etenim complures Sermones, prorsùs abs re, in ipso partu, abigit. Orationes prolixæ & curiosæ, æque *Expeditioni Negotiorum* conveniunt, ac Toga prælonga, Terram verrens, cursui. Præfatiunculæ, Transitiones bellæ, & Excusationes, atque alia verba, quæ ad Personam loquentis referuntur, *Tempus* haud parùm devastant; Et licet à modestiâ emanare videantur, sunt tamen revera Gloriolæ captatrices. Sed cave, ne in rem ipsam, ab initio, descendas, cùm in Hominum voluntatibus, Impedimentum aliquod reperiatur, aut obstructio: Etenim Animorum præ-occupatio sermonum sempèr postulat præfationes: Instar Fomentationis ante unguentum, quò unguentum molliùs subintret.

Ante omnia, *Ordo*, & *Distributio*, & *Partium* apta *Extractio*, *Celeritatis* tanquam vita est: Ita tamen ut *Distributio* non sit nimium subtilis. Nam qui *partitione* non utetur, in *Negotia* nunquam commodè ingredietur; qui autem nimiâ utetur, vix emerget. *Tempora* prudenter deligere, *Tempus* plurimùm lucratur; Atque intempestiva propositio, nil aliud, quam Aerem verberare, & tempore abuti. Tres sunt *Negotiorum Partes*: *Præparatio*; *Consultatio* sive *Examinatio*; Et *Perfectio*: Harum, (si *Expeditioni* consulere in animo est,) Media, sit Opus Multorum; Prima autem, & ultima, Paucorum Procedendi in *Negotiis*, initium sumere, ab iis quæ scripto comprehensa sunt, plerunque *Expeditionem* promovet: Licet enim contigerit, ea in totum rejici, nihilominùs *Negativa* illa, plus valebit ad Consilia educenda, quam *Indefinita*; Quemadmodùm Cinis magis generativus, quam Pulvis.

XXVI. De

XXVI.

De Prudentia Apparente.

Recepta est Opinio; *Gallos* prudentiores esse quàm videntur; *Hispanos* autem prudentiores videri quàm sunt. Sed utcunque se Res habeat inter *Gentes*, certum est hoc usu venire inter *Personas* singulares. Sicut enim loquitur *Apostolus* de *Pietate*; *Speciem Pietatis habentes, sed Virtutem ejus negantes*; Ita certè inveniuntur nonnulli, qui nugantur solenniter, cùm Prudentes minimè sint; *Magno Conatu nugas*. Res est profectò Prudentibus ridicula, & Satyrâ digna, Affectatores istos videre; In quot Formas se vertant, & quali utantur Arte quasi prospectivâ, quâ superficies appareat Corpus, quod profunditatem, aut Dimensionem Solidi habeat. Alii tam Secreti sunt, & in se declarando parci, ut Merces suas, nisi sub obscurâ Luce, ostendere nolint; Et videri volunt, plus significare, quàm loqui: Cúmque sibi ipsis conscii sint, se de iis rebus loqui, quas non benè nôrunt; Cupiunt nihilominùs videri, se illa nosse, quæ non possunt tutò loqui. Alii Vultu & Gestu verbis suffragantur, & veluti per signa sapiunt: Ut *Cicero* ait de *Pisone*; *Respondes, altero ad frontem sublato, altero ad Mentum depresso supercilio*; *Crudelitatem tibi non placere*. Alii se valere putant, si grande quiddam loquantur, idque stilo peremptorio: Itaque nihil morantur, & pro admissis accipiunt, quæ probare non possunt. Sunt, qui, quicquid sub captum eorum non cadit, spernere, aut parvi pendere præ se ferunt, tánquam impertinens & curiosum; Sicque inscitiam suam pro Judicio limato obtendunt. Alii Distinctionem aliquam semper in promptu habent; Et plerunque Hominum Ingenia subtilitate perstringendo, rem prætervehuntur. De quo genere loquitur *Aulus Gellius*; *Hominem delirum, qui verborum Minutiis, rerum frangit pondera*. Ad quod Exemplum, *Plato* in *Protagora*, per Ironiam, introducit *Prodicum*; Sermonem integrum contexentem ex Distinctionibus, à principio usque ad finem. Generaliter, istiusmodi Homines, in Consultationibus, *Negativæ* libenter se applicant; Et Existimationem quandam aucupantur, ex Scrupulis & Difficultatibus proponendis & prædicendis; Etenim cùm id quod proponitur, penitus rejicitur, nil ultrà restat agendum; Sin probatur, novâ indiget operâ: Quod Prudentiæ Genus spurium Negotia prorsùs perdit. Ut verbo dicamus; Nec Mercator aliquis obæratus, Nec Decoctor Rei familiaris occultus, tot Artificiis se muniet, ad Divitias simulandas; Quot Homines isti, *verâ Prudentiâ* destituti, utuntur, ad *Prudentiæ* suæ Opinionem tuendam. Certè, Homines hac *Prudentiâ* præditi, Opinionem Vulgi facilè aucupari possunt; Sed ad Negotia gravia tractanda, Nemo talium delectum faciat: Etenim, ad Negotia promovenda, satius proculdubio fuerit, Virum eligere paulò absurdiorem, quàm hujusmodi Formalistam fastidiosum.

XXVII.
De Amicitia.

Res sanè difficilis esset, etiam illi qui dixerit, plus veri ac falsi, idque compendio miscuisse, quam in illo Scito: *Quicunque Solitudine delectatur, aut Fera, aut Deus est.* Negari enim non potest, quòd insitum & latens odium, seu fastidium Societatis, si in aliquo deprehendatur, sapiat nescio quid belluinum: Illud tamen è converso, quod aliquam *Divinæ Naturæ* Speciem præ se ferat, falsissimum est; Nisi hujusmodi Vita solitaria minimè ab Amore ipsius Solitudinis proveniat, sed à studio secedendi, ut altioribus Contemplationibus quis vacet: Id quod in nonnullis Ethnicorum reperitur, sed affectatum & fictum; Ut in *Epimenide Cretense*, *Numa Romano*, *Empedocle Siculo*, & *Apollonio Tyanæo*; Sincerum tamen & verum in plurimis *Eremitarum* antiquorum, & in sanctis *Patribus Ecclesiæ*. Intereà verò parùm perspiciunt Homines, quid hoc sit quod *Solitudo* nominatur, & quibus finibus circumscribitur: Turba enim non est Societas dicenda; Et Facies Hominum nihilò plus sunt quàm in Porticibus Picturæ; Colloquia verò absque Dilectione *Cymbalo* non præstant *tinnienti*. Hoc innuit id, quod Latino jactatum Proverbio; *Magna Civitas, magna Solitudo.* In magnis enim Urbibùs *Amici* & Necessarii remotiùs disperguntur, adeò ut minùs plerunque familiariter, & in consortio, vivatur, quàm in Viciniis angustioribus. Quin & ulteriùs progredi licet, atque verissimè asserere, meram & miseram esse *Solitudinem*, ubi desunt *Amici* veri: Sine quibus Mundus nihil aliud quàm Eremus est. Quo etiàm sensu si Solitudinem accipias; Quicunq; Naturà & Genio suo ab *Amicitiis* abhorret, hujusmodi Affectum, à Bruto potiùs, quàm ab Homine mutuatur.

Maximus *Amicitiæ* Fructus, est *Levamen* & *Evaporatio Anxietatis* & *Tumorum Cordis*, quos Animæ Perturbationes, cujuscunque generis, imprimere solent. Novimus Morbos illos in Corpore esse maximè periculosos, qui ex Obstructionibus & Suffocationibus nascuntur: Neque multò secùs se res habet in Ægritudinibus Animæ. Sarsam adhibere possis ad Jecoris, *Chalybem præparatum* ad Lienis, *Flores Sulphuris* ad Pulmonum, *Castoreum* ad Cerebri Oppilationes deobstruendas: Nulla autem invenitur Medicina Apertiva ad Obstructiones Cordis, præter *Amicum* fidelem; Cui impertire possis, Dolores, Gaudia, Metus, Spes, Suspiciones, Curas, Consilia, & quicquid denique Cor opprimat, tanquam sub Sigillo *Confessionis Civilis*.

Res est profectò mirabilis, si quis secum reputet, quàm magni *Principes* summi & *Monarchæ*, istum *Amicitiæ Fructum*, (de quo loquimur,) æstiment: Tanti sanè, ut eundem, & Incolumitatis suæ, & Amplitudinis, periculo, interdùm cō-emant. *Principes* enim, propter distantiam & sublimitatem Fortunarum suarum, à Fortunis Servorum & Subditorum suorum, *Fructum* hunc decerpere nequeunt: Nisi fortè,

(quò

(quò eum meliùs colligant,) aliquos evehant & promoveant, qui sint sibi tanquam Socii & Æquales: Id quod sæpenumerò non sine præjudicio fit. Linguæ Modernæ, istiusmodi Personas, nomine *Gratiosorum*, vel *Amicorum Regis*, insigniunt; Ac si Res esset Favoris & Conversationis: At Vocabulum Romanum, ejus Rei, rectiùs exprimit, verum usum, atque Caussam; Illos nominans, *Participes Curarum*; Hoc enim illud est, quod verum Ligamen præstat. Atque hoc fecisse manifestò videmus, non tantùm *Principes* delicatos, & imbecillis animi; sed etiam prudentissimos, & maximè Politicos, ex iis qui regnârunt: Qui sæpè sibi adjunxerunt aliquos ex Servis suis; Quos & ipsi *Amicos* suos vocârunt; Et aliis eodem illos nomine insignire permiserunt: Non alio utentes vocabulo, quàm quod inter Homines privatæ Fortunæ receptum est.

L. Sylla, postquam Romanum Imperium occupasset, *Pompeium*, (postea cognominatum *Magnum*,) ad eam Potentiam evexit, ut *Pompeius* Superiorem jam *Sylla* factum se venditaret. Cùm enim Amicum quendam suum *Consulem* fecisset, contra Ambitum *Syllæ*; Atque *Sylla* in malam partem hoc accepisset, & verba Indignationis nonnulla protulisset, *Pompeius* id minimè tulit, sed ferè disertis verbis, eum quiescere jussit; Addendo; *Plures adorare Solem Orientem, quàm Occidentem*. Apud *Julium Cæsarem*, *Decimus Brutus*, tantâ gratiâ valuit, ut eum *Cæsar Octavio*, suo Nepoti, Hæredem substituerit. Atque hic ille fuit, qui *Cæsarem* ad Mortem suam pertraxit. Cùm enim *Cæsar* Senatum dimittere in animo habuisset, propter mala quædam Præsagia, (præcipuè, Somnium quoddam *Vxoris* suæ *Calpurniæ*,) *Brutus* eum molliter è Cathedrâ, arrepto Brachio ejus, levans, dixit; *Sperare se, eum Senatum non tam parvi habiturum, ut dimittere illum vellet, donec Vxor Somnium meliùs somniasset*. Et videtur sanè tanto favore apud *Cæsarem* polluisse, ut *Antonius* in Epistolâ quadam, quæ à *Cicerone*, in unâ ex *Philippicis*, verbatim recitatur, eum *Veneficum* appellaret; Ac si *Cæsarem* incantasset. *Augustus Agrippam*, ignobilem licèt Natalibus, ad tantam Celsitudinem promovit, ut quando cum *Mecænate* deliberaret de Nuptiis Filiæ suæ *Juliæ*; *Mecænas* eum liberè monuisset; *Agrippam, aut in Generum assumendum, aut interficiendum*; *Nihil esse tertium*; *Quandoquidem eum ad tantum fastigium perduxisset*. *Tiberius Cæsar Seianum* tantis honoribus auxit, ut ii duo haberentur tanquam *Par Amicorum*: Certè *Tiberius*, in Epistolâ quadam ad eum, ita scribit; *Hæc pro amicitiâ nostrâ non occultavi*. Atque universus Senatus, Aram *Amicitiæ* tanquam *Deæ* dedicavit: propter arctam inter eos *Amicitiam*. Similis, aut etiam illâ majoris, *Amicitiæ Exemplum* cernitur, inter *Septimium Severum*, & *Plantianum*: Etenim, *Filium* suum natu majorem, *Filiam Plantiani*, in Uxorem ducere, coegit: Ac *Plantianum* sæpè, etiam cum Contumeliâ *Filii* sui, honoravit. Quin & scripsit ad Senatum hisce Verbis; *Ita Diligo Virum, ut cupiam eum mihi superstitem fore*. Quod si hi *Principes*, *Trajano* alicui, aut *Marco Aurelio*, similes fuissent, immensæ Naturæ eorum Bonitati hoc attribui posset: Cùm verò Viri tam prudentes extiterint, tantoque robore & severitate Animi præditi, tamque impensi Amatores sui; Liquidò probatur, eos Felicitatem suam, (licèt vix major Mortalibus ullis obtigisset,)

gisset) veluti mutilam duxisse, nisi per hasce *Amicitias*, facta fuisset integra, & perfecta. Atque, quod majus est, affuerunt his *Principibus* Uxores. Filii Nepotes; Neque tamen hæc omnia, *Amicitiæ* Solatia, supplere valuerunt.

Minimè Oblivioni mandandum, quod *Comminens* notatum reliquit, de Domino suo priore, *Duce Carolo*, cognominato *Strenuo*; Eum Secreta sua cum Nemine communicare voluisse: Minimè omnium ea, quæ eum præ cæteris angebant. Et ulterius ait; Eam Animi obtectionem, posterioribus vitæ annis, Intellectum ipsius nonnihil debilitasse, & vitiasse. Potuisset certè *Comminens*, si voluisset, simile judicium facere, de Domino suo posteriore, *Ludovico Undecimo*; Cui Occultatio Consiliorum pro tormento fuit. Tessera *Pythagoræ*, obscura, sed optima; *Cor ne edito*. Certè, si quis durum huic rei nomen imponeret, qui *Amicis* destituuntur, quibus Cogitationes suas, & Anxietates liberè impertiant, sunt Cordium suorum *Anthropophagi*. At illud planè ad Miraculum proximè accedit, (quocum claudam hunc, de primo *Amicitiæ Fructu*, Sermonem;) Nimirùm; Istam cum *Amicis* Communicationem, contrarios duos Effectus producere; Gaudia enim conduplicat, Mœrores dimidiat. Nemo siquidem Læta sua *Amico* impertit, quin lætetur ampliùs: Nemo autem Tristibus *Amicum* communicat, quin contristetur minùs. Adeò ut reverà, eâdem virtute polleat, super Animum Hominis; Quam Alchymistæ *Lapidi* suo tribuere solent, super Corpus Humanum; Hoc est; Quod contraria operetur, sed semper in Beneficium Naturæ. Attamen absque auxilio Notionum Chymicarum, extat hujus Rei Exemplum insigne, in Cursu Naturæ ordinario. Nam in Rebus Naturalibus, Unio alit & confortat Actiones quasque Naturales; Impressiones omnes violentas hebetat & retundit: Idemque prorsùs fit in Animis.

Secundus *Amicitiæ Fructus*, salubris est *Intellectui*, sicuti primus *Affectibus*. *Amicitia* enim Serenitatem inducit in *Affectibus*, à Tempestatibus & Procellis; Verùm in *Intellectu* etiam Noctem abigit, & Lumen infundit, confusione Cogitationum dissipatâ. Neque hoc intelligendum est tantùm, de Consilio Fideli, quod ab *Amicis* dari solet; Sed antequam de illo dicamus; certum est; Quicunque Animum Cogitationibus multis gravatum habet, Ingenium ejus & Intellectum clarescere veluti in Diem, communicatione Consiliorum, & Discursu cum alio. Etenim Cogitationes suas faciliùs agitat, & in omnes partes versat; Easdem ordinatiùs disponit; Illas tanquam in faciem intuetur, postquam conversæ fuerint in verba; Denique seipso prudentior evadit: Idque assequitur Horulæ magis unius Sermone, quàm Diei integræ Meditationibus. Rectè dictum est à *Themistocle*, ad *Regem Persarum*; *Sermones Tapetibus similes esse, cùm explicentur, per quod Imagines distinctè conspiciuntur; Ubi Cogitationes, instar Sarcinarum quarundam, complicantur & involvuntur*. Neque etiam restringitur secundus iste *Fructus Amicitiæ*, (qui consistit in Obstructionibus *Intellectûs* aperiendis,) ad eos solùm *Amicos*, qui Consilio pollent; (Hi proculdubiò optimi sunt;) sed & hoc seposito, discit profectò quispiam à seipso; Et proprias Cogitationes in Luminis Oras educit; Ingeniumque

geniúmque suum tanquam Cotem versus acuit, quæ Ipsa non secat. Ut verbo dicamus; præstat *Statuæ* cuidam, vel *Imagini*, se impertire, quam Cogitationes suas silentio suffocare.

Adde jam, (ut fiat sermo, de hoc secundo *Amicitiæ Fructu*, magis perfectus,) illud modò dictum; Quod promptiùs occurrit, & in vulgarem observationem cadit; *Fidele* intelligo ab *Amico Consilium*. Benè asserit *Heraclitus*, in uno Aenigmatum suorum; *Lumen siccum optimum:* Atqui certissimum est; Lumen quod ab alio proficiscitur, per modum Consilii, illo sicciùs esse & purius, quod à proprio emanat judicio, & intellectu; siquidem quod Affectibus semper maceratur & tingitur. Adeò ut, non minùs intersit, inter *Consilium Amici*, & *Consilium* cujuslibet *Proprium*, quam inter *Consilia Amici*, & *Adulatoris*. Neque enim *Adulator* magis infestus, quam *Quilibet sibi:* Neque rursùs Remedium præstantius, contra *Adulationem sui ipsius*, reperitur, quam *Libertas Amici*. *Consilium* duorum generum est. Alterum de *Moribus*; Alterum de *Negotiis*. Quantum ad prius. Optimum, ad Animi sanitatem tuendam, Medicamentum, est *Admonitio Amici* fidelis. Seipsum ad rationes strictè reddendas compellere, Medicina est interdum, nimis penetrans, & corrosiva. Lectio Librorum Moralium, Res est pauló hebetior. Observatio propriorum Defectuum in aliis, tanquam in speculo, aliquando, ut fit etiam in speculis, minùs respondet. Verùm (ut diximus) optima Medicina, (optima ad recipiendum, optima ad operandum;) est *Admonitio Amici*. Mirum profectò est videre, quot Errores enormes, & planè absurdos, committant aliqui (præsertim ex Grandioribus,) quia non adsit iis *Amicus*, qui monere possit: In damnum haud parvum, & Existimationis, & Fortunæ suæ. Sunt enim, (ut ait *Apostolus Jacobus*,) *tanquam Homines, qui intuentur in speculum, & statim obliviscuntur Imaginis suæ*. Quantum ad Negotia. Vetus est; *Melius videre Oculos, quam Oculum*; Licet nonnulli hoc cavillentur: Etiam rectè dicitur; *Spectatorem sæpè plus videre, quam Lusorem:* Quin & certiùs displodit Sclopetum majus, palo innixum, quam super Brachium; Etsi quidam tam altum sapiant, ut putent in sese esse omnia. Verùm, quicquid dici possit in contrarium, certum est, Consilium Negotia dirigere, & stabilire. Quod si quis secum cogitet, Consilium se quidem capturum, sed per partes; In aliis hunc, in aliis illum, consulendo; Benè habet; (Hoc est; Melius illi fuerit, quam Consilio omninò non uti;) verùm, in duo pericula impingit: Unum, quod vix fidele Consilium reperturus sit; Raró enim, nisi à Fideli, & intimo *Amico* Consilium datur, quod non ad Dantis Fines inflexum & detortum sit. Alterum, quod Consilia illa, à diversis manantia, (licet cum Fide, & bonâ Intentione præstita,) damnosa sæpenumerò erunt & nociva; Ac partim ex Incommodis, partim ex Remediis, commixta; veluti, si Medicum advoces, qui in Curatione Morbi illius peritus habetur, sed Corporis tui Constitutionis penitùs ignarus: Quare poterit, fortassè, valetudinem, ad tempus, promovere; Sed cum periculo, ne, in summâ, sanitati præjudicet: Atque hoc pacto Morbum extinguet, & non ita multò post, Hominem. Verùm *Amicus*, cui status *Amici* sui perfectè cognitus est, cavebit, ne in præsens juvando, in Malum

lum

lum futurum impingat. Itaque Consiliis istis dispersis, (ut jam dictum,) nolim acquiescas: Distrahent enim potiùs, & seducent, quam dirigent & stabilient.

Post nobiles hosce duos *Amicitiæ Fructus*; (*Pacem* dico in *Affectibus*, & *Fulcimentum Judicii*;) sequitur ultimus; Qui similis est *Malo Granato*; Plenus Granis compluribus: Intelligo autem Auxilium & Participationem, in Actionibus & Occasionibus vitæ. Hic autem, expeditissima via repræsentandi ad vivum, usum multiplicem *Amicitiæ*, fuerit, circumspiciendo & videndo, quam multa sint, quæ per se quispiam exequi commodè non poterit: Atque inde apparebit, non per Hyperbolen, sed sobriè dictum esse ab Antiquis; *Amicum esse alterum se*: Quandoquidem, si quis verè rem reputet, *Amici* officia, proprias cujusque vires superent. Homines mortales sunt; Quin & in Medio Operum aliquorum, quæ maximè affectant, sæpè moriuntur: Veluti in Collocatione Filii in Matrimonium; Consummatione Conatuum & Desideriorum suorum; Et similibus. Jam si quis *Amicum* habeat fidelem, securitatem præstat, de iisdem rebus, *Amici* curâ & operâ, post Mortem perficiendis: Adeò ut Fatum immaturum vix obsit; Atque habeat quis, (ut loquamur more Tribulum aut Firmariorum,) in Desideriis suis, Terminum, non unius, sed duarum vitarum. Homo Corpore circumscribitur, & Corpus Loco; Verùm ubi *Amicitia* præstò est, vitæ Munia omnia concessa sunt, & Sibi, & Deputato suo. Quot numero Res sunt, quas per se quispiam, cum Dignitate aut Decoro, peragere non possit? Merita sua non potest cum verecundiâ recensere; Multò minùs extollere: Non sustinet quis, ut se submittat, at supplicandum, aut etiam emendicandum: Infinita sunt talia. Verùm hæc, & hujusmodi, in *Amici* ore, sat decora sunt; Ad quæ erubescimus in Personâ propriâ. Rursùs, Persona cujusque, multa habet conjuncta, quæ exuere non potest: Filium alloqui quis non poterit, nisi ut Pater; Uxorem, nisi ut Maritus; Inimicum, nisi salvâ dignitate; ubi *Amico* conceditur loqui, prout Res postulat; Neque ad Respectus Personæ alligatur. Verùm hæc enumerare infinitum fuerit. Ipse Regulam dedi, ubi quis propriam Personam, in Fabulâ, sustinere non poterit: *Amicus* si desit, satius est ei Scenam derelinquere.

XXVIII.

De Sumptibus.

Opes destinantur *Sumptibus*: *Sumptus* autem Honori, & Actionibus honestis. *Sumptus* itaque largiores, Occasionis & Rei dignitate commensurandi sunt: Etenim *Spontanea Paupertas* debetur quandoque *Patriæ*, non solùm *Regno Cælorum*. *Sumptus* autem consueti cujusque censu definiendi sunt; eóque tenore temperandi, ut intra Reditus sint; Nec servorum Fraudi, aut Incuriæ obnoxii; Atque insuper in eum modum dispositi & ordinati, ut Rationes Impensarum exhibitæ, æstimatione sint minores. Certè, qui Diminutionem

tionem Fortunarum suarum pati nolit, necesse habet Impensas suas ordinarias ita instituere, ut dimidia tantum pars Redituum insumatur, altera reponatur: qui vero rem augere cupit, tertiam partem solam *Impensis* assignet. Haud sordidum est summis etiam Viris, si rationes suas diligentèr inspiciant. Hoc omittunt complures, non tam Socordiâ, quam Aversatione quadam, ne se contristent, si res nimio plus accisas deprehenderint. Vulnera autem, nisi explorentur, sanari nequeunt. Qui *Oeconomica* sua commodè tractare non possunt, iis relinquitur, ut quos adhibent Ministros, & cautè eligant, & subinde mutent: Novi enim minùs audent, minúsque astuti sunt. Cui rarò Rationes suas inspicere datur, eum, quæ Computationi subjacent, in certos Reditus atque etiam *Sumptus*, vertere convenit. Qui impendiosior est in uno *Sumptûs* genere, eum sobriè parcum, & frugi oportet esse in alio: Exempli gratiâ; Si victu abundantior, vestium elegantiâ sit moderatior; Si in Aulâ suâ copiosior, in Equili contractior sit; Et sic de similibus. Qui enim in singulis Impensarum generibus est profusior, Decoctionem Fortunarum ægrè vitabit. In perplexâ & obæratâ Re Familiari liberandâ, perinde sibi quis obesse poterit nimiâ Festinatione, ac dilatione nimiâ: Præproperæ enim venditiones, Jacturam ex usuris, sæpè exæquant. Porrò autem, qui simul & semel sortem asserit, de Relapsu periclitatur: cùm enim prætervectum tantas angustias se sentiat, ad Ingenium redibit: Qui autem se per gradus extricaverit, Habitum Frugalitatis inducit; eâdemque operâ tam Animo, quam Fortunis, medetur. Sanè qui res collapsas restituere in votis habet, vel minima quæque non spernat: Atque plerunque minùs sordidum est, *Sumptus* quamvis minutos præcidere, quam minutis *Lucris* se submittere. Cautè admodùm inchoandi sunt *Sumptus*, qui semel inchoati permansuri sint. Sed in *Sumptibus*, qui non facilè redeunt, splendidiorem & magnificentiorem esse licebit.

XXIX.

De Proferendis Finibus Imperii.

Dictum *Themistoclis*, sibi ipsi applicatum, incivile certè fuit, & inflatum; sin de aliis, atque in genere, prolatum fuisset, prudentem sanè Observationem, & pergravem Censuram complecti videtur. Rogatus in Convivio, ut Cytharam pulsaret, respondit; *Fidibus se nescire; cæterùm posse oppidum parvum in magnam Civitatem evehere*. Ista certè verba, ad Sensum Politicum translata, Facultates duas, multum inter se discrepantes, in iis qui Rerum Gubernacula tractant, optimè describunt, & distinguunt. Etenim, si *Regum* Consiliarios, Senatores, aliosque ad Negotia publica admotos, qui usquam fuerunt, attentè intueamur; reperientur profectò (licet rarissimè) nonnulli, qui *Regnum* aut *Civitatem*, è parvis ampla efficere possint, *Fidicines* tamen sint valde imperiti: Econtrà autem, Alii quamplurimi, in Cytharâ, aut Lyrâ, (hoc est, Aulicis Tricis,) miri Artifices, qui, tantum abest, ut Rempub. amplificare possint, ut potiùs

Sermo hic, Exempli vice, item libro 8. De Augmentis Scientiarum, capite 3. invenitur.

tiùs à Naturâ comparati videantur, ad Statum Reip. Beatum & Florentem, labefactandum, & evertendum. Sanè, Artes illæ degeneres, & præstigiæ, quibus sæpenumerò *Consiliarii*, atque Rerum potentes, & Gratiam apud *Principes* suos, & Famam in vulgus, reportant, haud aliud Nomen merentur, quam *Peritiæ* cujusdam *Fidicularia*; utpote, cùm sint Res, magis gratæ in præsens, & Artificibus ipsis Ornamento, quam ad Rerumpub. quarum sunt Ministri, Opes & Amplitudinem, utiles, aut Accommodæ. Occurrent proculdubiò & alii Consiliarii, atque Reipub. Gubernatores, minimè spernendi, qui sint Negotiis pares, possintque Res commodè administrare, easque à manifestis præcipitiis, & Incōmodis conservare; A virtute tamen illâ *Rerumpub. Erectrice* & *Amplificatrice*, longo Intervallo absunt.

Verùm qualescunque demum fuerint Operarii, conjiciamus Oculos in Opus ipsum; Qualis nimirùm censeri debeat vera *Regnorum* & *Rerumpub. Magnitudo*, & quibus *Artibus* obtineri possit: Dignum profectò Argumentum, quod *Principes* perpetuò in manibus habeant, & diligentèr meditentur; Quo nec Vires suas in majus æstimantes, Incœptis se vanis & nimis Arduis implicent; Nec rursùs easdem plus æquo despicientes, ad Consilia pusillanima & meticulosa, se demittant.

Magnitudo Imperiorum, quoad *Molem* & *Territorium*, Mensuræ subjicitur; Quoad *Reditus*, Calculis. *Numerus Civium*, & *Capita*, Censu; *Urbium* & *Oppidorum* Amplitudo, Tabulis excipi possint. Attamen non reperitur inter Civilia, Res Errori magis obnoxia, quam verum & intrinsecum excipere valorem, circa vires & Copias *Imperii* alicujus. Assimilatur *Regnum Cœlorum* non Glandi, aut Nuci alicui grandiori, sed *Grano Sinapis*, quod inter grana est minimum; Quod tamen habeat interim, intra se, proprietatem quandam, & Spiritum innatum, quo se & citiùs attollat, & latiùs diffundat: eodem modo, invenire est *Regna* & *Status*, Ambitu quidem & Regionum Tractu, valdè ampla; Quæ tamen ad *Fines* ulteriùs *proferendos*, aut latiùs imperandum, sunt minùs aptâ; Alia contrà, Dimensione satis exigua, quæ tamen Bases, in quibus maximæ *Monarchiæ* inædificentur esse possint.

Urbes munitæ, plena Armamentaria, Equorum Propagines generosæ, Currus armati, Elephanti, Machinæ atque Tormenta Bellica omnigena, & similia; sunt certè ista universa nihil aliud, quam *Ovis induta pelle Leoninâ*; Nisi *Gens* ipsa, stirpe suâ, & Ingenio, sit fortis, & Militaris. Imò, nec Numerus ipse Copiarum multùm juvat, ubi Milites imbelles sunt, & ignavi. Rectè enim *Virgilius*; *Lupus numerum Pecorum non curat*. Exercitus *Persarum*, in Campis *Arbelæ*, Oculis *Macedonum*, tanquàm vastum Hominum Pelagus, subjiciebatur; Adeò ut Duces *Alexandri*, nonnihil Ipso spectaculo perculsi, *Regem* interpellarent, atque ut noctù prælium committeret, ei Auctores erant: Quibus ille; *Nolo*, (inquit,) *suffurari victoriam*. Ea autem etiam opinione fuit facilior. *Tigranes Armenius*, castrametatus in quodam Colle, cum exercitu Quadringentorum Millium, cùm spectaret Aciem *Romanorum*, quæ quatuordecim Millia non excessit, contra se tendentem, in Scommate illo suo sibi complacuit; *Ecce*, (inquit,)

Hominum,

Hominum, pro Legatione, nimiò plus quam oportet, pro Pugna, longè minus. Eosdem tamen, priusquam occubuisset Sol, satis multos, ad illum infinitâ strage profligandum, expertus est. Innumera sunt exempla, quam sit Multitudinis cum Fortitudine, congressus impar. Primò igitur, pro re certissimâ & exploratissimâ decernatur, & statuatur; Quod Caput omnium, quæ ad *Magnitudinem Regni* aut status spectent, sit, ut populus ipse sit stirpe & Ingenio bellicosus. Atque illud magis tritum, quam verum, quod *Nervi Belli sint Pecuniæ*; Si desint Nervi Lacertorum in Gente molli & Effœminatâ. Rectè enim *Cræso* ostentanti Aurum respondit *Solon*; *At si quis, (O Rex) venerit, qui melius quam tu Ferrum gestet, illi profectò totum hoc cedet Aurum.* Quare, quicunque is tandem sit *Princeps* aut Status, cujus subditi Nativi & Indigenæ, non sint Animosi & Militares, Potentiam suam admodùm sobriè æstimet: Atque econtrà, *Principes*, qui dominantur in Gentes Animosas & Martias, nôrint illi satis vires suas, si sibi aliàs non desint. Quod attinet ad Copias Mercenarias, (quod solet adhiberi Remedium, cùm Copiæ Nativæ desint,) plena sunt omnia Exemplis; Quibus liquidò patet, quod quicunque status illis innitetur, poterit fortassè Pennas, ad tempus breve, Nido majores extendere, sed defluent illæ paulò post.

Benedictio Judæ, & *Issacharis*, in unum nunquam convenient; Nimirùm, ut eadem Tribus aut Gens, sit simul, & *Leonis Catulus*, & *Asinus procumbens inter Sarcinas*. Neque unquam fiet, ut Populus *Tributis* oppressus, Fortis existat, & Bellicosus. Verum est, Collationes publico consensu factas, minùs Animos Subditorum dejicere, & deprimere, quam quæ ex Imperio mero indicuntur. Id quod liquidò videre est, in *Tributis Germaniæ inferioris*, quas *Excisas* vocant; Atque, aliquâ ex parte, in iis, quæ *Subsidia* nominantur apud *Anglos*. Etenim notandum est, sermonem jam institui, de Animis Hominum, non de Opibus. *Tributa* autem, quæ ex consensu conferuntur, & quæ ex Imperio imponuntur, etsi eædem res sint, quoad Opes exhauriendas, variè tamen omninò Animos Subditorum afficiunt. Statuatur igitur & hoc, *Populum Tributis gravatum*, idoneum ad imperandum, non esse.

Aspirantibus ad Magnitudinem *Regnis* & *Statibus*, prorsùs cavendum, ne *Nobiles* & *Patricii*, atque (quos vocamus) *Generosi*, majorem in modum multiplicentur. Hoc enim eò rem deducit, ut *Plebs Regni* sit humilis & abjecta; Et nihil aliud ferè quam *Nobilium* Mancipia & Operarii. Simile quiddam fieri videmus in Silvis cæduis; In quibus, si major, quam par est, Caudicum, sive Arborum majorum relinquatur Numerus, non renascetur Silva sincera & pura; Sed major pars in Vepres & Dumos degenerabit: Eodem modo, in *Nationibus*, ubi numerosior justo est *Nobilitas*, erit *Plebs* vilis & ignava; Atque eò demùm Res redibit, ut nec Centesimum quodque Caput, sit, ad Galeam portandam, idoneum: Præsertim si peditatum spectes; Qui Exercitûs plerunque est Robur præcipuum; Unde succedet magna Populatio, vires exiguæ. Nusquam Gentium, hoc quod dico, luculentiùs comprobatum est, quam Exemplis *Angliæ* & *Galliæ*; Quarum *Anglia*, quamvis Territorio, & Numero Incolarum, longè inferior,

potiores tamen Partes ferè semper in Bellis obtinuit; Hanc ipsam ob Caussam, quod apud *Anglos*, Coloni, & inferioris Ordinis Homines, Militiæ habiles sint, Rustici *Galliæ* non item. Quâ in re, mirabili quadam & profundâ prudentiâ excogitatum est, ab *Henrico Septimo Angliæ Rege*, (Id quod in *Vitæ* ejus *Historiâ* fusiùs tractavimus, (ut prædia minora, atq; Domus Agricolationis instituerentur, quæ habeant certum, eumque Mediocrem Agri Modum annexum, qui distrahi non possit; Eo fine, ut ad Victum liberaliorem sufficiat; Utq; Agricultura ab iis exerceretur, qui Domini fuerint Fundi, aut saltem Usu-fructuarii, non Conductitii, aut Mercenarii. Nam ita demùm Characterem illum, quo Antiquam *Italiam* insignivit *Virgilius*, merebitur Regio aliqua;

— *Terra potens Armis, atque Ubere Glebæ.*

Neque prætereunda est illa Pars *Populi*, (quæ *Angliæ* ferè est peculiaris, nec alibi (quod scio) in usu, nisi fortè apud *Polonos*,) *Famuli* scilicet *Nobilium*: Hujus enim Generis etiam Inferiores, quoad Peditatum, Agricolis ipsis minimè cedunt. Quare certissimum est, quod Magnificentia, & Splendor ille Hospitalis, atque Famulitia, & veluti Satellitia ampla, quæ in more sunt apud *Nobiles*, & *Generosos*, in *Angliâ*, ad Potentiam Militarem apprimè conducant; Ubi contrà, *Nobilium* obscura, & magis privata, & in se reducta Vitæ ratio, Copias Militares minuit.

Danda est omnino opera, ut *Arbor* ista *Monarchiæ*, qualis fuit *Nebuchadnezzaris*, *Truncum* habeat satis amplum, & robustum, ad Ramos suos & Frondes sustentandos: Hoc est, ut Numerus *Indigenarum*, ad Subditos extraneos cohibendos, satis superque sufficiat. Illi igitur Status, ad *Imperii Magnitudinem* benè comparati sunt, qui *Jus Civitatis* facilè & libenter largiuntur. Vana siquidem fuerit Opinio, posse Manipulum Hominum, utcunque Animis & Consilio excellant, Regiones nimiò plus amplas & spatiosas, *Imperii* Jugo cohibere & frœnare. Id ad tempus fortassè facere possint, sed Diuturnitatem hæc res non assequitur. *Spartani* parci fuerunt & difficiles in cooptandis novis Civibus. Unde donec intra parvos Limites dominati sunt, Res eorum firmæ fuerunt, & stabiles; At postquam Limites suos cœpissent proferre, & latiùs dominari, quàm ut Stirps *Spartanorum*, Turbam Exterorum, Imperio commodè coercere posset, Potentia eorum corruit. Nulla unquam Respublica sinus suos, ad novos Cives recipiendos, tam profusè laxavit, quàm *Respublica Romana*. Itaque par erat, Instituto tam prudenti, Fortuna; Cùm in Imperium toto Orbe amplissimum succreverint. Moris apud eos erat, *Jus Civitatis* promptè elargiri; Idque in supremo Gradu: Hoc est, non solùm *Jus Commercii*, *Jus Connubii*, *Jus Hæreditatis*; Verumetiam *Jus Suffragii*, & *Jus Petitionis* sive *Honorum*: Hocque rursùs, non singulis tantùm Personis, sed totis Familiis, imò Civitatibus, & nonnunquam integris Nationibus communicârunt. Huc adde Consuetudinem deducendi Colonias, quibus *Romanæ Stirpes* in Solum exterum transplantabantur. Quæ duo Instituta, si simul componas, dices profectò, non *Romanos* se diffudisse super *Universum Orbem*; sed contrà, *Orbem Univer-*

Universum se diffudisse super *Romanos:* Quæ securissima *proferendi Imperii* est Ratio. Subit mirari sæpiùs *Imperium Hispanorum*, quod tam paucis Indigenis, tot Regna & Provincias amplexari & frœnare possit. At certè, *Hispaniæ* ipsæ, pro Arboris Stemmate satis grandi haberi debent; cùm longè ampliorem contineant Regionum Tractum, quàm *Romæ*, aut *Spartæ*, sub Initiis suis, contigerat. Porrò, quanquàm *Jus Civitatis*, satis parcè soleant *Hispani* impertire, quod proximum tamen est, faciunt; Quippe, qui cujuscunque Nationis Homines, ad Militiam suam ordinariam, promiscuè admittant. Quinetiam, summum Belli Imperium, haud rarò, ad Duces, Natione non *Hispanos*, deferunt. Attamen, & illam ipsam, videntur, non ita pridem, Indigenarum paucitatem sensisse, eique succurrere cupiisse; Ut ex *Pragmaticâ Sanctione*, hoc Anno promulgatâ, cernere est.

Certissimum est, *Artes Mechanicas Sedentarias*, quæ non sub Diô, sed sub Tectoexercentur; Atque *Manufacturas delicatas*, quæ Digitum potiùs quàm Brachium requirunt: Suâ Naturâ, Militaribus Animis esse contrarias. In universum, Populi Bellicosi feriari gaudent, Et Pericula quàm Labores minùs exhorrent. Atque in hoc Ingenio suo, non sunt admodùm reprimendi, si Animos ipsorum in vigore conservare, cordi nobis sit. Magno itaque Adjumento, *Spartæ*, *Athenis*, *Romæ*, aliisque antiquis Rebuspublicis fuit, quod habuerint non Ingenuos, sed Servos plerunque, quorum Laboribus istiusmodi Opificia expediebantur. Verùm Mancipiorum usus, post *Legem Christianam* receptam, maximâ ex parte, abiit in desuetudinem. Huic vero Rei proximum est, ut Artes istæ Alienigenis tantùm permittantur; Qui proptereà alliciendi, aut saltem facilè recipiendi sunt. *Nativorum* autem *Plebs*, ex tribus Generibus Hominum constare debet; Nempe ex *Agricolis*; *Famulis Ingenuis*; & *Artificibus*, quorum Opera Robur & Lacertos viriles postulant: Cujusmodi sunt *Fabri Ferrarii*, *Lapidarii*, *Lignarii*, & similes; Non annumerando *Militiam Descriptam*.

Ante omnia, ad *Imperii Magnitudinem confert*, ut Gens aliqua *Armorum studium profiteatur*, tanquam Decus suum, & Institutum Vitæ primarium, & in præcipuo Honore habitum. Quæ enim à Nobis adhuc dicta sunt, ad Habilitates tantùm erga Arma spectant; Quorsum autem Habilitas, si non Rei ipsi incumbitur, ut producatur in Actum? *Romulus* (ut narrant, aut fingunt,) postquam è vivis excesserat, illud *Civibus* suis legavit, Ut ante omnia *Rem Militarem* colerent, unde in Caput Orbis Terrarum Urbs eorum insurgeret: *Imperii Spartani* Fabrica universa, (non nimis prudenter quidem, sed diligenter tamen,) ad illum Finem & Scopum, composita est & constructa, ut Cives sui Belligeratores essent. *Persarum*, & *Macedonum*, idem erat Institutum, sed non tam constans aut diuturnum. *Britanni*, *Galli*, *Germani*, *Gothi*, *Saxones*, *Normanni*, & nonnulli alii, etiàm ad tempus Armis se præcipuè dediderunt. *Turcæ* idem Institutum, Lege suâ paululùm extimulati, hodiè retinent, sed magnâ cum Militiæ suæ, (ut nunc est,) Declinatione. In *Europâ Christianâ*, Gens quæ illud adhuc retinet & profitetur, soli sunt *Hispani*. Verùm Res est, tam liquida, & mani-

festa, unumquemque in eo proficere maximè, in quo plurimùm impendit Studii, ut Verbis non indigeat. Satis sit innuisse, desperandum omnino alicui Nationi esse, quæ non ex professo Arma & Militiam colat, iisque præcipuè studeat & incumbat, sibi veluti ultrò obventuram, insignem aliquam *Imperii Magnitudinem:* Contrà autem, certissimum esse Temporis Oraculum, Nationes illas, quæ in Armorum professione & studiis diutiùs permanserint; (Id quod *Romani, Turcæque*, potissimùm fecere;) Miros in *Imperio amplificando* facere Progressus. Quin & illæ, quæ Bellicâ Gloriâ, per unius tantummodò Seculi spatium floruere; Inde tamen, unico illo Seculo, eam *Imperii Amplitudinem* assecutæ sunt, quam longo post tempore, etiam remissâ illâ Armorum Disciplinâ, retinuerunt.

Præcepto præcedenti affine est; Ut Status quis utatur ejusmodi Legibus, & Consuetudinibus, quæ justas illi Caussas, aut saltem prætextus, Arma capescendi, tanquam in promptu ministrent. Etenim, ea est insita Animis Hominum Justitiæ Apprehensio, ut Bellum, (quod tot sequuntur Calamitates,) nisi gravem ob Caussam, saltem speciosam, inferre abstineant. *Turcis* præstò est semper, & ad Nutum, Belli Caussa; Propagatio scilicet Legis & Sectæ suæ. *Romani*, quanquam pro magno decore *Imperatoribus* apud eos fuerit, si *Fines Imperii* ipsorum *protulissent*, tamen ob hanc Caussam, ut *Fines proferentur*, nunquam Bella susceperunt. Aspiranti igitur ad *Imperium* Nationi, illud in more sit; Ut Sensum habeat vividum & acrem, Injuriæ alicujus; vel Subditis suis Limitaneis, vel Mercatoribus, vel publicis Ministris, illatæ; Neque à primâ provocatione diutiùs Torpeat, aut tardet. Item, prompta sit, & alacris, ad Auxilia mittenda *Sociis suis*, & *Fœderatis:* Id quod perpetuum erat apud *Romanos:* Adeò ut, si fortè in *Populum Fœderatum*, cui etiam cum aliis Fœdus Defensivum intercederet, Hostilis Impressio facta esset; Atque ille à plurimis suppetias peteret; *Romani* omnium primi semper adessent, Beneficii Decus, nemini præripiendum relinquentes. Quod verò attinet ad Bella, antiquis temporibus, propter *Statuum Conformitatem* quandam, aut *Correspondentiam tacitam*, gesta, non video in quo Jure illa fundata sint. Talia fuerunt Bella, quæ à *Romanis*, suscepta erant, ad *Græciam* in Libertatem vindicandam; Talia à *Lacedæmoniis* & *Atheniensibus*, ad constituendas, aut evertendas *Democratias*, & *Oligarchias:* Talia quandoque illata sunt, à Rebuspublicis aut Principibus, sub prætextu, Subditos alienos protegendi, & à Tyrannide liberandi. Ad rem præsentem sufficiat, ut illud decernatur; Non esse expectandam, Statui alicui, *Imperii Amplitudinem*, nisi ad quamvis Occasionem justam se Armandi, protinùs expergiscatur.

Nullum omninò Corpus, sive sit illud Naturale, sive Politicum, absque *Exercitatione*, Sanitatem suam tueri queat. *Regno* autem, aut Reipublicæ *justum*, atque *honorificum Bellum* loco *salubris Exercitationis* est. Bellum Civile profectò instar Caloris Febrilis est; At Bellum Externum instar Caloris ex Motu, qui Valetudini imprimis conducit. Ex Pace enim deside atque torpente, & emolliuntur Animi, & corrumpuntur Mores. Sed utcunque Res se habeat, quatenùs ad alicujus Statûs *Felicitatem, Magnitudinis* proculdubiò interest, ut quasi semper

per in Armis sit. Atque Exercitus Veteranus, perpetuò tanquam sub vexillis habitus, etsi Res sit, magni proculdubiò Sumptûs & Impensæ; Attamen ejusmodi est, ut statui alicui, quasi Arbitrium Rerum inter Vicinos, aut saltem plurimum Existimationis ad omnia, conferat. Id quod insigniter cernere est in *Hispanis*, qui jam per Annos Centum & viginti, Exercitum Veteranum, ad aliquas Partes, licet non semper ad easdem, aluerunt.

Maris Dominium, Monarchiæ quædam Epitome est. *Cicero*, de *Pompeii* contra *Cæsarem* Apparatu, scribens ad *Atticum*; *Consilium* (inquit) *Pompeii, planè Themistocleum est*; *Putat enim, qui Mari potitur, eum Rerum potiri.* Atque *Cæsarem Pompeius*, proculdubiò delassasset, & attrivisset, nisi inani Fiducia inflatus, ab illo Incepto destitisset. *Prælia Navalia*, quanti fuerint momenti, ex multis Exemplis patet. Pugna ad *Actium*, Orbis Imperium determinavit. Pugna ad *Insulas Cursolares*, *Circulum in Naribus Turcæ posuit.* Multoties certè evenit, ut *victoriæ Navales*, Finem summæ Belli attulerint; Sed hoc factum est, cùm Aleæ hujusmodi Præliorum, totius Belli Fortuna commissa est. Illud minimè dubium, quod qui *Maris* potitur Dominio, in magnâ libertate agit, & tantum, quantum velit, de Bello sumere potest: Ubi contrà, qui Terrestribus Copiis est superior, nihilominùs plurimis Angustiis conflictatur. At hodiè, atque apud Nos *Europæos*; si unquam, aut uspiam, potentia *Navalis*, (quæ quidem huic Regno *Britanniæ* in Dotem cessit,) summi, ad Rerum Fastigia, momenti est; Tum quia pleraque *Europæ Regna* Mediterranea simpliciter non sunt, sed maximâ ex parte Mari cincta; Tum etiam, quia utriusque *Indiæ* Thesauri & Opes, Imperio *Maris*, veluti Accessorium quiddam, existunt.

Bella Moderna, veluti in Tenebris gesta, censeri possunt, præ Gloriâ & Decore vario, quæ in Homines Militares, priscis temporibus, à Rebus Bellicis, resilire solebant. Habemus hodiè, fortassè ad Animos faciendos, *Ordines* quosdam *Honorificos Militiæ*; Qui tamen jam facti sunt Armis & Togæ communes: Etiam in *Scutis Gentilitiis*, *Stemmata* nonnulla habemus: Insuper, *Hospitia* quædam *Publica*, Militibus Emeritis & Mutilatis destinata; & hujusmodi. Verùm, apud Veteres, in Locis, ubi victoriæ Partæ sunt, extructa Trophæa; Laudationes Funebres; Monumenta magnifica Occumbentium in Bellos; Coronæ Civicæ; Militares, singulis concessæ; Nomen ipsum *Imperatoris*, quod posteà *Reges* maximi à Belli Ducibus mutuati sunt; Redeuntium Ducum, Bellis prosperè confectis, celebres Triumphi; Donativa atque Largitiones ingentes in Milites, sub Exercituum Dimissionem: Hæc (inquam) tot & tanta fuerunt, & tam insigni splendore coruscantia, ut Pectoribus Mortalium, etiàm maximè conglaciatis, Igniculos subdere, eáque ad Bellum inflamare potuerint. Ante omnia verò, *Mos ille Triumphandi*, apud *Romanos*, non Res erat ex Pompâ, aut Spectaculum quoddam inane, sed inter Prudentissima planè Nobilissimáque Instituta, numerandus: Utpote, qui in se hæc tria haberet; Ducum Decus & Gloriam; Aerarii ex spoliis Locupletationem; & Donativa Militum. Verùm Honor *Triumphi*, fortassè *Monarchiis* non competit, præterquam in Personis *Regum* ipsorum,

aut *Filiorum Regum*; Quod etiam, temporibus *Imperatorum*, *Romæ* obtinuit: Qui Honorem ipsum *Triumphi*, *Sibi* & *Filiis* suis, de Bellis, quæ præsentes ipsi confecerant, tanquam peculiarem reservârunt: *Vestimenta* autem solummodò, & *Insignia Triumphalia*, aliis *Ducibus* indulserunt.

Verùm, ut Sermones hos claudamus; Nemo est, (ut testatur Sacra *Scriptura*, *qui sollicitè cogitando*, *potest apponere ad staturam suam*, *Cubitum unum*; In pusillo scilicet Corporis Humani Modulo: Cæterùm in magnâ *Regnorum* & *Rerumpub.* Fabricâ, *Imperium amplificare*, & *Fines proferre*, *Reges* penes & Dominantes est. Nam prudenter introducendò Leges, Instituta, & Consuetudines, quales jam proposuimus, & alias his similes, Posteris, & Seculis futuris, *Magnitudinis* Sementem fecerunt. Verùm ista Consilia apud *Principes* raro tractantur, sed Res Fortunæ plerunque committitur.

XXX.

De Regimine Valetudinis.

IN *Regimine Valetudinis*, invenire est quandam Prudentiam, ultra Regulas *Medicinæ*: Observatio cujusque propria, eorum quæ nocent, eorum quæ juvant, optima est *Medicina* ad Sanitatem tuendam. Verùm tutius est concludere; *Hoc sensi mihi nocuisse, ergo eo non utar*; Quam isto modo; *Hoc quod sensi, minimè offendit, ergo eo uti licet*. Etenim Vigor Juventutis, excessus plurimos tegit, qui tamen in Senectute tandem velut Debita exigentur. Considera Aetatem ingruentem, neque confide eadem perpetuò continuare: Non enim Bellum indicendum *Senectuti*. Cave à subitâ aliquâ Mutatione, in *Regiminis* parte quapiam Principali; Quod si Necessitas urgeat, cætera ad eam Mutationem accomoda. Secretum enim est, & Naturale, & Politicum; *Tutius est, multa mutare quam unum Magnum*. Examini tamen subjicias Consuetudines tuas; Diætæ, Somni, Exercitationis, Vestium, Mansionis, & similium: Et, si quid nocumento esse judices, experire illud paulatim exuere; Ita tamen, ut si ex Mutatione Nocumenti aliquid perceperis, ad Consueta redeas: Difficile enim distinguere inter ea, quæ toto genere sunt salubria, & ea quæ Corporis tui unici Constitutioni conveniunt. Vacuo Animo esse, & hilari, ad Horas Cibi, Somni, & Exercitationis, est ex optimis præceptis, ad prolongandam vitam. Quatenus ad *Animi Passiones*, & *Studia*; Devita Invidiam; Metus anxios; Iram intùs cohibitam; Subtiles & nodosas Disquisitiones, Gaudia, & exhilarationes immodicas; Tristitiam altè pressam; & non communicatam. Amplectere Spes; Lætitiam potiùs quam Gaudium; Delectationum Varietatem magis quam Satietatem; Admirationem, & propterea Novitates; Studia quæ Animum replent splendidis & illustribus Objectis; Veluti, Historias, Fabulas, Peragrationes Naturæ. *Medicationem* si omninò fugias, valetudine utens bonâ, Corpori ingratior accedet, cùm Necessitas ingruerit. Eidem si nimiùm assuescas, detrahet de viribus & efficaciâ

ejus,

ejus, quando Morbus Advenerit. Probo potiùs *Dietas* quasdam, ad certa Tempora, quam usum Medicamentorum frequentem; Nisi jampridem transierit in Consuetudinem. *Diætæ* enim hujusmodi, alterant Corpus magis, perturbant minùs. Ne contemnas Accidens aliquod in Corpore tuo novum & insuetum, sed Consilium *Medicorum* circa illud adhibe. Dum ægrotas, valetudinem tuam cura maximè; Dum vales, Copore tuo utere, nec sis nimis delicatus: Qui enim, dum valet, Corpori tolerantiam imperat; In Morbis compluribus, qui scilicet non sunt Acuti; *Diætâ* solâ, & Corporis *Regimine* paulò exquisitiore, curari possit absque multâ *Medicatione*. *Celsus* Monitum illud suum, nunquam parturiisset ut *Medicus*, nisi unà fuisset vir prudens. In præceptis dat, tanquam Arcanum tuendæ valetudinis, & prolongandæ vitæ; ut quis Contraria alternet, & subinde mutet, sed cum Inclinatione in Extremum benignius. Nempe; Victu utere parciore, & pleniore, sed pleniore sæpiùs: Vigiliis, & Somno largiori insuescas, Sed Somno magis: Quietem, & Motum sive Exercitium repetas, sed frequentiùs Motum; & similia. Ita enim Natura simul & fovebitur, & Robur acquiret. Ex *Medicis* aliqui, erga Aegrum, & ejus Desideria, tam sunt indulgentes, ut Morbi Curam legitimam non urgeant; Alii contrà, tam regulares & rigidi, in procedendo secundum Artem, circa Curam Morbi, ut Aegri Conditionem & Naturam, non satis respiciant: *Medicum* elige temperaturæ mediæ: Vel si hoc ad votum, in uno aliquo *Medico*, non cesserit, adhibe ex utroque genere unum: Atque memor sis advocare *Medicum*, Corporis tui gnarum, non minùs quam in Arte suâ spectatum.

XXXI.

De Suspicione.

Suspiciones inter Cogitationes, sunt ut inter Aves Vespertiliones: Nunquàm volitant, nisi Luce creperâ. Reprimendæ certè sunt, aut saltèm cautè custodiendæ: Mentem enim obnubilant; Amicos alienant; & Negotia interpellant; Ita ut nec alacritèr, nec constantèr, peragi possint. *Reges* inclinant ad Tyrannidem; Maritos ad Zelotypiam; Etiam Prudentes ad Animi Vacillationem, & Melancholiam. Sunt autem *Suspiciones*, Defectus, non tam Cordis, quam Cerebri: Locum enim reperiunt etiàm in fortissimis Animis: Exemplo esse poterit *Henricus Septimus*, *Rex Angliæ*: Quo non fuit alter Suspicacior, nec tamen Animosior. In ejusmodi verò temperaturâ, minùs nocent: plerunque enim non admittuntur, nisi priùs discutiantur, utrùm probabiles sint, annon? Utrùm in meticulosis Ingeniis, nimiò plus prævalent. Nihil certè æque facit Hominem multa *suspicari*, ac parùm scire. Itaque rectissimè adhibetur remedium, ad *Suspiciones*, ut quis Iriquisitionem urgeat. Fumo enim & Tenebris aluntur *Suspiciones*. *Quid sibi tandem volunt Homines? Existimantne cunctos, quorum Operâ utuntur, & quibuscum versantur, Angelos esse, aut Sanctos?*

Sanctos? Nesciuntne illos, ad suos proprios Fines, Aspirare; & unumquemque proximiorem esse sibi, quam alteri? Nullus itaque est Modus, moderandis *Suspicionibus* aptior, quàm Remedia parare, ac si *Suspiciones* essent veræ; iis verò Frœna injicere, ac si essent falsæ. Eatenùs enim *Suspiciones* usui esse poterint, ut ita nos comparemus, quod quamvis verum foret, quod *suspicamur*, nocere tamē non possit. *Suspiciones*, quas ex se Mens colligit, sunt nisi inanes Bombi: Quæ verò externo Artificio aluntur, Animisq; Hominum instillantur, Susurronum & Famigeratorum Sermonibus, aculeos habent. Optima certè ratio, expediendi nos, ex impeditâ hac *Suspicionum* Sylvâ, est libera quædam & aperta illarum Declaratio, apud eos, quos Suspectos habemus: Hinc enim fieri non potest, quin plus cognoscamus, utrùm veræ sint, necne, quam anteà. Hoc simul reddet eum, quem *Suspectum* habemus, cautum magis & circumspectum, ne novam præbeat *Suspicionis* Ansam. Sed Hoc fieri non oportet, cum Hominibus pravæ Indolis, & Degeneris: Hi enim, ubi semel se *suspectos* sentiant, Fideles postmodùm nunquàm evadent. Diverbium habetur apud *Italos*, *Sospetto licentia fede*. Quasi *Suspicio* Fidei missionem daret: Cùm potiùs Fidem accendere deberet, ut seipsam liberaret.

XXXII.

De Discursu Sermonum.

Sunt qui in *Sermonibus*, affectant potiùs Ingenii Laudem, quâ in quamcunque partem disputare possint, quàm Judicii, in Veritate enucleandâ: Ac si laudabile esset, invenire quid dici possit, non quid teneri debeat. Sunt qui in promptu habent, *Locos* aliquos *Communes*, & Themata, in quibus luxuriantur, cætera steriles & jejuni; Quod Penuriæ genus plerunque tædio afficit, & quamprimum notam subierit, in ridiculum evadit. Pars *Sermonis* Honoratior, hæc est; Ansam *Sermonis* præbere; Et rursùs eidem moderari, ac ad alia transire; Tunc enim quis *Choream ducit*. Bonum sanè, in Conversatione & Colloquiis Familiaribus, subinde variare; Et *Sermones* circa res præsentes cum Disputationibus; Narrationes cum Argumentis; Quæstiones cum Positivis; Jocosa cum Seriis, immiscere: Satietatem siquidem & Fastidium parit, in aliquo Subjecto diutiùs hærere. Quantum ad *Jocos*; Sunt quædam, quæ à *Joco*, veluti privilegio, eximi debent; Religio, Negotia Reipublicæ, Personæ sublimes, Privatorum Negotia majoris momenti, denique Casus omnis miserabilis. Nonnullos tamen reperies, quibus Ingenia sua obdormiscere videbuntur, nisi acutum aliquem & mordacem Sarcasmum in quempiam contorserint. Ille Habitus omninò coercendus;

Parce Puer stimulis, & fortiùs utere loris.

In summâ, Discrimen servandum, inter *Salsa, & amara*. Certè, qui *Satyricam* amplectitur *venam*, sicut aliis metum injicit ab Ingenio suo, ita

ita ab aliorum memoriâ metuere debet. Qui interrogat multum, & addiscet multa, & placebit in multis; præsertim si quæstiones suas,ad captum & peritiam Respondentis, adaptet; Siquidem Occasionem ei præbebit Scientiam suam ostentandi; Ipse autem novas continuò Scientiæ augmentis dotabitur. Molestæ autem ne sint Quæstiones; Id Examinatori convenit. Etiam qui *Sermonis* Familiaris Dignitatem tueri cupit, aliis vices loquendi relinquat. Quin &, si qui adsint, qui dominari in *Sermonibus*, & tempus universum occupare studeant, illos Arte quadam abrumpere sciat, & alios ad loquendum inducere; Sicut Tibicines moderari solent Saltantibus. Scientiam si quandoq; dissimules, eorum quæ scire existimaris, putaberis aliàs ea scire, quæ nescis. *Sermo* alicujus de Seipso, rarus esse debet, & cum Judicio. Novi quendam, cui sæpè in ore erat, per Ironiam; *Oportet hunc egregiè sapientem esse, ita multa de seipso loquitur.* Vix occurrit Casus aliquis, in quo se laudare quis decorè possit, præter unum: Is est, si Virtutem alterius laudet; Sed eam intelligo Virtutem, ad quam ipse aspirat. *Sermo* alios pungens & vellicans, parcè utendus: Etenim *Sermones Familiares* debent esse instar Campi aperti,in quo spatiari licet; Non viæ Regiæ, quæ deducit Domum. Noveram *Nobiles* duos, ad partem *Angliæ* Occidentalem; Quorum alter Scommatibus nimio plus indulgebat, sed hospitalis admodum erat. Alter autem quærere solebat, à Convivis illius prioris; *Dic sodes; annon Scomma aliquod intercesserat, in quempiam jactum?* Cui Conviva fortè; *Tale aliquid contigit:* At ille, utpote alterius Æmulus; *Satis sciebam, eum prandium bonum malis Condimentis corrupturum.* *Sermo* cum Discretione præstat Eloquentiæ; Et aptè loqui, & accommodatè, ad Personam cum quâ colloquimur, efficacius est,quàm Ornamenta Verborum,aut Methodi, captare. *Continuata Oratio* bona, absque Interlocutione bonâ, Tarditatem monstrat: At Replicatio, & Interlocutio bona, absque Facultate *Orationem* continuandi, Penuriam, & Scientiam minimè fundatam,prodit: Quemadmodum in Animalibus videmus, quæ cursu minùs valent,flexu maximè agilia esse; Ut fit inter Leporarium, & Leporem. Circumstantiis nimiò pluribus, *Orationem* vestire, antequam rem ipsam attingas, tædium parit; Iisdem penitùs carere, abruptum quiddam est, & ingratum.

XXXIII.

De Plantationibus Populorum, & Coloniis.

Coloniæ eminent inter Antiqua & Heroica Opera. Mundus, cùm adhuc juvenis esset, Plures progenuit Liberos; Nunc Senex factus, pauciores: Etenim,non immeritò *Colonias* novas, tanquam Liberos Nationum antiquiorum, duxerim. *Plantationem Populorum* probo in Solo puro: Intelligo, ubi Populus non destruitur, ut Populus inseratur: Hoc enim cùm fit, *Extirpatio* prorsùs est, non *Plantatio*. *Plantatio* Regionum non absimilis est *Plantationi* Sylvarum: In

quibus

quibus de Utilitate capiendâ nihil cogitandum ante Annum vicesimum: Verùm Fructus uber & locuples, in fine Operis, expectandus. Illud certè, quod præcipuè *Colonias*, aliàs benè successuras, evertit, fuit, sordida illa & avida Lucri Captatio, sub initiis *Coloniarum*. Verum est, Lucri Segetem acceleratam, non negligendam, modò cum Bono *Coloniæ* conjuncta sit, sed non ultrà. Indignum quiddam & infaustum est, cum Fæx Populi, Exules, & Damnati, in *Coloniæ* Seminarium sumuntur. Quin & *Coloniam* ipsam corrumpit & perdit. Hujusmodi enim Homines profligati instar Erronum degent; Nec Operi accingent, sed Otio se dedent; Quin & scelera perpetrabunt, Fruges consument, & *Coloniæ* Fastidio afficientur: Ac tum demùm, Nuncios & Literas in Patriam mittent, in *Plantationis* præjudicium & dedecus. Populus, qui in *Coloniam* sumatur, præcipuè sint Artifices generum sequentium: Hortulani, Aratores, Fossores, Fabri Ferrarii, Fabri Lignarii, Piscatores, Aucupes, Chirurgi, Pharmacopolæ, Coci, Pistores, Cervisiarii, & hujusmodi. In *Regione*, ubi *Plantare* instituis, circumspice primò, quod genus Esculentorum & Poculentorum, Terra ex sese, sine culturâ, edat: Veluti Castaneas, Juglandes, Nuces Pinûs, Olivas, Dactylos, Pruna, Cerasa, Mel silvestre, & similia; Atque illis, ut par est, utere. Dein disquire, quod genus Victualiorum, Solum proferre possit celeriter, intra Annum: Veluti Pastinacas, Caricas, Brassicas, Cepas, Raphanos, Melones, Pepones, Cucumeres, Atriplicos de *Hierusalem*, Maiz, & alia. Quantum ad Triticum, Siliquam, Hordeum, & Avenam, nimiam Grana hæc poscunt culturam: Attamen à Fabis & Pisis etiam inchoare licet: Tum quia minore operâ indigent; Tum quia non minùs Cibi loco, quàm Panis, inserviunt. Etiam ab Oriza multiplex provenit Seges; Quæ & Cibi quoque copiam facit. Ante omnia, magna copia transportanda, Panis Biscocti, Farinæ ex Avenâ, Pollinis, Farinæ omnigenæ, & similium, ut sub initiis præstò sint, donec Panis confici possit. Pecudes, & Aves, delige eas, quæ à Morbis præcipuè immunes sunt, & præ cæteris prolificæ: Quales sunt Porci, Capræ, Galinæ, Galinæ Indicæ, Anseres, Columbæ domesticæ, Cuniculi, & similes. Præcipio autem Piscationibus incumbendum, tum ad sustentationem *Coloniæ*, tùm ad Lucrum Exportationis. Commeatus in *Coloniis* adeò parcâ manu ferè distribuendus, ac si in Oppidis obsessis esset; Hoc est, pro ratâ. Maxima autem Pars Soli, quod in Hortos aut Segetes convertitur, Horreis publicis assignetur; In quibus Fruges reponantur, & Mensurâ certâ distribuantur: Ita tamen ut supersint nonnullæ Fundi Portiones, in quibus Industria singulorum se exerceat. Circumspice insuper, quas Merces nativas *Regio* illa producat, ut Exportatio earum, in loca ubi maximè in pretio sunt, sumptus levet; Ut usu venit in *Nicotiano* apud *Virginiam*; Modò non sit, (ut jam dictum,) in præjudicium intempestivum *Coloniæ* ipsius. Sylvæ in *Regionibus* desertis, ut plurimùm, abundant; Itaque Ligna, ad Ædificia, Naves, aut ejusmodi usus apta, inter præcipuas Merces numeranda. Si inveniatur Vena Ferri, & Rivuli ad Molendina Ferraria idonei, Ferrum è Mercibus quæstuosis est, in *Regionibus* sylvosis. Salis nigri Confectio per Calorem Solis, si Clima ferat, digna res est quæ tentetur. Etiam Sericum vegetabile,

getabile, si adsit, Merx est lucrosa. Pix cujuscunque generis, ubi proveniunt Pinus & Abietes, semper præstò est. Quin & Pharmaca, & Ligna Odorata, si reperiantur, haud parvum Commodum præbent. Etiam Cineres, quibus ad Sapam utuntur, non modicum Utilitatis afferent; Similiter & alia quæ perquiri possunt. Verùm Fodinis ne confidas nimiùm, præsertim à principio. Fodinæ enim fallaces sunt, & sumptuosæ; Et spe pulchrâ lactantes, *Colonos* reddunt circa alia socordes. Regimen *Coloniæ* committatur uni, cui tamen assideant Consiliarii aliquot; Atque muniantur Auctoritate, ad Exemplum Juris Militaris, sed aliquantulum restrictâ. Ante omnia, hunc sibi decerpant Homines fructum, vivendo in Eremo; Ut Deum semper, ejusque Cultum, præ Oculis habeant. Rursùs, *Colonia*, à numerosiore Concilio, (Intelligo in Regione, Matre *Coloniæ*, residente,) non pendeat; Nec ob Contributiones exiguas Multitudini nimiæ subjiciatur; Sed sit Numerus eorum, qui Negotia *Coloniæ* procurant & ordinant, moderatus: Sintque potiùs ex *Nobilibus*, & *Generosis*, quàm *Mercatoribus*; Hi enim Lucro præsenti plus satis inhiant. Sit planè Immunitas à Vectigalibus & Portoriis, donec *Colonia* adoleverit: Neque tantùm Immunitas à Solutionibus Pecuniarum concedatur, sed etiam Libertas Merces in quascunque velint Partes exportandi; Nisi gravis aliqua Caussa obfuerit. *Coloniam* Populo ne farcias aut superoneres, alios post alios mittendo: Sed potiùs Informationi diligenti intende, quot Capita de tempore in tempus minuantur; Eáq; numero conveniente, pro ratâ, suppleas; Ita tamen, ut *Coloni* benè victitent, nec penuriâ affligantur. Magnum jampridem Salubritati complurium *Coloniarum* detrimentum intulit, Ædificatio juxta Mare & Fluvios, in Locis paludinosis & aquosis. Itaque, etsi ab hujusmodi Locis incipiendum, propter Vecturæ & aliarum rerum Commoditatem, paulatim tamen in superiores *Regionis* partes, & ab Aquis remotiores, ascendendum. Interest etiam Sanitatis *Coloniæ*, ut Salis sat bona Copia convehatur; Quo Cibi, quos verisimile est putridos aliter sæpè futuros, condiantur. Si *Coloniam* plantes, ubi Barbari sedes suas habeant, neutiquàm eos Nugis tantùm, & Tricis, concilies; Sed Justiciâ, & Modis gratiosis, demerere; Nihil tamen de præsidiis minuendo; Quæ ad Securitatem pertinent: Neq; etiam Benevolentiam eorum aucupare, Auxiliis contra Hostes suos; Sed Auxiliis Defensivis non incommodum erit subvenire. Interest etiam, aliquos ex Indigenis, sæpè in *Regionem*, unde *Colonia* migravit, mittere; ubi videant Conditiones Hominum suis multò præstantiores; Idque sub reditu, inter suos divulgent. Postquàm *Colonia* adoleverit, & robur acceperit, tempestivum erit Mulieres summittere; Ut *Colonia* ex sese propagetur, nec semper ab Externis pendeat. Super omnia flagitiosissimum est, *Coloniam* semel deductam, deserere & destituere; Præterquam enim quod dedecori est, nil aliud est, quàm Proditio mera, Profusioque Sanguinis, complurium Hominum miserorum.

XXXIV.
De Divitiis.

Divitias Cognomine magis proprio vocare nequeam, (quàm ut eas appellem *Impedimenta Virtutis*. Sicut enim se habent *Impedimenta* ad *Exercitum*, ita *Divitiæ* ad *Virtutem*: Necessariæ siquidem sunt, sed graves: Quinetiam Cura illarum Victoriam sæpè disturbat. *Divitiarum* magnarum nullus est Usus, præterquàm in iis expendendis: Cætera in Opinione versantur. Idem dictat *Salomon*; *Ubi multæ sunt Opes, multi qui comedunt eas*; *Et quid prodest Possessori, nisi quod cernat Divitias Oculis suis? Possessio Divitiarum*, nullâ voluptate Dominum perfundit, quantum ad Sensum: Est sanè Custodia ipsarum; Est etiam Potestas Donativi aut Distributionis; Est & Fama, & Inflatio ab ipsis; Sed non datur solidus ipsarum Usus, qui ad Dominum pertingat. Annon vides ficta illa pretia, quibus Gemmæ, & hujusmodi rariora, æstimantur; Et quam inania Opera suscipiantur, ad ostentationem merum, ut Usus aliquis *Divitiarum* magnarum videri possit? Sed dicet quispiam, Usum earum vel in hoc maximè cerni posse; Quod Dominos ex Periculis & Calamitatibus redimant: Ut ait *Salomon*; *Substantia Divitis Urbs roboris ejus, & quasi Murus elevatus in Imaginatione suâ:* Sed cautè *Salomon*, quod *Imaginatione*, non *reipsâ*, tales sunt. Plures enim, sine Controversiâ, *Divitiis* suis magnis vœnerunt, quam redempti sunt. *Divitias* magnas ne secteris; Sed quas parare possis justè, impendere sobriè, erogare hilariter, & libenter dimittere. Neque tamen Contemptum ipsarum, instar *Monachi* alicujus, aut à Seculo abstracti, foveas; Sed de Usu distingue; Sicut *Cicero* optimè de *Rabirio Posthumo*; *In studio rei amplificandæ apparebat, non Avaritiæ prædam, sed Instrumentum Bonitati quæri.* Ausculta etiam *Salomoni*, nec præproperæ Opum Accumulationi inhia; *Qui festinat ad Divitias, non erit insons.* Fingunt *Poetæ*, *Plutum*, (qui *Divitias* sonat,) à *Jove* missum, claudicare, & tardigradum esse: A *Plutone* autem, currere, & pedibus celerem. Innuentes, *Divitias*, bonis Artibus, & justo Labore, partas, tardè accedere; Sed per Mortem aliorum advenientes (veluti ex Hæreditatibus, Testamentis, aut similibus,) præcipitanter ruere. Nec minùs poterit Fabula ea de *Plutone* intelligi, si *Plutonem* pro *Diabolo* accipias. Cùm enim Opes à *Diabolo* fluunt, (veluti, per Fraudes, Oppressiones, Injusticiam, & Scelera,) rapido cursu feruntur.

Viæ ad *ditescendum* variæ, & pleræque earum fœdæ. *Parsimonia*, inter optimas censeri possit, neque tamen ipsa omnino innocens est: Opera enim Liberalitatis & Charitatis coarctat. *Soli Cultura*, quasi ad *Divitias* maximè genuina; Utpote quæ Benedictio *Magnæ Matris Telluris* sit; Verùm lenta est hæc Via. Attamen ubi Homines insigniter opulenti, se ad *Agriculturam*, & Lucra Rustica, submittunt, *Divitias* in immensum coacervant. Noveram ex *Proceribus Angliæ* quendam,

quendam, cui maximi Reditus proveniebant, è Re Rusticâ, suprà Subditos cæteros quoscunque Ætatis meæ. Dives erat Armentis; Ovibus; Sylvis, tam cæduis, quàm grandioribus; Lithanthracibus; Frumento; Plumbi & Ferri-Fodinis; Et compluribus aliis proventibus Rusticis. Adeò ut Terra ei instar Maris erat, Merces perpetuò importans. Rectè à quodam observatum; Se magno cum Labore ad exiguas, & nullo ferè ad magnas *Divitias*, pervenisse. Postquam enim Res alicujus Nummaria, sic increverit, ut Nundinarum & Mercatuum Opportunitates præstolari possit; Atque eos Contractus superare, quibus ob Summæ Magnitudinem, perpauci admodùm Homines apti sunt; Atque etiam in Laboribus aliorum participare, qui minùs Pecuniâ abundant; Fieri non potest, quin supra modum ditescat. *Lucra* ex *Professionibus*, honesta certè sunt; Et duabus rebus promoventur maximè; Diligentiâ, & Famâ bonâ propter probitatem in Negotiando. At Lucra ex Contractibus majoribus, plerunque Naturæ magis ancipitis; Cùm quis scilicet aliorum Necessitates & Angustias obsideat; Servos & Ministres alienos in Damnum Dominorum corrumpat; Emptores alios, qui in majora fortè pretia consensissent, artificiosè & vafrè summoveat; Et hujusmodi Fraudes exerceat; Quæ omnes meritò damnandæ sunt. Quantum verò ad *Emptiones*, animo, non retinendi, sed rursùs divendendi, illæ ex utrâque ferè parte molunt; Tam Venditorem, quàm Emptorem prementes. *Societates* locupletant affatim; Si cautus adhibeatur Delectus eorum, quibuscum *Societas* initur. *Fœnus* ex certissimis Lucri Generibus est, licèt ex pravissimis: Utpote quod Hominem Panem suum comedere faciat; *In sudore Vultus alieni*: Atque in *Sabbatho* operari non cessat. Attamen certum licèt sit, non caret rimis suis secretis. Siquidem Notarii, & Institores, ad Commodum proprium, Homines Fortunarum dubiarum, quandoque extollent. *Primum* esse in *Inventione* aliquâ *novâ*, aut Privilegio, Inundationem quandam Opum interdùm largitur: Sicut contigit primo *Sacchari Excoctori* in *Canariis*: Itaque si quis se peritum Dialecticum præstare possit, ut addat Inventioni Judicium, magna haud dubiè efficiet; Præsertim si Tempora sint propitia. Qui Lucra tantummodò certa captat, ægrè ad magnas *Divitias* assurget: Contrà, qui totus in incertis est, vix Fortunarum Dispendia vitabit: Bonum igitur fuerit incerta Lucra certis munire, ut Damnis subveniatur. *Monopolia*, & *Mercium Coemptiones* ad *Revenditionem*, ubi Lege nullâ prohibentur, ad *Divitias* viam sternunt facilem; præsertim si quis prospicere possit, quæ Merces in æstimationem venturæ sint, atque eo modo se illis abundè instruat. Opum Acquisitio, per *Servitium Regum*, aut *Magnatum*, Dignitatem quandam habet; Tamen si Assentationibus, & servilibus Artificiis, sese ad omnes Nutus flectendo, parentur, inter vias vilissimas poterit numerari. Quantum ad *Venationem Testamentorum*, & *Legatorum*, (quemadmodum *Tacitus Senecam* insimulat; *Testamenta & Orbos tanquam indagine capi*;) adhuc pejor est hæc Res: Quanto cum Hominibus Conditionis humilioris, rem habemus, quam in Servitio.

Fidem illis nimiam ne adhibeas, qui præ se ferunt Contemptum *Divitiarum*: Etenim *Opes* despiciunt, qui desperant; Neque invenies

usquam Tenaciores, ubi incipient ditescere. Ne sis in Minutis tenax; *Divitiæ* alas habent, & aliquando ex sese avolant, aliquando emittendæ sunt, ut ampliores congregent. Opes suas Moribundi relinquunt. aut usui publico; Aut Liberis, Cognatis, & Amicis; In utroque genere, *Legationes* paulò moderatiores meliùs cedunt. *Divitiæ magnæ* Hæredi relictæ, Aves rapaces undique ad eas convolare invitant; Nisi Hæres fuerit Ætate & Judicio confirmatior. Similiter *Fundationes* gloriosæ & splendidæ, in usus publicos, sunt instar *Sacrificiorum sine sale*; Et nihil aliud quàm, *Dealbata Eleemosynarum Sepulchra*; Quæ ab intùs citò corrumpentur & putrefient. Itaque Dona tua, Magnitudine ne metiaris, sed Commoditate; Et ad debitam Mensuram redigas: Neque Opera Charitatis in Mortem usque differas: Etenim, siquis rectè rem æstimet, qui id facit, ex alieno potiùs donat, quàm è proprio.

XXXV.

De Ambitione.

Ambitio Choleram refert: Quod genus Humoris, Activos, Vehementes, Alacres, & Promptos reddit; Nisi Obstructionem patiatur. Quod si Obstructione concludatur, adeò ut liberè permeare non possit, fit adusta, & inde maligna & venenosa: Similiter *Ambitiosi*, si in Ambitu & Petitione suâ, Repulsas non patiantur, sed semper sint in progressu, Polypragmones potiùs sunt quàm Periculosi: Sin in Cupiditatibus frænentur, & subinde frustrentur, Malevolentiam & Invidiam in Corde fovent; Et iniquo prorsùs Oculo, tum Res, tum Homines intuentur; Ac tum demum in sinu lætantur cùm Res malè cedant: Qui quidem Animi Affectus, cum Servis *Regum*, aut Rerumpublicarum pessimè congruit. Bonum itaque *Principibus* fuerit, (si *Ambitiosis* utantur,) ita Rem disponere, ut perpetuò Directi, nunquam Retrogradi sint. Quod quia sine præjudicio fieri non potest, melius esset, ab hujusmodi Ingenii Hominibus omninò abstinere. Etenim, si ipsi cum Servitio suo non assurgant, operam dabunt ut Servitium suum cum ipsis corruat. Verùm, quia modò diximus *Ambitiosos* non adhibendos, nisi urgente necessitate, operæ pretium fuerit jam dicere, quibus in Casibus, necessarius sit eorum usus.

Imperatores & *Duces* in Bello boni, utcunque *Ambitiosi* sint, omninò recipiendi: Etenim Utilitas ipsorum, ut præficiantur, cætera compensat: Militem autem deligere, qui *Ambitione* vacet, perinde est, ac si Calcaribus eum spolies. Quin & alter usus *Ambitiosorum est*, ut Umbellæ loco *Principibus* sint, contra Invidiam & Periculum: Nemo enim eas partes subibit, nisi sit instar Columbæ occæcatæ, quæ ideò in sursum volat, quia circumspicere non potest. Est etiam alius usus *Ambitiosorum* non parvus, ut prægrandibus alas amputent, & eorum potentiam labefactent; Quemadmodum *Macronem Tiberius* adhibuit, ad dejiciendum *Seianum*.

Quando

Quandoquidem igitur, in Casibus memoratis, necessarii sint, superest ut ostendamus, quâ ratione sint frænandi & coercendi, ut minus ab illis impendeat Periculi. Perniciosi minùs sunt, si Natalibus ignobiles, quàm si Nobiles: Si Ingenio paulò truciores & asperiores, quàm si Gratiosi & Populares: Denique si nuper Honoribus admoti, quàm si Veteratores facti sint, & in Honoribus suis muniti. Signum infirmi Animi in *Principibus*, à plerisque ducitur, si *Gratiosos* & Intimos sibi adjungant: Attamen, si verum dicendum est, non aliud reperitur Remedium præstantius, contra Potentiam nimiam *Procerum*, aut *Magistratuum*. Siquidem, quando Juvandi & Nocendi Potestas, penes *Gratiosum* residet, vix fiet, ut alius aliquis ex *Proceribus*, magnopere potentiâ turgeat. Alia ratio *Ambitiosos* coercendi non mala est, si per alios æquè *Ambitiosos*, & protervos, librentur: Sed tum opus est Consiliariis aliquibus moderatioribus, qui Partes medias teneant, ne Factiones omnia pessundent: Etenim absque illâ Saburrâ Navis vacillabit nimis. Saltem allicere poterint *Principes*, & animare aliquos humilioris Conditionis, qui *Ambitiosorum* veluti Flagella sint. Quantum ad ingenerandam illam in *Ambitiosis* opinionem, ut se ruinæ proximos putent, atque eo modo contineantur; Si meticulosi fuerint, benè forsitan cedet; Sin animosi & audaces, præcipitabit Conatus & Machinationes eorum; Neque est sine periculo. Quod si necessitas flagitet, ut reverà rejiciantur, Neque id simul, & subitò, facere, tutum foret; Optimum erit, Favoribus & Repulsis, eos, alternis, excipere; Unde attoniti & confusi hæreant, nescientes quid expectent, & veluti intra Sylvam ambulent.

Ex *Ambitionibus*, minùs est nociva, Cupiditas prævalendi in Rebus majoribus, quàm se immiscendi Rebus omnibus: Istud enim Confusionem Consiliorum parit, & Negotia destruit. Etiàm minus Periculi incumbit, ab *Ambitioso* in Negotiis acri, quàm ab eo qui Gratiâ & Clientelis pollet. Qui inter strenuos, & Negotiis pares, eminere studet, magnam profectò suscipit Provinciam; Verùm hoc Publico utile est: Qui verò illud machinatur, ut Viros cordatos deprimat, & ipse solus inter Ciphras Numerus sit, Seculi alicujus Lues est & Calamitas. *Honor* tribus insignitur Commodis; *Potestate Bene-merendi*; *Aditu facili* ad *Viros Principes*; Et *Fortunarum propriarum in Melius* Evectione: Qui optimam, ex his tribus, fovet Intentionem; cùm aspirat, Vir probus est: *Princeps* quoque, qui hujusmodi in Servis suis Intentiones, dignoscere valeat & distinguere, *Princeps* est prudens. Verùm in genere, præoptandi sunt *Principibus* hujusmodi Servi, qui Officio magis ducantur, quàm *Ambitione*: Quique Negotia amplectantur & ament, potiùs ex Conscientiâ bonâ, quàm ex Ostentatione: Denique distinguant *Principes* cum judicio, inter Ingenia, quæ sese omnibus Negotiis ingerunt, & Animum promptum seu alacrem.

XXXVI.

De Natura, & Indole Naturali In Hominibus.

Natura occultatur sæpenumerò, interdùm vincitur, rarò extinguitur. Vis *Naturam* efficit magis impetuosam cùm recurrit; Doctrina & Præcepta Affectus Naturales reddunt minùs quidem importunos, sed non tollunt; Verùm *Consuetudo* sola ea est, quæ *Naturam* planè immutat & subigit. Qui Victoriam de Naturâ suâ reportare cupit, sibi nec nimis magna, nec parva nimis Pensa, constituat: Priora enim Animum dejicient, propter Frustrationes crebras; Posteriora non multum attollent, etiamsi sæpiùs prævaleat. Atque sub initiis exerceat se Adminiculis quibusdam; Ut Natatores recentes, Vesicis aut Juncis; Deinde cum Impedimentis, ut Saltatores solent, Calceis gravioribus. Etenim, Perfectionem in re qualibet inducit, si Exercitatio difficilior sit, quàm Usus. Ubi *Natura* admodùm potens est, & proinde Victoria difficilis, opus erit per Gradus quosdam procedere, Qui tales sint; Primò, *Naturam* sistere ad tempus aliquod; More illius, qui cùm irasceretur, Literas Alphabeti, priusquam quicquam faceret, recitare solebat: Secundò, *Naturam* moderari, & ad minores portiones deducere; Ut si quis, Abstinentiam à Vino exercens, à majoribus Haustibus ad minores deveniat: Postremò autem, *Naturam* penitùs sub jugum mittere, & domare. Verùm si quis eo Animi robore & constantiâ polleat, ut se subitò eximere & vindicare poterit, hoc optimum fuerit:

Optimus ille Animi Vindex, lædentia pectus
Vincula qui rupit, dedoluitque semel.

Neque antiqua Regula rejicienda; Ut *Naturam*, adinstar Bacilli, in contrariam partem flectas; quò recta tandem deveniat. Verùm intellige hoc, ubi Extremum illud alterum, in Vitium non ducat. Insuper & hoc advertas, ne Habitum superinducere contendas, nixu continuo, sed intermissio; Nam Intermissio Impetum redintegrat, & adauget; Et si quis, dum Tyronem agit, perpetuò se exerceat, eveniet, ut Errores, non minùs quam Facultatem imbibat. Neque huic Malo succurritur, nisi per tempestivas Intermissiones. Præterea, Victoriæ in *Naturam*, non nimiùm citò, triumphum Accinas; *Natura* enim, ad longum tempus, sepulta jacebit, & tamen occasione datâ reviviscet: Id quod contigit *Puellæ* apud *Æsopum*, ex *Fele* in *Mulierem* conversæ; Quæ civiliter admodum in Mensâ sedebat, donec Mus in conspectu ejus fortè curreret. Itaque Occasiones tales, aut omninò evites, aut iisdem frequentiùs insuescas, quò minùs moveant. *Indoles* cujusque *Naturalis* optimè deprehenditur, in Consuetudine Familiari; In hac enim nulla intervenit Affectatio: In perturbationibus; Siquidem illæ Præcepta & Regulas penitùs excutiunt: Denique, in Casu

aliquo

aliquo novo & insolito; Quia tunc à Consuetudine deseritur. Felices dixerim, quorum *Indoles Naturalis*, cum Vitæ suæ Genere congruit: Aliàs verè dicere possint; *Multum Incola fuit Anima mea.* In Studiis, quicquid à *Naturâ* tuâ alienum repereris, stata tempora tibi præfigas ad ejusdem Exercitationes & Meditationes; Sin autem cum Genio tuo convenerit, de statis Horis ne sis sollicitus; Cogitationes enim tuæ sponte illùc convolabunt, prout Negotia & Studia cætera permittent. *Natura* cujusque, ex vi innatâ, aut bonas, aut malas Herbas, producit: Itaq; sedulò & tempestivè illas irriget, has evellat.

XXXVII.

De Consuetudine & Educatione.

Cogitationes Hominum sequuntur plerunque *Inclinationes* suas; *Sermones* autem, *Doctrinas*, & *Opiniones* quas imbiberunt; At *Facta* eorum fermè *antiquum obtinent*. Itaque, ut benè notat *Macciavellus*, (licèt in Exemplo scelerato,) minimè fidendum est, aut Naturæ Violentiæ, aut Verborum Grandiloquentiæ, nisi corroborentur *Consuetudine*. Instantia ejus hæc est: In Facinore aliquo audaci & crudeli patrando, non acquiescendum esse, aut in Naturæ alicujus Ferociâ, aut in Promissis constantibus, nedum Juramentis; Sed committendum Scelus esse Viris Sanguinolentis, & jamdudum cædibus assuetis. Sed *Macciavello*, de *Fratre* quopiam *Clemente*, aut *Ravillaco*, aut *Jauregua*, aut *Baltazare Gerardo*, aut *Guidone Faulxio*, nihil innotuit. Verum tenet Regula ejus; Naturam, aut Promissorum Fidem & Ferociam, viribus *Consuetudinis* haud æquipollere. Solummodò, Superstitio, nostris temporibus, eò provecta est; ut primæ classis Sicarii, Laniis obfirmatis minimè cedant; Atque Decreta Votiva, etiam in re sanguinariâ, *Consuetudinis* vires exæquent. In aliis quibuscunque, *Consuetudinis* potentia clarè elucescit: Adeò ut miraculi instar sit, audire, quot Professiones, Protestationes, Promissa, Verba grandia, jactitent plurimi; Et tamen, istis omnibus posthabitis, pro more consueto agere: Acsi Imagines essent, & Machinæ planè inanimes, solis *Consuetudinis* Rotis impulsæ & actæ. Videre etiam licet *Consuetudinis* Tyrannidem, in aliis multis. *Indi*, (loquor de *Gymnosophistis*, & Veteribus, & Modernis,) se leniter super Pyram componunt, atque hoc modo seipsos Igne sacrificant. Quin & Fœminæ cum Maritis in Rogum immitti properant. *Pueri Spartani*, antiquis temporibus, flagris cædi sustinebant, super Aram *Dianæ*, vix ejulatu, aut gemitu ullo emisso. Memini sub Initiis *Reginæ Elizabethæ*, *Rebellem* quendam *Hibernum*, Supplicationem *Deputato* obtulisse, ut Torque ligneâ, non Fune, suspenderetur; Quia illud magis in more Rebellibus erat. Inveniuntur Monachi in *Russiâ*, qui ad Pœnitentiam complendam, totâ nocte hyemali, in Vase Aquâ repleto, non recusabunt sedere, donec glacie constringantur. Plurima denique Exempla adduci poterint, planè stupendas *Consuetudinis* vires, tam super Animum, quàm

super

super Corpus, prodentia. Quandoquidem igitur *Mos*, veluti summus sit Humanæ Vitæ Moderator & Magistratus, curæ sit imprimis, ut *Mores* bonos asciscamus. Certè *Consuetudo* validissima, cùm à pueritiâ incipit: Hanc *Educationem* appellamus; Quæ nihil aliud est, quàm à teneris annis imbibita *Consuetudo*. Ita videre est, in Linguis ediscendis, Linguam ipsam magis commodè se applicare omnibus Expressionibus & Sonis; Artus quoque magis agiles & flexiles, ad omnes Posituras & Motus esse; In Pueritiâ, aut Adolescentiâ, quàm posteà. Verissimum enim est, Opsimathes istos novam plicam non benè admittere: Nisi fuerit in nonnullis Hominibus, quibus Animi nondum fixi, sed eosdem apertos ad omnia Præcepta conservârunt, quò continuò Emendationem reciperent; Id quod rarissimum est.

Verùm si *Consuetudinis* vires, cùm simplex solummodò sit, & sejuncta, tantæ sint; multò magis *Consuetudo* copulata, & conjuncta, & in Collegium coacta, excellit. Isthic enim Exemplum docet, relevat Societas, Emulatio stimulat, Gloria Animos extollit: Ita ut in hujusmodi Locis, Vires & Influxus *Consuetudinis* tanquam in Exaltatione sint. Certè, Multiplicatio, & (ut *Chymicorum* Vocabulo utar,) *Projectio*, super Naturam Humanam, consistit in Societatibus benè institutis, & Disciplinâ salubri informatis. Etenim Respublicæ rectè administratæ, quin & Leges bonæ, alunt Virtutem in Herbâ, sed Semina ipsius non multùm promovent. Verùm Infelicitatis Orbis hoc habet, ut Media maximarum virium, applicentur quandoque Finibus, minimè expetendis.

XXXVIII.

De Fortuna.

Negari non potest, quin Accidentia & Casus externi, ad Hominum *Fortunas*, vel promovendas, vel deprimendas, plurimùm possint. Gratia alicujus ex Magnatibus, Opportunitas, Aliorum Obitus, Occasio Virtuti cujusque congrua. Veruntamen, *Fortunam* suam fingere cuique præcipuè, in Manu propriâ est. *Faber quisque Fortunæ suæ*; Inquit *Comicus*: Atque inter externas Caussas illa frequentissima; *Stultitiam unius, alterius Fortunam promovere*. Nemo enim ita subitò evehitur, ac Occasione Errorum alterius. Ut inquit Adagium; *Serpens, nisi Serpentem comederit, non fit Draco*.

Virtutes apertæ & conspicuæ *Laudes* pariunt; At insunt Virtutes quædam occultæ & latentes, quæ pariunt *Fortunam*. Nimirum, Facultates nonnullæ se expediendi, quæ Nomen non habent. *Hispanum* Vocabulum, (*Desemboltura*,) eas quadam ex parte innuit. Scilicet; Cùm non inveniuntur in Naturâ alicujus Obices aut Impedimenta: Sed Rotæ Animi ad Motum Rotarum *Fortunæ* versatiles sunt. Ita enim *Livius*, (postquàm *Catonem Majorem* his verbis descripsisset; *In illo Viro, tantum Robur Corporis & Animi fuit, ut quocunque loco natus esset*,

esset, Fortunam sibi facturus videretur,) Illud disertè notat, quòd ei fuisset *Ingenium Versatile.* Quare si quis limis & adductis Oculis aspiciat, videbit *Fortunam: Cæca* enim licèt sit, haud tamen prorsùs *Invisibilis.* Etenim Via *Fortunæ* similis est *Galaxiæ* in Æthere; Quæ Concursus est, sive Coacervatio complurium Stellarum minutarum, seorsim Invisibilium, sed conjunctim luminosarum. Eodem modo, complures Virtutes sunt exiguæ, & vix in Notam incurrentes; Sive potiùs Facultates & Consuetudines appositæ; Quæ *Fortunatos* reddunt. *Itali* ex ipsis nonnullas notant; Quales quis minimè putaret. Cum Hominem innuunt, cui prosperam *Fortunam* spondent, inter cæteras ejus Qualitates adjicient, quod habeat *Poco di Matto.* Neque sanè inveniuntur aliæ duæ Qualitates, magis ad hanc propitiæ; Quàm si quis habeat Modicum ex *Stulto*, & non nimium ex *Honesto.* Itaque, quibus Patria, aut Principes sui, nimiò plus chari extiterunt; Iidem nunquam *Fortunati* fuerunt; Neque profectò esse possunt. Quando enim Cogitationes suas, extra seipsum quis collocaverit, viam suam benè Inire nequit.

Fortuna præpropera, magna molientes, & nonnihil turbulentos, reddit; At *Fortuna* exercita ea est, quæ efficit Prudentes & Cordatos. *Fortuna* proculdubio, saltem propter Filias suas, Honorem meretur; *Confidentiam* scilicet, & *Existimationem*; Etenim has duas parit *Fortuna* prospera; Alteram intra Nosipsos; Alteram in aliis erga Nos; Eæque vicissim pariunt Animos & Auctoritatem. Viri cuncti prudentes, quo Invidiam suarum Virtutum amoliantur, omnia *Providentiæ* & *Fortunæ* imputare solent: Ita enim decentiùs & liberiùs, eas sibi assumere possint: Quinetiam Majestatem Homini quandam addit, si videretur *Numini* Curæ esse. Sic *Cæsar* dum animaret Gubernatorem Navis in Tempestate, dixit; *Cæsarem portas, & Fortunam ejus.* Sic *Sylla* Nomen *Felicis* elegit, non *Magni.* Atque illud Observationem non præteriit; Eos, qui ex professo, Sapientiæ & Artibus propriis, nimium tribuerunt, in fine, *Infortunatos* evasisse.

Narratur de *Timotheo Atheniensi*, postquam in reddendis rationibus Præfecturæ suæ, hanc Clausulam, ad ravim usque, inseruisset; *Atque in hoc nullæ erant Fortunæ Partes.*; Deinceps illi nihil cessisse prosperè. Sunt certè, quorum *Fortuna* similis Carminibus *Homeri*, quæ majore cum facilitate fluunt, quàm aliorum *Poetarum* Versus: Id quod *Plutarchus* de *Fortunâ Timoleontis*, ad *Fortunas Agesilai*, aut *Epaminondæ*, comparatâ, prædicat. Hoc verò ut fiat, sine dubio, in nobis ipsis, maximè situm est.

XXXIX.

De Usura Sive Foenore.

Plurimi Invectivas quasdam ingeniosas, in *Feneratores*, commenti sunt. Dicunt; Miserum esse, Diabolum in *Dei* partem involasse, *Decimas* scilicet. *Feneratorem* maximum esse *Sabbathi violatorem*; Aratrum siquidem suum non cessare *Sabbathis*. *Feneratorem Fucum* esse, de quo *Virgilius*;

Ignavum Fucos Pecus à præsepibus arcent.

Feneratorem, Legem primitivam, post Lapsum Hominis, latam, pessundare; Quæ fuit; *In sudore Vultus tui comedes Panem tuum*; Minimè verò; *In sudore Vultus alieni*. *Feneratores* Pileis luteis indui oportere, quia *Judaizant*. Rem esse contra Naturam, ut *Pecunia* generaret *Pecuniam*; Et hujusmodi alia. Ego verò hoc dico tantùm; *Fœnus esse, inter Concessa, propter Duritiem Cordis*. Cum enim necesse sit Hominibus, ut *Pecunias* mutuò dent, & accipiant; Sintque tam duro Corde, ut eas gratis commodare nolint, reliquum est ut permittantur *Usuræ*. Alii nonnulli in medium adduxerunt, callidas quasdam & suspectas Propositiones, de Argentariis, & Excambiis publicis, Detectione Fortunarum Hominum singulorum, & aliis hujusmodi Artificiis. Verùm pauci de *Fœnore* disseruerunt solidè & utiliter. Optimum fuerit proponere nobis ante oculos, *Fœnoris Commoda*, & *Incommoda*; Ut Bonum vel ponderetur, vel separetur; Quinetiam cavere imprimis, ne dum *Fœnore* feramur in melius, intercipiamur & incidamus in pejus.

Incommoda Fœnoris hæc sunt. Primùm, quod Mercatorum numerum minuit. Nam si ignava hæc, *Pecuniæ* in *Fœnus* Erogatio, è medio tolleretur, *Nummi* non delitescerent præ Socordiâ, sed, magnâ ex parte, in Mercaturam impenderentur; Quæ instar *Venæ Portæ*, cuivis *Regno* est, ad Opes introducendas. Secundum, quod Mercatores inopes reddit: Sicut enim Colonus, Terram colere ita fructuosè nequit, si Reditum solvat nimis gravem; Ita Mercator, tam commodè & lucrosè, Mercaturam suam exercere vix potest, si *Pecuniis Fœnore* sumptis, negotietur. Tertiùm *Incommodum* duorum priorum Appendix quædam est, Portoriorum & Vectigalium publicorum Imminutio, quæ fluunt & refluunt, pro modo Commercii. Quartum, quod Thesaurum, & *Pecunias* Regni; sive Reipublicæ in paucorum Manus reducit: Cùm enim *Feneratoris* Lucrum certum sit, cæterorum incertum, eveniet in fine Ludi, prout fit sæpè in Aleâ, ut maxima pars Pecuniæ Promo cedat. Illud autem pro inconcusso tenendum, florere Rempublicam imprimis, cùm *Pecuniæ* dispergantur, non coacerventur. Quintum, quod Terræ & Prædiorum pretium deprimit: Etenim *Pecuniæ* insumuntur, vel in Mercaturam, vel in Prædiorum Coemptiones; *Fœnus* autem utrique obviare videtur. Sextum,

quod

Quod omnes Labores, Molimina, & Inventa nova quæcunque, enervat & hebetat; In quibus *Pecunia* minimè sibi deesset, nisi à Torpedine istâ impediretur. Postremum, quod Tinea est & Teredo Fatultatum quam plurimorum Hominum; Id quod, tractu Temporis, Egestatem publicam parit.

Econtrariò, *Commoda Fœnoris* hæc sunt. Primò, quod utcunque *Usuræ* in aliquibus Mercaturæ noceant, in aliis nihilominùs prosunt: Certissimum enim est, maximam Mercaturæ partem, à junioribus Mercatoribus exerceri, *Fœnore* sumptis *Pecuniis*; Unde si *Fœnerator*, Pecunias suas, vel exigat, vel non emittat, secutura necessariò est magna Mercaturæ Clades. Secundum est, quod nisi prompta hæc à *Fœneratoribus Pecuniarum* Mutuatio, Hominum necessitatibus subveniret, in extremas angustias citò redigerentur; Quandoquidem cogerentur Res suas, (sive Bona Mobilia fuerint, sive Prædia,) nimis vili pretio vendere: Itaque, ubi *Fœnus* rodit tantùm, Distractiones præproperæ penitùs absorberent. Nam quantum ad *Oppignerationes*, aut ea quæ à *Jureconsultis* appellantur *Mortua vadia*, huic certè Malo remedium vix exhibebunt: Siquidem aut ea prorsùs non accipient Homines sine *Fœnore*; Aut si accipiant, solutione ad diem minimè præstitâ, summo jure agent. Memini *Pecuniosum* quendam, virum durum, rure agentem, qui solebat dicere; *In malam Crucem abeat ista Fœneratio; Impedimento est, quo minùs Pignorum & Obligationum pœnas exigere possimus.* Tertium & ultimum hoc est: Nugas meras dico, si quis existimet, Mutuationem pecuniarum facilem, non admisso *Fœnore*, fieri posse: Neq; rursùs quis animo cōprehenderit, innumera quæ sequentur mala, si Contractus illi, Mutui dati & accepti, convellantur. Itaq; de abolendis prorsùs *Usuris* Sermones facere ineptum foret. Respub. omnes, pro diversâ tamen ad *Sortem* ratione, eas tolerârunt; Adeò ut Opinio illa in *Utopiam* protinus releganda.

Dicamus jam de *Reformatione* & *Normâ Usurarum*, Quibus nimirum Modis, *Incommoda* earum optimè evitentur, *Commoda* retineantur. Patet jam, conferendo inter se *Commoda* & *Incommoda Usurarum*, (quod modò fecimus,) duo esse, quæ reconciliare oportet. Priùs, ut retundantur Dentes *Fœnoris*, ne nimium mordeat: Secundum, ut Viris pecuniosis aperiatur via, quâ ad Pecunias Mercatoribus præstandum invitentur, ne Commercium intercidat aut languescat. Hoc autem fieri non potest, nisi in *Fœnore*, duas Proportiones introducas; *Minorem*, & *Majorem*. Si enim *Fœnus*, ad unicam tantùm Proportionem, eamque minorem redigas, mutuò accipientem aliquantulùm levabis, sed Mercator *Pecunias* non facilè reperiet. Atque insuper notandum est, Mercaturam, cum sit omnium maximè lucrosa, *Fœnus* ad Proportionem benè magnam ferre posse; Alios Contractus minimè.

Ut his duabus Intentionibus satisfiat, hac viâ insistere licet. Duæ sunto *Fœnoris* Proportiones: Prior omnibus permittatur; Posterior cum licentiâ, aliquibus tantùm Hominibus, & in aliquibus Reipublicæ Locis, ubi Mercatura fervet, concedatur. Primò igitur, (si nos audias) reducatur *Fœnus* ad partem vicesimam *Sortis* pro Mutuatione in Annum: Ea Proportio Edicto promulgetur, ut libera sit omnibus.

Pro

Pro eâ accipiendâ, *Princeps* sive Respublica, Mulctæ omni renunciet. Hoc ab Obstructione aliquâ generali, aut Difficultate majore, Mutuationem conservabit. Hoc innumeris Mutuatoribus, ruri & alibi degentibus, Solamini erit. Hoc magnâ ex parte Prædiorum pretia adaugebit. Quandoquidem annuus Valor prædiorum, hic apud Nos in *Angliâ*, excedet illam *Fœnoris*, ad hanc Proportionem redacti; Quantum annuus Valor sex Librarum, excedit illum quinque tantùm. Hoc denique, Industrias Hominum, ad utilia & lucrosa Inventa, acuet & excitabit: Eò quod plurimi hujusmodi Inventis potiùs se dedent, quàm Lucro tam exili, quale diximus, ex *Usuris*, acquiescere; Præsertim cùm Lucro jampridèm majori ex iisdem assuevissent. Secundò, certis quibusdam Hominibus, commodandi Mercatoribus notis, & non aliis quibuscunque Hominibus, *Licentia* concedatur: Hoc autem fiat, additis Cautionibus quæ sequuntur. Sit Proportio, (etiam hæc de quâ loquimur,) illâ pauld remissior, quàm anteà solvere solebant: Hoc pacto, universi, tam Mercatores, quam alii, Reformatione hac recreabuntur. *Princeps* autem, sive Resp. exiguam aliquam Summam percipiat, pro *Licentiis* singulis; Reliquum Lucri, *Fœneratori* cedat: Si enim Lucrum *Fœneratoris* leviter tantùm minuatur, eum nullo modo à *Fœnore* exercendo deterrebit: Exempli gratiâ; Si quis anteà decem, aut novem Libras, pro *Sorte* centum Librarum, quotannis accipere solebat; Is etiam octo potiùs Libris, contentus erit, quàm *Fœneratorem* exuet; Aut certa cum Incertis commutabit. Sint isti, quibus *Licentia* scilicet conceditur, numero minimè definiti; Sed tamen ad Urbes aliquas, & Oppida quæ Mercaturâ florent, restringantur: Ita enim, prætextu *Licentiarum*, Opportunitatem non habebunt, *Pecunias* aliorum pro suis commodandi: Neç novem aut octo Librarum Proportio, Licentiâ munita, generalem illam quinque Librarum absorbebit: Nemo siquidem, *Pecunias* suas, procul à se mittere, aut in Manus ignotas concredere, præoptabit.

XL.

De Iuventute & Senectute.

Ivvenis Annis poterit esse Senex *Horis*, si *Temporis* jacturam non fecerit. Sed hoc rarò contingit. Generaliter, *Juventus* similis est primis Cogitationibus, quæ Secundis Sapientiâ cedunt. Etenim inest Cogitationibus *Juventus* quædam, non minùs quàm Ætatibus. Attamen Inventio *Juvenum* vivacior est quàm *Senum*; Atque Imaginationes in Mentes eorum illabuntur meliùs, & veluti diviniùs. Ingenia præfervida & quæ Cupiditatibus violentis, ac perturbationibus, hùc illùc impelluntur, non matura fiunt ad res gerendas, donec *Meridiem* Ætatis suæ attigerint: Ut videre est in *Julio Cæsare*, & *Septimio Severo*. De quorum posteriore dictum est; *Juventutem egit Erroribus, imò Furoribus, plenam:* Qui tamen, in Serie *Imperatorum* universâ, fuit propemodùm celeberrimus. Sed Ingenia sedata & composita, etiam in *Juventute* florere possint. Cujus rei Exempla cernuntur, in *Augusto Cæsare*, *Cosmo Duce Florentiæ*, *Gastono de Foix*, & aliis nonnullis.

nonnullis. Ex alterâ parte, Calor & Vivacitas, si in *Senectute* inveniantur, Temperamentum optimum constituunt ad Negotia. *Juvenes* ad Inveniendum magis idonei sunt, quàm ad Judicandum; Et Executione potiùs quàm Consiliis validi; Et ad Negotia nova meliùs adhibentur, quàm ad Consueta. Etenim, Experientia *Senum*, in iis quæ sub Experientiâ eorum cadunt, eos dirigit; sed in Rebus novis, eos seducit. Errores *Juvenum* Negotia sæpenumerò pessundant; Verùm Errores *Senum* non ultrà ferè procedunt; Nisi ut plus fieri potuisset, aut citiùs. *Juvenes*, in rebus gerendis & tractandis, majora amplectuntur, quam comprehendere valeant; Plura movent, quàm compenere rursùs sciunt; Ad Fines advolant Gradibus & Mediis non benè pensitatis; Præcepta quædam absurdè persequuntur, in quæ casu inciderunt; Extrema Remedia à principio usque tentant; Denique quod Errores conduplicat, Errores agnoscere, aut revocare, detrectant: Similes Equis malè domitis, quæ nec se sistere, nec vertere, volunt. *Senes* plus satis objiciunt; In Consultationibus nimiùm Morantur; Pericula plusquàm expedit reformidant; Pœnitentiâ præproperâ vacillant; Atque Negotia raró admodum ad periodum justam deducunt; Sat putantes Mediocritate quadam Successûs frui. Bonum certè fuerit, in Negotiis, mixturam adhibere, & *Senum*, & *Juvenum*: Illud enim in præsens utile erit, ut Virtutes utriusque Ætatis, Defectus earum corrigent; Utile etiam Futuro, ut *Juvenes* perdiscant, dum *Senes* moderentur; Postremò Accidentia Externa meliùs compescit, quia *Senes* Auctoritate, *Juvenes* Gratiâ & Popularitate, pollent. At in Moralibus, *Juventus* fortassè primas tenebit, ut *Senectus* in Politicis. Ex *Rabbinis* quispiam, super Textum illum; (*Juvenes vestri videbunt Visiones, & Senes vestri somniabunt Somnia*;) sic infert; Quod *Juvenes*, propiore ad se aditu, *Deus* dignatur, quàm *Senes*: Quia *Visio* Revelatio clarior & manifestior est, quàm *Somnium*. Et sanè, quantò quis magis, de Mundo bibit, tantò plus Toxico ejus inficitur: Tum *Senectus*, potiùs in Facultatibus Intellectûs, quàm in Virtutibus Voluntatis & Affectuum, proficit. Sunt, qui in *Juventute* admodum præcoces sunt, sed currentibus annis citò marcescunt, & deveniunt evanidi. Tales sunt; Primò qui Ingenia nacti sunt fragilia, quorum Acies facilè retunditur: Qualis fuit *Hermogenes Rhetor*; Cujus Libri subtilissimi sunt; Verùm ipse paulò post stupidus evasit. Secundum Genus eorum, quibus Naturales quædam Facultates insunt, quæ magis *Juventutem* decent, quàm *Senectutem*; Qualis est Oratio fluens, & luxuriosa; Quæ in *Juvene* laudatur; In *Sene* non item. Ita *Cicero* loquitur de *Hortensio*; *Idem manebat, neque idem decebat*. Tertium eorum, qui sub initiis, nimiùm efferuntur; Et Magnanimitate præditi sunt, supra quam Ætas provectior ferre valeat: Qualis fuit *Scipio Africanus*, de quo *Livius* ita prædicat; *Ultima Primis cedebant*.

XLI.

De Pulchritudine.

V*Irtus*, instar Gemmæ pretiosæ, optima est, sine Ornamentis inserta. Atq; profectò eadem præstat, in Corpore decoro, licèt non delicato; Quodque Aspectus Dignitatem potiùs præ se ferat, quàm *Pulchritudinem*. Neque ferè reperies, eximiè *formosos*, Virtutibus pollere: Ac si Natura, in hoc magis incubuisset, ut non turpiter erraret, quàm ut aliquid excellens produceret. Itaque Conversationibus apti sunt, at excelsos Spiritus non gerunt: Et Urbanitati potiùs student, quàm Virtuti. Sed hoc in omnibus non tenet. Siquidem *Augustus Cæsar*, *Titus Vespasianus*, *Philippus Pulcher Rex Gallus*, *Edovardus Quartus Rex Angliæ*, *Alcibiades Atheniensis*, *Ismael Persa*, Viri prorsùs magni fuerunt, & nihilominùs *Perpulchri*.

In *Pulchritudine* præfertur Venustas Colori; Et decorus ac gratiosus Oris & Corporis Motus, ipsi Venustati. Ea præcipua *Pulchritudinis* portio quam Pictura repræsentare non potest; Imò nec Effigies ipsa viva, primo aspectu. Non reperitur *Pulchritudo* aliqua excellens, cui non insit aliquid minùs conforme, in Compagine. Haud facilè quis dixerit, utrùm *Apelles*, aut *Albertus Durerus*, Nugator major fuerit; Quorum alter Hominem secundum Proportiones Geometricas effingere voluit; Alter, ex compluribus Faciebus, optimas quasque Partes desumendo, unam satagebat depingere excellentem. Tales, (credo,) Effigies, vix ulli placebunt, præterquam Pictori ipsi. Non quin existimem, elegantiorem Faciem depingi à Pictore posse, quàm unquam in vivis fuit; Sed hoc ei contingere oportet, ex felicitate quadam, & casu, (veluti Musicis sui Cantus, non autem ex Regulis Artis. Videre est Facies nonnullas, quarum Partes singulæ, Examini si subjiciantur, vix unam reperies quam separatim probes; Quæ tamen in consortio satis placent. Quod si verùm sit, *Pulchritudinem* præcipuam sitam esse, in Motu decoro, mirum sanè non est, si provectiores ætate, aliquando videantur Junioribus *amabiliores*: Secundum illud *Euripidis*; *Pulchrorum Autumnus Pulcher*: Etenim fieri non potest, ut Juvenis per omnia decus tueatur, nisi fortè Juventutem ipsam, ad Supplementum Decoris assumas. *Pulchritudo* est instar Fructûs Horarii, qui facilè corrumpitur, nec diù durat: Atque sæpè Juventutem inducit dissolutam, Senectutem autem serò pœnitentem: Attamen si benè collocetur, Virtutes splendere facit, Vitia erubescere.

De

XLII.
De Deformitate.

Deformes Naturam ferè ulciscuntur: Sicut enim Natura minùs illis propitia fuit, ita & illi Naturæ vicissim adversi; Cum sint plerique ipsorum, (ut loquitur *Scriptura*,) *Sine Affectione Naturali.* Est proculdubiò Consensus, inter Animam & Corpus; Atque Natura, *Ubi peccat in uno, periclitatur in altero.* Sed quia in Fabricâ Animæ conceditur Homini Electio, in Fabricâ Corporis imponitur Necessitas; Astra Inclinationis Naturalis, obscurantur nonnunquam, à Sole Virtutis & Disciplinæ. Consentaneum itaque fuerit, de *Deformitate* dicere, non ut Signo, quod quandoque fallit; Sed ut Caussâ, quæ per-rarò effectu destituitur. Quicunque in Personâ suâ, aliquid habet, quod Contemptum inducit, perpetuum habet in se stimulum, quò à Contemptu se vindicet: Itaq; *Deformes* semper audacissimi; In principio, veluti in Defensione suâ, utpote qui Contemptui exponuntur; Sed processu Temporis, ex Habitu acquisito. Iterùm *Deformitas* Industriam acuit; Ejus generis Industriam, ut aliorum Defectus & Infirmitates sedulò rimentur; Unde habeant quod rependant. Præterea, in potentioribus, Suspiciones & Zelotypiam, versus eos, extinguit; Veluti Homines quos tutò despicere liceat: Competitores autem & Æmulos consopit; Utpote nihil suspicantes, de promotione eorum ad Honores, donec ipsos in possessione Honorum videant. Adeò ut si rem diligenter introspicias, in magnis Ingeniis, *Deformitas* Ascensum ad Honores patefacit. *Reges*, antiquis temporibus, (atque hodiè etiam in *Imperiis* nonnullis,) *Eunuchorum* Fidei magnoperè inniti solebant: Qui enim erga omnes invidi sunt, uni magis fidi sunt, & obnoxii. Attamen fidem illis adhibebant, potiùs ut Rimatoribus bonis & Susurronibus, quàm aut Magistratibus aut Ministris publicis. Similis etiam est Ratio *Deformium*. Manet illa Regula, quam anteà posuimus: *Deformes*, si animosi sint, à Derisu & Ignominiâ liberare se gnaviter contendent: Quod fieri non potest, nisi aut per Virtutem, aut per Malitiam. Itaque nil mirum cuiquam videatur, si quandoque in Viros egregios evadant; Qualis fuit *Agesilaus*, *Zangerus Solymanni Filius*, *Æsopus*, *Gasca Peruviæ Præfectus*; Quin & *Socrates* illis annumerari possit; Cum aliis.

XLIII.
De Ædificiis.

Ædes extruuntur, ut in iis habitemus, non ut eas spectemus: Pulchritudini igitur præponatur Usus, nisi fortè utrunque obtineri possit. Relinquamus Fabricas *Ædium* speciosas, quæ Admirationem incutiunt, *Palatiis Poetarum incantatis*; Qui eas extruunt sumptu parvo. Qui *Domum* elegantem ædificat, sed in situ malo, Carceri seipsum mandat. Situm autem malum intelligo, non tantùm ubi Aer insalubris, sed etiam ubi Aer inæqualis est: Quales sunt *Ædes*, quæ extruuntur quidem, in Colliculo paululùm elevato; Sed cincto undique, more Theatri, Collibus altioribus; Ubi Ardor Solis constringitur, Venti autem, veluti in Canalibus, variis æstibus reciprocantur: Adeò ut in hujusmodi situ, subitò sentias, diversitatem non minorem, Caloris & Frigoris, quàm si in Locis diversis habitares. Neque malum Situm facit Aeris solummodò Conditio prava; Verùm etiam Viarum & Adituum Incommoditas; Fora Rerum Venalium indiga; Et (si *Momum* consulas) Vicini mali. De compluribus aliis non loquor; Qualia sunt, Aquarum absentia; Sylvarum Defectus, quæ & Focum, & Umbram, præbeant; Sterilitas Soli, aut quod ex variis Glebarum Generibus minimè commistum sit; Prospectus coarctatus; Defectus Terræ planæ & æquabilis; Locorum Defectus in propinquo, qui Venationibus, Aucupiis, Cursibus Equorum, idonei sint; Mare nimis in vicino, aut nimis in remoto; Commoditas nulla Fluviorum Navigabilium, aut etiam Incommoditas ipsorum ob Inundationes; Situs remotior ab Urbibus magnis, quod Negotiis obest, aut etiam propinquior, quod Victui necessaria absorbet, & omnia cara reddit; Locus ubi quis Latifundia ampla possideat, aut acquirere possit, & Locus contrà ubi pennas extendere nequeat: Quæ singula minimè eo animo enumeramus, acsi *Domus* aliqua his Incommodis omnibus vacare possit, verùm ut tot ex illis evitemus, quot evitari concedatur; Atque rursùs, si quis *Domos* plures ædificet, ita rem disponat, ut quæ in unâ desint Commoditates, adsint in alterâ. Responsum *Luculli Pompeio*, bellulum erat: Qui, cùm in Palatio *Luculli*, immensas & luminosas Porticus & Cameras conspexisset, sic infit; *Optimè proculdubiò hic habitatur Æstate, sed quomodò Hyemem toleras?* Cui *Lucullus*; *Quid, nunnam me putas, Avium prudentiam non assequi; Quarum nonnullæ, Hyeme ingruente, sedes mutant?*

Transeundum jam à Situ *Domus*, ad *Domum* ipsam. Imitabimur *Ciceronem*; Qui Libros conscripsit *De Oratore*, & Librum unicum qui inscribitur *Orator*: Quorum priores *Præcepta Artis* tradunt, posterior *Perfectionem*. Describemus igitur *Palatium Regium*, atque ejusdem *Modulum* quendam conficiemus. Prorsùs enim mirablis res est, tam vastas hodiè existere Moles in *Europâ*, quales sunt *Vaticanum*, & *Escuriale*, & nonnullæ aliæ; In quibus tamen, *Cameram* aliquam verè magnificam, vix reperies.

Primùm

Primum igitur statuo, *Palatium* perfectum neutiquam esse, nisi duas habeat Portiones diversas, *Portionem Convivii*, ut loquitur Liber *Hester*; Et *Portionem Mansionis* sive Familiæ: Alterum ad Pompas, Magnificentias, & Celebritates; Alteram, ad Habitationis usum. Intelligo, *Portiones* istas duas, extrui debere, non ut Latera *Domûs*, sed ut *Frontis* ipsius Partes: Easque exteriùs uniformes esse, licèt interiùs longe diversas. Conjungi autem volumus *Portiones* istas, per Turrim sublimem & splendidam, in medio Frontis. Atque, quoad *Portionem Convivii*, unicam tantùm illic *Cameram* poni velim; Eamque supra Gradus, quinquaginta pedes ad minus altam: Et subter eam, *Cameram* item alteram, similis longitudinis & latitudinis; Quæ Apparatum & Instructionem, ad Festa, Ludos, & ejusmodi Magnificentias; Actores etiam, dum se ornent & parent, commodè recipiat. Alteram *Portionem*, *Mansionis*, scilicet, dividi velim præcipuè, in *Aulam*, & *Sacellum*. utramque amplam & pulchram: Eas verò per universam *Portionis* Longitudinem, extendi nolim; Sed relinqui in exitu Cœnacula duo; Hyemale & Æstivale: Atque subter hæc omnia, (excepto *Sacello*,) Cellas amplas subterraneas, collocari volo; Quæ Culinis privatis, Promptuariis, Panariis, & similibus, inserviant. Quantum ad Turrim; Eam elevari volo, usque ad duo Tabulata; Utrunque quindecim pedes altum, supra duas Alas Frontis; Coopertam Plumbo, æquabili, atque statuis per fulcra Laterum, in summitate, decoratam: Eandem Turrim in Cubicula diversa distingui volo. Gradus autem Turris apertos esse, & in se revertentes, & per Senos subinde divisos; Utrinque statuis ligneis, inauratis, vel saltem ænei coloris, cinctos, cum Statione spatiosâ & latâ in vertice. Verùm cavendum, ne Locus ubi Famuli comedant, sit ad imum Graduum, vel propè: Si enim sit, Ciborum Nidor ascendet, tanquam in Tubo quodam. Et de *Fronte Ædificii* hactenùs. Tantùm intelligo Gradus primos Ascensûs, ad viginti pedes sustolli debere; Altitudinem scilicet Tabulati inferioris.

Ultra *Frontem Ædificii*, Aream spatiosam designo, Cujus Latera tria sint ipsâ *Ædium Fronte* haud paulùm humiliora; Atque in quatuor Angulis ejusdem Areæ, Turres extruantur, Altitudinem Laterum Prædictorum nonnihil superantes, ad Gradus, quibus in superiora ascendatur, capiendos: Quæ Turres, non recipiantur in Planum *Ædificii*; Sed extra promineant. Area autem integra Lapidibus latis quadrangulis minimè substernatur; Nam hujusmodi pavimenta Calorem molestum æstate, & similiter Frigus asperum hyeme, immittunt; Sed habeat Ambulacra, ex ejusmodi Lapidibus, per latera tantùm *Ædificii*; Et Formam Crucis, ex iisdem, in medio; Cum Quadris interpositis, quæ gramine vestiantur, detonso quidem, sed non nimis prope Terram. Latus universum Areæ, ex *parte Convivii*, occupent spatiosæ & speciosæ *Porticus*. In quibus singulis *Porticibus*, sint in Laquearibus, tres aut quinque Sphæræ concavæ, (Cupulas vocant,) pulchræ, in Longitudine positæ, ad æqualem distantiam: Sint quoque Fenestræ, ex vitro colorato, ubi pingantur Columnæ, Imagines omnigenæ, Flores, & similia. At Latus ex *parte Familiæ*, simul cum Latere tertio è regione *Frontis*, complectatur *Cameras præsentiales*, & alias usûs

ac Decoris ordinarii; Atque rursus Cubicula: Sintque etiam tria ista, Latera ita extructa, ut exhibeant *Ædificium* duplex; Non translucida, sed ex alterâ tantùm parte fenestrata; Ut tam matutinis, quàm vespertinis temporibus, præstò sint *Cameræ*, in quas Sol non intret. Accommodentur etiam eo modo, ut habeantur ibi *Cubicula* & *Cameræ* tam Æstivales ad Refrigerium, quàm Hyemales ad Frigus arcendum. Invenies non rarò *Ædes* pulchras, sed tamen ita Vitro & Fenestris repletas, ut vix locum suppeditent, ubi te recipias aut ad Solem, aut ad Frigus, evitandum. Quantùm ad Fenestras prominentes sive arcuatas, eas probo tanquam Res commodas, (Urbibus sanè Fenestræ ad Planum *Ædificii*, & minimè protuberantes, magis conveniunt, propter Uniformitatem Structuræ Plateas versus;) Sunt enim Receptus Colloquiis opportuni: Atque insuper, tam Ventum, quàm Solem, summovent; Quod enim aliàs, per totam ferè *Cameram*, pertransisset, vix ultra Fenestram penetrabit. Raræ tamen sint hujusmodi Fenestræ arcuatæ, non ultra quatuor; Duæ scilicet, ex utroque Latere Areæ.

Ultra hanc, quam diximus, *Aream*, sit alia interior, paris, & Amplitudinis, & Altitudinis; *Horto* per exterius circumcincta; Interius autem, Ambulacris pulchris, Arcuatis, usque ad primum Tabulatum, circundata. Pars autem exterior Solarii inferioris versus *Hortum*, quatenus ad duo Latera, convertatur in *Specum* sive *Cavernam*, (*Grottam* Moderni vocant,) ad Umbram & Æstivationem; Apertam, aut Fenestratam, tantùm ex parte *Horti*: Sit autem *Caverna* illa Solo æqua, non omninò depressa; Et eleganti Pavimento strata, ad Terræ Vapores excludendos. Erigatur autem in Medio istius Areæ *Fons* splendidus; aut Opus aliquod ex Statuis magnificum; Pavimentum autem simile sit Areæ illi antedictæ. Hujus Areæ *Ædificia*, ex utroque Latere, destinentur *Cameris*, & *Conclavibus*, secretioribus: Latus autem transversum, Porticibus etiam secretioribus. Curandum verò, ut aliquæ, tam ex Cameris & Conclavibus, quàm ex Porticibus, designentur ad Usum Infirmorum; Si fortè *Princeps*, aut quivis è Grandioribus, ægrotaverit. Habeant autem Portiones singulæ ægris destinatæ, (ut Moderni loquuntur,) *Ante-Cameram*, *Cameram* ad Cubile, & *Re-Cameram*. Hæc autem, quæ diximus, supra secundum Solarium collocentur. At Latus transversum Solarii inferioris, versus *Hortum* convertatur in Porticum, speciosam, patentem, & Columnis fultam. Rursùs, supra Solarium tertium, ex omnibus tribus Lateribus, statuantur Porticus elegantes, columnares, & apertæ, ad Prospectum & Refrigerium *Horti* excipiendum. Verùm ad Angulos duos Lateris transversi, in Solario secundo, accommodentur & ornentur, duo splendida & delicata *Conclavia*, (*Cabinettos* Moderni vocant;) Pavimento nitente, Aulæis sumptuosis instructa, Vitro Cryſtallino fenestrata, cum Cupolâ elegante in medio. Sint autem *Conclavia* illa, Rebus curiosis omnigenis, & spectatu dignis, referta. In supremis quoque Porticibus, (si fieri posset,) optarem collocari, juxta parietes, in locis diversis, *Fonticulos* quosdam Aquam emittentes; Qui per secretos Tubos iterum transeant. Interior autem pars, in Solario superiore, versus Aream, formetur in Porticus & Ambulacra, benè munita

nita

nita & obducta, ad usum Convalescentium. Atque hactenus de *Modulo Palatii* ipsius: Nam de Balneis, & Piscinis, non loquor. Superest tamen, ut antequam ad Frontem Ædium pervenias, collocentur Areæ tres; Area viridis, gramine vestita, cum Pariete in Circuitu, & juxta Parietem Arboribus, ordine positis, sata Area altera, ejusdem amplitudinis, sed in Pariete cujus, sint Turriculæ extructæ, aut simile quid ejusmodi elegantiæ: Area item tertia, quæ cum Fronte ipsa *Ædium*, Quadrangulum constituat; Quam *Ædificio* certè aliquo circundatam nolo; Neque rursus nudis Parietibus cinctam; Sed Ambulacris supra Columnas, non Arcus, erectis; In summitate verò plumbo, vel Lapide Quadrato, coopertis, & ad latera elegantibus Statuis parvis, ænei Coloris, munitis, clausam. Quatenus verò ad *Ædificia* omnia, quæ usibus familiaribus inserviunt, summoveantur illa, ad aliquam distantiam, à *Palatio* ipso; Ita tamen, ut interponantur *Porticus* humiliores, & obtectæ; Intra quas ad *Palatium* transire possis.

XLIV.

De Hortis.

DEus ipse primus plantavit *Hortum*. Atque revera, inter Solatia humana, illud *Horti* est purissimum. Etenim Spiritus Hominum maximè reficit & oblectat; Quo sine, *Ædificia* & *Palatia*, Manûs tantùm sunt Opera, nec sapiunt Naturam. Quinetiam notabis, Secula cùm proficiunt in Culturâ & Magnificentiâ, citiùs pervenire ad *Ædificiorum* pulchritudinem, quàm ad *Hortorum* Elegantiam & Amænitatem: Quasi Elegantia illa *Hortorum* esset Res perfectior.

Statuo in *Hortis Regalibus*, assignari oportere *Hortos*, pro singulis Anni *Mensibus*: In quibus, separatim, Plantæ, quæ illo *Mense* florent & vigent, producantur. Pro *Decembri*, *Januario*, & fine *Novembris*, eligendæ sunt Plantæ, quæ per totam Hyemem virescunt; Quales sunt, Aquifolia; Hedera; Laurus; Juniperus; Cupressus; Taxus; Buxus; Pinus; Abies; Rosmarinus; Lavendula; Pervinca, Flore albo, purpureo, & cæruleo; Chamedris; Irides quoad Folia; Arantia, Limones, & Myrtus, si Caldariis conserventur; Et Amaracus juxta Parietem & versus Solem satus. Sequuntur pro fine *Januarii*, & *Februarii*; Arbustum Chamælex Germanicæ sive Mezereonis, quæ eo tempore floret; Crocus vernus, Flore luteo, & glauco; Primulæ Veris; Anemones; Tulipa præcox: Hyacynthus Orientalis; Chamairis; Fritellaria. Pro *Martio*; Omne genus Violarum, præcipuè Purpureæ simplici flore, quæ sunt præcocissimæ; Pseudo-Narcissus luteus; Bellis; Amygdalus, quæ tunc floret; Malus Persica, & Cornus, quæ etiam tunc florent; Rubus odoratus. Pro *Aprili*; Viola flore albo multiplice; Parietaria lutea: Leucoium; Herba paralysis; Irides, & Lilia omnigena; Flores Roris marini; Tulipa; Pæonia, flore multiplici; Narcissus verus; Periclemenum *Sabaudicum*; Cerasus, &

Pyrus,

Pyrus, & Prunus diversi generis in flore; Acanthus, quæ tum Folia emittit; Arbor Lelac. Pro *Maio*, & *Junio*; Cama-cariophyllus omnium generum, præcipuè virgineus; Omne Genus Rosarum, Moschatâ solâ exceptâ, quæ seriùs floret; Periclemenum commune; Fraga; Buglossum; Columbina; Flos Africanus, simplex, & multiplex; Cerasus, quæ tum fructum profert; Ribes; Ficus in Fructu; Baccæ Rubi Idæi, Vitis Flores; Lavendula florens; Satyrium Hortense flore albo; Herba Muscaria; Lilium Convallium; Malus florens; Flos Cyaneus. Pro *Julio*; Cariophyllata omnium generum; Rosa Moschata; Tilia florens; Pyra, & Poma, & Pruna præcocia. Pro *Augusto*; Pruna omnium generum; Pyra; Mala Armeniaca; Baccæ Oxyacanthæ; Nuces Avellanæ; Melones Moschatellini; & omnigeni Coloris Delphinum, sive Consolida Regalis. Pro *Septembri*; Uvæ; Poma; Papaver variorum colorum; Mala Persica; Melo-cotonea; Nectarinæ; Corna; Pyra Hyemalia; Cydonea. Pro *Octobri*, & principio *Novembris*; Sorba; Mespila; Pruna Sylvestria; Rosæ feræ; Malvæ arborescentes flore Roseo; & similia. Hæ verò, quas enumeravimus, Plantæ, *Climati Londinensi* conveniunt. Sed hoc volo, ut sit alicubi, quasi Ver perpetuum, prout fert Loci Conditio.

Quoniam autem *Odor Florum*, spirans in Aere, (ubi undulat more Modulationis *Musicæ*,) gratior multo est, quàm si eos decerpas manu, ideò nihil magis confert, ad delectationem illam, quæ ex *Odore Florum* percipitur, quàm nosse eos *Flores*, & *Plantas*, quæ adhuc crescentes, nec avulsæ, maximè emittunt Auras suaves, & Aerem *Odore* perfundunt. Rosæ tam pallidæ, quàm Rubeæ, dum crescunt, *Odoris* sui sunt tenaces, nec Aerem tingunt; Adeò ut juxta Sepem earum ambulans, nihil *Odoris* percipies, etiamsi hoc experiaris tempore Roris matutini. Laurus itidem, dum crescit, *Odoris* parum emittit: Neque etiam Ros-marinus, aut Amaracus. Id, quod ante omnia, suavissimo *Odore* Aerem (crescens) imbuit, est Viola; præcipuè alba, Flore multiplici; Quæ bis quotannis floret; Medio *Aprilis*, & sub finem *Augusti*. Ei proximè accedit Rosa Moschata: Tum Folia Fragariæ marcescentis, quæ *Halitum* emittunt planè *Cardiacum*. Tum Flores Vitis, qui apparent in Racemis noviter protrusis, ad instar pulveris, qualis est in Caule Plantaginis. Tum Rubus odoratus. Tum Parietaria lutea, quæ gratissimum edit *Odorem*, sata juxta Fenestras Conclavis, aut Cubiculi in imo Solario siti: Tum Cariophyllatæ, tam minores, quàm majores; Tum Flores Tiliæ: Tum Periclymeni Flores, eminùs locati: Tum Flores Lavendulæ. De Floribus Fabæ non loquor, quoniam campestres sunt. At ea, quæ Aerem, jucundissimo *Odore* perfundunt, sed non nisi calcata, aut contusa, sunt tria; Pimpinella, Serpillum, & Mentha Aquatica. Itaque Ambulacra integra his sunt conserenda, ut *Odorem* eorum calcando exprimas.

Horti Contentum, (loquor autem de *Hortis Regiis*, sicut feci de *Ædificiis*,) haud minus triginta Jugerum esse debet: Atque illud in tres Partes dividi convenit: *Graminetum* in Introitu; *Fruticetum* sive *Eremum* in Exitu; Et *Hortum præcipuum* in Medio: Præter *Ambulacra* utrinque ad Latera. Mihi quidem placet, quatuor Jugera *Gramineto* assignari;

assignari; Sex *Fruticeto*; Bis quatuor ad *Ambulacra* ad Latera; Et *Horto præcipuo* Duodecim. Oblectamentum ex *Gramineto* duplex est: Primum quidem Oculis, quibus nihil jucundius est, quàm Gramen subinde tonsum, & virescens: Alterum, quoniam in medio Orbita purganda est, quâ iri possit versus Frontispicium *Sepis magnificæ*, quæ *Hortum præcipuum* includat. At quoniam Orbita ista longa erit, neque in magnis Ardoribus, Anni, aut Diei, Umbra *Horti* emenda est, Ambulatione per *Graminetum*, exposito Sole; Ideo *Ambulacra* obtecta, duodecim pedes alta, ex opere lignario, utrinque ad Latera *Gramineti* extruenda sunt, per quæ *Hortum* introire possis, in Umbrâ continuâ. Quantum autem ad *Schemata*, & *Figuras*, ex varii Coloris terrâ distinctas, quæ subjaceant Fenestris *Ædificii*, Nugæ planè sunt. Sæpiùs videas in Placentis talia. Figura quadrata *Horto* optimè convenit; Quam undique Sepi pulcherrimâ & arcuatâ claudi oportet. Arcus extollantur supra Columnas, ex opere Lignario, pedes decem alti, lati sex: Spatia autem inter Columnas, ejusdem dimensionis sint cum Latitudine Arcûs. Supra Arcus sit Sepes continuata, pedes quatuor alta ex opere itidem Lignario; Et hanc supra, sit Turricula in Summitate Arcûs cujusque extructa, cujus interior Capacitas sufficiat Avicularum Caveæ excipiendæ. Et supra Interstitia Arcuum collocentur aliæ aliquæ Figuræ inauratæ, continentes lamellas Vitri colorati, quibus variè ludant Radii Solares. Hanc autem Sepem intelligo, supra Aggerem, haud præcipitem quidem, sed mediocriter declivem, sex pedes altum, totum Floribus consitum, erigendam esse. Intelligo etiam, ut hæc Quadra *Horti*, non totam Soli Latitudinem occupet, sed satis Spatii, variis Ambulacris conficiendis, utrinque ad Latera relinquat; In quæ, obtecta illa *Gramineti Ambulacra*, de quibus diximus, deducant. Verùm ad Introitum & Exitum *Horti*, hujusmodi *Ambulacra* cum Sepibus, omninò omittenda sunt: In Introitu quidem, ne conspectum *amœnæ* illius *Sepis*, à *Gramineto* impediat; In Exitu autem, ne Prospectum *Fruticeti* per Arcus intercipiat.

Dispositionem Soli, intra Claustrum *Sepis*, variandam ad placitum relinquo: Hoc interim monens, ut quæcunque ea tandem sit; nimis curiosa & operosa ne sit. *Imagines* excisas ex Junipero, vel aliâ materiâ Hortensi, non probo: Puerilia sunt ista. Humiles Sepiculæ rotundæ, instar Fimbriarum, cum Pyramidibus parvulis, placent. Columnas etiam, & Pyramides altas, ex opere Lignario, in aliquibus locis sparsas, Sepibus vestitas, recipio. *Ambulacra* ampla & spatiosa esse volo. *Ambulacra* angustiora & obtectiora ad Latera summovenda sunt, neutiquam verò in Pomærio *Horti* præcipui collocanda. Consulerem etiam, ut in medio *Horti* sit *Monticellus* pulcher, cum tribus Ascensûs Ordinibus, & tribus *Ambulacris*, ejus latitudinis, ut quatuor unà ambulare possint. Et hæc insuper *Ambulacra* perfectè Circularia esse suadeo, absque Figuris Propugnaculorum. Altitudo autem *Monticelli* triginta pedum esto: Atque in vertice, *Domicellus* elegans extruatur, cum Caminis venustè ordinatis, & absque multo Vitro.

Fontes quod attinet, magno sunt illi Ornamento, & Refrigerio; Sed Stagna, & Piscinæ, exulent: *Hortum* enim insalubrem reddunt, & scatentem Muscis, Ranis, & similibus. *Fontes* duorum generum intelligo

intelligo; Unum qui Aquam salientem verset, & dispergat, cum Crateribus suis; Alterum nitidum Aquæ puræ Receptaculum, quadratum, pedum triginta vel quadraginta, illime, sine Cœno, aut Piscibus. Quoad primum, *Imagines* inauratæ, aut marmoreæ, quæ in usu sunt, ornamento esse rectè possunt. Sed in eo genere, Cardo rei est, ita Aquam regere, ut perpetuò fluat; Nec consistat, aut in Cratere, aut in Cisternâ; Ita ut quiete non fit decolor; versa aut in viridem, aut rubrum, aut hujusmodi; Neque Muscum colligat, aut putredinem. Etiam, manu purganda est quotidiè; ut maneat limpida. Itidem, Gradus aliqui Ascensûs ad *Fontem*, & *Pavimentum* circa eum elegans, decori sunt. Illud alterum *Fontis* Genus, quod Balneum sive Lavacrum dici potest, multum Ornatûs, & Curiositatis, recipere potest, quibus non immoramur. Veluti: Ut Fundum sit *Imaginibus* decoratum, Latera quoque; Simul hinc inde Vitro variorum Colorum, & hujusmodi Corporibus politis, & radiantibus, splendens; Circundatum etiam clausura humilium Statuarum. Sed maximum est illud; Cujus, in priore Genere *Fontium*, Mentionem fecimus; Nimirùm, ut Aqua sit in perpetuo motu; Aquâ scilicet, quæ Balneo superior sit, nutrita; per Canales venustos inducta; Et rursùs, per tubas subter terram æqualis dimensionis, ne Aqua diutius consistat, educta. Verùm quoad curiosas Inventiones; Arcuandi Aquas sine earum effusione; Et eas effingendi in varias Formas, (Plumarum, Poculorum Vitreorum, Canopæorum, Campanarum, & similium;) Etiam Rupes artificiosas, & hujusmodi, Sunt illa quidem spectatu jucunda, sed nihil ad Salubritatem, aut Suavitatem.

Fruticetum autem, quod tertiam totius *Horti* partem posuimus, velim ut ad Similitudinem naturalis *Deserti* propè accedat. Arbores in illo plantari nolo; Nisi quod in aliquibus locis, erigi præcipio Arborum series, quæ in Vertice *Ambulacra* contineant, Ramis Arborum cooperta, cum Fenestris. Subjaceat autem Pars Soli Floribus Odoris suavis abundè consita, qui Auras in superius exhalent; Aliàs *Fruticetum* apertum esse sine Arboribus velim. Dumeta tamen spargi placet, ex Rubo odorato, Peryclymeno, & Vite sylvestri: Terram autem ubique consitam volo, Violis, Fragis præcipuè, & Primulis Veris. Hæ enim Plantæ jucundum spirant *Odorem*, & in Umbrâ feliciter crescunt. *Dumeta* autem, & *Ambulacra* super Arbores, spargi volumus ad placitum, non ordine aliquo collocari. Probo etiam Cumulos parvos, instar eorum quos Talpæ erigunt, (quales in Ericetis Campestribus esse solent,) alios Serpillo, Cariophyllatis minoribus alios, alios Chamædri quæ florem præbet pulchrum, alios Pervinca, alios Violis, Fragis alios, Floribus Paralysis alios, Bellidibus alios, alios Rosis Rubris, alios Liliis Convallium, alios Armeriis rubris, alios Helleboro flore purpureo, & Floribus similiis, suavibus, & bellis, consitos. Pars etiam Cumulorum habeat in Vertice Frutices; Eæ sint, Rosa; Juniperus; Aquifolia; Oxyocantha; (Sed hæc rarior propter Odoris gravitatem dum floret;) Ribesium baccis rubris; Uva crispa; Rosmarinus; Laurus; Rubus Odoratus; Et id genus aliæ. Frutices autem Ferro resecandæ sunt, ne deformiter excrescant.

Jam Solum utrinque ad Latera, in *Ambulacra privata*, pro quavis Diei parte umbrosa, distribuendum est. Ex iis etiam quædam, à Ventis asperioribus ita munienda sunt, ut in iis spatiare possit quis, tanquam in Porticu. Quinetiam, ob eandem Caussam, videlicet ut Venti arceantur, ad exitus claudenda sunt. Et hæc clausa *Ambulacra*, præcipuè Sabulo substernenda sunt, absque Gramine, ne in Udo Ambulatio fit. In plerisque horum *Ambulacrorum*, Arbores fructiferæ omnigenæ collocandæ sunt, tam ad Parietes exteros, quàm in Ordinibus interiùs. Et hoc in genere observari debet, ut Terra elevata, in quâ Arbores fructiferæ plantantur, sit lata, humilis, & molliter ascendens: Et Floribus suavibus consita, sed raris, ne succo defraudent Arbores. Ad exitus Soli lateralis utrinque, Monticellos fieri probo, ad talem altitudinem Parietis exterioris, ut in Monticello stanti, in Agros pateat Prospectus.

Rursùs, quoad *Hortum* præcipuum, non negarem, in eo confici debere *Ambulacra* quædam, eáque minimè angusta, Arboribus fructiferis utrinque consita. Quin & Arboreta aliqua, Arborum fructiferarum propè consitarum; Et Umbracula Artificiosa & bella cum Sedibus ordine elegante locata: Verùm hæc, nullo modo, nimis confertim; Relinquendus est enim *Hortus* præcipuus apertior, & Aere perflabilis, & liber. Umbram enim quæras velim, in Ambulacris Lateralibus, ubi in Ardoribus Anni, vel Diei, ambules. *Hortus* siquidem præcipuus, comparatus est in temperatiores Anni Partes, Vernas, & Autumnales; Æstate autem, ad matutina & vespertina Tempora, aut etiam ad dies nubilosos.

Aviaria non probo, nisi tantæ sint amplitudinis, ut Cespites Graminei substerni queant; Fruticibus etiam & Arbusculis vivis conserantur; Ut *Aves* liberiùs volitent, & se per diversa oblectare, & componere possint; Utque nulla in Areâ Avearii conspiciatur spurcities.

Quantum verò ad *Ambulacra* in *Clivis*, & variis Ascensibus amœnis conficienda, illa Naturæ Dona sunt, nec ubique extrui possunt: Nos autem ea posuimus, quæ omni loco conveniunt.

Horti itaque *Regii* Figuram jam delineavimus, partim præceptis, partim modulo generali, sed minimè accurato. Et hac in re Sumptibus minimè pepercimus. Sed ad *Principes* id nihil est, qui, ut nunc fit, plerunq; *Hortulanos* consulunt; Atq; haud minore sumptu, varia, partim cum Judicio, componunt: Addentes etiam quandoque statuas, & alia ad Magnificentiam, & Pompam; Sed ad genuinam *Hortorum* Voluptatem, & Amœnitatem, nihil conducentia.

XLV.

De Negotiatione.

Generaliter, melius est, per Verba *negotiari*, quàm per Literas; Et per Intercessionem Personæ tertiæ, quàm per Seipsum. Literæ utiles sunt, cùm quis, per Literas itidem, Responsum elicere desiderat; Vel ubi sua intersit, Exemplaria Literarum, quas scripsit, producere, & monstrare: Denique, ubi metuere quis meritò possit, ne Sermo interrumpatur, aut per Portiones audiatur. Contrà, vivâ voce tractare præstat, cùm Facies Hominis Reverentiam incussura sit; Ut fit plerunque in Colloquio cum Inferiore: Aut in Rebus, quas extremis tantùm digitis tangere convenit; In quibus Oculus Loquentis, in Vultum & Gestum alterius intentus, monere possit, quousque procedere liceat; Et generaliter, quando libertatem quis sibi retinere cupit, vel dedicendi, vel interpretandi ea quæ dixerit. In tractando per alios, cautius & melius fuerit, eos eligere, qui simplicioris sunt Ingenii; Quos probabile est, illa, quæ in mandatis habent, executuros; Et Successum Rei fideliter narraturos: Quam eos, qui ex aliorum Negotiis, aliquid in se Honoris aut Vtilitatis transferre, callidi sunt: Atque ea, quæ referent, verbis emollient, ut impensè placeant. Tales etiam adhibe, qui *Negotio*, cui præficiuntur, faveant; Id enim Industriam acuit: Atque insuper tales, qui cum re quam tractant congruitatem quandam habent; Veluti, Audaces ad expostulandum; Blandos ad persuadendum; Astutos ad observandum & rimandum; Protervos, & paulò absurdiores, ad res, quæ aliquid iniqui habent, transigendas. Tales etiam adhibe, qui in *Negotiis* tuis antea tractandis, felices fuerunt, & obtinuerunt; Hoc enim Confidentiam parit; Et omnem Lapidem movebunt, quo veluti præscriptionem tueantur. Melius fuerit, Hominem cum quo *negotiaris*, primò leviter degustare, & quasi ex longinquo, quam ab initio Summam Rei proponere; Nisi fortè in animo sit, brevi illum aliquâ quæstiunculâ, irretire, & opprimere. Præstat cum illis *negotiari*, qui in Ambitu sunt, quàm cum illis, qui Desideria sua sunt adepti. Si cum alio sub conditione *negotieris*, prima veluti Occupatio, aut Possessio Votorum, in præcipuis numeranda: Id autem cum ratione postulare nequis, nisi aut Natura Rei talis sit quæ præcedere debeat; Aut alteri commodè insinuare possis illum operâ tuâ in aliis usurum; Aut denique habearis ipse pro Homine imprimis integro & verace. Omnis *Negotiatio* eò spectat; Aut ut *detegat* aliquid; Aut ut *efficiat*. *Detegunt* se Homines, vel Animum suum communicando; Vel cùm Irâ commoti sunt, nec se benè cohibere sciunt; Vel cùm ex improviso opprimuntur; Vel cùm necessitate quadam adiguntur, non habentes quod prætexant. Si quem ad *Nutum* fingere cupias, ut inde *efficias* aliquid; Aut Inclinationes & Mores ejus benè cognoscendi, ut eum manu ducas; Aut Fines ejus perspiciendi, ut suadeas; Aut Infirmitates ejus, &

ea quibus obnoxius est, exploranda, ut terreas; Aut denique Amici ejus, qui plurimum apud eum valent, conciliandi, ut eo modo regere possis. In *tractando* cum Callidis & Dolosis, verbis eorum minimè credendum, nisi Fines & Intentiones eorum habeas Verborum Interpretes: Quin & optimum fuerit, pauca apud illos loqui, & quæ minimè expectant. In Rebus quibuscunque difficilioribus, non expectandum, ut quis simul, & serat, & metat; Sed præparatione opus est, ut per gradus maturescant.

XLVI.

De Clientibus, Famulis, & Amicis.

Clientes Sumptuosi minimè admittendi; Ne dum quis Caudæ pennas adauget, Alarum pennas præscindat. Eos autem Sumptuosos intelligo, non solùm qui Impensis gravant, sed etiam qui Petitionibus molesti & importuni sunt. *Clientes* communes, conditiones alias, expectare non debent, extra Favorem, Commendationem si opus sit, & ab injuriâ protectionem. *Clientes* autem & *Amici factiosi*, adhùc magis vitandi, qui alicui se applicant, non tam ex Amore ipsius cui famulantur; Quàm ex odio versus alium concepto. Unde sæpenumerò sequitur Animorum illa Abalienatio, quam videre est inter Potentiores. Similiter, *Clientes* illi gloriosi, qui in hoc incumbunt, ut loco Buccinarum sint, ad Laudes eorum resonandas, quibus famulantur, haud parùm nocent: Etenim Negotia Futilitate suâ corrumpunt: Tum verò Honorem Domini sui, (si quis verè rem reputet,) exportant, & Mercem Invidiæ invehunt. Est & aliud Genus *Clientum* prorsùs periculosum; Qui nil aliud quàm Speculatores sunt, & Secreta Familiæ rimantur, ac rursùs aliorum Auribus insusurrant; Attamen hujusmodi Homines, apud Dominos suos, sæpenumerò in summo pretio habentur; Siquidem Officiosi sunt, & Susurros ferè commutant. *Clientelæ* Hominum Ordinis cujuspiam, si ejusdem cum *Patrono* Ordinis sint, (veluti Militum versus illum qui præfecturam in Bellis gessit, & hujusmodi,) semper pro re decorâ habitum est, & in bonam partem acceptum, etiam in *Monarchiis*; Modò absit Pompa nimia, & Popularitas. Verùm *Clientela*, omnium maximè honorifica, ea est; Ut quis *Patronum* se profiteatur, eorum qui Virtute & Meritis clarent, cujuscunque Ordinis sint, vel Conditionis. Attamen ubi nulla insignis cernitur in Meritis Dissimilitudo, præstat mediocribus patrocinari, quàm Eminentioribus. Atque insuper, si verum omninò dicendum sit, in Seculis aliquanto corruptioribus, Homines industrii & satagentes, usui magis sunt, quàm verâ Virtute prædíti. Certè, in imperando, optimum est, ejusdem Gradus Subditos, pari comitate tractare: Paucos enim immensâ gratiâ prosequi, ipsos magis insolentes, reliquos malevolos efficiet; Quandoquidem Ordinis

Paritas æquas Gratiæ Conditiones, tanquam ex debito, poscit. Verùm econtrà, in iis, quæ favoris meri sunt, prodest cum delectu afficere; Nam eos, qui benigniùs tractantur, impensè gratos reddet, cæteros imprimis officiosos: Neque de hoc meritò conqueratur quispiam, cùm omnia ex gratiâ, non ex debito prodeant. Rectè cavetur, ne sub initiis immoderatiùs aliquem favore prosequaris; Nam quæ tractu temporis sequentur, vix istis initiis respondere possunt. Fingi, (quod aiunt,) & regi, ab *Amico* aliquo, tutum non est: Etenim mollitiem quandam Animi prodit; Tum verò Convitiis & Scandalo Occasionem præbet: Plurimi enim, qui nos ipsos immediatè non perstrinxissent, *Amicum* illum nostrum Contumeliis afficere non verebuntur; Atque eo modo Honorem nostrum vulnerabunt. Attamen, plurium potestati subjici, & veluti in partes distrahi, adhuc pejus; Hoc enim nos reddet, postremæ (ut nunc loquuntur,) Editionis, & plenos Inconstantiæ. Deliberare cum *Amicis* aliquot paucis, honorabile sanè & utile: *Spectatores enim sæpenumerò plus vident, quàm Lusores:* Atque, (ut Adagio dicitur,) *Vallis optimè collem monstrat*. *Amicitia* vera in Orbe, rara admodùm; Et minimè omnium ea quæ inter Æquales; Quod Genus apud Veteres celebrari solebat. Si qua est, ea reperietur inter Superiorem & Inferiorem; Fortunæ quorum, altera alteram, comprehendere possint.

XLVII.

De Supplicantibus.

Suscipiuntur complura *Negotia* & *Inventa* mala; Et *Petitiones privatæ* Bonum corrumpunt publicum. Suscipiuntur etiam complura *Negotia* in se bona, sed animo non bono: Intelligo, non solùm corrupto, sed etiam callido; Absque ullâ perficiendi *Negotii* Intentione. Non desunt, qui *Petitiones* in manus suas recipiunt, & operam avidè pollicentur, quibus tamen ut cum effectu procedant, curæ non est: Verùm si animadvertant, rem aliorum conatu successuram, ipsi quoque gratiam aucupabuntur; Aut certè Mercedem aliquam secundariam captabunt; Aut denique *Supplicantis* spes dum Negotium vertitur, in usum proprium convertent. Alii *Petitiones* amplectuntur, eo solùm animo, ut Negotiis aliorum, quæ simul tractantur, impedimenta injiciant: Vel ut aliquid obiter deferant & informent, cujus aliàs prætextum idoneum parare non potuerint; De *Petitione* ipsâ, cum sibi hoc modo consuluerint, nihil solliciti: vel generaliter, ut per aliorum Negotia, Negotiis suis pontem sternant. Imò & alii tam malâ fide agunt, ut *Petitiones* suscipiant consilio deliberato eas destituendi, quò Competitori, aut Adversario gratificentur.

Certè si quis rem ritè perpendat, comitatur omnem *Petitionem*, Jus quoddam; Vel Æquitatis, si sit *Petitio* Justitiæ; Vel Meriti, si sit *Petitio* Gratiæ. Si quem moveat Inclinatio propria, ut Parti iniquiori faveat,

veat, in Caussâ Judiciali, utatur potiùs Auctoritate suâ, ut rem componat, quàm ut obtineat. Si quem moveat Inclinatio propria, ut favore suo minùs merentem impertiat, in Caussâ Gratiæ, abstineat saltem ab omni Calumniâ, & Maledicentiâ, in meliùs merentem. *Petitiones*, quas ipse non satis intelligis, Amico alicui fido & sagaci demanda; Qui referat, an ejusmodi sint, quas salvo honore promovere possis; Uerùm prudenti & anxio judicio Amicus ille deligendus; aliàs quidlibet tibi imponet. *Supplicantes*, his temporibus, adeò morâ, & Procrastinationibus, cruciantur, ut Veracitas & Candor; Vel in Negotium primitùs recusando; Vel in Successum ejus qualem-qualem animo simplici referendo; Vel in Gratiam non ultra quàm par est captando; Res facta sit, non solùm laudabilis, verumetiam gratiosa. In *Petitionibus* Gratiæ, prima *Petitionis* Oblatio, nullius debet esse momenti; Eò usque *Supplicantis* Fides, in re illâ patefaciendâ, valere possit, ut si Notitia ejus, aliunde quàm per eum haberi non potuisset; Hoc ei fraudi non sit; sed potiùs remuneretur. Valorem ejus, quod petitur, ignorare, Imperitia quædam est; Non secus ac Æquitatem ejusdem oscitanter prætervehi, malam arguit conscientiam. *Petitiones* sedulò occultare, non modicum prodest ad obtinendum; Spes enim jactare, Competitorum licèt alios deterrere possit, alios tamen acuet, & excitabit. Verùm Temporum Opportunitates, ante omnia, in *Petitionibus* valent. Temporum inquam, non tantùm respectu eorum in quorum potestate positum est, *Petitiones* vel rejicere, vel concedere; Verumetiam respectu eorum, à quibus justè metuendum, ne se illis opponant. In delectu ejus, cui *Petitionis* tuæ curam demandes, respicias magis Aptitudinem, quàm Amplitudinem; Atque eum potiùs adhibe, qui paucioribus Negotiis se immiscet, quàm qui omnia amplectitur. Denegatæ *Petitionis* Iteratio Concessioni ipsi quandoque æqui pollet; Modò quis se, nec animo dejectum, nec malè affectum, ostendat; *Iniquum petas, ut æquum feras*; Regula non mala, ubi quis gratiâ floreat; Aliàs enim, consultius foret, gradibus quibusdam, ad id quod petis, ascendere, & aliquid saltem impetrare: Qui enim, in principio, *Supplicantis* erga se studium, amittere non dubitasset; Is, in fine, & *Studium Supplicantis*, & *Beneficium* priùs *collatum*, simul amittere non sustinebit. Nihil tam leve videtur, quàm Viros præpotentes, de *Literis* suis interpellare; Cum tamen, si *Literæ* illæ, in Caussis minùs honestis, & justis volitent, tantum de Existimatione Scribentis depereat. Non invenitur in Rebuspublicis perniciosius Hominum Genus, quàm Generales isti *Petitionum Concinnatores*; Etenim Pestes planè sunt, & Lues, Negotiorum publicorum.

ſcire, quæ neſcit. *Hiſtoriarum Lectio* Prudentes efficit; *Poetarum*, Ingenioſos; *Artes Mathematicæ* Subtilitatem donant; *Naturalis Philoſophia* Judicium profundum parit; *Moralis* Gravitatem quandam Morum conciliat; *Dialectica* & *Rhetorica* Pugnacem reddunt, & ad Contentiones alacrem; *Abeunt* (ut ait ille,) *Studia in Mores.* Quin & vix occurrit, in Intellectu, Impedimentum aliquod inſitum, aut naturale, quod non *Studio* quopiam idoneo, emendari & edolari poſſit: Quemadmodùm Morbi Corporis, Exercitiis quibuſdam propriis, levari poſſint. Globulorum Luſus Calculo & Renibus ſalubris; Sagittatio Pulmonibus & Thoraci; Lenis Deambulatio Ventriculo; Equitatio Capiti, et ſimilia. Eodem modo, ſi cui ſit Ingenium vagum & volucre, *Mathematicis* incumbat; In Demonſtrationibus enim *Mathematicis*, ſi Mens vel minimùm aberret, de novo incipiendum eſt: Si cuipiam Ingenium ſit minùs aptum, ad Rerum Differentias & Diſtinctiones eruendas, ad *Scholaſticos* ſe conferat: Illi enim *Cymini Sectores* ſunt; Si quis ad Tranſcurſus Ingenii ſegnis ſit, nec alia in aliorum Probationem, & Illuſtrationem, accerſere, & arripere dextrè, noverit, Jure-Conſultorum Caſus evolvat: Adeò ut ſinguli Intellectus Morbi, ex *Literis*, Medicinas proprias comparare ſibi poſſint.

XLIX.

De Factionibus.

Plurimi Opinionem minimè ſanam foverunt; Hanc nimirum; Principi, in Statûs ſui Adminiſtratione, & Viro magno, in Actionum ſuarum Directione, ad *Factiones*, quæ invaluerunt, præcipuè reſpiciendum; Atque hanc principalem Prudentiæ Partem eſſe: Cùm econtrà, Facultas hæc Prudentiæ, quàm maximè vigeat, vel in diſponendis rebus, quæ ad omnes ſine diſcrimine pertinent, & in quibus Homines diverſarum *Factionum* coeunt; Vel in palpandis, conciliandis, & tractandis ſingulis. Neque tamen aſſero, *Factionum* debitam conſiderationem, eſſe negligendam. Humilioris Fortunæ Viri, cùm in Ambitu ſint, alicui Parti adhærere debent; Verùm potentioribus, & jampridem Honorem adeptis, conſultius eſt, æquos ſe præſtare, in neutram partem propendendo. Quin, & in Ambientibus, ita cautè adhærere, ut videatur quis alteri ex Partibus addictus, & tamen Parti adverſæ minimè odioſus, viam quandam ſternit ad Honores, per Medium *Factionum*. *Factio* inferior, & debilior, in Conjunctione, plerunque firmior, & conſtantior: Et non rarò obſervari poterit, paucos qui obſtinati & pertinaces ſint, *Factionem* numeroſiorem, ſed tamen moderatam, in fine defatigare, & depellere. *Factionum* altera poſtquàm extincta fuerit, illa quæ manet, in *Factiones* novas diſrumpitur; Veluti, *Factio Luculli*, & *Optimatum*, ad tempus aliquod, ſe in ſatis magno Vigore, contra Factionem *Pompeii* & *Cæſaris*, ſuſtinuit; Verùm poſtquam Auctoritas *Senatûs*, & *Optimatum*, deprimebatur; *Factio* ipſius *Cæſaris* & *Pompeii*, in Partes

Propediem scissa est. Similiter, *Factio Antonii*, & *Octaviani Cæsaris*, contra *Brutum* & *Cassium*, ad tempus aliquod duravit; Sed deletis Copiis *Bruti* & *Cassii*, *Antonius* & *Octavianus*, cum Partibus suis, paulò post dissilierunt. Exempla hæc (dices) ad *Factiones Bellicosas* spectant, Sed idem in *Factionibus privatis* tenet. Itaque, in *Factionibus* qui Secundas anteà tenebant, *Factione scissâ*, sæpiùs Primas tenent: Contrà tamen, haud rarò, potestate omni excidunt: Complures enim in oppositione tantùm valent; Qua cessante, actutùm deveniunt inutiles. Observatu dignum, quod sæpè evenit; plurimos nimirùm, postquàm Voti compotes sint, & in Dignitate quam ambierunt collocati; continuò se applicare contrariæ *Factioni*; Existimantes forsitan, se de alterius *Factionis* Affectu & Studiis, jamdudum certos esse; Itaque ad Amicos novos conciliandos se comparare. Proditor in *Factionibus* plerunque rem obtinet; Postquam enim, Res diutiùs, tanquam in Æquilibrio, suspensæ hæsissent, tum demùm unius alicujus in Partes contrarias Transitio, Victoriam refert; In eumque Gratiæ omnes cumulatæ. Indifferens illa inter Partes Processio, neutri inclinando, non semper ab Animo moderato procedit; Sed à Consilio callido, quandoquidem proximus sibi quisque sit, atque ex utrâque *Factione* utilitatem demetere speret. Certè in *Italiâ*, in suspicionem incurrit Papa, de quo Vox illa, in Vulgus volitat; *Padre Commune*. Tum etiam in Signum trahitur, *Papam* illum, omnia ad Familiæ suæ amplitudinem referre, in animo habere. *Regibus* imprimis cavendum est, ne *Factioni* alicui Subditorum suorum, se ex professo adjungant: *Ligæ* enim *Confœderationis*, intra Statum quempiam, *Monarchiis* semper exitiales: Siquidem Obligationem introducunt Obligatione ipsâ *Imperii* validiorem; Atque *Regem* constituunt; *Tanquam unum ex nobis*: Id quod cernere erat in *Ligâ Franciæ*. Cùm *Factiones*, manu forti, & palam, concertant, Signum est Imperii in *Regibus* labascentis; Multumque præjudicat, ipsorum & Auctoritati, & Negotiis. Motus *Factionum*, sub *Regibus*, similes esse debent, Motibus, (ut *Astronomi* loquuntur,) *Orbium inferiorum*; Qui suos habent Motus proprios, sed interim, Conversione *Primi Mobilis*, cum obsequio, circumferuntur.

L.

De Cæremoniis Civilibus, & Decoro.

QUi *Realis* solummodò est, ei multâ Virtute opus duco; Sicut Gemma, quæ sine Ornamento omni inseritur, è purissimis & nitidissimis esse debet. Verùm, si quis diligenter animadvertat, fit in Laude, quod fit in Lucro: Obtinet enim Proverbium illud; *Lucra levia Crumenam efficere gravem*. Siquidem, Lucra levia frequenter redeunt, cùm majora rariùs se offerant. Similiter, verissimum est, Virtutes exiguas magnas conciliare laudes, quia perpetuus earum usus est; Tum in observationem Hominum incurrunt: Cùm econtrà,

Virtutis

Virtutis alicujus magnæ exercendæ Occasio, rarò admodùm obtingit. Itaque ad Famam & Existimationem alicujus multùm juvat, &, (quemadmodum *Isabella, Reginâ Castiliana* dicere solebat,) *instar Epistolarum Commendatitiarum, quæ nunquam non præsto sint*, haberi possit; Si quis *Formulis* utetur *discretis* & *decoris*: (Ad has addiscendas, nihil fermè aliud requiritur, quàm ut eas quis non contemnat: Ita enim in aliorum Moribus easdem observabit; De reliquo autem Nemo sibi diffidat. Si enim majorem illis operam navabit, de pretio decident:) Quod in illo potissimùm situm est, ut tanquam Nativæ videantur, & minimè affectatæ. Nonnullorum Vultus, & Gestus, & Externa alia, instar versûs sunt, in quibus Syllabæ singulæ mensurantur; Qui poterit magna comprehendere, qui se tam pusillis Rebus submittit? *Cæremoniis decentibus*, erga alios, omninò abstinere, perinde est ac si doceas easdem illos erga te negligere; Quo pacto teipsum facies viliorem. Præcipuè, nequaquam omittendæ erga illos, quibuscum Familiaritate minimè conjunctus es; Neque erga Homines Ingenio Fastidioso. Verùm, Excessus in illis, & Locutio planè Hyperbolica, (quali nonnulli utuntur,) non solùm Res molesta, sed etiam Fidem & Pondus, eorum quæ dicuntur, omnino minuit. Est proculdubiò Modus, artificiosæ cujusdam Insinuationis, in Verbis ipsis, inter *Formulas* communes, qui Homines reverà inescat, & mirificè afficit; Qui eximie alicui prodest, si quis ejus viam calleat. Inter Æquales, de Familiaritate sollicitum esse, nihil opus est; quare reprime te paulultùm, & dignitatem tuam tuere: At inter Inferiores non deerit Reverentia; Itaque inter illos, benignè te gerere, & cum Familiaritate quadam, non incongruum est. Qui in Sermone aliquo, aut Re, nimius est, adeò ut Satietatem inducat, Valorem suiipsius minuit. Aliis se applicare, bonum est; Modo cum Significatione quadam fiat, hoc non ex Facilitate prodire, sed ex Comitate & Urbanitate. Præceptum non contemnendum est; Cùm in alterius Sententiam iveris, aliquid semper de proprio addere: Exempli gratiâ; Opinioni ejus suffragaris? Cum Distinctione, & non aliàs, fiat: Propositioni ejus annuere libet? Fiat sub modo aliquo vel Conditione: Consilium ejus sequi & amplecti visum est? Novi alicujus Argumenti pondus addas, propter quod in Partes ejus transire videaris. Cavendum imprimis, ne *Magister* in *Cæremoniis* & *Formulis*, habearis: Id enim si fiet, utcunque Virtute verâ emineas, audies tamen ab Invidis, in Nominis tui Detrimentum, *Urbanus* tantùm & *Affectator*. Etiam Negotiis damnosum est, si quis *Formulas* nimiùm affectet; Vel in Opportunitatibus & Temporibus deligendis, impensè curiosus sit. *Salomon* inquit; *Qui observat Ventum, non seminat; Et qui considerat nubes, nunquam metet*; Prudens Opportunitates plures faciet, quàm inveniet. *Mores* Hominum externi, *Vestibus* eorum similes esse debent; Non sint nimis concinni, nec Corpus coarctantes; Sed qui Libertatem præbeant, ad Exercitia, & Motum quemlibet.

LI.

De Laude.

Laus Virtutis Reflexio est. Atque, ut fit in Speculis, trahit aliquid è Naturâ Corporis, quod Reflexionem præbet. Si à Vulgo proficiscitur, ut plurimùm, Reflexio illa prava est, & falsa; Et vanos potiùs ac tumidos, quàm verâ Virtute præditos, comitatur. Sub captum siquidem Vulgi, Virtutes complures, quæ excellunt, non cadunt. Virtutes minores, ab iis, *Laudes* extorquent; Mediæ, Admirationem quandam vel stuporem, illis incutiunt; Sublimes autem, in Sensum aut Perceptionem eorum, prorsùs non veniunt. Sed Apparitiones Virtutum, & *Species Virtutibus Similes*; Illos afficiunt quàm maximè. Sanè, *Fama* Fluvio similis est, quæ levia & inflata attollit, gravia & solida mergit. Quod si Viri etiam Judicii profundioris, & Dignitatis cum vulgo concurrunt, tum id, quod Scriptura dicit, contingit; *Nomen bonum instar Vnguenti fragrantis*. Omnia undique replet, neque facilè evanescit. Etenim Odores Unguentorum, durabiles magis sunt, quàm Florum. *Laudum* tot Conditiones fallaces sunt, ut *Laus* meritò in suspicionem venire possit. *Laudes* quædam ab *Adulatione* solâ prodeunt; Quod si *Adulator* sit vulgaris, Attributis quibusdam utetur communibus, & quæ omnibus competere possint; Non quæsitis aut appositis; *Adulator* callidior si sit, vestigia premet *Adulatoris* principalis; Intelligo, Tuipsius; Et in quibus tibi places, aut teipsum excellere putas, iis *Adulator* inhærebit maximè: Sin *Adulator* sit impudens, & perfrictæ Frontis, tum demùm, in quibus conscius tibi sis Defectûs tui, & ad quæ maximè erubescis, ea *Adulator* tibi vel præcipuè imputabit, & affiget, per vim, spretâ conscientiâ. *Laudes* nonnullæ, à voluntate bonâ cum Reverentiâ conjunctâ, proficiscuntur; Quæ sanè *Laudum* Formula, *Principibus*, & Viris quibuscunque dignioribus, debetur; *Laudando præcipere*: Cùm scilicet apud illos prædicando, quales sint, humiliter moneas, quales esse debeant. Sunt qui *Laudibus* quandoque onerantur, animo malitioso; Ad conflandam Invidiam, & Odia concitanda; *Pessimum Genus Inimicorum laudantium*; Ut ait ille: Adeò ut apud *Græcos*, in Proverbium exierit; *Ei, qui in malum suum laudaretur, pustulam nari continuò adnaturam*: Sicut apud nos vulgo dicitur; *Cum quis mentiatur, metuendum ne ejus Linguæ, Scabies propediem oboriatur*. Illud asserere licet, *Laudes* moderatas, tempestivè irrogatas, & minimè vulgares, Honori vel maximè esse. Dictum est *Salomonis*; *Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte cōsurgens, maledicenti similis erit*; Etenim, vel Hominem, vel rem aliquā, ad Cœlū usq; evehere, cōtradictionē irritat, & derisui exponit. Veruntamē, ut seipsum *laudare*, servato decoro, vix cōceditur, nisi in casibus admodùm raris; Ita Vocationē suā, & Munus quod gerit, aut studia quibus se addixit, *laudare* quis cum veniâ possit, imò cum specie quadā Magnanimitatis. *Cardinales Romani*, (qui Theologi sunt,

fuifit; Et Fratres & Scholastici,) Verbum usurpant, extremi Contemptûs & Convitii, erga Negotia Civilia: Vocant enim Negotia Civilia, (veluti, Belli, Legationum, Judiciorum, & hujusmodi,) *Hispanico Vocabulo, Sbirrarias*; Quod sonat, Munera Lictorum & Scribarum. Ac si Artes illæ memoratæ, magis ejusmodi Homines, quàm in Fastigio *Cardinalatûs* positos, decerent: Et tamen, (si Res ritè penderetur,) Speculativa cum Civilibus non malè miscentur. *Sanctus Paulus*, cùm de seipso gloriatur, illud nonnunquam interponit; *Ut Stultus loquor*; At cùm de Vocatione suâ Verba facit, nihil veretur dicere; *Magnificabo Apostolatum meum.*

LII.

De Vana Gloria.

ELeganter quidem *Æsopus*; *Musca sedens super Radium Rotæ Currûs, ita secum*; *Quantum pulverem moveo?* Similiter, existunt quidam Futiles & Vani, qui, cùm aliquid vel sponte procedit, vel manu potentiore cietur, si modò ipsi vel minimam rei partem attigerint, continuò putant se Machinam totam vertere. *Gloriosi* semper Factiosi; Etenim nulla Ostentatio sine Comparatione sui est. Quin & violenti ut sint, necesse est, ut quæ verbis jactitârunt, reverà præstent. Neque taciturni omninò esse possunt; Ideóque opere, ut plurimùm, destituuntur; Sicut *Gallis* in Proverbium abiit; *Beaucoup de Bruit, peu de Fruit: Strepitûs multum, Fructûs parum.* Attamen, sine Controversia, hujusmodi Ingeniis, in Civilibus, aliquando uti prodest. Si Fama excitanda sit, vel Opinio latè spargenda, sive Virtutis, sive Potentiæ, istiusmodi Homines Buccinatores egregii sunt. Rursùs, sicut prudenter notat *Livius*, circa Tractatus *Antiochi* & *Ætolorum*; *Mendacia reciproca, & ex utraque parte, quandoque magno usui esse possunt*; Veluti, cùm quis inter *Principes* duos negotietur, ut eos ad Bellum indicendum, *Principi* tertio concitet; Atque hoc ut efficiat, unius Copias apud alterum, supra Modum, & Veritatem, vicissim attollat. Quin & hoc fit quandoque, ut qui inter privatos tractet, apud utrunque Existimationem suam augeat, artificiosè insinuando, se apud alterutrum plus posse, quàm reverà potest. Atque in his, & hujusmodi haud raro accidit, ut aliquid ex Nihilo producatur: Mendacia enim Opinionem ingenerare sufficiunt; Opinio autem Rem & Substantiam progignit. In Ducibus, & Viris Militaribus, *Gloriosum* esse, non inutile est; Sicut enim Ferrum acuit Ferrum, ita per *Gloriam* hanc Animi invicem acuuntur, & excitantur. Insuper, in Actionibus magnis, quæ Sumptibus, & Periculo privatorum, suscipiuntur, Ingenia Jactabunda vivacitùs Negotia impellunt: Qui enim Ingenio sobrio sunt, & solido, plus habent Saburræ, quàm Veli. Rursùs, in Existimatione Doctrinæ & Literarum cujuspiam, non volitabit *Fama* illius per Ora Virûm, neque benè Alata erit, sine Plumis aliquibus *Ostentationis*. *Qui de contemnendâ Gloriâ Libros scribunt, Nomen suum inscribunt*;

bunt; Inquit ille *Socrates, Aristoteles, Galenus*, (magna Nomina,) Ingenio jactabundo erant. Certè *Gloria vana*, ad propagandam & perpetuandam Memoriam magnoperè juvat: Neq; *Virtus* ipsa,tantum Humanæ Naturæ debet, propter Nominis sui Celebrationem, quantum *sibiipsi*. *Fama* siquidem *Ciceronis,Senecæ, Plinii Secundi*, ad hunc usque diem vix durasset, aut saltem non tam vegeta, nisi conjuncta fuisset, cum aliquâ *Vanitate* & *Jactantiâ*, in seipsis. *Jactantia* enim, instar Vernicis videtur esse, quæ Ligna non solùm splendere facit, verùm etiam durare. Atqui, dum hæc de *vanâ Gloriâ* dissero, minimè eam Qualitatem intelligo, quam attribuit *Tacitus Muciano*; *Omnium, quæ dixerat, feceratque, Arte quadam ostentator*: Hæc enim ex Vanitate neutiquam procedit, sed ex Arte, & Prudentiâ, cum Magnanimitate quadam conjunctâ: Et in aliquibus Hominibus, qui naturâ veluti comparati ad eam sunt, Res est, non solùm decora, sed & gratiosa. Excusationes enim decoræ, Concessiones tempestivæ, quin & Modestia ipsa benè temperata, nihil aliud sunt, quàm *Ostentationis* Artes. Neque inter Artes hasce, reperitur aliqua felicior, quàm illa, de quâ loquitur *Plinius Secundus*, Hoc est; Liberaliter & copiosè id in aliis *laudare*, in quo ipse emineas. Nam ad hunc modum ille, ingeniosè satis: *In alio laudando, tibiipsi ministras: Is enim, quem laudas, aut superior tibi est, aut inferior; Si inferior, & tamen laudandus, tu multò magis; Si superior, neque jure laudandus, tu multò minùs. Gloriosi* Prudentibus Derisui sunt; Stultis Admirationi; Parasitis Prædæ & Escæ; Sibiipsis, & *Gloriæ vanæ*, Mancipia.

LIII.

De Honore & Existimatione.

Honoris & Existimationis, vera, & jure optimo, Acquisitio, ea est; Ut quis Virtutes, & Facultates suas, dextrè, & absque detrimento, revelet. Nonnulli enim, in Actionibus suis, *Proci Famæ* sunt, & veluti Venatores: Quod Genus Hominum, Sermonibus plerunque celebratur, sed interiorem Animi Reverentiam vix assequitur. Alii, contrà, Virtutem suam, inter monstrandum, obscurant; Ex quo fit, ut Opinione minores sint, quàm Merita ipsorum postulant. Si quis Rem suscipiat, simulque perficiat, quæ priùs intentata fuerat; Aut tentata quidem, sed deserta; Aut ad exitum forsan perducta, sed minùs commodè, & feliciter; Is *Honorem* adipiscetur majorem, quàm si quid perfecisset gravioris sanè difficultatis, & Momenti; Sed in quo, alterius tantùm Vestigia, & non ultra, premeret. Si quis Actiones suas, ita inter se committat, & contemperet, ut in aliquibus earum, singulis Factionibus, vel Populi Combinationibus, satisfaciat, Harmonia erit tantò perfectior. *Honoris* sui minimè frugalis Dispensator est, qui Rem quamvis suscipit, in quâ Dedecoris plus fuerit, votis excidere, quàm obtinuisse, *Honoris*. *Honor*, qui Comparativus est, & Alium prægravat, Reflexionem habet maximè vividam;

vividam; Instar Adamantis, aut Carbunculi, cum Angulis multiplicibus secti. Itaque, enixè hoc agas, ut Competitores tuos, si modò possis, etiam in iis, in quibus ipsi summè gloriantur, superes. Servi, & Amici Familiares, prudentes modò sint & cauti, *Existimationi* cujuspiam, non modicum prosunt; Ita & *Cicero*; *Omnis Fama à Domesticis emanat.* Invidia, quæ *Honoris* veluti Tinea & Teredo est, optimè extinguitur, si quis id sibi præstituere videatur, ut Meritum potiùs ambiat, quàm Famam: Et Successus suos prosperos, magis Providentiæ Divinæ, & Felicitati cuidam tribuat, quàm Artibus aut Virtutibus propriis.

Gradus, Honoris Imperialis, sic verè & optimè ordinantur. Primo loco statuendi, *Conditores Imperiorum*; Quales fuerunt *Romulus*, *Cyrus*, *Julius Cæsar*, *Ottomannus*, *Ismael*. Secundo loco, *Legum-latores*; Qui etiam vocabantur *Conditores Secundi*, aut *Perpetui Principes*; Quoniam Legibus suis, etiam post Mortem, Imperia administrant; Quales fuerunt *Lycurgus*, *Solon*, *Justinianus*, *Eadgarus*, *Alphonsus Castilianus*, Cognomine *Sapiens*, qui *Septem Partitiones* edidit. Tertio loco, *Liberatores*, vel *Servatores Patriarum suarum*; Qui Bellis intestinis diutinis finem imposuerunt, aut Patrias, à Servitute Alienigenarum, vel Tyrannorum liberarunt: Veluti, *Augustus Cæsar*, *Vespasianus*, *Aurelianus*, *Theodoricus*, *Henricus Septimus Rex Angliæ*, *Henricus Quartus Rex Galliæ*. Quarto loco, *Propagatores*, sive *Propugnatores Imperii*; Qui Bellis honorificis Fines Imperii protulerunt; Vel Defensione strenuâ & Nobili, Invasoribus restiterunt. Ultimo loco, *Patres Patriæ*; Qui justè imperant, & Temporibus felicibus, quamdiù vivunt, Cives suos beant. In his ultimis duobus, Exempla non adduco, quandoquidem tanto numero sint. *Honorum*, qui *Subditis* competere possunt, *Gradus* hi sunt. Primò statuendi *Participes* Curarum; Ii nimirùm, quorum Humeris, præcipuum pondus, Rerum suarum, *Principes* imponunt: Vulgò appellamus *Manus Regum Dexteras*. Secundò, *Duces Belli*; *Regum* suorum intelligo *Locum-tenentes*; Qui operam eis egregiam in Bellis præstant. Tertiò, *Gratiosi*; Eos volo, qui non ultra hoc potes sunt, quàm ut *Principibus* Solatio sint, & Populo innoxii. Quartò, *Negotiis Pares*; Qui magnos sub *Principibus* gerunt Magistratus; In quibus justè & prudenter versantur. Est & Genus quoddam *Honoris*, quod rarò contingit; Et tamen inter maximos reponi meretur: Hic est, eorum, qui se Morti, & Periculis, devovent, & sacrificant, propter Bonum Patriæ: Quod fecerunt *Marcus Regulus*, & Duo *Decii*.

De

LIV.

De Officio Iudicis.

Meminisse debent *Judices*, esse Muneris sui, *Jus dicere*, non autem *Jus dare*: Leges inquàm interpretari, non condere. Alitèr, deveniet eorum Auctoritas, simile quiddam, Auctoritati illi, quam sibi vendicat *Ecclesia Romana*: Quæ prætextu *Interpretationis Scripturarum*, etiàm addit aliquid quandoque, & immutat: Et pronunciat, quod non invenit; Atque Specie Antiquitatis, introducit Novitatem. *Judicem* oportet esse, potiùs Eruditum, quàm Ingeniosum; Venerabilem, quàm Gratiosum; Magisque Deliberativum, quàm Confidentem. Ante omnia, Integritas *Judicum* quasi Portio est, Virtusque propria. *Maledictus sit* (inquit *Lex*) *qui terminum Terræ movet antiquum*; Sanè; Qui Lapidem, Fines distinguentem, transponit, culpâ non caret. Verùm *Judex* injustus ille est, qui præcipuè *Terminos* immutat, cùm de Terris & Rerum Proprietate, iniquam fert Sententiam. Una certè iniqua Sententia plus nocet, quàm Exempla plurima. Hæc enim, Rivulos tantùm inficiunt, illa autem Fontes. Ita ait *Salomon*; *Fons turbatus, & Vena Corrupta, est justus cadens, in Caussâ suâ, coram Adversario*. Officium *Judicis* Relationem habere possit, partim ad *Litigantes*; partim ad *Advocatos*; partim ad *Scribas* & *Ministros Justiciæ* subtùs; partim ad *Principem* vel *Statum* suprà.

Primo quantum ad *Caussas* & *Litigantes*. *Sunt* (inquit *Scriptura*) *qui Judicium vertunt in Absynthium*: Sunt etiam certè, qui illud vertunt in *Acetum*. Injusticia enim illud reddit *Amarum*; Mora *Acidum*. *Judex* strenuus, hoc præcipuè agit, ut Vim & Dolum, compescat: Quorum vis magis perniciosa est, quanto apertior; Dolus quantò tectior & occultior. Adde etiàm *Lites* contentiosas; Quæ evomi debent, ut Crapula *Curiarum*. *Judicem* decet, viam parare ad justam Sententiam, qualem *Deus* parat; *Valles exaltando*; *Colles deprimendo*: Eodem modo, quando ex alterutrâ parte, videt *Judex*, Manum Elatam; veluti in Prosecutione importunâ, Captionibus Malitiosis, Combinationibus, patrocinio potentum, Advocatorum Disparitate, & Similibus, tum elucescit Virtus *Judicis* in æquandis iis, quæ sunt inæqualia; Ut *Judicium* suum, veluti in Areâ planâ, fundare possit. *Qui fortiter emungit, elicit Sanguinem*; Cumque Torcular Vini premitur fortiùs, Vinum prodit acerbum, Acinum sapiens. Itaque caveant sibi *Judices*, ab Interpretationibus Legum duris, & Illationibus altè petitis: Neque enim pejor est Tortura, quàm Tortura *Legum*. Præcipuè in *Legibus Pœnalibus*, Curæ iis esse debet, ne quæ in Terrorem latæ sunt, vertantur in Rigorem: Neve in Populum superinducant, Imbrem illum, de quo *Scriptura*; *Pluet super eos Laqueos*. Etenim *Leges Pœnales*, si severè Executioni demandentur, sunt similes *Imbri Laqueorum*, Cadenti super Populum. Itaque hujusmodi *Leges*, si vel dormiverint

rint diù, vel Temporibus præsentibus minùs quadrent, à *Judicibus* Prudentibus, in Executione earum, reprimantur:

Judicis Officium est, ut Res, ita Tempora Rerum, &c.

In Caussis Capitalibus, decet *Judices* (quantum Lex permittit,) in *Judicio* meminisse Misericordiæ; Et cum Severitate *Exemplum*, cum Pietate *Personam*, intueri.

Quantum ad *Advocatos* qui Caussas agunt; Patientia, & Gravitas, in Caussis audiendis, *Justitiæ* est pars Essentialis; & *Judex* nimiùm interloquens minimè est *Cymbalum Bene-sonans*. Non Laudi est *Judici*, si primus aliquid in Causâ inveniat, & arripiat, quod ab *Advocatis*, suo Tempore, meliùs audire potuisset: Aut Acumen ostentet, in probationibus, vel *Advocatorum* Perorationibus nimis citò interrumpendis; Aut anticipet Informationes Quæstionibus, licèt ad rem pertinentibus. *Judicis* Partes in audiendo sunt quatuor: Probationum Seriem ordinare; Advocatorum, & Testium, Prolixitatem, repetitionem, aut Sermones extra rem, moderari; Eorum, quæ allegata sunt, Medullam, & quæ majoris momenti sunt, recapitulare, seligere, & inter se componere; Et demùm Sententiam ferre. Quicquid ultra hæc est, nimium est; & oritur aut à Gloriolâ & loquendi Aviditate; Aut ab Audiendi Impatientiâ; Aut à Memoriæ Debilitate; Aut à Defectu Attentionis sedatæ, & Æquabilis. Sæpenumerò mirum est visu, quantum *Advocatorum* Audacia apud *Judices* valeat; ubi contra *Judices* ad imitationem *Dei*, (in cujus Tribunali sedent,) *Superbos comprimere, & humiles erigere*, deberent. Sed etiamnùm magis mirum est, *Judices Advocatis* quibusdam præ cæteris immoderatè & apertè favere. Quod necesse est, ut Merces Advocatorum augeat & multiplicet, atque simul suspicionem Corruptionis, & obliqui ad *Judices* Aditûs, inducat. Debetur *Advocato* à *Judice*, Laus aliqua, & Commendatio, cùm Caussæ benè aguntur, & tractantur; Præsertim, si Causâ suâ cadat; Hoc enim apud Clientem, Existimationem *Advocati* sui tuetur, Et simul Opinionem ejus, de Causâ suâ, prosternit. Debetur etiam Reipublicæ Reprehensio *Advocatorum* moderata, ubi callida nimis præstant Consilia; aut supina apparet Negligentia, aut levis Informatio, aut Indecora Importunitas, aut impudens Defensio. *Advocatus* autem illud tribuat *Judici*, ne illi obstrepat, aut se rursùs in Caussam agendam callidè insinuet, postquàm *Judex* de re pronunciaverit. Econtrariò autem, *Judex* se Caussæ mediæ, & nullatenùs peroratæ, non ingerat; Nec *Clienti* Occasionem præbeat, ut *Advocatos suos*, vel probationes, ad plenum non auditas, conqueratur.

Quantum ad *Scribas* & *Ministros*. *Sedes Justitiæ*, veluti Locus sacratus est; ubi non tantùm Sedes ipsa, sed & subsellia, & præcinctus Sedis, Scandalo & Corruptelis vacare debent. Etenim (ut ait *Scriptura*) *non colliguntur Uvæ ex Spinis*; Neque *Justitia* suaves suos Fructus edere potest, inter Vepres & Dumeta, *Scribarum* & *Ministrorum* rapacium, & Lucris inhiantium. *Curiarum Asseclæ* pravi, sunt Quatuor: Primò *Seminatores Litium*; qui Curias tumescere faciunt, Populum tabescere. Secundò, qui Curias, *Contentionibus* circa *Jurisdictionem* implicant; Neque verè sunt, (ut habentur) *Amici Curiæ*; sed

Parasiti Curiæ; Curias inflando ultra terminos, propter Micas & Compendia propria. Tertiò, ii, qui possunt censeri tanquàm *Curiarum Manus Sinistræ:* Homines, qui Curiarum processus legitimos, Diverticulis, & Versutiis, distorquent; Justitiamque in Lineas obliquas, & Labyrinthos, trahunt. Quartò, *Expilatores* & *Exactores Feodorum*, qui tritam Similitudinem confirmant *Curiarum* ad *Rubum*; Quò dum Ovis, tempestatem fugiens, se recipit, velleris partem amittit. Contra, *Scriba* antiquus, in Anteactis *Curiarum* peritus, in Actis ipsis concipiendis cautus, & in Negotiis *Curiæ* solers, Digitus est *Curiæ* egregius; Et sæpè *Judici* ipsi viam monstrat.

Quantum verò ad *Principem*, aut *Statum*. *Judices*, ante omnia, in memoriâ fixum tenere debent, versiculum ultimum *Duodecim Tabularum Romanarum*; *Salus Populi suprema Lex*; Et pro certo ponere, Leges, nisi sint in Ordine ad eum Finem, Res esse Captiosas, & Oracula malè inspirata. Itaque, benè succedit, cùm *Rex* aut *Status* sæpiùs cum *Iudicibus* deliberat; Et rursùs, cùm *Iudices Principem* & *Statum* sæpiùs Consulant. Ille, cùm inter Deliberationes Politicas interveniat *Quæstio Iuris:* Hi, cùm in Subjecto legali, interveniant Considerationes *Statûs*. Contingit enim, haud raro, ut Res in *Iudicium* adducta, versetur circa *Meum* & *Tuum*, & nihilominùs consequentia ejus ad *Rationes Statûs* penetret. Intelligo autem, ad *Rationes Statûs* pertinere, non solùm, si quid ad Jura *Regalia* impetenda spectet, verumetiàm si quid Innovationem aliquam minùs tutam, aut Exemplum periculosum, introducat; Aut si manifestò portionem aliquam Populi majorem gravet. Neque quisquam infirmi Judicii existimet, Justas Leges, adversus Politicâ vera, aliquid Antipathiæ habere. Sunt enim hæc duo veluti Spiritus & Nervi, quorum alteri in alteris moventur. Recordentur etiam *Iudices*, *Salomonis Thronum*, Leonibus utrinque suffultum fuisse: Sint sanè *Leones*, sed *Leones* sub *Throno*; Caventes, ne aliquid ex *Iuribus Regalibus*, impetant aut convellant. Postremò, ne sint *Iudices* tam ignari, Juris & Prærogativæ suæ, ut cogiteut, non sibi relinqui, tanquam Muneris sui partem principalem; sanum & Prudentem Legum usum, & Applicationem. Etenim in Animum revocare poterint, Dictum illud *Apostoli*, de Lege, Humanis Legibus, majore; *Nos scimus quia Lex bona est, modò quis eâ utatur legitimè.*

LV.

De Ira.

Iram penitùs extinguere velle, Ostentatio quædam *Stoicorum* est. Meliora nos nacti sumus Oracula; *Irascimini, & nolite peccare*; *Sol non occidat super Iracundiam vestram.* Limites *Iræ* apponendi sunt, & quousque, & quamdiu. Dicemus primò, quibus modis, *Inclinatio Naturalis*, aut etiam *Habitus Iræ*, temperari possit, & leniri. Secundò, qualiter particulares *Motus Iræ* reprimi possint, aut saltem citra

nocumentum

nocumentum cohiberi. Tertiò, quibus modis, *Ira excitari* possit, aut *sedari*, in aliis.

Quantum ad primum; Non alia se ostendit via, quàm ut seriò in animo revolvas, Mala & Calamitates *Iræ*; Et quàm vehementer vitam humanam perturbat, & infestat. Hoc autem tempestivùm fuerit maximè, si pone nos respiciamus, quamprimùm *Impetus Iræ* resederit. Eleganter *Seneca*; *Iram Ruinæ similem esse, quæ in aliud cadendo, seipsam comminuit & frangit.* Hortatur *Scriptura*; *Ut Animas nostras in Patientiâ possideamus.* Certè, quicunque *Patientiâ* excidit; de *Animæ* suæ *Possessione* dejicitur. Hominis non est, *Apes* imitari;

—— Animasque in Vulnere ponunt.

Ira sanè, si quis rectè attendat, Res humilis est, & infra Dignitatem Hominis. Hoc liquebit, si illos intueamur, in quibus *Ira* regnat: Qui plerunque ex Infirmioribus sunt; *Pueri, Mulieres, Senes, Ægroti.* Itaque, cùm *irasci* contigerit, caveant Homines, (si modò Dignitatis suæ velint esse memores,) ne *Iram* suam, cum Metu eorum quibus *irascuntur*, sed cum Contemptu, conjungant; Ita ut Injuriâ Superiores potiùs videantur, quàm Inferiores. Quod non difficile factu foret, si quis *Iram* suam, paululum regat, & inflectat.

Quantum ad Secundum; *Causæ* & *Motiva Iræ*, præcipuè tres sunt. Primò, si quis *pronus* sit ad *Sensum Injuriæ*; Nemo enim *irascitur*, nisi qui se læsum sentiat. Itaque teneri qui sunt, & Delicati, ut subinde *irascantur*, necesse est: Tot se offerent, quæ illis molestiam exhibebunt; Quæ à Naturis robustioribus vix sentientur. Secundò, si quis *Curiosus* & *perspicax* sit, in *Interpretatione Injuriæ* illatæ, quatenus ad *Circumstantias* ejus, ac si *Contemptum* spiraret. Opinio enim *Contemptus*, *Iram* excitat & acuit, plusquam Læsio ipsa. Itaque, si Homines ad ista ingeniosi sint, *Iram* miris modis incendent. Ultimò, *Opinio Contumeliæ*, sive quod Existimatio Hominis per consequentiam lædatur & perstringatur, *Iram* intendit & multiplicat. Cui Rei accedit *Remedium præsentaneum*, Ut quis utatur, (quod *Consalvus* dicere solebat,) *Telâ Honoris crassiore*: Sed in omnibus *Iræ* Frænationibus, optimum est, Tempus lucrari; Et sibiipsi persuadere; Horam vindictæ nondum adesse; Sed instare, quasi ad manum, Opportunitatem aliquam majorem; Atque hoc pacto, Motum Animi interim compescere, & se in Tempus aliud servare. *Ira* autem, ut citra noxam erumpat, utcunque Hominem obsederit, duo sunt, quæ maximè cavenda. Prius est, *Acerbitas Verborum*, præcipuè *aculeatorum*, & ei, quem ferimus, propriorum, *Communia* enim *Maledicta mordent minùs*: Atque rursùs, *Secretorum Revelatio*; Hoc enim Societati quemvis ineptum reddit. Posterius est, ne quis, dum *Ira* fervet, *Negotium*, quod in *Manibus est*, *abrumpat*; Sed utcunque *Iræ* frænum laxet, nihil tamen agat, quod revocari non possit.

Quantum ad *excitandam*, aut *sedandam Iram in Aliis*; Fit hoc maximè per Temporum Electionem prudentem. Cùm subtristes Homines sunt, aut aliquantulùm morosi, Tempus est *Iram* incendendi. Deinde, ut anteà diximus, decerpendo, & inculcando, quicquid *Contemptum* arguere, aut aggravare possit. Rursùs, *Ira* sedatur per Con-

traria hisce. Primò, deligendo Tempora serena, & ad Hilaritatem prona, in quibus Negotium aliquod ingratum, & ad Iracundiam provocans, aperias: Prima enim Impressio plurimùm valet. Deinde, ut, quantum fieri potest, *Injuriam* à *Contemptu* segreges; Eam Imperitiæ, Timori, Animi Concussioni repentinæ, aut simili cuipiam imputando.

LVI.

De Vicissitudine Rerum.

Salomon inquit; *Nihil novum super Terram.* Itaque, quemadmodum *Plato* opinatus est; *Omnem Scientiam nihil aliud esse, quàm Reminiscentiam*; Sic *Salomon* pronunciat; *Omnem Novitatem nihil aliud esse, quàm Oblivionem.* Ex quo cernere possis, Fluvium Lethes, non minùs super Terram, quàm subter Teram, decurrere. *Astrologus* quidam abstrusus, & parùm notus, asserit: *Nisi in Causâ fuissent Res duæ cõstante.*; *(una, quod Stellæ fixæ, æqualem inter se distantiam, perpetuò servent; Nec unquam propriùs sibi invicem accedant, aut longiùs à se abscedant: Altera, quod Motus diurnus non variet:) ne Momentum quidem Temporis Individuum aliquod durare potuisset.* Illud certum est, *Materiam* in perpetuo fluxu esse, neque unquam consistere. Atqui, magna illa *Lintea Sepulchralia*, quæ omnia oblivione involvunt, duo sunt; *Diluvia* & *Terræ-motus*. Quatenus ad *Conflagrationes*, & *Siccitates* magnas, illæ Populum penitùs non absorbent, aut destruunt. Fabula *Phaetontis*, Brevitatem Conflagrationis, ad unius tantùm Diei spatium, repræsentavit. Atque triennalis illa, à *Pluviâ Cessatio*, tempore *Eliæ*, particularis tantùm fuit, & multos superstites reliquit. *Incensiones* illas loqueris, quæ per Fulmina & Fulgura, apud *Indias Orientales* fiunt! Angustæ quidem sunt, nec magna spatia occupant. *Pestilentias* etiam prætereo, quia nec illæ totaliter absorbent. Verùm, in memoratis illis duabus Calamitatibus, (*Diluviorum*, & *Terræ-Motuum*,) insuper notandum est; Reliquias Populorum, quas emergere contigerit, plerunque Homines Rudes & Montanos esse; Quique Temporum præteritorum Memoriam Posteris tradere non possint; Adeò ut Oblivio non minùs omnia involvat, quàm si nulli prorsùs superstites remanerent. Si quis attentè introspiciat, *Indorum Occidentalium* Conditionem, probabile reperiet, eos Populum Juniorem esse & Recentiorem, quàm Populos Orbis veteris. At longè verisimilius est, Desolationem illam, quæ illos olim invaserat, minimè per *Terræ-Motus* factam: (Contrà quam narrabat *Sacerdos Ægyptius*, in Colloquio cum *Solone*, de *Insula Atlantide*; Eam, scilicet, à *Terræ-Motu absorptam esse*;) Sed potiùs per *Diluvium particulare*. *Terræ-Motus* enim in illis Regionibus rarò eveniunt. Verùm, è contrariâ parte, tam immania planè & vasta habent Flumina, ut Fluvii *Asiæ*, *Africæ*, & *Europæ*, præ illis, instar Rivulorum sint. Quin & *Andes* ipsorum, sive *Montes*, nostris longè sunt altiores: Unde credibile est, Reliquias Stirpis Hominum, apud eos, post tale *Diluvium Particulare*, conservatas fuisse.

Quantum

Quantum verò, ad Observationem *Macciavelli*; Nimirum, zelotypiam & Æmulationem Sectarum, ad extinguendam Rerum Memoriam, multa molitam: Qui *Gregorio Magno* notam inurit, ac si pro viribus suis Antiquitates omnes *Ethnicorum* supprimere annixus fuerit: Non video certè hujusmodi zelos, aut notabile quidpiam efficere, aut diù durare: Id quod liquet in Successione *Sabiniani*, qui Antiquitates easdem statim resuscitavit: Tum verò prohibita, licèt Tenebris cooperta, obrepunt tamen, & suas nanciscuntur Periodos.

Vicissitudines sive *Mutationes* in *Globo superiori*, fusiùs, in hoc Sermone, tractandæ non sunt. Forsitan, *Annus Magnus Platonis*, nisi Mundus antè Dissolutioni esset destinatus, aliquem sortiri possit Effectum: Non in renovandis Corporibus Individuorum; (Id enim Fumus & Vanitas eorum est, qui opinantur Corpora Cœlestia, accuratiores in hæc Inferiora habere Influentias, quàm reverà habent;) Sed tantùm in Summis & Massis Rerum. *Cometæ* proculdubiò aliquid operantur super easdem Summas & Massas Rerum; Verùm, Homines, ut nunc est, indiligentes, aut curiosi, circa eos sunt; Eósq, potiùs mirabundi spectant; Atque Itineraria eorundem conficiunt, quàm Effectus eorum prudenter & sobriè notant; Præcipuè Effectus eorum Comparativos; Id est, *Cometa* talis Magnitudinis; talis Coloris & Lucis; Conversionis Radiorum; Sitûs, quatenus ad Regionem Cœli; Tempestatis Anni; Semitæ aut Cursûs; Durationis; Quales producat *Effectus*.

Leviculum quiddam est, quod olim inaudiveram; Neque tamen prorsùs contemni volo, sed in observationem aliquam venire. Ferunt, à *Belgis* notatum esse, singulis septenis Lustris, similem Annorum Temperaturam & Tēpestatum Cœli, velut in Orbem redire: Exempli gratiâ; Magnas Glacies, Inundationes magnas, magnas Siccitates, Hyemes tepidas, Æstates frigidiores; Et similia. Vocant autem hujusmodi Circulum Annorum, *Primam*. Hoc autem ideò recenseo, quod Oculos in præterita conjiciens, hujusce Rei inveni congruentiam; Haud exactam sanè, sed non multùm discrepantem.

Verùm transeamus à *Naturalibus* ad *Humana*. Maxima apud Homines *Vicissitudo*, est illa *Sectarum* & *Religionum*. Hi enim Orbes, Animis Hominum, maximè dominantur. *Religio* vera super *Petram ædificata est*; Reliquæ Fluctibus Temporum agitantur. Dicamus igitur de *Novarum Sectarum Caussis*; Atque *Consilii* aliquid circa eas inspergamus; Quatenus Humani Ingenii Infirmitas, tantis Revolutionibus, Moras injicere, aut Remedia exhibere, poterit.

Quando *Religio recepta* Discordiis laceratur; Sanctitas item Professorum labefactata est, & Scandalo exposita; Simulque Tempora stupida, indocta, & barbara sunt; à *Novæ* alicujus *Sectæ* Ortu meritò metuendum; Præcipuè, si eo tempore, *Ingenium* aliquod *Intemperans*, & *Paradoxa spirans*, suboriatur. Quæ omnia tenuerunt, *Mahometes* cùm *Legem* suam promulgavit. *Secta Nova* licet pullulet, duobus si destituatur Adminiculis, ab eâ non metuas; Non enim latè se diffundet. Primum est, *Imperii*, sive *Auctoritatis stabilitæ*, *Oppugnatio*; Nihil enim magis populare est, quàm Principatus, & Politias, convellere. Alterum est, *Porta Luxuriæ* & *Voluptatibus aperta*: Hereses enim Speculativæ, (Qualis fuit olim *Arrianorum*, & hodiè *Arminianorum*,) etsi in Ho-

minum Ingenia miris modis operentur, Statum tamen Rerumpublicarum non magnoperè concutient, nisi ex Occasione Motuum Civilium. Modi tres sunt, quibus *Novæ Sectæ* plantantur; *Miraculis*, *Eloquentiâ*, & *Gladio*. Equidem *Martyria* inter *Miracula* numero; Quoniam vires Naturæ Humanæ excedere videntur: Idem etiam facere licet, de excelsâ illâ & admirabili *Vitæ Sanctimoniâ*. Certè, non alia melior via est, ad *Sectarum* & *Schismatum* Ortus repellendos, quàm Abusuum Reformatio; Dissidiorum minorum Pacificatio; Leniter à principio procedere, & à Sanguinariis Persecutionibus abstinere; Schismatum denique Coryphæos, Favoribus potiùs & Dignitatibus mollire atque allicere, quàm violentiâ & sævitiâ exacerbare.

Mutationes & *Vicissitudines* in *Rebus Bellicis*, haud paucæ sunt; Sed præcipuè in tribus versantur: In *Sede Belli*; In *Genere Armorum*; Et in *Disciplinâ Militari*. *Bella*, antiquis temporibus, *movere* videbantur, ex *Oriente* potissimùm in *Occidentem*: Etenim *Persæ*, *Assyrii*, *Arabes*, *Scythi*, (qui Invasores erant,) omnes Orientales fuerunt. Verum est *Gallos* fuisse Occidentales: Sed de duabus tantum ipsorum Incursionibus legimus; Unâ in *Gallo-Græciam*, alterâ contra *Romanos*. Attamen Oriens & Occidens Cœli Climata non determinant; Neque etiam *Belli Motus*, ab Oriente, aut ab Occidente, aliquid certæ observationis recipiunt. Sed Meridies, & Septentrio, naturâ fixi sunt: Atque rarò, in omni memoriâ invenitur, Meridionales interiores invasisse Septentrionales; Sed econtrà. Unde manifestum est, Tractum Mundi Septentrionalem, naturâ ipsâ, magis esse *Bellicosum*; Sive hoc ascribi possit hujus Hemisphærii Stellis; Sive Amplitudini Continentium ad Partes Septentrionales, cùm Partes Australes, (quantum adhuc innotuit,) Maria ferè occupant; Sive, (Id quod manifestissimum est,) Frigoribus Climatis Borealis; Nam hoc ipsum, absque aliâ Causâ quacunque, Corpora indurat, Spiritus inflammat: Ut liquet in Populo *Araucensi*; Qui ad ulteriora *Austri* positi, omnibus *Peruvienfibus*, Fortitudine longè præcellunt.

Imperio aliquo magno *labascente*, & viribus fracto, pro certo *Bella* expectes. Etenim *Imperia* magna, dum in vigore sunt, Copias Nativas Provinciarum enervant & destruunt, propriis Cohortibus domi fidentia; Cùm autem & illæ deficiunt, omnia ruunt, atque aliis Gentibus in prædam cedunt. Hoc evenit in Declinatione *Imperii Romani*; Atque etiam in Imperio Occidentali, post *Carolum Magnum*, cùm Aves singulæ Plumas suas repeterent; Atque simile quidpiam, etiam *Imperio Hispano*, contingere possit, siquando Viribus decideret. Ex alterâ parte, *Accessiones* magnæ *Ditionum*, & *Uniones Regnorum*, similiter *Bella* suscitant: Etenim, cùm Status aliquis in potentiam majorem insurgit, similis est Fluvio intumescenti, qui Inundationem statim minatur: Ut videre est in Imperiis *Romanorum*, *Turcarum*, *Hispanorum*, & aliorum. Attende, cùm Mundus *Nationibus Barbaris* minùs abundet, sed Civiliores ferè sunt; Qui Uxores temerè non ducent, nec Liberos progignent, nisi modum Familiam alendi, aut saltem Victum parandi, præviderint; (ut fit in omnibus propè Nationibus, hodierno die, exceptis *Tartaris*,) non ingruit periculum ab *Inundationibus* aut *Migrationibus Populorum*: At cùm Populorum Greges Magni sunt, qui perpetuò

 Sobo-

Sobolem suscipiunt, de Fortunis & sustentatione suâ in futurum minimè solliciti; Necessarium est, ut in Seculo uno aut altero, Portionē aliquam Multitudinis suæ exonerent, & novas Sedes quærant; Et sic alias *Nationes* invadant; Quod Populi Septentrionales veteres sorte facere solebant: Sortes dantes, quæ Pars Domi maneret, quæ autem aliò migraret. Cùm *Gens* aliqua, priùs *Bellicosa*, ad Mollitiem & Luxuriam degenerat, de *Bello* certa esse possit: Status enim tales, plerunque, dum degenerant, Opes accumulant; Adeò ut Præda invitet, & Declinatio Virium animet, Gentes alias, ad eosdem invadendos.

Quantum ad *Armorum* & *Telorum* Genus; Illorum Mutationes sub observationem vix cadunt: Attamen & hæc ipsa Periodos & *Vicissitudines* suas sortiuntur. Procerto enim est, *Tormenta Ænea*, apud Urbem *Oxydracarum* in *Indiâ*, tempore *Alexandri Magni*, cognita fuisse; Eáque à *Macedonibus*, *Tonitrua*, & *Fulgura*, & *Operationes Magicas*, habita & appellata. Similiter, indubitatum est, usum *Pulveris Pyrii*, & *Tormentorum igneorum*, *Chinensibus*, ante Annos bis mille, innotuisse. Conditiones *Telorum*, & Mutationes in melius, hæ sunt: Primò, ut ad Distantiam majorem feriant: Id enim periculum, ab Hostili parte, anticipat; Quod certè *Tormenta*, & *Sclopeta* majora præstant. Secundò, ut Impetus eorum fortior & validior sit; In quo genere, *Tormenta ignea*, *Arietationes* omnes & Antiquas Machinas, item superant. Tertio, ut Usus eorum commodior & facilior sit; Id quod etiam *Tormentis Igneis Majoribus* competit: Quæ omnibus Tempestatibus idonea; Vecturâ levia & mobilia sunt; Et his similia.

Quod ad *Militiam* attinet: Antiquis temporibus Numerum præcipuè curabant; Virtuti & Animis Militum, in Bellis gerendis, fidebant; Dies sæpius & Loca præliandi constituebant, & æquo Marte experiebantur; Denique in Acie instruendâ & ordinandâ imperitiores ferè erant. Posteà, *Numerum* præoptabant commodum potiùs quàm vastum; Locorum Opportunitates, Diversionum Artificia, & similia, captabant; Postremò, in Acie ipsâ instruendâ peritiores evadebant.

In Reipublicæ alicujus *Adolescentiâ* Arma florent; Ætate Mediâ, *Literæ*; Ac deinceps, ad moram aliquam, duo illa simul, florere solent: Devexâ autem ætate, *Artes Mechanicæ* & *Mercatura*. *Literæ* verò suam habent Infantiam, quando leviusculæ sunt, & pueriles: Sequitur earum Adolescentia, quando luxuriantur, & Juvenile quiddam sapiunt: Succedit Ætas Virilis, quando Solidiores & exactiores deveniunt; Postremò Senectus earum obrepit, cùm siccæ & exhaustæ fiunt; manente tamen Garrulitate. Verùm consultum non fuerit, in Rotas hasce *Vicissitudinum*, nimis longùm Oculos figere; Ne vertigine corripiamur. Quatenus verò ad *Philologiam*, quæ in hoc Argumento, ut plurimùm, versatur, nihil aliud est, quàm Narratiuncularum & Observationum futilium Congeries quædam; Ideoque Scripto huic minimè congruit.

INDEX

INDEX SERMONUM.

FINIS.

FRANCISCI BACONI, EQVITIS AVRATI PROCVRATORIS SECVNDI, IACOBI REGIS Magnæ Britanniæ,

De Sapientia Veterum Liber, ad Inclytam Academiam *Cantabrigiensem.*

LONDINI,
Excusum, typis *Edwardi Griffini*; Annuente
Francisco Constabulario. Prostant ad Insignia
Regia in Cœmeterio D. *Pauli*, apud
Richardum Whitakerum, 1638.

Imprimatur.

Reverendissimo in Christo Patri, & Domino, D. Arch. Cant. *Sacellanus Domesticus,*

GUIL. BRAY.

Decemb. 7. 1637.

ILLVSTRISSIMO VIRO, COMITI SARISBVRIENSI, Summo Thesaurario *Angliæ*, & Cancellario *Academiæ Cantabrigiensis*.

QVæ *Academiæ Cantabrigiensi* dicantur, tibi jure *Cancellarii* accrescunt; quæ autem à me proficisci possunt omnia, tibi nomine proprio debentur. Illud magis videndum, num ista, ut tibi debita, ita etiam te digna sint: Atque quod in illis minimum est (Ingenium authoris) id propter tuum propensum in me animum, nihil officiet; Cætera dedecori non erunt. Nam si Tempus spectetur; Antiquitas primæva summam venerationem habet: si docendi Forma; Parabola veluti Arca quædam est, in quâ preciosissima quæq; Scientiarum reponi consueverunt: Si operis Materia; ea Philosophia est, vitæ scilicet, atque animæ humanæ, Decus secundum. Fas sit enim dixisse, quamvis, Philosophia, seculo nostro veluti per Senium repuerascens, adolescentibus, & ferè pueris relinquatur: eam tamen

omnium rerum, post religionē, gravissimam, atque naturâ humanâ maxime dignam esse planè censeo. Etiam Politica, in quâ te mirabilem præbes, & facultate, & meritis, & sapientissimi Regis judicio, ab eodem fonte emanat, ejúsque pars magna est. Quod si cui ista, quæ affero, vulgata esse videantur: certè quid effecerim, judicium meum non est; id tamen secutus sum, ut manifesta, & obsoleta, & Locos communes prætervectus, aliquid etiam, ad Vitæ ardua, & Scientiarum Arcana conferam. Erunt itaque captui vulgari, vulgaria: altiorem autem intellectum fortassè non deserent, sed potiùs (ut spero) deducent: Verùm dum huic operi, dignitatem nonnullam astruere conor, quòd ad te dicatum sit; periculum est, ne modestiæ fines transeam, cùm à me sit susceptum. Tu verò illud tanquam pignus affectus erga te mei, & observantiæ, & animi maximè devoti accipies, eique præsidium nominis tui imperties. Quare cùm tot & tanta sustineas, tempora tua diutiùs non morabor, sed finem faciam, tibi fœlicia omnia comprecatus, & perpetuò futurus

Tibi & studio suo, & beneficiis tuis devinctissimus,

Fra. Baconus.

ALMÆ MATRI
INCLYTÆ
ACADEMIAE
Cantabrigiensi.

C*Um sine Philosophiâ me certè nec vivere juvet; meritò vos in magno honore habeo, à quibus mihi ista vitæ præsidia, & solatia fluxerint. Itaque hoc nomine, & me, & mea vobis debere profiteor, quo minùs mirum sit, si vos vestris remunerem; ut motu naturali redeant à quo traxerint originem. Et tamen nescio quomodo, rara videntur,* Vestigia vos retrorsùm spectantia: *Cùm infinita à vobis profecta sint. Nec nimium mihi sumam (ut opinor) si sperem, propter rerum usum mediocrem, quod nostrum vitæ genus, & institutum necessariò traxit; nonnullam ad hominum doctorum inventa, per hæc nostra, factam esse accessionem. Equidem in eâ opinione sum, Contemplationes in Vitam Activam translatas,*

nonnihil novi decoris, & vigoris acquirere; & suppetente uberiore materiâ, & magis altas fortassè radices agere, aut certè magis proceras, & frondosas evadere. Neque vos (ut arbitror) ipsi nostis, quàm latè pateant Vestra, quámque ad multa pertineant. Æquum est tamen omnia vobis attribui, atque in vestrum honorem cedere, cùm Accessiones quæque Principiis magnâ ex parte debeantur. Neque verò ab homine occupato, aliquid exquisitum, aut otii miracula, & prærogativas requiretis; sed & hoc Amori meo summo erga vos, & vestra, tribuetis; quòd inter rerum civilium spinas, hæc non prorsùs perierint, sed vobis vestra servata sint. Valete.

Alumnus Vester
amantissimus,

Fra. Baconus.

Index Fabularum Priſcæ Sophiæ, hoc Libro Contentarum.

Præfatio.

ANtiquitatem primævam, (exceptis quæ in Sacris literis habemus) oblivio & Silentium involvit; Silentia Antiquitatis, Fabulæ poëtarum exceperunt: Fabulis tandem successère Scripta quæ habemus, Adeo ut Antiquitatis Penetralia, & recessus à sequentium Seculorum Memoria, & evidentia tanquam Velo Fabularum discreta & separata sint, quod se interposuit, & objecit medium, inter ea quæ perierunt, & ea quæ extant. Equidem existimo plerósque in ea opinione fore, me delitias ac ludos facere; atque similem ferè licentiam in transferendis fabulis usurpare, ac ipsi Poëtæ sibi sumpserint in fingendis; quod pro meo jure sanè facere possem, ut contemplationibus magis arduis, hæc ad voluptatem, sive meditationis propria, sive lectionis aliena aspergerem. Neque me latet quàm versatilis materia sit Fabula, ut huc illuc trahi; imò & duci possit; quantúmque ingenii commoditas & discursus valeat, ut quæ nunquam cogitata sint, bellè tamen attribuantur. Etiam illa cogitatio animum subit, usum hujusce rei jampridem contaminatum esse. Multi enim, ut inventis & placitis suis antiquitatis venerationem acquirerent, poëtarum Fabulas ad ea traducere conati sunt. At-

que

que vetus illa vanitas & frequens, nec nuper nata, aut rarò usurpata est. Nam & olim Chrysippus, Stoicorum opiniones vetustissimis Poëtis, veluti Somniorum aliquis Interpres ascribere solebat, Et magis insulsè, Chymici, ludos, & delicias Poëtarum in corporum transformationibus, ad fornacis experimenta transtulerunt. Hæc (inquam) cuncta nobis satis & explorata, & expensa sunt; omnémque ingeniorum circa Allegorias levitatem & indulgentiam perspeximus, & notavimus, neque propterea omninò de sententia decedimus. Primò enim absit, ut paucorum ineptiæ & licentia, Parabolarum honori in genere detrahant. Hoc enim prophanum quiddam sonat, & audax, cùm huiusmodi velis & umbris Religio gaudeat, ut qui eas tollat, Commercia divinorum, & humanorum ferè interdicat. Verùm de humanâ Sapientiâ videamus. Fateor certè ingenuè & libenter, me in hanc sententiam propendere, ut non paucis Antiquorum Poëtarum fabulis Mysterium, & Allegoriam jam ab origine subesse putem; sive captus veneratione Prisci seculi, sive quòd in nonnullis Fabulis reperio tantam, & tam evidentem cum significato similitudinem & conjunctionem, tum in texturâ ipsâ Fabulæ, tum in proprietate Nominum, quibus personæ, sive Actores Fabulæ, insigniti & veluti inscripti prodeunt, ut sensum illum ab initio præceptum & cogitatum fuisse, & de industriâ adumbratum, nemo constantèr negaverit. Quis enim ita durus est, & ad aperta cæcutiens, ut cùm audiat Famam, Gygantibus extinctis, tanquam sororem Posthumam progenitam esse, non illud ad Murmura partium & famas seditiosas, quæ sopitis Rebellionibus ad tempus vagari solent, referat? Aut cùm audiat Typhonem Gygantem, nervos Iovis secuisse, & abstulisse, ac Mercurium eos suffuratum esse, & Iovi reddidisse; non statim advertat hoc ad Rebelliones prævalidas pertinere, quæ Regibus nervos & pecuniarum, & authoritatis incidunt, ita tamen, ut per Sermonum comitatem, & prudentia Edicta, animi subditorum, non ita multò pòst quasi furtim reconcilientur, & vires Regibus restituantur? Aut cùm audiat in illâ memorabili Deorum contra Gygantes Expeditione, Asinum Sileni cùm ruderet, maximi momenti ad profligandos Gygantes fuisse; non liquidò cogitet hoc de vastis Rebellium conatibus, qui plerunque per inanes rumores et terrores vanos dissipantur, confictum fuisse? Etiam Nominum conformitas et Indicium, Cui tandem hominum obscurum esse potest? Cùm Metis uxor Iovis planè consilium sonet; Typhon

Typhon *tumorem*, Pan *universum*, Nemesis, *vindictam*, *&* *similia. Neque illud quenquam moveat, si aliquid interdum Historiæ subsit; aut si nonnulla Ornamenti gratiâ addita sint; aut si Tempora confundantur, aut si ex unâ Fabulâ quippiam transferatur in aliam, & nova Allegoria inducatur. Necesse enim fuit hæc fieri, cùm Inventa virorum fuerint, qui & ætate disjuncti, & instituto diversi erant; cùm alij antiquiores, alij recentiores fuerint, alij rursus naturam rerum, alij res civiles sibi proponerent. Habemus etiam & aliud sensus occulti, & involuti signum non parvum, quòd nonnullæ ex fabulis tam absurdæ narratione ipsâ, & insulsæ inveniantur, ut Parabolam etiam ex longinquo ostentent, & veluti clament. Quæ enim probabilis est Fabula, etiam ad voluptatem, & Historiæ similitudinem conficta existimari potest: Quod autem nulli in mentem venisset cogitare, aut narrare, id in alios usus quæsitum videtur. Quale enim figmentum illud?* Iovem, Metin *in uxorem accepisse, eámque statim ut gravidam sensisset comedisse, unde ipse gravidus fieri cœpit, & Palladem armatam ex capite peperit? Equidem existimo nulli mortalium obvenire, vel somnium tam extra cogitationis vias situm, & monstrosum. Ante omnia illud apud nos maxime valuit, & plurimum ponderis habuit, quòd ex fabulis complures nullo modo nobis videntur ab eis inventæ, à quibus recitantur & celebrantur*, Homerò, Hesiodo, *reliquis; si enim liquidò nobis constitisset eas ab illâ ætate, atque illis authoribus manâsse, à quibus commemorantur, & ad nos devenerunt; nil magni certè, aut excelsi ab hujusmodi origine nobis (ut nostrâ fert conjectura) expectare, aut suspicari in mentem venisset. Verùm si quis attentiùs rem consideret, apparebit, illas tradi, & referri tanquam priùs creditas, & receptas, non tanquam tum primò excogitatas, & oblatas. Quinetiam cùm diversis modis à Scriptoribus ferè Coævis referantur: facilè cernas quod commune habent ex veteri memoriâ desumptum; In quo variant, ex singulorum ornatu additum: Atque hæc res existimationem earum apud nos auxit, ut si nec Ætatis, nec Inventionis Poëtarum ipsorum essent; sed veluti Reliquiæ sacræ & Auræ tenues, Temporum meliorum; quæ ex traditionibus Nationum magis Antiquarum in Græcorum Tubas, & Fistulas incidissent. Quod si quis obstinato animo contendat, Allegoriam in fabulâ*

bulâ

bulâ semper subdititiam, & impositam, nec omninò nativam, & genuinam fuisse; ei molesti non erimus, sed gravitatem illam Iudicij, quam affectat, licèt hebetiorem & ferè plumbeam, remittemus; atque illum (si modò dignus sit) alio modo, tanquam de integro adoriemur. Duplex apud homines repertus est, atque increbuit Parabolarum usus, atque quod magis mirum sit, ad contraria valet. Faciunt enim Parabolæ ad Involucrum & Velum; faciunt etiam ad Lumen, & Illustrationem. Atque misso illo usu priore (potiùs quàm lites suscipiamus) & receptis Fabulis antiquis, tanquam rebus vagis, & ad delectationem compositis; Manet tamen proculdubio posterior iste usus, neque ullâ ingenij violentiâ nobis extorqueri possit, neque impediet quisquam, (qui sit mediocritèr doctus) quin protinus recipiatur Modus iste docendi, tanquam res gravis & sobria, atque omnis vanitatis expers, & Scientijs apprimè utilis, imo & quandoque necessaria, Nimirum, ut in inventis novis, & ab opinionibus vulgaribus remotis & penitùs abstrusis, aditus ad intellectum humanum magis facilis & benignus per parabolas quæratur. Itaque Antiquis Sæculis, cùm rationis humanæ inventa, & conclusiones etiam eæ quæ nunc tritæ & vulgatæ sunt, tunc temporis novæ & insuetæ essent, omnia Fabularum omnigenum, & Ænigmatum & Parabolarum, & Similitudinum plena erant: atque per hæc docendi ratio, non occultandi artificium quæsitum est; rudibus scilicet tunc temporis hominum ingenijs, & subtilitatis, nisi quæ sub sensum cadebat, impatientibus, & ferè incapacibus. Nam ut Hieroglyphica *Literis, ita* Parabolæ *Argumentis erant antiquiores. Atque etiam nunc, si quis novam in aliquibus lucem humanis mentibus affundere velit, idque non incommodè & asperè, prorsus eàdem viâ insistendum est, & ad similitudinum auxilia confugiendum. Quare quæ dicta sunt, ita claudemus.* Sapientia *Prisci Sæculi, aut magna, aut fœlix fuit: Magna, si de industriâ excogitata est Figura sive Tropus: Fœlix, si homines aliud agentes, materiam & occasionem tantæ contemplationum dignitati præbuere. Operam autem nostram (si quid in eâ sit, quod juvet) in neutrâ re malè collocatam censebimus. Aut enim Antiquitatem illustrabimus, aut res ipsas. Neque nescius esse possum, hanc rem ab alijs tentatam esse: sed tamen ut quod sentiam, eloquar,*

eloquar, idque non fastidiosè, sed liberè, ejus decus & virtus ex hujusmodi laboribus, licèt magnis & operosis, ferè perijt: dum homines rerum imperiti & non ultra Locos certos *(communes docti, Parabolarum sensus ad vulgaria quædam, & generalia applicaverunt, atque earundem vim veram & proprietatem genuinam, ac indagationem altiorem non attigerunt.* Nos *autem erimus (ni fallimur) in rebus vulgatis novi, & aperta & plana à tergo relinquentes, ad ulteriora, & nobiliora tendemus.*

DE

DE SAPIENTIA VETERUM.

I.

CASSANDRA, Sive Parresia.

NArrant CASSANDRAM ab *Apolline* adamatam fuisse, atque variis artificiis ejus desideria elusisse, spes nihilominus fovisse, quousque donum Divinationis ab eo extorsisset; tum verò nactam quod ab initio dissimulatione suâ quæsivisset, preces ejus apertè rejecisse: Illum cum quod temerè largitus erat nullo modo revocare posset, & tamen vindictâ arderet, nec fœminæ callidæ ludibrio esse vellet, muneri suo pœnam addidisse; ut illa quidem vera semper prædiceret, sed nemo ei crederet; itaque vaticiniis ejus veritas affuit; fides defuit: quod illa perpetuò experta est etiam in exeidio Patriæ suæ, de quâ sæpiùs monuerat, nemine auscultante, aut credente. Fabula de intempestivâ, & inutili libertate consiliorum, & monitorum conficta videtur: Qui enim ingenio sunt pervicaci & aspero, nec se *Apollini*, id est, Deo Harmoniæ submittere volunt, ut rerum modos, & mensuras, sermonumque veluti tonos, acutos & graves, aurium etiam magis peritarum

 tum

rum & magis vulgarium differentias, tempora denique tum loquendi tum silendi ediscant & observent: licèt sint prudentes & liberi, & consilia afferant sana & bona; nunquam tamen ferè suasu & impetu suo proficiunt, neque ad res tractandas efficaces sunt; sed potiùs exitium eis apud quos se ingerunt, maturant, & tum demùm post calamitatem & eventum, ut vates & in longum prospicientes celebrantur. Atque hujus rei exemplum eminet in *M. Catone Uticensi*. Ille enim interitum Patriæ, & Tyrannidem primò ex conspiratione, deinde ex contentione *Cæsaris* cum *Pompeio* secutam, diu antè, tanquam è speculâ prævidit, & tanquam ex Oraculo prædixit, sed nil profecit interim, verùm obfuit potiùs, & mala patriæ acceleravit. Id quod prudenter advertit, & eleganter describit *M. Cicero*, cùm ad amicum ita scribat: *Cato optimè sentit, sed nocet interdum Reipublicæ: loquitur enim tanquam in* Republicâ *Platonis, non tanquam in fæce Romuli.*

II.

Typhon, sive Rebellis.

NArrant Poetæ JUNONEM indignatam, quòd *Jupiter* PALLADEM ex sese, sine eâ peperisset, omnes Deos, atque Deas precibus fatigâsse, ut ipsa etiam sine *Jove* partum ederet. Et postquam violentiæ, & importunitati ejus annuissent, terram illa concussit, ex quo motu TYPHON natus est, Monstrum ingens, & horrendum. Ille Serpenti veluti Nutritio datus est, ut ab eo aleretur. Nec mora, postquam adolevisset, quin bellum *Jovi* moveret. In eo conflictu *Jupiter* in potestatem Gyganteis venit, qui illum in humeros sublatum in regionem remotam, & obscuram transportavit, & concisis nervis & manuum & pedum, & secum abreptis, mancum, & mutilatum reliquit. MERCURIUS autem nervos *Jovis Typhoni* suffuratus est, atque eos *Jovi* restituit: *Jupiter* confirmatus, Belluam rursùs impetiit; ac primùm fulmine vulneravit, ex cujus sanguine serpentes nati sunt. Tum demùm ruentem, & fugientem (*Ætnam* super eum jaculatus) mole montis oppressit. Fabula de fortunâ Regum variâ & Rebellionibus, quæ in Monarchiis quandóq; evenire consueverunt, conficta est. Reges enim regnis suis, ut *Jupiter Junoni*, veluti Matrimonii vinculo juncti rectè censentur; sed accidit nonnunquam ut imperandi consuetudine depravati, & in Tyrannidem vergentes, omnia ad se trahant, & contempto Ordinum, & Senatus sui consensu, ex sese pariant; Id est, ex arbitrio proprio, & imperio mero cuncta administrent. Id populi ægrè ferentes, & ipsi moliuntur Caput aliquod rerum ex sese creare, & extollere. Ea res ex occultâ sollicitatione nobilium, & procerum ferè initia sumit, quibus conniventibus, tum populi suscitatio tentatur; ex quâ Tumor quidam rerum (per *Typhonis* infantiam significatus) sequitur. Atq; iste rerum status ab insitâ Plebis pravitate & naturâ malignâ (Serpente Regibus infestissimo) nutricatur. Defectione autem viribus coalitâ, postremò res in apertam rebellio-

rebellionem erumpit; quæ quia infinita mala & regibus & populis infligit, sub dirâ illâ *Typhonis* effigie repræsentatur, in quâ Centum Capita ob divisas potestates, Ora flammantia ob incendia, Anguium cingula ob pestilentias, (præsertim in obsidionibus) Manus ferreæ ob cædes, ungues Aquilini ob rapinas, Corpus plumis contectum ob perpetuos rumores, & nuncios & trepidationes, & hujusmodi. Atque interdum Rebelliones istæ, tam prævalidæ sunt, ut Reges cogantur, tanquam à Rebellibus transportati, relictis Regni sedibus & urbibus primariis, vires contrahere, & in remotam aliquam, & obscuram Provinciam ditionis suæ se recipere, Nervis & Pecuniarum, & Majestatis accisis: Sed tamen non ita multò post Fortunam prudenter tolerantes, virtute & industriâ *Mercurii* nervos recipiunt, hoc est, affabiles facti, & per edicta prudentia & sermones benignos, reconciliatis subditorum animis & voluntatibus, tandem alacritatem ad impensas conferendas, & novum Auctoritatis vigorem excitant. Nihilominùs prudentes, & cauti aleam fortunæ tentare plerunque nolunt, & à pugnâ abstinent, sed tamen operam dant, ut aliquo facinore memorabili existimationem Rebellium frangant. Quod si ex voto succedat, Illi vulneris accepti conscii, & rerum suarum trepidi, primò ad fractas & inanes minas veluti Serpentum sibilos se vertunt. Deinde rebus desperatis fugam capessunt. Atque tum demùm postquàm ruere incipiant, tutum est, & tempestivum Regibus, copiis & universâ mole regni tanquam *Ætnæ* Monte, eos persequi, & opprimere.

III.

CYCLOPES, sive Ministri Terroris.

NArrant CYCLOPES, ob feritatem & immanitatem primò à *Jove* in *Tartarum* detrusos, & perpetuò carceri adjudicatos fuisse: verùm posteà *Tellus Jovi* persuasit, ei non abs re fore, si eos vinclis liberaret, & eorum operâ ad fulmina fabricanda uteretur. Quod & factum est, atque illi officiosi, & industrii fulmina atque alia terroris instrumenta assiduo opere & minaci strepitu fecerunt. Tempore autem labente evenit, ut *Jupiter Æsculapio Apollinis* filio succenseret, ob hominem medicinâ à morte excitatum; Iram autem tegens, (quia parùm justa indignandi caussa suberat ob facinus pium, & celebre) CYCLOPES in eum secretò instigavit, qui nihil cunctati fulmine eum interemere: In cujus rei vindictam *Apollo Jove* non prohibente, sagittis eos confecit. Fabula ad Regum facta pertinere videtur. Illi enim Ministros sævos, & sanguinarios, & exactores primò suppliciis afficiunt, & à rebus summovent. Posteà ex Concilio *Telluris*, id est, ignobili & parùm honorifico, prævalente utilitate eos rursùs adhibent; sicubi aut executionum severitate, aut exactionum acerbitate opus est. Illi naturâ truces, & ex priore fortunâ exasperati, & satis sentientes, quid ab illis expectetur, miram diligentiam in hujusmodi rebus præstant; sed parùm cauti, & ad gratiam ineundam & aucupandam præcipites,

aliquando ex secretis Principum nutibus & incertis mandatis invidiosam aliquam executionem peragunt. Principes autem invidiam declinantes, & satis gnari hujusmodi instrumenta nunquam sibi defutura, eos destituunt; & propinquis & amicis eorum qui pœnas subierunt, atque horum delationibus & vindictæ & odio populari eos relinquunt, unde magno plausu, & prosperis in reges votis & acclamationibus, serò magis quàm immeritò pereunt.

IV.

Narcissus, sive Philautia.

NARCISSUS fuisse traditur formâ, & venustate mirabilis, sed suberat superbia ingens, & fastidium intolerandum. Itaque cùm sibi placeret, alios despiceret, vitam egit solitariam in sylvis, & venationibus, cum paucis comitibus quibus ipse omnia erat. Affectabatur etiam eum ubique Nympha Ecchò. In hoc vitæ instituto fatale ei erat ad fontem quendam lympidum venire, & iuxta eum sub æstum mediæ diei decumbere. Cum autem in aquâ Imaginem propriam aspexisset, in contemplationem sui, ac deinde in admirationem effusus, & raptus, nullo modo ab hujusmodi spectro, & simulacro distrahi poterat; sed perpetuò defixus, obtorpuit; ac tandem in florem nominis sui conversus est; qui Flos ineunte Vere se ostendit, & Dijs inferis, Plutoni, Proserpinæ & Eumenidibus sacer est. Fabula illorum & ingenia & fortunas repræsentare videtur, qui sive ob formam, sive ob aliquas alias dotes, quibus ab ipsâ naturâ, nullâ accedente industriâ propriâ ornati & insigniti sunt, effusè seipsos amant, & quasi depereunt. Cum hoc enim animi statu conjunctum fere est; ut non multùm in publico, aut in rebus civilibus versentur; cùm in eo vitæ genere necesse sit occurrere multos neglectus & vilipendia, quæ animos eorum deijcere & turbare possint. Itaque vitam plerunque degunt solitariam, & privatam, & umbratilem, cum perpauco comitum delectu, eóque ex ijs, qui illos magnopere colere, & admirari videntur, quique illis veluti Ecchò in omnibus dictis suis assentantur, & verborum obsequia præstant. Ex hâc consuetudine depravatos, & inflatos, & tandem admiratione suiipsius attonitos, mira occupat desidia & inertia, ut prorsus torpeant, & omni vigore, & alacritate destituantur. Eleganter autem sumitur Flos vernus ad huiusmodi ingeniorum similitudinem, cùm illa ingenia sub initia sua floreant, & celebrentur, sed ætate confirmatâ expectationem de ijs conceptam destituant, & frustrentur. Eòdem pertinet, quòd Flos ille Dijs inferis sacer sit; quia homines talis indolis ad omnia inutiles prorsus evadunt. Quicquid autem nullum ex se fructum edit, sed (veluti via navis in mari) transit, & labitur, id apud antiquos umbris, & Dijs inferis consecrari solebat.

V.

Styx, sive Fœdera.

PErvulgata est narratio, & in compluribus fabulis, interponitur, de unico illo Iuramento, quo Dij superi se obstringere solebant, cùm pœnitentiæ locum sibi nullo modo relinqui volebant. Illud Iuramentum nullam Majestatem cœlestem, nullum Attributum divinum advocabat, & testabatur; sed STYGEM, Fluvium quendam apud inferos, qui atria Ditis, multis spiris interfusus cingebat. Hæc enim formula Sacramenti sola, neque præter eam alia quæpiam, firma habita est, & inviolabilis; Scilicet incumbebat pœna perjurij, Dijs inprimis metuenda, ut qui fefellisset, ad Deorum convivia per certa annorum spacia non accederet. Fabula de Fœderibus, & pactis Principum confictа videtur; in quibus illud nimiò plus quàm oporteret verum est; Fœdera quâcunque solennitate, & religione juramenti munita, parùm firma esse, adeò ut ferè ad existimationem quandam & famam, & Ceremoniam, magis quàm ad fidem, & securitatem, & effectum adhibeantur. Quin si accesserint etiam affinitatis vincla veluti Sacramenta Naturæ, si merita mutua, tamen omnia infra ambitionem, & utilitatem, & Dominationis licentiam esse, apud plerósque reperiuntur. Tantò magis, quòd Principibus facile sit per prætextus varios, & speciosos, cupiditates suas, & fidem minùs sinceram (nemine rerum arbitro, cui ratio sit reddenda) tueri, & velare. Itaque unum assumitur verum, & proprium fidei firmamentum, neque illud Divinitas aliqua cœlestis. Ea est Necessitas, (Magnum potentibus Numen;) & Periculum Status, & Communicatio Utilitatis. Necessitas autem per STYGEM elegantèr repræsentatur, Flumen fatale, & irremeabile. Atque hoc numen advocavit ad Fœdera *Iphicrates Atheniensis*, qui quoniam inventus est, qui ea apertè loqueretur, quæ plerique tacitè animo voluunt, non abs re sit, ipsius verba referre. Is cùm Lacedæmonios, varias Cautiones & Sanctiones, & Fœderum firmamenta, & vincula excogitare & proponere animadverteret, interfatus; *Unum* (inquit) *Lacedæmonij, nobis vobiscum vinculum, & securitatis ratio esse possit, si planè demonstretis, vos ea, nobis concessisse, & inter manus posuisse, ut vobis facultas lædendi nos, si maximè velletis, minimè suppetere possit.* Itaque si facultas lædendi sublata sit, aut si ex fœdere rupto periculum ingruat, perditionis, aut diminutionis status, aut vectigalium, tum demum fœdera rata & sancta, & tanquam Iuramento STYGIS confirmata censeri possint: cùm metus subsit interdicti illius & Suspensionis à Convivijs Deorum; sub quo nomine Imperij jura, & prærogativæ, & Affluentia & fœlicitas antiquis significantur.

VI.

PAN, sive Natura.

Fabula hæc invenitur, in Libro secundo, De Augmentis Scientiarum, aucta & locupletata.

ANtiqui universam Naturam sub personâ PANIS diligentissimè descripserunt; *Hujus* generationem in dubio relinquunt. Alij enim asserunt eum à *Mercurio* genitum; alij longè aliam generationis formam ei tribuunt; Aiunt enim Procos universos cum *Penelope* rem habuisse, ex quo promiscuo concubitu, PANA communem filium ortum esse. Atque in hâc posteriore narratione, procul dubio, aliqui ex recentioribus, veteri fabulæ, nomen *Penelopes* imposuere; quod & frequenter faciunt, cùm narrationes antiquiores, ad personas & nomina juniora traducunt, idque quandoque absurdè & insulsè; ut hic cernere est; Cùm PAN ex antiquissimus Dijs, & longè ante tempora *Vlyssis* fuerit, atque insuper *Penelope* ob matronalem castitatem Antiquitati venerabilis haberetur. Neque prætermittenda est tertia illa generationis explicatio: quidam enim prodiderunt eum Iovis, & Hybreos, id est, Contumeliæ filium fuisse. Vtcunque orto, *Parcæ* illi sorores fuisse perhibentur. Effigies autem PANIS talis ab Antiquitate describitur: Cornutus, cornibus usque ad Cœlum fastigiatis, corpore toto hispidus, & villosus, barbâ imprimis promissâ. Figura biformis, humana quo ad superiora, sed semifera, & in Capræ pedes desinens. Gestabat autem Insignia Potestatis, sinistrâ, Fistulam, ex septem calamis compactam; dextrâ Pedum, sive lignum, superiùs curvum, & inflexum; Induebatur autem *Chlamide* ex pelle *Pardalis*. Potestates ei & Munera hujusmodi attribuuntur, ut sit Deus venatorum, etiam pastorum, & in universum Ruricolarum; Præses item Montium: erat etiam proximus *Mercurio* Nuncius Deorum. Habebatur insuper Dux, & Imperator Nympharum, quæ circa eum perpetuò Choreas ducere, & tripudiare solebant: comitabantur & Satyri, & his seniores Sileni. Habebat etiam potestatem terrores immitendi præsertim inanes, & superstitiosos, qui & Panici vocati sunt. Res gestæ autem eius non multæ memorantur: Illud præcipuum; quòd Cupidinem provocavit ad luctam, à quo etiam in certamine victus est. Etiam *Typhonem* Gygantem retibus implicavit, & cohibuit? atque narrant insuper, cùm *Ceres* mœsta, & ob raptam Proserpinam indignata, se abscondisset, atque Dij omnes ad eam investigandam magnopere incubuissent, & se per varias vias dispertiti essent, PANI solummodò ex fœlicitate quâdam contigisse, ut inter venandum eam inveniret, & indicaret. Ausus est quoque cum Apolline de victoriâ Musices decertare, atque etiam *Myda* judice prælatus est: ob quod Iudicium *Mydas* asininas aures tulit, sed clam, & secretò. Amores *Panis* nulli referuntur, aut saltem admodum rari, quod mirum inter turbam Deorum prorsùs tam profusè amatoriam videri possit. Illud solum modo ei datur, quòd Eccho adamaret, quæ etiam uxor ejus habita est, atque unam etiam Nympham

pham *Syringam* nomine, in quam propter iram, & vindictam *Cupidinis* (quem ad luctam provocare non reveritus esset) incensus est. Neque etiam prolem ullam suscepit (quod similiter mirum est, cùm Dii præsertim Masculi prolifici admodum essent) nisi quòd ei tribuatur tanquam filia, muliercula quædam Ancilla IAMBE nomine, quæ ridiculis narratiunculis oblectare hospites solebat, ejusque proles ex conjuge *Eccho* esse, à nonnullis existimabatur. Fabula nobilis, si quæ alia, atque naturæ arcanis & mysteriis gravida, & quasi distenta.

PAN (ut & nomen ipsum etiam sonat) Universitatem Rerum, sive Naturam repræsentat & proponit. De hujus origine, duplex omninò sententia est; atque adeò esse potest: aut enim à MERCURIO est, verbo scilicet divino, (quod & Sacræ literæ extra controversiam ponunt, & Philosophis iis, qui magis divini habiti sunt visum est;) aut ex confusis rerum seminibus. Qui enim unum rerum principium posuerunt, aut ad Deum illud retulerunt; aut si materiatum principium volunt, illud tamen potentiâ varium asseruerunt: adeò ut omnis hujusmodi controversia, ad illam distributionem reducatur, ut Mundus sit, vel à *Mercurio*, vel à Procis omnibus.

Namque canebat uti magnum per inane coacta
Semina, terrarumque animæque Marisque fuissent
Et liquidi simul ignis, & his exordia primis,
Omnia & ipse tener Mundi concreverit orbis.

Tertia autem generatio *Panis* ejusmodi est, ut videantur Græci aliquid de Hebræorum Mysteriis, vel per Ægyptios internuntios, vel utcunque inaudivisse; pertinet enim ad statum *Mundi* non in meris natalibus suis, sed post lapsum ADAMI, morti, & corruptioni expositum, & obnoxium factum. Ille enim status, Dei, & Peccati proles fuit, ac manet. Itaque triplex ista narratio de generatione PANIS, etiam vera videri possit, si ritè & rebus, & temporibus distinguatur: Nam iste PAN, quem intuemur, & contemplamur, ac nimio plus quàm oportet colimus, ex verbo Divino, mediante Confusâ Materiâ (quæ & ipsa à Deo creata erat,) & subintrante Prævaricatione, & Corruptione ortum habet. Naturæ rerum, Fata rerum, sorores verè perhibentur & ponuntur; naturalium siquidem Caussarum Catenæ Ortus rerum, & Durationes, & Interitus, & Depressiones, & Eminentias, & Labores, & Felicitates, & Fata deniq; omnia, quæ rebus accidere possunt, trahunt. Cornua autem Mundo attribuuntur. Quod verò Cornua hujusmodi ab imo latiora, ad verticem acuta sint. Id eò spectat; Quod omnis rerum natura instar Pyramidis acuta sit: Individua enim infinita sunt; ea colliguntur in species, & ipsas multiplices: *Species* rursus insurgunt in genera, atque hæc quoque ascendendo in magis generalia contrahuntur, ut tandem natura tanquam in unum coire videatur. Neque mirum est PANIS cornua etiam Cœlum ferire; cùm summitates naturæ sive Ideæ universales etiam ad divina quodam modo pertingant. Paratus enim, & propinquus est, transitus à *Metaphysicâ* ad Theologiam naturalem. *Corpus* autem *Naturæ* elegantissimè

gantissimè, & verissimè depingitur Hirsutum, propter rerum Radios: Radii enim sunt tanquam Naturæ crines, sive villi, atque omnia ferè vel magis vel minùs radiosa sunt, quod in facultate visus manifestissimum est, nec minùs in omni virtute & operatione ad distans: Quicquid enim operatur ad Distans, id etiam Radios emittere rectè dici potest, sed maximè omnium prominet *Barba* PANIS, quia Radii Corporum Cœlestium maximè ex longinquo operantur & penetrant. Quin & Sol, quando parte superiore ejus nube obvolutâ, Radii inferiùs erumpunt, ad aspectum Barbatus cernitur. Etiam Corpus Naturæ rectissimè describitur Biforme, ob differentiam Corporum Superiorum, & Inferiorum. Illa enim ob pulchritudinem & motus æquabilitatem & constantiam, necnon Imperium in terram, & terrestria, meritò sub Humanâ figurâ repræsentantur: Hæc autem ob perturbationem, & motus incompositos, & quòd à Cœlestibus regantur, Bruti animalis figurâ contenta esse possunt. Eadem Corporis descriptio pertinet ad participationem specierum. Nulla enim Natura simplex videri potest; sed tanquam ex duobus participans & concreta. Habet enim Homo nonnihil ex *Bruto*, Brutum nonnihil ex Plantâ, Planta nonnihil ex Corpore inanimato, omniaque reverà Biformia sunt, & ex Specie superiore, & inferiore compacta. Acutissima autem est Allegoria de Pedibus Capræ, propter motum ascensionis Corporum terrestrium versus Regiones Aëris & Cœli: Capra enim Animal scansorium est, eaque è rupibus pendere, atque in præcipitiis hærere amat; quod etiam res licèt inferiori Globo destinatæ, miris modis faciunt, ut in Nubibus & Meteôris manifestissimum est. Insignia autem in manibus PANIS duplicia. Alterum Harmoniæ, alterum Imperii. Fistula enim ex septem Calamis, Concentum rerum, & Harmoniam, sive concordiam cum discordiâ mistam, quæ ex septem stellarum Errantium motu conficitur, evidenter ostendit. Pedum autem illud etiam nobilis translatio est; propter vias Naturæ partim Rectas, Partim obliquas. Præcipuè autem Lignum, sive Virga, versus superiorem partem, curva est; quia omnia providentiæ divinæ opera in Mundo ferè per Ambages, & Circuitus fiunt; ut aliud agi videri possit, aliud interim reverà agatur; ut *Josephi* venditio in *Ægyptum*, & similia. Quinetiam in Regimine Humano omni prudentiore, qui ad gubernacula sedent, populo convenientia per prætextus & vias obliquas fœliciùs quæ volunt, quàm ex directo superinducunt, & insinuant; adeò ut omnis Imperii Virga sive Bacillum verè superiùs inflexum sit. Vestis PANIS & amiculum ingeniosè admodum ex pelle PARDALIS fuisse fingitur; propter maculas ubique sparsas; Cœlum enim stellis, *Maria* Insulis, Tellus floribus consperguntur, atque etiam res particulares ferè variegatæ esse solent circa superficiem, quæ veluti rei Chlamis est. Officium autem PANIS nullâ aliâ re tam ad vivum proponi, atque explicari potuerit, quàm ut Deus venatorum sit: Omnis enim naturalis actio, atq; adeò motus & processus, nihil aliud quàm venatio est. Nam & Scientiæ & Artes opera sua venantur, & Concilia humana fines suos, atq; res naturales omnes vel alimenta sua tanquam prædam, vel Voluptates suas tanquam solatium venantur, idque modis peritis & sagacibus.

Torva

Torva Leæna Lupum ſequitur, Lupus ipſe Capellam,
Florentem Cythiſum ſequitur laſciva Capella.

Etiam Ruricolarum in genere PAN Deus eſt; quia hujuſmodi homines magis ſecundùm naturam vivant, cùm in urbibus & Aulis natura à cultu nimio corrumpatur; ut illud Poetæ amatorium verum ſit.

—— *Pars minima eſt ipſa Puella ſui.*

Montium autem imprimis Præſes dicitur PAN, quia in Montibus & locis editis Natura rerum panditur, atque oculis & contemplationi magis ſubjicitur. Quod alter à *Mercurio* Deorum nuncius ſit PAN, ea Allegoria planè divina eſt, cùm proximè poſt verbum Dei, ipſa Mundi Imago, divinæ potentiæ & ſapientiæ præconium ſit. Quod & Poeta divinus cecinit. *Cœli enarrant Gloriam Dei, atque opera manuum ejus indicat Firmamentum.* PANA autem oblectant Nymphæ; Animæ ſcilicet: Deliciæ enim Mundi, Animæ viventium ſunt: Ille autem meritò earum Imperator, cùm illæ naturam quæque ſuam veluti Ducem ſequantur, & circa eam cum infinitâ varietate, veluti ſingulæ more patrio ſaltent, & choreas ducant, motu neutiquàm ceſſante:. Unà perpetuò comitantur Satyri & Sileni; Senectus ſcilicet & Juventus; Omnium enim rerum eſt ætas quædam hilaris & ſaltatrix: atque rursùs ætas tarda & bibula: Utriuſque autem ætatis ſtudia verè contemplanti (tanquam *Democrito*) fortaſsè ridicula, & deformia videntur, inſtar Satyri alicujus aut Sileni. De *Panicis* autem terroribus prudentiſſima doctrina proponitur: Natura enim rerum omnibus viventibus indidit metum, ac formidinem vitæ atque eſſentiæ ſuæ conſervatricem, ac mala ingruentia vitantem & depellentem: veruntamen eadem Natura modum tenere neſcia eſt; ſed timoribus ſalutaribus ſemper vanos, & inanes admiſcet, adeò ut omnia (ſi intus conſpici darentur) *Panicis* terroribus pleniſſima ſint; præſertim humana; quæ ſuperſtitione (quæ verè nihil aliud, quàm *Panicus* terror eſt) in immenſum laborant; maximè Temporibus duris, & trepidis & adverſis. Quod verò attinet ad audaciam PANIS, & Pugnam per Provocationem cùm *Cupidine*; id eò ſpectat, quia Materia non caret inclinatione & appetitu ad diſſolutionem Mundi & recidivationem in illud Chaos antiquum, niſi prævalidâ rerum concordiâ (per Amorem, ſive *Cupidinem* ſignificatâ) malitia & impetus ejus cohiberetur & in ordinem compelleretur: Itaque bono admodum hominum & rerum fato fit, ut illud certamen PAN adverſum experiatur, & victus abſcedat. Eòdem prorſùs pertinet, & illud de *Typhone* in retibus implicato; quia utcunque aliquando vaſti, & inſoliti rerum tumores ſint (id quod *Typhon* ſonat) ſive intumeſcant maria, ſive intumeſcant nubes, ſive intumeſcat Terra, ſive alia, tamen Rerum Natura hujuſmodi corporum Exuperantias, atque Inſolentias, Reti inextricabili implicat, & coërcet, & veluti catenâ adamantinâ devincit. Quod autem Inventio *Cereris* huic Deo attribuitur, idque inter venationem; reliquis Diis negatur, licet ſedulò quærentibus, & illud ipſum agentibus; monitum habet verum admodum & prudens; hoc eſt, ne rerum utilium, ad vitam & cultum

cultum Inventio qualis fuit segetum, a Philosophijs Abstractis, tanquam Dijs Majoribus, expectetur; licet totis viribus in illud ipsum incumbant, sed tantummodò à *Pane*, id est, Experientiâ sagaci & rerum Mundi notitiâ universali, quæ etiam casu quodam ac veluti inter venandum in hujusmodi inventa incidere solet. Illud autem Musices certamen, ejusque eventus, salutarem exhibet doctrinam, atque eam quæ rationi & Judicio humano gestienti, & se efferenti sobrietatis vincula injicere possit. Duplex enim videtur esse *Harmonia*, & Quasi Musica; altera Providentiæ Divinæ, altera Rationis Humanæ. Judicio enim humano, ac veluti auribus Mortalium, Administratio Mundi & Rerum, & Judicia divina secretiora sonant aliquid durum, & quasi absonum: quæ inscitia licèt Asininis auribus meritò insigniatur, tamen & ipsæ illæ aures secretò, nec palàm gestantur: Neque enim hujusce rei deformitas à vulgo conspicitur, aut notatur. Postremò, minimè mirum est, si nulli Amores *Pani* attribuantur, præter conjugium Ecchus; Mundus enim seipso, atque in se rebus omnibus fruitur: qui amat autem, frui vult, neque in Copiâ, desiderio locus est. Itaque mundi Amores esse nulli possunt, nec potiendi Cupido, cum seipso contentus sit, nisi fortasse sermones: ij sunt Nympha, Eccho, aut si accuratiores sint, Syringa. Inter Sermones autem, sive voces, excellenter ad conjugium mundi sumitur sola Eccho; Ea enim demùm vera est Philosophia, quæ mundi ipsius voces fidelissimè reddit, & veluti dictante mundo, conscripta est; & nihil aliud est quàm ejusdem simulacrum & reflexio, neque addit quicquam de proprio, sed tantùm iterat, & resonat. Ad mundi etiam Sufficientiam & Perfectionem pertinet, quòd prolem non edat. Ille enim per Partes generat, per Totum autem quomodo generare possit? cum Corpus extra ipsum non sit. Nam de Filiâ ejus Putativâ, mulierculâ illâ, est sanè ea adjectio quædam ad Fabulam sapientissima; per illam enim repræsentantur eæ, quæ perpetuis temporibus passim vagantur, atque omnia implent, vaniloquæ de rerum Naturâ Doctrinæ, re ipsâ infructuosæ, genere quasi subdititiæ, garrulitate verò interdum jucundæ, interdum molestæ & importunæ.

VII.

Perseus, sive Bellum.

Fabula hæc invenitur, in Libro secundo, De Augmentis Scientiarum, aucta & locupletata.

PERSEUS traditus fuisse à Pallade missus ad obtruncandam Medusam, quæ populis plurimis ad Occidentem in extremis Hiberiæ partibus maximæ Calamitati fuit. Monstrum enim hoc tam dirum atque horrendum fuit, ut aspectu solo homines in saxa verteret. Erat autem è Gorgonibus una ac sola Mortalis Medusa; cum Passivæ reliquæ non essent. Itaque PERSEUS ad tam nobile facinus se comparans, arma, ac dona à tribus Dijs accepit: Talares alas à Mercurio,

Mercurio, à Plutone galeam, Scutum à Pallade, & ſpeculum. Neque tamen, licèt tanto apparatu inſtructus, ad Meduſam rectà perrexit, ſed primum ad Græas divertit, Eæ ſorores ex alterâ parente Gorgonibus erant. Atque Grææ iſtæ Canæ jam à Nativitate erant, & tanquàm vetulæ. Oculus autem ijs tantummodo & dens erat omnibus unicus, quos prout exire foras quamque contigerat, viciſſim geſtare, reverſæ autem iterum deponere ſolebant: Hunc itaque oculum atque hunc dentem illæ PERSEO commodarunt. Tum demùm cum ſe abundè ad deſtinata perficienda inſtructum judicaret, ad Meduſam properavit impiger & volans: Illam autem dormientem offendit; Neque tamen aſpectui ejus (ſi evigilaret) ſe committere audebat, ſed Cervice reflexâ, in ſpeculum Palladis inſpiciens atque hoc modo ictus dirigens, caput ei abſcidit. Ex ſanguine autem Meduſæ fuſo, ſtatim Pegaſus alatus emicuit. Caput autem abſciſſum PERSEUS in Scutum Palladis inſeruit, cui etiamnùm ſua manſit vis, ut ad ejus intuitum omnes ſeu attoniti aut ſyderati obrigerent. Fabula de Belligerandi ratione & prudentiâ confiæta videtur. Atque in ipsâ de bello ſuſcipiendo, & de genere belli eligendo deliberatione, tria proponit præcepta ſana, & gravia, tanquam ex conſilio Palladis. Primò ut de ſubjugatione Nationum Finitimarum quis non admodùm laboret. Neque enim eadem eſt patrimonij, & imperij amplificandi ratio. Nam in poſſeſſionibus privatis, vicinitas prædiorum ſpectatur: ſed in propagando imperio, Occaſio & belli conficiendi facilitas, & fructus, loco vicinitatis eſſe debent. Certè Romani, quo tempore Occidentem verſus, vix ultra Liguriam penetraverant, Orientis provincias uſque ad Montem Taurum armis & imperio complexi ſunt. Itaque PERSEVS licèt Orientalis, tamen longinquam expeditionem, uſque ad extrema Occidentis minimè detrectavit. Secundò Curæ eſſe debet, ut juſta & honorifica ſubſit belli cauſa: Id enim & alacritatem tum militibus, tum populis impenſas conferentibus addit: & Societates aperit, & conciliat, & plurimas denique commoditates habet. Nulla autem belli cauſa magis pia ſit, quàm debellatio Tyrannidis, ſub quâ populus ſuccumbit, & proſternitur ſine animis & vigore, tanquam ſub aſpectu Meduſæ: Tertiò prudenter additur; quod cùm tres Gorgones fuerint (per quas Bella repræſentantur) PERSEVS illam delegerit, quæ fuerit Mortalis; hoc eſt, bellum ejus conditionis, quod confici, & ad exitum perduci poſſet, nec vaſtas, aut infinitas ſpes perſecutus eſt. Inſtructio autem PERSEI ea eſt, quæ ad Bellum unicè confert, & fortunam ferè trahit. Accepit enim Celeritatem à MERCVRIO, Occultationem Conſiliorum ab ORCO, & Providentiam à PALLADE. Neque caret Allegoriâ, eâque prudentiſſimâ, quòd Alæ illæ Celeritatis Talares, non Axillares fuerint, atque pedibus non humeris additæ; quia non tam in primis belli aggreſſibus, quàm in eis quæ ſequuntur, & primis ſubſidio ſunt, Celeritas requiritur: Nullus enim error in bellis magis frequens eſt, quàm quod Proſecutiones, & ſubſidiarij Impetus, Initiorum alacritati non reſpondent. Etiam illa Providentiæ Diviſio (Nam de galeâ PLVTONIS,

NIS, quæ homines invisibiles reddere solebat, Parabola manifesta est) ingeniosa videtur de Scuto, & speculo: neque enim ea Providentia solùm adhibenda est, quæ cavet instar Scuti, sed illa altera per quam hostium vires, & motus, & consilia cernuntur, instar speculi PALLADIS. Verùm PERSEO utcunque copijs aut animis instructo, restat aliud quiddam maximi per omnia momenti antequàm incipiatur bellum, nimirum ut divertat ad Græas. Grææ autem Proditiones sunt, Bellorum scilicet Sorores, non Germanæ illæ quidem, sed generis nobilitate quasi impares. Bella enim generosa, Proditiones degeneres & turpes. Earum descriptio elegans est, ut canæ à nativitate sint, & tanquam Vetulæ, propter perpetuas Proditorum Curas & Trepidationes: Earum autem vis (antequam in manifestam defectionem erumpant) aut in Oculo, aut in Dente est: Omnis enim Factio à statu quopiam alienata, & speculatur, & mordet: Atque hujusmodi Oculus & Dens tanquam Communis est. Nam quæ didicerunt, & noverunt, ferè per manus factionis ab uno ad alterum transeunt, & percurrunt. Et quod ad Dentem attinet, uno ferè ore mordent, & similem Cantilenam canunt, ut si unum audias, omnes audias. Itaque PERSEO conciliandæ sunt istæ Grææ, ut oculum, & dentem ei commodent: Oculum ad Indicia, dentem ad rumores ferendos, & invidiam conflandam, & animos hominum solicitandos. His itaque dispositis, & præparatis, sequitur ipsa Belli actio. In eâ Medusam dormientem invênit: Prudens enim belli susceptor, semper ferè hostem assequitur imparatum & securitati propiorem: Atque nunc tandem speculo Palladis opus est. Plurimi enim antè ipsa pericula res hostium acutè & attentè introspicere possunt; sed in ipso periculi articulo præcipuus est usus speculi, ut modus periculi cernatur, terror non offundatur: (quod per illum intuitum capite averso significatur) A bello perfecto sequuntur effecta duo: Primùm PEGASI illa generatio & exuscitatio, quæ satis evidentèr Formam denotat, quæ per omnia volat & victoriam celebrat: Secundum, Gestatio capitis Medusæ in scuto; siquidem nullum præsidij genus huic ob præstantiam comparari possit. Vnicùm enim facinus insigne, & memorabile fœlicitèr gestum, & perpetratum, omnes inimicorum motus cohibet, atque malevolentiam ipsam stupidam reddit.

Endymion,

VIII.

ENDYMION, sive Gratiosus.

PAstor ENDYMION traditur à *Lunâ* fuisse adamatus: novum autem, & singulare erat consuetudinis genus, siquidem ille decumbebat in nativâ quadam specu, sub saxis *Latmiis*; *Luna* autem haud rarò de Cœlo perhibetur descendisse, & sopiti Oscula petiisse, ac rursùs in Cœlum se recepisse. Neque tamen otium istud, & somnus in detrimentum fortunarum ejus cedebat. Sed *Luna* interim effecit, ut pecus ejus pinguesceret admodum, ac numero etiam felicissimè auctum esset, ut nulli pastorum greges essent lætiores, aut numerosiores. Fabula ad ingenia & mores Principum pertinere videtur. Illi enim cogitationum pleni, & in suspiciones propensi, non facilè ad consuetudinem vitæ interiorem recipiunt homines qui sunt perspicaces, & curiosi, & quasi animo vigilantes, sive exsomnes: sed potiùs eos, qui ingenio sunt quieto, & morigero, & quod placitum est illis patiuntur, & nil ultrà inquirunt, sed se veluti ignaros & nil sentientes & quasi sopitos præbent; denique magis obsequium simplex, quàm observantiam callidam præstant. Etenim cùm hujusmodi hominibus Principes de Majestate suâ veluti *Luna* de Orbe superiore, descendere, et personam (quam perpetuò gerere instar Oneris cujusdam sit) deponere, et familiariter versari libenter consueverunt, idque se tuto facere posse putant. Id quod in *Tiberio Cæsare* Principe omnium maximè difficili, præcipuè annotatum fuit: apud quem illi solummodò gratiosi erant, qui notitiam morum ejus revera habebant, sed pertinaciter, et quasi stupidè dissimulabant. Quod etiam *Ludovico* undecimo *Francorum* Regi Principi cautissimo, et callidissimo in moribus erat. Neque ineleganter in Fabulâ ponitur Antrum illud *Endymionis*: quia ferè usitatum est illis qui hujusmodi gratiâ apud Principes florent, habere secessus aliquos amœnos, quò illos invitent, ad otium et animi remissionem. absque Fortunæ suæ mole. Qui autem in hoc genere gratiosi sunt, plerunque rem suam benè agunt. Nam Principes licèt fortasse ad honores eos non evehant, tamen cùm vero affectu, nec propter utilitatem tantùm illos diligant, munificentiâ suâ eos ditare consueverunt.

IX.

Soror Gygantum, sive Fama.

MEmorant Poetæ, GYGANTES è terrâ procreatos, bellum *Jovi*, & superis intulisse, & fulmine disjectos & devictos fuisse. Terram autem Deorum irâ irritatam in vindictam natorum suorum, *Famam* progenuisse; extremam *Gygantibus* sororem.

> *Illam Terra parens irâ irritata Deorum*
> *Extremam (ut perhibent) Cœo Enceladòque sororem,*
> *Progenuit.* ——

Hujus Fabulæ ea sententia videtur esse: per *Terram* Naturam vulgi significârunt, perpetuò tumidam & malignam versus Imperantes, & res novas parturientem: Hæc ipsa occasionem adepta, Rebelles parit & Seditiosos, qui Principes ausu nefario exturbare, & dejicere machinantur, quibus oppressis, eadem Plebis natura deterioribus favens, & tranquillitatis impatiens rumores gignit, & susurros malignos, & Famas querulas, & famosos libellos, & cætera id genus, ad invidiam eorum qui rebus præsunt; ut Actiones Rebellium, & Famæ seditiosæ, genere, & stirpe non differant; sed veluti sexu tantùm; cùm istæ muliebres videantur, illæ viriles.

X.

Actæon Et Pentheus, sive Curiosus.

CUriositas humana in secretis rimandis, & eorum notitiâ appetitu malè sano concupiscendâ, & prensandâ, duplici exemplo apud antiquos coercetur: Altero *Actæonis*, altero *Penthei*. *Actæon* cùm *Dianam* imprudens, & casu sine veste vidisset, in Cervum versus, à canibus quos alebat, dilaceratus est. *Pentheus* cùm sacrificiorum *Bacchi* occultorum, conscensâ arbore, spectator esse voluisset, furore percitus est. Fuit autem *Penthei* dementia ejus generis, ut res congeminâsse existimaret, & duo Soles & rursùs duæ *Thebæ* ei ob oculos versarentur; Adeò ut, cùm *Thebas* properaret, statim alteris *Thebis* conspectis retraheretur: Atque hoc modo perpetuò & irrequietè sursùm & deorsùm ferretur.

> *Eumenidum demens qualis videt agmina Pentheus,*
> *Et Solem geminum, & duplices se ostendere Thebas.*

Fabularum prima, ad secreta Principum; secunda, ad secreta divina pertinere videtur. Qui enim Principibus non admissi, & præter eorum voluntatem secretorum conscii sunt, odium certissimum apud

eos consequuntur. Itaque gnari se peti, & occasiones captari, vitam degunt Cervorum more timidam & suspicionibus plenam. Quin & illud sæpiùs accidit, ut à servis & domesticis in gratiam Principum, accusentur & subvertantur. Ubi enim Principis offensio manifesta est; quot servi, tot ferè Proditores esse consueverunt; ut *Actæonis* fatum illos maneat. Alia est *Penthei* calamitas. Qui enim ausu temerario, mortalitatis parùm memores, per excelsa Naturæ & Philosophiæ fastigia (tanquam arbore conscensâ) ad Mysteria divina aspirant, hiis pœna proposita est, perpetuæ inconstantiæ, & Judicii vacillantis & perplexi. Cùm enim aliud sit Lumen Naturæ, aliud divinum, ita cum illis fit, ac si duos Soles viderent. Cúmque actiones vitæ, & decreta voluntatis ab intellectu pendeant: sequitur etiam ut non minùs voluntate, quàm opinione hæsitent, nec sibi omninò constent: Itaque & duas *Thebas* similiter vident. Per *Thebas* enim actionum fines describuntur (cum *Thebis Penthea* esset domus & perfugium.) Hinc fit, ut nesciant, quò se vertant, sed de summâ rerum incerti & fluctuantes, tantùm subitis mentis impulsibus in singulis circumagantur.

XI.

Orpheus, sive Philosophia.

Fabula de ORPHEO vulgata, nec tamen interpretem fidum per omnia sortita, *Philosophiæ* universæ imaginem referre videtur. Persona enim ORPHEI viri admirandi, & planè divini, & omnis harmoniæ periti, & modis suavibus cuncta vincentis, & trahentis, ad *Philosophiæ* descriptionem facili transitu traducitur. Labores enim ORPHEI, Labores *Herculis*, quemadmodum opera Sapientiæ, opera Fortitudinis, dignitate & potentiâ superant. ORPHEUS ob amorem uxoris morte immaturâ præreptæ, fretus Lyrâ, ad Inferos descendere sibi in animum induxit, ut Manes deprecaretur; neque spe suâ decidit. Nam placatis manibus & delinitis, suavitate Cantus & Modulationibus, tantum apud eos potuit, ut ei uxorem secum abducere indultum sit: Eâ tamen lege, ut illa eum à tergo sequeretur, ipse autem antequam ad luminis oras perventum esset, ne respiceret. Quod cùm ille nihilominus, amoris & curæ impatientiâ (postquam ferè in tuto esset) fecisset, rupta sunt fœdera: atque illa ad inferos gradu præcipiti relapsa est. Ab illo tempore *Orpheus* mœstus, & mulierum osor, in solitudines profectus est, ubi eâdem cantus, & Lyræ dulcedine, primò feras omnigenas ad se traxit, adeò ut naturâ suam exuentes, nec irarum aut ferocitatis memores, nec libidinis stimulis, & furoribus præcipites actæ, nec ingluviem satiare, aut prædæ inhiare ampliùs curantes, in morem Theatri, illum circumstarent, benignæ & mansuetæ inter se factæ, & tantùm Lyræ concentui aures præbentes. Neque is finis, sed tanta musicæ vis, & potentia fuit, ut etiam sylvas moveret, & lapides ipsos, ut illa quoq; se transferrent, & sedes suas circa eum, ordine & modo decenti ponerent. Hæc ei cum ad tempus fœliciter & magna cum admiratione cessissent; tandem *Thraciæ* mulieres stimulis *Bacchi* percitæ,

primò cornu raucum,& immane sonans inflarunt: Ex eo,propter strepitum, musicæ sonus amplius audiri non potuit: Tum demùm solutâ virtute, quæ ordinis, & societatis istius erat vinculum, turbari cœptum est, & feræ singulæ ad naturam suam redierunt, & se invicem ut priùs persecutæ sunt; neque lapides, aut sylvæ suis mansere locis: ORPHEVS autem ipse tandem à mulieribus furentibus discerptus est,& sparsus per agros; ob cujus mortis mœrorem, *Helicon* (fluvius Musis sacer) aquas sub terram indignatus condidit, & per alia loca caput rursùs extulit. Sententia fabulæ ea videtur esse. Duplex est *Orphei Cantio:* Altera ad placandos Manes; Altera ad trahendas feras & sylvas. Prior ad naturalem Philosophiam, Posterior ad Moralem, & Civilem aptissimè refertur. Opus enim naturalis Philosophiæ longè nobilissimum, est ipsa restitutio, & instauratio rerum corruptibilium, & (hujusce rei tanquàm gradus minores) corporum in statu suo conservatio, & dissolutionis & putredinis retardatio. Hoc si omninò fieri detur, certè non alitèr effici potest, quàm per debita & exquisita Naturæ temperamenta, tanquam per Harmoniam lyræ, & modos accuratos. Et tamen cùm sit res omnium maximè ardua, effectu plerunque frustratur; Idque (ut verisimile est) non magis aliam ob caussam,quàm per curiosam,& intempestivam sedulitatem &impatientiam. Itaque *Philosophia*, tantæ rei ferè impar; atque idcircò meritò mœsta, vertit se ad res humanas,& in animos hominum, suasu & eloquentiâ,virtutis, & æquitatis, & pacis amorem insinuans populorum cœtus in unum coire facit; & juga legum accipere, & imperijs se submittere,& affectuum indomitorum oblivisci, dum præceptis, & disciplinæ auscultant, & obtemperant: unde paulò post Ædificia extruuntur, Oppida conduntur, Agri & Horti Arboribus conseruntur; ut lapides, & sylvas non abs re convocari & transferri dictum sit. Atque ista rerum Civilium cura, ritè atque ordine ponitur post experimentum corporis mortalis restituendi sedulò tentatum, & ad extremum frustratum: Quia mortis necessitas inevitabilis evidentiùs propositâ, hominibus ad æternitatem, meritis, & nominis famâ quærendam, animos addit. Etiam prudentèr in Fabulâ additur, ORPHEVM à mulieribus, & nuptijs alieno animo fuisse, quia nuptiarum delinimenta, & liberorum charitates, homines plerunque à magnis, & excelsis erga respublicas meritis avertunt, dum immortalitatem propagine, non factis, assequi satis habent. Verùm & ipsa sapientiæ opera, licèt inter humana excellant, tamen & suis periodis clauduntur. Evenit enim,ut postquam regna, & respublicæ ad tempus floruerint, subinde perturbationes, & seditiones & bella oriantur; inter quorum strepitus, primò leges conticescunt, & homines ad naturæ suæ depravationes redeunt; atque etiam in agris, atque oppidis vastitas conspicitur. Neque ita multò pòst (si hujusmodi furores continuentur) literæ etiam, & *Philosophia* certissimè discerpitur: adeo ut fragmenta tantùm ejus,in paucis locis,tanquam Naufragij Tabulæ, inveniantur, & barbara tempora ingruant; *Heliconis* aquis sub terra mersis; donec debitâ rebus vicissitudine, non ijsdem fortasse locis, sed apud alias Nationes erumpant, et emanent.

Ceolum

XII.

Coelum, sive Origines:

TRadunt Poëtæ Coelum antiquiſſimum Deorum extitiſſe; Hujus partes generationis à filio *Saturno* falce demeſſas fuiſſe. *Saturnum* autem ſobolem numeroſam generâſſe: ſed filios continuò devorâſſe: tandem verò *Jovem* exitium effugiſſe, et adultum, patrem *Saturnum* in Tartarum detruſiſſe, et regnum accepiſſe; quinetiam patris genitalia eâdem falce, quâ ille Cœlum execuerat, abſcidiſſe, atque in mare projeciſſe, inde Venerem natam eſſe. Poſtea verò Jovis regnum vix confirmatum, duo memorabilia bella excepiſſe. Primùm *Titanum*, in quibus debellandis Solis operam (qui ſolus ex *Titanibus Jovis* rebus favebat) egregiam fuiſſe: ſecundum *Gygantum*, qui et ipſi fulmine et *Jovis* armis disjecti ſunt; quibus domitis, *Jovem* ſecurum regnâſſe. Fabula videtur Ænigma de Origine rerum non multùm diſcrepans ab ea Philoſophia, quam poſteà *Democritus* amplexus eſt. Qui apertiſſimè omnium æternitatem Materiæ aſſeruit, æternitatem mundi negavit; in quo aliquantò propiùs ad veritatem verbi divini acceſſit, cuius narratio Materiam informem ante opera Dierum ſtatuit. Sententia Fabulæ hujuſmodi eſt. *Cœlum* eſſe concavum illud, ſive ambitum, quod Materiam complectitur. Saturnum autem Materiam ipſam, quæ omnem generandi vim parenti præſcidit. Summam enim Materiæ perpetuò eandem eſſe; neque ipſum Quantum Naturæ creſcere, aut minui. Agitationes autem, et motus Materiæ primò imperfectas, et malè cohærentes rerum compages produxiſſe, et veluti tentamenta mundorum: Dein ævi proceſſu Fabricam ortam eſſe, quæ formam ſuam tueri et conſervare poſſet. Itaque priorem ævi diſtributionem per regnum Saturni ſignificari, qui ob frequentes rerum diſſolutiones, et breves durationes, Filiorum ſuorum Devorator habitus eſt: Secundam autem per regnum *Jovis*, qui continuas iſtas, et tranſitorias mutationes in Tartarum detruſit; qui locus perturbationem ſignificat. Is locus videtur eſſe ſpatium inter ima Cœli et interiora Terræ medium; quo intervallo perturbatio et fragilitas et mortalitas ſive corruptio maximè verſatur. Atque durante priore illâ generatione rerum, quæ ſub regno Saturni tenuit, Venerem natam non fuiſſe. Donec enim in univerſitate Materiæ, diſcordia eſſet concordiâ potior et valentior, mutatio per Totum neceſſario facta eſt, atque in ipsâ Fabricâ integrali. Tales verò Generationes Rerum extiterunt, antequam *Saturnus* exectus eſſet. Hunc verò generationis modum ceſſantem, alter ille modus continuò excepit, qui per Venerem fit: adultâ et prævalidâ rerum concordiâ; ut mutatio tantùm per partes procedat, integrâ et inconcuſsâ Fabricâ univerſali: *Saturnum* tamen detruſum, et deturbatum, non peremptum et extinctum narrant, quia mundum in antiquam confuſionem, et inter-

nerit, quod ſpeciebus ex Materiâ debitè præparatâ, & prædiſpoſitâ perficiendis, & excludendis maturum ſit, & quaſi legitimum, & inter Rudimenta earum, & Declinationes medium; quod nos ſatis ſcimus ex Hiſtoriâ ſacrâ ſub tempus ipſum Creationis fuiſſe. Tum enim per virtutem illam divini verbi (*Producat*) Materia ad imperium Creatoris, non per Ambages ſuas, ſed ſubitò confluxit, & Opus ſuum in Actum affatim perduxit, ac Species conſtituit. Atque hucuſque Fabula narrationem ſuam de PROTEO libero, & ſoluto cum Pecore ſuo complet. Nam univerſitas rerum cum Structuris, & Fabricis Specierum ordinariis, eſt Materiæ non conſtrictæ, aut devinctæ, & gregis materiatorum facies. Nihilominùs ſi quis peritus Naturæ Miniſter, vim adhibeat Materiæ, & Materiam vexet, atque urgeat, tanquam hoc ipſo deſtinato, & propoſito; ut illam in nihilum redigat: illa contrà (cum Annihilatio, aut interitus verus, niſi per Dei omnipotentiam fieri non poſſit) in tali neceſſitate poſita in miras rerum transformationes & effigies ſe vertit: adeò ut tandem veluti in orbem ſe mutet, & periodum impleat, & quaſi ſe reſtituat, ſi vis continuetur. Ejus autem conſtrictionis, ſeu alligationis ratio magis facilis erit, & expedita, ſi Materia per Manicas comprehendatur, id eſt, per Extremitates. Quod autem additur in Fabula *Proteum* Vatem fuiſſe, & trium temporum gnarum, id cum Materiæ naturâ optimè conſentit. Neceſſe eſt enim, ut qui Materiæ paſſiones, & proceſſus noverit, rerum Summam & earum quæ factæ ſunt, & quæ fiunt, & quæ inſuper futuræ ſunt, comprehendat, licèt ad partes et ſingularia cognitio non extendatur.

XIV.

MEMNON, ſive Præmaturus.

MEmorant Poetæ MEMNONEM *Auroræ* filium fuiſſe. Ille armorum pulchritudine inſignis, & aurâ populari celebris ad Bellum *Troianum* venit, & ad ſumma auſu præcipiti feſtinans, & anhelans, cum *Achille* Græcorum fortiſſimo, certamen ſingulare iniit, atque ejus dextrâ occubuit. Hunc *Jupiter* miſeratus aves lugubre quiddam & miſerabile perpetuò quiritantes ad Exequias ejus & funeris decus excitavit; Ejuſdem ſtatua quoque *Solis* orientis radiis percuſſa, ſonum flebilem edere ſolita fuiſſe perhibetur. Fabula ad Adoleſcentûm ſummæ ſpei Calamitoſos exitus pertinere videtur. Illi enim tanquàm *Auroræ* filii ſunt; atque inanium & externorum ſpecie tumidi, majora ferè viribus audent, atque *Heroes* fortiſſimos laceſſunt, & in certamen depoſcunt, & impari congreſſu; ſuccumbentes, extinguuntur; Horum autem mortem infinita commiſeratio ſequi ſolet: Nil enim inter Fata mortalium tam flebile eſt, támque potens ad miſericordiam commovendam, quàm virtutis flos immaturo exitu præciſus. Neque enim prima ætas ad Satietatem ſcilicet, aut ad invidiam uſque duravit, quæ mœſtitiam in obitu lenire, aut miſericordiam

diam

sub figurâ JUNONIS repræsentatur) tum verò nôrint sibi exuendam prorsùs esse omnem personam, quæ vel minimum præ se ferat decoris, et dignitatis: atque desipere se planè, si aliâ viâ insistant; neq; satis esse si obsequii deformitatem præstant, nisi omninò se in personam abjectam et degenerem mutent.

XVII.

CUPIDO, sive Atomus.

QUæ de CUPIDINE sive Amore dicta sunt à Poëtis; in eandem personam propriè convenire non possunt: Ita tamen discrepant, ut confusio personarum rejiciatur, similitudo recipiatur. Narrant itaque Amorem omnium Deorum fuisse antiquissimum, atque adeò omnium Rerum, Excepto *Chao*, quod ei coævum perhibetur; *Chaos* autem à priscis viris nunquam divino honore, aut nomine Dei insignitur. Atque Amor ille prorsùs sine Parente introducitur; nisi quod à nonnullis Ovum noctis fuisse traditur. Ipse autem ex *Chao*, & Deos, & Res universas progenuit: Ejus autem Attributa ponuntur Numero quatuor, ut sit infans perpetuus, Cœcus, Nudus, Sagittarius; fuit & Amor quidam alter, Deorum natu Minimus; *Veneris* filius; in quem etiam Antiquioris Attributa transferuntur; & quodam modo competunt. Fabula ad Cunabula Naturæ pertinet, & penetrat. Amor iste videtur esse Appetitus, sive stimulus Materiæ primæ, sive (ut explicatiùs loquamur) *Motus naturalis Atomi.* Hæc enim est illa vis antiquissima, & unica, quæ ex Materiâ omnia cõstituit & effingit. Ea omninò sine Parente est; id est, sine caussâ. Caussâ enim effectus veluti Parens est: Hujus autem virtutis caussa nulla potest esse in Naturâ (Deum enim semper excipimus.) Nihil enim hâc ipsâ prius; itaque Efficiens nulla: neque aliquid Naturæ Notius; ergò nec Genus, nec Forma; Quamobrem quæcunque ea tandem sit, positiva est & surda. Atque etiam si Modus ejus, & Processus sciri daretur; tamen per caussam sciri non potest; cùm sit post Deum caussa caussarum, ipsa incaussabilis. Neque fortassè Modum ejus intra inquisitionem humanam sisti, aut comprehendi posse sperandum est. Itaque meritò fingitur Ovum à Nocte exclusum; Certè Sanctus Philosophus ita pronunciat. *Cuncta fecit pulchra tempestatibus suis, & Mundum tradidit disputationibus eorum, ita tamen ut non inveniat Homo, Opus quod operatus est Deus à principio, usque ad finem.* Lex enim summaria *Naturæ*, sive virtus istius *Cupidinis*, indita primis rerum particulis à Deo ad Coitionem, ex cujus repetitione, & multiplicatione omnis rerum varietas emergit & conflatur; cogitationem mortalium perstringere potest, subire vix potest. Philosophia autem *Græcorum* invenitur in Rerum Materiatis principiis investigandis magis acuta, & sollicita; in Principiis autem Motus, (in quibus omnis operationis vigor consistit) negligens & languida. In hoc autem, de quo agimus prorsùs cæcutire & balbutire videtur: Etenim *Peripateticorum*

corum opinio; de *Stimulo Materiæ*, per *Privationem*; ferè non ultrà verba tendit, & rem potiùs sonat, quam signat; Qui autem hoc ad Deum referunt; optimè illi quidem, sed saltu, non gradu ascendunt: Est enim procul dubio unica, & summaria Lex in quam natura coit, Deo substituta: Ea ipsa, quæ in superiore textu, illo verborum complexu demonstratur. *Opus, quod operatus est Deus, à Principio, usque ad Finem. Democritus* autem, qui altiùs rem perpendit, postquam *Atomum* dimensione nonnulla, & figurâ instruxerat, unicum Cupidinem sive Motum primum ei attribuit simpliciter, & ex comparatione alterum. Omnia enim ad Centrum Mundi ferri putavit propriè, quod autem plus materiæ habet, cum celeriùs ad Centrum feratur, illud quod minus habet percussione summovere, & in contrarium pellere. Verùm ista meditatio angusta fuit; & ad pauciora, quàm par erat respiciens. Neque enim, aut corporum cœlestium in orbem Conversio, aut rerum Contractiones, & Expansiones ad hoc Principium reduci, aut accommodari posse videntur. *Epicuri* autem opinio de Declinatione Atomi, & Agitatione fortuitâ, ad nugas rursus, & ignorationem rei lapsa est. Itaque nimio plus, quàm optaremus illud apparet: istum *Cupidinem* Nocte involvi. Itaque de Attributis videamus; Elegantissimè describitur *Cupido* Infans, Pusillus, & Perpetuus; composita enim grandiora sunt, & ætatem patiuntur; prima autem rerum semina, sive Atomi. Minuti sunt, & in perpetuâ Infantiâ permanent: Etiam illud verissimè, quod Nudus: cum composita universa rectè cogitanti Personata, & induta sint; Nihilque propriè Nudum sit, præter primas rerum particulas. Illa autem de Cæcitate *Cupidinis* Sapientissima Allegoria est. Iste enim *Cupido* (qualiscunque is sit) minimum videtur habere providentiæ; sed secundùm illud, quod proximum sentit, gressum & motum suum dirigere; ut Cæci palpando solent; quo magis admirabilis est Providentia illa summa divina, quia ex rebus providentiâ maximè vacuis, & expertibus, & quasi Cæcis, certâ tamen, & fatali lege istum ordinem & pulchritudinem rerum educit. Ultimum Attributum ponitur, quod Sagittarius sit, hoc est, quod ista virtus talis sit, ut operetur ad distans. Quod enim ad Distans operatur, tanquam Sagittam emittere, videtur: quisquis autem Atomum asserit, atque vacuum, (licet istud vacuum intermistum ponat, non segregatum;) necessariò virtutem Atomi ad Distans introducit: Neque enim hâc demtâ, aliquis motus, (propter vacuum interpositum) excitari posset, sed omnia torperent, & Immobilia manerent; Quod autem ad Iuniorem illum *Cupidinem* attinet, meritò ut minimus Deorum natu traditur, Cùm non ante Species constitutas vigere potuisset. In illius autem descriptione Allegoria ad mores deflectit, & traducitur. Subest tamen quædam ejus cum illo Antiquo conformitas. VENUS enim generalitèr affectum conjunctionis, & procreationis excitat; CUPIDO ejus Filius, Affectum ad individuum applicat. Itaque à *Venere* est generalis dispositio, à *Cupidine* magis exacta Sympathia: Atque illa à causis magis propinquis pendet; hæc autem à principiis magis altis & fatalibus, & tanquam ab antiquo illo *Cupidine*, à quo omnis exquisita Sympathia pendet.

DIO-

XVIII.

DIOMEDES, sive Zelus.

DIOMEDES cum magnâ & eximiâ gloriâ floreret, & Palladi percharus esset, exstimulatus ab eâ est, (& ipse promptior quàm oportebat) ut si fortè *Veneri* in pugnâ occurreret, illi neutiquàm parceret; quod & ille audactèr executus est, & *Veneris* dextram vulneravit. Hoc facinus ille ad tempus impunè tulit, & rebus gestis clarus & inclytus in patriam rediit; ubi domestica mala expertus, ad exteros in Italiam profugit. Ibi quoque initia satis prospera habuit, & Regis *Dauni* hospitio, & donis cultus, & ornatus est, & multæ illi statuæ per eam Regionem extructæ. Sed sub primam Calamitatem, quæ populum ad quem diverterat afflixit, statim subijt *Daunum* cogitatio, se intra penates suos duxisse hominem impium, & Diis invisum, & Theomachum, qui Deam, quam vel tangere religio erat, ferro invaserat, & violaverat. Itaque ut patriam suam piaculo obstrictam liberaret, nihil hospitii jura reveritus, cùm ei jus religionis videretur antiquius DIOMEDEM subitò obtruncat; statuas & honores ejus prosterni & aboleri jubet. Neque hujusmodi gravem casum vel miserari tutum erat; sed & ipsi Comites ejus, cùm mortem Ducis sui lugerent, & questibus omnia implerent, in Aves quasdam ex genere Olorum mutati sunt, qui & ipsi sub mortem suam quiddam dulce & lugubre sonant. Habet hæc Fabula subjectum rarum, & ferè singulare. Neque enim memoriæ proditum est, in aliquâ aliâ Fabulâ, *Heroem* ullum præter unum DIOMEDEM ferro violâsse aliquem ex Diis. Atque certè videtur fabula imaginem in illo depinxisse Hominis, & Fortunæ ejus, qui ex professo hunc finem actionum suarum sibi proponit, & destinat, ut cultum aliquem divinum, sive Sectam Religionis licèt vanam & levem, vi & ferro insectetur & debellet. Quamquam enim cruenta religionis dissidia veteribus incognita essent; (cum Dij Ethnici Zelotypiâ, quod est Dei veri Attributum, non tangerentur,) tamen tanta, & tam lata videtur fuisse prisci sæculi sapientia, ut quæ experiundo non nossent, tamen meditatione, & simulachris comprehenderent. Qui itaque Sectam aliquam Religionis licèt vanam, & corruptam, & infamem (id quod sub persona Veneris significatur) non vi rationis, & doctrinæ, & sanctitate vitæ, atq; exemplorum & authoritatum pondere, corrigere & convincere; sed ferro & flammâ, & pœnarum acerbitate exscindere, & exterminare nituntur: incenduntur fortasse ad hoc ipsum à *Pallade*; id est, Prudentiâ quâdam acri, & judicii severitate, quarum vigore & efficaciâ, hujusmodi errorum fallacias, & commenta penitus introspiciunt: & ab odio pravitatis, & zelo bono; & ad tempus ferè magnam gloriam adipiscuntur, atq; à vulgo (cui nihil moderatum, gratum esse potest) ut unici veritatis, & religionis vindices, (cùm cæteri tepidi videantur & meticulosi,) celebrantur, & ferè adorantur. Attamen hæc gloria,

&

& fœlicitas rarò ad exitum durat: ſed omnis ferè violentia, niſi morte celeri viciſſitudines rerum effugiat, ſub finem improſpera eſt. Quod ſi eveniat, ut rerum commutatio fiat,& Secta illa proſcripta, & depreſſa vires acquirat, & inſurgat, Tum verò hujuſmodi hominum zeli,& contentiones damnantur, & nomen ipſum odio eſt, & omnes honores eorum in opprobrium deſinunt: Quod autem ab hoſpite interfectus eſt DIOMEDES; id eò ſpectat, quod religionis diſſidium, etiam inter conjunctiſſimos,inſidias & proditiones excitet; Illud verò de Luctu ipſo, & querimoniis minimè toleratis, ſed ſupplicio affectis, hujuſmodi eſt,ut moneat,in omni ferè ſcelere, miſerationi hominum locum eſſe, ut etiam qui crimina oderunt, perſonas tamen & calamitates reorum, humanitatis cauſâ commiſerentur; extremum autem malorum eſſe, ſi miſericordiæ commercia interdicantur. Atque tamen in cauſâ religionis, & impietatis, etiam miſerationes hominum notari, & ſuſpectas eſſe. Contra verò Comitum DIOMEDIS, id eſt, hominum, qui ejuſdem ſunt Sectæ, & opinionis, querimoniæ, et deplorationes argutæ admodum et Canoræ eſſe ſolent, inſtar Olorum, aut Avium DIOMEDIS; In quo etiam illa pars Allegoriæ nobilis eſt, et inſignis; Eorum qui propter cauſam religionis ſupplicia ſubeunt,voces ſub tempus mortis, tanquam Cygneas cantiones animos hominum mirum in modum flectere, et in memoriis et ſenſibus eorum diutiſſimè inhærere, et permanere.

XIX.

DAEDALUS, ſive Mechanicus.

SApientiam atque induſtriam *Mechanicam*, atque in illâ Artificia illicita, et ad pravos uſus detorta, Antiqui adumbraverunt ſub perſona DÆDALI, viri ingenioſiſſimi, ſed execrabilis: Hic ob condiſcipulum,et æmulum occiſum exulaverat, gratus tamen in exilio Regibus,& civitatibus erat. Atque multa quidem egregia opera tam in honorem Deorum, quam ad exornationem,et magnificentiam urbium, et Locorum publicorum extruxerat, et effinxerat; ſed tamen Nomen ejus maximè celebratur ob illicita. Fabricam enim Libidini Paſiphaes ſubminiſtravit, ut cum Tauro miſceretur; adeò ut ab hujus viri ſceleratâ induſtriâ, et ingenio pernicioſo Monſtrum illud Minotaurus pubem ingenuam devorans ortum traxerit infœlicem ac infamem. Atque ille malum malo tegens et cumulans, ad ſecuritatem hujus peſtis,Labyrinthum excogitavit, et extruxit: Opus fine et deteſtatione nefarium,artificio inſigne et præclarum; Ac poſteà rurſus, ne malis artibus tantùm innoteſceret, atque ut ſcelerum remedia (non ſolùm inſtrumenta) ab eodem peterentur; etiam Conſilii ingenioſi author erat de filo,per quod errores Labyrinthi retexerentur. Hunc DÆDALUM Minos magnâ cum ſeveritate atque diligentiâ, et inquiſitione perſecutus eſt; Ille tamen ſemper et perfugia et effugia reperiebat. Poſtremò cum volandi peritiam filium *Icarum*

edocuiſſet,

edocuisset, ille Novitius, & artem ostentans, à Cœlo in aquam decidit. Parabola videtur esse ejusmodi. In ipso introitu ejus, ea quæ apud excellentes Artifices excubat, & miris modis dominatur, Invidia notatur: Nullum enim genus hominum ex Invidià eàque acerbà, & tanquam internecivà magis laborat. Accedit Nota de genere pœnæ inflicto minùs politicè & providè: ut *Dædalus* exulet. Etenim Opifices præclari id habent, ut apud omnes ferè populos sint acceptissimi; adeò ut Exilium præstanti Artifici vix supplicii loco sit. Nam aliæ vitæ conditiones, & genera, extra patriam non facilè florere possunt. Artificum autem admiratio, propagatur, & augetur apud exteros, & peregrinos, cùm insitum animis hominum sit illud, ut populares suos, quoad opificia *Mechanica* in minori pretio habeant. De usu autem Artium *Mechanicarum*, quæ sequuntur manifesta sunt; multùm enim illis debet vita humana, cùm plurima & ad Religionis apparatum, & ad Civilium decus, & ad universæ vitæ culturam, ex illarum thesauris collata sint. Veruntamen ex eodem fonte emanant instrumenta Libidinis, atque etiam instrumenta Mortis. Missà enim Arte Lenonum, venena quæsitissima, atque tormenta bellica, atque hujusmodi pestes, (quæ *Mechanicis* inventis debentur) probè novimus, quantum *Minotaurum* ipsum sævitià, & pernicie superàrint. Pulcherrima autem Allegoria est, de Labyrintho, quà Natura generalis *Mechanicæ* adumbratur. Omnia enim *Mechanica*, quæ magis sunt ingeniosa, & accurata, instar Labyrinthi censeri possint; propter subtilitatem & variam implicationem, & obviam similitudinem, quæ vix ullo judicio, sed tantùm experientiæ filo regi & discriminari possunt. Nec minùs aptè adjicitur, quòd idem ille, qui Labyrinthi Errores invenit, etiam fili commoditatem monstravit; Sunt enim Artes *Mechanicæ*, veluti usus ambigui, atque faciunt & ad nocumentum, & ad remedium, & ferè virtus earum seipsam solvit & retexit. Artificia autem illicita, atque adeò Artes ipsas sæpiùs persequitur *Minos*; hoc est, Leges, quæ illas damnant, & earum usum populis interdicunt. Nihilominùs illæ occultantur, & retinentur, & ubique, & latebras & receptum habent, quod & benè notatum est in re non multùm dissimili à *Tacito* suis temporibus de Mathematicis, & Genethliacis, *Genus* (inquit) *hominum, quod in Civitate nostrâ semper, & retinebitur, & vetabitur.* Et tamen Artes illicitæ, & Curiosæ cujuscunque generis tractu temporis, cùm ferè quæ polliceantur non præstant (tanquam *Icari* de Cœlo) de existimatione suà decidunt, & in contemptum veniunt, & nimià ipsà ostentatione pereunt. Et certè si verum omninò dicendum est, non tam fœliciter Legum frœnis coercentur, quàm coarguuntur ex vanitate proprià.

XX.

ERICTHONIUS, sive Impostura.

FAbulantur Poetæ VULCANUM pudicitiam *Minervæ* sollicitasse, atque subinde cupidine incensum, vim adhibuisse, atque in ipsâ Luctâ semen in terram effudisse, ex quo ERYCTHONIUM natum esse, qui (partes superiores) decorâ & gratâ erat corporis compage, Femora autem & Tibiæ suberant in anguillæ similitudinem, exilia & deformia: Cujus deformitatis cùm ipse sibi conscius esset, eum primum curruum usum invenisse, ut quod in corpore magnificum erat, ostentaret, probrum autem tegeret. Hujus Fabulæ miræ, & prodigiosæ ea sententia esse videtur. Artem (quæ sub personâ *Vulcani* ob multiplicem ignis usum repræsentatur) quoties per corporum omnimodas vexationes, Naturæ vim facere, eamque vincere ac subigere contendat, (Natura autem sub personâ *Minervæ*, ob operum solertiam adumbratur) ad votum & finem destinatum rarò pertingere; sed tamen multâ machinatione & molitione (tanquàm Luctâ) intercidere atque emitti generationes imperfectas, & opera quædam manca, aspectu speciosa, usu infirma, & claudicantia; quæ tamen impostores multo & fallaci apparatu ostentant, & veluti triumphantes circumducunt. Qualia ferè, & inter Productiones Chymicas, & inter subtilitates & novitates Mechanicas sæpiùs notare licet; præsertim cùm homines potiùs propositum urgentes, quàm ab erroribus suis se recipientes, cum Naturâ colluctentur magis, quàm debito obsequio & cultu ejus amplexus petant.

XXI.

DEUCALION, sive Restitutio.

NArrant Poetæ extinctis prorsùs prisci orbis incolis per diluvium universale, Cùm soli restarent DEUCALION & PYRRHA, qui ardebant desiderio pio, & inclyto instaurandi generis humani, eos hujusmodi Oraculum excepisse; voti compotes futuros, si ossa Matris acciperent, & post se jacerent: quod illis primò magnam tristitiam, & desperationem incussit: Cum æquatâ rerum facie per diluvium, Sepulchri perscrutatio omninò res sine exitu esset; sed tandem intellexerunt Lapides Terræ (cum *Tellus* omnium mater habeatur) ab Oraculo significari. Fabula Arcanum Naturæ, recludere videtur, & Errorem animo humano familiarem corrigere; Hominis enim imperitia judicat rerum renovationes, sive instaurationes, ex earundem putredine & reliquiis (ut Phœnicem ex cinere propriâ) suscitari

ſuſcitari poſſe, quod nullo modo convenit, Cum hujuſmodi materiæ ſpatia ſua confecerint & ad initia ipſarum rerum prorsùs ineptæ ſint. Itaque retrocedendum ad principia magis communia,

XXII.

Nemesis, ſive Vices rerum.

Nemesis traditur fuiſſe Dea, omnibus veneranda, potentibus & fortunatis etiam metuenda: Ea Noctis & Oceani filia fuiſſe perhibetur. Effigies autem ejus deſcribitur talis. Alata erat, etiam coronata; in manibus autem geſtabat Dextrâ Haſtam è fraxino, ſiniſtrâ Phialam, in quâ incluſi erant Æthiopes: Inſidebat autem Cervo. Parabola ejuſmodi eſſe videtur; Nomen ipſum Nemesis Vindictam, ſive Retributionem ſatis apertè ſignificat; Hujus enim Deæ Officium, & Adminiſtratio in hoc ſita erat, ut beatorum conſtanti, & perpetuæ fœlicitati inſtar Tribuni plebis intercederet, ac illud ſuum *Veto* interponeret; neq; ſolùm inſolentiam caſtigaret, verumetiam rebus proſperis licet innocentibus & moderatis, rerum adverſarum vices rependeret;ac ſi neminem humanæ ſortis ad Convivia Deorum admitti mos eſſet,niſi ad Ludibrium:Equidem cùm illud Capitulum apud *C. Plinium* perlego, in quo ille infortunia,& miſerias *Auguſti Cæſaris* collegit, quem omnium hominum fortunatiſſimum exiſtimabam, quique artem etiam quandam utendi fruendi fortunâ habebat, ac cujus in animo nil tumidum, nil leve, nil molle, nil confuſum,nil melancholicum,annotare licet (ut ille etiam ſponte mori aliquando deſtinâſſet) hanc Deam magnam & præpotentem eſſe judicavi, ad cujus aram talis victima tracta eſſet. Parentes hujus Deæ fuere *Oceanus* & *Nox*;Hoc eſt,Rerum viciſſitudo,& Judicium divinum Obſcurum, & Secretum; Etenim Vices rerum per *Oceanum* aptè repræſentantur, ob perpetuum fluxum, & refluxum: Occulta autem Providentia,per *Noctem* ritè proponitur. Nam etiam apud Ethnicos nocturna illa *Nemeſis*, cùm ſcilicet judicium humanum à divino diſcors eſſet, in obſervatione erat.

——Cadit & Ripheus juſtiſſimus unus,
Qui fuit ex Teucris & ſervantiſſimus æqui.
Diis aliter viſum.——

Alata autem deſcribitur *Nemeſis*,ob ſubitas rerum converſiones,nec antè prævisas; Nam in omni rerum memoriâ illud ferè uſuvenit, ut homines magni, & prudentes per ea diſcrimina perierint, quæ maximè contempſerint, Certè cùm *M. Cicero*, à *Dec. Bruto* de *Octavii Cæſaris* minùs ſincerâ fide, & animo exulcerato monitus eſſet; Illud tantùm reſcripſit, *Te autem mi Brute ſicut debeo amo, quod iſtud quicquid eſt nugarum me ſcire voluiſti.* Etiam Coronâ *Nemeſis* inſignitur, ob naturam vulgi invidam & malignam: Quando enim fortunati

nati & potentes ruunt, tum ferè vulgus exultat, & *Nemesin* coronat. Hasta autem in Dextrâ ad eos pertinet, quos *Nemesis* actu percutit, & transfigit. Quos autem Calamitate & infortunio non mactat, illis tamen Spectrum illud atrum & infaustum in sinistrâ ostentat: obversantur enim proculdubio mortalibus etiam in summo fastigio fœlicitatis positis, Mors & Morbi, & infortunia, & amicorum perfidiæ, & inimicorum insidiæ, & rerum mutationes, & hujusmodi; veluti Æthiopes illi in phialâ; Certè *Virgilius*, Cum prælium Actiacum describit, de *Cleopatrâ* illud elegantèr subjungit.

> *Regina in mediis, patrio vocat agmina sistro,*
> *Nec dum etiam geminos à tergo respicit angues.*

Verùm non multò post quocunque se illa verteret, tota agmina Æthiopum obversabantur. Ad extremum prudentèr additur, *Nemesin* Cervo insidere, quia vivax admodùm Animal est Cervus; Atque fieri fortasse potest, ut qui Juvenis fato ereptus sit, *Nemesin* prævertat & effugiat; Cui autem diuturna obvenit fœlicitas, & potentia, is proculdubio *Nemesi* subjicitur, ac veluti substernitur.

XXIII.

Achelous, sive Prælium.

NArrant antiqui, Cum HERCULES & ACHELOUS de nuptiis *Deianiræ* contenderent, rem ad certamen deductam esse. *Achelous* autem, cùm varias & multiplices formas tentâsset (nam hoc ei facere licebat) tandem *Herculi* sub formâ Tauri torvi, & frementis occurrit, & ad pugnam se paravit; *Hercules* verò, solitam retinens figuram humanam, in eum impetum fecit; Res cominus gesta est: Eventus autem talis fuit, ut *Hercules* alterum ex cornibus Tauro fregerit: Ille majorem in modum dolens et perterritus, ut Cornu illud suum redimeret, permutatione factâ Cornu *Amalthea*, sive Copiæ, *Herculi* largitus est. Fabula ad Belli expeditiones pertinet; Apparatus enim belli ex parte defensivâ (qui per *Acheloum* proponitur) varius admodùm & multiformis est. Nam invadentis species unica est, et simplex, cum ex exercitu solo, aut classe fortasse constet, Regio autem quæ in solo proprio hostem expectat, infinita molitur, oppida munit, diruit, Plebem ex agris et villis, in urbes & castella cogit, pontes extruit, prosternit, copias et commeatus comparat, distribuit, in fluviis, portibus, Collium faucibus, sylvis et aliis rebus innumeris occupata est, ut novas rerum facies quotidiè induat, & experiatur, ac tandem cum abundè munita & instructa fuerit, Tauri pugnacis formam & minas ad vivum repræsentet. Ille autem qui invadit, prælium captat, & in hoc maximè incumbit, inopiam in Terrâ hostili metuens: Quod si fiat, ut prælio commisso acie victor sit, & tanquàm cornu hosti frangat; tum proculdubio illud assequitur, ut hostis trepidus & existimatione diminutus, ut se explicet, & vires suas reparet, in munitiora se recipiat;

piat; atque urbes et regiones victoriæ ad populandum, et diripiendum relinquat; quòd verè instar Cornu illius *Amalthea* censeri possit.

XXIIII.

Dionysus, sive Cupiditas.

Narrant *Semelen Iovis* pellicem, postquàm Juramento eum inviolabili ad votum indefinitum obstrinxisset; petiisse ut ad amplexus suos accederet talis, qualis cum *Junone* consuesset: Itaq; illa ex conflagratione periit. Infans autem, quem in utero gestabat à patre exceptus, in femur ejus insutus est, donec Menses fœtui destinatos compleret; ex quo tamen onere *Iupiter* nonnihil claudicabat: Itaque puer, quòd *Iovem* dum in femore ejus portaretur, gravaret, et pungeret, *Dionysi* nomen accepit. Postquàm autem editus esset, apud *Proserpinam* per aliquot annos nutritus est; Cum verò adultus esset, ore ferè muliebri conspiciebatur, ut sexus videretur tanquam ambigui: Etiam extinctus et sepultus erat ad tempus, et non ita multò pòst revixit. Atque primâ Juventâ viris cultuiam, atque adeò Vini confectionem, et usum primus invenit, et edocuit; ex quo celebris factus; et inclytus, orbem terrarum subjugavit, et ad ultimos Indorum terminos perrexit: Curru autem vehebatur à Tigribus tracto: Circa eum subsultabant Dæmones deformes *Cobali* vocati, *Acratus* & alii: Quin & Musæ comitatui ejus se addebant. Uxorem autem sibi sumsit *Ariadnen* à *Theseo* desertam, et relictam; Arbor ei sacra erat *Hædera*. Etiam sacrorum et ceremoniarum Inventor et Institutor habebatur, ejus tamen generis, quæ et fanaticæ erant, et plenæ corruptelarum, atque insuper crudeles. Furores quoque immittendi potestatem habebat. Certè in Orgiis ejus à Mulieribus furore percitis, duò viri insignes discerpti narrantur, *Pentheus* & *Orpheus*, ille dum arbore conscensâ spectator eorum, quæ agerentur esse voluisset, hic cum lyram pulsaret. Atq; hujus Dei res gestæ cum *Jovis* rebus ferè confunduntur. Fabula videtur ad mores pertinere, ut nihil in Philosophiâ morali melius inveniatur. Describitur autem sub personâ *Bacchi* natura Cupiditatis sive affectus & perturbationis. Mater enim Cupiditatis omnis licèt nocentissimæ, non alia est, quàm Appetitus & Desiderium Boni Apparentis: Concipitur verò semper Cupiditas in voto illicito priùs temerè concesso, quàm intellecto & judicato. Postquàm autem affectus effervescere cœperit, Mater ejus (natura scilicet Boni) ex nimio incendio destruitur, & perit. Cupiditas autem dum immatura est, in animâ humanâ, (quæ ejus genitor est, & per *Jovem* repræsentatur) et nutricatur, & occultatur, præcipuè in animæ parte inferiore tanquam femore; atque animum pungit, et convellit, et deprimit; adeò ut decreta, et Actiones ex eâ impediantur, et claudicent. Atque etiam postquàm consensu & habitu confirmata est, & in actus erumpit, tamen apud *Proserpinam* ad tempus educatur: id est, latebras quærit, atque clandestina est, et quasi subterranea, donec remotis pudoris, et metus

Fabula hæc invenitur in libro secundo, de Augmentis Scientiarum, aucta & locupletata.

metus frænis, et coalitâ audacia, aut virtutis alicujus prætextum sumit, aut infamiam ipsam contemnit. Atque illud verissimum est, omnem affectum vehementiorem tanquam ambigui sexus esse. Habet enim impetum virilem, impotentiam autem muliebrem. Etiam illud præclarè, *Bacchum* mortuum reviviscere. Videntur enim Affectus quandoque sopiti, atque extincti, sed nulla fides habenda est eis, ne sepultis quidem; siquidem præbitâ materiâ, et occasione resurgunt. Atque de inventione vitis parabola prudens est: Omnis enim affectus ingeniosus est et sagax ad investigandum fomites suos; Ante omnia autem, quæ hominibus innotuêre, vinum ad perturbationes cujuscunque generis excitandas, et inflammandas potentissimum est, et maximè efficax; atque est eis, instar fomitis communis. Elegantissimè autem ponitur affectus provinciarum subjugator, et expeditionis infinitæ susceptor. Nunquam enim partis acquiescit, sed appetitu infinito neque satiabili ad ulteriora tendit, et novis inhiat; Etiam Tigres apud affectus stabulant et ad Currum Iugantur; Postquàm enim affectus aliquis Curulis esse cœpit non pedestris, et victor rationis et Triumphator; in omnia quæ adversantur, aut se opponunt crudelis est et indomitus et immitis. Facetum autem est, quod circa Currum subsultant, illi Dæmones ridiculi. Omnis enim affectus progignit Motus in oculis et ore ipso, et gestu indecoros, et inconditos, subsultorios et deformes, adeò ut qui sibi in aliquo affectu, veluti Irâ, Insultatione, Amore, videatur magnificus et tumidus, aliis tamen sit turpis et ridiculus. Conspiciuntur etiam in affectus Comitatu Musæ. Neque enim reperitur ullus ferè affectus, cui non blandiatur aliqua Doctrina. Hac enim in re ingeniorum indulgentia, Musarum Majestatem minuit, ut cum duces vitæ esse debeant, sint Affectuum pedissequæ. Atque imprimis nobilis est illa Allegoria, *Bacchum* amores suos in eam effudisse, quæ ab alio relicta erat. Certissimum enim est Affectum id petere, et ambire, quod experientia repudiavit. Atque nôrint omnes qui affectibus suis servientes, et indulgentes pretium potiundi in immensum augent, sive honores appetant, sive fortunas, sive Amores, sive gloriam, sive scientiam, sive alia quæcunque, se res relictas petere, & à compluribus, per omnia ferè sæcula post experimentum dimissas, & fastiditas. Neque Mysterio caret, quod hædera *Baccho* sacra fuerit. Hoc enim duplici modo convenit. Primùm, quod hædera hieme virescat, Deinde quod circà tot res, arbores, parietes, ædificia serpat, ac circumfundatur, ac se attollat. Quod ad primum enim attinet, omnis affectus per renitentiam & vetitum, & tanquàm Antiperistasin (veluti per frigus brumæ hædera) virescit, & vigorem acquirit. Secundò affectus prædominans, omnes humanas actiones & omnia humana decreta tanquàm hædera circumfunditur, atque iis se addit, & adjungit & immiscet. Neque mirum est, si superstitiosi ritus *Baccho* attribuantur, cùm omnis ferè malè sanus affectus in pravis religionibus luxurietur; aut si furores ab eo immitti putentur, Cùm omnis affectus, & ipse furor brevis sit, & si vehementiùs obsideat, & incumbat, in insania terminetur. Illud autem de *Pentheo*, & *Orpheo* Laceratis evidentem habet parabolam; Cùm Affectus prævalidus & inquisitioni curiosæ, et admonitioni

salutari

salutari, & liberæ, asperrimus atq; infensissimus sit. Postremò illa confusio personarum, *Jovis* & *Bacchi*, ad parabolam rectè traduci potest; quandoquidem res gestæ nobiles & claræ, & merito insignes, & gloriosa, interdum à virtute, & rectâ ratione, & Magnanimitate, interdum à latente affectu, & occultâ cupiditate (utcunq; famæ, & Laudis celebritate efferantur) proveniant; ut non facilè sit distinguere facta *Bacchi*, à factis *Jovis*.

XXV.

ATALANTA, sive Lucrum.

ATALANTA cùm velocitate excelleret, de victoriâ Cursus cùm *Hippomene* certamen iniit. Conditiones certaminis erant; victori *Hippomeni* Conjugium ATALANTAE, Mors victo. Neq; dubia victoria videbatur, cùm ATALANTAE insuperabilis in cursu præstantia multorum exitio insignita fuisset. Itaque *Hippomenes* ad dolos animum adjecit. Paravit autem tria Mala Aurea, eaque secum portavit. Res geri cœpit; Præcurrit ATALANTA; Ille cùm se à tergo relictum cerneret, artis non immemor, ex Malis Aureis unum ante conspectum ATALANTAE projecit; non rectà quidem sed ex transverso, ut illam & moraretur, atque insuper de viâ deduceret; Illa cupiditate muliebri, & Mali pulchritudine illecta, omisso stadio post malum cucurrit, & ad illud colligendum se submisit. *Hippomenes* interim, spatium stadii non parvum confecit, eamque post se reliquit. Illa tamen rursùs naturali pernicitate jacturam temporis resarcivit; atque iterum emicuit; sed cùm *Hippomenes* secundò & tertiò hujusmodi moras ei injecisset, tandem victor astutiâ non virtute evasit. Fabula videtur Allegoriam insignem proponere de Certamine Artis cum Naturâ. Ars enim per ATALANTAM significata, virtute propriâ, si nihil obstet, & impediat, longè naturâ velocior est, & veluti Cursus citatioris, & celeriùs ad Metam pervenit. Hoc enim in omnibus ferè effectis patet; Cernas fructus ex nucleis tardè, ex insitione celeritèr provenire, Cernas Lutum in generatione Lapidum tardè, in torrefactione Laterum citò durescere; Etiam in Moralibus, dolorum oblivionem, & solatia diuturnitas temporis quasi ex beneficio naturæ inducit, Philosophia autem (quæ veluti Ars vivendi est) diem non expectat, sed præstat & repræsentat. Verùm istam Artis prærogativam & vigorem infinito rerum humanarum detrimento, Mala Aurea retardant. Neque reperitur ex scientiis, aut Artibus aliqua, quæ cursum suum verum & legitimum ad finem suum, tanquam ad Metam constanter produxerit; Sed perpetuò Artes incœpta præcidunt, & stadium deserunt, & ad lucrum & commodum declinant, instar ATALANTAE;

Declinat Cursus, Aurumque volubile tollit.

Itaque

Itaque mirum minimè est, si Arti non datum sit, Naturam vincere, & victam ex pacto illo & lege Certaminis perimere, aut destruere; Sed Contrarium eveniat, ut Ars in Naturæ potestate sit, atque veluti nupta mulier conjugi pareat.

XXVI.

Prometheus, sive Status Hominis.

Tradunt Antiqui Hominem fuisse opus Promethei, atque ex Luto factum, nisi quod Prometheus particulas ex diversis Animalibus Massæ admiscuerit. Ille autem cùm opus suum beneficio suo tueri vellet, neque Conditor solùm generis humani videri, verùm etiam Amplificator, ad Cœlum ascendit furtim, fasces secum portans ex Ferulâ, quibus ad currum Solis admotis, & accensis, Ignem ad terram detulit, atq; cum hominibus communicavit. Ob tantum Promethei meritum memorant homines parùm gratos fuisse. Quinetiam conspiratione factâ, & *Prometheum* & inventum ejus apud *Jovem* accusârunt. Ea res non perinde accepta, atque æquum videri possit. Nam ipsa accusatio *Jovi*, & Superis admodum cordi fuit. Itaq; delectati non solùm ignis usum Hominibus indulserunt, verùm & novum Munus omnium maximè amabile & optabile (perpetuam nimirum Iuventam) homines donarunt. Illi gestientes & inepti, donum Deorum Asello imposuerunt. Inter redeundum autem laborabat Asellus siti gravi, & vehementi; cúmque ad fontem quendam pervenisset, serpens fonti custos additus, eum à potu prohibuit, nisi illud quodcunq; esset, quod in dorso portaret pacisci vellet: Asellus miser conditionem accepit, atque hoc modo instauratio Juventutis, in pretium haustus pusillæ aquæ, ab hominibus ad Serpentes transmissa est. Verùm *Prometheus* à Malitiâ suâ non abscedens atq; hominibus post præmium illud eorum frustratum, reconciliatus, animo verò erga *Jovem* exulcerato, dolos etiam ad Sacrificium adhibere veritus non est. Atq; duos aliquando tauros *Jovi* dicitur immolasse, ita tamen ut in alterius pelle carnes & adipem amborum incluserit, alteram pellem ossibus tantummodo suffarcinârit; atque deinde religiosus scilicet, & benignus *Jovi* optionem concessit. *Jupiter* vafriciem, & malam fidem ejus detestatus, sed nactus occasionem ultionis, Ludibrium illud tauri elegit; atque ad vindictam conversus, cùm se insolentiam *Promethei* reprimere non posse animadverteret, nisi hominum genus (quo opere ille immensum turgebat, & efferebatur) afflixisset, *Vulcano* imperavit, ut fœminam componeret pulchram & venustam, cui etiam Dii singuli dotes suas impertierunt, quæ idcirco *Pandora* vocata est. Huic fœminæ inter manus vasculum elegans posuerunt, in quo omnia mala, & ærumnas incluserant; subsidebat autem in imo vase Spes. Illa cum vasculo suo ad *Prometheum*, primò se contulit, eum captans, si

fortè

fortè ille vas accipere vellet, & aperire; quod ille cautus & astutus rejecit. Itaque ad *Epimetheum Promethei* fratrem, (sed diversæ admodum indolis) spreta deflexit. Ille nihil cunctatus, vas temerè aperuit; cúmq; mala illa omnigena evolare cerneret, serò sapiens, magnâ contentione, & festinatione vasi operculum suum rursùs indere conatus est, vix tamen ultimam, & in fundo residentem Spem servare potuit. Postremò *Prometheo Jupiter* plurima & gravia imputans, quòd ignis olim furtum fecisset, quòd *Jovis* majestatē in sacrificio illo doloso ludibrio habuisset, quòd donum ejus aspernatus esset, novo etiam addito crimine, quòd *Palladem* vitiare tentasset, eum in vincula conjecit, & ad perpetuos cruciatus damnavit. Erat enim jussu *Jovis* adductus ad montem *Caucasum*, atque ibi Columnæ alligatus, ut nullo pacto se movere posset; aderat autem Aquila, quæ jecur ejus interdiu rostro tundebat atque consumebat, noctu autem quantum comesum erat, renascebatur; ut nunquam doloris materia deficeret. Memorant tamen hoc supplicium aliquando finem habuisse: *Hercules* enim in Poculo quod à Sole acceperat, navigato Oceano, ad *Caucasum* pervenit, atque *Prometheum* liberavit, Aquilâ Sagittis confixâ. Instituta autem sunt, in honorem *Promethei* apud nonnullos populos Lampadiferorum certamina, in quibus decurrentes accensas faces ferebant, quas si extingui contigisset, victoriam sequentibus cedebant, & se subducebant, atque is demùm palmam accepit, qui primus facem accensam ad metam usque detulisset.

Fabula contemplationes plurimas veras atque graves & præ se fert & premit. Nonnulla enim in eâ jampridem rectè notata, alia planè intacta sunt. *Prometheus* Providentiam liquidò & disertè significat: Atque in rerum universitate sola desumpta & delecta est ab Antiquis Hominis fabrica & constitutio, quæ providentiæ attribuatur tanquam opus proprium. Hujus rei non solùm illud in causâ esse videtur, quòd Hominis natura Mentem suscipit, atque Intellectum Providentiæ sedem, atque durum quodammodò videtur, & incredibile ex Principiis brutis, & surdis excitare, & educere Rationem & Mentem, ut ferè necessariò concludatur providentia Animæ humanæ indita esse, non sine exemplari & intentione, & Authoramento Providentiæ majoris: Verùm & hoc præcipuè proponitur, quòd homo veluti Centrum Mundi sit, quatenus ad caussas finales; adeò ut sublato è rebus Homine, reliqua vagari sine proposito videantur, & fluctuari, atq; quod aiunt, scopæ dissolutæ esse, nec finem petere. Omnia enim subserviunt Homini, isque usum & fructum ex singulis elicit & capit. Etenim Astrorum conversiones, & Periodi, & ad distinctiones temporum, & ad Plagarum Mundi distributionem faciunt. Et Meteora ad præsagia tempestatum, & venti tum ad navigandum, tum ad Molas, & Machinas, & Plantæ, atq; Animalia cujuscunq; generis, aut ad domicilia hominis & latebras, aut ad vestes, aut ad victum, aut ad Medicinam, aut ad levandos labores, aut denique ad delectationem & solatium referuntur: adeò ut omnia prorsùs non suam rem agere videantur, sed hominis. Neq; temerè additum est, in Massâ illâ & Plasmate, particulas ex diversis animantibus desumptas, atq; cum luto illo temperatas & confusas

confusas fuisse; quia verissimum est, omnium rerum quas universum complectitur, hominē rem maximè compositam esse, & decompositā, ut non immeritò ab antiquis mūdus minor vocatus sit. Quamvis enim verbi Microcosmi Elegantiam, Chymici nimis putidè, & ad literam acceperint, & detorserint, dum in Homine Omnem *Mineram*, Omne vegetabile & reliqua, aut aliquid eis proportionatum subesse volunt; Manet tamen illud solidum & sanum quod diximus; Corpus Hominis omnium Entium & maximè mistum, & maximè organicum reperiri, quo magis admirandas virtutes, & facultates suscipit, & nanciscitur: Simplicium enim Corporum vires paucæ sunt, licèt certæ & rapidæ, quia minimè per Mixturam refractæ, & comminutæ, & libratæ existunt; virtutis autem Copia & excellentia in Misturâ & compositione habitat. Atque nihilominùs Homo in originibus suis videtur esse res inermis & nuda, & tarda in Juvamentum sui, denique quæ plurimis rebus indigeat. Itaque festinavit *Prometheus* ad inventionem ignis, qui omnibus ferè humanis necessitatibus & usibus suppeditat & ministrat levamenta et auxilia: ut si forma formarum Anima, si instrumentum instrumentorum Manus, Etiam auxilium auxiliorum, sive Opis Opium Ignis dici mereatur. Hinc enim Operationes quamplurimæ; Hinc Artes Mechanicæ, Hinc scientiæ ipsæ infinitis modis adjuvantur. Modus autem furti Ignis aptè describitur, atque ex naturâ rei. Is fuisse perhibetur per virgam ex ferulâ ad Currum Solis admotam. Ferula enim ad percussionem & plagas adhibetur, ut luculenter significetur Ignis generationem per corporum violentas percussiones & collisiones fieri, ex quibus attenuantur Materiæ, & in motu ponuntur, & ad calorem Cœlestium suscipiendum præparantur, ignémque veluti ex curru Solis modis clandestinis, ac quasi furtim decerpunt & rapiunt. Sequitur Parabolæ pars insignis. Homines loco gratulationis & gratiarum actionis, ad indignationem, & expostulationem versos esse, atque accusationem & *Promethei* et Ignis apud *Iovem* instituisse; eamque rem *Iovi* acceptissimam fuisse, adeo ut hominum commoda ob hoc novâ munificentiâ cumulaverit. Quorsum enim ista criminis ingrati erga Authorem suum animi (quod vitium omnia ferè complectitur) approbatio et remuneratio? Res aliò spectare videtur. Hoc enim vult Allegoria; Incusationem et Naturæ suæ, & Artis per homines factam, ex optimo Mentis statu proficisci, atque in bonum cedere; contrarium Diis invisum, & infaustum esse. Qui enim Naturam humanam vel Artes receptas in immensum extollunt, & effusi sunt in admirationem earum rerum, quas habent, & possident, & Scientias quas profitentur, aut colunt, perfectas prorsus censeri volunt; illi primò adversùs divinam naturam minùs reverentes sunt, cujus perfectioni sua ferè æquiparant; Deinde iidem erga homines magis sunt infructuosi, cùm se ad fastigium rerum jam pervenisse putent, & tanquam perfuncti, ulteriora non quærant. Contrà qui Naturam et Artes deferunt, et accusant, & queri-

moniarum

moniarum pleni sunt, illi verè & magis modestum animi sensum retinent, et perpetuò ad novam industriam, et nova Inventa extimulantur. Quo mihi magis mirari libet Hominum inscitiam, et malum Genium, qui paucorum arrogantiæ servuli, istam Peripateticorum Philosophiam, portionem Græcæ sapientiæ, nec eam magnam, in tantâ veneratione habent, ut omnem ejus incusationem non solùm inutilem, sed suspectam & fere periculosam reddiderint. Atque magis probandus est, et *Empedocles*, qui tanquam furens, et *Democritus*, qui magnâ cum verecundiâ, queruntur, Omnia abstrusa esse, nihil nos scire, nil cernere, veritatem in profundis puteis immersam, veris falsa miris modis adjuncta, atque intorta esse; (nam Academia nova modum prorsus excessit) quàm *Aristotelis* schola fidens & Pronunciatrix. Itaque monendi sunt Homines, delationem Naturæ & Artis Diis cordi esse, et novas Eleemosynas, et donaria à divinâ benignitate impetrare, et incusationem *Promethei* licet Authoris et Magistri, eamque acrem et vehementem, magis sanam & utilem, quàm gratulationem effusam esse; denique opinionem Copiæ inter maximas causas Inopiæ reponi. Quod verò attinet ad Doni genus, quod homines in præmium accusationis dicuntur accepisse (florem Iuventutis videlicet non deciduum) ejusmodi est, ut videantur antiqui de Modis et Medicinis ad senectutis retardationem, & vitæ prolongationem facientibus, non desperâsse; sed illa utique numerâsse potiùs inter ea, quæ per Hominum inertiam, & incuriam licèt semel accepta perire, aut frustrata sunt; quàm inter ea quæ planè negata & nunquam concessa fuerint. Significant enim, et innunt, ex ignis vero usu, atque ex artis erroribus bene & strenuè accusatis, & convictis, munificentiam divinam ad hujusmodi dona hominibus non defuisse; ipsos sibi deesse, cùm hoc Deorum munus Asello imposuerint lento & tardigrado; Ea videtur esse Experientia res stupida & plena moræ, ex cujus gradu tardo & testudineo antiqua illa querimonia de *Vitâ brevi*, & *Arte longâ* nata est. Atque certè nos in eâ sumus opinione, facultates illas duas, *Dogmaticam* & *Empiricam*, adhuc non benè conjunctas et copulatas fuisse, sed nova Deorum munera, aut Philosophiis abstractis tanquam levi Volucri; aut lentæ, & tardæ experientiæ tanquam Asello imposita esse. In quo tamen de Asello illo non malè ominandum est, nisi interveniat illud accidens viæ & sitis. Existimamus enim, si quis experientiæ, veluti certâ lege & Methodo constantèr militet, neque inter viam experimenta, quæ vel ad Lucrum faciunt, vel ad ostentationem hauriendi siti corripiatur, adeò ut ad ea comparanda onus suum deponat & distrahat; eum munificentiæ divinæ auctæ & novæ Baiulum non inutilem fore. Quòd verò donum illud ad Serpentes transierit, ea videtur adjectio ad Fabulam ornatus ferè gratiâ, nisi fortè illud inseruerint, ut Homines pudeat, se cum igne illo suo, & tot artibus ea in se transferre non posse, quæ Natura ipsa compluribus aliis animalibus largita est. Etiam illa subita Hominum cum *Prometheo* reconciliatio postquam

spe

ſpe ſuâ decidiſſent, monitum habet utile & prudens. Notat enim Hominum levitatem & temeritatem in experimentis novis. Ea enim ſi ſtatim non ſuccedant, et ad vota reſpondeant, præproperâ feſtinatione, homines incepta deſerunt, et præcipites ad vetera recurrunt, iiſque reconciliantur. Deſcripto ſtatu hominis, quoad Artes & intellectualia, Parabola tranſit ad Religionem; culturam enim Artium, cultus Divinorum comitatus eſt; quem ſtatim Hypocriſis occupavit & polluit. Itaque ſub duplici illo ſacrificio, eleganter repræſentatur perſona verè Religioſi & Hypocritæ. Alteri enim ineſt adeps, Dei nimirum portio, ob inflamationem, & ſuffitum, per quod affectus & zelus ad gloriam Dei incenſus, atque alta petens ſignificatur; Inſunt viſcera charitatis, inſunt carnes bonæ, & utiles. In altero nihil præter oſſa arida, & nuda reperiuntur, quæ nihilominùs pellem farciunt, & hoſtiam pulcherrimam & magnificam imitantur; per quæ rectè notantur externi, & inanes ritus & Ceremoniæ jejunæ, quibus homines cultum divinum onerant & inflant, res ad oſtentationem potiùs compoſitæ, quàm ad pietatem facientes. Neque ſatis eſt hominibus hujuſmodi ludibria Deo offerre, niſi ea etiam illi imponant & imputent, acſi ipſe illa elegerit, & præſcripſerit. Certè Propheta ſub Dei perſonâ de hac optione expoſtulat: *Num tandem hoc eſt illud jejunium, quod* E L E G I, *ut homo animam ſuam in diem unum affligat, & caput inſtar junceæ demittat?* Poſt ſtatum Religionis, Parabola ſe vertit ad mores, & humanæ vitæ conditiones. Atque pervulgatum eſt illud, & tamen rectè poſitum, per *Pandoram* ſignificari Voluptatem, & Libidinem, quæ poſt vitæ civilis artes & cultum, & luxum, veluti ex dono ignis, & ipſa incenſa eſt. Itaque *Vulcano* qui ſimiliter ignem repræſentat, opificium voluptatis deputatur. Ab illâ autem infinita mala, & in animos & in corpora, & fortunas hominum unà cum ſerâ pœnitentiâ fluxerunt; neque tantùm in ſtatus ſingulorum, verùm etiam in regna & reſpub. Ab eodem enim fonte bella & tumultus, & Tyrannides ortum traxere. Verùm operæpretium eſt animadvertere, quam bellè & eleganter fabula duas humanæ vitæ conditiones, & veluti Tabulas ſive Exempla ſub perſonis *Promethei* & *Epimethei* depinxerit. Qui enim ſectam *Epimethei* ſequuntur, illi improvidi, neque in longum conſulentes, quæ in præſentiâ ſuavia ſunt, prima habent, atque multis ſanè propter hoc anguſtiis & difficultatibus, & calamitatibus premuntur, & perpetuò ferè cum illis conflictantur; interim tamen genium ſuum placant, atque inſuper ob rerum imperitiam multas inanes ſpes intra animum volvunt, quibus tamen veluti ſuavibus inſomniis ſe delectant, atque miſerias vitæ ſuæ condiunt. *Promethei* autem ſchola, homines nimirùm prudentes, & in futurum proſpicientes, multa ſcilicet mala, & infortunia cautè ſubmovent & rejiciunt; verùm cum hoc bono illud conjunctum eſt, ut multis voluptatibus, & varia rerum jucunditate ſe privent, & Genium ſuum fraudent, atque quod multò

pejus

pejus est, curis & sollicitudine & timoribus intestinis se crucient, & conficiant. Alligati enim Necessitatis columnæ, innumeris cogitationibus (quæ, quia volucres admodum sunt, per Aquilam significantur,) iisque pungentibus, & jecur mordentibus, & corrodentibus vexantur; nisi fortè aliquando veluti noctu exiguam quampiam animi remissionem, & quietem nanciscantur; ita tamen ut statim subinde redeant novæ anxietates, & formidines. Itaque paucis admodùm utriusque sortis beneficium contigit, ut providentiæ commoda retinuerint, sollicitudinis, & perturbationis malis se liberarint: neque id quisquam assequi potest, nisi per *Herculem*, id est, Fortitudinem, & animi constantiam, quæ in omnem eventum parata, & cuicunque sorti æqua, prospicit sine metu, fruitur sine fastidio, & tolerat sine impatientiâ. Atque illud notatu dignum est, virtutem hanc PROMETHEO non innatam, sed adventitiam fuisse, atque ex ope alienâ. Nulla enim ingenita, & naturalis Fortitudo, tantæ rei par esse possit. Sed hæc virtus ab ultimo Oceano, atque à Sole accepta & advecta est; Præstatur enim à Sapientiâ, tanquam à Sole, & à meditatione inconstantiæ, ac veluti undarum humanæ vitæ, tanquam à navigatione Oceani; quæ duo *Virgilius* benè conjunxit.

Fœlix qui potuit rerum cognoscere caussas,
Quique metus omnes, & inexorabile fatum
Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari.

Elegantissimè autem additur ad Hominum animos consolandos & confirmandos, *Heroem* istum ingentem in poculo sive urceo navigâsse: ne fortè naturæ suæ angustias, & fragilitatem nimiùm pertimescant, aut causentur; ac si hujusmodi fortitudinis & constantiæ capax omninò non esset; de quo ipso *Seneca* bene ominatus est cùm dicat, *Magnum est habere simul fragilitatem hominis, & Securitatem Dei.* Sed jam retrocedendum est ad illud, quod consultò præterivimus, ne ea quæ inter se connexa sunt abrumperemus: Hoc est, de novissimo illo *Promethei* crimine, quod pudicitiam *Minervæ* sollicitâsset. Nam & ob hoc Delictum gravissimum certè, & maximum, illam pœnam laniationis viscerum subiit. Illud non aliud esse videtur, quàm quod homines artibus, & Scientiâ multâ inflati, etiam Sapientiam divinam sensibus & rationi subjicere sæpiùs tentent; ex quo certissimè sequitur mentis laceratio & stimulatio perpetua & irrequieta. Itaque mente sobriâ & submissâ distinguenda sunt humana & divina; atque oracula sensus, & fidei; nisi fortè & religio hæretica, & philosophia commentitia hominibus cordi sit. Restat ultimum illud de ludis *Promethei* cum tædis ardentibus, Hoc rursus ad Artes & Scientias pertinet, sicut Ignis ille, ad cujus memoriam & celebrationem hujusmodi Ludi instituti sunt; atque continet in se monitum, idque prudentissimum; ut perfectio Scientiarum à successione, non ab unius alicujus pernicitate, aut facultate expectetur. Etenim qui ad cursum & contentionem velocissimi & validissimi sunt, ii ad facem

ſuam accenſam ſervandam fortaſsè minùs ſunt habiles, cùm à curſu rapido, æquè ac nimis tardo, periculum extinctionis immineat. Iſti autem Luminum curſus & certamina jampridem intermiſſa videntur, cùm Scientiæ in primis quibúſque authoribus, *Ariſtotele*, *Galeno*, *Euclide*, *Ptolomæo*, maximè florere cernantur; atque ſucceſſio nil magni effecerit, aut ferre tentaverit. Atque optandum eſſet, ut iſti Ludi in honorem *Promethei* ſive Humanæ Naturæ inſtaurarentur, atque Res certamen & æmulationem & bonam fortunam reciperet, neque ex unius cujuſpiam face tremulâ atque agitatâ penderet. Itaque homines monendi ſunt, ut ſe ipſi exuſcitent, & vires atque etiam vices ſuas experiantur, neque in paucorum hominum animulis & cerebellis omnia ponant. Hæc ſunt illa, quæ in Fabulâ iſtâ vulgari, & decantatâ nobis adumbrari videntur: neque tamen inficiamur, illi ſubeſſe haud pauca, quæ ad Chriſtianæ fidei myſteria miro conſenſu innuant; ante omnia Navigatio illa *Herculis* in Urceo ad liberandum *Prometheum*, Imaginem Dei Verbi in carne tanquam fragili vaſculo ad redemptionem humani properantis præ ſe ferre videtur. Verùm nos omnem in hoc genere licentiam nobis ipſi interdicimus, ne fortè Igne Extraneo ad Altare Domini utamur.

ICARUS

XXVII.

Icarus volans: item Scylla, & Charybdis, ſive, Via media.

Mediocritas, ſive Via Media, in Moralibus laudatiſſima eſt; in Intellectualibus minùs celebrata, ſed non minùs utilis, & bona: In Politicis tantùm ſuſpecta, & cum judicio adhibenda. Morum autem Mediocritates, per viam Icaro præſcriptam; Intellectualium autem, per viam inter *Scyllam* & *Charybdim* ob difficultatem & periculum decantatam, ab Antiquis notantur. Icaro præcepit Pater, cùm Mare eſſet prætervolandum, ut viam aut nimis ſublimem, aut nimis humilem caveret. Cùm enim Alæ cerâ eſſent conglutinatæ, periculum erat ſi altiùs efferretur, ne cera ex Solis ardore liqueſieret; ſin ad vaporem Maris propiùs ſe ſubmitteret, ne ab humore cera minùs tenax efficeretur. Ille verò auſu Iuvenili in celſiora contendit, atque in præceps lapſus eſt. Parabola facilis & vulgata eſt; Virtutis enim via inter Exceſſum, & Defectum rectò tramite aperitur. Neque mirum erat, ſi Icarum, Iuvenili Alacritate geſtientem, Exceſſus perdiderit. Exceſſus enim ferè Iuvenum; Defectus Senum vitia eſſe ſolent. Ex ſemitis tamen malis, & nocivis, elegit Icarus, (ſi planè pereundum erat) meliorem. Defectus enim rectè æſtimantur Exceſſibus praviores. Quandoquidem Exceſſui, nonnihil Magnanimitatis ſubſit, & cognationis cum Cœlo, ad inſtar volucris: Defectus verò humi ſerpat, inſtar Reptilis. Præclare Heraclitus; *Lumen ſiccum, optima Anima.* Nam ſi ex humo humorem contrahat Anima; prorsùs depremitur & degenerat; Interim tamen Modus adhibendus eſt, ut ab illâ ſiccitate laudatâ, Lumen reddatur ſubtilius, non corripiatur incendium. Atque hæc cuivis ferè nota ſunt. At via illa in Intellectualibus inter *Scyllam* & *Charybdim*, certè & peritiam navigandi, & fœlicitatem deſiderat. Si enim in *Scyllam* incidant Naves, illiduntur cautibus: ſin in *Charybdim*, abſorbentur. Cujus Parabolæ ea videtur eſſe vis (quam nos breviter perſtringemus, tametſi infinitam trahat contemplationem) ut in omni Doctrinâ & Scientiâ, earúmque Regulis & Axiomatibus, Modus teneatur inter Diſtinctionum Scopulos, & univerſalium Voragines. Hæc enim duo naufragijs ingeniorum, & Artium famoſa ſunt.

XXVIII.

SPHINX, sive Scientia.

TRaditur SPHINX fuisse Monstrum specie multiforme; facie, & voce virginis; pennis volucris; unguibus *Gryphi*; Iugum autem Montis in agro *Thebano* tenebat, & vias obsidebat: Mos autem ei erat, viatores, ex insidijs invadere, ac comprehendere; quibus in potestatem redactis, Ænigmata quædam obscura & perplexa proponebat, quæ à Musis præbita, & accepta putabantur. Ea si solvere, & interpretari, miseri captivi non possent; hæsitantes & confusos in illis, magnâ sævitiâ dilaniabat. Hæc calamitas cùm diu grassaretur; præmium propositum est à *Thebanis*; (ipsum *Thebarum* Imperium) viro qui *Sphingis* Ænigmata explicare possit, (neque enim alia superandæ illius ratio erat.) Tanto pretio excitatus *Oedipus* vir acer, & prudens, sed pedibus læsis, & perforatis conditionem accepit, & experiri statuit. Postquam autem fidens animi & alacer se coram *Sphinge* stitisset; Illa ab eo quæsivit, quale tandem illud Animal esset, quod primò quadrupes natum, postea bipes factum esset, deinde tripes, ad extremum rursus quadrupes. Ille præsenti animo respondit, Illud in Hominem competere, qui sub ipsum partum & infantiam quadrupes provolvitur, & vix repere tentat, nec ita multò pòst erectus & bipes incedit; in Senectute autem baculo innititur, & se sustentat, ut tanquam tripes videatur; extremâ autem ætate decrepitus Senex labantibus nervis, quadrupes decumbit, & lecto affigitur. Itáque vero responso victoriam adeptus, *Sphingem* interemit; Cujus corpus Asello impositum, veluti in Triumpho ducebatur; ipse autem ex pactis Rex *Thebanorum* creatus est. Fabula elegans, nec minus prudens est; atque videtur conficta, de Scientiâ, præsertim conjunctâ practicæ. Siquidem Scientia non absurdè Monstrum dici possit, cùm ignorantibus & imperitis prorsus admirationi sit. Figurâ autem, & specie multiformis est, ob immensam varietatem subjecti, in quâ Scientia versatur; vultus & vox affingitur Muliebris ob gratiam & loquacitatem: Adduntur alæ, quia Scientiæ & earum Inventa momento discurrunt, & volant, cùm Communicatio Scientiæ sit instar Luminis de Lumine, quod affatim incenditur. Elegantissimè autem attribuuntur ungues acuti, & adunci; quia scientiæ Axiomata, & Argumenta penetrant mentem, eámque præhendunt & tenent, ut movere & elabi non possit; quod & sanctus Philosophus notavit; *verba Sapientum* (inquit) *sunt tanquam Aculei, & veluti Clavi in altum defixi.* Omnis autem Scientia collocata videtur in arduis & editis Montium. Nam res sublimis meritò putatur, & excelsa, & ignorantiam tanquam ex superiore loco despiciens, atque etiam latè & undequaque speculatur & prospicit, ut in verticibus Montium fieri solet. Vias autem obsidere fingitur Scientia, quia ubique in Itinere isto, sive peregrinatione

tione

tione vitæ humanæ, Materia & occasio Contemplationis se ingerit & occurrit. Proponit autem *Sphinx* Quæstiones & Ænigmata mortalibus varia & difficilia, quæ accepit à Musis. Ea tamen quamdiu apud Musas manent, sævitiâ fortassè carent. Donec enim nullus alius finis Meditationis, & disquisitionis sit, præter ipsum Scire, Intellectus non premitur, nec in Arcto ponitur, sed vagatur, & expatiatur; atque in ipsa dubitatione, & varietate nonnullam jucunditatem & delectationem sentit; sed postquàm à Musis hujusmodi Ænigmata ad *Sphingem* transmissa sunt, id est, ad Practicam, ut instet, & urgeat Actio & Electio, & Decretum: tum demùm Ænigmata molesta & sæva esse incipiunt, & nisi solvantur & expediantur, animos hominum miris modis torquent, & vexant, & in omnes partes distrahunt, & planè lacerant. Proinde in Ænigmatibus *Sphingis* duplex semper proponitur conditio; non solventi mentis laceratio; solventi Imperium. Qui enim rem callet, is fine suo potitur, atque omnis artifex Operi suo imperat. Ænigmatum autem *Sphingis* duo in universum sunt genera: Ænigmata de Naturâ rerum, atque Ænigmata de Naturâ hominis; Atque similiter in præmium solutionis sequuntur duo Imperia; Imperium in Naturam, & Imperium in Homines; Veræ enim Philosophiæ Naturalis finis proprius & ultimus est, Imperium in res Naturales, Corpora, Medicinas, Mechanica, alia infinita; licèt Schola, oblatis contenta, & sermonibus tumefacta, Res & opera negligat, & ferè projiciat. Verùm Ænigma illud *Oedipodi* propositum, ex quo ille Imperium *Thebanum* adeptus est, pertinebat ad naturam Hominis: Quisquis enim naturam Hominis prorsùs introspexit, ille faber ferè fortunæ suæ esse potest, & ad imperandum natus est. Id quod de Romanis artibus benè pronunciatum est,

Tu regere Imperio populos, Romane memento.
Hæ tibi erunt artes. ——

Itaque appositè illud; quod *Augustus Cæsar* signo *Sphingis*, sive de industriâ, sive fortuitò usus est. Ille enim (si quis unquam) in Politicâ excelluit, & in vitæ suæ curriculo, plurima nova Ænigmata de Naturâ hominis fœlicissimè solvit, quæ nisi dexter & paratus solvisset, multoties non procul ab imminente pernicie & exitio abfuisset. Atque additur in Fabulâ, *Sphingis* devictæ Corpus in Asellum impositum fuisse. Elegantissimè certè, cùm nihil sit tam acutum, & abstrusum, quin postquàm planè intellectum, & deinceps pervulgatum sit, etiam tardo imponi possit. Neque illud prætermittendum; debellatam esse *Sphingem* à viro pedibus clavato; Etenim nimis cito pede, & celeri gradu ad Ænigmata *Sphingis* homines properare solent; unde fit, ut (prævalente *Sphinge*) potiùs per disputationes ingenia & animos lacerent, quàm per opera & effectus imperent.

XXIX.

PROSERPINA, sive Spiritus.

NArrant PLUTONEM, postquàm regnum Inferorum ex partitione illâ memorabili accepisset, de nuptiis alicujus è superis desperâsse, si eas per colloquia, aut modos suaves tentaret; ut ad Raptum consilia sua dirigere ei fuerit necesse. Itaque captatâ opportunitate PROSERPINAM *Cereris* filiam, virginem pulcherrimam, dum flores *Narcissi* in *Siciliæ* pratis colligeret, subito incursu rapuit, atque quadrigis secum ad subterranea asportavit; Ei magna reverentia præbita est, ut & Domina Ditis vocata sit. *Ceres* autem ejus mater, cùm filia sibi unicè dilecta nusquam comparuisset, supra modum mœsta & anxia, tædam accensam ipsa manu præ se ferens, universum orbis terrarum ambitum peragravit, ut filiam investigaret & recuperaret. Id cùm frustra fuisset, accepto fortè indicio, quod ad Inferos devecta esset, multis lachrymis & lamentationibus *Jovem* fatigavit, ut illa ei restitueretur. Atque tandem pervicit, ut si illa nihil ex iis quæ apud Inferos essent, degustâsset, tum eam abducere liceret. Ea conditio Matris desiderio adversa fuit; PROSERPINA enim grana tria ex malo granato gustâsse comperta est. Neque idcirco *Ceres* destitit, quin preces & ploratus de integro resumeret. Postremò itaque ei indultum est, ut PROSERPINA dispertitis temporibus, & alternis vicibus, sex menses cum Marito, alteris sex cum Matre esset. Hanc PROSERPINAM posteà *Theseus* & *Perithous* eximiâ audaciâ thalamo Ditis deducere tentarunt. Cùm autem in itinere super saxo apud inferos defessi consedissent, eis resurgere minimè licuit, sed æternùm sedebant. PROSERPINA itaque Inferorum Regina mansit; in cujus honorem etiam additum est privilegium magnum; Cum enim ab inferis revocare gradum, illis qui eò descendissent, fas non esset; ascripta est huic legi Exceptio singularis; ut si quis Ramum Aureum in donum PROSERPINÆ attulisset, ei ob hoc ire & redire liceret. Is ramus unicus erat in ingenti, & opaco luco, neque stirps erat; sed visci instar in alienâ arbore frondebat, atque avulso illo alter non deficiebat.

Fabula ad Naturam pertinere videtur, atque vim, & copiam illam in subterraneis, divitem & frugiferam, ex quâ hæc nostra pullulant, & in quam rursùs solvuntur, & redeunt, perscrutari. Per PROSERPINAM antiqui significarunt Spiritum illum æthereum qui sub terrâ (per *Plutonem* repræsentatâ) clauditur & detinetur à superiore globo divulsus, quod non malè expressit ille.

Sive

Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat semina cæli.

Ille spiritus raptus à Terrâ fingitur, quia minimè cohibetur, ubi tempus, & moram habet ad evolandum, sed subitâ confractione & comminutione tantùm, compingitur & figitur, perinde, ac si quis aerem aquæ commiscere tentet; Quod nullo modo efficere possit, nisi per agitationem celerem & rapidam; hâc enim ratione videmus illa corpora conjungi in Spumâ, Aere tanquam rapto ab Aquâ. Neque ineleganter additur, PROSERPINAM flores *Narcissi* in vallibus colligentem raptam fuisse; Quia *Narcissus* à torpore sive stupore nomen sumit; atque tum demùm spiritus ad raptum Materiæ Terrestris magis præparatus est & opportunus, cùm coagulari incipit, ac veluti torporem colligere. Rectè autem tribuitur honor ille PROSERPINÆ, qualis nulli uxori Deorum; ut Ditis Domina sit, quia ille spiritus planè omnia in illis regionibus administrat, stupido & quasi ignaro *Plutone*. Hunc autem spiritum Æther, ac vis Cœlestium (per *Cererem* adumbrata) infinitâ sedulitate elicere, atque sibi restituere contendit; Fax autem illa Ætheris sive Tæda ardens in manu *Cereris* proculdubio Solem denotat, qui circa terræ ambitum luminis officio fungitur, atque maximi omnium esset ad PROSERPINAM recuperandam momenti, si omninò hoc fieri posset. Illa tamen hæret, & manet: Cujus ratio sequitur accuratè & excellenter proposita in Pactis illis *Jovis* & *Cereris*. Primùm enim certissimum est, duos esse modos spiritus in Materiâ solidâ & terrestrr cohibendi. Alterum per Constipationem sive obstructionem, qui est mera incarceratio & violentia. Alterum per Ministrationem proportionati alimenti, atque id fit sponte & libenter. Postquàm enim Spiritus inclusus depascere incepit, atque se alere, evolare protinùs non festinat; sed veluti in Terrâ suâ figitur: Atque hæc est illa degustatio PROSERPINÆ ex malo granato: quæ si non fuisset, jampridem à *Cerere* cum face illâ suâ orbem terrarum peragrante, abducta fuisset. Spiritus enim qui subest metallis & mineralibus compingitur fortasse præcipuè per Massæ soliditatem; qui autem in Plantis est & Animantibus, in corpore poroso habitat, & aperta effugia habet, nisi per illum modum Degustationis libenter detineretur. Secundum autem pactum de Semestri consuetudine, non aliud est quàm Elegans descriptio dispertitionis Anni; cùm spiritus ille per terram perfusus, quoad res vegetabiles mensibus æstatis apud superiora degat, atque mensibus hyemis ad subterranea redeat. Quod verò attinet ad conatum illum *Thesei* & *Perithoi* abducendæ PROSERPINÆ, id eò spectat, quòd sæpiùs fiat, ut spiritus subtiliores qui ad terram in multis corporibus descendunt, neutiquàm illud efficiant, ut Spiritum subterraneum exsugant & secum uniant & evehant; Sed contrà ipsi coagulentur, neque ampliùs resurgant; ut PROSERPINA per eos aucta incolis & imperio sit.

sit. De virgâ autem illâ aureâ, vix videmur sustinere posse impetum Chymistarum, si in nos hac ex parte irruant; cùm illi ab eodem lapide suo,& Auri montes, & Restitutionem corporum naturalium veluti à Portis Inferorum promittant. Verùm de Chymica, atque Lapidis illius Procis perpetuis; certò scimus Theoricam eorum esse sine fundamento, suspicamur etiam practicam esse sine certo pignore. Itaque missis illis, de istâ postremâ Parabolæ parte hæc nostra sententia est. Nobis certè compertum est ex compluribus Antiquorum figuris, eos Conservationem, atq; Instaurationem quadamtenus corporum naturalium, pro re desperatâ non habuisse, sed potiùs pro re abstrusâ, & quasi aviâ. Atque idem sentire hoc etiam loco videntur, cùm virgulam istam inter infinita virgulta ingentis & densissimæ Sylvæ collocârunt; Auream autem finxere, quia Aurum Durationis *Tessera* est: Insitivam, quia ab Arte hujusmodi effectus sperandus est, non ab aliquâ Medicinâ, aut modo simplici, aut naturali.

XXX.

Metis, sive Consilium.

NArrant Poetæ antiqui JOVEM cepisse in uxorem METIN, cujus nomen non obscurè *Consilium* significat; eam autem ex illo gravidam factam fuisse: Quod cum ille sensisset, partum ejus nullo modo expectâsse, sed utique eam devorasse, unde & ipse prægnans factus sit: Puerperium autem mirum fuisse: Nam ex capite, sive cerebro *Palladem* armatam peperisse. Hujus Fabulæ monstrosæ, & primo auditu insulsissimæ sensus, arcanum Imperij continere videtur; quâ arte scilicet, Reges se versus Consilia sua gerere soleant, ut authoritas, & majestas eorum non solùm illibata conservetur, verùm apud populum augeatur, & extollatur. Nam Reges se cum Consilijs suis, vinclo veluti nuptiali copulare & conjungere, & de rebus maximis cum eis deliberare, recto & prudente Instituto consueverunt; Idque Majestatem eorum neutiquam imminuere, haud abs re judicant: verùm cùm Res jam ad Decretum spectat, quod instar partus est; Consilij partes non ultrà tendere sinunt, ne acta ex Consilij arbitrio pendere videantur. Verùm, tum demùm Reges (nisi hujusmodi res sit, ut invidiam à se derivare cupiant) quicquid à Consilio elaboratum ut veluti in utero efformatum est, in se transferre consueverunt, ut decretum & Executio (quæ quia cum potestate procedit, & necessitatem infert, eleganter sub figurâ *Palladis* armatæ involvitur) ab ipsis emanare videatur. Neque satis est, ut hoc ab Auctoritate Regum & eorum Voluntate, solutâ, & liberâ, et non obnoxiâ, profectum videatur; nisi etiam hoc sibi Reges sumant, ut ex Capite eorum, id est, ex Judicio, et prudentiâ propriâ, decreta nata existimentur.

Syren-

XXXI.

SIRENES, sive Voluptas.

FAbula de SIRENIBUS ad perniciosas illecebras voluptatis rectè, sed sensu vulgatissimo transfertur. Nobis autem videtur, SAPIENTIA VETERUM, tanquam Vuæ malè Calcatæ; ex quibus licèt nonnihil exprimitur, tamen potissima quæque resident, & prætermittuntur. SIRENES *Acheloi*, & *Terpsichores* unius ex Musis, filiæ fuisse narrantur; Eæ primis temporibus alatæ erant; sed inito temerè cum Musis certamine victæ, alis mulctatæ sunt. Ex pennis autem evulsis, Musæ Coronas sibi fecerunt; adeo ut ab eo tempore Musæ cum Capitibus alatis procederent, præter unam SIRENUM Matrem; Mora autem SIRENUM erat in Insulis quibusdam amœnis; Illæ verò è speculâ naves adventantes cùm conspicerent, Cantu navigantes primò detinebant, deinde alliciebant, exceptos autem necabant. Neque simplex erat Cantilena, sed singulos modis maximè naturæ eorum convenientibus captabant. Tanta autem pestis erat, ut Insulæ SIRENUM etiam longè intuentibus alberent ex ossibus cadaverum inhumatorum. Huic malo remedium repertum est genere, & modo duplex; Alterum ab *Vlysse*, Alterum ab *Orpheo*; *Vlysses* socijs omninò aures cerâ obturari jussit; Ipse, cùm experimentum rei facere vellet, periculum autem depellere, se ad malum navis alligari voluit, interminatus, nequis eum, licèt rogatus, solveret; *Orpheus* verò, missis hujusmodi vinclis, clarâ voce Deorum laudes cantans ad lyram, voces SIRENUM retudit, & extra omne periculum fuit.

Fabula ad mores pertinet, atque minimè obscura sanè, nec tamen inelegans Parabola videtur. Voluptates ex Copiâ rerum, ac affluentiâ; atque ex Hilaritate, sive exultatione animi proveniunt. Illæ olim primis ipsis illecebris subitò, & tanquam alatæ, mortales rapere solebant. Doctrina autem & Eruditio, hoc saltem effecit, ut animus humanus se nonnihil cohibeat, & exitum rei secum perpendat; itaque alas voluptatibus detraxit. Hoc autem in Musarum decus & honorem egregium cessit; Postquam enim Philosophiam contemptum voluptatum inducere posse nonnullorum exemplo patuit; statim res sublimis visa est, quæ animam veluti humo affixam attollat & evehat, & hominum cogitationes (quæ in capite vigent) pennatas & veluti æthereas faciat. Sola *Sirenum* Mater pedestris, & sine alis mansit; Ea proculdubio nil aliud est, quàm Doctrinæ leves, & ad jucunditatem inventæ, & adhibitæ; quales videntur *Petronio* illi in pretio fuisse, qui postquam sententiam Mortis accepisset, in ipsis atrijs Mortis delicias quæsivit, cumque etiam literas in solatium adhibere vellet, nil (inquit *Tacitus*) legit eorum, quæ ad constantiam faciunt; sed leves versus. Ex hoc genere est illud.

Vivamus

Vivamus mea Lesbia, atque amemus,
Rumorésque senum severiorum
Omnes unius æstimemus Assis.

Et illud.

Jura senes nôrint, & quid sit fásque, nefásque,
Inquirant tristes legúmque examina servent.

Hujusmodi enim doctrinæ, alas Musarum Coronis rursus detrahere, & Sirenibus restituere velle videntur. Habitare autem perhibentur Sirenes in Insulis, quia voluptates ferè secessus quærunt, atque hominum cœtus sæpe vitant: Sirenum autem cantus omnibus decantatus est, ejusque pernicies, & artificium varium: Itaque interprete hæc non egent. Illud magis acutum de ossibus veluti Clivis albentibus è longinquo visis: Ex quo illud significatur, exempla Calamitatum licèt clara & conspicua, contra voluptatum corruptelas non multum proficere. Restat de remediis Parabola non abstrusa ea quidem, sed tamen prudens & nobilis. Proponuntur enim Mali tam callidi & tam violenti remedia tria. Duo à Philosophiâ: Tertium à Religione. Atque primus effugij modus est, ut quis principiis obstet, atque omnes occasiones, quæ animum tentare, & sollicitare possint, sedulò devitet: Id quod obturatio illa aurium denotat; atque hoc remedium ad animos mediocres, & plebeios necessariò adhibetur, tanquam ad Comites *Vlyssis*. Animi autem celsiores etiam versari inter medias voluptates possunt, si Decreti cõstantiâ se muniant: quin & per hoc, virtutis suæ experimentum magis exquisitum capere gaudent; etiam voluptatum ineptias & insanias perdiscunt, potiùs contemplantes, quàm obsequentes; quod & *Salomon* de se professus est, cùm enumerationem voluptatum, quibus diffluebat, eâ sententiâ claudat: *Sapientia quoque perseveravit mecum.* Itaque hujusmodi Heroes inter maximas Voluptatum illecebras se immobiles præstare, atque in ipsis earum præcipitiis se sustinere queant; tantùm ad *Vlyssis* exemplum, interdictis perniciosis suorum consiliis & obsequiis, quæ animum maximè omnium labefactare & solvere possint. Præstantissimum autem in omni genere est remedium *Orphei*; qui laudes Deorum cantans & reboans, SIRENUM voces confudit, & summovit. Meditationes enim Rerum Divinarum, Voluptates Sensus non tantùm potestate, sed etiam suavitate superant.

FINIS.

DIALOGUS
DE
Bello Sacro:

Fragmentorum prius.

PER

Franciſcum Baconum
Baronem de Verulamio,
Vice-Comitem *S. Albani*.

LONDINI,
Typis Ioh. Haviland.

Proſtant ad Inſignia Regia in Cœmeterio *D. Pauli*,
apud *Iocoſam Norton* & *Richardum Whitakerum*.
1638.

Imprimantur hæ paginæ, *Ut ex ungue Leonem.*

IOHANNES COCEVS.

AD
Reverendiſsimum
in CHRISTO Patrem,
LANCELOTVM ANDREWES
Epiſcopum Wintonienſem,
REGIÆ MAIESTATI
à Sanctioribus Conſiliis.

Reverende Præſul;

INter Conſolationes, haudquaquam minimaeſt, ſi quis ſibi aliorum Calamitates repræſentet, quæ cum ſuis conformitatem habeant. *Exempla* enim penetrant magis, quàm *Argumenta*; Quinetiàm illud Nobis innuunt, quod *Scriptura* in Solatium adducit; *Nil novi nobis accidiſſe*. Afficiunt autem *Exempla* eò magis, quò propiùs ad Similitudinem Rerum noſtrarum accedunt: Multóque adhuc magis, ſi Fortuna illos non leviùs mulctârit, qui nobis ipſis, dignitate & virtute, præcelluerunt. Etenim, ut inanem præſumptionem ſapit, ſi nos ipſos cum Melioribus componamus; Ita, ex alterâ parte, rectè & ſalubriter infertur Concluſio; Si alii nobis Superiores, ſimilia perpeſſi ſint, non eſſe cur nos ſupra modum conqueramur.

In hoc Conſolationis genere, equidem mihi ipſi minimè

deſui; Quamvis ut *Chriſtianus*, (per infinitam *Dei* Miſericordiam,) altiores etiam Conſolationes deguſtaverim. Quamobrem, ex variâ Rerum Memoriâ, & Librorum Lectione, cùm *Exempla* haud pauca, tam vetera, quàm recentia, mihi ante oculos, propoſuiſſem; Cogitationes meæ moram (fateor) fecerunt, imò etiam acquieverunt, in tribus præcipuè *Viris*; Tanquam maximè eminentibus, & cum illâ Fortunâ, quæ mea aliquando fuit, conjunctiſſimis. Hi tres, in Rebuſpub. ſuis, ſinguli, Magiſtratibus ampliſſimis perfuncti ſunt: Iidem, non præliis, aut alio Infortunii genere, dejecti, ſed Judiciis, & Legum Auctoritate, tanquam Rei, & Delinquentes, abdicati; Iidem inſuper celebres fuerunt Scriptores, ita ut Memoria Calamitatis ipſorum, apud Poſteritatem Jam maneat, & ſe exhibeat, tanquam Pictura quæ noctù geſta repræſentet, inter pulcherrimas & illuſtres Operum & Actorum ſuorum Tabulas: Quin & omnes tres, (ſi hoc ad rem conduceret) *Exempla* fuerunt valida, ad extinguendam cujuſpiam Ambitionem, Fortunam de novo tentandi: Quandoquidem unuſquiſque eorum, magnâ cum gloriâ, revocatus & reſtitutus fuerit; ſed ad graviorem ſuam ruinam, quæ in Morte violentâ exitum reperit. Fuerunt hi tres *Viri*, *Demoſthenes*, *Cicero*, & *Seneca*. Quando igitur, cum *Viris* hiſce eximiis, Me, tum Fortuna, tum Studia, conjunxerint, inquirere & obſervare cœpi, quomodo Calamitates illi ſuas toleraverint, & præcipuè quomodo tempus impenderint, cùm à Civilibus Negotiis prorsùs abdicati, & inhabiles pronunciati ſint: Ut ab illis aliquid addiſcerem; Utque mihi non ſolùm *Conſolatorum*, verùm etiam *Conſiliariorum* loco eſſent. Obſervavi autem, quam diverſis modis, Infortunia illorum illos affecerunt; Eâ præcipuè in re, de quâ inquirere cœperam; Temporis ſcilicet, & Calamorum ſuorum, applicatione *Ciceronem* vidi, durante exilio ſuo, (quod biennium fermè complevit,) ita animo emollitum & dejectum, ut nihil præter Epiſtolas quaſdam muliebres exaraverit, omnia Queſtibus implentes. Attamen, ex tribus illis, (meo quidem judicio,) minima ei Cauſſa affuit, cur magnopere perturbaretur. Etſi enim judicatum fuiſſet; eóque Judicii genere, quod ſummam Auctoritatem obtinuit; Lege ſcilicet latâ; ut exularet, & univerſæ ejus Fortunæ Fiſco

Fisco addicerentur, Domus ejus diruerentur; Utque Capitale cuivis esset, qui de ejus Restitutione ageret; Nihilominùs, Calamitas ejus, etiam eo tempore, Ignominiæ notâ caruit; Atque nil aliud quàm Temporis Procella reputabatur, quæ eum tanquam turbine subverterat. *Demosthenes* contrà, licet Judicium quo proscriberetur, Ignominiæ plenum esset; utpote Repetundarum damnatus; Neque Repetundarum simpliciter, sed quæ cum proditione, & læsâ Majestate, conjunctæ essent; Nihilominùs Calamitatis suæ, sensum tamexiguum præ se tulit, ut Exilii tempore, Negotiis Civilibus non abstineret, sed iisdem se immisceret; Atque per Literas sæpiùs, Consilio suo Impertire *Populum Athenensem* ausus esset, non minùs quam si adhuc ad clavum sederet; ut patet in quibusdam ejus *Epistolis*, quæ hodiè extant. *Seneca* certè, qui ob Corruptelas varias, & Crimina, damnatus fuit, & in exilium actus in *Insulam* quandam solitariam, mediocritatem servavit: Quamvis enim Calamus ejus non refrixit, tamen in Negotia Civilia se ingerere abstinuit: Sed otium quod nactus erat, in scribendis *Libris* quibusdam, excellentis Argumenti & Usus, in omne ævum, insumpsit; Licet aliquos eorum dedicaverit, minùs pro dignitate.

Exempla hæc, in Instituto quodam, ad quod etiam aliàs sponte inclinabam, me multùm confirmârunt; ut concessum mihi Tempus, omnino, in scribendo, impenderem; Utque *Talentum* à *Deo* concreditum, non ut priùs Trapezitis particularibus, sed Excambiis publicis, quæ nunquam exhaurientur, & usuram pro certo reddent, committerem. Itaque, cùm ante Annos aliquot, *Instaurationis* meæ Partem edidissem; (Quod quidem Opus, inter Opera mea, illud est; (*Si nunquam fallit Imago*;) Cui plurimùm tribuo;) Decrevi certè, in cæteris ejus Partibus, minimè defatisci. Quod etiam nunc ago. Etsi autem de illo Opere, Testimonia plurima, ex Partibus Transmarinis receperim; (Talia certè, quibus non potuerim majora, cùm tam insigni Approbatione & Honore, sub initiis, in Argumento tam abstruso expectare;) Illud tamen Animo meo penitùs insedit; Opus memoratum, Hominum, præsertim vulgaris judicii, Capita supervolare. Itaque constitui, (licèt inversâ paulisper Ordinis serie,) Rem ad Sensûs judicium deorsùm trahere, per Exempla quædam, &

Portiones *Naturalis Historiæ*, & *Inquisitiones* super eam: Quod etiam ex parte feci. Rursus, quia Opus meum, *De Augmentis Scientiarum*, Parasceve quædam, & tanquam Clavis esse possit, ad *Instaurationis* sensum meliùs reserandum (Quippe quod Notionum & veterum & novarum mixturam recipiat; ubi *Instauratio* novas tantùm Notiones proponat meras; nisi quod hinc & inde, inspergantur veteres ad gustum tantùm;) consentaneum putavi, illud Opus in Linguam Generalem ex Vernaculâ vertere; Non sine multis & magnis Additionibus, præsertim in Libro secundo; Qui *Partitiones Scientiarum* complectitur: Idque ita cumulatè præstiti, ut judicem *Librum* illum, jam in plures divisum, pro primâ *Instaurationis* Parte, haberi posse; Quam, *Partitionum Scientiarum* nomine, anteà insignivi: Et sic fidem meam, in hac parte, liberari confido. Atque hoc etiam jam peractum est. Præterea, quoniam Civilem, quam tam diu sustinui, Personam, prorsùs exuere non potui; (Cujus si ipse oblivisscerer, satis multi meminissent,) Opus etiam de *Legibus* ingressus sum; Hoc Instituto, ut Characterem quendam Justitiæ proponerem, mediæ cujusdam naturæ, inter Speculativas & speciosas Legum Descriptiones à Philosophis factas, atque Scripta Jureconsultorum, qui particularibus Placitis, & Scitis, Patriarum & Rerumpub. suarum, sunt, ut plurimùm, obnoxii & astricti. Hoc autem Opus, quoniam tantum absorpturum fuisset temporis, atque alia jure præcedere deberent, infectum reliqui; Solummodò Portiunculam ejus quandam, ad exemplar, in uno ex Libris *De Augmentis Scientiarum*, (octavo scilicet,) exhibui. Verum est etiam, (fateor,) me in animo habuisse, *Digestum* quoddam, *Legum* Patriæ meæ, ut componerem; sed quia plurimorum Manibus indigebat, neque ex Me solo pendebat, illud quoque deposui. Jam, cùm in *Instauratione* meâ, universi Generis Humani Bonum, mihi ante oculos proposuerim; ut vita humana excoleretur, bearetur, & ampliori à Naturâ dote donaretur; In Opere autem illo de *Legibus*, cujus initia perstrinxi, (ut dictum est,) Humani Generis similiter Bonum mihi proposuerim, sed in Societate Civili, & Scientiæ Politicæ Dotibus: Putavi etiàm aliquid me *Patriæ* Bono aut Honori debere, quam semper dilexi; Adeò ut licet Magistratus quos gessi, supra Meritum

meum

meum essent; Amor tamen meus Boni publici, & Curæ circa illud impensæ, etiam supra, & ultra Gradus, in quibus collocabar, transcenderent. Quocirca, (præsertim cùm *Opus* illud de *Legibus Patriis* deposuissem,) Honorem aliquem *Patriæ* dilectæ exhibere volui: Quod operam dedi ut facerem, in *Historiâ* meâ, *Regni Henrici Septimi.* Quantum verò ad *Librum* illum jampridem editum; Cui antea Titulus; *Delibationes Morales & Civiles*; Nunc autem; *Sermones Fideles, sive Interiora Rerum*; inscribitur; Eum etiam multipliciter auxi, & ditavi; Et in Linguam quoque Latinam è Vernaculâ, verti curavi. Illud autem Scriptorum genus, Animi reficiendi & levandi causâ, subinde tracto: Quamvis non sum nescius, ejusmodi Scripta, minore labore & molimine, Nomen meum fortasse magis illustrare & attollere posse, quàm reliqua quæ tractavi, & tracto. Quinetiàm *Libellum* meum, *De Sapientiâ Veterum*, ut ab interitu tutior esset, in *Tomo Operum meorum Moralium & Politicorum*, rursus edendum curavi.

Verùm hæc omnia Scripta mea animo revolvens, subiit Cogitatio, universa in *Civitatem*, nulla in *Templum*, procedere; Exceptis paucis alicubi inspersis, quæ ad *Religionem* spectant. Atqui cùm in *Templo* ipso, tanta Solatia degustaverim & hauserim, cupio etiam Oblationis quidpiam illùc deferre. Argumentum itaque delegi, mixtum ex Rebus ad *Religionem* spectantibus, & *Civilibus*; Atque etiam medium inter *Contemplationes*, & *Activa*; *Tractatum* scilicet *De Bello Sacro*: Quis enim noverit, numnon illud contingere possit; *Exoriere aliquis?* Res magnæ, (præsertim quæ ad *Religionem* referuntur,) ab exiguis sæpenumerò oriuntur initiis; Et Modulus priùs factus quandoque Ædificium ipsum invitat. Hoc *Opus*, (quia semper *Dedicationes* Adulatorias minùs probavi,) *Paternitati* tuæ dedicare visum; In pignus veteris nostræ Familiaritatis & Amicitiæ: Nec minùs, quia inter *Viros* Ætatis hujus, Tibi, Reverentiam haud vulgarem, deberi existimem.

Reverendæ Paternitatis tuæ
Amicus Fidelis,

FR. S. ALBAN.

DIALOGUS DE Bello Sacro.

Interlocutores.

Eusebius. Zebedæus. Gamaliel. Martius. Eupolis. Pollio.

Characteres harum Personarum.

Zebedæus *Romano-Catholicus, fervidus, & Zelotes.* Gamaliel, *in Religione Reformatâ, fervidus item, & Zelotes.* Eusebius, *Theologus Orthodoxus, & Moderatus.* Martius, *vir Militaris.* Eupolis, *Politicus.* Pollio, *Aulicus. Omnes præter* Gamalielem *Romano-Catholici.*

Convenerunt Parisiis, *in Domo* Eupolidis, Eusebius, Zebedæus, Gamaliel, *&* Martius: *Singuli eorum, Viri egregii, sed multùm inter se differentes. Aderat etiam* Eupolis *ipse: Atque dum sederunt colloquentes, intervenit ab Aulâ* Pollio: *Ac quamprimùm eos vidit, more suo ingenioso, & faceto, dixit.*

POLLIO.

Video quatuor hîc præsentes, qui Mundum egregium, (arbitror,) constituere possint: Tantum enim ab invicem discrepatis, quantum quatuor *Elementa*, & nihilo seciùs concordes estis. Quantum verò ad *Eupolidem*, quia moderatus est, & placidus, illum loco *Quintæ Essentiæ* ponere libet. EUPOLIS. Si nos quinque (*Pollio*) Mundum majorem, unicus tu Mundum minorem constituerè possis: Siquidem omnia, & profitearis, & connitaris, ad Teipsum solum referre.

referre. POLLIO. At quid illi, qui hoc agunt, sed minimè profitentur? EUPOLIS. Sunt illi quidem minùs animosi, sed magis metuendi. Verùm age, & nobiscum Sermones conferas: Etenim inter Nos, de præsenti *Orbis Christiani* statu, loquebamur; In quo libenter etiam Opinionem tuam audiremus. POLLIO. Domini mei; Iter hoc Mane confeci; Iamque Æstus Diei ingruit: Itaque Sermones Vestri, opus est, Aures meas admodùm delectent, quo ab Oculis impetrent, ut Somno abstineant. Attamen si permittetis, ut vos excitem, si quando Sermones vestri mihi videantur obdormiscere, quantum potero, Somnum abigam. EUPOLIS. Imò gratum nobis feceris, si hoc præstiteris. Illud tantum metuo, ne universum, quod tractamus, Argumentum, instar Insomnii cujusdam, haud penitùs insulsi & vani, sed Insomnii tamen, tibi videbitur. Etenim Optata bona, absque spe Effectùs, nedum tentandi copiâ, non multum illis præstant: Verùm ne te diutiùs detineamus, cùm ingrediebaris, *Martius* hic, & Attentiones nostras excitavit, & Animos affecit, Oratione suâ, quam inchoavit tantùm: Neque malè cedit hæc res, ad somnolentiam tuam discutiendam: Videbatur enim Sermo ejus, quasi ad Bellum Classicum canorum. Si placet igitur, (*Marti*,) de integro sermonem renoves: Nam & Sermo ipse dignus erat qui repetatur; Atque mehercle, Corona Auditorum ista, non mediocriter dignitate aucta est, per præsentiam *Pollionis*. MARTIUS. Cùm modò ingressus es, (*Pollio*) liberè Animi mei Sensum, hisce *Dominis* meis aperui: Me observasse, quod per dena jam Annorum Lustra, proximè elapsa, minùs nobile quiddam spirârunt, (si mihi fas sit dicere,) *Orbis Christiani* Bella, & Expeditiones Militares. Ecce Bella cum subditis; similia Litibus quidem protervis in Foro; in quo pertinaciter Legeagitur, pro Jure suo recuperando; Quod meliùs forsan, placido & quieto more, obtineri potuit. Ecce pusillas, Oppidi cujuspiam, aut Portiunculæ Territorii, Debellationes; Quales esse solent Rusticorum Acquisitiones, Agelli, aut Anguli Terræ, commodè adjacentis. Quod si etiam Bella, pro *Regno Neopolitano*, aut *Ducato Mediolanensi*, aut *Regnis Lusitaniæ*, aut *Bohemiæ*, suscepta fuerint; Tamen & hæc ipsa, tanquam Bella *Ethnicorum*, (*Atheniensium*, *Lacedæmoniorum*, *Romanorum*,) pro secularibus quidem Commodis, & Ambitione Dominationis, gestasunt; Nec *Militiâ Christianâ* censeri debent digna. At *Ecclesia* Missiones suas, in extremos Fines Gentium & Insularum, facit; Nobili Operâ & Instituto; Verum hoc sonat tantùm; *Ecce unus Gladius hic. Reges* & *Principes Christiani*, meritò accusandi, quod *Fidei Christianæ* propagationi, Armis & Opibus suis, non invigilent. Attamen *Dominus* noster, qui in Terrâ manens, dixit *Apostolis*; *Ite & prædicate*; Dixit etiam, de Cælo, *Constantino*; *In hoc Signo vince*. Quis *Miles Christianus*, piâ Æmulatione non commoveatur, cùm viderit *Ordinem* quendam, *Societatis Iesu*, aut *Sancti Francisci*, aut *Sancti Augustini*, tot & tanta, pro *Religionis Christianæ* propagatione, sustinere & perficere; *Ordinem* vero *Sancti Iacobi*, aut *Sancti Michaelis*, aut *Sancti Georgii*, nil aliud ferè perpetrare, neque majora meditari, quam ut vestes solennes induant, Festa *Patronorum* suorum anniversaria celebrent, & cæteros Ritus ac Cæremonias Ordinis sui, observent? Quin & *Mercatores* ipsi, in *judicio surgent*, contra *Principes* & *Proceres Europæ*: Illi enim,

enim, viam in Mari latam, straverunt & triverunt, usque ad ultimos Orbis Fines; Classes & Copias Navales, *Hispanorum*, *Anglorum*, *Belgarum*, instruendo & mittendo, quantæ *Indias* quidem, & *Chinam*, tremefacere & concutere possint? Hæc autem omnia, propter Margaritas scilicet, aut Gemmas, aut Aromata, suscepta sunt: At propter *Margaritam* illam *Regni Cœlorum*, aut *Gemmas Cœlestis Hierusalem*, aut *Aromata Horti Sponsi*; Malum quidem Navis ne unum erectum vidimus. Illud interim, pro nihilo ducunt, Sanguinem *Christianum*, in partibus tam remotis, inter se prœliantes, effundere; Sed ne Guttam quidem, in Caussâ *Christi*. Verùm, ne immemor videar, Rerum præclararum, in hoc genere, gestarum, fateor intra spatium illud quinquaginta Annorum, (de quo loquor,) aut paulò plus, tres susceptas esse Actiones memorabiles, à *Christianis*, contra *Infideles*; In quibus *Christiani* Invasores fuere. Cùm enim Bellum Defensivum sit, Necessitatis potiùs Bellum judico, quam Pietatis. Prima fuit, celebris illa & felix, Expeditio Navalis, quæ Victoriâ apud *Insulas Cursolares* terminata est; Quæ hamum inseruit, naribus *Ottomanni*, usque ad diem hodiernum. Quod Opus præcipuè instructum & animatum fuit, ab eximio illo *Principe*, *Papâ Pio Quinto*; Quem miror, Successores ejus, inter *Sanctos* non retulisse. Secunda fuit, Nobilis illa, (licet calamitosa,) Expeditio *Sebastiani*, *Lusitaniæ Regis*, in *Africam*; Quæ ab illo solo, absque aliorum ope, suscepta fuit; Ita solo, ut aliis, se postea excusandi, necessitatem imponeret. Pro ultimâ numero, memorabiles illas Incursiones, a *Sigismundo Principe Transylvaniæ* factas: Cujus Felicitatis Filum à *Christianis* ipsis abscissum fuit; Contra Monita egregia & Paterna, *Papæ Clementis Octavi*. Plures mihi non occurrunt.

P O L L I O. Pace tuâ, quid dicis de Extirpatione *Maurorum Valentiæ*? Ad quam subitam Quæstionem *Martius* paululùm obticuit: *Gamaliel* autem, sermonem arripiens, dixit. G A M A L I E L. Planè censeo, *Martium* rectè Actionem illam præteriisse: Etenim, meâ sententiâ, damnanda prorsùs est. Imò videtur Factum illud *Deo* displicuisse. Cernitis enim *Regem*, sub cujus Imperio, hoc factum est, (Quem vos *Catholici* pro sancto & immaculato *Principe* habetis,) in ipso Ætatis suæ flore, sublatum, Auctorem autem, & Suasorem; Rigoris ejus, (Cujus Fortuna super *Rupem ædificata* putabatur,) corruisse; Quin & opinantur plurimi, Rationes ejus Facti nondùm esse transactas, sed iis reddendis *Hispaniam* adhuc esse obnoxiam: Eò magis, quod ingens *Maurorum* illorum Numerus, (Exilio jam probati,) constanter in Fide perseverant, & veros se *Christianos* in omnibus præstant, præterquam quod appetitu Vindictæ, in *Hispanos* flagrent. Z E B E D E U S. Noli, obsecro, (*Gamaliel*,) de Actione illâ magnâ temerè judicare; Quæ instar *Ventilabri Christi* fuit in Regionibus illis; Nisi fortè monstrare poteris, Pactum aliquod *Hispanorum* cum illis Populis, quale *Iosuah* fecit cum *Gibeonitis*: Quo cautum esset, ut execrabilis illa Generatio, Sedes antiquas retineret. Quinetiàm vides, *Edicto Regio*, hoc Executioni mandatum fuisse, non tumultuariè: Gladius enim Manibus *Plebis* neutiquam commissus est. E U P O L I S. Arbitror equidem, *Martium* illud omisisse, non quod judicio in alterutram Partem inclinaret; Sed quia cum Actionibus Belli haud benè congruebat; Siquidem cum Subditis tantùm Res fuit; Neque Armis

mis contra iram est. Verùm permittamus (si placet) *Martium*, in Oratione procedere; Loquebatur enim, (ut mihi videtur,) tanquam Theologus Armis indutus. MARTIVS. Fateor, (*Eupoli*,) me in iis quæ loquor, Pietatem & Religionem, præcipuè mihi ante oculos proponere: Nihilominùs, si loquendum mihi esset, ut Homini Animali tantùm, eadem consulerem. Neque enim reperiri hodiè potest, Expeditio aliqua, aut Actio, etiam respectu secularis Amplitudinis, & Honoris terreni, quæ cum *Bello* contra *Infideles* comparetur. Neque in hoc, quod assero, Novitatem aliquam, aut ventosum quidpiam propono; sed quod in Exemplis recentibus, ejusdem generis, se ostendit; Licet fortassè minùs arduis. *Castiliani*, Seculo superiore, Orbem novum aperuerunt; Atque *Regnum Mexicanum*, *Peruviam*, *Chilen*, & alias *Indiæ Occidentalis* Regiones, subegerunt, & plantàrunt. Videmus, quam ingentes opum Fluctus, in *Europam*, ex eâ re, inundàrunt; Adeò ut *Orbis Christiani* Census, in Decuplum, imò in Vicecuplum, jam aucti sint. Verum est, *Aurum*, tempore Invasionis primæ, in iis Regionibus, congestum fuisse, & accumulatum; Sed *Argenti* Venæ adhuc perpetuò scatent. Ex eodem etiam Ausu, infinita, Territorii & Imperii, facta est Accessio. Neque enim unquam antehac, *Orbis Christianus* in Duplum crevit; Quod verè asseri possit, jam esse factum, si computes id quod jamdudùm acquisitum est, cum eo quod in posterum acquiri possit, per Occupationem & Culturam earum Partium Ulteriorem. Neque tamen affirmari verè possit, (si ingenuè loquamur,) *Fidei Christianæ* Propagationem, Navigationum illarum & Plantationum, Caussam præcipuam extitisse; Sed Aurum, Argentum, Opes, & Gloriam. Ita ut, quod in *Dei* Providentiâ primum fuerit, in Hominum Appetitu & Intentione, secundas tantùm Partes obtinuit. Similia prædicari possint, de Navigationibus & Expeditionibus præclaris, *Immanuelis Lusitaniæ Regis*; Cujus Arma *Africam* & *Asiam* cingere cœperunt; Atque ad se trahere, non solùm Commercium Aromatum, Lapidum pretiosorum, Moschi, & Pharmacorum, sed Sedes & Imperia in Partibus illis *Orientis* extremis. Neque enim in his ipsis, *Religio Christiana*, præcipuè ante Oculos obversabatur, sed Amplificatio, & Prolatio Imperii, & Divitiarum. Accidit autem jam, ex duobus istis præclaris Facinoribus, cùm *Orientales* & *Occidentales Indiæ* modò sub *Hispaniæ* Ditione unitæ sint, id quod Magniloquus quidam dixit; *Solem in Imperio Hispanorum nunquam Occumbere, sed aliquam ejus Partem semper irradiare*. Quod, (si verum dicendum est,) Radius quidam est Gloriæ, non dico Corpus solidum Gloriæ, in quo *Monarchia Hispaniæ*, reliquis omnibus *Monarchiis*, superior sit. Quamobrem, ut concludam, videre est in hisce Expeditionibus, contra *Ethnicos* & *Infideles*, Honorem & Utilitatem, tam Spiritualem, quam Temporalem, in unâ, tam Intentione, quam Prosecutione, coivisse. POLLIO. At, ut mihi videtur, pace tuâ, (*Marti*,) meminisse debueras, Homines Silvestres, & merè Barbaros, similes esse Bestiis & Avibus, quæ *Feræ sunt Naturæ*; Quarum Proprietas, (qualis esse potest,) Possessionem sequitur, & Occupanti conceditur: Sed in *Populis Civilibus* hoc non tenet. MARTIVS. Ego certè nil tale Discriminis agnosco, inter Animas Rationales; Sed contrà sentio, quicquid in ordine sit, ad Bonum *Populi* alicujus majus, & latius,

latius, Actionem posse Injustitiâ absolvere, concesso quod populus sit, sive magis, sive minùs, cultus & civilis. Verùm, non facilè tibi concedam, (*Pollio*,) *Populos*, *Peruvianum*, aut *Mexicanum*, ita penitùs fuisse Barbaros, vel Feros, ut Oratio tua innuit: Aut quod talis poni debeat differentia, inter illos, & alios, *Infideles*, qui hodiè in Locis plurimis degunt. In *Peruviâ*, licet nudi fuissent, têperaturâ fortasse Climatis hoc postulante; Et Consuetudines nonnullæ admodùm Barbaræ apud eos invaluissent; Attamen Administrationi certè *Incarum*, in aliquibus, Humanitas, & Civilitas, non defuerunt. Reduxerant Nationes illas, ab *Idolorum* omnigenûm Adoratione, ad Adorationem *Solis*. Atque, (quantum memini,) *Liber Sapientiæ* Gradus *Idololatriæ* distinguit: Constituens *Idolorum* vilium & despicabilium Cultum, magis cæcum & detestandum esse, quam simplicem *Cultum Creaturæ*. Et similiter, (nisi fallor,) faciunt quidam ex *Prophetis*; Ponentes *Cultum Idolorum*, per *Metaphoram*, tanquam *turpissimam & Maximè bestialem Fornicationem*. Insuper *Peruviani*, sub Imperio *Incarum*, magnifica habuerunt Templa superstitionis suæ: Justitiæ Administratio apud eos viguit: Obedientiam & Fidelitatem constantissimam *Regibus* suis exhibebant: Etiam, contra Hostes, cum Justitiâ quadam Militari procedebant, acsi jus Fæcialium novissent; Legem suam, tanquam meliorem, iis offerentes, antequam Gladium stringerent. Neque absimilis erat Politia *Regni Mexicani*, quod Monarchia Electiva, non Hæreditaria, erat. Quatenus verò ad Populos *Indiæ Orientalis*, (*Goæ*, *Calecuti*, *Malacæ*,) erant illi populi delicati & lauti; Frugi certè, cum quadam Elegantiâ, etsi parùm bellicosi. Ita ut si æquâ lance res ponderetur, Imperium *Turcarum* censeri possit magis barbarum, quam horum quodvis. Tyrannis crudelissima; Polluta Sanguine *Imperatorum* suorum in Successionibus singulis; Mancipiorum & Vassallorum Massa; Sine Nobilibus; Sine Generosis; Sine Ingenuis; Hæreditates nullæ; Nullæ Stirpes antiquæ; Gens sine *Affectibus Naturalibus*; Quæque (ut ait *Scriptura*,) *non movetur Desideriis Mulierum*; Immisericors, & incuriosa ergà Liberos proprios; Gens sine Institutionibus Moralibus; Sine Literis, Artibus, & Scientiis; Quæ vix Jugerum Agri, aut Horam Diei mensurare nôrit; Sordida, & immunda, in Ædificiis, Victu, & Similibus: Atque, (ut verbo dicam,) Opprobrium merum Generis Humani. Ista tamen Natio, Hortum Mundi, in Eremum vertit. Nam, (ut rectè habetur in Proverbio,) *Ubi Equus Ottomannipedem ponit, Populus vix crescet*. POLLIO, Veruntamen, in medio Invectivæ tuæ, (*Marti*,) *Turcas* jure suo non prives, Eos neutiquam pro *Idololatris* habendos esse. Etenim, si, (ut ipse modò dixisti,) discrimen haud parvum sit, inter Cultores *Idolorum vilium*, & *Solis*; Majus se offert Discrimen, inter Cultum *Creaturæ* & *Creatoris*. Agnoscunt enim *Turcæ Deum Patrem*, Creatorem Cæli & Terræ; primam in Trinitate Personam, etsi reliquas duas negant. *Ad quem Sermonem, cùm Martius conticuisset, occurrit* Zebedæus, *vultu commotiore, & reprehensionem spirante, & dixit.* ZEBEDÆUS. Cavendum sedulò, (*Pollio*,) ne in Hæresin *Immanuelis Comneni, Imperatoris Græciæ*, imprudentes labamur; Qui asseruit, *Mahometis Deum*, verum esse *Deum*: Quæ Hæresis à *Synodo* non solum rejecta & damnata est, sed *Imperatori* imputata, veluti Insaniæ Species quædam: Quam etiam ei

exprobravit *Episcopus Thessalonicensis*, verborum Acerbitate minimè repetendâ. MARTIUS. Ingenuè fateor, me in illâ opinione esse, *Bellum* contra *Turcas*, plus Justitiæ & Meriti habere, quam contra alios quoscunque *Gentiles*, aut *Barbaros*, qui aut fuerunt, aut nunc sunt; tam *Religionis* Intuitu, quam *Honoris* : Licet Facilitas forsan, & Spes perficiendi, ad aliam magis Electionem invitare possit. Verum antequam ulteriùs progredior, tum & ipse libenter respirarem ; Tum etiam *Dominationes* vestras obnixè rogarem, ut Sermonis vices excipiatis, qui meliùs eas sustinere potestis : Sed & præcipue hoc mihi occurrit, quoniam in Conventu nostro hîc aliquos video, qui egregii *Legis Divinæ* Interpretes sunt, etsi Dogmatibus nonnullis dissentientes. Ipse autem, non sine ratione, judicio meo diffido, tum quod in seipso infirmum sit, tum quod Zelo & Ardore, in hac Caussâ abripi possit : Itaque vitio mihi verti possit, si plura de hâc re disseverem, priusquam Fundamenta solidè jacta videam, quæ Justitiam Actioni huic afferant ; Ab iis, qui in Justitiâ Caussæ discutiendâ, meipso magis versantur, & peririores sunt. EUPOLIS. Magnâ certè lætitiâ afficior, (*Marti*,) cùm intueor in Viro Militari tantam Animi Moderationem ; Quandoquidem in re, quæ sanguinem excalefaciat, atque insuper speciem habeat Sanctitatis, non abripiaris, ad prætermittendam, aut pro concesso admittendam, Considerationem *Iustitiæ*. Atque quoniam, (ut mihi videtur,) *Colloquium* hoc nostrum feliciter procedit, si *Dominationes* vestræ annuant, nonnulla de Distributione Argumenti in Partes proponam. *Cui Reliqui cùm omnes assensissent*, Eupolis *dixit*. EUPOLIS. Mihi certè non incongruum videtur, si *Zebedæum* exoraremus, ut Quæstionem hanc discutiat ; Utrum *Bellum* propter *Fidei Christianæ* Propagationem, absque aliâ aliquâ Hostilitatis Caussâ, jure suscipi possit : Et in quibus Casibus. Fateor insuper, libenter me audire velle, Disserrationem de *Iure*, Non solùm Permissivo, sed etiam utrùm non obligentur *Principes Christiani*, & *Respub.* ad hujusmodi *Bellum* inferendum ? Quam Partem si *Gamalieli* placuerit in se recipere, Quæstio de *Iure*, simpliciter accepta, plenè discussa fuerit. Superest Quæstio *Comparativa* ; Nempe, dato, quod hæc Res, aut Legitima, aut Obligatoria sit, utrum tamen aliæ Res eam prævertere non debeant : Veluti, Extirpationes Hæresium ; Schismatum Reconciliationes ; Morum Reformationes ; Prosecutiones Titulorum, & Jurium, pro Temporalibus Dominiis, & Vindictis ; Et hujusmodi : Atque insuper, in quantum *Bellum* istud *Sacrum*, cæteras illas Res, vel præstolari debeat ; vel cùm iis pari passu incedere ; vel illas compescere, & in ordinem redigere, tanquam se inferiores ? Quoniam autem hæc Pars latè patet, atque *Eusebius* adhuc silentium tenuit, (si *Dominationes* vestræ jubeant,) illam, per viam Mulctæ, ei imponemus. Interim vereor, ne *Pollio*, qui perspicaciâ & acumine pollet, ad distinguendum, quid sit in Rebus solidum & grave, quidque rursus speciosum & phantasticum, hæc omnia nihil aliud esse existimaturus sit, quam Impossibilia, & *Aquilas* (ut dicitur,) *in nubibus*: Itaque eum rogabimus, ut Argumentum hoc totis viribus stringat & premat ; ut ab eo moniti & edocti, rem aut rejiciamus, si inveniatur tumida & inflata, aut saltèm ab eâ separemus, quicquid insit inane, & minimè

minimè sperabile. Atque quia ingenuè fateor, me in aliâ opinione esse; (etsi cum *Pollione* dimicare dura sit Provincia,) tamen quantum in me est probare connitar, rem hanc perfici, & ad Exitum perduci posse: Atque ostendam, quibus Modis Impedimenta omnia & Obstacula, vel tolli, vel superari, queant. Tum verò tempestivum erit *Martio*, (si rem priùs non deposuerimus;) Sermonis Partes resumere; tam quoad *Suasoriam*, quam quoad *Consultatoriam*; Quibus scilicet *Mediis*, *Apparatibus*, cæterisque denique quæ ad *Activam Partem* conducant, administrari possit: Verùm hæc quæ dixi, pro tenuitate Judicii mei, in medium adduxi; *Dominationes* vestræ rem meliùs disponent. *Universi, non solùm* Distributionem *probârunt, sed etiam suis partibus acquieverunt. Verùm, quia inclinabat Dies,* Colloquium *in Mane Crastinum differre consenserunt. Solummodò* Pollio *dixit.* POLLIO. Sanè, (*Eupolis*) de me rectè conjicis. Planè enim sentio, nisi *Orbem Christianum* veluti Pistillo contundatis, & novam inde Massam conficiatis, de *Bello Sacro*, spem nullam reliquam esse. Atque semper hoc apud me statui, *Lapidem Philosophicum*, & *Bellum Sacrum*; Diverticula tantùm esse Cerebrorum nonnihil læsorum; Et eorum, qui Plumas in Capite gestant, non in Pileo. Veruntamen, pro Humanitate vestrâ, mihi credite; Si vos quinque contraria senseritis; Præsertim, postquam ea, quæ in animo mihi sunt, recensuerim, paratus ero cum *Hippocrate* renunciare; *Athenienses insanire, solum autem Democritum sanum esse.* Atque, ne me à Negotio penitùs abhorrere judicetis, ab initio jam aliquid contribuam. Vos proculdubiò varia & egregia comminiscemini; Sed facite quod jubeo. *Papa*, qui nunc sedet, decrepitus est, & Mors ejus quotidiè expectatur, non secus quam si Campana jam pulsaret. Date operam, ut post eum eligatur *Papa*, minimè Senex, Annorum quasi inter quinquagesimum & sexagesimum: Assumat autem sibi Nomen *Urbani*; Quia ejus Nominis *Papa*, primò *Cruciatam* instituit; Et tanquam Tubâ Sacrâ Expeditionem in *Terram Sanctam* excitavit. EUPOLIS. Benè ais. Sed esto, si placet, paulò plus serius, in hoc *Colloquio*.

Die sequente iidem convenerunt, prout constituerant; Cùmque consedissent, & al quid à Pollione *facetiarum inspersum esset; Quid sic ludebas; Bellum jamdudum inchoatum esse; Se enim, per totam noctem, nihil aliud, quam de* Janissariis, *&* Sultanis, *&* Tartaris, *somniasse;* Martius *dixit.* MARTIUS. *Distributio Colloquii*; quæ ab *Eupolide* heri facta est, & à Nobis approbata, mihi sanè videtur omninò perfecta & absoluta, præterquam unâ in Parte: Loquor autem, non de Numero Partium, sed de earundem Ordine & Collocatione. Ita enim dispositum est *Colloquium*, ut *Pollio* & *Eupolis*, *Possibilitatem* aut *Impossibilitatem* Actionis ventilarent, antequam ego *Mediorum* & *Apparatuum* Declarationem explicaverim. Ipse autem sæpius animadverti in Deliberationibus, Ingressum propinquiorem, in Considerationem *Modi* rei gerendæ sive exequendæ, Opinionem priùs conceptam, de *Possibilitate* aut *Impossibilitate*, penitùs subvertisse: Adeò ut, quæ primo intuitu *Possibilia* videbantur, inquirendo in Modos perficiendi, *Impossibilitatis* convicta fuerint: Et econtrariò, quæ *Impossibilia* quis primò putasset, *Mediorum* rursus Explicatione, (tanquam Lumine à Dorso Rerum posito, & affulgente,) se ostenderint *Possibilia*; Quæ

anteà impervia putabantur, perviis factis. Hoc autem non eò dico, quo Ordinem Interloquendi immutarem, sed solummodò ut à *Pollione* & *Eupolide* impetrarem, ne quid peremptoriè & conclusivè pronuncient, donec me de Executionis *Modis* differentem audierint: Atque deinde ad replicandum sine præjudicio se reservent, postquam ante Oculos, veluti Modulum quendam Rei gerendæ contemplati sunt. *Pergrave istud, & sobrium* Martii *Monitum, & Cautio, plurimùm à reliquis collaudata: Vnde* Eupolis *dixit.* EUPOLIS. Cùm *Martius* aliquid corrigere inceperit, in eo quod heri decretum est, licebit & mihi, (præsertim in propositione quadam, quam ipse intuli,) Omissionis alicujus meminisse: Quæ plus est quam Collocatio Partium præpostera. Quantum enim conjicio, addenda, & inserenda erat *Quæstioni* de *Iure*, hæc Appendix; Quousque *Bellum sacrum* sit prosequendum? Nempe; Utrùm usque ad Eradicationem & Exterminium Populorum? Atque insuper, utrùm Res ad hoc deducenda sit, ut Fides Nova Armis compellatur; Religio falsa vi & suppliciis vindicetur; An potiùs, ut Regiones & populi solummodò subjugentur; unde per Gladium secularem, via aperiatur, ad Gladium spiritualem, qui Persuasione, Instructione, & hujusmodi Remediis, quæ ad Salutem Animarum, & Informationem Conscientiarum, propria sunt, penetret? Sed fieri potest, ut hoc, quod tanquàm omissum noto, seorsìm in Partem constitui opus non sit; Quia *Zebedæus*, pro eâ quâ pollet prudentiâ, in eam sponte incidet; Tanquam Annexum quoddam *Quæstionis* de *Iure*; Quæ discuti & determinari non potest, absque Distinctionibus, & Limitationibus. ZEBEDÆUS. Confirmatior certè reddor, (*Eupolis*,) cùm videam judicio tuo, (quod tanti æstimo,) id probari, quod ipse apud me facere institueram. Quemadmodum enim *Martius* benè notavit, rem esse laxiorem de *Possibilitate* differere, priusquàm *Modi* ipsi conficiendi in medium adducantur; Similiter se habet, de *Iustitiâ* diffinire, absque Recensione & Consideratione *Casuum* Particularium. A principio itaque *Casus* distinguam: Etsi veniam mihi dabitis, si eos seorsìm singulos nimis præcisè non discutiam: Nam & prolixum hoc foret; Ac rursùs, non in *Artibus* aut *Methodis* occupati jam sumus, sed in *Colloquio Deliberativo*. Primùm igitur in genere quæritur, (sicut *Eupolis* anteà memoravit,) utrùm *Principibus Christianis*, *Bellum Invasivum* inferre liceat, solummodò & simpliciter, propter Propagationem *Fidei*, sine aliâ quapiam Hostilitatis causâ? Secundò, quæritur, posito in partem Casûs, quod *Regiones* illæ olim *Christianæ*, & *Ecclesiæ* Membra erant, ubi *Candelabrum aureum fleterat*; Etsi jam planè defecerint, neque Reliquiæ ullæ sint *Christianorum*; Utrùm licitum non sit, *Bellum* inferre, ut illæ *Ecclesiæ* denuò reuniantur, tanquam vetus *Christi* Patrimonium? Tertiò quæritur, addito in partem Casûs ulteriorem, Multitudinem adhuc *Christianorum* magnam, in illis locis degere; utrùm licitum non sit, *Bellum* inferre, ad illos à *Iugo Infidelium* liberandos? Quartò, utrùm *Bellum* inferri justè non possit, ad recuperandum & expurgandum, *Loca Sacra* & *solennia*, modò polluta & prophanata; Qualia sunt *Civitas*, & *Sepulchrum*, sancta; Et hujusmodi *Loca*, ubi Adoratio, & Devotio, se inprimis exercuerunt? Quintò, utrùm *Bellum* licitè geri non possit, ad ultionem capiendam, de

Blasphemiis, & *Contumeliis*, vero *Deo*, & *Servatori* nostro, illatis ; Aut de *Effusione Sanguinis Christiani*, quamvis multis retrò seculis factâ; Quandoquidèm Judicia Divina; Cancellis temporum minimè concludi, & multoties Peccatorum tantùm Maturitatem expectare, constet? Sextò; in Considerationem venit, (Id quod modo proposuit *Eupolis*;) utrùm *Bellum sacrum*, (quod; sicut Caussæ dignitate, ita & Prosecutionis Justitiâ, aliis omnibus præcellere debet;) Urgeri licitè possit, usque ad Expulsionem & Internecionem Populorum, Vim Conscientiis inferendam, atque hujusmodi Acerbitates exercendas : vel qualis adhibenda sit Moderatio; & Limitatio; Ne dum *Christianos* nos esse meminerimus, alios *Homines* esse oblivisci videamur. Interveniit tamen Articulus quidam, qui hos universos præcedere debeat; Et ferè missos faciat, quantum ad hoc Particulare *Bellum* contrà *Turcas* : Qui in mentem mihi forsitan non venisset; nisi *Martium* heri, Tyrannidem *Turcarum*; tam ad vivum, Oratione suâ depingentem, audissem; Quam tu *Pollio* Invectivam appellasti; licet reverà justa esset & debita Contestatio; Et quantò in animo magis revolvo; tantò plus in Opinione illâ confirmor; Arma scilicet pro Imperio illo debellando, etsi Religionis Caussam seponamus, licitè sumi posse. *Postquam* Zebedæus *ista dixisset, aliquantisper respiravit, si quid fortè cæteri; in eam rem injecissent: Sed postquam nil aliud, quam Silentium, & Attentionis signa observaverat, ad ea quæ dicturus erat, hoc modo perrexit.*

ZEBEDÆUS: *Dominationes* vestræ, in hac Quæstione, de *Iure Belli Sacri* contra *Turcas*, non expectabunt à Me *Tractatum* justum; Sed *Sermonem* tantùm; qualis Deliberationi conveniat: Atque ad hujusmodi Brevitatem, & Modum Dicendi, me componam. Primùm hoc concedam; Sicut *Belli* Caussa justa esse debet; Ita, ejus Caussæ Justitia, oportet ut sit liquida; Non obscura, aut scrupulis implicata. Etenim, omnium Legum consensu, in Caussis Capitalibus, Probationes requiritur, plenas esse & evidentes. Quod si hoc postulandum sit, ubi Unius Vita periclitatur; Quid de *Bello* dicemus, ubi semper in innumeros, Mortis Sententia fertur? Cavendum itaque inprimis, ne immolando Cruorem Hominum, per *Bellum* injustum, Beatissimum *Servatorem* nostrum, ad Similitudinem *Moloch*, aut *Idoli Ethnici*, adoremus. *Iustitia Actionis* cujuscunque consistit; In *Meritis Caussæ*; In *legitimâ Iurisdictionis Authoritate*; Atque in *prosequendi Modo debito*: Quantùm enim ad *Intentionem interiorem*, eam *Curiæ Cæli* relinquo. De his separatim, prout referri possint, ad Subjectum præsens, *Belli Sacri* contra *Infideles*; Et nominatim, contra potentissimum illum, & maximè Formidabilem *Fidei* Hostem, *Turcam*: Equidem teneo, & confido me liquidò probaturum, (quantum per Summam quandam, & Capita tantùm Rerum, Probatio haberi possit,) *Bellum* contra *Turcam* justum esse, & legitimum; Tam *Iure Naturali*; quam *Iure Gentium*; Nec-non *Iure Divino*; quod illorum duorum est Perfectio. Quatenus verò ad *Legem Positivam*, & *Civilem*, vel *Romanorum*, vel aliorum quorumcunque; Machinæ sunt illæ certè nimis exiles, quæ tantæ Quæstionis pondus regant. Itaque, meo judicio, Multi ex Recentioribus *Scholasticis*, (etsi Homines aliàs egregii,) non rectâ quidem insistunt viâ, ad Quæstionem illam discutiendam;

cutiendam; Nisi fortè Donum *Navii* nacti sint; Ut *Cotem novaculâ scindere queant.* Primò, quantum ad *Legem Naturæ*: *Aristoteles* Philosophus non malus ejus *Legis* Interpres, Multorum Ingenia exercuit, Scito illo ingenioso; De *Naturâ Domino*, & *Naturâ Servo.* Affirmando, disertis verbis, & peremptoriè, usque à Natalitiis, res aliquas natas esse ad regendum, aliquas ad parendum: Quod Oraculum, secundum varios sensus acceptum fuit. Acceperunt illud nonnulli, pro sermone Jactantiæ; ut *Græcorum* in *Barbaros* Imperandi Jus assereret; Quod Thema defensum meliùs fuit à Discipulo ejus *Alexandro.* Alii acceperunt veluti Modulum quendam speculativum; Quòd Natura & Ratio, hoc volunt & poscunt, ut meliores imperent: sed neutiquam ut jure hoc vindicare possint: Verùm ego, nec pro Verborum Jactantiâ, nec pro voto quodam aut Optato, illud accipio; Sed pro Assertione verâ, quemadmodùm ab illo diffinitur, & limitatur. Sic enim asserit. Si inveniri possit Disparitas talis & Inæqualitas, inter Hominem & Hominem, qualis inter Hominem & Brutum cernitur, aut inter Animam & Corpus, Jus planè Imperandi inducit: Quod videtur potiùs suppositio impossibilis, quam Sententia ueritatis expers. Verùm, meâ quidem opinione, & Sententia recta est, & Suppositio possibilis; Atque ejus Naturæ, quæ locum habuit & habet, tum in *viris* aliquibus, tum in *Nationibus.* Sed antequàm ad reliqua pergamus, Ambigua quædam, & à Sensu vero Sermonis nostri multùm aberrantia, ne interpellant, abigamus & relegemus. Si quis asserat, eos, qui magis Ingenio pollent, & Meritis præcellunt, Jus tale ad Imperandum obtinere, ut minùs dignos per vim subjicere, & sibi in Servitutem redigere, licitum sit, Nugæ meræ sunt: Suffragia Hominum nunquàm in eo coibunt, ut declaretur, quis sit dignior. Etenim, si ordinem Naturæ spectes, non solùm ei Dominium debetur, qui Intellectu eminet, ut *Aristoteles* asserit; Sed non minùs ad Imperium requiruntur, Fortitudo ad protegendum; & ante omnia, Probitas & Rectitudo, ad abstinendum ab Injuriâ. Ita ut perplexa planè res fit, diffinire, quis ad Imperandum habilis magis sit. Alii siquidem Viri, aliæ Gentes, in his præponi debent; Alii in illis. Itaque, Thesis, quam adduco, non tenet in *Comparativo*; Nempe, ut prudentior, aut fortior, aut justior, Natio regere debeat; sed in *Privativo*: Hoc scilicet volumus: Sicubi reperiatur ejusmodi Cumulus aut Congeries Populi (etsi forsan *Regnum* vel *Imperium* vocetur,) omninò indigni qui imperent, justa *Belli* Caussa oritur, ut ii subjugentur, à Natione aliâ Civili, & ad Imperandum habili: Imò licet hoc à *Cyro* quopiam, aut *Cæsare*, qui *Christiani* non fuerunt, fieri supponatur. Secundus Error, quem exulare volo, hic est; Ne quis hoc à me dici putet, de *Tyrannide* aliquâ *personali*; Sicut *Imperium Romanum* fuit, sub *Caligulâ*, aut *Nerone*, aut *Commodo*: Numnam Populus quæso, plecti debeat, ob id, in quo jamdudum plectitur? Sed ubi ipsa Status Constitutio, & Consuetudines, & Leges ejus Fundamentales, (si modo Leges appellari mereantur;) *Jus Naturæ*, & *Gentium*, planè convellunt: Tum (inquam) *Bellum* contra eos, justum censeri debet. Quæstionem autem istam in tres Partes dividam. Primò, utrùm existere possit, Natio aliqua, vel Hominum Cætus, quibus justum fit, *Bellum* inferre, absque Injuriâ aliquâ præcedente quæ vindicanda

da sit, aut provocatione? Secundò, quæ tandem sint illæ *Iuris Naturæ*, & *Gentium*, Violationes, & Impugnationes, quæ omni Jure ad regendum spoliant, & privant? Tertiò, utrùm hujusmodi, *Legis Naturæ* & *Gentium* Violationes, inveniuntur hodiè in aliquâ Gente, & nominatim in Imperio *Ottomannorum*? Quantum ad primam; Nullo modò affirmare hæsitaverim, Gentes tales, aut Cœtus Hominum, existere posse. Hujus rei Fundamenta poni non possunt magis solida, quàm si in Donationem Imperii Originalem, & Primitivam, inspiciamus. Observa igitur Verba Donationis illius; Præcipuè Præfationem. Dixit *Deus*; *Faciamus Hominem ad Imaginem & Similitudinem nostram, & dominetur piscibus Maris, & Volatilibus Cœli, & Bestiis Terræ.* Hinc *Franciscus* de *Victoriâ*, & alii nonnulli, egregiè inferunt, atque extrahunt verissimum & planè divinum *Aphorismum*; *Non fundatur Dominium nisi in Imagine Dei.* Hic habemus Chartam Donationis omnis Dominii. Facilius itaque erit, de Caussis Revocationis, aut Amissionis ejusdem, judicare. *Imaginem* si deleas, Jus unà cessat. At *Imago* hæc quid est, aut quomodo deletur? *Pauperes Lugdunenses*, & hujusmodi Spiritus Fanatici, respondebunt, *Imaginem Dei* esse Puritatem; Id autem, quod delet, esse *Peccatum*. Verùm hoc ad Eversionem Imperii omnis spectat. Neque Peccatum *Adami*, aut Maledictio illud secuta, eum Jure Dominii sui privavit, sed in Creaturis, Rebellionem *tantùm*, & Reluctationem, excitavit. Itaque, (si diligenter attendas,) cùm Charta ista, *Noacho* & *Filiis*, post *Diluvium*, renovaretur, non fit per Verba Restitutionis Dominii, qualia erant prima; *Dominamini*; &c. Sed; *Terror vester, ac Tremor vester, erit super cuncta Animalia Terræ, & super omnes Volucres Cœli, cum universis quæ moventur super Terram*; Imperium minimè de novo concedendo, quod ratum manebat; sed contra Reluctationem illud protegendo. Interpretes igitur saniores, hanc *Imaginem* interpretantur, esse *Rationem Naturalem*; Quæ si in toto, aut maximâ ex parte, deformetur, *Ius Imperii* extinguitur: Atque si Interpretum omnium Sententias diligentèr perpendas, de *Casu* dubitant, non de *Lege*. Sed hoc propriè tractandum veniet, cùm de secundâ parte disseremus; Quæ ipsas *Imaginis* Deformationes explicabit. Verùm pergamus. *Hoseas* Propheta, in Personâ *Dei*, de *Iudæis* dicit; *Ipsi regnaverunt, & non ex me; Principes constituerunt, & non cognovi.* Qui Locus apertè indicat, Dominia quædam esse, quorum *Deus* se Auctorem negat. Etsi enim occultâ ejus providentiâ ordinentur, Voluntate tamen ejus Revelatâ minimè agnoscuntur. Neque hoc de *Gubernatoribus malis*, aut *Tyrannis*, intelligi potest; (Illi enim, in *Scripturis*, sæpenumerò Auctoritate muniuntur, & stabiliuntur, tanquam *Potestates Legitimæ*;) Sed de Perversitate aliquâ, & totali Defectione, in Gente, aut Populo ipso: Quod ex eo liquidò colligitur, quandoquidem *Propheta* loquitur, de Dominio in Abstracto, non de Personâ Domini. Licet autem nonnulli, ex iis quos diximus, Hæretici, Textu hoc abusi sint, eùmque malè distorserint; Sol tamen, in transitu per Cloacas, non inquinatur. Atque insuper, si quis inferat, ex Verbis *Prophetæ* sequentibus, (quæ hanc Rejectionem, ob *Idololatriam* eorum factam, declarant,) Interpretatione istâ, omnium *Nationum Idololatricarum* destrui Dominia, (quod perspicuè falsum est;) Hoc meo judicio

dicio non sequitur, *Idololatria* enim *Iudæorum*, eo tempore, atque *Idololatria Ethnicorum*, quæ tum fuit, & hodiè invenitur, Peccata sunt Naturæ inter se multùm discrepantis, respectu Fœderis specialis, & Manifestationis clarioris, quibus *Deus* seipsum Nationi illi devinxit, & exhibuit. Hæc Imperii Nullitas, & Dominii Privatio, quam in Nationibus aliquibus *reperiri* dicimus, significantiùs adhuc, à *Mose*, exprimitur, in *Cantico* suo, sub Personâ *Dei*, *Iudæos* alloquentis; *Ipsi me provocastis in eo, qui non est Deus*; *Et ego vos provocabo, in eo, qui non est populus.* Tales, (proculdubiò,) erant Populi *Cananæorum*, & reliqui, post Donationem, *Terræ Promissionis*, *Israelitis* factam. Ab eo enim tempore, Jus eorum in Terram illam corruit, etsi in Locis compluribus, Armis subjugati non fuerint, sed in Possessione manserint. Ex hoc videre licet, Nationes quasdam Nomine-tenus existere, quæ Nationes jure non sunt; sed Multitudines tantùm & Examina Populorum. Quemadmodum enim *Homines* quidam sunt, quos Ex-leges appellamus; Proscripti scilicet, per Leges Civiles diversarum Regionum: Ita etiam, *Nationes* quædam sunt, Ex-leges factæ, & proscriptæ, per Jura Naturæ, & Gentium; Aut per Mandatum *Dei* immediatum. Sicut etiam *Reges* quidam sunt, de Facto, & non de Jure, respectu Nullitatis Tituli eorum; Ita *Nationes* quædam reperiuntur, Terras & Possessiones suas, de Facto, & non de Jure, occupantes, respectu Nullitatis *Politiæ*, aut Regiminis sui. Sed recipiamus *Exempla* aliqua in Medium Probationum nostrarum; Etenim sic disposita, non minùs probabunt, quam si in finem rejiciantur; Tùm verò illustrabunt magis. Indubitatum semper fuit, Bellum contra *Piratas*, justè geri posse, per Nationem quamcunque, licet ab iis minimè infestatam, aut læsam. An quia certas Sedes, aut Lares, non habent? At in *Piratico Bello*, à *Pompeio Magno* gesto, (Quodque reverà, inter *Bella* quæ gessit, ei maximè honorificum, & gloriosum fuit,) *Piratæ* nonnullas Urbes tenuerunt, Portus quamplurimos, etiam magnam Provinciæ *Ciliciæ* partem: Atque *Piratæ*, qui hodiè sunt, *Iulio Cæsario*, Receptum habent. Bestiæ non ideò minùs feræ, quia speluncas habent. An quia periculum ab iis, tanquam Nubes, volitat & volvitur, ut nesciamus in quam partem erupturum sit; Adeò ut omnium, sine discrimine, Res agatur? Ratio certè hæc posterior, bona; Illi tamen non insunt omnia; Neque profectò ea est, quæ ut plurimum allegatur. Vera enim Caussa hujus Rei hæc est; Quod *Piratæ Communes Humani Generis Hostes sint*; Quos idcircò omnibus Nationibus persequi incumbit, non tam propter Metus proprios, quam respectu Fœderis inter Homines Socialis. Sicut enim quædam sunt Fœdera in Scriptis, & in Tractatus redacta, contra Hostes particulares inita; Ita Naturalis & tacita Confœderatio inter omnes Homines intercedit, contra communes Societatis Humanæ Hostes. Adeò ut, ad hujusmodi *Bella* indicenda, non opus sit Denunciatione aliquâ solenni; Non expectanda Supplicatio à Natione læsâ ut summittantur Auxilia; sed istjusmodi Formulas omnes supplet *Ius Naturæ* in *Bello Piratico*. Idem censendum est, de *Latronibus* per Terram, & Insidiatoribus Viarum; Quales adhuc dicuntur *Pagi* nonnulli *Arabum*; & *Reguli* quidam *Montani*, qui secus angustas vias, & à Viatoribus frequentatas, habitant. Neque (ut priùs de *Piratis* dictum est,) *Principibus* tantùm

tantùm vicinis, hos debellare conceditur; verùm etiam, si quæ Natio sit, quantumvis longè dissita, quæ Merito & Gloriæ sibi duceret, *Bellum* istud suscipere; (veluti *Romani* olim *Bellum* gesserunt pro liberandâ *Græciâ*,) proculdubiò hoc facere cum Justitiâ possint. Nec absimile pronuntio, de *Regno Assassinorum* jam extincto, quod situm erat super Fines *Saracæ*, atque olim, magno, *Principibus Orientis*, pro tempore, terrori fuit. Ibi consuetudine receptum erat, ut *Regis* Mandato, & ex cæcâ obedientiâ eidem præstandâ, quivis illorum obligatus esset, & veluti voto obstrictus, ad Cædem cujusvis *Principis*, aut Personæ, perpetrandam, quam *Rex* suus designavit. Consuetudo ista, sine controversiâ, totum illud Regimen invalidum reddidit, & nullo jure subnixum; Tanquam Machinam quandam, contra Societatem Humanam extructam, quæ ab omnibus incendi, & destrui meruit. Idem pronuntio de *Anabaptistis Civitatis Monasteriensis*, etiamsi *Imperatori* Rebelles non fuissent; Atque etiamsi nil sceletis reverà commisissent. Quin & si adhuc fuerit, aut in futurum exorturus sit, Hominum Cœtus aliquis, qui teneret & poneret, omnia licita esse, non ex præscripto Legum, aut Regularum aliquarum, sed ex Motu & Instinctu secreto & vario Spiritûs; Hic proculdubiò Natio nulla censenda, Populus nullus, nulla Politia, quam *Deus* agnoscit: Cuivis sanè Nationi, Populum hunc, (si ad Sanitatem redire recuset,) exterminare penitùs ex cœtu Hominum, & à facie Terræ delere licebit. Proponam jam *Exemplum* Rei fictæ: Et tamen Veteres in dubio reliquerunt, utrùm Res ficta fuerit, an Historia vera. Illud intelligo de *Gente Amazonum*; ubi Regimen, tam publicum, quam privatum, etiam Militia ipsa, penes *Fœminas* residebat. Num quis sanæ Mentis affirmaverit, hujusmodi Imperium, contra Ordinem Naturæ, in principiis suis, institutum, non esse in se vacuum, & nullum, & prorsùs abolendum? De summo *Fœminarum* Imperio non loquor; Id enim Consiliariis, & Magistratibus subordinatis, Masculis, suffulcitur; Verùm, ubi Regimen Status, Justitiæ, Familiarum, à *Fœminis*, & non aliis, administrabatur. Attamen, *Exemplum* hoc postremum, à prioribus differt, eò quod in illis Periculi Metus supponatur, in hoc autem Aberratio tantùm à *Lege Naturæ*. Neque hæsitàrim idem affirmare de *Sultaniâ Mamalucorum*, ubi *servi*, & nulli alii, pecuniâ empti, & stirpis incognitæ, Liberis imperabant. Huic affine esset, si *Gentem* aliquam supponas, apud quam Consuetudo talis reciperetur, ut *Filii*, quamprimùm ad plenam Ætatem pervenerint, *Parentes* è possessionibus suis expellerent, & eis stipendium tantùm solverent: *Exempla* enim ista, Imperii *Fœminarum* in *Viros*, *Filiorum* in *Patres*, *Servorum* in *Liberos*, similia & cognata inter se sunt; Cùm in his omnibus, *Jus Naturæ* & *Gentium*, manifestò violetur & pervertatur. Quantùm ad *Indos Occidentales*, video (*Martii*,) te *Garcilazzam de Viega* legisse, Qui & ipse è stirpe *Incarum* fuit; & proles mista extitit; Atque Virtutes, & Mores honestiores Patriæ suæ libenter memorat; etsi certè sobriè hoc, & perquàm modestè faciat. Attamen mihi haud facilè persuadebis, Nationes illas, à quavis Natione, quæ Virtutibus Moralibus culta & imbuta esset, subjugari non potuisse; Licet Propagatio *Fidei* seponeretur, nec in partem Causæ admitteretur. Certè, Nuditas illorum, quâ plerumque usi sunt, absque ullo omninò ve-

lo

lo aut Tegumento, magnæ deformitati fuit: siquidem in *Nuditatis Conscientiâ, sensus primus Peccati* constitit; Atque Hæresis *Adamitarum*, semper habita est, tanquam Opprobrium Naturæ. Sed hoc Ferveribus Regionis detur, quandoquidem sit illis cum aliis nonnullis *Gentibus* commune. Neque rursùs simplicitatem eorum commemorare placet, licet insignis fuerit; utpote qui Equos Fræna ipsorum manducare; Literas autem loqui, & commissa sibi nunciare, putarent; Et similia. Neque etiam Sortilegia, Divinationes, & Magicas Superstitiones narro; In quibus, cum plerisque *Gentibus Idololatris*, communicabant. Verùm affirmo, Consuetudinem apud illos, Homines sacrificandi, & multò magis Carnes Humanas manducandi, tantam Abominationem fuisse, ut erubescere cogatur, quicunque certè negaverit, Morem hunc execrabilem, cum aliis improbissimis, conjunctum, *Hispanis* justam Caussam tribuisse, Territoria eorum invadendi, ut per *Legem Naturæ* proscripta; & *Populum* vel reducendi, vel expellendi. Absit tamen à me, Crudelitatibus & Cædibus, quæ sub initiis adversus illos grassabantur, patrocinari; Quæ certè Mercedem suam paulò post receperunt; Cùm ne unus quidem ex primis earum Regionum Occupatoribus exstiterit, qui non ipse violentâ Morte periret; Quemque etiam, Mors & Calamitas, complurium è suis, non aut comitabatur, aut à tergo insequebatur. Sed *Exemplorum* satis; Nisi fortè hùc adjicias *Labores Herculis*: *Exemplum* sanè, quod licet *Fabulis* multis turgeat, hoc tamen in primis habet; Quod insigniter demonstret, omnium Nationum & Ætatum Consensum, in Extirpationibus & Debellationibus, Gigantum, Monstrorum, & Tyrannorum Enormium approbandis; Non solùm tanquam justis, sed tanquam Facinoribus egregiis; Quæque Divinos, aut saltem Heroicos, Honores mererentur: Atque hoc, licet Liberator ille, quisquis tandem sit, ex unâ Orbis Extremitate ad alteram penetraret. Jam autem, *Exemplis* his prælibatis ad *Argumenta* redeamus, Pondus potiùs, quam Numerum, spectantes, ut in huiusmodi *Colloquio* par est. Primum *Argumentum* hoc erit. Damnandus certè error ille, tanquam pusillanimitatis nimiæ, si quis existimet, Nationibus aut Gentibus, nullum inter se Vinculum intercedere; nisi aut sub *Rege* eodem uniantur, aut per Pacta & Fœdera socientur. Aliæ siquidem Societatis Obligationes sunt, & Confœderationes tacitæ & implicitæ. Exempli gratiâ. Illa *Coloniarum*, aut aliò Transmigrantium, erga Nationem Progenetricem suam. Neque pro nihilo habendum, si *Gentes unius Labii sint*: Sicut enim Confusio Linguarum Nota erat Separationis; Ita Linguæ Communio Nota Unionis. *Iisdem Legibus Fundamentalibus*, & Consuetudinibus Generalibus uti, adhuc majus quiddam est; Quod Genus Conjunctionis, in *Græcis*, respectu *Barbarorum*, vigebat. Super omnia autem eminet, magna illa & indissolubilis, inter Homines universos, *Consanguinitas* & *Societas*, de quâ *Poeta Ethnicus*, (*Paulo Apostolo* citante,) *Ipsius enim & Genus sumus.* Multò magis *Consanguinitatis* illius Jura, inter Nos *Christianos* colenda sunt; Quibus specialiter revelatum, omnes Homines ex unâ Massâ Terræ prodiisse; Cunctasque Orbis Generationes, è duobus *Protoplastis*, propagatas esse. Nos (inquam) sine Hæsitatione ullâ agnoscere debemus, nullas *Gentes* inter se peregrinas, aut Sanguinis alieni esse; Neque Charitatis

ritatis sensu minùs affici, quam *Senex* ille *Comicus* præ se tulit, qui dixit; *Homo sum, Humani nihil à me alienum puto.* Quod si ea intercedit, qualem diximus, inter Homines universos, Confœderatio, certè alicui Fini inservit, nec prorsus otiosa est. Aliquas ergo Actiones, aliquas Res respicit. Quæ tandem illæ sunt? Num fortè hoc *Fœdus* contra *Feras*, aut *Elementa Ignis* & *Aquæ*, initur? Nequaquam: Sed contra Hominum Cœtus & Greges quospiam, qui à *Lege Naturæ* penitùs desciverunt & degeneraverunt; Quique in Corpore ipso suo, & Fabricâ Statûs, Monstrosum quiddam habent; Qui denique, juxta *Exempla* dudùm prolata, communes Humani Generis, Hostes & Gravamina; Atque insuper Opprobria Naturæ, & Dignitatis Humanæ, meritò censeri possint. Tales Hominum Greges, omnium Nationum interest, tam vividi sensûs esse, ut, si fieri possit, supprimant; Quandoquidem Populus ipse, qui talia patitur, Remedium sibi ipsis præstare nequeunt. Atque hoc, quod dico, metiendum est, non tam ex *principiis Iureconsultorum*; Quam ex *Lege Charitatis*; *Lege Proximi*, quæ non minùs *Samaritanum* quam *Levitam*, includit; *Lege Filiorum Adæ de Massâ unâ*; Super quas *Leges Primitivas* Opinio ista fundatur; Quas impugnare, (si liberè loqui liceat,) fuerit propemodùm, in Naturâ *Schismaticum* esse.

Reliqua perficere non vacabat.

NOVA ATLANTIS

Fragmentorum alterum.

PER

Franciſcum Baconum,
Baronem de Verulamio,
Vice-Comitem *S. Albani.*

LONDINI,
Typis IOH. HAVILAND.

Proſtant ad Inſignia Regia in Cœmeterio *D. Pauli,*
apud *Iocoſam Norton* & *Richardum Whitakerum.*
1638.

Imprimatur.

Reverendissimo in CHRISTO *Patri, & Dom. D. Arch. Cant. Sacellanus Domesticus,*

Decemb. 7. 1637. GVIL. BRAY.

Lectori S.

FAbulam hanc *Novæ Atlantidis* eo animo confinxit *Honoratissimus Auctor*, ut in eâ Modulum quendam & Descriptionem *Collegii*, ad Interpretationem Naturæ, & Operum Magnitudinem ac Potentiam, instituti, exhiberet: Idque nomine *Domûs Salomonis*, sive *Collegii Operum sex Dierum*, insigniret. Atque eò usque Sermonis Filum produxit, donec hoc conficeret. Modulus, (fateor,) pro more Poetices, grandior & celsior est, quàm qui, in omnibus, Imitationi pateat; Veruntamen, in plerisque, Industria Hominum sibi non diffidat. In animo etiam habuit, hac ipsâ in *Fabulâ*, *Librum de Legibus*, sive de *optimo Civitatis statu*, exarasse; Sed cùm Opus hoc prolixum futurum praevideret; Nec-non *Historiæ Naturalis* colligendæ, aliarúmque *Instaurationis* Partium contexendarum, (quas longè potiores duxit,) desiderio abriperetur; Hîc pedem fixit. Hæc habui in Mandatis; Lege, & Vale.

Guil. Rawley.

Nova Atlantis.

NAvigavimus è PERUVIA, ubi per Annum integrum commorati sumus: Petebamus autem *Chinam*, & *Iaponiam*; Commeatum in duodecim Menses nobiscum portantes; Atque per spatium quinque Mensium, & ampliùs, Ventis secundis ab Ortu flantibus, licet lenioribus & remissioribus, usi sumus. Tum verò vertit se ventus, & ab Occidente, per multos dies, constanter spiravit; Adeò ut progredi lentè admodùm possemus, atque de Reditu quandoque cogitaremus. Sed tunc rursùs, orti sunt Austri, fortes & vehementes, cum Inclinatione nonnullâ in Orientem; Qui nos (quantum fieri potuit) contrà nitentes, versus Septentrionem compulerunt: Quo tempore Commeatus noster, (etsi parcè admodùm eum distribuissemus,) penitus absumptus. Itaque, cùm Nos ipsos, in Medio Vastissimæ, per universum Orbem, Aquarum Eremi, positos videremus, absque Commeatu, perditos nos planè putabamus, & Mortem propinquam expectabamus. Attamen Corda nostra, & Voces, ad *Deum in Cœlis* levavimus; *Qui Mirabilia sua in profundis monstrat*; Eum precantes, pro Misericordiâ suâ, ut quemadmodùm, in principio, *Congregationes Aquarum* mandavit, & *Aridam* apparere fecerat; Ita nunc quoque Terram Nobis ostenderet, ne periremus. Contigit autem, ut die sequente, sub vesperi, intra modicam distantiam, cerneremus, Septentrionem versus, tanquam Nubes spissas; Quæ Nobis de Terrâ spem injecerunt; satis gnaris, Tractum illum *Maris Australis*, penitùs incognitum fuisse: Atque Insulas, & Continentes, adhuc non detectas, complecti potuisse. Itaque Cursum, totâ illâ nocte, eò direximus, ubi Terra se, ut conjiciebamus, ostenderat. Atque illucescente die postero, manifestum fuit, id quod videramus, Terram reverâ fuisse; Depressam quidem & silvosam; Quod eam magis obscuram monstraverat. Atque post Sesqui-Horæ Navigationem, Portum Tutum appulimus: Portum Urbis cujusdam, non magnæ quidem, sed pulchrè extructæ, & quæ, ex quâ parte Mare spectabat, Elegantiam magnam præ se tulit. Nos verò singula Momenta tarda æstimantes, quibus a Terrâ abessemus, ad Littus properavimus; Et ad Descensum in Terram nos comparavimus. Confestim autem vidimus,

mus, nonnullos ex Populo urbis; cum Bacillis in Manibus, qui nutu & signis, nos in Terram descendere prohibuerunt; Absque tamen Clamoribus, aut Ferociâ. Unde, haud parùm contristati, quid faciendum esset, apud Nos deliberabamus. Interim perrexit versus Nos Scapha haud magna, octo circiter Viros vehens; Quorum unus In manu gestabat Baculum ex Arundine luteâ, adutrunque finem cæruleo colore imbutum; Qui Navem nostram fidentèr conscendit. Cumque vidisset unum è nostris obviam illi prodeuntem, è sinu extraxit Rotulum quendam Pergamenæ, (sed Pergamenâ nostrâ paulò flavioris; atque ad instar Foliorum Codicillorum splendentis, aliàs autem mollis satis & flexibilis,) Eique in manum dedit, qui primus è nostris se obtulerat. In quo Rotulo, *Linguâ Hebraicâ* priscâ, *Græcâ* quoque priscâ, *Latinâ* satis purâ, & *Hispanicâ*, scripta erant hæc Verba; *In terram ne descendatis; Nedum quispiam è vestris: Quin & Discessum ab his Oris maturate, intra sexdecim dies; Nisi licentia Vobis diutiùs morandi concedatur. Intereà, si Aquâ Vobis opus sit dulci, aut Commeatu, aut Medicinâ & Curatione pro Ægrotis; aut si Navis vestra reparatione indigeat, singula, quibus caretis, in scriptis exhibete; Nos autem Officiis ullis Misericordiæ Vobis non deerimus.* Rotulus iste, sigillo firmatus erat, ex *Alis Cherubim*; Minimè expansis, sed deorsum pendentibus; Et juxta eas *Cruce*. Hoc tradito, *Minister* ille discessit, & unum ex Famulitio suo nobiscum reliquit, qui Responsum nostrum reportaret. Cùm jam apud Nos, de hac re deliberaremus, timidi & anxii hærebamus. Arceri à Descensu in Terram, & moneri de præpropero nostro Discessu, malè nos afflixerunt: Contrà, cùm videremus, Populum illum *Linguas* externas callere, tantáque Humanitate præditum esse, consolationi nobis erat non exiguæ: Ante omnia, signum *Crucis* Instrumento appositum, singulari gaudio nos affecit, tanquam Salutis Augurium manifestum. Responsum à Nobis est *Linguâ Hispanicâ*; *Navem nostram satis commodè se habere; Quandoquidem Malacias, & Ventos contrarios, potiùs experti essemus, quam Tempestates: Quantum ad Ægrotos nostros, eos plurimos esse, quin & graviter laborantes; Ita ut nisi Descensus in Terram illis permitteretur, de vitâ periclitarentur.* Alia, quibus carebamus, speciatim exhibuimus; Addentes; *Adesse nobis Merces paucular, quas si eis emere placeret, necessitatibus nostris subveniri posse, ne illis oneri essemus.* Obtulimus Servo præmium exiguum in Ducatis; & Holoserici Carmosini parcellam, quæ *Ministro superiori* offerretur: Sed ille non accepit, imò vix aspicere sustinuit: Atque ita, in aliâ parvâ Scaphâ, quæ ad eum missa fuit, discessit.

Tribus plùs minùs Horis elapsis, postquam Servus Responsum nostrum accepit, Lembo versus nos devectus est, *Vir* (ut videbatur) ex *Magistratibus*. Indutus erat Togâ cum Manicis amplis, ex Camelotô, Coloris cærulei pulcherrimi, splendidioris multò quàm Nos in *Europâ* habemus: Tunica interior viridis erat; Et similiter Galerus ejus, qui factus erat in Figuram Turbani, eleganter compositi, neque prægrandis, qualia solent esse Turcica; Atque Capillorum suorum Cincinni, infra oram Turbani dependebant. Vir sanè aspectu venerabilis. Vectus est in Lembo, aliquâ ex parte inaurato, quatuor solummodò Viris, in eodem Lembo, comitatus. Alius autem à tergo sequebatur, in quo erant Viri circiter viginti. Quamprimùm intra spiculi jactum venisset, signis quibusdam

busdam è Lembo monitisumus, ut aliquos è nostris ad illum mitteremus. Id quod statim fecimus, in Navis nostræ scaphâ; virum ex nostris, (uno excepto,) primarium mittentes, & Quatuor cum illo. Cùmque circiter sex Virgatas à Lembo abessemus, jubebant ut nos sisteremus, nec propiùs accederemus. Quod & fecimus. Tum verò vir, quem modò descripsi, in pedes se erexit, & altâ voce *Hispanicè* interrogavit; *Num Christiani estis?* Respondimus; *Christianos nos esse*: Minùs metuentes, quia Signum *Crucis* in Instrumento illo videramus. Ad quod Responsum, Dexteram ille versus Cælum sustulit, & deinde leniter ad os suum adduxit; Qui Gestus, in usu illis est, cùm *Deo* Gratias agunt. Tunc autem perrexit; *Si jurabitis; (Unusquisque Vestrum;) per Merita Servatoris, Piratas vos non esse; Nec sanguinem Humanum effudisse, sive jure, sive vi, intra spatium quadraginta dierum, ultimo elapsarum; licentiam obtinebitis in Terram descendendi.* Respondimus; *Paratos nos omnes esse ad illud Iuramentum præstandum.* Unde unus è Comitatu ejus, qui videbatur *Notarius* esse, illud in Scriptum redegit. Quo facto, alter è Comitatu *viri* illius primarii, qui in eodem Lembo vehebatur, postquam *Dominus* in aurem ei quidpiam locutus esset, altâ voce dixit; *Dominus meus, hoc vobis notum esse velit, non ex superbiâ, aut fastu esse, quo minùs Navem vestram conscendat; Sed quia ex Responso vestro innotescit, plurimos inter vos se malè habere; a Conservatore Sanitatis in urbe monitus erat, ut ad aliquam distantiam colloqueretur.* Submisso capite Nos inclinavimus, & respondimus; *Servos ejus humillimos nos omnes esse; magnóque Honori ducere, & singulari suæ Humanitati tribuere, id quod jamdudum factum esset: sed sperare nos, Morbum illum, quo Ægroti nostri laborant, contagiosum minimè esse.* Ita *Vir* ille primarius reversus est. Paulò post adfuit *Notarius*, & Navem nostram conscendit; In Manu suâ, Fructum quendam ejus Regionis tenens, Arantio non absimilem, verùm Colore magis in coccineum vergente; Qui Odorem spirabat suavissimum. Illum, (ut videtur,) gestabat, ut ei, contra Contagionem, Antidoti vice esset. Exhibuit autem Nobis Juramentum; *Per Iesum Dei Filium, & Merita ejus;* Ac deinde nobis dixit; postero die, ante Solis exortum, affuturum, qui nos accerseret, ac ad *Domum Peregrinorum* perduceret; ubi præstò nobis essent, quæcunque necessaria, sive pro Ægrotis, sive pro Sanis. Sic à Nobis discessit; Cùmque ei Aureos aliquos obtulissemus, subridens dixit; *Se binum Salarium, pro unâ operâ, accipere non debere.* Quorum verborum (ut arbitror) is Sensus erat, quod Salarium è publico, ob operam suam, reciperet. Nam, (ut posteà intellexi,) Officiarium, qui præmia accipit, *Hominem bini Salarii*, vocant.

Postero mane, diluculò, accessit ad Nos *Minister* ille, qui primus, cum Arundine suâ, nos adierat; Et retulit; Se venisse, ut ad Domum Peregrinorum nos deduceret: *Se autem Horam anticipasse, ut commoditatem integri Diei, ad Negotia nostra haberemus. Si autem, (inquit,) mihi auscultabitis, primo mecum aliquos vestrûm mittetis, qui locum circumspiciant; & quomodo optimè ad Vos recipiendos accommodari possit; Posteà autem Ægrotos vestros accersetis, & reliquos, quos in Terram descendere velitis.* Gratias ei egimus, & diximus; *Curam hanc, quam pro Peregrinis miseris suscepit, Deum pro certo remuneraturum.* Itaque sex è Nostris cum comitati sunt. Præiit ille, & respiciens ad Nos, dixit perhumanè certè; *Se servum nostrum tantummodò*

tantummodò esse, & viæ Ducem. Duxit autem Nos, per tres Plateas, pulchras admodùm; Atque per totam, quam pertransivimus, viam, haud pauci è populo, ad utrunque Latus, congregati sunt, ordine stantes; Verùm more adeò Civili, ut viderentur non tam ad otiosum Spectaculum convenisse, quam ut Adventum nostrum gratularentur. Multi autem ex iis, cùm incederemus, Brachia sua paululùm aperuerunt; Quo Gestu utuntur, cùm Adventum alicujus, sibi gratum esse, significare volunt. *Domus Peregrinorum,* Ædificium est speciosum & spatiosum, extructum ex Lateribus, nostris, colore paulò magis purpureis; Cum Fenestris decoris, aliquibus ex vitro, aliquibus autem ex panno linteo delicato, oleo intincto. Deduxit nos primò in Cœnaculum satis elegans, super Gradus locatum: Tunc autem à Nobis quæsivit; *Quot numero essemus?* Et, *Quot è nostris Ægroti?* Respondimus; *Universum numerum, tam Sanorum, quam Ægrotorum, esse ad unum & quinquaginta Homines: Ex quibus, Ægroti, erant septendecim.* Rogavit nos, ut aliquantisper præstolaremur, dum ad nos rediret. Quod post Horam circiter fecit. Tum verò adduxit ad Cubicula visenda, quæ Nobis parata erant, numero novendecim: Computatione scilicet initâ, (quemadmodùm videtur,) ut quatuor ex illis Cubiculis, quæ reliquis nonnihil præstabant, quatuor ex Primariis nostris, exciperent, in quibus seorsim cubarent; Reliquorum quindecim singula binis assignarentur. Cubicula elegantia erant, & lucida, nec-non Supellectili satis lautâ ornata. Tum demùm in Porticum longam divertimus; Qualia solent esse *Dormitoria Monachorum*; ubi ostendit nobis, per Latus unum integrum, (Nam Latus adversum nihil aliud erat, quam Paries, & Fenestræ,) Cellas septendecim, nitidas, Partitiones habentes ex Cedro. Quæ Porticus, cum Cellis, numero quadraginta, (multò scilicet pluribus, quam nobis opus erat,) instituta erat ad usum Infirmorum. Simulque monuit, quod quamprimùm aliquis ex Ægrotis convalesceret, transferri posset è Cellâ in Cubiculum. Ad quem usum parata erant, decem alia Cubicula, præter illa, de quibus antè diximus. Hoc facto, in Cœnaculum nos reduxit, & attollens paululùm Arundinem suam, (quod in more illis erat, quoties *Ministri* Mandata Superiorum referunt,) ita ad Nos locutus.

Notum Vobis facio, consuetudinem Regni hujus postulare, ut post diem instantem, & crastinum; (quos Vobis ad transferendos è Navi Homines, & Res vestras, permittimus,) contineatis vos ipsos, intra Fores hasce, in triduum. Veruntamen, hoc vos non perturbet, neque propterea intra Carcerem vos compingi existimate; Sed potiùs indultum hoc esse, quò ab Itinere vestro, spiritus recreetis & reficiatis. Nullius rei egebitis: Quin & sex Famuli assignati sunt, qui vobis ministrent, & Negotia vestra expediant. Gratias ei egimus, cum omni affectu, & humilitate; Et diximus; *Deus proculdubiò in hac Terrâ manifestatur.* Obtulimus ei etiam viginti Aureos, sed ille quoque subridens, hoc solùm dixit; *Quid, vultis me esse Hominem bini Salarii?* & sic abiit. Paulò post, prandium nostrum allatum est; Quod certè satis lautum, & salubrem victum, tam respectu Ciborum, quam Potûs, exhibuit: Meliorem certè & uberiorem, quam pro modulo Collegii ullius, quantum novi, in *Europâ*. Potus erat trium Generum; Unumquodque eorum bonum & salubre; Vinum ex Uvis: Potus ex Granis, qualis, est apud Nos

Cervisia,

Cervisia, sed clarus & limpidus : Et Siceræ, Genus ex Fructu quodam ejus *Regionis* confectum ; Potus sane gratissimus, & miri refrigerii. Allata etiam est Nobis magna Copia Arantiorum illorum coccineorum, in usum Ægrotorum : Aiebant enim, ea præsens & efficax esse Remedium contra Ægritudinem in Navigatione contractam. Præterea, Pyxidem nobis tradidit, pillulis albescentibus sive cineritiis, plenam : Monuitque, ut Ægroti nostri, unam earum, singulis noctibus, in Introitu Lecti, sumerent ; Quas dixerat Sanitatem eorum acceleraturas. Proximo die, cùm à Labore & opere, circa vecturam Hominum, & Rerum nostrarum, è Navi, requievimus, visum est mihi, Socios nostros in unum convocare : Cum autem convenissent, ita eos allocutus sum : *Amici mei charissimi ; Noscamus nos ipsos ; Et quo loco res nostræ sint. Viri sumus, in Terram projecti è Mari, sicut Ionas è ventre Balenæ, cùm in Alto veluti sepulti essemus. Iam verò, licet Terram rursus calcamus, inter Vitam tamen, & Mortem, medii consistimus. Etenim Fines, & Veteris, & novi Orbis, prætervecti sumus. Atque utrùm Nobis Europam rursùs conspicere dabitur, soli Deo notum. Miraculo quodam huc advecti sumus ; Atque à miraculo propè aberit, si hinc avehamur. Quocirca, Salutem præteritam, ac pericula præsentia, & futura, animo recolentes, ad Deum nos convertamus, Corda levemus, & vias nostras singuli corrigamus. Præterea, ad populum Christianum, Pietatis & Humanitatis plenum, venimus : Caveamus (quæso,) ne illam Faciei confusionem, super nos inducamus, ut coram illis vitia nostra, aut malos Mores, palam faciemus. Adhùc restat ampliùs. Illi enim, (etsi sub Humanitatis Formâ,) nos hujusce Domûs claustris, ad triduum, concluserunt ; Quis novit, num-nam hoc faciant, quo Morum nostrorum experimentum sumant : Quos si repererint pravos, confestim exulare nos jubebunt ; Sin probos, Moram hic longiorem indulgebunt ? Quos enim assignârunt, Famuli isti, quidni etiam Speculatorum vices agant ? Itaque, propter Amorem Dei, atque si charum nobis sit Bonum Animarum & Corporum nostrorum, ita nos geramus, ut & pacem cum Deo habeamus, & Gratiam in Oculis populi hujus inveniamus.* Socii nostri, unâ voce, mihi, de iis quæ admonueram, gratias egerunt ; Promiseruntque, sobriè se & modestè victuros, absque scandalo vel minimo. Itaque tres illos dies læti, & curis vacui, peregimus ; Nihil solliciti de eo, quod Nobis, post triduum illud, contingere posset : Quo etiam Dierum curriculo, assiduè, propter Convalescentiam Ægrorum nostrorum, exhilarati sumus ; Qui se, veluti in *Probaticam* aliquam, divinâ Sanandi virtute præditam, missos existimabant : Tam celeriter siquidem, & constanter, convalescebant.

Crastino post illud triduum elapsum, venit ad Nos Homo novus, quem anteà non videramus, veste cæruleâ amictus, quemadmodum & prior ; Nisi quod Turbanum ejus album esset, cum *Cruce* parvâ, rubeâ, in vertice. Habuit etiam Liripipium, circa Collum, ex linteo purissimo. Sub Introitum suum, paululùm se inclinavit, & Brachia sua nonnihil explicavit. Nos verò cum resalutavimus, modo admodùm humili & submisso ; Ab ore ejus, sententiam, vel Vitæ, vel Mortis, expectantes. Postulavit, ut cum paucis aliquibus Hominum nostrorum, colloqueretur. Itaque sex tantùm manserunt, cæteri se subduxerunt. Tum ille. *Ego quidem* Domûs *hujus* Peregrinorum, *officio Præpositus sum ; Vocatione autem*

Presbyter

Presbyter Christianus. *Itaque jam accessi, ut operam meam, vobis, in omnibus, præstarem, tanquam Peregrinis, sed præcipuè tanquam* Christianis. *Nonnulla habeo quæ vobis referam, quæ (ut arbitror) non illibenter audietis. Status iste licentiam vobis dedit per sex Septimanas ulteriùs commorandi. Neque vos conturbet, siquidem Negotia vestra spatium amplius postulent : Nam, neque Lex ipsa Regni, in hac parte, rigida est ; Tùm verò minimè dubito, quin & ipse vobis Comperendinationem Temporis istius, prout res vestræ flagitabunt, procurare possem. Quin & insuper narro vobis,* Domum hanc Peregrinorum, *isto tempore, sat ditescere, & pecuniâ numeratâ benè instrui : Reditus enim suos accumulavit, jam per Septem & triginta Annos : Tot enim effluxerunt, ex quo Peregrinus aliquis ad has partes appulerat : Itaque de Impensis vestris solliciti ne sitis ; Sumptus, quamdiù hîc manseritis, è publico ærario ministrabitur : Neque vel punctum Temporis, hujus rei causâ, de Morâ vestrâ decidet. Quantum verò ad Merces, quas adduxisse dicitis, nullæ vobis imponentur Conditiones duræ, sed justis pretiis eas vendetis ; Valorem earum accipientes, vel in Mercibus aliis, vel in Auro & Argento : Nostri enim nihil interest. Sin verò quicquam sit, quod à Statu isto petere velitis, illud nos ne celetis. Reperietis enim, nos Responsum tale relaturos, quo vultus vester minimè decidat, aut contristetur. Hoc tantùm vobis edico ; Ne quis vestrûm, Karanná longiùs,* (Illa apud eos sesqui-milliari æquivalet,) *à Mœniis Vrbis abscedat, sine licentiâ speciali.* Respondimus, postquam nos vicissim intuiti essemus, gratiosam hanc & quasi paternam Benignitatem admirantes ; Non habere nos, quod diceremus ; Cùm & Gratiis agendis verba non suppeterent ; & præ nobilis ejus & inopinata Munificentia, omnia, quæ à Nobis petenda essent, præoccupasset. Nos certè Cogitationem illam subire, quasi effigiem Salutis æternæ, in Cœlis, ante oculos haberemus : Siquidem, qui paulò antè, in Faucibus Mortis constituti eramus, adductos jam esse in Locum, ubi Consolationes perpetuæ, & nil aliud, spirant. Quantum ad Mandatum Nobis impositum, Obedientiam summam præstituros ; Etsi fieri non posset, quin Corda nostra, ardentissimo, sanctam illam & felicem Terram, ulterius visendi, desiderio, inflammarentur. Adjecimus ; *Linguas priùs Faucibus nostris adhæsuras,* quàm Nos mentionem, vel Personæ ejus Venerandæ, vel Gentis hujus universæ ; in precibus nostris, omitteremus. Supplicavimus etiam ei, ut nos in Numero Servorum suorum, verorum meritò, & fidorum, reputaret ; Jure non minore, quam quo unquam Mortales Mortalibus devincti fuerint : Itaque Nos ipsos, & omnia nostra, ad pedes ejus, humiliter projicere. Dixit ; *Sacerdotem* se esse, & *Sacerdotis Mercedem* expectare : Id est ; Fraternum Amorem nostrum, & Bonum Animarum & Corporum nostrorum. Ita à Nobis discessit, non sine Lachrymis, præ teneritudine Animi, obortis ; Nos quoque reliquit, Gaudio, & Affectu Gratitudinis, confusos, & perculsos ; Atque invicem dicebamus ; Nos venisse in Terram quandam Angelorum ; Qui Nobis quotidiè apparebant, & Consolationibus præveniebant, quas ne cogitare quidem potuissemus, nedum expectare.

Die proximo, Horam circiter decimam, matutinam, denuò nos invisit *Præpositus* ; Et post Salutationes utrinque factas, dixit familiariter : *Se venisse, ut nos visitaret, & Tempus Nobiscum tereret.* Tum Cathedram poposcit, & consedit. Nos autem, numero decem, (nam cæteri aut inferiores

feriores erant, aut foràs abierant,) circa eum sedimus: Ac deinde ita exorsus est. *Nos de* Insulâ *hac* Bensalem, (*ita enim eam vocant* Linguâ *suâ,*) *hoc habemus*; *Quod ob situm* Insulæ *nostræ solitarium*; *Et Leges peregrinantibus è Nobis impositas, de Terrâ hac celandâ*; *Et raram Exterorum Admissionem in Regionem nostram*; *Nobis quidem maxima Pars Orbis Habitabilis nota sit, ipsi verò aliis penitùs simus incogniti. Itaque cùm Quæstiones illis aptiores sunt, qui minùs nôrunt, consentaneum est magis, ut Vos me interrogetis, quam ut Ego vos.* Respondimus; *Nos illi Gratias maximas referre, quandoquidem hanc Nobis licentiam indulgeret: Tùm ex iis, quæ jam observavimus, facilè nos conjicere, non esse Rem in Mundanis cognitu digniorem, quam Statum & Conditionem Terræ hujus fœlicissimæ. Sed ante omnia,* (*diximus,*) *cùm ab extremis Terræ Oris jam convenerimus, nec-non in Regno Cælesti nos olim conventuros speremus,* (*eò quod utrinquè* Christiani *simus,*) *scire avemus*; (*Quandoquidèm Terra ista in tantum dissita sit, & vastis & incognitis Maris Tractibus, divisa, à Terrâ illâ, in quâ Servator noster, dum in Carne fuit, versabatur;*) *Quis tandem hujus Gentis* Apostolus, *& quibus modis ad* Fidem *conversa, fuerit?* Facile erat, ex vultu ejus perspicere, gratam illi inprimis fuisse hanc Quæstionem nostram: *Cor meum,* (inquit) *vobis mirificè attraxistis, quod Quæstionem hanc primo in loco proponitis: Indicat enim vos, quærere primùm Regnum Dei: Atque libenter, & breviter, Postulato huic vestro satisfaciam.*

Annos circa Viginti, ab Ascensione Domini, *factum est, ut conspiceretur à Populo* Rensusæ, (*Urbis maritimæ, ad Orientalem plagam* Regionis *nostræ, sitæ,*) *noctù,* (*Nox autem erat Nubila, sed placida,*) *juxta mille passus à littore, Columna Lucis prealta; Non figurâ Pyramidali, sed veluti Cylindri, è pelago versus cœlum erecta; & in vertice ejus* Crux *Lucis ampla, Corpore Columnæ aliquantò splendidior. Ad spectaculum hoc tam mirabile, congregatus est (ut fit) Populus Urbis, super Arenas Maris, & stabat paulisper attonitus: Verùm paulò post Scaphis parvis plurimi se commiserunt, ut Rem tanti stuporis propiùs inspicerent. Verùm, postquam Scaphæ, intra sexaginta circiter à Columnâ Virgatas, advenissent, ecce omnes subitò se sistebant, nec ulteriùs procedere poterant; Ita tamen, ut in Circuitu movere, sed non accedere propiùs liceret: Adeò ut Scaphæ veluti in Theatro starent, Lucem hanc tanquam Scenam cœlestem spectaturæ. Evenit autem fortè fortunâ, ut in Scapharum unâ, adesset quispiam ex Sapientibus nostris;* Societatis *nimirùm* Domûs Salomonis: *Quæ* Domus *sive* Collegium, (*Fratres mei charissimi,*) *Oculus planè est hujusce* Regni. *Qui postquam aliquandiù, Columnam hanc, unà cum Cruce, attentè & devotè contemplatus esset, in faciem se prostravit; Et dein se in genua erigens, manusque ad Cælum attollens, hujusmodi Preces fudit.*

Domine Deus Cœli & Terræ; ex gratiâ tuâ speciali, Ordinis nostri Hominibus, dignatus es, Opera tua Creationis, & eorum Secreta, nosse; Atque dijudicare, (quantum Generationibus Hominum datur,) inter Miracula Divina, Opera Naturæ, effectus Artis, & Illusiones Dæmonum, cum Imposturis omnimodis. Agnosco & testor coram hoc populo, Rem hanc quam ante oculos intuemur,

mur, esse Digitum tuum, & Miraculum Verum. Quoniam autem è Libris nostris didicimus, Miracula nunquam à Te edita, nisi ob Finem aliquem Divinum, & excellentem; (Etenim Leges Naturæ Leges tuæ sunt, à quibus nisi magnam ob Caussam minimè recedis;) humillimè obsecramus, ut signum hoc magnum nobis fortunes, atque ejus Interpretationem & usum in Misericordiâ concedas; Id quod, dum idem ad nos mittas, tacitè & secretò polliceris.

Postquam ita precatus est, continuò Scapham, in quâ vehebatur, solutam sensit & mobilem, cæteris adhùc veluti ligatis manentibus. Illud in signum certum Licentiæ appropinquandi interpretatus, Scapham fecit, placidè, & cum Silentio, versus Columnam, Remigio impelli. Verùm antequam ad illam pervenisset, Columna cum Cruce Lucis dissipata est, & se undique tanquam in Firmamentum quoddam Stellarum multarum vertit; Quæ etiam & ipsæ brevi evanuerunt: Neque aliud restabat spectandum, præter Arcam *quandam parvam ex* Cedro; *Siccam quidem, neque Aquâ ullatenùs madefactam, etsi natares. In parte autem ejus priore, versus Sapientem, Ramus palmæ, exiguus quidem & viridis, crescebat. Is, postquã plurimâ cum Veneratione,* Arcam *in Scapham suam recepisset, ecce* Arca *sponte se aperuit; In quâ reperti sunt,* Liber, & Epistola: *Vterque in membranâ purâ scriptus, & sindonibus lineis involutus.* Liber *continebat* Canonicos Libros *universos* veteris & novi Testamenti, *prout vos illos habetis; (etenim satis scimus quos* Libros Ecclesiæ *apud vos recipiunt;) Atque* Apocalypsis *ipsa, & nonnulla alia ex* Novi Testamenti *Scriptis, quæ eo tempore edita non erant, nihilominùs eo* Libro *continebantur. Quod verò ad* Epistolam, *illa in hæc verba scripta erat.*

Ego Bartholomæus, *Servus Altissimi, & Apostolus* Jesu Christi, *monitus sum ab Angelo, qui in visione Gloriæ mihi apparuit, ut* Arcam *hanc Maris Fluctibus committerem. Itaque testor, & annuntio, ei populo, ad quem* Deus *ordinaverit hanc* Arcam *appellere; Eo ipso die ad eos venire, Salutem, & Pacem, & bonam Voluntatem,* à Patre, & Domino Jesu.

Prætereà in duobus his Scriptis, tam Libro, *quam* Epistolâ, *operatus est* Deus *Miraculum insigne, illi, quod* Apostolis *ostendit,* (Dono *originali* Linguarum,) *non dissimile. Etenim, cùm eo tempore, in hac Terrâ viverent,* Hebræi, Persæ, & Indi, *præter ipsos Indigenas, singuli in* Libro *illo, ac* Epistolâ, *legerunt, acsi in* Linguâ *cujusque propriâ, scripta fuissent. Hoc pacto, (Fratres mei,) servata est hæc Terra, ab Infidelitate, (quemadmodum & Reliquiæ Mundi veteris servatæ fuerunt ab Aquis,) per* Arcam, *ope Apostolicæ & miraculosæ* Evangelizationis Sancti Bartholomæi. Atque hîc loqui desiit. Quando Nuncius quidam venit, qui eum accersivit. Sicque, eo Colloquio, nihil aliud intervenit.

Die postero, statim à prandio, rursùs ad Nos venit *Præpositus*; seque *excu-*

excusavit, dicens; *Se pridiè à Nobis subitò & inopinatò avocatum; Nunc verò rediisse, ut illud compensaret, tempusque nobiscum una insumeret, si modò gratum nobis, Consortium ejus, aut Colloquium, fuerit.* *Respondimus; Imò illud tam gratum nobis accedit, ut nec miseriarum præteritarum, nec periculorum futurorum, memores simus, quamdiu Colloquio ejus fruamur.* Addidimus; *Existimare nos, Horam unam, Sermones cum illo conferendo, insumptam, Annis integris vitæ nostræ prioris præstare.* Inclinavit se paululum, & postquam consedissemus, dixit; *Bene habet, Quæstiones vestræ sunt.* Tum unus è nostris, parvâ interpositâ morâ, ita dixit. *Esse rem quandam, cujus cognoscendi quidem avidi, interrogandi autem timidi essemus, ne fortè nimiò plus præsumpsisse videremur. Veruntamen singulari ejus erga nos Humanitate confirmatos, (cùm nos vix pro Exteris ducamus, qui servi ejus addictissimi & devotissimi sumus,) ejus proponendi libertate usuros; Humillimè obtestantes, ut si Responsione vix dignaretur, Quæstioni tamen ignosceret, licet eam rejiceret.* Dixit; *Nos observasse satis, & memoria adhuc tenere, Verba illa ab ipso prolata; Terram hanc fœlicem, in qua jam pedem figimus, paucis admodum cognitam esse; Atque nihilo secius plerasque Orbis Nationes satis nosse. Id quod verum esse planè perspiciebamus, quandoquidem* Linguas Europæ *callerent, & Res nostras, in plurimis, intelligerent; Cum nos econtra in* Europâ, *post tot, & tam remotas Navigationes, hac ætate postrema susceptas, nihil prorsus de hac* Insulâ *inaudiverimus. Hoc mirari satis non posse, cum Nationes omnes, aut per Peregrinationes in partes exteras, aut per Adventus Exterorum ad eas, sibi invicem innotescant. Licet autem, qui in Natione extera peregrinatur, plus Notitiæ & Informationis visu nanciscatur, quam domi manens à peregrinante, auditu solo, addiscere possit; Attamen, utroque modo, Notitiam mutuam, aliquâ ex parte, haberi posse. Verùm, quantum ad hanc* Insulam, *nunquam Nova ad nos allata, de alicujus Navis, ab eâ, ad Oras nostras, appulsu; Nedum ad Littora* Europæ; *Neque ad Littora* Indiarum, Occidentalis *aut* Orientalis: *Neque aliquid accepisse, de Navi ullâ, cujuscunque ea Populi sit, quæ à Terrâ hac redierit. In hoc autem, illud quod Admirationem movet, non consistere; Situm enim ejus, (ut* Dominatio *tua dixerat,) in tam vasti pelagi Conclavi secreto, hujus rei in caussâ esse posse; Verùm, ut illi contra Notitiam Linguarum, Librorum, Rerum haberent, Gentium ab iis tam immensis spatiis dissitarum; Id omnem admirationem superare; Neque nobis quomodo fieri hoc possit, ullo modo in Mentem venire: Nobis siquidem Divinarum Mentium & Potestatum, non autem Hominum quorumvis, Conditionem videri, ut ipsæ Occultæ & Invisibiles lateant, cæteris interim illarum visui patentibus, & velut in aprico positis.* Ad hæc verba, *Præpositus* placidè subrisit, & dixit; *Non sine caussâ, veniam nos hujus Quæstionis petere; Siquidem innuere, ac si Terram hanc, non aliam, quam Terram* Magorum *duceremus; Quæ Spiritus Aerios, in omnes Partes, emitteret; Quorum ope & famulitio, quæcunque in aliis Regionibus gererentur, pernosceret.* Omnes uno ore humiliter respondimus; vultu tamen ita compositò, ut eum non aliàs quam joco hoc dixisse, præ Nobis ferremus: *Nos sanè facilè in eam Cogitationem venire, esse aliquid, in hac Natione, planè supernaturale; Illud tamen, potiùs* Angelicum, *quam* Magicum, *ducere: Verùm ut perspicuè apud* Dominationem *suam eloqueremur, quid tandem illud fuerit, quod Scrupulum hunc, ne quæreremus, injecisset, nihil ex hac re sapuisse; Sed quoniam in Sermone præterito eum innuisse meminneramus, Gentem istam,*

de Silentio erga peregrinos, per Leges cavisse. Ad hoc respondit; *Rectè quidem meministis: Itaque in iis, quæ proferre apud vos instituo, nonnulla reservanda sunt, quæ omninò revelare licitum non est; Haud pauca tamen supererunt, quæ satisfactionem vobis abundè præstabunt.*

Intelligetis igitur, (id quod vobis fortassè vix credibile videbitur,) ter mille circiter abhinc annis, aut paulò plus, Navigationes Orbis Terrarum, (præsertim in Regiones remotas,) majores fuisse, & magis strenuè susceptas, quam hodierno die. Ne existimetis, nescire me, quantum apud vos creverint Navigationes, intra Annos centum & viginti proximè elapsos. Satis mihi hoc cognitum: Et tamen, majores (inquam) fuerunt, eo tempore, quam nunc. Sive Conservatio illa, Reliquiarum Humani Generis, per Arcam, *à* Diluvio universali, *hanc Navigandi confidentiam Hominibus indiderit; Sive aliud quid in caussa fuerit. Sed utcunque, hoc quod dico, verum est.* Phœnices, *ac præcipuè* Tyrii, *magnas habebant Classes. Similiter habebant &* Carthaginienses; *Colonia ipsorum, quamvis ad Occidentem magis sita sit. Ab Oriente verò, Classes* Ægyptiorum, *&* Palæstinæ, *potentes erant, & numerosæ.* China *autem, &* Atlantis magna, *(quam vos* Americam *vocatis,) quæ nunc Juncas tantum, & Canoas, habent, vi magnâ abundabant, illis diebus, Navium grandiorum.* Insula *hæc nostra, (ut ex fidelibus ejus Ætatis Historiis planè Liquet,) instructa tum fuit Navibus mille quingentis, iisque fortibus, & magnæ capacitatis. De hoc, quod loquor, apud vos, exigua admodùm, aut nulla est Memoria; At nobis pro certo cognitum est.*

Eo etiam tempore, ad Insulam hanc, Naves & Carinæ, earum omnium, quas modò nominabam, Nationum, appulerunt. Atque, ut fieri solet, Naves illæ præter Populares suos, vehebant multos, ex aliis Regionibus, *quæ ipsæ maritimæ non erant; veluti* Persas, Chaldæos, Arabes; *Ita ut omnes ferè Nationes potentes & celebres, locum hunc adierunt: Ex quibus nonnullis habemus, Stirpes, & Tribus, tenues, usque in hodiernum diem. Quod verò ad Naves nostras attinet, in omnes propemodum Oras navigârunt; Tam ad Fretum vestrum, quod* Columnas Herculis *appellatis; Quam ad alias, tum* Mediterranei, *tum* Atlantici *Maris, Regiones; Veluti ad* Paguinum, *(Civitatem in* Chinâ *antiquissimam,) Quæ eadem est cum* Cambalu, *&* Quinze, *ad Orientale Pelagus sita, non procùl à Finibus* Tartariæ Orientalis.

Eodem præterea tempore, & seculo integro insequente, aut ampliùs, Populi magnæ Atlantidis potentes *admodum erant. Etsi enim Narratio & Descriptio, à* Viro *magno vestri Orbis facta; (Scilicet, progeniem* Neptuni *Sedes suas ibi fixisse; Tum de magnificis, Templo, Palatio, Vrbe, & Colle; Quin & de multiplicibus pulchrorum & magnorum Fluviorum Spiris; quæ (tanquam totidem Torques,) Templum illud & Vrbem cingebant; Ac denique de Gradibus illis insignibus Ascensûs per quos ad eadem perveniebatur, veluti per Scalam quandam Cœli;) Sit Fabulosa & Poetica: Hoc tamen veritatis immiscetur, Regionem illam* Atlantidis; *Tam illam* Peruviæ *tunc* Coyam *vocatam, quam illam alteram* Regni Mexicani, *tunc dictam* Tirambel; *Regna fuisse, Armis, Classe, & Opibus, potentia & superba. Tam (inquam) potentia, ut eodem tempore, (vel saltem intra spatium decem Annorum,) duas magnas Expeditiones Navales susceperint: Hi nimirùm de* Tirambel, *per* Atlanticum Mare, *usque ad* Mare Mediterraneum; *Illi autem de* Coyâ, *per* Mare Australe, *usque ad hanc* Insulam *nostram. De priore autem Expeditione, videtur*

detur Auctor *ille vester, aliquid a* Sacerdote Ægyptio, *quem citat, hausisse. Pro certo enim, Expeditio talis fuit. Virum verò* Athenienses *antiqui illi fuerint, qui Copias illas repulerunt & profligarunt; Atque hæc eis Gloria tribuenda, non habeo quid dicam; Illud extra omnem Dubitationem, nec Navem, nec Virum, unquam ab ea Expeditione rediisse. Neque meliore Fortuna usa esset Classis illa* Coyæ, *quæ nos invasit, nisi in Hostes clementiores incidisset.* *Etenim* Rex Insulæ *hujus, (nomine* Altabin,) *Vir prudens, & Imperator in Bello optimus; Cui tum Hostium, tum propriæ Vires, satis exploratæ erant; Ita rem gessit, ut Copias eorum terrestres, postquam in Terram descendissent, à Classe eorum intercluderet; Atque veluti Indagine utrasque Copias cingeret, majori Exercitu quam illorum fuit, & Terrestri & Navali; Sicque eos ad Deditionem, absque prælio, compelleret: Cúmque in potestate suâ essent, haud duriores Conditiones imposuit, quam Jusjurandum ab iis exigendo, se in posterum, contra illum, nunquam Arma laturos: Quo facto eos incolumes omnes dimisit. Veruntamen* Vindicta Divina, *non multò post, superbos illos Ausus, ulta est; Siquidem, intra Curriculum centum Annorum, aut minùs,* Atlantis *illa magna omninò perdita & destructa fuit; Non Terræ-Motu absorpta, ut* Vir *ille vester affirmat; (Etenim Tractus ille totus, Terræ Motibus parùm est obnoxius) Sed per particulare Diluvium, sive Inundationem: Quandoquidem etiam hodierno die, Regiones illæ, majores habeant Amnes, atque etiam Montes altiores, qui Aquas in Planities effundant, quam alia pars quæcunque Orbis veteris. Sed illud verum est, Inundationem illam non fuisse profundam; Non ampliùs forsan, in pluribus locis, quam ad quadraginta pedes, Unde factum, ut licet Homines, & Bestias, undique demerserit, Sylvestres nihilominùs Habitatores quidam Montium evaserint. Aves quoque in tuto ferè fuerunt, ad Montes, aut Arbores præaltas, convolando. Homines verò, licet in aliquibus locis, Ædificia haberent, altiora quam quò Aquæ pervenire possent; Inundatio tamen illa, licet minimè profunda, diuturna certè fuit. Unde, qui in Valle degebant, propter penuriam Cibi, & Rerum aliarum necessariarum, Fame & Inopiâ, perirent. Itaque, nemini mirum, si* America *Habitatorum tam rara sit, Neque si Populus ejusdem, adeò simplex & barbarus existat. Etenim rationem sic instituere debetis;* Populum Americanum *novum esse, & recentem; Recentem (inquam) præ cæteris Orbis Habitatoribus, annis non minus mille. Tantum enim Temporis intercesserat, inter Diluvium universale, & illud* Americæ *particulare. Siquidem tenues illæ, & raræ, Humani Generis, Reliquiæ, quæ in Montibus manserant, in inferiores Regionis partes, tardè Sobolem dederunt; Cúmque essent Homines feri, & omnium Rerum rudes, (Neutiquam* Noacho, *& Filiis ejus similes, qui familiæ erant, ex universo Orbe, Electa,) ad Literas, Artes, & vitæ Cultum, Posteris transmittendum, non sufficiebant. Atque insuper, cùm in Habitationibus suis Montanis, (propter asperrimum Frigus Regionum illarum,) pellibus Ursorum, Tigridum, & Caprorum magnorum & hirsutorum, qui in illis Partibus abundant, vestire se consuevissent; Posteà autem in vallem descendentes, intolerabiles ibi Fervores ferre non possent, neque Vestium magis levium ulla copia eis præstò esset; Coacti sunt Morem nudè incedendi introducere, qui apud illos, usque in hodiernum diem, in usu est. Solummodò magnâ voluptate, & desiderio afficiuntur, Avium plumas gestandi; Atque hoc procul dubiò, à Traditione, & Exemplo Majorum, qui in Montibus habitabant, hauserunt; Qui ad hunc fortè usum allecti fuerunt, ex innumerâ Avium Multitudine, Alia petentium,*

um, cùm Ima Aquis stagnarent. Videtis, (fratres,) per Casum hunc majorem, & Temporis quasi Miraculum, Commercium nostrum cum Americanis *cessasse, cùm ipsi ampliùs non essent: Cum quibus, supra omnes Mortales, Commercium antea habuimus, utpote Regioni nostræ proximis. Quantum verò ad alias Orbis partes, manifestissimum est, seculis succedentibus, sive propter Bella mota, sive ex periodo & vicissitudine Temporum, Navigationes ubique majorem in modum elanguisse: præcipuè autem Navigationes longinquas; propterea quod Triremes, & ejusmodi Carinæ, quæ Oceanum vix tolerare possent, in usum venire cœperunt. Hinc igitur, quam ob Caussam, Notitia illa Regionis nostræ, quæ à Navigantibus ad Nos acquiri potuit, multis abhinc seculis defecerit, clarè cernitis; Nisi forsan raro eventu talis Appulsus obtigerit; quemadmodum ante dies paucos vester. Iam verò, de Navigationis nostræ, in alias partes, Cessatione, aliam vobis Caussam, assignare oportet. Neque enim denegare possum, (si verum fateri cupiam,) quin Apparatus & Instructio nostra Navalis, numero & robore Navium, abundantiâ Nautarum, peritiâ Gubernatorum, & aliis rebus quibuscunque, æque hodiè valet, ac olim valebat. Itaque, quid in re sit, quod domi jam sedeamus, separatim vobis declarabo: Atque hoc propiùs accedet, ad Quæstionem vestram, quam initio proposuistis, elucidandam.*

Regnavit in hac Insulâ, ante Annos mille nongentos, Rex, *cujus Memoriam, supra alios omnes, maximè colimus & veneramur: Non superstitiosè, sed tanquam Divini cujusdam Instrumenti, licet Hominis Mortalis. Nomen ei fuit* Solamona. *Eum autem pro* Legislatore *hujus* Gentis *ducimus. Regis istius Cor* Deus *in latitudine latum, & in Bonis Inscrutabile: Qui in illud totus incumbebat, ut Regnum, & Populum suum, bearet. Itaque, cùm secum reputaret, quam sufficiens, & (ut dicam) Substantiva, Terra hæc ex sese fuerit, ad Se ipsam Sustentandam, absque Opibus aut Copiis Exterorum; Quippe quæ in Circuitu, quinquies mille & sexcenta Milliaria, plus minùs, contineret; Et maxima ex parte ferax imprimis esset, & bonitate Soli præstaret; Atque rursùs perpendens Classem & Naves Regni, non segniter applicari & exerceri posse, tam per piscationem, quam per Transportationem & Vecturam, de portu in portum; Necnon per Navigationes ad Insulas quasdam adjacentes, & Imperio huic & Legibus subditas; Tum verò in memoriam revocans, quam felix & florens, eo tempore, Regni hujus Status fuerit; (Ita ut mille modis in deterius, sed vix ullo modo in melius, mutari posset;) Nihil omninò deesse putabat, quo Fines suos Nobiles planè & Heroicos assequeretur, nisi ut, (quantum Humana providentia efficere posset,) Res illas, quæ suo tempore tam fœliciter essent fundatæ & stabilitæ, perpetuitate donaret. Quocirca, inter Leges alias suas Fundamentales, Leges plurimas sanxit, de Introitu Exterorum interdicendo; Qui eo tempore, (licet post Calamitatem* Americanam,) *satis frequens erat: Isthoc Instituto, quia à Novitatibus, & mixturis Morum, metuebat. Verum est, Interdictum Simile, de Introitu Exterorum, Scito veteri, apud* Chinenses *valuisse, atque etiamnum valere. Sed ibi res est despicabilis; Eosque reddidit, Gentem, Curiosam, Imperitam, Timidam, & Ineptam. At* Legislator, *noster, in Lege suâ condendâ, diversum longè adhibuit temperamentum. Primùm enim, Iura Humanitatis omnia sarta tecta servavit, in Institutis & Fundationibus suis, pro Levamine & Solatio peregrinorum afflictorum; Quod & vos experti estis.* Ad quod dictum, ut par erat, consurreximus omnes, nosque inclinavimus. Ille perrexit. Rex *idem, cupiens Factis Humanitatis Consilia Politica adjungere: Atque*

que Humanitati minimè convenire putans, ut Exteri invitè detinerentur; Nec minùs Rationibus Status non convenire, ut redirent, & Insulæ hujusce Arcana evulgarent; Hanc viam iniit. Constituit, ut ex Exteris, quibus permissum foret in Terram hanc descendere, qui abire vellent, non prohiberentur; Qui autem manere præoptarent, Conditiones & vivendi Facultates a Statu reciperent. In quâ re, visu tam acri polluit, ut post tot seculorum spatia, à Lege hac conditâ, Memoriam nullam habeamus, ne vel Unicæ duntaxat Navis, quæ Reditum præsulit; Atque tredecim tantùm Virorum, temporibus diversis, qui in nostris Navibus reverti elegerunt. Quid autem pauci illi, qui sic redierunt, de Regione hac propalarint, nos fugit. Facilè autem existimare potestis, quicquid retulerint, non aliter quam pro Insomnio quodam, habitum esse. Navigationes autem nostras, ad Partes exteras, visum est, Legislatori nostro, penitùs coercere. In Chinâ hoc non fit. Etenim Chinenses, quò volunt, & possunt, navigant. Quod satis ostendit, Legem illorum, de Exteris arcendis, à pusillanimitate solâ, & Metu, provenire. Interdictio autem hæc nostra, unam tantùm recipit Restrictionem; Eámque certè admirabilem: Bonum enim, quod à Communicatione cum Exteris trahi possit, conservat; Malum autem evitat. Id Vobis nunc aperiam. Atque hic videbor aliquantisper, ab eo quod agitur, digredi; Sed mox, hoc ipsum, ad rem pertinere perspicietis. Intelligetis itaque (Amici mei præchari,) inter Acta illius Regis, unum maximè eminere. Illud est, Fundatio sive Institutio Ordinis cujusdam & Societatis, quam Nos Domum Salomonis vocamus. Nobilissimam dico, (quantum nos arbitramur,) omnium, per Terrarum Orbem, Fundationem; Atque Regni hujusce Luminare magnum. Domus hæc studiis & Contemplationibus, Operum & Creaturarum Dei, dicata est. Putant nonnulli, Nomen traxisse à Fundatore, paululùm corruptum; Ac si deberet dici Solamonæ Domus: Verùm Archiva ipsa Authentica, sic scriptum habent, prout in Sermone quotidiano nunc profertur. Itaque Nomen fluxisse arbitror, à Rege illo Hebræorum, qui apud vos celebris est, nobis autem non ignotus. Habemus enim Portiones aliquas Operum suorum, quæ apud vos desiderantur: Historiam illam Naturalem dico, quam conscripsit de Plantis omnibus; A Cedro Libani, usque ad Hyssopum, quæ de Pariete egreditur; Atque de omnibus Rebus, quibus Vita & Motus inest. Hinc animum meum Cogitatio illa subiit, Regem nostrum, quandoquidem se in multis cum Rege illo Hebræorum, consentire sensit, (qui multis ante eum Annis vixerat,) ejus Titulo Fundationem hanc honorasse. Atque in hanc opinionem præcipuè adducor, quod in Historiis admodum antiquis invenio, Societatem hanc, interdum Domum Salomonis vocari, interdum autem Collegium Operum Sex Dierum. Unde persuasum habeo, Regem illum nostrum præcellentem, ab Hebræis didicisse; Deum, Mundum hunc, & omnia quæ ei insunt, sex Dierum spatio creasse; Ideóque, cùm Domum illam institueret, ad Inquisitionem & Inventionem, Naturæ veræ, & interioris, Rerum omnium; Quo Deus Conditor majorem reciperet Gloriam, ob Fabricam earum; Homines autem uberiorem perciperent Fructum, in usu earum; Indidisse etiam ei illud alterum Nomen, Nimirùm; Collegii Operum sex Dierum. Verùm, ut redeamus tandem, ad id quod nunc agitur. Postquam Rex omnem Subditis Navigationem interdixisset, præterquam in Partes huic Imperio subditas, hanc nihilominùs Ordinationem sancivit: Nimirùm; Singulis duodenis annis, mittendas ex hoc Regno, Naves binas, in Partes Orbis diversas: In utraque Navium harum, tres ex

Fraternitate

Fraternitate Domûs Salomonis, *seorsim vehendos : His in Mandatis dandum, ut Nos, de Rebus, & Statu Locorum illorum, ad quos appellerent, certiores facerent; Præcipuè autem de Scientiis, Artibus, Manufacturis, & Inventionibus Mundi universi; utque, in Reditu, Libros, Instrumenta, Exemplaria in unoquoque genere, ad nos perferrent: Navibus, postquam in Terram* Fratres *exposuissent, redeundum;* Fratribus *autem, usque ad novam Missionem, peregrè manendum : Naves hasce non aliis Mercibus instruendas, quam Commeatûs copiâ bonâ; Nec-non Thesauri satis largâ quantitate, in usum* Fratrum, *ad res eis coemendas, & Homines tales remunerandos, quibus opus esset. Iam verò, ut vobis proferam modos, quibus Vulgus Nautarum coercentur, ne in Terris, ad quas appellunt, dignoscantur; Aut quibus modis, in Terram expositi, sub nomine Nationum aliarum, lateant; Aut ad quæ Loca Navigationes nostræ designatæ sint; Aut quæ Loca novis rursùs Missionibus præfigantur; Atque alias hujus generis Circumstantias, quæ ipsam Practicam partem spectant, mihi proloqui fas non est; Neque multum certè ad Quæstionem vestram conducet. Sic itaque videtis, Commercium nos instituisse; Non pro Auro, Argento, & Gemmis; Non pro Sericis, aut Aromatibus; neque pro aliis quibusvis Rebus Crassis; Sed tantùm pro* Creaturâ Dei *primâ,* Luce *scilicet :* Luce, *inquam, in quacunque tandem Terræ Regione, prorumpente, & germinante.*

Cúmque hæc dixisset, conticuit: Nos etiam aliquandiù silebamus. Reverà enim omnes attoniti eramus, cùm audiremus, Res tam mirabiles, oratione tam probabili recenseri. Ille autem Animos nostros, Cogitationibus aliquibus gravidos sentiens, partui autem non maturos, civiliter admodùm Nos explicuit; Et ad Quæstiones de Itinere, & Fortunis nostris, deflexit: Sub finem autem dixit; *Rectè nos facturos, si Consultationem inter Nos iniremus, de Tempore, pro Morâ nostrâ, à Statu petendo. In quo jussit minimè verecundari Nos; Tempus enim quodcunque nobis postulare visum fuerit, ipse non dubitabat se impetraturum :* Ad quod Dictum surreximus omnes, & humiliter Fimbriam Liripipii sui exosculari cœpimus. Ille autem renuit; & continuò à Nobis discessit. Postquam verò, inter Homines nostros evulgatum fuit, Statum illum, Conditiones Exteris, qui manere vellent, largiri solere; vix ulli eorum persuadere potuimus, ut Navem nostram curarent; Aut quò minùs, *Præpositum* mox adirent, ad Conditiones petendas. Sed, non sine magnâ difficultate, eos tandem cohibuimus, donec ex consensu, quid faciendum esset, statueremus.

Jam autem, tanquam liberos nos rebamur, cùm Metum omnem extremæ ruinæ, depulsum vidimus. Jucundissimè item viximus; Civitatem ipsam, nec-non Pomærium illud, quod Nobis concessum erat, perambulantes: In quo, quæcunque visu digna, aut grata erant, perquirebamus, & spectabamus. Intereà Familiaritatem cum plurimis ex Civitate, iisque non ex inferiore ordine, contraximus : Inter quos, Humanitatem tantam perspeximus, adeòque Consuetudinem tam jucundam & liberam, Peregrinos veluti in sinu amplectendi, & fovendi; ut vix abesset, quin oblivionem, Nobis, omnium eorum, quæ in Patriis nostris chara anteà erant, induceret. Quin & quotidiè incidimus, in res observatu, & relatu, dignissimas. Certè, si ullibi Terrarum Speculum sit, quod Oculos Hominum allicere debeat, & detinere, illud exhibet hæc *Regio.* Evenit, die quodam, ut duo ex nostris invitarentur, ad *Festum* quoddam

(quod

(quod vocant) *Familiæ*. Mos autem celebrandi *Festum* illud, censeri meritò possit, maximè pius, ex ipsâ Naturæ Lege depromptus, & Veneratione dignus: Monstrans proculdubiò Nationem illam omni Bonitate refertam esse. Qui talis est. Concessum est, per Leges *Regni*, cuivis, cui vivere contigerit, dum triginta è corpore suo prognatos, simul superstites, viderit; Eosque omnes tertium ætatis annum egressos; *Festum* hoc celebrare. Quod & publico sumptu fit. *Pater Familiæ* (quem *Tirsanum* vocant,) biduò ante *Festum*, tres ex Amicis suis, quos eligere placuerit, sibi advocat; Ac insuper, Magistratûs, Civitatis, aut Oppidi, ubi *Festum* celebratur, præsentia honoratur: Omnes autem ex Familiâ, utriusque Sexûs, adesse jubentur. Per Dies hosce duos, *Tirsanus*, cum Amicis illis suis, & Magistratu, circa Bonum Familiæ, consultationem init. Tunc si quæ Discordiæ, aut Lites, in Familiâ, obortæ sint, terminantur, & sedantur. Tunc si qui ex Familiâ, in Paupertatem redacti fuerint, aut quovis modo afflicti, iisdem subveniendi, & necessarium victum suppeditandi, ratio initur. Tunc si qui eorum vitiis addicti, aut genus vitæ iners, & pravum, agant, reprehenduntur, & censuram subeunt. Quin etiam circa Nuptias, & vitæ Conditionem alicui eorum maximè convenientem, Consilium tunc capitur, Et alia similia tractantur, & decernuntur. Magistratus ideò assidet, ut Decreta & Mandata *Tirsani*, si quis fortè ex Familiâ non pareat, Auctoritate suâ muniat, & Executioni demandet: Licet hoc rarò admodùm requiratur; Tantam nimirùm, Ordini Naturæ, Obedientiam præstant. Tunc etiam, *Tirsanus*, ex Filiis suis, unum eligit, qui cum eo, in Domo suâ, perpetuò vivat; Qui exinde vocatur, *Filius Vitis*. Ratio Nominis posteà patebit. Die *Festo*, post *Liturgiam* divinam celebratam, progreditur *Tirsanus*, in Aulam quandam amplam, ubi Solennia *Festi* peraguntur: Quæ Aula, à parte superiori, gradum habet unicum Ascensûs. Illic ad Parietem, in Medio, collocatur Cathedra, cum Mensâ, & Peristromate super eam: Supra Cathedram extenditur Conopæum, rotundum, vel Ovatum, ex Hederâ; Hederâ certè, præ nostrâ, plurimùm albescente, Colore, non absimili Folio Populi, quam vocamus Argenteam. Sed aliquanto magis splendido: Viret enim per Hyemem. Conopæum autem, Filis Argenteis, & Byssinis, diversorum colorum, quæ Hederam circumcingunt, eleganter contexitur; Atque Opificium plerumque est alicujus ex Filiabus Familiæ: In vertice, Reticulo tenui, ex Bysso & Argento, velatur: Verùm Materia Conopæi Hedera vera est; Ex quâ, post Solennitatem finitam, Amici Familiæ, Folium aliquod, aut Ramusculum, decerpere amant. Progreditur *Tirsanus*, prole suâ universâ stipatus, Masculis præeuntibus, Fœminis à tergo insequentibus. Sin Mater Familiæ fuerit, quæ Prolem universam peperit, collocatur ad dextrum Latus Cathedræ, Orchestra quædam, cooperta, cum Ostio secreto, & Fenestris; ubi illa clam sedet. *Tirsanus* postquam ingressus fuerit, in Cathedrâ illâ considet; universâ Familiâ, juxta parietem, tam à tergo, quàm à Lateribus Aulæ, super Gradum Ascensûs, secundum Ordinem Ætatis, non habito sexûs discrimine, se sistente, & super pedes erectâ. Cùm consederit, (Aula interim frequentiâ haud parvâ refertâ, sed sine turbâ aut strepitu,) post moram nonnullam, ingreditur, ab inferiori parte Aulæ, *Taratan* *; (Quod verbum

apud

apud eos significat *Haraldum*;) Cujus Latera regunt Adolescentuli; Quorum unus Rotulum gerit ex splendente illa lutea Membrana; Alter Botrum uvarum aureum cum pedicillo sive Caule longâ. *Haraldus*, & uterque Adolescentulus, Palliis sericis, Coloris Thalassini, vestiuntur; Verùm Pallium *Haraldi*, Radios habet aureos, & dimittitur adeo ut Terram nonnihil verrat. *Haraldus*, ter se aliquantulum inclinans accedit usque ad Gradum Ascensûs, ibique primo in Manum sumit Rotulum. Rotulus iste, Charta Regia est; Et Redituum, Privilegiorum complurium, Exemptionum, & Insignium Honorificorum, *Patri Familiæ*, concessorum, dona continet: Inscribitur autem semper; *Tali, Amico nostro dilecto, & Creditori*: Qui Titulus, *à Rege*, in hoc solummodò casu, tribuitur. Aiunt enim *Regem*, nulli Debitorem esse, nisi ob Propagationem Subditorum. Sigillum huic Chartæ affixum, est *Regis* Effigies, Auro insculpta: Atque quamvis hujusmodi Chartæ, ex officio, & tanquam jure, expediantur; pro arbitrio tamen, secundum Numerum & Dignitatem Familiæ, variantur. Hanc Chartam perlegit *Haraldus*, uoce alta; Dumque legitur, *Tirsanus* se in Pedes erigit, à duobus Filiorum suorum, quos delegerit, supportatus. Tum *Haraldus* super Gradum ascendit, & *Tirsano* Chartam in manus tradit: Quo facto, ab omnibus qui adsunt, Acclamatio magna fit, Linguâ suâ, quæ hoc significat; *Fœlices sunt Populi Bensalem*. Deinde *Haraldus*, ab Adolescentulo altero Botrum uvarum recipit, qui (ut diximus) Aureus est, tam Caule, quam Uvis ipsis; sed uvæ eleganter colorantur; Atque, si Masculi ex Familiâ, numero excedant Fœminas, uvæ purpureæ sunt, cum Sole parvo in vertice posito; sin Fœminæ Mares, uvæ virides sunt, cum Lunâ crescente in vertice. Uvæ autem Numerum Liberorum Familiæ exæquant. Iste etiam Racemus aureus, ab *Haraldo* traditur *Tirsano*; Qui eundem tradit Filio illi, quem anteà elegerat, ut secum in Domo maneret, tradit: Is autem perpetuò cum ante Patrem gerit, quoties in publicum progreditur, tanquam Insigne Honoris; Atque inde Nomen (ut dictum est,) *Filii vitis*, accipit. Peracta hac solennitate, *Tirsanus* se recipit; Atque post Moram aliquam interjectam, rursus ad prandium egreditur, ubi sedet sub Conopæo solus; Neque cuivis ex Liberis, cujuscunque Gradus aut Dignitatis, unà sedere conceditur; Nisi fortè fuerit ex *Domo Salomonis*. Servitium Mensæ præstant Masculi ex Familiâ, qui hoc faciunt, quoties ei aliquid subministrant, in Genua procumbentes: Fœminæ autem, tantum juxta parietem, circunstant. Pars Aulæ, quæ infra Gradum est, Mensis habet utrinque sitas, pro Convivis; Quibus decore admodùm, & ordine bono, ministratur: Sub finem autem Prandii, (Quod apud illos, in maximis suis solennitatibus, non ultra sesqui-horam durat,) cantatur Hymnus, pro Ingenio Componentis variatus; (Habent enim Poetas optimos;) Subjectum verò ejus, perpetuò sunt Laudes, *Adami, Noachi*, & *Abrahami*; Quorum primi duo, universi Generis Humani Parentes extiterunt; Tertius, *Pater Fidelium*. Concluditur tamen semper, cum Gratiarum Actione, propter Nativitatem *Servatoris* nostri; *In quo Universæ Terræ Generationes Benedictionem consequuntur*. Finito prandio, *Tirsanus* iterùm se recipit; Atque solus subducitur in Locum interiorem, ubi preces secretas fundit: Dein progreditur tertiò, ut Benedictionem suam

impertiat,

impertiat, universis Liberis suis, qui eum circumstant, ut prius. Tum eos nominatim, ad se, singulos vocat, prout ei placuerit; Licet raro Ætatis Ordo immutetur. Persona quæ vocatur, (Mensâ prius remotâ,) continuò in Genua, ante Cathedram procumbit: *Pater* autem Manus Capiti ejus imponit, atque ei benedicit in hæc Verba. *Fili Bensalem, (aut Filia Bensalem,) Pater tuus dicit; Ille, per quem Auram vitalem hausisti, Verbum loquitur; Benedictiones Patris Æterni, Principis Pacis, & Columbæ sanctæ, descendant super te, & dies peregrinationis tuæ, reddant multos & bonos.* Hanc Benedictionem singillatim impertit. Quod si aliqui ex Liberis Masculis, Virtute & Meritis præcelluerint, (modò numerum duorum non excedant,) post Benedictionem generalem, seorsim eos vocat: Manus autem super Humeros eorum extendens, illis stantibus, sic infit; *Fili, bene habet quod natus es, da Deo gloriam, & in finem persevera.* Atque unà ei Monile tradit, in figuram spicæ Frumenti, formatum; Quod is semper postea, in Fronte Turbani, aut Galeri sui, portat. Hoc peracto, ad Musicam & Saltationem, & Hilaritates id genus alias, apud eos usitatas, pro residuo Diei, se accingunt. Atque iste est Modus, *Festum* illud celebrandi.

Intra paucos dies sequentes, Amicitiam & Familiaritatem cum Mercatore quodam Civitatis illius, cui nomen *Ioabin*, contraxi. Erat autem *Iudæus* & *Circumcisus*. Paucas enim quasdam *Iudæorum* Stirpes, inter eos nunc degentes, habent, quibus Religionem suam permittunt: Quam veniam faciliùs indulgere possunt, quandoquidem *Iudæi* illi, à *Iudæis* in reliquis Orbis partibus, Moribus longè diversi sunt. Nam cùm *Iudæi* alii, Nomen *Christi* odio habeant, atque adversus Populum, inter quem degunt, secretam & inveteratam Malitiam foveant; Hi contrà, *Servatori* nostro, Attributa plurima sublimia reddunt; Nationem autem *Bensalem* amant impensissimè. Sanè vir iste, de quo loquor, confiteri semper solebat, *Christum* natum fuisse ex Virgine; Atque Homine mero majorem extitisse: Tum narrare solebat, quod *Deus* eum Seraphim, qui Thronum suum stipant, præfecit: vocabat eum etiam quandoque *Viam Lacteam*, quandoque *Eliam Messiæ*, & aliis compluribus Nominibus magnis eum insigniebat. Quæ omnia, licet Divinâ *Christi* Majestate, longè inferiora sint, a stilo tamen *Iudæorum* cæterorum multum differunt. Regionis autem *Bensalem* laudandæ, Idem nullum faciebat finem: Quin & credi voluit, ex Traditione quorundam *Iudæorum*, illic degentium Populum *Bensalem*, ex stirpe *Abrahami*, per alium Filium, quem *Nachoram* vocat, fuisse: Quin & *Mosem*, per secretam quandam *Cabalam*, Leges illas, quibus populus de *Bensalem* hodiè utitur, condidisse: Atque in Adventu *Messiæ*, cum consessurus sit *Hierosolymis*, in Throno suo, *Regem Bensalem* ad pedes ejus sessurum; Cæteris *Regibus* ad distantiam longam amotis. Veruntamen, somnia ista *Iudaica* si seponas, vir fuit admodùm prudens, & doctus, & Consilii profundi; Quique Legum & Consuetudinum Gentis illius *Bensalem* perquam gnarus extitit. Inter Sermones alios die quodam, fortè dixeram, me Relatione illâ, quam è quibusdam ex nostris acceperam, circa Consuetudinem illorum, in celebrando *Festo* quod vocant, *Familiæ*, magnoperè delectatum esse; Neque enim videbar mihi, unquam de solennitate aliquâ inaudivisse, in quâ Natura tam insigniter præsideret. Quoniam verò Familiarum

Propagatio ex Nuptiali copulâ procedit, cupiebam aliquid ex eo rescire ; Tum circa Leges & Consuetudines ipsorum circa Nuptias ; Tum utrùm Matrimonia intemerata conservarent ; Tum denique utrum Polygamiæ inter illos interdicentur ? Quandoquidem Nationes, quæ Subditorum Propagationi tantoperè studerent, Polygamiam plerunque tolerarent. *Ad hæc respondit ; Non sine causâ certè, Institutionem illam excellentem,* Festi Familiæ, *laudas. Quin & experientiâ apud nos comprobatum est,* Familias *illas, quæ ex* Festi *illius Benedictione participârunt, mirificè posteà semper floruisse. Verùm arrige aures modò, & narrabo tibi quod scio. Intelliges, sub sole vix reperiri, Gentem ullam tam castam, quam hæc de* Bensalem ; *Nec ab omni labe, & pollutione adeò puram. Virginem Mundi planè dixerim. Memini me legisse, in uno ex Libris vestris* Europæis, *de sancto inter vos* Eremitâ, *qui spiritum Fornicationis videre cupiit ; Atque parvum, deformem, & turpem* Æthiopem, *illicò ei apparuisse : Quod si Spiritum Castitatis* Bensalem, *videre expetiisset, proculdubio in Formâ* Cherub *alicujus, pulchri & gloriosi, ei apparuisset. Nihil enim inter Mortales pulchrum, aut Admiratione dignum, præ Gentis istius Animis castissimis. Quamobrem, notum tibi velim, nulla inter eos esse Lupanaria, prostibula nulla, nullas Meretrices conductitias, neque aliquid hujusmodi. Imò, non sine detestatione quadam mirantur, vos in* Europâ *talia tolerare. Aiunt, vos Nuptias de officio suo deturbasse : Nuptiæ enim in remedium Concupiscentiæ illicitæ institutæ sunt ; Concupiscentia autem Naturalis, ad Nuptias instar stimuli est. Verùm, cùm Hominibus Remedium, corruptis suis Cupiditatibus, magis gratum adsit, Nuptiæ ferè expelluntur. Itaque, innumeros apud vos videre est, qui uxores non ducunt ; sed Cælibatum potiùs impurum, & libidinosum præoptant, quam Iugum Matrimonii honorabile. Multi insuper, qui Uxores ducunt, serò hoc faciunt, cum Iuventutis Flos & Robur evanuerint. Sin fortè Matrimonium contrahant, quid aliud est Matrimonium illis, quam Mercatura mera ? In quo Affinitas, aut Dos, aut Existimatio quæritur ; Cum desiderio nonnullo, (sed tamen tanquam Rei indifferentis,) sobolis : Minimè autem, fidelis illa, inter Virum & Fœminam, Nuptialis unio, quæ in principio instituta est, in Mentem venit. Neque etiam fieri potest, ut illis, qui tam magnam partem Ætatis & Roboris sui, adeò viliter consumpserunt, Liberi, (pars nostri altera,) omninò in pretio sint. Quin & durante vinculo Matrimonii, num-nam Res hæc in melius vertitur ; ut fieri debuit, si excessus isti, Necessitatis solummodò causâ, tolerarentur ? Nequaquam : Manent autem Desideria eadem, etiam post Matrimonium, in Matrimonii ipsius Dedecus & Opprobrium. Neque enim Lupanarium Frequentatio, aut Consuetudines Meretriciæ, in Maritis magis, quam in cælibem vitam agentibus, puniuntur. Ad novos autem Amores Proclivitas, & Meretricium Amplexuum Delectatio, (ubi peccatum in Artem conversum est,) Nuptiis reddit Rem insipidam, & veluti Onus, aut Tributumquoddam. Audiunt, hæc à vobis defendi, utpote, ad majora Mala evitanda, tolerata ; veluti, Adulteria, Virginum Constuprationem, Libidinem contra Naturam, & similia. Verùm Prudentiam hanc censent esse præposteram ; Eámque vocant, Conditiones* Lothi ; *Qui ut Hospites à Contumeliâ eximeret, Filias obtulit. Imò ulteriùs dicunt ; Ex hoc parum aut nihil lucrifieri ; Cùm Vitia eadem, & Appetitus pravi, usque maneant, & abundent : Quandoquidem Libido illicita, instar Fornacis sit ; ubi si Flammam omninò contineas, illico extinguitur ;*

extinguitur ; Sin Exitus aliquis detur, furit. Quantum verò ad Amores Maſculorum, iſtis ne fando quidem nôrunt ; Neque tamen Amicitias, per univerſum Orbem, magis fideles, & inviolatas, reperies. Atque, ut verbo dicam, (ſicut antea quoque dixi,) non ullibi legi, tantam vigere Caſtitatem, quantam in hac Terrâ. Quin & Sermo apud eos uſitatus eſt ; Qui impudicus eſt, ſui Reverentiam perdit: *Reverentia autem ſui, ſecundum* Deum *& Religionem, Vitiorum omnium Frænum potentiſſimum.*

Hæc cùm dixiſſet, *Iudeus* ille, vir egregius, pauliſper tacuit. Atque Ego, licet Audiendi, magis quam Loquendi, cupidus ; Decorum tamen exiſtimans, ut dum ille aliquantiſper reſpiraret, ipſe protinus non ſilerem, hoc tantùm dixi ; *Me ad eum, Verbis illis uſurum, quibus uſa eſt ad Eliam, Vidua Sareptana ; Veniſſe eum, ad revocanda in memoriam nobis peccata noſtra ; Quodque ingenuè confiteri oporteat ; Abundare Iuſtitiam Benſalem plus quam Europæorum.* Ad quæ Verbâ paululùm ſe inclinavit, & Sermonem hoc modo continuavit.

Leges etiam habent circa Nuptias, complures prudentiſſimas ſanè, & honeſtiſſimas. Polygamiam non tolerant. Sanxerunt, ut nec Nuptiæ celebrentur, nec Contractus de Nuptiis futuris fiant, niſi poſt Menſem, à tempore, quo uterque mutuò ſe primum conſpexerunt. Nuptias abſque conſenſu Parentum factas, irritas quidem non habent, ſed Hæreditate mulctant: Etenim talium Nuptiarum Liberos diabus Tertiis Hæreditatis privant. Equidem, in Libro *cujuſdam è veſtris, de Rep. quadam Imaginaria, legi ; ubi Matrimonium contracturis, ſe invicem nudos conſpicere, permittitur. Hoc illi non probant. Etenim Contumeliæ loco ducunt, ut quis, poſt Notitiam tam familiarem, rejiciatur : Veruntamen, propter Defectus in Viris & Mulieribus complures ſecretos, qui Matrimonium poſteà infælix reddere poſſint, more utuntur magis Civili: Prope oppida ſingula,* ſtagna *duo habent ; Quæ vocant,* ſtagna Adami *&* Evæ *; ubi permiſſum eſt, uni ex Amicis Viri, atque itidem alteri ex Amicis Fœminæ, ſpectare eos ſeparatim in Balneo lavantes.*

Dumque hoc modo colloqueremur, venit quidam, qui *Nuncius* videbatur, indutus Tunicâ pictâ & inauratâ ; qui *Iudæum* allocutus eſt. Unde ad me vertit, & dixit ; *Ignoſcas mihi, obſecro ; ſine mora hinc accerſor.* Poſtridiè manè, rurſus ad me venit *Iudæus*, Lætabundus, ut videbatur, & dixit : *Perlatus heri eſt Nuncius ad Præfectum Vrbis, intra dies ſeptem, acceſſurum huc unum ex Patribus Domus Salomonis. Duodecim jam Anni elapſi ſunt, ex quo ullum eorum hîc vidimus. Adventus ejus ſolennis futurus, Cauſſa in occulto. Curabo, ut tibi & ſociis tuis, locus commodus appareatur, unde Celebritatem Ingreſſûs ejus ſpectare poſſitis.* Gratias ei egi, & dixi ; Nuncium hunc, de Acceſſu ejus, mihi pergratiſſimum eſſe.

Die conſtituto, ingreſſus eſt *Pater*. Vir fuit Staturæ, & Ætatis, mediocris, Aſpectu decorus, Vultum præ ſe ferens quaſi Miſerantis. Veſtitus erat Togâ, ex Panno nigro, ſincero, cum Manicis largis, & Capâ. Veſtis interior ex Lino erat, elegantiſſimo certè & albiſſimo, uſque ad pedes demiſſa, cum Balteo itidem candido, ex Lino. Liripipium etiam geſtabat circa Collum, ex Lino puriſſimo. Chirothecas habebat ſumptuoſas, & Gemmis ornatas. Calceos Hyacinthinos ex Holoſerico. Collum uſque ad Humeros nudum. Galerus figurâ Galeæ erat, aut *Montera*, ut vocant *Hiſpani* : ſub quâ propendebant Cincinni ejus, ſubcriſpi,

crispi, & modo decenti compositi. Color eorum subniger; Quemadmodùm & Barbæ; Quæ in figuram rotundam tonsa erat. Vehebatur autem in Cathedrâ splendidâ, sine Rotis, Lecticæ môre; Binis Equis, magnificè phaleratis, ex Holoserico Cæruleo, Auro intexto, Cathedram ad utrunque finem supportantibus; Unà cum duobus Cursoribus, ad utrunque latus Cathedræ, pari ornatu. Cathedra ex Cedro erat, Inaurata, atque Crystallo ornata: Nisi quod pars anterior Quadras haberet ex Sapphiris, Auro interstinctis; Posterior autem similes ex smaragdis Coloris Peruviani. Etiam in Medio Verticis Cathedræ, Sol erat, ex Auro radians; Et in fronte ejus *Cherub parvus*, Alis expansis, ex Auro itidem. Operimentum Cathedræ erat Pannus, ex Filis Aureis, cum Serico Cœruleo. Cathedram præibant quinquaginta Juvenes, in Tunicis laxis, ex Serico albo, ad Tibiam mediam; Et Tibialibus ex Serico itidem albo; Calceis autem ex Holoserico cæruleo, & Galeris ex eodem, cum plumis elegantibus diversorum Colorum, Galerum ambientibus, in Formam Chordæ. Proximè ante Cathedram incedebant duo viri, Capitibus nudis, vestiti Linteo albo, usque ad Talos demisso, & succincti, Calceis itidem ex Holoserico cæruleo: Qui gestabant, alter Crucem, alter Pedum Pastorale: Neutrum ex Metallo, sed Crucem ex Xylo-balsamo, Pedum ex Cedro. Equites comitabantur nulli, nec ante, nec pone Cathedram; Eâ (credo) ratione, ut Tumultus omnis, et Strepitus, evitarentur. Post Cathedram sequebantur Magistratus & Fraternitates Urbis. Sedebat solus, super Pulvinar, ex Holoserico quodam hirsutiore, Coloris Cærulei: Sub pedibus autem Vestem stragulam habebat, ex Serico item, Colorum diversorum, similem Persicæ quidem, sed elegantiorem. Dextram, quâ ibat, sustulit nudam, Populo benedicens, sed cum silentio. Plateæ ita erant ordinatæ, ut via ampla pateret, nullibi interclusa; Neque (credo) Acies unquam in Exercitu, ordinata meliùs fuit, quam Populus, eo tempore, in Plateis. Quin & intra Fenestras ipsas, non indecenter stabant Spectatores; Sed quisque velut ordine suo locatus. Celebritate finitâ, *Iudæus* mihi dixit; *Per aliquot jam dies, detinebor, quò minùs Vobiscum, pro solito, & ut cupio, versari possim; Eò quod à Præfecto Urbis, Munus mihi demandatum est, ut Viro huic summo inservirem.* Triduò post, *Iudæus* ad me reversus est, & dixit; *Bonis Avibus huc advenistis; Pater enim Domûs Salomonis, de vestrâ in hac Urbe morâ, certior factus est: Mihique mandavit, ut renunciem vobis, se universam societatem vestram ad Conspectum suum admissurum; Seorsim etiam, cum uno aliquo vestrûm, quem ad hoc delegeris, collocuturum. Cui rei diem perendinum designavit. Quoniam autem vos, benedictione suâ impertire, in animo habet; Tempus antemeridianum præstituit.* Die & Horâ præfixis venimus: Ego autem, à Sociis meis, ad privatum illud Colloquium, deputatus sum. Invenimus eum, Cubiculo specioso, Aulæis splendentibus instructo, & Tapetibus strato, absque ullo Gradu Ascensûs ad Cathedram ubi sedebat. Sedebat super solium humile, magnificè ornatum; supra Caput autem habebat Conopæum, ex Serico cæruleo, Auro eleganter intertexto. Conclave Hominibus vacuum erat; nisi quod ab utroque Latere Solii, Honoris ergô, stabat servus, albis vestibus indutus. Vestis

ejus

ejus interior, similis fuit illi, quâ amictum eum vidimus in plateâ. Sed loco Togæ, indutus erat pallio, cum Capâ, ex panno nigro, admodùm sincero, circa Humeros revincto. Sub ingressum nostrum, prout edocti fueramus, inclinavimus nos submissè; Cumque propè Solium accessissemus, erexit se in pedes; Dextram ejus exutâ Chirothecâ attollens, in modum Benedicentis: Nos autem singuli, Fimbriam Liripipii sui, proni, exosculati sumus. Hoc facto, reliqui ex sociis meis recesserunt; Ego autem solus mansi. Tunc innuit Adolescentulis, ut illi quoque se subducerent; Meque juxtà assidere voluit, atque *Lingua Hispanicâ*, ad hunc modum, exorsus est.

Benedicat tibi Deus, *Fili mi; Gemmâ præcipuâ, ex iis quas habeo, te impertiar: Etenim haud gravabor, propter* Dei *&* *Hominum Amorem, Statum verum* Domûs Salomonis *tibi revelare. Fili, ut perspicuè cognoscas Statum verum* Domûs Salomonis, *hoc ordine procedam. Primò declarabo* Finem Fundationis *nostræ: Secundò* Apparatum *&* Instrumenta, *quibus ad* Opera *instruimur: Tertiò* Officia distincta, *&* Functiones, *quæ* Sociis *nostris assignantur: Postremò*, Ordinationes, *&* Ritus, *quibus utimur.*

Finis Fundationis *nostræ, est Cognitio Caussarum, & Motuum, ac Virtutum interiorum in Naturâ; Atque Terminorum* Imperii *Humani prolatio, ad omne possibile.*

Apparatus *autem, &* Instrumenta *nostra, hæc sunt. Habemus* Cavernas *amplas, & profundas, diversarum Altitudinum. Profundissimæ earum deprimuntur usque ad sexcentas Orgyas. Atque nonnullæ ex iis effossæ sunt subter magnos Montes; Adeò ut si Altitudinem Montis, atque Altitudinem Cavernæ, simul conferas, profunditatem habent, aliquæ earum, trium Milliarium. Reperimus enim Altitudinem Montis, usque ad planum, & Altitudinem* Cavernæ *à plano, idem reverà esse; Utrumque, æquè à Sole, & Radiis Cœlestibus, & Aere aperto, remotum. Has* Cavernas Regionem infimam *vocamus. Iisdem autem utimur, ad omnes Coagulationes, Indurationes, Refrigerationes, & Conservationes Corporum. Utimur etiam iis, ad Mineras Naturales imitandas; Atque ad productionem novorum Metallorum Artificialium, ex Materiis & Cæmentis, quæ ibi præparamus, & in multos Annos sepelimus. Utimur illis quandoque, (quod mirum videri*

videri possit,) ad Curationem quorundam Morborum, & prolongationem vitæ, in aliquibus Eremitis, *qui illic vivere præoptant, benè instructi omnibus rebus necessariis; Qui certè vivacissimi sunt; A quibus etiam multa addiscimus.*

Habemus etiam alias Sepulturas *Corporum naturalium, & Materiarum; Non in Concavo aliquo, sed in ipsâ Terra contiguâ, ubi complura Cæmenta condimus, ut* Chinenses *condunt* Porcellanam *suam. Sed nos ea habemus majori varietate, & nonnulla ex iis elegantiora, quam* Porcellana Chinensis. *Quin et habemus* Stercorationum, *et* Fimorum, *varietatem magnam, Item* Congestionum *et Massarum aliarum, quæ Terram impinguant, et fertilem redaunt.*

Habemus Turres *prealtas; Quarum altissimæ, usque ad altitudinem Semi-miliaris, lineâ perpendiculari, insurgunt. Nonnullæ verò earum supra Montes excelsos sitæ; Ita ut, si Altitudinem Montis, et Altitudinem* Turris, *simul componas, extenditur Altitudo in aliquibus earum, usque ad tria Miliaria ad minimum. Hæc autem Loca* Regionem supremam *appellamus; Æstimantes Aeris Tractum universum, inter supremam et infimam, pro* Regione Aeris *Mediâ. Utimur his* Turribus, *prout Altitudinibus et sitibus earum diversis convenit, ad Insolationes, Refrigerationes, Conservationes, et ad Meteôra diversa spectanda; Veluti Ventos, Pluvias, Nives, Grandines, et aliqua ex Meteôris Ignitis. Atque etiam, supra eas, in aliquibus Locis, sita sunt, Habitacula* Eremitarum, *quos quandoque visitamus; Atque insuper, quid observare debeant, edocemus.*

Habemus Lacus *magnos, tam salsos, quam dulces; Utimur autem iis, ad suppetendos nobis Pisces; Aves item palustres et Aquaticas, omnis generis. Utimur etiam iis ad Sepulturas Corporum nonnullorum Naturalium. Differentiam enim Operationis invenimus, in Rebus, quæ in Terrâ sepeliuntur, aut in Aere subterraneo, & iis quæ in Aqua submerguntur. Habemus* Stagna, *in quorum nonnullis, Aqua dulcis precolatur ex salsâ; In aliis autem, per Artem, Aqua dulcis in salsam mutatur. Habemus insuper* Rupes, *in medio Maris, & Loca quædam Aprica ad Littora ipsa, pro quibusdam Operibus efficiendis, in quibus Aura Maris requiritur. Habemusquoque* Gurgites *rapidos, et* Cataractas, *ad usum complurium Motuum violentorum: Ad simi-*

similem usum, habemus Machinas *complures, quæ ventos excipiant, multiplicent, & roborent.*

Habemus etiam Puteos *multos, &* Fontes *Artificiales, ad Imitationem Naturalium Scaturiginum, & Balneorum, factos; Vitriolo, Sulphure, Calybe, Ære, Plumbo, Nitro, & Aliis Mineralibus tinctos: Habemus insuper* Puteos, *& Receptacula parva, ad Rerum multarum Infusionem; Ubi Aqua, (Currens scilicet,) Virtutem Corporum, meliùs & vivaciùs, quam in Vasis, & Catinis, excipit. Inter quos habemus aliquos, in quibus conficitur* Aqua, *quam vocamus,* Paradisi, *per præparationes quasdam nostras, valdè salubris & efficax facta, ad sanitatem, & Longævitatem.*

Habemus etiam Ædificia *ampla & spatiosa, in quibus* Imitamenta *&* Repræsentationes Meteororum *exhibemus: veluti, Nivis, Grandinis, Pluviæ, Pluviarum Artificialium ex Corporibus mistis non Aquis, Tonitruum, Fulgurum, Coruscationum, & Generationum Insectorum et Animalculorum in Aere; veluti Ranarum, Muscarum, Locustarum, et aliorum:*

Habemus etiam Cubicula *nonnulla, quæ* Cubicula Sanitatis *vocamus, ubi Aerem ad libitum tingimus, & temperamus, prout ad Curationes Complurium Morborum, et Conservationem Valetudinis, conducere, et proprium esse, judicamus.*

Habemus etiam Balnea *pulchra, et ampla, ex diversis Mixturis, ad Curationem complurium Morborum, & Corporis Humani Restaurationem ab Arefactione: Alia item ad Roborationem, vel Confortationem Nervorum, Partium Vitalium, atque ipsius Corporis succi & substantiæ.*

Habemus etiam Pomaria, *et* Hortos, *amplos, et varios; In quibus, non tam Nobis cordi est, Pulchritudo Ambulacrorum et similium, quam varietas Terræ, et Soli, diversis* Arboribus *et* Herbis *proprii. Aliqui autem eorum,* Arboribus *et* Baccis *consiti sunt, ad Potuum complura Genera conficienda, præter Vineas. In his etiam Experimenta facimus, Insitionum, et Inoculationum,* Arborum, *tam Silvestrium, quam Fructiferarum, quæ multos et magnos Effectus producunt. Atque efficimus per Artem, in iisdem* Pomariis

mariis & Hortis, *ut Fructus & Flores proveniant citius aut serius, quam pro tempestate suâ: Item, ut minoribus intervallis, pullulent, germinent, & fructum ferant, quam Naturâ suâ consueverunt.* Arbores *etiam et* Plantas *grandiores efficimus, quam pro Naturâ suâ; Et Fructus earum majores et suaviores; Atque Sapore, Odore, Colore, et Figurâ, differentes à specie suâ: Et multos ex iis ita præparamus, ut ad* Usus Medicinales *valeant. Habemus etiam Modos; per quos* Plantæ *complures, per solas Terræ mixturas, absque semine, exurgere, et crescere faciamus: Atque etiam novas, et incognitas* Plantas, *educimus, à vulgaribus differentes; Atque* Plantas, *ex unâ specie, in aliam transmutamus.*

Habemus etiam Septa, *et* Vivaria, *pro Bestiis, et Avibus, omnigenis: Quibus, non tam propter Novitatem et Raritatem, quam ad Dissectiones, et Experimenta Anatomica, utimur; ut ab iis, quid fieri possit, circa Corpus Humanum, lucem accipiamus. In quibus, mirabiles multos Effectus reperimus; Velati vitæ in iis Continuationem, licet nonnullæ Partes, quas vos pro vitalibus habetis, perierint, aut extractæ fuerint; Resuscitationem nonnullarum, quæ specie tenus, mortuæ erant; et similia. Experimentum etiam sumimus super illas, Venenorum omnium, et Antidotorum, et aliorum Medicamentorum, tam Chirurgicorum, quam Medicinalium; ut Corpori Humano meliùs caveamus. Arte etiam reddimus alias majores, & proceriores, quam pro Naturâ suâ; Econtrà, alias Nanas facimus, & Staturâ justâ privamus: Prætereà alias feraciores, & partu numerosiores, reddimus, quam Natura earum fert; Econtrà, alias steriles, & Generationi ineptas. Etiam Colore, Figurâ, & Animositate, eas multis modis variamus. Procuramus etiam Mixturas & Copulationes Animalium diversarum specierum, quæ novas species produxerunt; Neque tamen eas steriles, prout communis fert Opinio. Insuper, complura Genera Serpentium, Vermium, Muscarum, Piscium, ex putrefactione producimus; Quorum nonnulla in perfectas species maturantur, sicut Aves, aut Bestiæ, aut alii Pisces; Et sexu discriminantur, & generant. Neq; tamen casu hoc facimus, sed satis novimus, ex quali Materiâ, quale Animal sit producibile.*

Habemus etiam Piscinas *particulares, ubi similia experimur*

in Piscibus, quæ priùs de Bestiis, & Avibus, diximus.

Habemus etiam Loca *propria, ad Generationem ejusmodi* Vermium, *&* Muscarum, *quæ vobis incognitæ, & inprimis utiles sunt: Quales sunt apud vos* Bombyces, *&* Apes.

Non te remorabor, commemorando quales habemus Domus; *pro conficiendis,* Vino, Sicerâ, Cervisiâ, *& aliis* Potibus; *Aut pro* Panibus *omnimodis conficiendis: Aut* Culinas, *in quibus conficiuntur & præparantur Iura, Cibi rari & inusitati, ad Effectus speciales.* Vina *habemus ex Uvis:* Potus *item ex aliis Succis Fructuum; Decoctionibus Granorum & Radicum; Et Mixturis Mellis, Sacchari, Mannæ, Fructuum multorum (sicut in Uvis faciunt) passorum; Etiam ex Lachrymis Arborum, & Medullis Arundinum.* Potus *autem isti sunt Ætatum diversarum; Nonnulli usq; ad Annum quadragessimum servati. Habemus etiam* Potus Medicatos *ex Infusionibus & Mixturis diversarum Radicum, Herbarum, Aromatum; Quin & additis quandoque Carnibus, Ovis, Lacticiniis, & aliis Esculentis; Ex quibus Potibus nonnulli sunt instar Cibi & Potûs conjunctim; Adeò ut Complures, præsertim ætate decrepitâ, ex illis solis vivant, cum exiguo, aut nullo usu, Cibi, aut Panis. Atque ante omnia contendimus, ut* Potus *tenuissimarum Partium conficiamus; quo faciliùs in Corpus se insinuent, sed absque omni Mordacitate, Acrimoniâ, aut Corrosione: Adeò ut nonnulli eorum, super Dorsum Manus impositi, post exiguam moram, insensibiliter fermè ad palmam penetrabunt; Qui tamen, Linguam, aut Palatum, non mordebunt. Habemus etiam* Aquas *quas ita maturamus, ut Nutritivæ planè fiant, & in* Potus *excellentes evadant; unde Complures alio Potu uti nolint.* Panes *habemus ex diversis Granis, Radicibus, Nucibus, & Glandibus; Aliquos etiam ex Carnibus, & Piscibus arefactis; Cum Fermentorũ, & Salitionum, Generibus variis; Quorũ alii, mirum in modum, Appetitum excitant; Alii ita Nutritivi sunt, ut ex iis solis, absq; alio Cibo, complures vivant; Qui tamen longævi plerunque sunt.* Cibos *habemus, quos ita tundimus, inteneramus, & mortificamus, sed tamen absque aliquo Gradu Putredinis, ut Calor Stomachi debilis eos facilè in Chylum bonum vertat; Non minùs quam Calor Stomachi fortis, operari possit in Cibos communes.* Genera *quædam* Cibi, Panis, *&* Potûs, *habemus, quæ sumpta, diutiùs quam pro consueto, Iejunium tolerare, facient: Alia item, quibus qui insuescunt, Carne fiunt*

 durio-

duriore, & solidiore, quam anteà: Tum & Robur ipsorum, ad Motum quemlibet, augetur & intenditur.

Habemus etiam Dispensatoria, *vel* Officinas Pharmacorum: *In quibus facile est existimare, cùm nos tantâ copiâ & varietate Plantarum, & Animalium, præ vobis in* Europâ *abundamus; (Etenim satis novimus quid apud vos inveniatur;)* Simplicia *item,* Pharmaca, & Ingredientia *ad* Medicinas, *tantò debere esse magis varia, & multiplicia. Ibi quoque* Pharmaca *habemus, Ætatum diversarum, & Fermentationis diuturnæ. Quantum verò ad* Medicinarum Præparationes, *non solum* Distillationes *omnigenas exquisitas, & Separationes, habemus; Præcipuè autem per Calores lenes; Et Percolationes, per diversa Lintea, Lanea, Ligna, imò & Substantias solidiores; sed multò magis Componendi Modos Excellentes, per quos Compositorum Incorporationem talem assequimur, ut videantur fermè simplicia Naturalia.*

Habemus etiam Artes *complures* Mechanicas, *vobis incognitas; Et Materias per eas confectas; Veluti* Papyros, Lintea, Serica, Textilia, Confecta ex Plumis *elegantissimè splendoris mirabilis;* Tincturas & Infectiones Colorum *pulcherrimas; Et alia complura. Quin & Officinas etiam aliquarum Artium prædictarum; Tam earum, quæ in usum communem receptæ non sunt, quam earum quæ sunt. Etenim scire debes, ex iis quæ jam recensui, Complura per universum Regnum in usu esse; Quamvis, si ab Inventione nostrâ fluxerint, eorum quandoque Exemplaria, tanquam primigenia, & optimè elaborata, in Domo nostrâ retinemus.*

Habemus etiam Fornaces *valdè diversas, quæque Gradus* Calorum *diversos, exhibent & servant;* Caloris *scilicet Acris & Celeris; Robusti & Pertinacis; Lenis & Moderati; Sufflati, Tranquilli; Humidi, Sicci; & similium. Sed ante omnia* Calores *ministramus, ad Imitationem* Caloris Solis, *& Cœlestium, qui pertranseunt Inæqualitates multiplices, & veluti Orbes, Progressus, & Periodos, per quas Opera Mirabilia educimus. Necnon habemus Imitationes* Caloris *Fimorum; Et Ventrium Animalium; Atque Sanguinis & Corporum ipsorum; Fœnorum, & Herbarum dum Humidæ sunt congestarum & conclusarum; Calcium vivarum; & Rerum aliarum. Item habemus* Instrumenta, *quæ* Calorem *excitant, per Motum tantum: Atque insuper* Loca *ad* Insolationes *fortes; Et rursus* Loca subterranea, *quæ vel*

Naturâ

Naturâ, vel Arte, Calores *excitant. Hos* Calores *diversos exhibemus, prout Natura Operationis, quam designamus, postulat.*

Habemus etiam Domus Perspectivæ, *ubi Experimenta exhibemus omnium* Luminum, & Radiationum; *Omnium quoq;* Colorum: *Atq; ex Corporibus Diaphanis & Incoloratis, repræsentamus* Colores *singulos; Non in Formâ Iridum gliscentes, (ut fit in* Gemmis, & Prismatibus,) *sed per se, simplices, & constantes. Prætereà exhibemus omnem* Radiorum Multiplicationem; *Adeò ut* Lumen *ejaculemur, ad distantias magnas; illiq; eam Virtutem, & Fortitudinem, indimus, ut per hujusmodi* Lumen, *cerni possint Lineæ & Puncta tenuissima. Exhibemus omne Genus* Luminum *tinctorum, & Coloratorum; Atque omnes Elusiones & Deceptiones Visus, in Figuris, Magnitudinibus, Motibus, Coloribus; Omnes* Demonstrationes Umbrarum, & Imaginum *in Aere volitantium. Invenimus quoque Media complura, apud vos ignota* Luminis *Originalis producendi, ex diversis Corporibus. Rursùs,* Artificia *invenimus, per quæ* Objecta *valdè remota, in Oculos incurrant; Veluti, in Cœlo, & aliis Locis remotis. Imò etiam quæ propè sunt, tanquam ex longinquo ostendimus, & quæ ex longinquo tanquam propè, fictas ad libitum exhibentes distantias. Prætereà habemus* Oculorum Adminicula, *quæ* Bisoculis *vestris, &* Speculis, *usu, longè præstant. Habemus etiam* Artificia, & Perspicilla, *quibus Corpora minuta & pusilla, distinctè & perfectè cernimus; veluti membra, & Colores, Muscarum exiguarum, & Vermium; Grana & Glacies in Gemmis aliàs non visibiles; plurima in urinis, & sanguine, aliàs item non visibilia. Porrò exhibemus* Artificiales Irides, Halones, Circulos, Vibrationes & Trepidationes Luminis. *Deniq; exhibemus omnes* Modos Reflectionis, Refractionis, & Conduplicationis *Objectorum.*

Habemus etiam Gemmas *omnium Generum, multásq; earum pulcherrimas, & vobis incognitas: Item* Crystalla, & Vitra *diversorum Generum; Inter ea autem quædam ex* Metallis vitrificatis, *& nonnullis Materiis aliis, præter eas, ex quibus apud vos* Vitra *conficiuntur. Tum complura etiam* Fossilia, *quæ vos non habetis.* Magnetes *item Virtutis prodigiosæ; Et* Lapides *alios raros, tam Naturales, quam Artificiales.*

Habemus etiam Domos Sonorũ, *ubi experimur & demonstramus Sonos omnes, eorumq; Generationes. Habemus* Harmonias, *quæ*

apud vos in usu non sunt; Miscentes non tantum Beta *illud acutum & molle, ut Vos, sed* Quadrantes Sonorum; *Et* Sonos *tremulos aliquos dulcissimos. Habemus* Instrumenta *complura* Musica, *quæ vobis nondum innotuerunt; Aliqua eorum Melodiam exhibentia suaviorem, quam vestra.* Campanas *quoque &* Tintinnabula *Soni jucundissimi. Exhibemus* Sonos *exiles tanquam magnos & graves; Graves similiter tanquam extenuatos, & acutos. Deiñ fingimus* Trepidationes *plurimas ex* Sonis, *qui in Ortu suo primo integri sunt. Exhibemus atque Imitamur,* Sonos *omnes Articulatos, & Literas; Item* Voces, *& Cantus, Quadrupedum, & Avium. Habemus quoque* Adminicula Auditûs, *quæ* Auribus *apposita, majorem in modum, Sensum ipsum, &* Sonorum *Delationem, promovent. Habemus Vocum Reflexiones, (quas* Ecchô *dicitis,) complures mirabiles, & Artificiales; Vocem non tantum multipliciter repercutientes & jactantes; sed earum alias Vocem augentes, alias extenuantes: Nonnullas autem earum vocem Articulatam reddentes differentem ab Originali. Habemus ultimò,* Modos deferendi Sonos, *in* Tubis, *&* Concavis *aliis, ad magnam distantiam, atque in Lineis tortuosis.*

Habemus etiam Domos Suffituum & Odorum; *ubi & Experimenta* Saporum *adjungimus.* Odores *ibi, (quod mirum videri possit,) multiplicamus & fortificamus. Imitamur* Odores *Naturales, efficientes ut* Odores *omnigeni ex aliis mixturis expirent, quam ex genuinis. Similiter etiam* Sapores *imitamur, ita ut Gustum, quamvis accuratum, planè fallant. In* Domo *hac continetur insuper* Confectionarium, *ubi conficimus* Bellaria, Placentas, *& hujusmodi alia, tam Humida, quam Sicca: Imò & condimus ea, cum Rebus aliis dulcibus, gratissimis, præter Saccharum, & Mel.* Vina *ibi conficimus jucundissima,* Lacticinia, Jura, Salsamenta, *&* Acetaria, *grata certè ad Gustum, & Vobis minimè in usu.*

Habemus etiam Domus Machinarum, *ubi præsto sunt* Machinæ, *&* Organa, *ad omnia Genera Motuum. Ibi tentamus celeriores educere* Motus, *quam apud vos ullos habetis, sive ex Sclopetis vestris minoribus, sive aliâ quacunque* Machinâ. *Tentamus item* Motus *reddere faciliores, & intentiores, eos multiplicando per Rotas, & Modos alios. Tum* Motus *educimus fortiores & potentiores, quam vos habetis, in majoribus vestris*

Bom-

Bombardis, & Basiliscis quibuscunque. Exhibemus Tormenta Bellica, & Machinas, *omnis generis; Novas* Mixturas Pulveris Pyrii; Ignes Græcos *in Aquâ ardentes, & inextinguibiles:* Ignes missiles *in omni varietate, tam ad Voluptatem, quam ad Usum. Imitamur ibi* Avium volatus; *Gradus quosdam habemus, & Commoditates* Vecturæ per Aerē, *instar Animalium Alatorum.* Naves *habemus*, & Scaphas, *quæ subter Aquas navigare possint, & Pelagi Furores meliùs perferre:* Cingula *etiam ad natandum, & suffulcimenta. Habemus* Horologia *complura exquisita; & alios* Motus *Aeris & Aquarum, in Orbem, & per vices, revertentes; Item* Motus *nonnullos perpetuos. Imitamur* Motus *Animalium, in* Simulachris *eorum; Veluti, in* Simulachris *Hominum, Quadrupedum, Avium, Piscium, & Serpentum. Alios deniq; habemus* Motus, *Æqualitate insignes, & subtilitate.*

Habemus etiam Domum Mathematicam, *ubi* instrumenta *omnia, tam* Geometrica, *quam* Astronomica, *exquisitissime, repræsentantur.*

Habemus etiam Domum Præstigiarum, *ubi omnimodas* Præstigias, Imposturas, & Illusiones, & *earum* Fallacias, *exhibemus. Facilè autem credetis, Nos, qui tot habemus verè Naturalia, quæ Admirationem moveant; posse etiam infinita Hominum Sensibus imponere, si ea in Miraculum ornare, exaltare, & vellemus; Verùm Nos omnem* Imposturam, & Mendacium, *odio habemus. Quinetiam Sociis omnibus Domûs nostræ, sub pœnâ Ignominiæ & Mulctæ, severè interdiximus, ne quid ex Naturalibus Artificioso Apparatu ementitum, ostentent; Sed purum solum, & ab omni Fuco, & Affectatione Miraculi, immune. Atque hæ sunt, (Fili,)* Domûs Salomonis *Divitiæ.*

Quantum ad Functiones & Munera Sociorum *nostrorum; Duodecim habemus, qui in Regiones exteras navigant, sub aliarum* Nationum *nomine; (Nostram enim Terram non revelamus;) Qui Libros, Materias & Exemplaria Experimentorum, ad Nos perferunt. Hos* Mercatores Lucis *vocamus.*

Tres habemus, qui Experimenta, quæcunque in Libris inveniuntur, colligunt. Hos Deprædatores *vocamus.*

Tres habemus, qui Experimenta Artium omnium Mechanicarum; Atque etiam Scientiarum Liberalium; Insuper & Practicarum

Ẹicarum omnium, quæ in Artem non coaluerunt, colligunt. Hos Venatores *appellamus.*

Tres habemus, qui ad nova Experimenta se accingunt, prout ipsis expedire visum fuerit. Hos Fossores, *sive* Operatores in Mineris, *vocamus.*

Tres habemus, qui Experimenta Reliquorum supradictorum, in Titulos, & Tabulas, digerunt; ut Intellectus in ea melius agere possit, ad eliciendas ex iis Observationes, & Axiomata. Hos Divisores *vocamus.*

Tres habemus, qui ad hoc ordinantur, ut in Experimenta Sociorum *suorum introspiciant; & ex iis extrahant, & comminiscantur Inventa, quæ ad usum vitæ, & Practicam spectent; Nec-non quæ inserviant Scientiis, non solùm quoad Opera, sed etiam ad liquidas Caussarum Demonstrationes; Modos eliciendi Naturales Divinationes; Atque facilem & manifestam Informationem, quæ sint in Corporibus singulis Partes latentes, quæ Virtutes? Hos* Euergetas *appellamus.*

Tum verò post multos Sociorum *universorum Conventus & Consultationes, qui Labores & Collectiones priores, penitùs introspiciunt, & quasi ruminantur; Tres habemus, quibus Curæ est, ex iis quæ jam sub oculis sunt, nova Experimenta, Lucis sublimioris, atque in Naturam altiùs penetrantia, excitare, & dirigere. Hos* Lampadas *vocamus.*

Tres habemus, qui Experimenta ita injuncta & mandata re exequuntur, eorumq; successus referunt. Hos Insitores *vocamus.*

Postremò, tres habemus, qui Inventiones & Revelationes priores in Naturâ, per Experimenta, in Observationes Majores, Axiomata, & Aphorismos, *erigunt, & promovent; Quod faciunt, non-nisi Consultatione, & Colloquio, priùs habitis, cum* Sociis *universis. Hos* Interpretes Naturæ *appellamus.*

Habemus etiam (ut Res ipsa postulat,) Novitios quosdam, & Tyrones, ut successio Hominum ad Experimenta & Axiomata designatorum, non intercidat; Præter Famulos multos & Ministros, tam Viros, quam Mulieres: Hoc etiam apud Nos in more est, ut accuratè deliberemus, quæ ex Inventis & Experimentis nostris, in lucem eductis, evulgari conveniat, quæ autem minimè. Quinetiam Iure-jurando nos omnes astringimus, ad ea celanda, quæ celari decrevimus: Etsi nonnulla ex iis, cum consensu, interdum Regi, *aut*

Senatui,

Senatui, *revelemus: Alia autem omnino intra Notitiam nostram, cohibemus.*

Quantum ad Ordinationes, *&* Ritus *nostros; Habemus.* Porticus *duas, spatiosas, & pulchras. In quarum una, ordine collocamus,* Exemplaria *variorum omnium & præstantiorum* Inventionum; *In altera autem,* Statuas Inventorum *insigniorum. Ibi* Statuam *videre est* Columbi *vestri, qui primus* Indias Occidentales *aperuit. Itidem* Fabricatoris primi Navium. *Item* Monachi *vestri, qui primus* Tormenta *invenit* Ignea, *&* Pulverem Pyrium. *Item* Inventoris Musicæ. *Item* Inventoris Literarum. *Item* Inventoris imprimendi typis. *Item* Inventoris Phænomenorum Astronomiæ. Item Inventoris operandi *in* Metallis. *Item* Inventoris Vitri. *Item* Inventoris Fili Bombycini. *Item* Inventoris Vini. *Item* Inventoris Segetum & Panis. *Item* Inventoris Sacchari. *Atque* Inventores *hosce omnes, apud Nos servamus, ex Traditione magis certa & fideli, quam apud vos habetur. Deinde habemus* Statuas, Inventorum *complurium insigniorum ex nostris; qui Res, & Opera Nobilia invenerunt: Quæ cum ipsi non videritis, Descriptiones eorum facere, nimis longum esset; Tam in iisdem recte intelligendis, proclive erit errare: Etenim* Inventori *Rei cujusq, dignioris,* Statuā *mox erigimus; Eique* Honorarium *satis liberale elargimur.* Statuarum *istarum, Aliæ ex ære sunt; Aliæ ex* Marmore; *& Lapide Lydio; Aliæ ex Cedro, & aliis Lignis quibusdam pretiosis, inauratis, & adornatis; Ex Ferro Aliæ; Aliæ ex Argento; Quædā ex Auro.*

Habemus etiam Hymnos *quosdam, &* Liturgiarum *Formas, quas quotidie cantamus, & recitamus; Quibus Laudes, ac Iubilæa, & Gratiarum Actiones resonamus* Deo, *propter mirabilia Opera sua:* Precum *item Formulas quasdam, quibus Auxilium & Benedictionem ejus imploramus; ut labores nostros dirigere & illuminare dignetur; Atque in bonos usus, & sanctos, convertere.*

Postremo, apud nos in usu est, præcipuas in Regno Urbes, *subinde adire, & visitare; In quibus, (prout occasio se offert) talia* Inventa *utilia revelamus, qualia Nobis visum fuerit. Prædicimus etiam, antequam adveniant, (Id quod ad* Naturales Divinationes *pertinet,)* Morbos Epidemicos, Pestes, Animalium noxiorum Examina, Famem, Tempestates *&* Procellas, Terræ-Motus, Inundationes Aquarum, Cometas, Anni Temperaturam, *&*

alia:

alia: Quinetiam Consilia super Rebus hisce damus, & quid Populo facere conveniat, ad Præventiones, & Remedia, hujusmodi Malorū.

Cúmque hæc dixisset, se in pedes erexit: Ego autem, ut edoctus fueram, in genua procubui; unde Dextram Capiti meo imponens, dixit: *Benedicat tibi Deus, Fili mi; Huic itidem Relationi, quam feci, Deus benedicat. Licentiam tibi concedo, in Bonum Gentium aliarum eandem evulgandi. Siquidem Nos hîc in sinu Dei vivimus; Natio aliis penitùs incognita.* Hæc locutus discessit: Assignaverat autem bis mille circiter Aureos, Muneris loco, Mihi et Sociis meis numerandos. Largitores enim magni sunt, ubicunque venerint, &c.

Reliqua perficere non vacabat.

Errata.

Pag. 13. lin. 10. *post*, *Venerabilis*, *deest* Comma. pag. 38. lin. 44. *Curia*, lege, *Curia*. p. 57. 4. *Raptu Adulterio*, l. *Raptu & Adulterio*. 58. 25. *Ci cui*, l. *Si cui*. 59. 21. *Implicatu*, l. *Implicatum*. 61. 46. *Ergastullum*, l. *Ergastulum*. 67. 44. *Diuturnum*, l. *Diuturnam*. 72. 31. *bona*, l. *bonâ*. 74. 11. *Interruptionem*, l. *in Interruptionem*. Ibid. 31, *post*, *reliquos*, *dele* Comma. 83. 27. *creum*, l. *eorum*. 84. 14. *Omes*, l. *Omnes*. 98. 15. *post Celeritate conjunctâ*, *pone* Periodum. 107. 2. *Ignatorum*, l. *Ignotorum*. 110. 7. *Antiquitatis*, l. *Antiquitates*. 119. 19. *Aristonomiâ*, l. *Astronomiâ*. Ibid. 43. *Et rei*, l. *Ei rei*. 134. 11. *Ailinerus*. l *Ailmerus*. 136. 29. *Villiora*. l. *Victoria*, 142. 17. *quadam*, l. *quadam*. 146. 6. *aditâ*, l. *additâ*. 164. 35. *Eriget*, l. *Lriget*. 168. 8. *fit*, l. *fit*. 172. 16. *amica*, l. *amicè*. 174. 14. *Cheval*. l. *Che Val*. 200. 1. *Inconstanitâ*. l. *Inconstantiâ*. Ibid. 38. *post*, *Paucorum*, *pone* Periodum. 203. 28. *melius*, l. *melius*. 204. 3. l. *Uxores*, *Filii*, *Nepotes*. 206. 26. *at*, l. *ad*. 215. 40. *Vtrùm in meticulosis*, l. *Verùm in meticulosis*. 223. 22. *resiciantur*, l. *dejiciantur*. 227. 8. *Fortunatas*, l. *Fortunatos*. 231. 19. *qua*, l. *quo*. 235. 3. *Alterum*, l. *Alteram*. 252. 1. *post*, *inquit ille*, *pone* Periodum. 284. 12. *antiquissimus*, l. *antiquissimus*. 290. 32. *Formam*, l. *Famam*. 316. 6. *ferre*, l. *ferè*. Ibid. 17. *humani*, l. *Generis humani*. 322. 36. *ut veluti*. l. *et veluti*. 355. 14. *vastissimi*, l. *vastissima*. 363. 37. *apreio*, l. *aprico*. 376. 33. *procolatur*, l. *percolatur*. 383. 22. *Exaltare*, *& vellemus*, l. *& exaltare vellemus*. Ibid. 26. *Appartu*, l. *Apparatu*.

FINIS.